DİJİTAL KÜTÜPHANE KANALI

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

https://rantey.org

Yedek ve Duyuru Kanallarımız
Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

• Telegram: https://t.me/birkitapbir

• WhatsApp Kanalımız : https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4IvMoc0Y

BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ

"100. yıl anısına"

YALÇIN KOÇAK - ERTAN ÖZYİĞİT

WIZART
EDUTAINMENT

YALÇIN KOÇAK - ERTAN ÖZYİĞİT

Lozan'ın 90. yılında sınırları değiştiren sınırcılar bilmeliler ki; Türkler, 100 yıl evvel kurulmuş, toprağı, halkı, bayrağı, milli marşı ve pulu ile hala yaşayan Batı Trakya'da, Cumhuriyeti ilan etmek için sadece noksan kalan bir anayasa ise, onu da yazacak anayasa hocası Ferman Demirkol vazife beklemektedir.

Self-Determination'ı (halkların kendi kaderini tayin hakkı) önce Avrupa'nın güneydoğusunda bir deneyelim.

Gafleti, delaleti, hatta ihaneti Gördüm, susamazdım. Cemiyeti Akvam, Birleşmiş Milletler'e dönerken Fransızca dökümanlar İngilizceye çevrildi, Rum Lobisi iş başındaydı. Neuilly Anlaşmalarını matbaada tahrif ettiler ve tarihlerini dil bilmez diplomatlarımız yuttular, görmediler. Batı Trakya insanı Lozan'ın ve kullanılan Yunanın insafına kaldı.

Sahipsizdi topraklar, sahipsizdi insanlar, sahipsizdi Türklük.

Deizm döneminde kurban edilen Hukuki Özerklik Statüsü, Müftüler Meclisi, Başmüftülük meselesi, ekonomik izolasyon, açık cezaevi yönetimi, göçe zorlama, zorunlu planlı tehcir, iblisin aklına gelmeyenler, yeni dünya düzeni peşinde koşan batının kontrolündeki Yunanın yaptıkları, örtüsüz, setresiz, perdesiz...

www.yalcinkocak.com
www.kralveben.com

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin 100. yılında bu kitabın hazırlanmasındaki desteklerinden dolayı Balkan Üniversitesi'ne teşekkürü bir borç bilirim...

WIZART Entertainmet Genel Yayın Yönetmeni

Ertan ÖZYİĞİT

© ONSEKİZ SANİYE YAPIM YAY. REKLAM VE DANIŞMANLIK
HALKLA İLİŞKİLER TİC. A.Ş.
(WIZART EDUTAINMENT bir ONSEKİZ SANİYE YAPIM YAY. REKLAM
VE DANIŞMANLIK HALKLA İLİŞKİLER TİC. A.Ş. markasıdır.)
ARAŞTIRMA - TARİH: 1 / 2

BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ "100. yıl anısına"
Yalçın Koçak - Ertan Özyiğit
www.batiturk.eu - www.garbiyatenstitusu.com

Her hakkı saklıdır. Bu eserin tamamı, bir kısmının ya da özeti dahil hiç bir bölümü, telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz. Elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılması, yayınlanması ve depolanması yasaktır.

Genel Yayın Yönetmeni: Ertan Özyiğit
Editör: Ömer Özkaya
Teknik Hazırlık: Vedat Aydın
Grafik tasarım, uygulama ve kapak tasarım: WBR İstanbul Reklam Ajansı

1. Baskı: Mayıs 2014
Yayıncı Sertifika No: 29907
ISBN 978-605-64667-1-7

© ONSEKİZ SANİYE YAPIM YAY. REKLAM VE DANIŞMANLIK
HALKLA İLİŞKİLER TİC. A.Ş.
(WIZART EDUTAINMENT)
Büyükdere Caddesi Meydan Sokak Spring Giz Plaza Kat: 6
Maslak, İstanbul - Turkey
Tel: 0212 286 25 64 • Fax: 0212 286 31 64
info@wizartistanbul.com • www.wizartistanbul.com
www.wawturkey.com • www.18saniye.com

Dağıtım:
BÜYÜK DAĞITIM
Tel: 0212 286 25 64 • Fax: 0212 286 25 64
info@buyukdagitim.com • www.buyukdagitim.com

Baskı:
Kayhan Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Merkez Efendi Mah. Fazılpaşa Cad. No:8/2 Topkapı/İSTANBUL
Tel: 0 212 612 31 85 - 0 212 576 00 66

WIZART
EDUTAINMENT

BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ

"100. yıl anısına"

YALÇIN KOÇAK - ERTAN ÖZYİĞİT

AVRASYA STRATEJİK ARAŞTIRMALAR MERKEZİ
ASAM
1994

GARBİYAT ENSTİTÜSÜ

AVRASYA BİR VAKFI

Bu kitap WIZART EDUTAINMENT tarafından Garbiyat Enstitüsü için hazırlanmıştır.

batiturk.eu

Banya
Pazardzhik
(FİLİBE)
Plovdiv
Septemvri
Stara
Zagora
Radnevo
Tundzha
BULGARİSTAN
Blogoevgrad
Peshtera
Stambolivski
Sadovo
Chirpan
Galebovo
Elhovo
Velingrad
Parvomay
(STANİBAKA)
Asenovgrad
(KAYACIK)
Dimitrovgrad
Topolovgrad
Simeonovgrad
Redoviç
Bervovo
Razluk
Batak
Devlen
Mineran
(HASKÖY)
Haskova
(HARMANLI)
Harmanlı
Lyubimets
Strumiça
Sandanski
Gotse
Delçev
Satoviçe
Rodop
Eğridere
Ardino
Gradec
Petriç
Simolen
Maden
Kırcaali
MAKEDONYA
Gevgelija
GARBİ TRAKYA MÜSTAKİLESİ
Mestanlı
Cebel
Koşukavak
Kirkova
Serez
Drama
İskeçe
Dimotoka
Demirhisar
Kavala
Gümülcine
Selanik
KAVALA KÖRFEZİ
Sarışaban
KARAABAC
KÖRFEZİ
Sofulu
Thessaloniki
Taşoz
Stagira - Akantnos
Thermaikos
TÜRKİYE

BATI TRAKYA TÜRK DEVLETİ 100. YIL SERİSİ KİTAPLARI

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti
Devlet Mührü

"Allah nasip eder, ömrüm vefa ederse Musul, Kerkük ve Adaları geri alacağım. Selanik de dahil Batı Trakya'yı Türkiye hudutları içine katacağım."

Mustafa Kemal Atatürk

Bu bir vasiyet değilse, nedir?

İÇİNDEKİLER

RESİM TABLOSU 12
ÖNSÖZ 17
GİRİŞ 23
Ukrayna Krizinin Putin'e Söylettikleri 26
BTTC 100. YILI ANMA TÖRENİ 27
Yalçın KOÇAK'ın Programı Açış Konuşması 29
Ertan ÖZYİĞİT'in BTTC 100. Yıl Takdim Konuşması
1913 DÜN ve 2013 BUGÜN 34
Prof. Dr. Hasan KÖNİ'nin BTTC 100. Yıl Konuşması 36
Prof. Dr. Yaşar ONAY'ın BTTC 100. Yıl Konuşması 40
Ömer ÖZKAYA'nın BTTC 100. Yıl Konuşması 42
Yalçın KOÇAK'ın Kapanış Konuşması 48
TEBLİĞLER 51
Prof. Dr. Nejdet TEKİN: EĞİTİM AÇISINDAN AZINLIKLAR 52
Prof. Dr. Ferman DEMİRKOL: KÜRT DEVLETİ YAARATILACAKSA BİZ DE
YENİ DEVLETLER YARATABİLİRİZ 58
Aytunç ALTINDAL: PATRİKHANE İLE İLGİLİ BİR BELGE/ BİR UYARI 60
Ferruh ÖZKAN: YUNANİSTAN'DA Kİ KAYIP HAKLARIMIZ,
BAŞMÜFTÜLÜK ve AZINLIK MAHKEMELERİ KONUSU 66
BAŞMÜFTÜLÜK MESELESİNİN HUKUKİ KRONOLOJİSİ 70
Doç. Dr. Turgay CİN: YUNANİSTAN'DAKİ BAŞMÜFTÜLÜK, MÜFTÜLÜKLER
İLE TÜRKİYE'DEKİ BAŞPİKOPOS ve METROPOLİT MESELESİ 78
Mehmet Şükrü GÜZEL : BATI TRAKYA'NIN HUKUKİ STATÜSÜ
VE YA BATI TRAKYA HUKUKEN KİME AİT? 98
Ali K. BÜYÜKASAR BATI TRAKYA 2013, SAHİPLİ SAHİPSİZLİK 112
Süleyman Sefer CİHAN: BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRKLERİNİN
GASPEDİLEN KÜLTÜREL, DİNİ VE EKONOMİK HAKLARI 116

Ahmet AYDINLI: YURTDIŞINDAKİ TÜRKLERİN KURTULUŞ SAVAŞI'NDA ANAVATAN'A YARDIMI 120
Tahsin SALİHOĞLU: LOZAN VE DİĞER ULUSLARARASI ANLAŞMALARA GÖRE BATI TRAKYA TÜRKLERİNE YÖN VEREN KURULUŞ MÜFTÜLÜKLER 123
DIŞIMIZDAKİ GELİŞMELER KOMŞUDAN AL HABERİ 144
BİZİM DIŞIMIZDA BİRİLERİDE ÇALIŞIYORMUŞ? KOMŞUDAN AL HABERİ 145
AKDENİZ DÜNYASINDA NÜFUS HAREKETLİLİĞİ TARİHSEL VE ÇAĞDAŞ BOYUTLARDA ÇALIŞMALAR 153
BATI TRAKYA MESELESİ; BATI TRAKYALILARA VE BÜROKRATLARA BIRAKILAMAYACAK KADAR ÖNEMLİ BİR TÜRKLÜK MESELESİDİR 161

1. BÖLÜM:

BALKANLAR VE TRAKYA'NIN KISA TARİHÇESİ 167
TRAKYA ve BALKANLAR (RUMELİ)'IN KISA TARİHÇESİ 169
OSMANLI DÖNEMİNDE ANADOLU VE BALKANLARDA HIRİSTİYANLIK 173
ANADOLU VE BALKANLARDA HIRİSTİYAN GRUPLAR 177
BALKANLARDA İSLAMİYET VE TÜRKLER 183
BALKANLAR VE OSMANLI DEVLETİ 187
OSMANLI EGEMENLİĞİ SONLARI VE İSYANLAR 189
YUNAN MİLLİYETÇİLİĞİ'NİN TARİHİ KÖKENİ 193
STRATFOR BÜLTENİ: Yunanistan'ın Jeopolitiği 206

2. BÖLÜM:

93 HARBİ VE BALKANLARDA İLK MÜSLÜMAN TÜRK DİRENİŞ BİLİNCİNİN UYANMASI 219
DOKSAN ÜÇ HARBİNİN (1877–1878) SEBEPLERİ 221
93 HARBİNİN BAŞLAMASI 225
RODOPLARDAKİ MÜSLÜMAN TÜRK HALKI RUSLARA KARŞI AYAKLANIYOR 233

Tevfik BIYIKLIOĞLU: AYASTEFANOS (YEŞİLKÖY) ANTLAŞMASI'NIN İÇ VE DIŞ TEPKİLERİ VE RODOPLAR'DA MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETİNİN KURULMASI (1878-1886) 242
Ahmet AYDINLI'nın Yorumu: TÜRK TARİHİNDE İLK CUNTA YÖNETİMİ VE RODOP BATI TRAKYA TÜRKLERİ 272
RODOP-BATI TRAKYA GEÇİCİ HÜKÜMETİ BELGELERİ (1878-1886) 276

3. BÖLÜM:

BALKAN SAVAŞLARI ve BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ 281
BİRİNCİ BALKAN SAVAŞI 283
İKİNCİ BALKAN SAVAŞI'NA GİDEN YOL 297
BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞUNA GİDEN YOL: 307
ÇATALCA SAVAŞLARI 311
RODOPLAR VE BATI TRAKYA KURTARILIYOR 322
YUNANLILAR, DEDEAĞAÇ ŞEHRİNİ BTTC'NE TESLİM EDİYOR 329
BTTC Devleti'nin Bütçesi 332
BATI TRAKYA TÜRK DEVLETİ BAĞIMSIZLIK BEYANNAMESİ 333
BATI TRAKYA TÜRK DEVLETİNİN TEŞEKKÜLÜNDEN ÖNCEKİ VE SONRAKİ DURUM 337
BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN MİLLİ BAYRAĞININ ÖZELLİĞİ 337
BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ'NİN YIKILIŞI 341
Tevfik BIYIKLIOĞLU'nun Kaleminden Batı Trakya Türk Cumhuriyeti BALKAN HARBİ SONUNDA TRAKYA MESELESİ 344
Süleyman Sefer CİHAN'ın Kaleminden: EŞREF KUŞÇUBAŞI SENCER'İN HATIRALARI VE BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ 367
BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ'NİN BAĞIMSIZLIĞI DÜNYAYA İLAN EDİLİYOR 388
BTTC CUMHURBAŞKANI HAFIZ SALİH EFENDİ EDİRNEDE
Cemal ve Talat Paşa : Biz Bulgarlara Söz Verdik 401
Ahmet AYDINLI'nın Yorumu 404
BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ BELGELERİ 406

RESİMLER ve TIPKI BASIMLAR 418

4. BÖLÜM:

BU BÖLÜMÜ AHMET AYDINLI HAZIRLAMIŞTIR..... 439

BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ'NİN İSTİKLAL MARŞI NASIL YAZILDI?..... 440

BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ'NİN İSTİKLAL MARŞI..... 441

SÜLEYMAN ASKERİ İLE HAFIZ ALİ GALİP'İN SAMİMİ İŞBİRLİĞİNİN MAHİYETİ 442

HAFIZ ALİ GALİP'İN FRANSIZ KOLONEL (ASKERİ VALİ) GENERAL CHARPY'YE VERDİĞİ MUHTIRA 452

BELGELER VE TIPKI BASIMLAR 455

EKLER..... 462

FAKTÖRLER: 464

SONUÇ:..... 476

TRAKYA'DA GREKLERİN (YUNANLILAR) İŞLEDİĞİ MEZALİM (1921 yılı Eylül ayına ait olaylar) 478

BELGELER VE TIPKI BASIMLAR 486

5. BÖLÜM:

BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRKLERİNİN DÜNKÜ VE BUGÜNKÜ SORUNLARI..... 521

LOZAN BARIŞ ANDLAŞMASI'NA GÖRE BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞI 523

LOZAN KONFERANSI'NDA BATI TRAKYA İLE İLGİLİ TARTIŞMALAR..... 524

LOZAN ANLAŞMASI - AZINLIKLARIN KORUNMASINA DAİR PROTOKOL..... 531

MÜBADELE ANDLAŞMASI - Mübadelei Ahaliye'ye Mütedair Lozan Muahedenamesi İle Atina İtilafnamesi'nin Tatbikatından Mütevelit Sureti Katiyede Halli Hakkında Mukavelename..... 536

BATI TRAKYA TÜRKLERİ NEDEN MÜBADELE DIŞI BIRAKILDI? 540
LOZAN'DAN GÜNÜMÜZE KADAR OLAN DÖNEM İÇİNDE BATI TRAKYA'DAKİ GELİŞMELER (1923-1950 DÖNEMİ)..... 543
BATI TRAKYA VE BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞININ GENEL DURUMU..... 550
YUNANLILARIN HEDEFİ İSKEÇE VE BALKAN KOLU..... 552
MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞININ SORUNLARI NASIL OLUŞTU?..... 553
Yrd. Doç. Dr. Turgay CİN: YUNANİSTAN'DAKİ TÜRKLERİN GÜNÜMÜZDE EN TEMEL SORUNLARININ HALLİNDE İZLENMESİ GEREKEN YÖNTEMLER / STRATEJİLER..... 557
Fatma Tunç YAŞAR: BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRKLERİNİN SORUNLARI..... 567
KRONOLOJİ 593
KAYNAKÇA 609
YARARLANILAN DERGİ, GAZETE, ANSİKLOPEDİ ve ARŞİVLER:..... 615
İNTERNET KAYNAKLARI..... 617

RESİM TABLOSU

Balkanlar'ın Sınırları ve Ülkeler..... 171
Süleyman Paşa Komutasındaki Osmanlı Akıncıları Çanakkale Boğazını Sallarla Geçip Gelibolu Yarımadasına Çıkıyorlar... 185
Bir Yunan Papazı Balkanlardaki Hıristiyanları Osmanlıya Karşı Kışkırtıyor 189
Sırplar Osmanlıya Karşı Baş Kaldırıyor 191
Yunan İsyanı'nın ve Megali İdea'nın Fikir Babası Velestinli Rigas..... 194
Rigas'ın Ünlü Haritası. Rigas Bu Coğrafyadaki Hıristiyan Halkları Osmanlıya karşı Ayaklandırmayı Planlıyordu 196
Osmanlı Döneminde Türk Egemenliğini Reddeden Yunanlı Asi (Harami) Çete Lideri Dimitrios Makris..... 197
1832 - 1947 Yılları Arasında Yunan Genişlemesi..... 203
93 Harbinde Bulgar ve Rum Katliamından Kaçan Müslüman Türkler Balkanlardan İstanbul'a Göç Ediyor..... 222
Rus ordusu, küçük filolar ile Tuna Nehri'ni geçerken, 21 Haziran 1877 227
Bulgar ve Rus Katliamları Sebebiyle Büyük Tırnova şehrini terk etmek zorunda bırakılan Müslüman - Türk ahalisi İstanbul'a doğru yol alıyor. 231
Kırcaali Ahalisinin, Osmanlı İdaresinde Kalmak İstediklerini Bildiren Muhtırası..... 234
Müslüman Türklere Zulüm Yapan Bir Rus Subayının Rodop Kahramanları Tarafından Sultanyeri Kazasının Karatarla Karargahı'nda (Kırcaali) Sorguya Çekilmesi 235
Rodop Müslüman Türk Cuntası'nın faaliyet alanı: Doğu Rumeli Vilayeti 241
17 Haziran 1876 Tarihli İngiliz Dergisi Punch'ta Yayınlanmış Bu Karikatürünü Adı "Savaşın Köpekleri." İngiltere Kendisini Güvenli Bir Alana Almış, Rusya İse, Bazı Balkan Devletlerini Osmanlı'nın üzerine saldırtıyor. 284
1912 Tarihli Bir Yunan gravürü ejderha olarak resmedilmiş Osmanlı'ya karşı Balkan ittifakı gösteriyor. 285
Kumanova'da Savaşan Türk Askerleri (1912)..... 286
Balkan bozgunundan sonra sancaklarını sarmış geri çekilen Osmanlı Askerleri 289
Balkan Savaşında Bulgar Askerleri kurşuna kizerek idam edecekleri iki Batı Trakyalı müslümana infaz kararını okuyorlar..... 302

Harita 1:93 Harbinden önce ki Edirne vilayeti sınırları 306
Garbi Trakya Kuvayi Milliye Kumandanı Eşref Kuşçubaşı 309
Binbaşı Süleyman Askeri Bey (Sağda) arkadaşı Kazım Bey (Özalp) ile birlikte 310
1912 Balkan Savaşında Bulgar Katliamından sonra Meriç Nehrine atılan Müslüman Türkler 321
Batı Trakya'da Bulgarlar tarafından zorla Hristiyanlaştırılan bir Müslüman Türk 323
1913'te Edirne'yi kurtarmaya Giden Osmanlı Türk Askerlerinin Lüleburgaz - Karıştıran Köprüsü'nden geçişi 326
Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Yöneticileri 1. Hükümet Reisi Müderris Salih Efendi 2. İskeçe Eşrafından Mehmet Şükrü Paşa 3. Dedeağaç Kumandanı ve Hükümet Erkanından Binbaşı Süleyman Bey 4. İskeçe Müderrislerinden Hacı İsa Efendi 5. İskeçe Eşrafından Hilmi Paşa 6. Gümülcine Alimlerinden Ali Galip Efendi 7. Dedeağaç Eşrafından Hacı Saffet Efendi 8. İskeçe Eşrafından Mehmet Paşazade İbrahim Bey 9. Ahiçelebi (Paşmaklı - Smolyan) Eşrafından Hüseyin Paşa 332
BTTC Gümülcine Hükümet Binasında Bayrağımız gökdere çekilirken 338
Batı Trakya Türk Cumhuriyetinin pul ve zarf örneği 338
Garbi Trakya Hükümeti Muvakkatesinin İstiklalini ilan Ettiğini Gümülcine Ahalisine Bildiren Beyanname 339
Garbi Trakya'nın İstiklalini İlan Ettiğini Yabancı Devletlere Bildiren Muhtıra 340
(Osmanlı heyeti ile Bulgar Heyeti) Türk – Bulgar İstanbul Antlaşması Bu Antlaşma ile Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Bulgarlara verildi. Konferans Reisi Talat Bey (Paşa), (29 Eylül 1913) 392
Batı Trakya Türk Cumhuriyetini Bulgarlara Teslim Eden Cemal Paşa 397
Çatalca 10. Kolordu Kurmay Başkanı Enver Bey (Paşa) 418
Çatalca Cephesindeki 10. Kolordu Komutanı Hurşid Paşa 419
Eşref Kuşçubaşı'nın 1913 yılına ait bir resmi 419
Binbaşı Süleyman Askeri (Zeynelabidin) Tebdili Kıyafetle 420
Garbi Trakya Erkanı Harbiye Reisi, İcra Hükümeti Reisi ve Milli Kuvvetler Komutanı Süleyman Askeri Bey Bulgaristan Seyahatinde Tren Vagonundan Halkı Selamlıyor. (Eylül 1913) 421

Eşref Kuşçubaşı Sencer Trablusgarp Savaşında Çöl Kıyafeti İle 421
BTTC Çeteler Müfettişi Eşref Kuşçubaşının Kardeşi Hacı Selim Sami 422
BTTC. Gümülcine Hükümet Yöneticilerinden Hacı Beyzade Osman (Sağda)
Nail Bey, Gümülcine Eski Milletvekili Hoca Mehmet Efendi 422
Edirne Bulgarlardan Kurtarıldıktan Sonra Selimiye Camisi Minaresine Çıkıp Bulgar
Bayrağını indirip Türk Bayrağını Asan Bursalı Kahraman Hafız Efendi 423
Garbi Trakya Bayrağı Dedeağaç Gümrük Binasında Dalgalanıyor (Eylül 1913) 424
Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin Kırcaali'deki Hükümet Yöneticileri 424
Kırcaali'de Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Gönüllü Askerleri Devriye Geziyorlar..... 425
Gümülcine Ve Havalesinde Bulgarlara Karşı Çarpışan İki BTTC Kahramanı:
Mehmet Sadık Bey (Sağda) ve Ahmet Ali Bey (Solda)..... 425
Garbi Trakya'da bir gönüllü müfreze dinlenme halinde..... 426
Garbi Trakya'da bir milis müfrezesi 426
Garbi Trakya'da bir gönüllü müfreze harekete hazır 427
Balkan Savaşında Kavala şehrimizi işgal eden Bulgarlar
camimizin minaresine haç yaktılar..... 428
Kavalayı işgal eden Bulgarlar İbrahim Paşa Camisinin
çatısına haç takmışlar..... 429
Kavalayı işgal eden Bulgarlar Teke Camisi minaresini
çan kulesi haline getirmişlerdir..... 429
Garbi Trakya hududunun kapatılması için hudut harakoluna
verilen emir sureti 430
Kaymakam Enver Bey'in Batı Trakya'ya girecek çetelere yiyecek
ve içecek verilmesini tavsiye eden yazısı..... 430
Garbi Trakya Hükümeti Müstakilesi Riyaseti'nin bütçe müzakeresi
için "Umum Milli Kumandanlığı"na bir tezkeresi..... 431
Çerkes Reşid'in mektubuna Eşref Beyin'in cevabı 432
Garbi Trakya Kuvayı Milliye Kumandanı Süleyman Askeri Bey'in
Dedeağaçda yapılacak işler için bir emri..... 433
14 Nolu Belge 434
15 Nolu Belge 435

16 Nolu Belge 436
17 Nolu Belge 437
Hafız Ali Galip'in Sofya Büyükelçiliğimizde Askeri Ateşe olan
Mustafa Kemal Bey'e (Paşa) yazdığı mektup 486
Her iki Trakya'nın (Doğu ve Batı Trakya) etnografik haritası 529
Her iki Trakya'da toprak mülkiyetini gösteren harita 530

ÖNSÖZ

20. yüzyılın başlarında Uluslararası sisteme tıpkı bugün olduğu gibi devletlerarası güç mücadelesi, sömürgecilik ve milliyetçilik akımları damgasını vurmuş, özellikle de Fransa ve Rusya, Avusturya- Macaristan arasındaki çekişmeler giderek çözümlenemez bir hal almıştı. Nitekim 28 Haziran 1914'te Avusturya-Macaristan İmparatorluğu Veliahdı Arşidük Ferdinand'ın bir Sırp milliyetçisi tarafından öldürülmesi bu gerginliğe son noktayı koymuş ve bilinen insanlık tarihinin o döneme kadar olan en kanlı sayfası açılmıştı. Osmanlı İmparatorluğu ise Trablusgarp ve Balkan Savaşları ile Doğu Trakya dışında Avrupa'daki bütün topraklarını kaybetmiş, saygınlığını ve gücünü yitirmişti. Bir başka ifade ile artık Osmanlı Devleti'nin ölümü bekleniyordu.

İşte böylesi bir ortamda, Garbi Trakya Müstakil Hükümeti adıyla bilinen Batı Trakya Türk Cumhuriyeti, 31 Ağustos 1913'te Batı Trakya'da ve Rodoplar'da (Şimdiki Yunanistan ve Bulgaristan Toprakları) kuruldu. Bağımsızlığını ilan eden yeni yönetim, Yunanistan ve Bulgaristan tarafından da tanındı. Ardından ülkenin sınırları belirlendi, ordu kuruldu, bütçe hazırlandı, pul basıldı ve pasaport uygulamasına geçildi. Devlete sembol olarak ay yıldızlı, yeşil, beyaz, siyah renklerden oluşan bayrak belirlendi ve bu bayrak resmi binalara çekildi. Ancak Osmanlı Devleti, gerek dış baskılardan ve gerekse kendi içindeki siyasi iktidar kavgaları yüzünden yeni kurulan bu Cumhuriyete karşı pek olumlu değildi ve onu tanımadı. Oysa hükümet etmek demek, geleceği görmek demektir. Ancak geleceği görebilen ve değerlendirebilen devletler, uluslar arası sistemde kalıcı olabilirler. Ne yazık ki yüzyıllarca Avrupa'ya ve dünyaya egemen bir güç olan Osmanlı, çoktan bu üstünlüğünü kaybetmiş ve nihayetinde 29 Ekim 1913 tarihinde imzalanan İstanbul Anlaşmasıyla Osmanlı hükümeti, Batı Trakya'yı bütünüyle Bulgaristan'a bırakmıştı. Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin toprakları, General Lazarof komutasındaki Bulgar kuvvetlerince 30 Ekim 1913 tarihine kadar tamamen işgal edildi. Tüm hayatı sadece iki ay olan Batı Trakya Türk Cumhuriyeti tarihin derinliklerinde bir isim olarak kaldı. Böylece tarih bir başka şekilde akmaya başladı. Oysa binlerce yıllık geçmişi olan Türk milletinin bu en kısa ömürlü devleti yaşayabilseydi ve eğer Osmanlı Devleti, Batı Trakya Cumhuriyeti'ne sahip çıkabilseydi tarihin akışı çok farklı olabilirdi.

Neden mi? Bu sorunun yanıtını verebilmek için Bulgaristan ve Yunanistan tarafından kabul edilen Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin sınırlarına bakmak

yeterlidir. 18.578 km2 yüzölçümü ile bu sınırlar; Doğu ve Kuzeyde Meriç Nehri, batıda Makedonya; Kuzeyde Bulgaristan - Rodopların Karlık Dağları ve güneyde Ege Denizi (Ortaköy köprüsü - Kırcaali - Eğridere - Paşmaklı, Eşekkulağı geçidi - Makas - Mesta Karasu ve İskeçe üzerinden Akdeniz, Enez'den Gümülcine - İskeçe - Dedeağaç - Karaağaç - Fere'ye- Koşukavak - Mestanlı ile çevrili olan Tüm Batı Trakya'yı ve Rodopları kapsamaktadır.

Şimdi tarihin sayfalarını biraz geriye çevirmeye başlayalım. Yunanlılar Batı Trakya'da bir Türk Hükümetinin kurulmasına karşı değillerdi. Zira Yunanlılar için baş tehdit Bulgaristan olarak kabul edilmişti ve Osmanlı - Bulgar yakınlaşması Yunan çıkarları açısından tehlikeli olarak değerlendiriliyordu. Bu nedenle Yunanlılar, hiçbir zorluk çıkarmadan ve tereddüt göstermeden Dedeağaç'ı Batı Trakya Hükümetine teslim ettiler ve Mesta-Karasu'yu Batı Trakya-Yunanistan sınırı olarak kabule hazır olduklarını bildirdiler. Ancak Yunanistan'ın bu yaklaşımına bakarak, buradan olumlu bazı sonuçlar çıkarmak da doğru bir yaklaşım değildir. Yunanistan'ın bu tavrı Real politiğin en önemli göstergelerinden birisi olarak kabul edilen güçler dengesi kavramına uygun bir yaklaşımdır. Yunanistan bu tutumu ile Batı Trakya'dan vazgeçmiş değildir. Yunanistan'ın amacı, Bulgaristan'ı eski sınırına çekmek ve daha sonra da Batı Trakya'yı kendi topraklarına katmaktır. Bu nedenle Yunanistan Batı Trakya'da güçlü bir Bulgar devleti yerine, zayıf bir Türk hükümetinin kurulmasını kendi çıkarları için daha gerçekçi bulmuştur. Nitekim öyle de olmuştur. Batı Trakya bölgesi, 1913 yılından başlayarak Birinci Dünya Savaşının sonuna kadar Bulgaristan'ın egemenliği altında kalmış, savaş sonunda da Müttefiklerin yardımıyla Yunanistan, San Remo Antlaşmasının imzalanmasından sonra bölgeyi işgal etmiş ve Batı Trakya'nın işgali 4 Haziran 1920 tarihinde tamamlanmıştır.

Batı Trakyalı Türkler için Yunan hakimiyeti istenilen bir şey değildi. Bu nedenle Mustafa Kemal önderliğinde Anadolu'da başlayan Kurtuluş Savaşına, Batı Trakya'nın da kurtulacağı düşüncesiyle bölgeden büyük katılımlar oldu. Amasya Kongresinde alınan kararlardan birisi de, Doğu Trakya ile Batı Trakya'nın birleştirilmesi ve bölgenin hiçbir şekilde yabancı işgaline terk edilmemesiydi. Ne var ki Amasya Kongresi sonrasında düzenlenen Erzurum ve Sivas Kongrelerinde Doğu Trakya, milli sınırlar içinde gösterilirken Batı Trakya milli sınırlar dışında bırakılmıştı. Buna neden ise bölgenin 29 Eylül 1913 tarihli İstanbul Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu tarafından resmen Bulgaristan'a bırakılmasıydı. Dönemin koşulları değerlendirildiğinde sonuçları ne kadar ağır olursa olsun alınan bu kararın doğru olduğunu ileri sürmek hatalı bir tespit olmayacaktır. Ancak bu karar, Türkiye'nin Batı Trakya'dan vaz geçtiği anlamına da gelmiyordu. Nitekim 28 Ocak 1920'de kabul edilen Misak-ı Milli'nin 3'üncü maddesi, Batı Trakya ile ilgiliydi ve "Türkiye barışına bırakılan Batı Trakya'nın durumunun tespiti, oradaki yerleşik halkın serbest bir şekilde açıklayacakları oylara uygun olarak yerine getirilmelidir."

hükmünü içermekteydi. Nitekim Mustafa Kemal 'in Cafer Beye Batı Trakya konusunda verdiği talimatlar oldukça önemlidir:

"1-Asıl amacımız, memleketi parçalanmaktan kurtarmak ve bağımsızlığını sağlamaktır. İngiltere ve onunla iş birliği yapan Fransa, bu amacın gerçekleşmesine engel olmaktadırlar;

2-Bulgarlar da bu devletlerden şikayetçidirler. Bu iki devletin himayesindeki Rumlara karşı girişecekleri hareketlerde başarılı olmalarını isteriz. Bu bakımdan Bulgarlarla ilişki kurulması ve devam ettirilmesi uygundur. Yalnız Bulgaristan'ın Beyaz Ruslarla birleşmesi işimize gelmez;

3-Batı Trakya'nın siyasi mukadderatı üzerinde yabancılarla yapılacak temaslarda uyanık davranılmalıdır. Batı Trakya'nın Türklerin elinde ve bir bütün olarak kalması ve uygun bir zaman ve fırsatta Anavatana katılması amacımızdır. Bu Türk vatan parçasının yabancı müstemleke olmasına razı olamayız;

4-Osmanlı Hükümeti, siyasi mülahazalarla Batı Trakya'ya yardım edemez;

5-Türk milletinin birliğini temsil eden Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti, mütareke günündeki hududumuzu esas tutmuş olduğundan Meriç'in batısından resmi bir dille bahsedemez;

6-Batı Trakya için başvurulacak birinci çare, Batı Trakya'da ezici çoğunluğu teşkil eden kardeşlerimizin milli teşkilatlarını geliştirip Wilson İlkelerine dayanarak haklarını istemeleri ve ilk adım olarak istiklal veya muhtariyetlerini kazanmaya çalışmalıdırlar;

7-Fransız ve Yunan emellerine asla muvafakkat edilmemeli ve yabancı işgaline hiçbir vakit rıza gösterilmemelidir;

8-Trakya Paşaeli Cemiyetinin siyaseti, program ve mesleği mütareke imzalandığı gün, sınırımız içinde kalmış olan Meriç'in doğu tarafındaki Doğu Trakya'yı Türk vatanından ayrılmaz bir parça olduğunu kabul ve o surette müdafaa etmektir;

9-Doğu ve Batı Trakya'nın bir milli birlik içinde ifade ve ilanı doğru değildir. Doğu Trakya, itiraz ve münakaşa getirmez bir surette Türk vatanının bir parçasıdır. Batı Trakya ise bir barış antlaşması ile vaktiyle bırakılmış bir vatan kıtasıdır. Doğu ve Batı Trakya'nın ısrarla birliğini iddia etmek, Doğu Trakya üzerinde de bazı yabancı iddialara sebep olabilir. Doğu Trakya hakkında hiçbir münakaşa bahis konusu olmamalıdır."

Ve bugün; Batı Trakya Yunanistan'ın sınırları içindedir ve nüfusunun büyük çoğunluğu Müslüman Türklerden meydana gelmiştir. 1878 Berlin, 1913 İstanbul, 1913 Atina Antlaşması ve bu Antlaşmaya bağlı Üç Numaralı Protokol, 1920 Yunan Sevr'i ve nihayet Lozan Antlaşması ve sonrasında yapılan çeşitli antlaşmalar ile Batı Trakya Türk azınlığının haklarının Yunanistan tarafından garantiye alınması gerekmektedir. Uluslar arası Hukuk bunu böyle söyler, oysa Yunanistan anlaşmalara uymamakta ve sürekli olarak buradaki Türk varlığını inkar etmekte ve Batı Trakya Türklerine eğitim, ekonomik, sosyal, manevi ve dini alanlarda baskılar yapmaya devam etmektedir. Mustafa Kemal, "Batı Trakya'nın siyasi mukadderatı üzerinde yabancılarla yapılacak temaslarda uyanık davranılmalıdır. Batı Trakya'nın Türklerin elinde ve bir bütün olarak kalması ve uygun bir zaman ve fırsatta Anavatana katılması amacımızdır. Bu Türk vatan parçasının yabancı müstemleke olmasına razı olamayız" diyerek bizlere önemli bir miras bırakmıştır. Yaşayan hiçbir Türk evladı, bu mirası görmezden gelemez. Batı Trakya Türklerinin uluslararası anlaşmalarla hak ettiği statüye kavuşması, Türkiye Cumhuriyeti'nin çözmek zorunda olduğu dış politika konularının başında gelmektedir. Şüphesiz ki bugün için bu vatan topraklarının, Anavatana katılması için yapılması gerekenler uluslar arası sisteme pek uygun değildir. Ancak aradan yüzlerce yıl geçmesine rağmen Yunan halkının önemli bir kesiminin Megali İdea adını verdikleri büyük ülküleri ile eskiden Bizans'a ait olan tüm toprakları yeniden elde ederek, Konstantinopolis (İstanbul) başkent olmak üzere, büyük Helen İmparatorluğu'nu yeniden kurmayı hayal ettikleri de unutulmamalıdır. Son yıllarda Türkiye ve Yunanistan arasında yaşanan yumuşama politikalarına rağmen, Yunanistan Megali İdea'dan vazgeçtiğini ifade eden resmi bir açıklama yapmamıştır. Bunun anlamı şudur: Bugün için olmasa bile, yarın veya yarından sonra koşullar olgunlaştığında, Yunanistan, kendi Megali İdea'sını gerçekleştirmek için çalışacaktır.

Unutulmamalıdır ki, Yunanistan için Megali İdea ne anlama geliyorsa, Türkiye için de Batı Trakya aynı anlama gelmektedir. Bunun böyle bilinmesi gerekmektedir.

Prof. Dr. Yaşar ONAY

GİRİŞ

Bu yıllar Balkanlardan söküldüğümüz 1912-13 yılının 100. yılıdır.

18 Haziran 1911'de Sultan Reşat, Kosova'yı ziyaret etmiş, Murat Hudavendigar'ın şehit edildiği Kosova harp meydanında yüz binlerle ifade edilen Arnavut, Boşnak, Pomak, Begovil, gibi Balkan halklarıyla Cuma namazı kılınmıştır.

Rumeli'de her İslam, Türk iken nasıl olmuş da 1912'de çözülme olmuştur. Ayrışmayı kim, hangi faktörler, nasıl, hangi yol ve metotlarla sağlamıştır?

Bugün olanlarla olan benzeşme ve paralellikleri, işte 100. Yıl eserlerimizle işleyeceğiz, çalışacağız, yazacağız, tarihe not düşeceğiz, evlatlarımızı, bilgilendirip aydınlatacağız.

İşlenmemiş bu konuları kitaplaştırıp, tüm kütüphanelerimizde el altında bulunmasını sağlayacağız.

Yüzer'li yıllar, devletlerin hayatında önemli yıllardır. Sosyoloji ilmine göre 30 yıllık spirallerle ifade edilen insan hayatına göre dede/torun pikleri olarak dedenin çektiği eza, eziyeti, kaza ve tarihi bilmeyenlerin tekrar aynı oyuna, "hile, desise, strateji, politika adına ne derseniz deyin" düştükleri görülmektedir.

Batı düşünce kuruluşları, derin kulak ve derin idealleriyle, bilinen, bilinmeyen, görünen ve görünmeyen yardımcılarıyla günün her saati bunu canlı tutmaktadır.

"Bu hasta adam yatağından kalkmasın" diye Türkiye ağulanmaktadır, zehirlenmektedir.

Kuruluşundan günümüze, yarınlarımız olan gençlerimize yatırım yapan, bütün bilgi birikimini, maddi kaynaklarını ve en kıymetli servetimiz olan zamanı; onların yetişmesine, çağı aşacak kadrolar olarak yetiştirilmesine harcayan Üniversitemiz, verdiği eğitim, öğretim çalışma ve çabalarının yanı sıra topluma ve ülkemize olan borcumuzun da bilincinde, sosyal sorumluluk sahi-

bi bir eğitim kurumu olarak geçmişten, geleceğe bir yayın kuşağı oluşturmak gayret ve azmindeyiz.

Cumhuriyetimizin 100. yılı olan 2023 yılına kadar da bu vizyonumuzu devam ettirme kararlılığındayız.

Geçirdiğimiz 2012 yılı neyin 100. yılı senesi devriyesidir?

2014-2015-2016'lara çalışmalı; bu yılların sıkıntılı yıllarımız olmasının önüne geçilmelidir.

100. yıl önce olan, oluşan, oluşturulan, üzerimize kurulan ve oynanan oyun ne idi?

100 üncü senesi devriyesinde sonuçları, sebep, sonuç bağlamında günümüz çıkarımları ne olmalıydı?

Geçmiş kuşaklar ne yaptı?

Farklı bir tarih perspektifiyle tarihi anlamak, hatalarımızdan ders alarak, ayakta kalmayı başarmak, yöntem ve strateji geliştirmek, gençlerimizin aldanma ve aldatılmalarının önüne geçmek, tarihe, Yüce Türk Milleti'ne borcumuzun hiç değilse bir kısmını bu şekilde ödemek arzumuzdur.

"GEÇMİŞE FENER TUTARAK GELECEĞİMİZİ AYDINLATALIM."

Tarihle aramıza, kötü duvar ustalarınca örülen duvarları yıkarken, sağlam ve zarif köprüler inşa edebilir miyiz?

Bir damla mürekkeple tahrif edilmiş tarihimizle, bir lokma ile dostluk köprüleri kurabilir miyiz?

Yüz yıl önce batısı kaybettirilen ülkeme 100 yıl sonra doğusu için uygulanan aynı yönteme, nasıl dur diyebiliriz?

Dünden ders çıkarıp; "bugün ne yapmalı, yarın için gerçek ne olmalı?" diye haykırabilir miyiz?

Batı Trakya'da Yeni Muhatap Avrupa Birliği'dir

Avrupa Birliği (AB) ekonomisinden ve bu bölgeye hiçbir zaman inmeyen paranın, zenginliğin borcunu hangi gerekçeyle ödeyelim?

- Hem Bulgaristan'da, hem de Yunanistan'da kalan Müslüman halkın ya-

şadığı bölge Avrupa'nın yüz karasıdır. Ekonomik yönden izolasyon altındadır. GSMH'dan hakkı olan pay verilmemiş, altyapı yatırımlarından yeterince istifade ettirilmemiştir. (AB Genişleme Raporları)

- Bölgede planlı, programlı bir tehcir ve zorunlu göç politikası izlenmektedir. (Eski ve yeni nüfus sayımları buna açık bir örnektir.)

- Bölgenin toprak mülkiyet durumu ince politikalarla süratle değiştirilmektedir, hatta çoğu bölgede değiştirilmiştir bile.

- Bölge insanı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne rağmen din ve vicdan hürriyetini yaşayamamakta, ibadethane, dini yapı ve okullarını Avrupa ölçeğinde faal tutamamaktadır. Öğretmen bulamamakta olup cahilliğe mahkum bırakılmaktadır.

- Çifçilikten başka geçim kapısı olmayan bölge insanına AB fonları kullandırılmamaktadır.

Yalçın KOÇAK

Ukrayna Krizinin Putin'e Söylettikleri:

Görünmeyen Yardımcılar...

Rusya'dan AB'ye Bulgaristan-Macaristan için misilleme tehdidi

Rusya'nın Sesi Radyo'sunun Almanca sitesi "AB'nin sınır ülkelerinden imdat sinyali" başlıklı bir haber yayımladı. Haberin zamanlaması parçalanma senaryolarıyla karşı karşıya olan Ukrayna'daki gelişmeler esnasında değerlendirildiğinde çok manidar. Haberde, Macaristan'daki antisemitist aşırı milliyetçiler ve Bulgaristan'daki Müslüman karşıtı milliyetçiler ele alınarak AB'nin bu ülkelere karşı sorumluluğunu yerine getiremediğini ve bu ülkelerde olan kötü gelişmelerden AB'nin sorumlu tutulacağını vurguladı.

"AB büyük bir yük aldı"

"Batı Avrupa'nın zengin ülkelerinde bile, etnik, dini ve diğer hoşgörüsüzlük oluşurken Doğu Avrupa'nın durumu ister istemez daha kötü olacaktır. Ekonomik kriz yeni AB üyelerini çok sert bir şekilde etkiledi, aşırıcılığa ve popülizme yol açtı. Hatta aşırıcılık ve popülizm bu ülkelerde siyasi arenada olağan bir durum haline geldi" dendi. Lukyanov düşüncelerini şöyle noktaladı: "AB'nin doğu bölgesinde yaşananlar durumun çok kötü olduğuna işaret ediyor. Brüksel postsovyet ülkelerini AB ailesine dahil ettiğinde bu ülkelerde demokrasi ve hoşgörünün gelişmesi adına büyük sorumluluk üstlenmişti. Artık anlaşılıyor ki, AB, bu ülkelerin üyeliğiyle sorumluluk değil büyük bir yük üstlenmiş."

Bu haberin zamanlaması şu açıdan çok önemli...

AB ve ABD'ye Gözdağı

Ukrayna nasıl Rusya'nın sınır ülkesi ise Bulgaristan ve Macaristan da AB'nin sınır ülkeleri. AB ve ABD Ukrayna'da apaçık aşırı milliyetçi, antisemitist ve faşist muhalif grupları desteklerken, Rusya'da Bulgaristan, Macaristan ve diğer AB ülkelerindeki aşırı grupların varlığına işaret ediyor. Özellikle "postsovyet" ülkelerine vurgu yapılırken, bu ülkelerde yaşayan insanların AB'den hoşnutsuzluğu dile getiriliyor. Özellikle "postsovyet" ülkelerinin örnek gösterilmesi ve oradaki olumsuz gelişmelerin vurgulanması kesinlikle bir rastlantı değildir.

Bu AB'ye ve ABD'ye bir gözdağı, misilleme uyarısıdır.

Atilla COŞKUN - 20 Şubat 2014 - Odatv

BTTC 100. YILI ANMA TÖRENİ

31-AGUSTOS-2013 TARİHİNDE İSTANBUL YILDIZ SARAYINDA AVRASYA BİR VAKFININ TERTİP ETTİĞİ BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ KURULUŞUNUN 100. YILI ANMA TOPLANTISINDA YAPILAN KONUŞMALAR ve DEĞERLENDİRMELER

Konuşmacılar:

Yalçın KOÇAK

Ertan ÖZYİĞİT

Prof. Dr. Hasan KÖNİ

Prof. Dr. Yaşar ONAY

Ömer ÖZKAYA

Prof. Dr. Ramazan Kaan KURTOĞLU

Yalçın Koçak'ın Programı Açış Konuşması..

Balkan kokulu, Rumeli dokulu, Tuna gibi coşkulu Anadolu'nun akyürekli insanları hoş geldiniz şeref verdiniz.

Hep birlikte ilk defa dinlediğimiz Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Milli Marşını Rahmetli Süleyman Askeri 100 yıl önce yazdı, 100 yıl sonra biz bestelettik. Şerefli bir adamdı ve Fethettiği kaleyi bir saat geç aldı diye son harakiri yapan vatan evladıydı. Böyle onurlu insanların torunları, huzurunuzda saygıyla eğiliyorum.

Yüzyıl sonra Allah bize bu besteyi güfteyi tamamlamayı nasip etti şükürler olsun. Ben lisede okuduğum yıllarda galiba okula gitmediğimiz günlerdeydi bu tarih bize okutuldu mu diye kendi kendime şüphe ettim. Batı Trakya Cumhuriyetiyle tanışmam çok uzun yıllar sonra oldu, sonra fark ettim ki etrafımda Batı Trakya Türk Cumhuriyetini bilen diplomat yok, asker yok, hoca yok. Batı Trakya'yı yeniden fethetmek lazım, Batı Trakya'yı bilmek lazım ve sonra öğreniyorum ki Batı Trakya gizli bir tarih değil, gizlenen bir tarih. Çalışmaya başladım, bilgi toplamaya başladım, elimizde çok da bilgimiz birikti diyebilirim. İstedik ki insanlarla paylaşalım, ortaya çıkartalım. Bu dündü, ''Düne fener tutalım, yarını aydınlatalım.'' Dünü olmayanın yarını da yoktur, olması da mümkün değildir.

2011 yılının 18 Haziran günü Allah yolumu Kosova'da Sultan Murat Hüdavendigar'ın şehit düştüğü Kosova harbindeki noktaya düşürdü. Çok güzel bir türbe yapmışız, bir anıt, bir müze, çok güzel bir sinevizyon gösterisi var, onları izledikten sonra dedim ki burası da olsa olsa Türklüğün miraç noktasıdır. Murat Hüdavendigar dua ediyor, duasının içerisinde Rabbinden dört istekte bulunuyor, dördünün de gerçekleştiği bir yer. Muhammedi Nebinin Miraca çıktığı yeri biz ziyaret ediyoruz da, ey Türkler Sultan Murat'ın o dualarının kabul olduğu yer de bizim miraç noktamız. Avrupa kapılarına açılan noktamız. Ehemi unuttuk, mühimi unuttuk, o ruhu unuttuk, o doğruları unuttuk ve o insanın bir beygirle oraya gittiğini unuttuk. Ben oraya gittiğimde altımda yüz kırk beygir vardı, kaportası vardı, kliması vardı, silecekleri vardı. O rahmetli gittiğinde bir beygirden başka bineği yoktu, ama bir İmanı vardı. Ben anı defterine yazdım: Ey koca Murat, ey şanlı şerefli Ceddim, senin imanınla benim imanım aynı terazide tartılacaksa, vah o terazinin haline. Sana söz veriyorum en kısa zamanda evlatlarınla ben buraya tekrar geleceğim. Ve yemin ettim, Mevla yeminimi 45 günde yerine getirmemi nasip etti ve Kosova Prizen'de

Türk dilini akademik dil yaparak ilk Üniversite eğitimini açtım. Karşımızda Yedi Düvel var, hala devam ediyor; ama kendi düvelimizle uğraşmaktan Yedi Düveli de unuttuk, zaten olanlar hazin şeyler.

Yüzerli yıllara çalışıyorduk, Yüzerli yıllar hayatımızda, milletlerin hayatında halkların ve devletlerin hayatında önemli yıllardır. Buna biz mühendislikte piketaj kırıkları diyoruz. Geçmişe bakarak, hatalardan ders alarak istikamet tayin etmek, tarihin kırılganlık noktalarından ders çıkarmak çok önemli. Çünkü 18 Haziran 1911'de Sultan Reşad Kosova'ya gitmiştir türbenin açılışına yapılan o makamın ziyaretine ve orada 200 veya 250 bin kişinin bütün o Rumeli halklarının, 28 tane müezzin ile nakil edilen bir hutbe ve ortak bir Cuma namazından bahsediliyor.

Yarabbi 18 Haziran 1911 ve 4 Ekim 1912 (Balkan Kalkışması) bu bir yılda Balkanlarda ne olmuştur. Bir Allahın kulu, bir hocamız, bir akademisyenimiz, bir üniversitemiz, bir yiğit askerimiz gidip bunu çalışarak bu bir senede bize ne oldu da bu tılsım bozuldu, bu birlik beraberlik dağıldı; bir Allahın kulu çalışmamış, rapor etmemiş, kitaplaştırmamış.

Allahın adıyla yemin ediyorum o bir sene çalışılsaydı eğer; bu millet ve biz bu günki acıları tatmayacaktık. Çünkü ilacı orda görecektik, maziyi orda görecektik, Sırp milliyetçiliğiyle başlayan sonra devam eden etnik milliyetçilikle nerelere geldiğimizi görecektik.

Hilalden koptuğumuz zaman, o tevhidden koptuğumuz zaman, geldiğimiz halimizi görecektik. Rahmetli Mehmet Akif'in de mezun olduğu Halkalı Ziraat mektebinde okuttuğumuz **Ermeni eczacı Ohannes'in sözlerini görecektik**, okuyacaktık.

Ne olmuştu Türk milletinin çocuklarına da o sırmalı çuhadan elbiseler giyenler bu çuvaldan boyamalı elbiselere düşmüştü?

"Dedeleriniz altı yüz yıl sırmalı çuhalar içinde biz Hıristiyanların arasında dolaştılar.

Para sizde, ihtişam sizde idi.

Bütün Hıristiyanlar sizin bu muhteşem yaşayışınıza gıpta ediyorlardı.

Biz Ermeniler de dahil olmak üzere sizi kıskanıyorduk.

Nihayet size bir gaflet arız oldu.

Vatan sevgisini unuttunuz.

Birbirinizi çekemez oldunuz.

Terbiyeniz bozuldu, Mazinizle olan bağlarınızı kopardınız.

Nasıl bir millet olduğunuzu bile bilmiyorsunuz.

Şimdi yakın bir geçmişte çuha giyen bir milletin çocukları, karşımda, sırtlarında çuvaldan elbise, ayaklarında ağaçtan takina giyerek, palyaçolar ve maskaralar gibi duruyorlar.

Bu benim için zevkine doyamadığım hazlı bir seyir etme olayıdır.

Sizin bu düşmeniz, bütün Hıristiyanlara eğlenceli günler yaşatmaktadır. Bugünleri de gördükleri için Tanrı'ya müteşekkirdirler Hıristiyanlar!..."

Bu paragraftan, bu söylevden bu günümüzü anlayabileceğimiz çok dersler çıkacaktır.

Maalesef kaybettiğimiz değerleri bilmemiz lazım, ortaya koymamız lazım.

Avrupa ve Dünya, Kayıp Haklar Hukuku diye yeni bir hukuk modeli başlattı. Birisi Hitlerin götürdüğü altınları arıyor, öbürü Amerikadan kaçırılan bilmem neyi arıyor. Biz de 1991 yılında Musul'daki kayıp haklarımızı aramaya başladık ve baktık ki Musul'un bir Vilayet Konseyi olması gerekiyor ve o Konseyin de seçeceği Konsil sıfatıyla bir kişinin bu günkü Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda temsil edilmesi gerekiyor. Konseyi topladık konseyde kim var, 64 tane Kürt aşireti var yemin ediyorum. Gazi Ahmet Muhtar Paşa ne kadar Kürt ise ben de o kadar Kürdüm. Konseyde onun torunları var. Hadi Gazi Ahmet Hollanda'da yaşıyor. Türkiye'ye gelemiyor. Niye? Türk Büyükelçisi vize vermiyor. Zar zor adamları topladık ve bir Konsil seçtik. Dr. Anton Keller şimdi Musul Vilayeti ve oradaki Konseyi'nin Konsülü, Cemiyet-i Akvamdan (Milletler Cemiyeti), Birleşmiş Milletlere geçen haklar, Birleşmiş Milletlerde temsil ve ilzam edilebiliyor.

Ey Türk Milleti! Sen haklarını aramazsan kimse sana hak vermeyecek. Sen hakkını arar, hakkına da sahip çıkarsan inan bu dava ve bu bayrak yere düşmeyecek. İşte o zaman Batı Trakya Kıyamete kadar yaşayacak.

Avrasya Bir Vakfı olarak bu işten ne umduk ne yapmak istiyoruz, onu arz ediyorum size. Elimizde çalışmalarımızdan ötürü çok argüman birikti, bir kitap yapalım istedik, bu kitabı da Türkiye'nin bütün kütüphanelerine hediye edelim, hibe edelim dedik. Çocuklarımız bunu bilsin. Yalçın Koçak gibi

bu konunun cahili olsun istemedik. Ve biz bu kitaba biriken belgelerimizle bir prova baskıyı yaptık, ikinci bir nüshasını daha basmadık, basmamamızın gerekçesi bu gün sizlerden istirham ediyorum; elinizde ne bilgi belge varsa bunları bize ulaştırın bu kitabın içerisine koyalım. Türkiye'deki bütün kütüphanelerin listesini çıkardık beşer tane onar tane kütüphanelere gönderelim bu konuda bir kaynak eserimiz olsun. Milli Eğitim Bakanımıza yazdım bunların son halini Milli Eğitim Bakanımıza gönderip bir paragraf da olsa Pasarofça antlaşması kadar Batı Trakya Türk Cumhuriyeti konmalı. 59 gün yaşadı varsın 59 gün yaşasın, ama bunun kapanış tarihi önemli arkadaşlar; 29 Ekim 1913 ve Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş tarihi de 29 Ekim değil mi?

29 Ekim Layüsel bir gün değil bizim için, tarihe bırakılmış bir kriptodur, Tarihimize düşülmüş bir nottur. Batı Trakya Cumhuriyeti'nin kapanmasının altında yatan hadise o günün kuvvetli adamı Cemal Paşanın ifadesiyle; "Bunu kuran ekip ele avuca sığmaz adamlardır, ortada muhalefet partisi de var, bunlar o muhalefet partisinden daha da tehlikeli olurlar."

Bu bana şunu çağrıştırıyor: 1991 yılında bütün Dünya yanımızda iken Dağ başını duman almışla Musul Kerkük'e girseydik ki, ne otuz beş bin vatan evladımız ne bu günkü parayla en az yarım trilyon dolarımız kaybolur, ne de Mekke deki Ecyad kalemiz yıkılırdı. Girdirmeyenlerin o zaman bir lafı vardı: "Özal mehterle girerse Bağdat'a, bir daha sittin sene iktidardan indiremeyiz."

İç politika yüzünden bu gün orada akan bu kadar kan ve onun uzantısı petrolün Akdeniz'e çıkış senaryolarını kafanızdan şöyle bir geçirin Orta Doğunun değiştirilmek istenen sınırlarını, akan kanı, gözyaşını, sürülen insanları, dedeleri, nineleri, bebeleri bir düşünün...

Batı Trakya Cumhuriyeti ile ilgili Elinizdeki argüman, tarihi bilgiler, bayrak, marş, harita, pul, mühür vs. bu gün bir devlet için ziyadesiyle var, mührü de var parası da var, tapusu da var. Mal sahibi, tapusu da sizlersiniz.

Elalem olmayan yerde olmayan haklarıyla devlet kurmaya çalışıyor.

Ey Batı Trakyalılar, Ey Türkler! Benim sizlere söyleyebileceğim tarihi tekrar öğretmek değil haşa, tarihimizi kitaplara ve kayıtlara geçirelim, toplamış olduğumuz bu bilgileri beş takım halinde devlete ve millete takdim edebilmek, isteğimiz Batı Trakya Türk Cumhuriyeti unutulmasın.

Milli Eğitim Bakanımızla yaptığımız yazışmalarla inşallah Talim Terbiye Kurulundan geçip Batı Trakya'nın şanla şerefle tarih kitaplarında yerini alacağına dair ön sözünü aldık.

İnşallah bunu da gerçekleştirmiş olacağız. Gayemiz Balkanlarda bir kalkışma değil, rahmetli Atatürk'ün başlattığı, Menderes'in devam ettirdiği Balkan Antandı, Balkan Barışı devam etmeli, kıymetli dostluk ilişkilerimize adalet, muadiliyet, mütekabiliyet esaslarıyla bunların üstünden devam eden bir sözleşmeyle, perspektif ile tarihsel haklarımız, Lozan haklarımızın 36. 40. Maddeleri vs. sürdürülebilir bir dostluk devamı sağlanabilirliğidir.

Açık yüreklilikle söyleyebilirim; bundan ötesinin de ben hadimi, hizmetkârı olmaya da hazırım ama benim görevim bu gün yapabileceğim ancak bu idi. Ben buraya kadar yaptım, Sizler destur verir devam derseniz daha öteye de devam edebilirim.

Zorum, az önce de söylediğim gibi geçmişe fener tutup geleceği aydınlatmak. Katılımlarınızdan dolayı siz değerli konuklarımıza teşekkür ederken aramızda misafir bulunan çok değerli iki kurucu ailenin torunları var, ben onları da sizlere takdim etmek istiyorum: Kurucu Cumhurbaşkanı Müderris Salih efendi'nin hanım kız torunu Nevin hanım buradalar, kendisi Şahin kasabasındandır ve Batı Trakya Cumhuriyetinin kuruluşunda üç küp altını kırarak heybelere doldurup Trakya Müdafa-i Hukuk Cemiyetine hibe eden hediye eden Tütüncü Mehmet Efendinin torunu Ali Büyükasar Beyefendiyi takdim ederim.

Avrasya Bir Vakfı olarak hepinize şükranlar sunuyor Uluslararası Strateji İletişim Ajansı (USİA)'nın kıymetli başkanına ve bu günü bize hazırlayan değerli çalışanlarına da kalbi teşekkürlerimi sunuyorum.

Rahmetli Akif'in bir sözüyle bitirmek istiyorum : Bu sahipli sahipsizliğe bir çare olur, sahiplenmenin nasıl olacağını belki bize anlatır izan olur, belki idrak gücümüzü çalıştırır umuduyla;

"Zevke dalmak şöyle dursun, vaktimiz yok mateme.
Kalkın ey uşaklar rezil olduk bütün el aleme."

Yalçın KOÇAK

Ertan ÖZYİĞİT'in BTTC 100. Yıl Takdim Konuşması

1913 DÜN ve 2013 BUGÜN

Batı Trakya'daki Müslüman Türk azınlığının krallık, monarşi, cunta, demokrasi ve AB sonrası Yunanistan'ında yaşadığı trajedi, her yönetimde örselenen ve geri giden bir hak mahrumiyeti ve hukuk garabeti olarak devam ede gelmiştir.

Yok denilen, bir taraftan da yok edilmeye çalışılan Batı Trakya Türklüğü her türlü olumsuzluğa, entrikaya, baskıya, izolasyonlara rağmen direniyor ve direnç gösteriyor.

1913 sonrası dört sefer el değiştiren bu topraklar ve adalar, buna Girit, Rodos (Menteş adası ve Türkleri) dahildir. Yunanistan'a verilmememesi gereken hükümranlık alanlarımızdır.

Bu yüzdendir ki, Yunanlı buraları kendi hakkı olarak görmediği, aslında Lozan malı olarak gördüğü için yatırım da yapmamakta, yapılmasına da mani olmaktadır. Atina veya Adalardaki yaşam seviyesi ile bölgedeki yaşam standartları kıyas edilemeyecek kadar kötüdür. Batı Trakya, Avrupa'nın güneydoğu sınırında, Avrupa'ya iltica etmek isteyenlere bile AB'nin sunmadığı sefalette adeta bir toplama kampı seviye ve statüsündedir. Bölgede bir polis baskısı mevcuttur, bölgede uygulanan yanlı kanunlar ve hukuk ihlalleri ansiklopediler doldurur. Sinsi tehcir projeleri uyut, avut, dondur politikalarıyla gasp edilen haklar. Bastır, bunalt, kaçır yöntemleriyle seyreltilen, nüfus ve el değiştiren tapular; planlı, programlı sinsi bir oyunun masum versiyonu gibi görünmektedir.

Bölge insanının; Sosyal hakları, Kültürel, Teolojik, Etnik, Ekonomik, Politik olarak gasp edilmiş kolektif haklarındandır. Demokrasi ile hem de Avrupa ölçeğinde bir demokrasi ile yönetilmesi gereken Yunanistan'da Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı monarşik krallık zamanını arar haldedir.

Krallık döneminde dahi Batı Trakya Türklerinin kendi hukuki özerklikleri vardır, Müftüleri marifetiyle bu hürriyetlerini çok daha rahat bir şekilde kullanabiliyorlardı.

Türkiye bölgesinin merkez ülkesidir.

Türkler bu bölgenin 40 Asırdır müessir gücüdür.

Batı Trakya Türkleri 100 yıldır bu bölgede asimilasyona direnen halktır.

BM ve AB koridorlarında Batı Trakya Türk azınlığın kayıp haklarının peşine düşülmeli. Yunanistan ve Bulgaristan'da yaşayan Müslüman Türk azınlığın konu hakkında bilgilenmesi, bilinçlenmesi sağlanmalı ve haklarını aramalılardır.

"Verilmeyen hak, hak değildir / Hak verilmez alınır." düsturlarından hareketle; Yunanistan ve Bulgaristan'ın bu topraklarda yaşayan Türklere ve kültürlerine avrupa birliği yasalarında belirtildiği gibi birinci sınıf vatandaş hak ve özgürlükleri verilmelidir. Sınırların değiştiği bir dünyada yeni bir Cumhuriyet değil; aslında tarihte ve fiiliyatta var olan Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin toprakları, halkı, tebaası bu yüzyıllık baskıdan ve esaretten kurtarılmadır.

Dünyada hiçbir güç, zamanı gelmiş bir fikirden daha güçlü değildir..."

Ertan ÖZYİĞİT

Prof. Dr. Hasan KÖNİ'nin BTTC 100. Yıl Konuşması

DÜNYADAN VE AVRUPA'DAN TÜRKİYE BÖLGESİNE BAKILDIĞINDA VE 1913'E DÖNÜLDÜĞÜNDE OSMANLI'NIN DÜNYADAKİ DURUMU

Tarihsel olayların çok önceden başlayan sosyal ekonomik ve siyasi kökleri vardır. 1913'e gelmeden çok daha önce Osmanlı İmparatorluğu'nun belli açılardan sonu hazırlanmaya başlanmıştır. Bunun nedeni, endüstriyel devrim geçirmiş Avrupa'nın mallarını satacağı geniş Hıristiyan kitlelere ihtiyacı vardı, bu Hıristiyan kitleler Balkanlarda bulunuyordu.

İkincisi, Batılıların üretimlerini satmak için Balkan bölgesinde ve Anadolu topraklarında tren yolları yapması gerekiyordu. Osmanlı İmparatorluğu tren yollarını yapan Fransız, İngiliz ve Alman şirketlerine olan borçları 1950 yıllarına kadar ödenmeye devam etmiştir. Churchil'in hayatını okursak kendisinin İngiliz amiralliğinin deniz lordu olarak ilk önemli görevini Çanakkale'yi geçme manevraları sırasında yerine getirdiğini görürüz. İngiliz donanması daha 1908 tarihinde Akdeniz (Ege) de Çanakkale'yi geçme provaları yapmıştır. İngilizler yedi sene sonra tekrar o bölgeye geri geleceklerdir. Bu tür emperyalist ülkeler ne yapacaklarını 10 sene 15 sene önceden belirliyorlar. Rusya da bu arada etki alanını genişletmek istiyor ve Slavlar üzerinde çok etkili. O da, Slavların bulunduğu bölgelere giriyor. Yunanlar tabi 19. Yüzyıldan beri Balkanlarda büyümek istiyor. Ortodoksluk bu bölgede çok etkin, Rusya'nın etkinliğini sağlayan da bu din. Almanya, Avusturya - Macaristan'la birlikte bu bölgedeki gelişmeleri gözetlerken Avusturya-Macaristan, Bosna Hersek'e el koyuyor.

Artık Balkan ülkelerine bir işaret ve kıvılcım gerekiyor. Kıvılcımı başlatan, Avrupa savaşlarında başarısız olan İtalya'nın kendisi için kolay bir av olarak gördüğü Trablusgarba saldırmasıyla ortaya çıkıyor. Enver Paşanın, Mustafa Kemal'in savaştığı yer burası aynı zamanda. İttihat ve Terakki'nin doğuşu da burada oluyor. Türk istihbaratının geliştiği yer de burası. İtalyan donanması boş durmayıp Anadolu sahillerini bombalayıp Oniki Adaları (Rodos, İstanköy...), ele geçiriyor. Böylece Osmanlı İmparatorluğu'ndan toprak almanın mümkün olduğu ortaya çıkıyor. Biliyorsunuz donanmayı yenilemek için halktan para toplanıp İngiltere'den gemi alınmasına çalışılıyor, ama İngiltere bu gemileri göndermiyor. Osmanlının Ege Denizinde kımıldayamayacağı anlaşılıyor. Balkan Savaşlarını anlamak için bir de Osmanlı içindeki sosyo-kül-

türel gelişmelere bakmak gerekmektedir. O dönemde entelektüel ve kültürel kapasitesi gelişmiş, uluslar arası sistemi kontrol edip etki alanlarını büyüten ülkelere karşı, uluslar arası bu güçlü yapılanmaların arkasında kalan ülkeler bu entelektüel ve kültürel kapasitesi büyük olan ülkelerin yemi olma durumunda olmuşlardır. Bu durum günümüzde de değişmeden devam etmektedir. Osmanlının ekonomisi ve entelektüel kapasitesi, gelişen rakipleri karşısında fikirsel kapasitesi geri kalmış, sürekli kendisinden reform istenen bir imparatorluk durumuna düşmüştür. Bu durumu 1990'ların Sovyet Rusya'sına benzetebiliriz. Rusya açıklık ve yeniden yapılanma hareketine girişmiş, fikirsel ve ekonomik yapısı yeterli olmayınca Sovyetler Birliğinin yaşamı sona ermiştir. Osmanlıdan da istenen eğitimin kendi dillerinde Balkan azınlıkları tarafından yapılmasıdır. Kendi kendilerini yönetmek istiyorlar. Türkçe ders veren okullarda okuyanların nüfuslarına bakıyorsunuz öğrenci sayısı 28-30 bin kişi. Sırpça ders verilen okullarda o zaman 59 bin öğrenci var, Yunanların'ın da 39 bin öğrencisi var. Yani kendi dillerinde kendi kültürlerinde eğitim yapıyorlar. Bir de biliyorsunuz önemli Balkan liderlerinin yetiştiği bir Amerikan okulu var: Robert Koleji. O dönemlerde Türklerin alınmadığı bu okulda Balkanların ihtilalcı liderleri Batının fikirsel yapısı ve kültürü içinde yetişmişlerdir.

1840 ila 1875 arasında Sırbistan bölgesinde Müslüman ve Türk kalmamıştır. Onları, çeşitli anlaşmalara dayanarak çevredeki ülkelere ve Osmanlı'ya geri göndermişlerdir. Anlaşmalarla Osmanlı'ya bağlı bir prenslik oldukları için, henüz etnik temizlik yapmaları, onları öldürmeleri mümkün olmamıştır. Mora bölgesi de aynı şekilde yavaş yavaş Müslüman kesimleri kendi bölgelerinden çıkarmaya başlamışlardır. Balkanların kültürel yapısı dil yapısı hızla değişmiştir. Bundan sonra yapılması gereken Osmanlıya karşı bir askeri zafer kazanmaktır. 1911 İtalyan savaşında Osmanlının savaşma gücü olmadığını ortaya koyması Balkan Savaşlarının temelini oluşturmaktadır. Balkan savaşları konusunda sonradan yapılan eleştirileri okuyunca üzülmemek mümkün değil. Ordunun siyasete girmesi, eğitim politikasının zayıflaması, yöneticiler arasında çekişmelerin olması gibi hususlar ileri sürülmektedir. İttihat ve Terakki Cemiyeti yanlış hareket etti diye daha derin eleştiriler vardır. Oysa, aynı gelişmeler ekonomik ve teknik gelişmeyi sağlayamayan diğer impatorluklarda da vardır. Aynı Osmanlı ordusu Almanlardan teknik yardım alet edavat alınca Çanakkale'yi geçilmez kılmıştır. Aslında var olan gelişme; bir kültürel sistemin yeni gelişen küresel milliyetçi entellektüel kültürel sisteminin yanında çöküşe geçmesidir. Bu gün Ortadoğu bölgesindeki gelişmeler için de aynı şeyleri söylemek mümkün. Bu gün de küreselleşme denen entelektüel ve kültürel sistem, ekonomisi, askeri gücü ve siyaseti ile sizi zorunlu olarak belli bir yöne doğru itiyor. Nasıl karşı koyacaksınız. Ya yanında duracaksınız ya da karşısındaki başka bir bloğa geçeceksiniz, veya kendi başınıza son fert kalıncaya kadar savaşacaksınız.

1. Balkan Savaşı başladığı zaman zaten Batının kültürel siyasal yapısı Balkanlarda oturmuş oluyordu. Osmanlı Donanması bir türlü Boğazlardan dışarı çıkamıyordu. Bulgaristan Karadenizi, Yunanistan Ege Denizini tutmuşlardı. Asya kapısı karmaşıklık içinde. Rusya çok etkili, o bölgeden Türk aşiretlerinin göçlerini sağlayıp Balkanlara önemli bir destek getirmek mümkün değil. Elimizde olan güçlerle savaşa giriliyor ve Balkanlarda ilk büyük etnik temizlik Türklere karşı başlatılıyordu. İngiliz tarihçinin kitabında; "Türkler ve Türk orduları Balkan ordularının karşısında sinekler gibi ölüyorlardı." diye yazıyor.

Balkan Savaşlarının ikinci kısmındaki gelişmeler bize Edirne'yi tekrar ele geçirmek için bir şans tanımıştır. Yunanistan ve Sırbistan, Bulgaristan'ın bu kadar geniş topraklara sahip olmasını istemiyorlardı. Bulgarlar da bu durumdan rahatsız olmuşlardır, çünkü eski müttefiklerinin stratejilerini tahmin etmişlerdir. Tahmin edildiği gibi Yunanlılar ve Sırplar Avrupalı efendilerinin emriyle Bulgarlara saldırınca Türk ordusunun topladığı güçlerle Edirne'yi alması mümkün olmuştur.

Burada, Balkanlar'daki durumla günümüz arasında bir benzetme yapmak istiyorum. 1991'de Mülkiye'den bir hocamla birlikte televizyonda konuşuyorduk, haber geldi, Sovyetler Birliği çöktü dendi. "Eyvah dedim;" "Hoca, niye eyvah sen hiç sol görüşlü olmadın niye eyvah diyorsun, dedi." Çünkü dedim, Batının şimdiye kadar bize gösterdiği sevgi ve şefkat Sovyetler Birliğinin varlığı yüzündendi. Şimdi Sovyetler Birliği kaybolunca bize ne yapacaklardı. Bu olaydan 6 ay sonra İngiliz Elçiliğinde bir resepsiyonda yemek yiyoruz. Benim bulunduğum masada oturan yabancı elçiliklerin mensupları İngilizce konuştuğum için beni İtalyan veya İspanyol veya yanık tenli Musevi sandılar. Yanımda oturan zat Avusturyalı diplomata dönüp "Yahu Sovyetler Birliği çöktü. Bu 70 milyon müttefikimiz olarak kalan aç Türkle biz ne yapacağız?" dedi. Sonra bir cevap için onlar bana döndüğünde "o açlardan biri de benim, ben Türküm" dedim.

İşte 1990'da başlayan bugüne kadar gelişen sonucu nereye gideceğini bilmediğimiz bazı gelişmelerin başlangıcı 25-30 yıl öncesine dayanıyor ve etkileri günümüze kadar geliyor. Tıpkı Balkanlar'daki gelişmelerin otuz yıl önce başlaması gibi.

Balkanlarda Yunan ayaklanmasıyla başlayan gelişmelerin boyutlarını Osmanlı bir türlü kavrayamamıştır. Kavrasa da yapabileceği bir şey yoktur. Müslüman Arnavutlar bile Batının etkisi altında çeteler kurup Osmanlıya karşı savaşmışlardır. Bu yüzden Batı Trakya içindeki mücadeleler birkaç Türkün kurduğu bir örgüt tarafından, yanlış bilmiyorsam 118 veya 166 kişilik bir güçle, bölgedeki Bulgarları yenerek gerçekleştirilmiştir. Böylece bir devlet yapısı kurulabilmiştir. Hatta, ilk başlarda böyle bir yapılanmanın oluşumunu Yunan-

lılar da desteklemiş Bulgaristan'ın bu bölgede kalmasını ve Bulgarların Ege Denizine çıkmasını istememişlerdi. Belki İngilizler de istemiyorlardı. Rusların Ege'den Bulgarlar vasıtasıyla sıcak denizlere inmeleri onları da rahatsız etmişti.

Osmanlı, Balkanlarda çok direnemedi. Türklere Anadolu'dan bir destek gelmesi mümkün değildi, çünkü Anadolu içinde de hareketlenmeler ve isyanlar var, Özellikle de Ermeni isyanları vardı. Batılılar, İmparatorluğun hem doğusunda hem batısında isyanlar çıkartıyorlardı. Batılı güçler, Garbi Trakya direnişi konusunda direnilmemesini yoksa Anadolu topraklarının da elimizden çıkabileceğini bildiriyorlar. İmparatorluk çaresiz bir durumdadır. O zamanki uluslararası duruma bakacak olursak: Osmanlı imparatorluğuna azınlıklar için reform yapılması amacıyla baskı yapan, Batılı diğer ülkeler kadar gelişmemiş olan, Osmanlı imparatorluğunu yapılan on üç savaşta yenen Rus imparatorluğu da içindeki ayaklanmalar sonucu dört sene sonra 1917'de çökmüştür. İmparatorluğu, Balkanlarda zorlayan Avusturya-Macaristan imparatorluğu ise beş sene sonra 1918'de hem çökmüş hem de parçalanmıştır. Demek ki onlar da gelişen Kuzey Batı Avrupa'nın sosyo-ekonomik, siyasal ve teknolojik yapısına ayak uyduramamışlardı. Yeni yapılanmalara ayak uyduramayanların çökmeleri günümüzde de devam edecek gözükmektedir. Bu gelişmeler içerisinde Türkler tarafından kurulan ilk Türk Cumhuriyeti Garbi (Batı) Trakya Türk Cumhuriyeti 2 ay yaşadıktan sonra Osmanlı İmparatorluğunun, "Direnmeyiniz yoksa Anadolu topraklarını da kaybederiz" demesine karşın İmparatorlugun görüşü kabul edilmiyor savaşa devam ediliyor. Bu savaşı yapanlar o zamanki askeri istihbarat temeli İtalyan Harbi sırasında atılan insanlar.

Bu savaşlar sırasında ölen sivil insan sayısı 1,5 milyon, ölen asker sayısı ise 125 bin kişi kadar. Bu dönem ve sonrasında yapılan göçlerle Kafkaslardan gelenlerle birlikte Osmanlı İmparatorluğu nüfusu 2.5 milyon kişi kadar artıyor. Bugün Trakya'da ve Ege bölgesindeki gelişmişlik ve güzellik Balkanlardan gelen göçler sayesinde olmuştur. Yoksa, yalnızca Ortadoğu topraklarından göç alsaydık Araplar gibi daha yanık bir rengimiz olacaktı. Trakya ve Ege'de yaşayanların güzelliği Balkanlardan gelen bu göçmenlerden dolayıdır. Teşekkür Ederim.

Prof. Dr. Hasan KÖNİ

Prof. Dr. Yaşar ONAY'ın BTTC 100. Yıl Konuşması

1913 YILI İTİBARİYLE BATI TRAKYADAKİ ULUSLARARASI İLİŞKİLER

Ben de sözlerime, Cemal Kutay'ın bir sözüyle başlamak istiyorum. Kutay hoca der ki "Batı Trakya'da kurulan ilk Türk Cumhuriyeti ihanete ve çöküşe karşı hayır diyebilenlerin, Türkiye için ömrü kısa, fakat çok şerefli bu büyük Türk Cumhuriyeti içine sığdırabilenlerin öyküsüdür."

Ben Kafkas göçmeniyim. Bir Uluslararası İlişkiler hocası olarak üzülerek söyleyeyim ki Batı Trakya'da yaşanan insanlık dramını, Yalçın hocayla tanışana kadar bu kadar detaylı bilmiyordum. Günümüzde Balkanlarda yaşanan trajediyi televizyondaki Erdal Özyağcılar'ın başarılı bir çekimle baş rolünü oynadığı diziden öğreniyoruz. Şu anda Türkiye'de Balkanlarda yaşanan dramı televizyon dizilerinden öğrenen nesiller var. O da birazcık aşk birazcık komedi birazcık acı karışımı. Hepsinin karışımı olsun ki insanları 45 dakika televizyonun karşısında tutulabilsin. Hal böyleyse bu nesillerin Balkanlarda yaşanan trajediye de duyarsız kalması doğaldır. Yalçın hocanın da belirttiği gibi unutturulan bir tarihe sahibiz. Aslında unuttuğumuz tarih değil, bizim Kollektif hafızamız. Eğer Orta Asya'yı anımsıyorsak 1913 te yaşanan insanlık dramını da anımsarız. Ama bilirsek anımsarız, bilmezsek farkında olmadığımız bir şeyi hiç anımsamayız.

Türkiye'de yaşayan insanların birçoğu için Batı Trakya'daki olaylar çok da anlamlı bir şey ifade etmiyor. Bunu da çok net bir şekilde söyleyebilirim. Çünkü bu konuda çok cahil bırakılmışlardır. Şimdi Hasan Köni hocam konuşmasının başında özellikle bir yorum yaptı, katılmamak mümkün değil. 1913 yanıtını 1913'te aramamak lazım. Ben bunu bir adım daha ileri götüreyim.

1789 Fransız İhtilali'nden sonra ortaya üç siyasi akım çıkmıştır. Fransız devriminin şiarı olan eşitlik, kardeşlik ve özgürlükten üç tane ideoloji çıkmıştır. Eşitlik dediğiniz zaman bundan Sosyalizm çıkıyor. Kardeşlik dediğiniz zaman bundan Milliyetçilik çıktı. Özgürlük dediğiniz zaman bundan liberal ekonomi çıktı. Biz bunu anlayamadık. Osmanlı İmparatorluğu ki o dönemlerde acı bir gerçektir, Siz burada Tanrıyı mı gözetliyorsunuz diyerek rasathaneyi yakan bir mantığın egemen olması yüzünden, Osmanlı İmparatorluğu 1789 Fransız İhtilali'ni batılıların iç işi olarak değerlendirmiş ve bu gelişmelerin

kendisini bir gün bir şekilde vuracağını hiç düşünmemiştir. Balkanları kaybetmemiz milliyetçi düşünceyi doğru dürüst okuyamamış olmamızdan kaynaklanıyor.

Çok ilginçtir Osmanlı, Batı gibi değil yani Osmanlı ele geçirdiği toprakları sömürge olarak görmemiş. Asimilasyon gibi bir derdi de olmamış. Herkesi özgür bırakmış. Bu kadar iyi niyetli olmalı mıydı? diye zaman zaman kendimize sormalıyız...

Prof. Dr. Yaşar ONAY

Ömer ÖZKAYA'nın BTTC 100. Yıl Konuşması

Konuşmamda aşağıdaki şu konular hakkında sizlere düşüncelerimi ve araştırmalarımı aktaracağım:

1- Coğrafyanın Balkanlara biçtiği rol
2- Küresel ekonomik krizin Balkanlardaki etkileri
3- Türkiye'nin Balkanlar politikasının Avrupa'da yarattığı rahatsızlık
4- Ekonomik kriz sonrası Çin'in Balkanlara girişi
5- İsrail'in Balkan ülkeleriyle gelişen ilişkileri

"Efendiler Geri Dönüyor"

Konuşmama bir Türk işadamının anısını anlatarak başlamak istiyorum. ADOPEN Eski Genel Müdürü Aslan Yaman, Sovyetler Birliği'nin dağılmasından hemen sonra, bir heyetle Romanya'ya gider. Bir kereste fabrikası almayı, ya da kurmayı planlamaktadırlar. Burada bir Romen bayan Aslan Yaman'a "Kimsiniz, nereden geldiniz" diye sorar.

A. Yaman "Türküz, Türkiye'den geldik" der.

Bunun üzerine Rumen bayan, az ötedeki arkadaşına bağırır:

"Lili, gel bak, efendiler geri dönüyor!!!"

İşte Balkanlarda Türkiye'ye bakış budur!

Rumeli'nin Fethi

Osmanlı, aslında bir Balkan devletidir.

Edirne'nin fethi 1362, İstanbul'un fethi 1453 ve Trabzon'un fethi ise 1461'dir. Yani İstanbul'un fethi ile 91, Trabzon ile arada ise tam 99 yıl fark bulunmaktadır.

Balkanlar'ın fethinde Gelibolu, önemli bir üs olmuştur. Gelibolu'yu fethetmemiz ise oldukça enteresandır. Orhan Gazi; Süleyman Paşa, Ece Bey, Gazi Fazıl, Hacı İlbeyi gibi komutanları Rumeli'nin Fethi ile görevlendirdi. Defalarca akınlar yapıldı, bazı fetihler yapılmış olsa da arzu edilen yerler alınamadı. Ta ki 1354 yılına kadar. 1354'te meydana gelen bir depremle, Gelibo-

lu'daki bir çok kale yıkılınca, bölgenin fethi kolaylaştı. Gelibolu üs yapıldı ve Rumeli ele geçirildi.

Bize Rumelinin kapısını Gelibolu, Gelibolu'nun kapısını ise bir deprem açtı yani.

Rumeli'nin fethedilişiyle Osmanlı Tarihinde yeni bir devre başlamıştır. Rumeli'nin fethi yalnız Osmanlı tarihinde değil, Bizans tarihinde de bir dönüm noktasıdır. Etrafı Osmanlılarla çevrilmiş Bizans, günbe gün çöküşünü seyretmekten başka bir şey yapamaz hale gelmiştir.

İstikrar Şart

Türkiye'nin bu coğrafyaya ilişkin tüm çabaları ancak bir barış havası içinde yükselebilir, bölgesel her türlü istikrarsızlık, İsrail ve İran'a hizmet eder. Ancak çevremizdeki mücadele, Türkiye'nin pek de milli olmayan kaynaklarla ayakta tutmaya ve millileştirmeye çalıştığı iki alana, ekonomi ve ve askeri alana kaydırılıyor.

"Coğrafya Kaderdir"

Coğrafya kaderdir ve siz istemeseniz de coğrafi konumunuz sizi esir alabilir. Ayrıca "hakkında karar alınan" bir ülkeyseniz, gıyabınızda alınan ve gücünüzü aşan karar da sizi esir alabilir. Örneğin, Güney Amerika ve Güneybatı Asya'daki uyuşturucu üretim merkezleriyle Batı Avrupa'daki zengin tüketiciler arasındaki stratejik konumu, Balkanları, uyuşturucu kaçakçılığı açısından önemli bir rota yapmaktadır. Bu durum, "Coğrafya kaderdir" sözüne verilebilecek güzel bir örnektir.

Balkanlar ayrıca Avrupa açısından, Rusya'sız bir enerji hattının geçebileceği alan... Bu nedenle de hem Rusya ve hem de Avrupa açısından, Balkanlardaki siyasi, sosyal ve ekonomik gelişmeler kendi akışına bırakılamaz.

Balkanlar neden "suç" ve "suçlu" üretim alanı?

Birleşmiş Milletler'in KASIM 2009 tarihli bir raporuna göre Orta Asya'da üretilen afyon, Ortadoğu'daki üretim tesislerinde uyuşturucuya dönüştürülmekte ve her yıl yaklaşık 80 ton eroin, Avrupa'ya Balkanlar üzerinden geçmektedir.

Avrupa Polis Teşkilatı Europol'e göre; bazı Balkan ülkelerinde üretilen sahte paralar da o kadar kaliteli ki, Avrupa Merkez bankaları uzmanları dahi bunları ayırt etmekte zorlanmaktadırlar.

Balkanların "suç" ve "suçlu" üretim alanı olmasının sebeblerinden biri, bölge insanının normal yollardan kazandığı paranın kendi ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemesidir.

Balkanlar ve Doğu Avrupa'daki ucuz işgücü, uluslararası firmaları yıllardır cezbediyor. Ancak Macar siyaset bilimcisi Zoltan Kiszeli'nin de ifade ettiği gibi," Büyük yabancı şirketler karı alıp götürüyor, Balkanlar'da sermaye birikmiyor, işletme karı ülkelerden kaçıyor. Orta boy Balkan şirketlerinin ayakta kalması mümkün değil. Kamu'nun iç ve dış borçları dağ gibi birikti. Yüksek faizli dış krediler de yatırıma değil, cari harcamalara gitti."

Bazı Balkan ülkeleri, Avrupa'da çalışan vatandaşlarının gönderdiği dövizlere ciddi ihtiyaç duymakta. Örneğin Bosna Hersek'te yurtdışında çalışan Bosnalı göçmen işçilerin gönderdiği paralar, ülkenin Gayri Safi Yurtiçi Hasılası'nın tam yüzde 15'ini oluşturuyor.

Ancak küresel ekonomik krizle birlikte göçmenlerin para transferi, bir önceki yıla göre, dünya genelinde yüzde 20 oranında geriledi. Bundan en çok etkilenenler de Balkan ülkeleri oldu.

Pek çok Balkan ülkesi için "model" ülke Yunanistan'da yaşanan kriz de, hayal kırıklığına sebep oldu. Yunanistan'daki ekonomik bunalımı gören bazı Makedonyalılar şimdi kapitalizm öncesindeki zamanı özlediklerini belirtiyor. Bir Makedonyalı, Alman Devlet Radyosu'na şöyle konuşuyor: "Eskiden her şey şimdiye nazaran 10 bin kat daha iyiydi. İşimiz, maaşımız ve Noel ikramiyemiz güvencedeydi. Hayat güzeldi ve hepimiz eşittik."

Komünist döneme duyulan bu özlem, Balkanları sadece bir "köprü" olarak kullanmak isteyenleri, uyudukları uykudan uyandırmalı.

Balkanların gelecekte "Uyuşturucu kaçakçılığı, insan ticareti ve kalpazanlık"la bir arada anılmaması ancak üretime dayalı bir ekonomik modele geçmeleriyle mümkün olacaktır.

Patron İflas Ederse...!

Balkanları uyuşturucu ve insan kaçakçısı yapan dünyanın kendisidir. Bu durumdan, ancak Balkanlıların bu rolü reddetmesiyle kurtulmaları mümkündür. Bölge halkı, bu kararı almakta, kendilerine daha onurlu işler bulmakta geç kalmamalıdır. Çünkü küresel güç, giderek Batı'dan Doğu'ya doğru kaymakta, Avrupa hemen her açıdan cazibesini yavaş yavaş yitirmektedir.

Şu dört sebeple Avrupa'nın geleceği bulunmamaktadır:

1- Avrupa sanayisini ayakta tutan pazarı yavaş yavaş kaybetmekte, piyasaya yeni oyuncular girmektedir.

2- Avrupa, enerji sahalarının siyasi kontrolünü kaybettikten sonra şimdi de enerji ulaşım yollarının kontrolünü kaybetmektedir.

3- Tarım ve hayvancılığını yıllardır sübvansiyonlarla ayakta tutan AB, ekonomik krize girmiştir ve bu desteği devam ettirmesi de zor gözükmektedir. Ayrıca gelişmeler petrolün, dünyayı yönetim aracı olmaktan yavaş yavaş çıkartıldığını, petrolün yerini gıda ve uranyumun alacağını göstermektedir.

4- Avrupa hammadde piyasası hakimiyetini de kaybetmektedir.

Bütün bunlardan daha önemlisi ve telafisi mümkün olmayan ise şudur: Avrupa sanayisi, dünyanın en iyi otomobillerini yapabilmekte ama çocuk yapamamaktadır. Avrupa hızla yaşlanıp, yabancı kalifiye göçmene olan ihtiyacı artarken bir yandan da yabancı düşmanlığı giderek artmaktadır.

İşte bu beş sebeple Avrupa'nın geleceği yoktur. Dolayısıyla Avrupa, yavaş yavaş cazibe merkezi olmaktan çıkarken, Balkanların kendisine yeni bir rol tespiti gerekiyor.

Bu noktada Türkiye, Balkanlar için rehber olabilir, Balkanlar yüzünü İstanbul'a dönmelidir.

Türkiye'nin Balkan Çabaları

Son yıllarda Türkiye'nin Balkanlar'daki çeşitli anlaşmazlıklarda önemli bir siyasi aktör olarak devreye girdiğini de zaten görüyoruz. Bosna ve Sırbistan arasındaki arabuluculuk çabalarını, ayrıca Yunanistan ile Makedonya arasındaki isim krizindeki çabalarını buna örnek gösterebiliriz.

Dış politikadaki atağa paralel olarak, Batı Balkanlar'da açılan Türk kültür merkezleri, okul ve üniversitelerin sayısı giderek artıyor. Yurtdışı yayınlarından televizyon dizilerine Türk medyası da bölgede giderek daha fazla ilgi görüyor.

Özellikle de Boşnaklar arasında Türkiye'ye büyük sempati duyuluyor. Dünya Basketbol Şampiyonası yarı finalinde Türk milli takımının Sırbistan karşısındaki zaferi Bosna'da sokaklarda kutlanmış, genç Boşnaklar ellerindeki Türk bayrakları sallamış, bu sırada olaylar çıkmış ve yaralanmalar olmuştu.

Dünyanın çeşitli coğrafyalarında, Türkiye'nin başarılarından duyulan bu sevinçler, Ankara'nın reddettiği sınırlarımızı gösteriyor.

İşte bu gelişmelerden bazı Avrupalı dostlarımız rahatsız olmakta. Örneğin Alman Devlet Radyosu'nda, Türkiye'nin Balkanlar'daki dış politika atağı, düzenlenen bir konferansta masaya yatırılmıştır. Bu radyonun konu-

ya ilişkin haberinin başlığı *"Balkanlar'da Türkiye'nin artan rolü tartışma yaratıyor"dur. Haberdeki "Türkiye'nin Balkanlar'ın batısında izlediği aktif dış politika, eski dostlukları, ama aynı zamanda eski korkuları da canlandırıyor"* cümlesi dikkat çekmektedir.

Kriz, Fırsattır

Küresel ekonomik kriz, Avrupa'yı zayıflatırken, dünyanın yükselen gücü Çin'e yeni ekonomik etki alanları açıyor. Çinli şirketler, Orta ve Doğu Avrupa ile Balkanlar'da kazanmadık ihale bırakmıyor ancak yöntem ve finans kaynakları Avrupa'nın tepkisini çekiyor. Çin'in Avrupa ekonomisi üzerindeki nüfuzu giderek artıyor. Özellikle Orta ve Doğu Avrupa ve bazı Balkan ülkeleri, ihtiyaçları olan kredileri, hem de çok uygun şartlarla, Çin'den alabiliyorlar. Çin, Orta ve Doğu Avrupa ile Balkanlar'da Alman ve Avrupalı şirketleri sistematik bir şekilde ekarte ediyor. Polonya, artan işsizlikle mücadelesinde Çin'in devreye girmesine sıcak bakıyor. Yunanistan, Batılı yatırımcıların çekingen davrandığı bir dönemde, Çin'den gelen yatırımlara kucak açıyor.

Çin, Sırbistan'da da gayet faal. Hırvatistan ile de ortaklaşa Zagreb Havalimanı'nın yeniden inşasını üstlenen Çin, Bulgaristan ile de Sofya yakınlarında bir Çin sanayi bölgesi kurulması yönünde anlaştı. Romanya'da ise yaklaşık 10 bin Çinli işletme, faaliyet gösteriyor. Çin'in 2009'da imzalanan bir anlaşmayla Moldova'ya vereceği bir milyar dolarlık kredi ise, bu ülkenin gayri safi milli hasılasının yaklaşık yüzde 10'una denk geliyor.

Peki Çin, Balkanlarda ne arıyor ve bu ülkelerden ne menfaat umuyor? Öncelikli amaç hammadde kaynaklarına erişim ve pazar payı kapmak. Çin ayrıca özenli bir şekilde kendini stratejik olarak konumlandırıyor. Çin'den akan finansman, özellikle yoksul ülkeleri etkiliyor. Enerji ve finansman bağımlılığı, aynı zamanda siyasi bağımlılıktır.

Çin'in izlediği bu yol, özellikle AB iç pazarı söz konusu olunca yoğun eleştirilere hedef oluyor. Almanya Başbakanı Angela Merkel, Çinli şirketlerin AB içindeki kamu ihalelerinde daha sıkı şartlara tabi tutulmasını talep etmiş ve Avrupalı işletmeler ile rekabet içinde olan bu şirketlerin, Çin devleti ve bankaları tarafından ne kadar desteklendiğinin şeffaf bir şekilde görülebilmesini istemişti. AB birçok alanda sübvansiyon vermeye devam ettiği için, Çin'e yönelik bu haksız rekabet suçlamaları pek de gerçekçi görünmüyor.

Bazı Avrupalı dostlarımızın, Türkiye'nin Doğu Avrupa ve Balkanlar'a girmesinden rahatsız olmasını sadece dine bağlamanın yanlış olduğu, Çin'den de rahatsız olmalarıyla ortaya çıkıyor. Yani Avrupa, Doğu Avrupa ve Balkanları,

kendi sanayisinin pazarı olarak görüyor ve başka oyuncuların bu bölgeye girmesinden rahatsız.

Şimdi kilit soru şu: Bu coğrafyayı kendi sanayisini ayakta tutan bir pazar olarak gören Avrupa, bu bölgede üretim ekonomisine geçişe izin verir mi?

İsrail, Balkanlarda Ne Arıyor?

Ekonomik krizle beraber bir başka ülkenin daha bölgeye hücumuna tanıklık ediyoruz. Bu ülke ise İsraildir. İsrail'in Türkiye ile ilişkileri geçen seneden bu yana bozulduğu için İsrail, yeni dostlar ve müttefikler bulmak amacıyla gözünü Balkan devletlerine çevirdi. Turizmin geliştirilmesi örtüsünün altında istihbarat paylaşımı ve ortak askeri tatbikatlar düzenleniyor. İsrail ilişkilerini Yunanistan ve Bulgaristan'a kadar genişletirken Kıbrıs, Romanya, Sırbistan, Karadağ, Makedonya ve Hırvatistan'la mevcut ilişkilerini de geliştirdi. Üst düzey bir İsrailli yetkilinin iddiasına göre, "Bazı Balkan devletleri giderek güçlenen Türkiye'yle kendilerini büyük bir tehlikenin beklediğinin farkına vardılar ve bu sebeple İsrail'e yöneldiler."

Bugün Balkanlar'da Avrupa, Amerika, Rusya, Türkiye, Çin ve İsrail'in kendilerine özel gündemleri vardır. İşte bu nedenlerle Türkiye, Balkanlar'da daha büyük bir rol üstlenmeye hazır olmalıdır

Ömer ÖZKAYA
Araştırmacı-Yazar,
Avrasya Bir Vakfı Genel Müdürü

Yalçın KOÇAK'ın Kapanış Konuşması :

BTTC'nin 100.YIL ANMA TOPLANTISININDA ORTAYA ÇIKAN GERÇEKLER

1. Batı Trakya meselesi; yalnızca Batı Trakyalılara bırakılmayacak kadar önemli bir Türkiye meselesidir. BTTC gizli değil, gizlenen bir tarihtir. Batı Trakya Türklerinin ve Türkiye'nin tapu senedi olabilecek bir tarih sayfasıdır.

2. Diplomasi ve memurlarınca Türk Devleti yanlış yönlendirilerek hukuki ve idari özerklik hakları konusunda tarihsel düşü kaybedilmiştir. Bu kayıp haklar behemal çalışılmalıdır.

3. Dernekler üzerinden yapılan çalışmalarla da hiçbir mesafe alınamamıştır. Taraflarca dernekler üzerinden yürütülen diplomasi, tabanı ziyadesiyle örselemiştir.

4. AB sonrasında muhatabın artık Yunanistan ve Bulgaristan olmayıp AB olduğu unutulmamalıdır. AB ve BM nezdinde temsilciler seçerek kayıp haklar aranmalıdır.

5. İnsanlarımızın yaşadığı bölgelerde ekonomik izolasyonlar vardır, baskı vardır, cehalet vardır. Haklarını bilmeyenlerin, alınmayan, aranmayan hakları vardır.

6. Yunanistan ve Bulgaristan AB tarafından gerek hibe gerek kredi olarak milyarlarca EURO çekmişler ve bu bölgelerimize yardım ve yatırım yapmamış olup bölgenin kalkınmışlık katsayısı Afrika düzeyindedir. GSMH dan ve AB'den gelen kredi ve paralardan hakkı olan nisabı alamamış bölge insanı, borca taraf tutulmakla uluslar arası suç işlenmektedir. Bunu gören, bilen müdahale etmeyen AB de bu suça taraftır.

7. İnsan hakları yönünden, Eğitim, Ticaret, Sosyal hayat 1939 yılı gerisine düşmüş; Bölgedeki Müslüman Türk nüfusu yıllar içinde sinsi bir asimilasyon, izolasyon ve sonuçta tehcire tabi tutulmuş (1913-2013 nüfus verileri) tur.

8. Müslüman Türklerin azınlık hakları, demokratik insan hakları verilmediği gibi Atina ve Lozan Anlaşmaları gereği kendi hukuki özerklikleri de ellerinden alınmış, Baş Müftülük Müessesesi lağvedilmiş, müftülük sayısı azaltılmış. Azınlığın kendi müftüsünü seçme hakkı elinden alınmıştır. (Biz ise

Başmüftülüğün karşılığı sayılabilecek Patrikhane'nin Sen-sinod meclisinin devamlılığı için 17 ecnebiye Türk vatandaşlığı vererek müessesenin devamlılığını sağlamışız.)

9. Azınlığın kendi dini inançlarına göre (kendi aralarındaki nizalarda, sulh, nikah, boşanma, miras, nafaka, vs.) yapılacak iş ve işlemlerde yetkili olan müftülerin Kadılık vazife ve yetkileri ortadan kaldırılmış bir hukuki özerkliğin ihlali suçu işlenmiştir.

10. Eğitim ve öğretim işlerindeki idari özerklik dünyanın gözü önünde, uluslar arası anlaşmalara ve hukuka ve de insan hakları hilafına önce zaafa uğratılmış sonra da uygulamadan kaldırılmıştır.

11. Lozan'ın 90. Yılında; Azınlıkların gelenekleri konusunu garanti altına alan 42/2. Maddesi. Yunan Meclisini dahi azınlık hakları konusunda etkisiz ve yetkisiz kılarak; Yunan ve Türklerden eşit sayıda oluşacak bir komisyonun kararlarına atıf yapmışken, böyle bir komisyon hiçbir zaman kurulmamıştır.

12. AB'nin olmazsa olmazı "Teşkilatlı Toplum" açısından da durum vahimdir. Müslüman Türk toplumunun teşkilatlanması, dernek, vakıf v.s adı altında bir araya gelmesi engellenmektedir.

13. İbadethane ve tarihi kültür mirası yapılarımızın hali perişandır, camilerimiz taverna, meyhane, fuhşiyat filmlerinin gösterildiği sözde kültür merkezlerine dönüştürülmüştür.

14. Seçilmiş müftüler üzerinden Başmüftü seçimi yapılmalı ve AB ülkelerinde ziyaret, konferans ve lobilerle hukuki ve idari özerklik haklarının arkasına düşülmelidir. (Hatta burada Evrensellik iddiasında bulunan Fener Patrikliği de, insani değerlere hakka ve hukuka saygısını ve saygınlığını ispat etmeli seçilen Başmüftünün elinden tutup bizzat gezdirmelidir.)

15. AB anlaşmalarıyla ve Devlet olma mecburiyeti ile hak sahibi Yunan vatandaşlarına gayrimenkullerini veren Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan'daki vakıflarımızın bilimsel çalışmalarını ve hukuki varlıklarını ortaya koyacak, bu günkü vakıf murislerine bu hakların alınmasında yardımcı olmalıdır.

16. Yunanistan'daki Müftünün var olan, uygulanan ve bu gün iptal edilmek istenen yetkilerinin "hukuki özerklikle" ilgili olması dikkat çekicidir. Sorun ve karar verilmesi istenen/gereken önemli nokta/konu budur. Batı Trakya Müslüman Türkleri, beynelmilel anlaşmalarla kazandıkları hukuki özerkliklerini, kolektif haklarını kaybetsinler mi? Yoksa sahip mi çıksınlar?

17. AB Müktesebatı ile verilen haklar Bireysel haklardır. Aldanmamak lazımdır. Müslüman Türk azınınlığının; Atina ve Lozan beynelmilel sözleşmeleri ile Yunanistan'ı yükümlülük altına sokan kolektif haklar ve hukuki, idari özerklik hakları gasp edilmek istenmektedir. Baş Müftünün dini yetkileri, Patrikhanenin kullandığı hukuki özerklikle eş ve mütekabil olarak hayatiyete geçirilmelidir.

Fertleri hür olmayan,
Toplumuna teşkilat kurdurulmayan,
Demokrat olmayan bir Devlette,
Azınlık olmak, ya da olmamak...

Yalçın KOÇAK

TEBLİĞLER

Prof. Dr. Nejdet TEKİN	Eğitim Açısından Azınlıklar (Minoritiy) ve Azlıklar
Prof. Dr. Ferman DEMİRKOL	Kürt Devleti Yaratılacaksa Biz de Yeni Devletler Yaratabiliriz
Dr. Aytunç ALTINDAL	Patrikhane ile İlgili bir belge / Bir Uyarı
Ferruh ÖZKAN	Yunanistan'daki Kayıp Haklarımız, Başmüftülük ve Azınlık Mahkemeleri Konusu
Doç. Dr. Turgay CİN	Kayıp Haklar Hukuku
Mehmet Şükrü GÜZEL	Batı Trakya'nın Hukuki Statüsü Veya Batı Trakya Hukuken Kime Ait?
Süleymen Sefer CİHAN	Batı Trakya Müslüman Türklerinin Gaspedilen Kültürel, Dini Ve Ekonomik Hakları
Ahmet AYDINLI	Yurtdışındaki Türklerin Kurtuluş Savaşı'nda Anavatan'a Yardımı
Tahsin SALİHOĞLU	Lozan ve Diğer Anlaşmalara Göre Batı Trakya Türklerine yön veren kuruluş: Müftülükler

Prof. Dr. Nejdet TEKİN:
EĞİTİM AÇISINDAN AZINLIKLAR

(MİNORİTİY) VE AZLIKLAR (SUBSOCİETY / ETNİC-SUBSOCİETY) SORUNU

Mevcut Durum – Statik Analiz

Genel tanım olarak, Azınlıklar (Minority) denilince Türkiye sınırları içinde yaşayan Musevi, Ermeni, Rum, Bulgar, Keldani, Süryani gibi inaç ve milliyet açısından Türk ve Müslümanların dışında kalanlarla Türkiye sınırları dışında yaşayan Türkler ile kendini Türk olarak tanımlayan Müslüman ve diğer gruplar anlaşılmaktadır.

Yani azınlığın durulan yere ve bakılan noktaya göre birbirinin aynı iki cephesi vardır.

Osmanlıdan günümüze kadar azınlıklar ve azınlık hakları yani Azınlık Hukuku ve özellikle de Azınlıkların uyacağı Eğitim önemli bir konu olmayı hep sürdürmüştür.

30 Ocak 1923 tarihinde Ülkemiz ile Yunanistan arasında imzalanan "Ahali Mübadelesine" İlişkin Anlaşma, Batı Trakya'daki Türk (Anlaşma metnine göre Müslüman) nüfus ile İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada'daki Rum Ortodoks nüfusun mübadele dışında bırakılmasını hükme bağlamıştır. 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Anlaşması'yla da SADECE Batı Trakya (Türk) Müslüman Toplumuna "azınlık" statüsü tanınmıştır. Lozan Anlaşması'nın 37 - 44. maddeleri, Türkiye'de Azınlık olarak tanımlananların ve Batı Trakya Müslüman toplumunun (Türklerinin) haklarına ilişkin düzenlemeleri içermekte; 45. maddesi ise, Türkiye'nin Müslüman olmayan Azınlıklara tanıdığı bu hakların Yunanistan tarafından da, topraklarında bulunan "Müslüman Azınlığa" tanındığını kaydetmektedir.

Tanım olarak durum budur.

Satır başları ile Azınlıkların Eğitim konusundaki pozisyonlarını özetlersek,

1894'de Osmanlı topraklarında 6437 azınlık okulu varken; 1924 Lozan Anlaşmasının yapıldığı yılda ise, Türkiye Cumhuriyeti topraklarında yaklaşık 138 azınlık okulunun kaldığı görünmektedir. Azınlık okullarının Osmanlıdaki statüleri farklı olup Lozan'la birlikte Türkiye Cumhuriyeti topraklarında-

ki statüleri de farklı olmuştur. 2013 yılında ise 16 okul Ermenilerin, 6 okul Rumların ve bir okul da Musevilerin olmak üzere ülkemizde toplam 23 azınlık okulunun var olduğu görülmektedir.

Azınlıkların (her iki yönlü olarak) eğitim sorununa bakacak olursak; bu kurumların hukuku 1924'de imzalanan LOZAN anlaşmasının III. Kesiminde bulunan Madde 40, 41 ve 45'le vücut bulmuştur. Bu üç madde azınlıkların eğitim hakkını kesin olarak belirlemektedir. Şimdi bunlara bir göz atalım.

Madde 40

Müslüman olmayan azınlıklara mensup olan Türk vatandaşları, hem hukuk bakımından hem de uygulamada diğer Türk vatandaşlarına uygulanan aynı muamele ve aynı güvencelerden (garantilerden) yararlanacaklardır. Bunlar özellikle giderleri kendilerine ait olmak üzere her türlü hayır kurumuyla, dinsel ya da sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer öğretim ve eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dini ayinleri serbestçe yapmak konularında eşit hakka sahip olacaklardır.

Madde 41

Genel (kamusal) eğitim konusunda Türk Hükümeti, Müslüman olmayan uyrukların önemli bir oranda oturmakta oldukları il ve ilçelerde, bu Türk uyruklarının çocuklarına ilk okullarda ana dilleriyle öğretimde bulunulmasını sağlamak bakımından uygun düşen kolaylıkları gösterecektir. Bu hüküm, Türk Hükümetinin, söz konusu okullarda Türk dilinin öğrenimini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır.

Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukların önemli bir oranda bulundukları il ve ilçelerde, söz konusu azınlıklar, Devlet bütçesi, belediye bütçesi ya da öteki bütçelerce, eğitim, din ya da hayır işlerine genel gelirlerden sağlanabilecek paralardan yararlanmaya ve pay ayrılmasına hak gözetilirliğe uygun ölçülerde katılacaklardır. Bu paralar, ilgili kurumların (établissements et institutions) yetkili temsilcilerine teslim edilecektir.

Madde 45

Bu Kesimdeki hükümlerle, Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, Yunanistan'ca da, kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır.

Eksik ve fazla Lozan anlaşmasının bu hükümleri hem Batı Trakya'daki azınlıklara hem de Türkiye'deki azınlıklara karşılıklı olarak Eğitim Öğretim açısından uygulanmaya çalışılmaktadır.

Gelişen Konjektür içerisinde, pratik deneyimler 1923-1939 yılları arasın-

da Türk hükümetlerini Azınlık Okullarına (özellikle Heybeliada'daki Ruhban Okuluna) karşı sert tedbirler almaya yöneltmiş, bu hareket Batı Trakya Türk Azınlığının eğitimine, okullarına hatta dini cemaatin yönetimine (Müftülük ve İmamlara) de o sertlikte yansımıştır.

1939 yılında Ruhban Okulunun Yabancı Öğrenci alması yasaklanmış ve bu okul 1951 yılına kadar yabancı öğrencisiz kalmış, 1951 de zamanın hükümeti, hem bu kararı kaldırmış hem bu okula Yüksek Okul statüsü vermiştir.

1964'e kadar tam kapasite ile çalışan okul 1971 yılında Anayasa Mahkemesinin özel okulları üniversitelere bağlaması sonucunda, patrikhanenin bu karara uymayacağını belirtmesiyle kendiliğinden kapanmıştır. Başka bir deyişle; Ruhban Okulu 1971 de kapatılmıyor. Okula bir "statü" teklif ediliyor. Patrikhane bu statüyü reddediyor ve okulu "kendi" kapatıyor.

Günümüzde de gerek azınlık ilköğretim okulları ve liseleri de çeşitli kararlarla bazı sıkıntılar yaşamışlar ve bu sıkıntılar Batı Trakya Türk Okullarının da başına gelmiştir. Daha teferruatlı olarak mikro olaylara değinip bu olayları tüm çıplaklığı ile tek tek sıralayabiliriz. Bunların yanlışlarını ve çekilenleri olayları yaşayanların dilinden anlatabiliriz. Sivil toplum kuruluşların yayınlarında bunları çokça bulmak her zaman mümkündür. Esas olanın bu kötü uygulamalardan hem Türkiye, hem Yunanistan hem de diğer paydaşlar ders çıkarabilmesidir.

Nasıl Bir Yol İzlenmelidir – Dinamik Analiz

Elbette Azınlık haklarının sadece bir parçası Eğitim hakkı ve eğitim müesseseleridir. Bunlar, azınlık vakıflarından, ibadet ve dinsel aidiyetten, mülkiyet hakkından, vatandaşlık ve etnisite hakkından, insan haklarından soyutlanamaz ve soyutlanmamalıdır.

Bu nedenle, 21. Yüzyılda Azınlık, Azlık (Minorty), Ekalliyet, Etnik ve Dini grup, Irksal, Sınıfsal, Dilsel, Aidiyet Grupları gibi tanımlar kanımca yeniden yapılmalı bunlar artık öne çıkarılmalıdır.

"1924 Lozan Azınlık hakları saklı kalmak kaydı ile", bu konuda AB müktesebatındaki bütün yasalar ve anlaşmalar ile Birleşmiş Milletlerin yaptırım ve düzenlemelerine bağlı olarak TÜRKİYE, adı ne olursa olsun; ister Azınlık, ister Azlık isterse Etnik Grup olsun, bu küçük fakat azlık tanımına uyan grupların hakları etkin bir şekilde Azınlık gibi tanınmalı ve bu "yeni tanımın" arkasında ısrarla durmalıdır.

Lozan'da sadece Yunanistan'da kalan bir bölgedeki Türkler için tanımlanan MÜSLÜMAN AZINLIK, kavramı şekil, nitelik ve anlam olarak Türkiye'nin bıraktığı topraklarda zorunlu olarak yaşayan Türkleri, kendini Türk sayanları maalesef kapsamıyor. Açıkçası mızrak artık çuvala sığmıyor. Oysa Azınlık

gibi, Azlık gibi, Yabancı gibi, Etnik grup gibi kavramlar 21. Yüzyılda istekleri ile, aidiyetleri ile, özlemleri ile, beklentileri ve yapıları ile değişti. Bu nedenle artık yeni bir kavrama ve değerlendirmeye ihtiyaç var. Aksi halde ülkeler için toplumsal sorunlar giderek şekil değiştirecek ve artacak gibi görünmektedir. Tedbir alınmalıdır.

Adı konmasa da bütün Balkan ülkelerinde, Rusya'da, Kafkasya'da, Arap Yarımadasında, Mısırda, Sudanda, Libya'da, Suriye'de, Afrika'da ve Osmanlının hakim olduğu tüm coğrafyalarda Türkler ve kendini Türk sayan Azlıklar ve gruplar 21. Yüz yılın Çağdaş Hukukunu ve AB normlarını yaşama arzusundadırlar. Bu grupların hukuku, özellikle de eğitimleri artık var olan AB ve Birleşmiş Milletler hukuku ile ortaya çıkarılmalı ve korunmalıdır.

Eğitim açısından da, kaybolmuş veya kaybettirilmiş hakların peşine mutlaka düşülmeli ve bunların hukuki mücadeleleri yapılmalıdır.

Bunları yaparken, demokrasi, insan hakları, etnik grupların hukuku, eski fakat eskimemiş haklar, anlaşmalar ve ikili ve çoklu sözleşmeler ve bunların sonucunda oluşmuş oluşumlar mutlaka ortaya çıkarılmalı ve bu eskimemiş haklar "AB müktesebatı ve Uluslararası Anlaşma Hukuku ile" savunulmalıdır. Tüm bunlar için Azlıkların bulundukları yerlerdeki "Eğitim Yapıları ve Hakları" hukuk çerçevesi içinde güvenceye kavuşturulma yolları aranmalıdır.

Azlık hakları insan hakkıdır ve evrenseldir.

Mikro bazda baktığımızda:

- Üniversitelerimizin (Devlet/Vakıf) Eğitim Fakültelerinde Ermenice, Rusça, Romanca, Tatarca, Rumca, İbranice, Kıpti dili..... gibi dillerin öğretmenlerini yetiştirecek bölümler açılmalıdır. Yani, devlet, içeride ve dışarıdaki Azlıklar ve Azınlıklar için öğretmen yetiştirmelidir.

- Azlık/Azınlık okullarının açılmasında, donatılmasında, öğrenci alımındaki kurallar kaldırılmalı (AB kurallarına uyulmalı), MEB sadece eğitim kalitesi yönünden denetlemelidir.

- Azlık okullarına bakışımız AB müktesebatına uygun olmalıdır. Ruhban Okuluna bakışımız da bu doğrultuda olmalıdır. Ortodoks ilahiyatındaki ritüeller, giysiler, kültür ve olmaz ise olmazlar Ruhban Okulunun çalışmasına bir engel teşkil etmemelidir.

- Yasalarla Batı Trakya azınlığına verilmiş olan dini eğitim hakkı, müftülerin ve Baş müftünün seçimi ile, idari yapılanma özgürlüğü, dini ve din dışı eğitim olanakları ile dini ve kültürel ritüellerin korunma politikaları geliştirilmelidir.

- AB yasaları doğrultusunda bu güne kadar açılamayan Rodos ve İstanköy (Kos) okullarında Türkçe Eğitim yasakları başta olmak üzere, yukarıda sıraladığımız ülkelerdeki azlıkların (Evlad-ı vatanın) eğitim açısından hakları ivedilikle takip edilmelidir.

- Azlıkların eğitim hakkı, AB yasalarında daha çağdaş ve daha insanca tanımlanmıştır. Bunların analizi ve değerlendirilmesi ve takibi için Sivil toplum ve MEB işbirliği ile yeni bir "OLUŞUM'a" gidilmelidir.

- Kendini Türk sayan "Kıpti, Roman", "Torbeş, Pomak" gibi tüm Azlıkların hakları uluslararası kuruluşlarda da takip edilmeli ve onların eğitimleri ve eğitim hakları desteklenmeli ve savunulmalıdır.

- Azlık ve Azınlık Okullarında eskiyi ve geçmişi sorgulayarak anlamsız davranmaktansa, çağdaş tanımlamalarla " Yeni Politikalar" oluşturulmalıdır.

- Son asırda ekonomik nedenlerle ülke değiştirerek Azlık haline gelen Türk ve kendini Türk sayan toplulukların hukuku da AB müktesebatına uygun hakların kazanımlarına yönelik olarak konuşlandırılmalıdır.

- AB müktesabatı ile verilen haklar bireysel ve sivil toplumları veya azlıkları kapsayan haklardır. Bu yönde azlıkları, onların bireylerini ve sivil toplum kuruluşlarını özellikle " bilgilendirme" ve "eğitim" açısından özendirmeliyiz.

- AB müktesebatındaki eğitim haklarının karşılıklılık ilkesini asla göz ardı etmemeliyiz.

- Yunanistan'daki Türk varlığı sadece Batı Trakya'yla ilgili değildir. Rodos ve İstanköy (Kos) ağırlıklı olmak üzere Onikiada'larda yaşayan ve sayıları Rodosta 10.000, İstanköy'de 2.000 civarında olan bir Türk nüfusu da bulunmaktadır. Yunan makamları, 1923 yılında Lozan Barış Anlaşması imzalandığında Onikiadalar'ın İtalyan yönetimi altında bulunduğu gerekçesiyle söz konusu soydaşlarımıza "azınlık" statüsü tanımamaktadırlar. Ancak yeni tanımlanacak "Azlık Hakları" bu gibi verilmeyen, unutulmuş azlıklar için en değerli bir hak iadesi sağlayacaktır.

Unutulmamalıdır ki uluslararası ve bölgesel sözleşmeler ve birçok ülkedeki uygulamaların belirlediği standartlar, azınlıklara/azlıklara kendi dillerinde eğitim veren eğitim kurumlarını kurma ve yönetme hakkı verirken, içinde yaşanan devletlerin de azınlık / azlık okullarının idaresini zorlaştırmayacak kurallar koymalarını, öğretmen yetiştirilmesi ve ders materyallerinin hazırlanması ile okul giderlerinin karşılanması gibi konularda azınlık/azlık okullarına her türlü desteği vermelerini gerekli kılar.

- Azlık hakları esas gücünü; çoğunluk haklarından, Uluslararası Hukuktan ve İnsan Haklarından almalıdır. Bunlar Azlık/azınlıklar için bir iane değil haktır.

Unutulmamalıdır ki, imparatorluk bakiyesi olan Türkiye Cumhuriyetinin, özellikle çok sayıda AZINLIĞI ve AZLIĞI dünyaya yayılmıştır. Bunların eğitimi bizim için bir vefa borcudur.[1]

Prof. Dr. Necdet TEKİN
Milli Eğitim Eski Bakanı
25.Ekim.2013

1 http://dictionary.reference.com/browse/sub-society

Prof. Dr. Ferman DEMİRKOL: KÜRT DEVLETİ YARATILACAKSA BİZ DE YENİ DEVLETLER YARATABİLİRİZ

Bir devlette bulunan her millete ayrı devlet kurmak hiçbir iç ve dış hukuk tarafından öngörülmemiştir. Aksine devletlerin parçalara ayrılmasını sağlayan bir uluslararası hukuk düzenide yoktur.

Önemli olan nedir? Önemli olan herkesin haklarını kullanabildiği, özgürlüklerden yararlandığı bir düzen içerisinde yaşayabilmektir.

Bu genel bilgileri görmezden gelenlere şunu hatırlatmak gerekir. Sizin devletinizin içinde veya yanında da devlet yaratmak mümkündür. Diyelim ki Almanya veya Yunanistan ya da ABD Türkiye'den bir devlet mi çıkarmak istiyor; aynı yol ile onların da içinde veya yanında bir devlet kurdurmak gerekmez mi?

Yunanistan'ı ele alalım. Şimdiki Yunanistan topraklarını 1913 yılında Batı Trakya Türk Devleti diye bir devlet kurulmuştu. Bu devletin yeni Anayasasını yazarak, sürgünde veya yerinde yeniden kurmak mümkündür. Tarihte bu devletin organları vardı, milli marşı vardı, hudutları belli idi. Bugün de aynı şekilde bu devletin torunlarının bu devleti aynı adı ile kurup ilan etmeleri gerekir. Bunun da zamanı Batı Trakya Cumhuriyeti Devleti'nin 100. kuruluş yıl dönümüdür. Mesela Yunanistan'da ayrıca Makedon, Arnavut (Çameryalılar) ve Ulah Devleti kurdursak Yunanistan'ın hali ne olur?

Gelelim Almanya'ya. Almanya bir federal devlettir. Ancak bu federal devlet dine, milliyete, kültüre dayalı bir federal devlet değildir. Almanya'daki federal devlet, yerel yönetim anlamında özerk güçlendirilmiş federe devletlerden oluşmaktadır. Bu federal devletteki federe devletler yanına bir federe devlet koymak veya yaratmak mümkündür. Buna Alman Anayasası engel değildir. Bu federe devlet Alman toprak bütünlüğüne zarar vermeden, egemenliği ortadan kaldırmadan kültürel anlamda Almanya'nın her tarafındaki Alman vatandaşlarının haklarını ifade eden ve güvence altına alan "Federe Türk Cumhuriyeti"ni ilan etmektir. Böyle bir Cumhuriyetin Almanya'ya ne zararı vardır? Aynı Almanyanın Türkiye içindeki ve dışındaki Kırmançlara alt ve üst yapı anlamında yardım ve destek vererek Kürdistanı yaratmakta nasıl yarıştığı gizli değildir. Irak'ın kuzeyindeki oluşumun bütün alt yapı, lojistik desteğinin kimler tarafından sağlandığını daha bilmeyen varımıdır? Pkk terör

örgütüne giden silahların hangi devletler tarafından verildiği de gizli değildir. Pkk medya desteğinin aynı düzeyde olduğunu o ülkelere gittiğinizde açıkça görebilirsiniz. Bütün bunlardan sonra hem ibret olsun, hem ikaz olsun, hem de gereksiz olsa bile bunu göstermek adına olsun bazı ülkelere karşı tedbir ve oyun kuruculuk kabiliyetini göstermenin zamanı geldiğini hatırlatmak gerektiğini düşünüyorum. Ülke bölmek, düşmanca davranmak neymiş göstermeye ihtiyaç vardır. Almanya gibi bir devletin Türklere ve Türkiye'ye karşı hiçbir gizli plan içinde olmasına gerek yoktur. Almanya kendini sadece ekonomik olarak güçlü görmesin. ABD'nin arkasında olmadığı Almanya'nın ekonomisi bir haftada darmadağın olmaya her zaman adaydır. Güçlü Almanya, ama oyun peşinde olmayan Almanya Türkiye için de gereklidir. Türkler için de. Almanya ve Türkiye her zaman birbirlerine destek vermelidirler ve birbirlerine ihtiyaçları vardır. Birlikte işbirliği yapmak varken oyuna gerek yoktur.

Prof. Dr. Ferman DEMİRKOL

Aytunç ALTINDAL:
PATRİKHANE İLE İLGİLİ BİR BELGE / BİR UYARI

İstanbul'da mukim Fener Rum Kilisesi, gerçekte Lozan Antlaşması'nın "Sözlü" mutabakat çerçevesi bölümünde yer alan "Özel İzin" nedeniyle sadece İstanbul'daki Ortodoks inancasına bağlı T.C. Devleti vatandaşı Rumlara ruhani hizmet vermek yetkisiyle sınırlı bir dini kurumdur. Oysa son 13 yıldır kilisenin başı Başpiskopos Bartholomeos I. kendisinin "Ekümenik Patrik" olduğunu öne sürmektedir. Kendisinin devlet tarafından tanınmamış ve verilmemiş olan olan bu ünvanı kullanamayacağı Yüksek Mahkeme kararıyla da onanmış olmasına rağmen, Başpiskopos Bartholomeos I. bu ünvanı kullanmakta direnmekte ve mahkeme kararını yok saymakta ısrar etmektedir.

Öte yandan Türkiye içinde kendilerini AB ve ABD yandaşı liberaller olarak tanıtan bir çevre de onun, yasalara aykırı olan bu ısrarına, alkış tutmakta ve "Ekümenliğinin" AB baskısıyla tanınmasını istemektedirler. İlginçtir ki, dünyadaki bu geniş Ortodoks nüfusa sahip olan Rusya bile bu konuda Türkiye'ye böyle bir baskı yapmamaktadır.

Bu liberal, gerçekte Apologist çevreye göre: "*Patrikhane tarihinin hiçbir döneminde 'Devlet içinde Devlet' ya da 'Vatikan Tipi/Papalık gibi' bir statü istememiştir*". Bu AB yandaşlarına göre Patrikhanenin böyle "**Gizli**" bir isteğinin olduğunu öne sürmek bir "Komplo Teorisidir"! Bu yazının konusu da işte bu "*Komplo Teorisidir*". Ekte okuyacağınız belgeleri (özgün Fransız ve İngilizce) lütfen dikkatlice inceleyiniz. Patrikhane, bu sözde Liberallerin öne sürdükleri ve Türkiye'ye yutturmaya çalıştıkları gibi, "*Vatikan Tipi*" bir "*Doğu Papalığı*" kurmak istemiş midir, kararı siz verin.

A. Birinci Belge:

Milletler Cemiyeti (League of Nations) Genel Sekreteri Ekselans Eric Drummond tarafından, kendisine yapılmış olan bir "*Başvuru*" üzerine yazdığı ve Asamble'ye ilettiği tutanaktır. İki sayfadır. Tarih: Genel Sekreteri Ekselans Eric Drummond'un kendi el yazısı ve inisyalleriyle verilmiştir. 23.5.1922 Archieve Klasör R 599 Dosya 20940. Milletler Cemiyeti Genel Sekreteri Ekselans Eric Drummond cevabı yorum ve tutanakta kendisine yapılan başvuruyu değerlendirmiştir.

Buna göre; "*Ekümenik Patrikhane*" şeklinde tanımlamayı kabul etmemiş ve sadece "*Patrikhane*" diye söz vermiştir.

Türk İmparatorluğu'nun (Turkish Empire) halen "Barış" görüşmeleri sürecinde olduğunu ve Patrikhanenin "*Bağımsız Devlet / Hükümet*" olmadığını ve nihai statüsünün bu barış görüşmelerinin sonunda belirleneceğini, dolayısıyla şimdi böyle RESMİ başvuru işlemini başlatmayacağını dikte ettirmiştir.

Ekselans Eric Drummond, Patrikhane adına kendisine başvuruda bulunan Dr. Michel Keledji'ye bu yanıtı vermesinden sonra bu kişinin aralarında geçen görüşmenin "*Confidental*" (gizli) olarak tutulmasını rica ettiğini de tutanağa geçirtmiştir.

B. İkinci Belge:

Ekselans Eric Drummond'la yapılan bu görüşmeden sonra bu kez bizzat Patrik Meliton tarafından yazılmış bir nevi "*İtimatname*" niteliğindeki belgedir. Ekümenin Patrikhane antetli (değerli evrak) kağıda Fransızca olarak yazılmıştır. Tarih: Constantinople 30/12 Haziran 1922'dir. Michel Keledji'nin Milletler Cemiyeti tarafından da RESMEN temsilci olarak kabul edilmesini istemektedir.

Belgelerde adları geçen kişilerle ilgili bazı kısa bilgiler de vereceğim. Ama önce bir uyarıda bulunayım. Patrik Bartholomeos I'nin Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin yasalarına ve Yüksek Mahkeme kararına aykırı olarak "*Ekumenik*" ünvanını kullanması suçtur. Kaldı ki T.C. vatandaşı olan bir kimse, mevcut anayasadaki "*Laiklik*" ilkesi gereği, kendisini bir dinin en üst ve tek temsilcisi olarak ilan ve beyan edemez. Bu da anayasal suçtur. İlgililere duyurulur.

Patrik Meliton (Metaksakis) Türk düşmanı bir adamdı. 1917'deki Bolşevik İhtilali sırasında çökertilen Rus Ortodoks Kilisesini değil, daha sonra kurulmuş olan sahte Patrikhane'yi ve Komünist rejimi savunuyordu. Meliton'un Rus Ortodokslarına sahip çıkmaması nedeniyle bugün de iki kilisenin arası açıktır. Meliton ayrıca çok garip bir girişimde bulunmuş ve Ortodoks Dinsel Takvimi'ni değiştirerek yerine Katolik Dini Takvimini Fener Patrikhanesine getirmişti. Bu da çok derin bir hakaret olarak tarihe geçmişti. Ve nihayet; Meliton Mason'du. 1935'de ölüm döşeğindeyken başucunda bekleyen genç papazlardan biri onun kendisine Mason olduğunu ve cenazesinde Masonik tören yapılmasını istediğini açıklamıştı. Bu genç papaz da Mason'du ve adı da Athenogoras'tı (1886-1972). İkisi de İskoç Ritine bağlı Loca'ya kayıtlıydılar. Meliton'un Milletler Cemiyetine yaptığı bu başvuruyu öğrenen Sırp Ortodoks Kilisesinin başı Justin Chelije. "*Meliiton Doğu Papazı olmak istiyor*" demişti. Justin daha sonra Aziz ilan edildi.

Eric Drummond (1876-1951) çok soylu bir ailenin 16. Reis'iydi. (Earl) Bu

İngiliz diplomat 1919-1933 yılları arasında Milletler Cemiyetinin ilk Genel Sekreteri olarak görev yaptı. Daha sonra İngiltere'nin Roma Büyükelçisi oldu. 1947-1951 yılları arasında ise Liberal Parti'nin Başkanıydı.

Dr. Michel Keledji, adıyla tanınan kişi kökeni itibariyle Rum değil Ermeni'ydi Keledjiyan olan soyadını kısaltmıştı. Bir dönem Yunanistan Başbakanı'na danışmanlık yapmış, kısa bir süre için de bakanlıkta bulunmuştu. Halen ailesi, ABD'dedir. Keledjian ailesi Ermeni soykırım yalanı konusunda ABD'de çok etkili bir grup oluşturmuşlardır.[2]

Aytunç ALTINDAL

2 Gazi, Akademik Bakış, Cilt 1, Sayı 2, yaz 2008 s. 225,226,227

Belge 1.

PATRIARCAT ŒCUMÉNIQUE Constantinople, le 30/18 Juin 1[illegible]

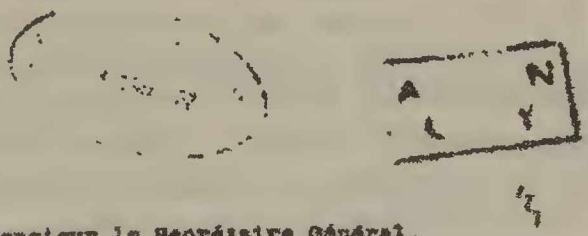

N° 3094 Monsieur le Secrétaire Général,

Des questions intéressant les Minorités religieuses et ethniques en Turquie se trouvant déjà devant la Société des Nations le Patriarcat Oecuménique, dont relèvent les populations Grecques Orthodoxes en Orient, a jugé qu'il devait, de son côté, apporter sa contribution à l'oeuvre de haute équité confiée à la Société des Nations.

Dans ce but il a chargé Monsieur le Docteur Michel Kébédji de le représenter auprès de la Société, toutes les fois que les éclaircissements qu'il lui apporterait pourraient faciliter la tâche de cette Haute Institution.

Dans l'espoir que Monsieur le Docteur Kébédji rencontrera auprès de Vous l'accueil bienveillant auquel nous avons l'honneur de le recommander je saisis cette occasion de Vous exprimer, Monsieur le Secrétaire Général, l'assurance de ma haute considération.

Le Patriarche Oecuménique

Meletios

Son Excellence
Monsieur ERIC DRUMMOND
Secrétaire Général de la Société des Nations

Belge 2.

COMMENTAIRES. MINUTES.

C.Y

13 MAY 19

Monsieur Michel Kebedgy, formerly for a short [illegible] Minister of Greece, and now living in Lausanne, called on me this morning, in order to discuss the future relations between the League of Nations Secretariat and the Oecumenic Patriarch. Monsieur Kebedgy asked me in what form official relations between the Secretariat and the Patriarch could be established. I said that, of course, no really official relations were possible, as the Patriarch was no Government, and as the Secretariat could have such relations only with Governments and other official organisations recognised by the Governments themselves. On the other hand, I said, we were accustomed to receiving a great many direct communications from private or semi-private bodies and institutions, and even from private persons, relating to the work of the League, and nothing would seem to prevent the Patriarch from writing to the League of Nations, leaving it to the Secretary-General to decide the action which would have to be taken as a result of such communication. Monsieur Kebedgy said that he would probably send us a letter stating that he was appointed to represent the Oecumenic Patriarch. I told him that such a letter in my view would not alter the position as it now stands. He answered that it would at any rate inform the Secretariat that he and nobody else is authorised to represent the Patriarch. I explained to him that letters sent in through him from the Patriarch relating to the position of the Christian minorities in the Turkish Empire would, for the time [illegible] probably lead to no action whatever, [illegible] Secretariat, and need only [illegible] the members thereof.

Belge 3.

COMMENTAIRES. MINUTES. (Page 2).

ou the Patriarch had views to submit regarding the stipulations of the Peace Treaty, he would certainly himself consider it the better course to write direct to the interested Governments. Monsieur Kebedgy agreed to this, and said that he would not expect anything more than to have his letters read and filed in the Secretariat.

Monsieur Kebedgy said that for the time being the Greek Government would perhaps not fully appreciate an action on the part of the Patriarch, and he, therefore, asked me to consider our conversation as confidential. I assured him that as no action whatever could be taken on the initiative of the Patriarch until the Peace Treaty had come into force, and as all the communications from the Patriarch would only be filed here, no publicity would be given to the fact that he had approached me in order to establish relations between the Patriarch and the Secretariat.

E. C.
23/5/22.

Entirely approved
O.D
24.5.22

Ferruh ÖZKAN: YUNANİSTAN'DAKİ KAYIP HAKLARIMIZ, BAŞMÜFTÜLÜK ve AZINLIK MAHKEMELERİ KONUSU

Türkiye'nin 11 yıldır başarıyla yürütmeye çalıştığı demokratikleşme çalışmalarını ve açılımlardaki cesur adımlarını takdirle karşılıyoruz.

Türkiye'de bulunan Rum Azınlığın haklarının da demokratikleşme çalışmaları kapsamında kendilerine iade edildiğini memnuniyetle karşılıyoruz.

Bu çalışmalar sırasında dünya kamuoyu gündemine de yansıyan ve zaman zaman büyük ülkelerin yöneticileri tarafından bir baskı unsuru haline getirilen İstanbul Rum Azınlığına bağlı ve açılması istenen Ruhban Okulu konusu maalesef çok ciddi bir şekilde gündeme gelmiş bulunmaktadır.

Sayın Başbakanımızın 30 Eylül 2013 tarihinde açıklamış olduğu demokratikleşme paketinde Ruhban Okulunun pakette yer almaması Türk kamuoyunun çok büyük bir kesiminde memnuniyet arz ederken, çok küçük bir grup medya etkili bir şekilde gündem yaratmıştır.

Bu durum karşısında ilgili kurumlar ve sayın Başbakanımız gerekli açıklamaları yapmışlardır.

Biz de diyoruz ki;

İstanbul Rum azınlığının iade edilen ve iade edilmesi istenen hakları, Lozan Antlaşması çerçevesinde Yunanistan'da yaşayan soydaşlarımızın hakları ile de ilgilidir. Böyle bir durumda söz konusu olan ilgili antlaşma ile belirlenen mütekabiliyet esasıdır. Mütekabiliyete rağmen Türkiye'nin tek taraflı olarak göstermiş olduğu hassasiyeti maalesef Yunanistan göstermemiştir, göstermemektedir.

1913 Antlaşmasına göre yüz yıldır ipe un seren Yunanistan İlgili anlaşmalarla belirlenen Baş Müftülüğümüzü seçtirmemektedir.

Yunanistan Türkleri olarak 1913 Atina Antlaşmasının yürürlüğe girmesini ve Baş Müftülük kurumunun tesis edilmesi gerekliliğini düşünmekteyiz.

Yunanistan Baş Müftülük kurumunun tesis edilmemesi konusunda tavrını sürdürecektir. Bizler bu tavrına karşılık aşağıda belirttiğimiz şekilde Baş Müftülük makamını Yunanistan'a rağmen tesis edebiliriz.

Örnek;

1. İstanbul'daki Fener Rum Patrikhanesi Sen Sinot Meclisi gibi, Yunanistan'da da Müftüler Meclisi oluşturulmalıdır.
2. 09 Aralık 1952 yılına kadar faaliyet gösteren Yunanistan'daki Müftüler Meclisinin, bugün cemaatleri olmasa dahi yeniden oluşturulması sağlanmalıdır.
3. Oluşturulacak Müftülük bölgeleri bellidir.

A.	İskeçe	- Faaliyette	*Seçilmiş	**Atanmış
B.	Gümülcine	- Faaliyette	*Seçilmiş	**Atanmış
C.	Dimetoka	- Faaliyette		**Atanmış
D.	Rodos	- Faaliyette		**Atanmış
E.	Selanik	-***		
F.	İstanköy	-***		
G.	Midilli	-***		
H.	Yanya	-***		
I.	Atina	-***		
J.	Girit	-***		
K.	Langada	-***		
L.	Paramitea	-***		
M.	Tiva	-***		
N.	Filiaton	-***		
O.	İgumenitça-	-***		

Toplam 15 Müftülük

* İskeçe seçilmiş Müftüsü: Ahmet Mete

* Gümülcine Seçilmiş Müftüsü: İbrahim Şerif

* İskeçe Yunan devleti tarafından Atanmış Müftü: Mehmet Emin Şinikoğlu

* Gümülcine Yunan devleti tarafından atanmış Müftü: Meço Cemali

* Dimetoka Yunan devleti tarafından atanmış Müftü naibi: Mehmet Bekaroğlu

* Rodos Yunan devleti tarafından atanmış müftü:

1. Bu müftülük makamlarının ve müftülerin seçilmesi ile ilgili çalışmalar Gümülcine seçilmiş müftüsü İbrahim Şerif ve İskeçe seçilmiş Müftüsü Ahmet Mete tarafından yürütülebilir.

2. Seçilmiş 15 bölge Müftüsü tarafından oluşturulacak Müftüler Meclisi kendi aralarında BAŞMÜFTÜ'yü seçip ilan edecektir.

3. İlanı müteakip seçilmiş olan BAŞMÜFTÜ, mazbatası ile birlikte Yunanistan'da Din işleri Bakanlığına durumu arz edecektir.

4. Aynı şekilde Türkiye Dış İşleri Bakanlığına ve Diyanet İşleri başkanlığına durumunu arz edecektir.

5. Seçilmiş Baş Müftü olarak mevcut durumunu dünyadaki ilgili kurum ve kuruluşlara da Yunanistan'da yapılmış olan müftülükler ve Baş müftülük seçimlerini ve seçilen kişileri tebliğ edecektir.

6. Başmüftülük makamı ve Müftüler Meclisi kendi içlerinde oluşturacakları bir yönetmelikle yılda en az 4 defa toplanarak alacakları kararları halka duyurur ve uygulamaya geçer.

7. Başmüftülük ve müftülüklerin hizmetlerini yapabilmesi için bir bütçenin oluşturulması gerekmektedir.

8. Başmüftünün seçilmesinden sonra o bölgede oluşacak boşluğun giderilmesi için yeni bir müftü seçimi yapılacaktır.

9. Müftülükler ve Başmüftülük makamının görev süresi 10 yılı aşmamalıdır.

10. Seçilmiş Baş müftü ve Müftüler Atina Antlaşması kurallarına göre, BM'nin Azınlık ve Azlık Hakları Sözleşmelerine göre vazifelerini yerine getireceklerdir.

11. Her müftü kendi bölgesindeki en yüksek idare amirini muhatap alacaktır.

Yunanistan taahhüt ettiği bütün antlaşmaların hiç birini 90 yıldır yerine getirmedi ve son 11 yıldır T.C. Başbakanına verilen sözleri de Sayın Başbakan bizzat TV kanallarında anlattı. dolayısı ile Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, Yunanistan'daki Müslüman Türklerin gasp edilen Haklarını araması, koruması gereği doğmuştur.

Kıbrıs'da olduğu gibi; 1913 Atina Antlaşmasına göre, Yunanistan'ın kapatmış olduğu Müftülükler derhal açılmalı, oluşacak Müftüler Meclisi tarafından Baş Müftülük Makamı oluşturulup ve Baş Müftü seçilmeli, dini ve hukuki Özerklik sağlanmalıdır.

Hatırlatma; Lozan'da her türlü siyasi ve hukuki haklarından arındırılan Patrikhane yalnızca bir Kilise ve Başpapazlık makamına dönüştürülerek kabul edilmiştir. Fener'de Ortodoksluğa ait bir Başpapazlık vardır.

Başpapaz, bizim Batı Trakya'daki Başmüftümüzün karşıtlığıdır. Benim Başmüftülüğüm seçtirilmezken, Başpapaz efendi bırakın Patrikliği bir de Cihanşumullük "Ekümeniklik" istemektedir.

"Hilafetten bile eski bir müessesedir", sözüyle İstanbul'da kalmayı başarmış Başpapazın uyutulan ve unutturulan zaman içerisindeki haklara ve hukuka karşı fütursuzluğunu artık lütfen anlayalım.

İstanbul Fener Rum Kilisesinin (Patrikhanesinin) de Başpapaz (Patrik) seçiminde T.C. vatandaşı Metropolit kalmadığından Son iki senede 17 yabancı tebalı ortodoks din adamı metropolite T.C. vatandaşlığı verilmiş, Sen Sinot Meclisinin devamlılığı sağlanmıştır.

Türkiye kendine yakışanı ziyadesiyle yapmış, Patrik efendinin varlığını ve statüsünü muhafaza etmesini sağlayarak ali cenaplık göstermiştir.

Yunanistan'da yaşayan Türkler bu durumu derhal yerine getirmeli, Müftülerini seçerek Baş Müftülük müessesesini oluşturmalıdır. Yunanistan yardımcı olmazsa, Garantör ülke Türkiye bu hakkını kullanmalı, konuyu BM'ye taşımalıdır.

Bu kadar yıl gizlenen, üzeri örtülen, uyutularak baskılarla, uygulanmayarak unutturulmak istenen Batı Trakyalıların idari ve hukuki özerklik hakları ve özgürlükleri verilmeli ya da Tam Siyasi Bağımsızlık Bayrağımız çekilmelidir.

BAŞMÜFTÜLÜK MESELESİNİN HUKUKİ KRONOLOJİSİ;

24 Haziran 1920:

Yunanistan'ın Batı Trakya ile ilgili ilk hukuki düzenlemesi: "Müftüler ve Başmüftü Seçimiyle, İslam Cemaatlerine ait Vakıf Gelirlerinin Yönetilmesine İlişkin Yasa"nın (2345 sayılı) çıkışı. Yasada; İslam cemaatine ait vakıf gelirlerinin Cemaat Yönetim Kurullarınca harcanacağı, diğer cemaat gereksinimlerinin yanı sıra çeşitli eğitim harcamalarının da buradan karşılanacağı; müslüman okullarının yönetilmesi ile öğretmenlerinin atanması ve görevden alınması yetkisinin Cemaat Yönetim Kurullarına ait olduğu belirtilir. Müftülerin cemaat tarafından, Başmüftünün de müftüler tarafından seçilmesi esası getirilir.

Ancak bu yasa Yunanistan tarafından hiçbir zaman uygulanmaz. Başmüftülük de hiçbir zaman kurulmaz. 1949'a kadar Cemaat Yönetim Kurulları Yunan hükümeti tarafından atanır.

10 Ağustos 1920:

"Yunan Sevr'i"; Yunanistan'daki azınlıkların korunmasıyla ilgili olarak yapılan antlaşma. İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya ile Yunanistan arasında imzalanır. Yunanistan'ı, ülkesindeki azınlıkların haklarının korunması ile ilgili olarak Milletler Cemiyetine karşı sorumlu kılar.

Antlaşma'nın önemli hükümleri ve aynı zamanda Yunanistan'ın yükümlülükleri:

- Hiçbir fark gözetmeden ülkesinde yaşayan herkesin yaşamını ve özgürlüklerini koruyacak, dinlerini özgürce uygulayabilmelerini sağlayacak. (md.2)

- Bütün Yunan uyrukları yasa karşısında eşittir, aynı kişisel ve siyasal haklardan ayrım yapılmaksızın yararlanırlar. Din ve inanç farkı işe alınma, memur olma hakkının kullanılmasında etkili olmayacaktır. Özel işlerde ve yayınlarda istenilen dil kullanılır. (md. 7)

- Azınlıkların harcamaları kendilerine ait olmak üzere dinsel, toplumsal kurumlar ve okullar kurma, işletme ve denetleme ile buralarda kendi dillerini kullanma hakkı vardır. (md. 8)

- Farklı dil konuşan yurttaşların önemli oranda bulundukları bölgelerdeki resmi okullarda, o dilde (çoğunluğun dilinde) eğitim yapılır. (md. 9)

- Müslümanların kişisel durum ve aile hukuku ile ilgili sorunları, İslam adetleri çerçevesince çözülür ve bunun için gerekli önlemler alınır, düzenleme yapılır. Dinsel yerler ve mezarlıklar korunur. Vakıflar ve diğer dinsel ve sosyal kuruluşlar tanınır, yenilerinin kurulmasını kolaylık sağlamak esirgenmez. (md. 10)

Bu antlaşmanın getirdiği azınlık hükümleri, Milletler Cemiyeti'nin güvencesi altındadır. (md. 16)

24 Temmuz 1923:

Yunan Hükümetinin Lozan Hukukuna göre Türk azınlığa karşı yükümlülüğü:

Yunanistan; Batı Trakya Türk azınlığının doğum, vatandaşlık, dil, ırk ve din ayrımı yapılmaksızın yaşam ve özgürlüklerinin korunmasını; ibadet serbestliğini; dolaşım ve göç etme özgürlüğünü; yasalar önünde eşitliğini; çoğunluğun yararlandığı siyasi ve sosyal haklardan yararlanmasını; özel hayatta, ticarette, dinde, basın-yayında, kamu organları ile ilişkiler ve mahkemelerde Türkçe'nin serbestçe kullanılmasını; Türklerin yardım, din ve sosyal amaçlı kurumlar ve okullar kurma ve yönetme hakkını; her iki dilde de eğitim veren ilkokullar kurmayı ve dini kurum ve vakıflar için tam himaye sağlamayı kabul etmiştir.

02 Haziran 1985:

Müftü belirleme sorununun çıkışı:

Gümülcine Müftüsü'nün ölümü üzerine, Yunan hükümeti yerine müftü atar, bölge Türkleri atananı kabul etmez, seçimle müftü belirlemek isterler ve isteklerinin haklılığını iki yasal düzenlemeye dayandırırlar. Türkiye de devreye girer ve konu iki devlet arasındaki sorunlara bir yenisini ekler ve ileriki tarihlerde uluslararası bir sorun haline dönüşür. Halen çözülmüş değildir. Bu nedenle Batı Trakya'da zaman zaman bir hükümetin atadığı, bir de halkın seçtiği olmak üzere iki müftü görülmektedir. 1920 yılından bu yana müftüler hep atana gelmişlerdir.

Türklerin isteklerini dayandırdıkları yasal düzenlemeler:

Birincisi, 14 Kasım 1913 Osmanlı-Yunan Atina Antlaşmasıdır. Buna göre;

- Müftüler kendi bölgelerinin müslüman seçmenlerince seçilecektir.
- Başmüftü, müftülerden oluşan bir kurul tarafından seçilecek ve Yunan Krallığı'nca üç seçilmiş aday arasından atanacaktır.
- Başmüftü ve müftüler Yunan devletinin memuru olacaklardır.
- Başmüftü ve müftüler, anayasanın 88. Maddesi hükümlerine göre görevden alınacaklardır.

Bu antlaşma, Birinci Dünya Savaşı, Türk Kurtuluş Savaşı sebebiyle uygulanmamış, kağıt üzerinde kalmıştır.

İkincisi, Batı Trakya'nın Yunan egemenliğine geçmesinden bir ay sonra, 24 Haziran 1920'de çıkarılan Atina Antlaşmasının, müslümanların cemaat ve müftülük hukuklarını yasa olarak düzenleyen, 2345 sayılı yasadır. Ancak bu yasa da uzun yıllar uygulanmaya konmamış, sadece Cemaat Hukuku ile ilgili 12. Maddesi 1949 yılında yürürlüğe sokulmuştur. Ancak bu Antlaşma da (Atina Antlaşması) 21 Nisan 1967 askeri darbesi ile yönetime gelen Askeri Cunta tarafından kaldırılmıştır, bu hak da halen geri verilmiş değildir.

17 Ağustos 1990:

İskeçe'de müftü belirlemede fiili durum yaratılması:

Müftü Mustafa Hilmi, 12 Şubat 1990'da ölünce, İskeçeliler, atamayla gelecek müftüyü tanımayacaklarını hükümete bildirirler. Hükümet, asli müftü atanıncaya kadar naipliğe (vekilliğe) ölen müftünün oğlu Mehmet Emin Ağa'yı atar. İskeçelilerin gönlünden de bu kişi geçtiği için ilginç bir durum yaşanır. Bu atama kabul edilmeli mi, edilmemeli mi? Azınlık Yüksek Kurulu, yeni müftü seçimi yapılıncaya kadar kabul edilmesine karar verir. Aga, müftülüğe başlar. Ancak 30 Mart 1990'da Gümülcine Müftü Naibi Hafız Cemali Meço'nun asaleten atanması kararı, hükümetin seçimi kabul etmeyeceğini gösterdiğinden 10 Mayıs 1990'da Aga, istifasını verir. Bundan sonra İskeçeliler, bir fiili durum yaratmaya yönelir, 17 Ağustos 1990'da 52 camide 4 adaylı müftü seçimi yaparlar ve Mehmet Emin Aga 4847 oyun 4394'ünü alarak seçilir. 10 Mayıstan beri boş duran makama tekrar oturur. İskeçe Müftüsü, istifayı göz ardı ettikleri için, Yunanlılara göre atadıkları, azınlığa göre ise seçtikleri müftüdür.

28 Aralık 1990:

Gümülcine'de müftü seçimi ve ikili durum doğması. 16 Aralık 1985'te Suudi Arabistan'da eğitim görmüş, Atina Suudi Arabistan Büyükelçiliğinden ayda bin dolar maaş alan ve Yunan yönetimine yakınlığı ile tanınan Hafız Cemali Meço, hükümet tarafından Gümülcine Müftü Naibi (vekili) olarak atanır. 30 Mart 1990'da da asaleten atanır. Halk, çoğunlukla müftüyü kabul etmez. Gerginlik yaşanır. Ayrıca hükümetin bir müftülük yasası hazırladığı ve yasada seçimin öngörülmediği öğrenilince, bu yasanın kabul edilmeyeceği açıklanır ve İskeçeliler gibi kendi müftülerini kendileri seçmeye karar verirler. 28 Aralıkta, 102 yerleşim yerinde yapılan seçimde, 8343 oyun 7462 sini alan İbrahim Şerif müftü seçilir. Böylece Gümülcine'de iki müftü olur. Biri atanan, biri seçilen. Azınlığın ifadesiyle biri "Hıristiyanların Müftüsü" (Meço Cemali), biri "Müslümanların Müftüsü" (İbrahim Şerif) dir.

04 Şubat 1991:

22 Ocakta kabul edilen Müftülük Kararnamesinin (182 sayılı), yayımlanarak yürürlüğe girmesi.

"Batı Trakya'da Müftülük Müessesesi ve İlahiyat Okulu kurulmasına ilişkin esasları düzenleyen kanun hükmünde kararname" Buna göre; müftü olmak isteyenler valiliğe başvuracak; valilik, valinin başkanlığında, vali tarafından belirlenmiş 10 müslüman üyeden oluşan komisyonla, adayları değerlendirecek ve değerlendirme raporunu hükümete gönderecek, hükümetin önerdiği aday cumhurbaşkanlığı kararnamesiyle müftü olarak atanacaktır.

Kararnamenin getirdiği diğer esaslardan bazıları:

- Atamanın süresi, eskisi gibi ömür boyu değil, 10 yıl. Tekrar atama olabilir. İşe başlarken vali huzurunda yemin edilecek.
- Genel müdür kadrosuna ve maaşına sahip devlet memuru olacaklar.
- Yunanca yazışacaklar ve Yunanca belge verecekler.

Vakıf yönetimleri ve cemaat eğitimiyle ilgili sahip oldukları denetleme yetkileri ellerinden alınıyor, vakıflarla olan bağları koparılıyor. Yönetimin iradesi dışına çıkması engelleniyor.

22 Ağustos 1991:

Müftüler kararnamesinin ilk uygulaması ve Batı Trakya'da kitlesel olayların meydana gelmesi.

İskeçe Müftülüğüne; azınlık tarafından seçilen ve hükümet tarafından vekil olarak atanmış Mehmet Emin Aga müftülük yaparken, üzerine, cemaatin hiç tanımadığı Mehmet Emin Şinikoğlu isimli bir kişinin asaleten atanması. Şinikoğlu'nun yoğun güvenlik önlemleri altında makamına getirilmesi, itişkakış sırasında M. Emin Aga'nın düşerek başından yaralanması ve açlık grevine başlaması.

23 - 24 Ağustos 1991:

İskeçe'de Yunan Saldırısı: 500 kişilik bir grup, yeni müftü olayını protesto etmek için sokakta oturma grevine başlar. Gece, bir Yunanlı grup, taş ve sopalarla eylemcilere saldırır. Sabaha kadar süren saldırı sonucu 15 Türk hastanelik olur, Türk dükkanları tahrip edilir. Polis müdahale etmez. Türkiye›nin olayları protesto eden notası, Yunanistan tarafından reddedilir.

26 Ağustos 1991:

İskeçe ili din görevlilerinin, müftü atanmasını protesto için, 27 Ağustos ile 11 Eylül tarihleri arasında camilerde ezan okunmaması ve cemaatle namaz kılınmaması kararı alması

3 Ağustos 1991:

Gümülcine'de de seçilmişin müftülüğe getirilmesini sağlamak için 06 - 11 Eylülde camileri kapatma kararı alınması.

07 Eylül 1991:

"Polisin İzniyle Müftü Tayini" Yunan Proletaryaki Simea gazetesi:

"Yaklaşık 200 Yunanlı, İskeçe Belediye Meclisi üyeleri başkanlığında ve polis gözetiminde, 300 kadar azınlık mensubunun yaptığı oturma eylemini, arkalarında 30 yaralı ve 12 tahrip edilmiş ve yağmalanmış Türk dükkanı bırakarak dağıttılar... İskeçe'de, polis gücü, bir kez daha devlet adına etkisiz kalma örneğini, Yunanlılara bu saldırıya izin vererek gösterdi. İskeçe Valisi, azınlık önde gelenlerine danışmadan ve azınlıktan da bu yönde tepkiler gelmesine rağmen, azınlığın hiçbir hakkına saygı göstermeyerek Şinikoğlu'nu müftü atamıştır. O gün öğleden sonra olacak olanlar hemen hemen belliydi. Herşey önceden planlanmıştı."

11 Eylül 1991:

İskeçe ili din görevlilerinin camilerin süresiz kapalı tutulmasını kararlaştırmaları.

Ekim 1991 :

"Ülkemiz Yunanistan" Jeune Afrique dergisi:

- Lozan Antlaşması, azınlığa kendi temsilcilerini seçme hakkı veriyor.
- 1967'den bu yana, yasal bir engel bulunmamasına rağmen, azınlık mensupları ne toprak satın alabiliyor, ne de evlerini tamir ettirebiliyor.
- Türkler, ehliyet alamıyor, eczane açamıyor, ev yaptıramıyor.

Şubat 1991 döneminde vatandaşlıktan atılan 544 azınlık mensubu, daha önce Türkiye'ye göç etmiş bulunan 450 bin kişiye katıldı.

12 Ekim 1991:

Cami kapatma eylemlerine son verilmesi.

1992:

"Helsinki Watch" örgütünün Batı Trakya ile ilgili ikinci raporu.

Raporda; Türklerin durumunda iyileştirici bazı adımlar atıldığı, artık toprak satın alabildikleri, üniversiteye girebilmeleri için olumlu bir program hazırlandığı bildiriliyor.

Ancak ciddi sorunların hala durduğu da vurgulanıyor: "Eğitim, arazi kamulaştırması, müftü seçimi ve vakıfların kontrolünü ilgilendiren önemli problemler hala mevcuttur. Yunan Hükümeti 1991 yılı boyunca yüzlerce Türk'ü Yunan vatandaşlığından atmaya devam etmiştir."

26 Nisan 1996:

Avrupa Güvenlik ve İş Birliği Komisyonu'nun Washington'da İnsan Hakları Komisyonu'nun binasında, Batı Trakya Türklerinin durumu, haklılıkları konusunda bir panel düzenlemesi;

Yunan baskı ve ayrımcılığının dile getirilmesi. Panelin adı "Yunanistan'da Türk Azınlığı". Panel Başkanı Helsinki İnsan Hakları Gözcülüğü'nden Christopher Panico'nun tartışılmak üzere sıraladığı sorunlar:

- Yunan Hükümeti halâ Türk azınlığın varlığını kısıtlamasız olarak tanımıyor. Kurumların adlarında Türk isimlerinin kullanılması yasaktır. Merhum Dr. Sadık Ahmet'in, 1989 seçim kampanyasında Türk ve

Türkçe kelimeleri kullanması dolayısıyla hakları ihlâl edilmiştir.

- Yunan Vatandaşlık Yasasının 19'uncu maddesine dayanılarak, Türkler keyfi şekilde vatandaşlıktan mahrum edilmektedir. Ülkeyi uzunca bir süre terk ettiklerinde keyfi olarak vatandaşlıktan çıkarılmaktadır. 1994'te 42, 1995'te 72, 1993'te 123 kişi bu şekilde vatandaşlıktan mahrum bırakılmıştır.

- Lozan ve diğer anlaşmalara göre, cemaatin, dini liderleri olan müftüyü seçme hakkı vardır. Buna rağmen Yunan Hükümeti, 1990'da, müftüleri atama kararı aldı ve şimdi ikili bir müftü sistemi ortaya çıktı; biri atanan, biri seçilen. Geçen yıl seçilen müftülerden birine Mehmet Emin Aga'ya 10 ay hapis cezası verildi. Cezanın yarısını yattı, yarısı için kefalet ödedi.

- Yunan yerleşim bölgelerine kıyasla, Türk bölgelerinin etraflarındaki alt yapı, elektrik, kanalizasyon gibi kamu hizmetlerinin sağlanması konusunda bir ayrımcılık gözükmektedir.

- Türklerin; Lozan Anlaşması, 1953 İnsan Haklarının Korunması için Avrupa Konvansiyonu ve Ulusal Azınlıklarla ilgili AGİK dokümanına göre; seyahat özgürlüğü, inanç ve din hürriyetini özgürce kullanma, kanun önünde eşitlik ve cemaat için bir takım kültürel, dini, sosyal enstitüleri ve okulları yönetim hakkı vardır.

Türklerin kamu sektöründe çok az temsil edildikleri iş ayrımcılığı da bir başka sorundur.

27 Ocak 1999:

İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Ağa'nın, 1996 yılında yayınladığı bir mesaj nedeniyle, atanmış müftünün makam ve yetkisini gasp ettiği gerekçesiyle, 17 ay hapis cezasına çarptırılması.

01 Aralık 1999:

İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Aga'nın, 1998 yılında yayınladığı mesajda "İskeçe Müftüsü" dediği için, makam gaspında bulunduğu gerekçesi ile 6 ay hapis cezasına mahkûm edilmesi.

15 Aralık 1999:

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin, Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbra-

him Şerif'in Yunanistan aleyhine açmış olduğu davada, Yunanistan'ı oy birliği ile mahkûm etmesi.

Yunanistan, müftülük sıfatını gayri resmi olarak kullandığı için İbrahim Şerif hakkında dava açar. İbrahim Şerif, hakkını aramak için iç hukuk yollarını tüketir, 29 Eylül 1997'de Yunanistan aleyhine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurur. Mahkeme, Yunanistan'ı Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin düşünce, inanç ve din özgürlüğünü güvence altına alan 9. uncu ve zararın adli tazminini öngören 41inci maddelerini ihlalden oy birliği ile mahkûm eder.

31 Mayıs 2000:

İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Aga'nın, daha önce yargılandığı suçtan, bir kez daha yargılanması ve 7 ay daha hapis cezasına mahkûm edilmesi.

Ferruh ÖZKAN
Yunanistan Türkleri Derneği Genel Başkanı
Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği eski Genel Başkanı

Doç. Dr. Turgay CİN: YUNANİSTAN'DAKİ BAŞMÜFTÜLÜK, MÜFTÜLÜKLER İLE TÜRKİYE'DEKİ BAŞPİKOPOS ve METROPOLİT MESELESİ

Türkiye'deki Müslüman olmayan azınlıkların hukuki statüsünü belirleyen 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasıdır. "Azınlıkların Korunması (Ekaliyetlerin Himayesi)" başlığını taşıyan III. kesimde 37. maddeden 45. maddeye kadar ayrıntılı bir biçimde Müslüman olmayan azınlıkların "bireysel hakları" düzenlenmiştir. Bireysel haklardır. Çünkü Lozan Antlaşması "Müslüman olmayan azınlıklara mensup Türk uyrukları"na tanınan haklardan bahsetmektedir (39., 40., 41., 43. maddeleri). Burada 37. maddeden 44. maddeye kadar, 44. madde de dahil olmak üzere düzenlenenler, Türkiye'deki Müslüman olmayan azınlıkların yararlanacakları haklardır. 45. Maddede ise; "Bu kesimdeki hükümlerle, Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, Yunanistan tarafından da, kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır." hükmü yer almaktadır.

Yunanistan, Lozan Barış Antlaşmasının 45. maddesine sıkı sıkıya bağlı kalarak, Yunanistan'da "Türk yoktur", "sadece Müslüman azınlıklar" vardır iddiasını ve söylemini bir devlet politikası olarak ilke edinmiş ve uygulamaktadır. Lozan Barış Antlaşmasının 37. maddesinden 45. maddesine kadar tanzim edilmiş olan hükümler incelenecek olursa, burada "Rum", "Yunan" sözcüklerinin yer almadığını, "gayrimüslim" kavramının kullanıldığı görülecektir. Buna göre, Lozan Barış Antlaşmasının yukarıda belirttiğimiz ilgili maddelerine sıkı sıkıya bağlı kalarak aynen Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'ın yaptığı gibi acaba Türkiye'de yaşayan bazı Ortodoks Hıristiyan Türk vatandaşları için kullanılan "Rum", "Yunan", "Helen" terimlerinin yerine, "gayrimüslim" ya da "Ortodoks Hıristiyan" terimlerinin kullanılması gerekmez mi şeklindeki soru anlam kazanmaktadır. Bunların Ortodoks Hıristiyan Türk oldukları, en azından bir kısmının Ortodoks Hıristiyan Türk oldukları konusunun işlenmesi gerekmez mi? Acaba tarihte Türklerin tamamı her zaman Müslüman mıydı? Hiç Hıristiyan ya da gayrimüslim Türk yok muydu? Ya da şu anda yok mu? Türkçeden başka lisan bilmeyen ve yer isimleri de Türkçe olan Karaman bölgesindeki Ortodoks Hıristiyan Türkler Yunanistan'a göç edenlerin diline, milli kimliklerine ne oldu? Yine Türkçeden başka lisan bilmeyen Gagavuz Ortodoks Hıristiyan Türkleri ne oldu? Özellikle Bafra bölgesi ile Doğu Karadeniz bölgesinden ve Ürgüp-Nevşehir bölgelerinden mübadele ile Yunanistan'a gittiklerinde tek kelime Yunanca bilmeyen ve tamamen Türkçe konuşan Ortodoks Hıristiyanlar ne oldu? Bunların gelenekleri, türküleri, dilleri kültürleri ne oldu? Acaba AB üyesi Yunanistan'da bunlar ana dilleri Türkçe ile eğitim yapabiliyorlar mı?

Yukarıda sözünü ettiğimiz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasının 45. maddesinin iki yönü bulunmaktadır. Birinci yönü, bir taraftan Batı Trakya Türkleri bakımından Yunanistan'ı yükümlülük altına sokarken diğer taraftan da İstanbul'daki Ortodoks Hıristiyanlarla bir denge kurmaktadır. İkinci yönü ise, Türkiye'yi Yunanistan'daki Müslüman Türkler üzerinde hak sahibi yapmaktadır.

45. madde olmasaydı Türkiye, Batı Trakya Türkleri üzerinde belki taraf ve söz sahibi olamayabilirdi. Peki, neden sadece Türkiye'deki "gayrimüslimler" için düzenlemeler yapılmıştır? Batı Trakya Türkleri, daha doğru bir ifade ile "Yunanistan'daki Müslüman" Türkler konusu neden sadece 45. madde ile ve oldukça kısa bir şekilde "geçiştirilmiştir?" sorusu akla gelebilir.

Yunanistan, ilk kuruluşundan itibaren, topraklarını Osmanlı Devleti aleyhine devamlı genişletti, Ülkesinde yaşamakta bulunan Müslüman Türklerin azınlık hakları ile ilgili olarak; 1830 Londra Protokolü başta olmak üzere, 2 Temmuz 1881 İstanbul, 14 Kasım 1913 Atina, 10 Ağustos 1920 Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına Dair Yunan Sevr Antlaşmalarını imzalamış, usulüne uygun olarak onaylamış ve kendi iç hukukunda bu konuda yasal düzenlemeler yapmıştır. Başka bir deyişle Yunanistan, ülkesindeki Müslüman Türk Cemaati bakımından zaten yukarıda saydığımız antlaşmalarla yükümlülük altındadır.

24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye Cumhuriyeti de ülkesindeki "gayrimüslim" azınlıklar bakımından yükümlülük altına girmektedir ve bu bakımdan bir paralel yükümlülük, adalet ve denge sağlanmaktadır. Kurulmakta olan Türkiye Cumhuriyeti, Osmanlı Devletinden farklı ve yeni bir devlet, yeni bir siyasi rejimle yönetilecek olan üniter ve milli/ulus devlet olarak ortaya çıkmaktadır. Dolayısıyla bu yeni devlette, Lozan antlaşmasıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin Müslüman olmayan azınlıklara karşı yükümlülükleri tespit edilmektedir. Yunanistan'da yeni bir devlet kurulması veya siyasi rejim değişikliği yaşanmamaktadır. Lozan'da, Müslüman olmayan azınlıklara karşı, Türkiye'nin yükümlülükleri belirlenirken, Lozan Barış Antlaşmasının 45. maddesi gereği, "Yunanistan'daki Müslüman" Türk Azınlık unutulmamış Lozan'da belirlenen haklardan da yararlanacağı hüküm altına almıştır.

Peki, yukarıda sayılan ve Yunanistan'ın usulüne uygun olarak onayladığı Lozan'dan önceki antlaşmalar Lozan'da feshedilmedi mi? Yunanistan bunların ve özellikle 1913 Atina Barış Antlaşmasının 11. maddesinin "Başmüftü ve Müftülerden her biri kendi yetki alanı içindeki Müslüman seçmenler tarafından seçilecektir" hükmünün feshedildiğini iddia etmektedir. Bu doğru mudur?

İddia edildiği gibi, 1923'ten önce Yunanistan'la imzalanan antlaşmalar fesih edilmiş olsaydı, Yunanistan Mahkemeleri ve Yargıtay'ı (Arios Pagos) muhtelif konularda hüküm verirken; 1881 İstanbul, 1913 Atina Barış, 1920 tarihli Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Yunan Sevr Antlaşmalarını dayanak göstererek kararlar verir miydi? Elimizde, Yunanistan Yargıtay'ının 1980 yılında 1723 sayılı (1723/1980) "Müftülerin Yargılama Yetkisi" hakkında verdiği bir karar var. Bu karardan, 1913 Atina Barış Antlaşmasının ve konumuzla ilgili olan 1913 tarihli Atina Barış Antlaşmasının 11. maddesi belirtilerek, 1980 yılında hüküm verilmiştir. Buradan da 1923 yılından sonra diğer antlaşmalar olduğu gibi 1913 Atina Barış Antlaşmasının ve bunun 11. maddesinin de yürürlükte olduğu ve iptal edilmediği anlaşılmaktadır. Adı geçen Yunanistan Yargıtay'ının konumuzla ilgili bölümünün Yunanca'dan çevirisi aynen şöyledir:

"Yunanistan'da oturan Yunan uyruklu Müslümanlara belli bazı hukuki ilişkilerinde kutsal İslam yasalarının uygulanmasının nedeni; Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan 10 Temmuz 1881 Sözleşmesi[3] ile a) 1 / 14 Kasım 1913 Atina Antlaşması (11. madde), b) 1920 Sevr ve c) 1923 Lozan Antlaşmalarıdır. Bütün bu antlaşmalar da sırasıyla şu Kanun Hükmünde Kararnamelerle onaylanmıştır: Ξ Λ Ζ ***sayı ve 11 Mart 1882 tarihli (maddeler 3., 8.),*** Δ Σ Γ ***sayı ve 14 Kasım 1913, 29 Eylül / 30 Ekim 1923 (14/1 madde) ve 25 Ağustos 1923 (42. ve 45. maddeler). Bununla beraber şu hususu da belirtmekte yarar var; Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan 4/11/1913 tarihli sözleşmenin[4] değişikliğe uğrayan 11/19 maddesini kelimesi kelimesine tekrar eden 2345 sayı ve 1920 tarihli (2345/1920) yasanın 10/1 maddesini uygulamada[5]*** bırakan Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun Giriş Bölümünün 8/1 maddesi gereği Müftüler kutsal yasalarca öngörülen salt dini görevlerinin yanı sıra, Müslümanlar arası evlenmelerde, boşanmalarda, nafakalarda ve birde *velayetlerle ilgili olarak yargılama yetkisi kullanırlar. Devamla da, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun Giriş Bölümünün 6. maddesi tarafından meriyette tutulan 147 sayı ve 1914 tarihli (147/1914) yasanın 4. maddesine göre, Müslüman dinine tabi kişiler arasında yasal evlilikler, boşanmalar, evlenmeden mütevellit karı-koca arasındaki akrabalık ilişkileri de Kutsal Yasa tarafından düzenlenir ve oradaki hükümlere göre karar verilir. Son olarak Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun 8/2. maddesi tarafından değiştirilen ve yukarıda sözü edilen 2345 sayı ve 1920 tarihli yasanın 10. maddesinin 2. ve 3. fıkraları gereği Müftünün nizalı kaza prosedürüne tabi her türlü kararı, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun 741. ve devamı maddelerine göre Asliye Hukuk Mahkemesi tarafından onay-*

3 Yunan Yargıtay'ının karar metninde 1881 tarihli İstanbul Antlaşması "Sözleşme" olarak geçmektedir. Biz de çeviride asıl metne bağlı kaldık.

4 1913 tarihli Atina Barış Antlaşması kastedilmektedir.

5 Meriyette.

***lanmadığı takdirde, bu kararlar uygulanamaz ve kesin hüküm teşkil etmezler. Asliye Hukuk Mahkemesi tasdiki istenen kararın Müftü tarafından kendisine bahşedilen yetkiler çerçevesinde alınıp alınmadığını kontrol edip, bu kararın içeriğini ise kontrol etmez. Yukarıda sözü edilen yasa hükümlerinin koordinasyonundan 1912 ile 1923 yılları arasında Yunanistan'a bağlanan yeni bölgeler de dahil olmak üzere, Menteşe Adaları (Oniki Adalar: Rodos İstanköy...) hariç (Bkz. Yargıtay Genel Kurulunun 738 sayı ve 1967 tarihli (738/1967) kararı), Yunanistan'ın bütün bölgelerinde mukim veya geçici olarak oturan bütün Müslümanları kapsamak üzere, yetkili Asliye Hukuk Mahkemesi onaylanması istenen Müftünün kesin veya geçici nafaka kararı ile ilgili olarak, bu kararı esas yönünden (içeriğini) ele alıp, inceleyemez ...."*[6].

Bu noktada hemen ifade edelim ki, yukarıda bir kısmının tercümesini verdiğimiz Yunan Yargıtay kararında bahsedilen örneğin 2345 sayı ve 1920 tarihli yasanın bazı hükümleri Yunanistan'daki Müslüman Türklerin ve Türkiye Cumhuriyetinin itirazlarına rağmen, Yunanistan tarafından 1920 sayı ve 1991 tarihli yasa ile değiştirilinceye kadar yürürlükte kalmıştır.

1041 sayı ve 2000 tarihli (1041/2000) Yargıtay kararında da; "*Yunanistan uyruklu İskeçe'li Müslüman Türklerin mülklerinin miras hukukuna ilişkin uyuşmazlıklarında Müftülerin yetkili olduğu ve Müftünün, İslam hukuku kuralları çerçevesinde karar vereceği*" belirtilerek, 1913 Atina Barış Antlaşmasının 11. maddesinin bu konudaki hükümlerinin yürürlükte olduğu dolayısıyla da Atina Antlaşmasının Lozan'da iptal edilmediği anlaşılmaktadır.

İskeçe Adliyesinde, 23 Haziran 1995 tarihinde görüşülen ve kararı 82 sayı ve 1995 tarihli (82/1995) İskeçe Tek Hakimli Asliye Hukuk Mahkemesi Nizalı Kaza Prosedürüne göre ilan edilen hükümde de, Batı Trakya'da mukim Yunanistan uyruklu Müslüman Türklerle ilgili uyuşmazlıklarda uygulanacak hukuk kurallarını aynen şöyle ifade etmektedir:

"Türkiye ile Yunanistan arasında düzenlenen ve Yunanistan tarafından Δ Σ Ι Γ ***sayı ve 1913 tarihli Kanun Hükmünde Kararname ile onaylanan Atina Antlaşmasının 11. maddesinin 9. paragrafı hükümleri, 2345 sayılı ve 1920 tarihli (2345/1920) yasanın 10. madde hükümleri, yürürlükte bulunan 1920 sayılı ve 1991 tarihli (1920/1991) yasa ile onaylanan 24.12.1990 tarihli Kanun Hükmünde Kararnamenin 5/2. maddesinde tekrarlanarak bugün de yürürlüktedir..."***

Yine Batı Trakya bölgesinde mukim, Yunanistan uyruğundaki Müslüman

6 Yunanistan Yargıtay'ının 1980 yılında verdiği 1723 sayılı (1723/1980) Kararın Yunanca metni için Bkz. Nomiko Vima, Nomologia Politikon Dikastirion, Etos 29., s. 1217 vd.

Türklerin dini nikah yerine resmi nikahla belediyelerde evlenmeleri, ailevi uyuşmazlıklarında ortaya çıkan sorunlarında uygulanacak hukuk kuralları hakkında İskeçe Tek Hakimli Asliye Hukuk Mahkemesinin 1623 sayı ve 2003 tarihli kararı dikkat çekicidir.[7] Söz konusu kararda; ***"... Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan ve Δ Σ Ι Γ sayı ve 1913 tarihli yasa ile onaylanan Atina Antlaşmasının 11. maddesinin 9. fıkrasında Müftüler Müslümanların evlenmeleri, nafaka, velayet, vesayet, İslam vasiyetnameleri ..., ... yukarıda ifade edilen yasalarla onaylanan bu antlaşmalar, Yunanistan Anayasasının 28. maddesinin 1. fıkrası gereği Yunan iç hukukunun ayrılmaz bir parçası olup, bu antlaşma hükümlerine aykırı olan diğer bütün yasal düzenlemelerden üstündür."*** denilmektedir.

Yine Lozan Konferansındaki görüşmelerde ya da Lozan Antlaşma metninde, 1923 tarihli Lozan antlaşmasından önceki ve Yunanistan'ın taraf olduğu antlaşmaların feshedilmediğine dair bir hüküm ya da kanıt bulunmamaktadır. Fakat Lozan Konferansında bu konuda M. Laroche aynen şunları ifade etmektedir: ***"... Antlaşma[8], Yunanistan'ın ve Türkiye'nin daha önce doğrudan doğruya girişmiş bulundukları yükümlerden hiç birini değiştiremez. Konferansın, bu çeşit yükümleri kaldırmak ya da doğrulamak yetkisi de yoktur."***

Diğer taraftan Yunanistan Başbakanı Eleftherios Venizelos, 4 – 17 Haziran 1919 tarihlerinde Paris'te gerçekleştirilen Konferansta, Batı Trakya'nın Yunanistan'a verilmesini sağlamak için aynen şunları ifade etmiştir: ***"... Nitekim çok sayıda Müslüman nüfusun yaşadığı Girit'te Müslüman Cemaatı ile ilgili yasa yürürlüktedir. Bu yasa yıllardan beri Girit Müslümanlarını tatmin etmektedir. Bu yasa sayesinde bütün Müslüman Kurumları özerk olup, sadece bunları kötüye kullanmama bakımından Yunan Devleti tarafından basit bir denetime tabi tutulmaktadır. Bu Müslümanlar, kendileri serbest seçimle kurumlarının yönetim ve oluşumlarıyla ilgilenmektedirler. Müslümanların bütün kişilik haklarıyla ilgili olarak ve vakıflar konusunda kadı söz sahibidir."***[9]

Kısaca, Batı Trakya'daki Müslüman Türklerin bütün kurumları özerk olup, Yunan yönetimi de sadece bu özerkliklerini kötüye kullanmamaları bakımından basit bir denetime tabi tutmalıdır. Müslüman Türklerin kendileri serbest seçimle, bütün kurum ve kuruluşlarının yönetimi ve oluşumlarıyla ilgili olarak, yukarıda belirttiğimiz Türkiye ile Yunanistan arasında akdedilen antlaş-

7 http://lawdb.intrasoftnet.com/pls/dnom/nusg8.main

8 1923 tarihli Lozan Barış Andlaşması kastedilmektedir.

9 Bkz. **VENİZELOS, E.:** Ta kimena (Metinler), epimelia: S. İ. Stefanu, Cilt: I – IV., Atina 1981, s. 531.; Episima praktika tis diaskepsis ton Parision (Paris Konferansının Resmi Tutanakları) Sinedriasis 24is ke 27is Fevruariu 1919 (24 v3 27 Şubat 1919 tarihli Oturumlar).; **SOLTARİDİS, S.:** İ istoria ton Muftion tis Ditikis Thrakis (Batı Trakya'da Müftülükler Tarihi), A. A. Livani Yayınları, Atina 1997, s. 72.; **CİN, T.:** Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığın Din ve Vicdan Özgürlüğü (Başmüftülük ve Müftülükler Sorunu) Seçkin Yayınları, Ankara 2003, s. 302, 303.

malardan ve AGİT, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve diğer devletlerarası antlaşmalardan kaynaklanan haklardan mahrum bırakılmamalıdır.

Türkiye ile Yunanistan arasında bir denge politikası veya mütekabiliyet gereği Türkiye'nin İstanbul Fener Başpiskoposunun seçiminde izlediği yöntem ile Batı Trakya'daki Müftü seçimleri konusunda Yunanlıların antlaşmaları ihlal ederek izlediği yöntem örtüşmemektedir. Yunanistan makamlarının, Türkiye'nin ve Yunanistan uyruklu Batı Trakya Türklerinin görüşlerini hiç dikkate almadan, çıkardığı 1991 tarihli ve 1920 sayılı "Müslüman Din Görevlileri Hakkında" yasa ile birlikte değerlendirip, denge ya da karşılıklılık ilişkisinin kurulması, uluslararası ilişkiler ve uluslararası hukuk bakımından ve en önemlisi de Türk-Yunan dostluğu bakımından yararlı olup, olamayacağı değerlendirilmesinin yapılmasının gerekliliğine inanmaktayız.

Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'ın uygulamalarına baktığımızda, örneğin Yunanistan Vergi Yasasının "Azınlık Tüzel Kişilerinin Büyük Taşınmaz Malvarlıklarının Vergilendirilmesi" başlığını taşıyan 35. maddesi Yunan Meclisinde 29.01.1997 tarihinde tanzim edilen şekliyle aşağıdaki gibidir:

"Yunanistan'da bulunan ve 25 Ağustos 1923 tarihli kanun hükmünde kararname ile onaylanan 24 Temmuz 1923 Lozan Barış Antlaşmasının öngördüğü ve kar amacı gütmeyen azınlık tüzel kişilerinin büyük taşınmaz malvarlıkları vergiye tabidir. Ancak, Yunan Ortodoks ('Elinorthodoks') azınlık tüzel kişilerinin vergiden muaf tutulmaları koşuluna bağlı olarak, karşılıklılık ilkesi çerçevesinde, önceki paragraftaki tüzel kişiler, büyük taşınmaz malvarlıklarının vergilendirilmesinden muaf tutulurlar. Türkiye'deki Yunan Ortodoks ('Elinorthodoks') yardım kurumları vergiye tabi ise, Batı Trakya'daki İslam Vakıfları da vergiye tabidir."

Bu örnek madde, Yunanistan'ın ne kadar titiz bir şekilde "mütekabiliyet" esasını ya da "denge" politikasını uyguladığını bize göstermesi bakımından manidardır.

Yunanistan öteden beri Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığa karşı uygulamalarında ve yasa çıkarırken "Yunanistan'daki Müslüman azınlığı" "Batı Trakya" bölgesi ile sınırlandırmaktadır. Menteşe Adalarındaki ve diğer bölgelerdeki Müslüman Türkleri, bu uygulamalar ve yasal düzenlemeler dışında bırakmaktadır. Oysa 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşmasında böyle bir sınırlandırma bulunmamaktadır. Lozan Barış Antlaşmasının 45. maddesinde "Yunanistan'daki Müslüman Azınlıktan" söz edilmektedir. Bir bölge ile yani Yunanistan'ın "Batı Trakya" bölgesi ile sınırlandırmamaktadır. Lozan Barış Konferansında bir tür "Türk-Yunan Dengesi" buna "Lozan Dengesi" de denilmektedir[10]

10 **PAZARCI, H.:** Doğu Ege Adaları'nın Askerden Arındırılmış Statüsü, Ankara 1986, s. III.

Lozan'da kurulmuş olan bu Türk-Yunan Dengesinin temel unsurlarını aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1-) Kıbrıs, Lozan Barış Antlaşmasının 20. maddesi hükümleri gereği İngiltere'ye bırakılmıştır. Ne Türkiye'ye, ne de Yunanistan'a bırakılmamıştır. Ancak Yunanistan ve Kıbrıslı Rumlar bu dengeyi kendi lehlerinde bozmak üzere, Lozan Barış Antlaşmasının ardından hemen İngilizleri adadan kovarak, adayı Yunanistan'a ilhak etmek için harekete geçmişlerdir. Türkler zamanında harekete geçip, iyi bir siyaset izleyerek, dengenin Türkiye aleyhine gelişmesini engellemişlerdir. Türk-Yunan dengesi bozulmamıştır.

2-) Ege Denizi'ndeki Menteşe Adaları (Oniki Adalar) da Lozan'da Türklere ya da Yunanistan'a değil İtalyanlara bırakılmıştır. Ancak Yunanistan, İkinci Dünya Savaşından sonra 1947 tarihli Paris Antlaşmasıyla Menteşe Adalarını kendi ülkesine dahil etmeyi başarmıştır. Böylece dengeyi bu bölgede kendi lehine çevirmiştir.

3-) Yine Ege Denizi'nde Anadolu kıyılarına yakın küçük adalar ile Gökçeada, Bozcaada, Tavşanadaları Türkiye'ye ve Kuzey Doğu Ege Adaları ise askerden ve silahtan arındırılmış olarak Yunanistan'a bırakılmıştır. Yunanistan Lozan Barış Antlaşmasına aykırı olarak bu adaları silahlandırdı ve asker yığdı. Böylece dengeyi yine kendi lehine bozmayı başardı.

4-) Lozan'daki taraflar, Türkiye ile Yunanistan arasında Ege Deniz'inde üçer deniz millik karasuları ve hava sahasına sahip olarak, Ege'nin büyük ölçüde uluslararası denizalanı olmasını kabul ettiler. Ancak Yunanistan bu durumda da 1931 yılında hava sahasını "polisiye tedbirler" maksadıyla 10 mile kadar genişletti. Bugün (2014) Yunanistan, 1931'deki bu kararına istinaden hava sahasının 10 mil olduğunu iddia etmektedir. Türkiye, gayet yerinde olarak buna itiraz etmektedir. Çünkü bir devletin karasuları ile hava sahasının genişliği aynı olmak durumundadır. Yunanistan karasularını 1936 yılında 6 deniz mil olarak ilan etti. Türkiye bu duruma da herhalde "dostluk" bozulmasın diye olacak itiraz etmedi. Türkiye 1964 yılında karasularını Ege Denizi'nde 6 deniz mile çıkardı. Yunanistan 1982 tarihli Birleşmiş Milletler Deniz Hukuku Sözleşmesini öne sürerek Ege Denizi'nde karasularını 6 deniz milin üzerine çıkarma hakkına sahip olduğunu iddia etmektedir. Türkiye ise, Yunanistan'ın böyle bir hakkı olmadığını, bugünkü statünün korunmasını isterken, eğer Yunanistan Ege Denizi'nde 6 deniz milin üzerinde bir karasuları alanı tespit edecek olursa, bunun savaş nedeni (casus belli) olacağını ifade ederek, Yunanistan'ın karasularını genişletmesini yani dengenin bozulmasını ve Yunanistan'ın yayılmacı politikalarını engellemektedir. Diğer taraftan Türkiye, Kıbrıs'ın da Yunanistan'a ilhak edilmesini kabul etmemektedir. Durum bu olmasına rağmen yani Türkiye, Yunanistan'ın Ege ve Kıbrıs'ta yayılmacı siyasetine "dur" derken, Kıbrıs'ta ve Ege'de yayılmacı bir siyaset izleyen Yunanistan, "küçücük Yunanistan'a karşı", Türkiye'yi "yayılmacı bir siyaset

izlemekle ve yayılmacı olmakla suçlaması" ve bu konuda da nispeten başarılı olması düşündürücüdür. Dolayısıyla bugün Ege Denizi'nde ve Kıbrıs'ta dengenin Türkiye aleyhine bozulmaması için Türkiye büyük bir çaba harcamakta ve mücadele vermektedir.[11]

5-) Türkiye ile Yunanistan arasında sınır olarak, Trakya'da Meriç nehri ve Edirne civarında Karaağaç kabul edildi.

6-) Batı Trakya Türkleri hariç, Yunanistan'daki bütün Müslüman Türkler Türkiye'ye, İstanbul'daki Rumlar hariç, Türkiye'deki bütün Ortodoks Hıristiyanlar hiç Yunanca bilmeyen ana dilleri Türkçe olan Ortodoks Hıristiyan Türkler, Yunanlıların deyimi ile "Türkçe konuşan Yunanlılar" da Yunanistan'a gitmek üzere mübadeleye tabi tutuldular. Nüfus mübadelesi talebi Yunanistan'dan geldi.

7-) Batı Trakya Türkleri ile İstanbul Rumlarının Azınlık statüsünden yararlandırılmaları kabul edildi.

Gelelim AB üyesi Yunanistan'daki Müslüman Türklerin sorunları ile AB üyesi olmak isteyen Türkiye'deki İstanbul Ortodoks Hıristiyan azınlığın güncel sorunlarının mukayesesine.

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği sürecinde farklı zamanlarda, İstanbul Rumları açısından Türkiye'nin "çalışması ve halletmesi gereken ev ödevi" olarak yansıtılan Yunan günlük basınındaki haberlerin tipik bir örneğini ve özetini 23 Nisan 2005 tarihli günlük Eleftherotipia gazetesinde "**Türkiye'ye Yunanlıların 10 sözü**" başlığı altında yayınlanan yazıda yeralan İstanbul Rumlarının sorunlarının ve Türkiye'den taleplerin neler olduğuna bakmak gerekir. Yunanistan'da 2004 yılına kadar 20 yıla yakın bir zaman iktidarda kalmış olan PASOK hükümetlerinin sözcülüğünü yapmış olan ve yine zaman zaman Yunan basınında yeralan yorumlara göre "PASOK hükümetlerinin siyaset oluşturmalarını belirlemiş olan", ülke genelinde satılan günlük bir gazete olan Eleftherotipia gazetesindeki haberin çevirisi aşağıdaki gibidir:

1.) Heybeliada Ruhban okulunun yeniden açılması,

2.) İstanbul "Evrensel Yunan Patrikhanesinin Evrensellik" statüsünün hukuken tanınması,

3.) Türkiye'deki azınlık sorunlarının çözümünün, azınlık kurumlarının uluslararası örgütlere başvurmadan çözülmesi ki bu Türkiye'deki aşırı uçlar tarafından kınanmaktadır,

11 Daha geniş bilgi için Bkz. **CİN, T.:** Türkiye ve Yunanistan Bakımından Ege'deki Karasuları Genişliği Sorunu, Seçkin Yayınları, Ankara 2000.

4.) İstanbul'da Rumlara (gazetede "Yunanlılara" terimi geçmektedir) ait hayır kurumlarında yöneticilerin seçimle iş başına gelmeleri sağlanmalı,

5.) İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada'da yaşayan Rumların rahat, kaygısız ve dinginlik içinde bundan sonra yaşamaları,

6.) Türk Devletine intikal eden kişilere ait mülklerin iade edilmesi,

7.) Kamulaştırılan vakıf mallarının Türk Devleti tarafından iade edilmesi

8.) (Batı) Trakya'daki "Müslümanların" yararlandığı Üniversiteye giriş kontenjanın aynından İstanbul Rumlarının da liseyi bitirince yararlanmaları,

9.) Yunan dilinin İstanbul'daki Rum çocuklarına görsel öğretim araçları ile de öğretilmesi,

10.) Türk Devleti yönetimi ile Yunanlı soydaşların davalarının adil ve hakkaniyete uygun bir biçimde görülmesi.

Yunan basını tarafından "halledilmesi gereken sorunlar" olarak ortaya konan İstanbul Rumlarının sorunlarının çözümlenmesi, Türkiye Cumhuriyeti bakımından esasen, Yunan basınında yeralmasından öte, herhangi bir dış baskıya gerek kalmadan, diplomasi kıvraklığı sayesinde Yunanistan'daki soydaşların da çıkarları dengelenerek çözümlenmesi gereken konulardır. Türk makamlarının, önümüzdeki günlerde gerek Türkiye bakımından, gerekse soydaşları açısından bu konuları en yararlı bir biçimde halletmeyi arzu etmesi durumunda, Batı Trakya Müslüman Türklerinin sorunlarının neler olduğunu çok iyi bir şekilde bilinmesinde ve bunları AB görüşmelerinde isabetli bir biçimde ortaya koymasında fayda olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede, bir denge oluşturulması bakımdan Yunanistan'daki Müslüman Türklerin sorunlarını özetle aşağıdaki gibi sıralayabiliriz:

1.) **1981 yılından beri Avrupa Birliği (AB) üyesi olan Yunanistan'da, Batı Trakya ve Menteşe Adalarındaki Müslüman Türklerin doğup büyüdükleri bölgelerinde Kamu hizmetlerinde istihdam edilmemeleri sorunları**. Yunanistan uyruğundaki Batı Trakya Müslüman Türkleri memur, savcı, yargıç, polis gibi mesleklerde istihdam edilmemektedir. Bunun nedeni sorulunca "dil bilmeyle ilişkili sorunlara" atıfta bulunulmaktadır. Oysa çok iyi derecede Yunanca bilen Yunanistan uyruklu Türkler vardır.

2.) **Yunanistan uyruğundan çıkarılan ve uyruksuz kalanlar, yani haymatloslar sorunu**. Yunanistan yönetimi 1955'ten 1998 yılına kadar 43 yıl

boyunca ister Yunanistan sınırları içinde olsun isterse Yunanistan sınırları dışında olsun Yunan Vatandaşlık Yasasının 19. maddesini gerekçe göstererek, Yunanistan uyruklu Müslüman Türkleri Yunanistan uyruğundan çıkardı. Bunların sayısının 60.000'inin üzerinde olduğu tahmin edilmekte ve mağduriyetleri bugün de devam etmektedir. İstanbul Ortodoks Hıristiyanlarının Türkiye'ye dönmesi yönünde başlatılan propagandalarda 60.000 Müslüman Türk aynı haklardan, Yunanistan'a dönme hakkından yararlanabilecekler mi? Yoksa denge bozulacak mı?

3.) **1981 yılından beri AB üyesi olan Yunanistan'da taşınmaz mülk edinmede izin sistemi sorunu**. 1991 yılına kadar Batı Trakya Müslüman Türklerinin taşınmaz mülk edinmeleri yasaktı. 1991 yılında ilgili yasada yapılan bir değişiklikle, gayrı menkul satın alma hakkı kazandılar. Ancak, buna rağmen ildeki bir komisyondan izin alma sistemi getirildi. Böylece taşınmazların belli bir oranda ve denge içinde tutulması, taşınmazların Müslüman Türklerin eline geçmesi engellenmektedir.

4.) **Siyasi katılım ve temsilde yaşanan sorunlar**. Milletvekili seçimlerinde, bağımsız olarak seçime katılacaklar için %3 barajı getirilerek, Batı Trakyalı Müslüman Türk bağımsız milletvekillerinin seçilmesi engellendi. Diğer taraftan yerel yönetimlerde uygulanan "Kapodistrias Planı" daha sonra Kalikratis ile Müslüman Türklerin yaşadığı iller, nüfus yoğunluğu Ortodoks Hıristiyan Yunanlılar lehine olacak şekilde, Ortodoks Hıristiyanların yaşadığı illerle birleştirilerek, Türklerin Vali ve Belediye Başkanı seçilmeleri engellendi.

5.) **Eğitim ve öğrenim özgürlüğünde yaşanan sorunlar**. Batı Trakya'daki Azınlık Okulları Yunan Devletinin Mülkiyetinde değildir. Okullar azınlığın kendisi tarafında seçilen encümenler tarafından yönetilmekte, öğretmenlerin maaşları yine vakıf gelirlerinden ve veliler ile Müslüman Türk Cemaatı tarafından ödenmekteydi. Bunların hepsine son verildi ve yavaş yavaş azınlık okulları Yunan devletinin mülkiyetine geçerken, eğitim kalitesi düşerek, yeterince eğitim görmüş öğretmenler bulunmazken, öğrenciler Türkçe öğrenememe durumu ile karşı karşıya kalmaktadır. Kitaplar bakımından da yetersizlikler var ve Türkiye'den gönderilen kitaplar öğrencilere verilmiyor veya bilinçli bir biçimde verme işlemleri geciktiriliyor. Ayrıca Yunanistan'da Batı Trakya, Rodos, İstanköy, Atina, Selanik, Tiva gibi illerde yeni azınlık okulların açılmasına ve Türkiye'den öğretmen okullarından mezun olan iyi derece Türkçe konuşan öğretmenlere şiddetle ihtiyaç duyulmaktadır.

Batı Trakya'daki Hıristiyan toplam nüfusun hemen hemen yarısı Müslüman Türk olmasına rağmen, Türklerin gidebileceği sadece iki ortaokul ve lise bu-

lunmaktadır. Böylece Batı Trakyalı Müslüman Türkler hukuken azınlık statüsünde oldukları[12] AB üyesi Yunanistan'da ikili ve çok taraflı antlaşmalara aykırı olarak kendi ana dillerinde eğitim ve öğrenim imkânlarından bilinçli ve sistematik olarak mahrum bırakıldıkları görülmektedir.

6.) **Selanik Özel Pedagoji Akademisinin (SÖPA)** Batı Trakya'daki Müslüman Türklerin eğitim ve öğreniminde yarattığı sorunların ortadan kaldırılması için kapatıldı. Ancak yerine Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın ihtiyaçlarını giderecek nitelikte bir Yüksek okul açılmadı. Fakat Avrupa Birliği yetkililerin Yunanistan lehinde Heybeliada Özel Özerk Ruhban Yüksek Okulunun açılması taleplerini gündeme getirirken Yunanistan'daki Menteşe ve Batı Trakya'daki durumu görmezde gelmesi ve çifte standart uygulamaları düşündürücüdür.

7.) **Örgütlenme özgürlüğünde yaşanan sorunlar.** İsimlerinde "Türk" ve "Batı" hatta "azınlık" terimleri geçen derneklerin kurulmasına AB üyesi Yunanistan Mahkemeleri tarafından izin verilmemektedir. Diğer taraftan daha önce 1927, 1928 ve 1936 yılında Yunanistan yasalarına uygun bir biçimde ve Yunan Mahkeme kararıyla kurulmuş bulunan derneklerin isimlerinde "Türk" olduğu için 1983 yılında Yunanistan Mahklemesi kararıyla kapatılmıştır. Üç dernekten 1928 yılında kurula Gümülcine Türk Gençler Birliği, 1936 yılında kurulan Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği dışında sadece 1927 yılında kurulan İskeçe Türk Birliğinin yargı yolu mücadelesi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde beklemektedir.

8.) **Vakıflar meselesinde yaşanan sorunlar.** Esasen Cemaat Yönetim Heyetlerinin yetki ve görevlerinin, Yunanistan tarafından "Vakıf Emlakinin" yöneticiliği statüsüne indirilmesi sorunu ile birlikte yukarıda geniş bir biçimde yer verdiğimiz antlaşmalara aykırı olarak bu "Vakıf Emlaki" yöneticilerinin de seçimle iş başına gelmeleri ve mülk edinme hakları engellenmektedir. Vakıf yöneticiler doğrudan Ortodoks Hıristiyan Yunan makamları tarafından atanmaktadır. Vakıf Emlaki Yönetim heyetlerine Yunan Devletine yakın, işbirlikçi kişiler atandığından, Müslüman Türk Cemaatine ait vakıf malları satılarak, kamulaştırılarak, kat karşılığı verilerek başka bir deyişle kötü idare edilerek yok edilmektedir.

Bugün Batı Trakya Müslüman Türk Cemaatı, vakıflarının malvarlığının sayısal değerini, gelir giderlerini ve bunların nasıl yönetildiklerini bilemedikleri gibi denetleyememektedirler.

12 Batı Trakya Türkleri Yunanistan genelinde azınlık olup, Batı Trakya bölgesinde nüfus oranları dikkate alınaeak olursa, azınlık olmadıkları, bilâkis çoğunluk oldukları görüleeektir. Bu nedenle Yunanistan 1923 Lozan Barış Antlaşmasından hemen sonra, bölgede çok eiddi ve bilinçli bir iskân politikası izlemiş ve bugün yine bu bağlamda yıkılan Sovyetler Birliğinden Yunanea bilmeyen ama Türkçe konuşan Ortodoks Hıristiyanları Yunanlıların deyimi ile "Pontusluları" veya "Türkçe konuşan Yunanlıları (Turkofoni Elinesleri)" getirerek, Batı Trakya bölgesinde nüfus oranını kendi lehine dönüştürmeye çalışmaktadır.

Vakıflar meselesi Batı Trakya'da kapalı bir kutudur.

9.) **Din ve vicdan özgürlüğü konularında yaşanan sorunlar**. Başmüftülük makamı halen boş bulunmaktadır. Müslüman Türklerin Müftüleri Ortodoks Vali tarafından atanmakta, azınlığın çoğunluğu ise çağa uygun demokratik bir toplumda olması gerektiği gibi Müftülerin kendileri tarafında serbest seçimle ve özgür iradeleri ile seçilmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

10.) Yunanistan Devleti ve şahıslar tarafından hukuki hileler, baskılar ve ihtiyari kamulaştırmalar ile ele geçirilmiş olan özel kişilere ve vakıflara ait mülklerin iade edilmesi.

11.) **Diğer taraftan AB üyesi Yunanistan'daki Makedon, Ulah (Rumen), Arnavut ve diğer azınlıkların sorunları (azınlık kurumlarının sorunları) devam etmektedir**. Yunanistan, ülkesinde sadece bir tek "Müslüman azınlıkların" bulunduğunu iddia ederken, bu azınlığın da Türk kimliğini tanımamaktadır. AB üyesi Yunanistan, Arnavut, Ulah, (Karakaçan) ve Makedon azınlıkların varlığını kabul etmemektedir[13]. AB üyesi Yunanistan, ülkesindeki Makedon Kültür Evini Mahkeme kararıyla yasaklarken, İskeçe ve Gümülcine'de "Türk" ismi taşıyan kültür merkezlerini yine Mahkeme kararıyla kapatırken, Pomak ve Çingene kültür merkezlerinin açılmasını parasal ve teknik imkanlar ve diğer yöntemlerle teşvik etmektedir.

Görüldüğü gibi AB üyesi Yunanistan'daki Türklerin sorunları ile AB üyesi olmak isteyen Türkiye'deki (İstanbul'daki) gayrimüslim Ortodoks Hıristiyanların sorunları ve talepleri paralellik arz etmektedir. Türkiye ile Yunanistan'daki bu Müslüman ve Ortodoks Hıristiyan azınlıkların sorunları karşılıklı olarak dengeli, adaletli, paralel yükümlülük ve adil bir çözüme kavuşturmalıdır. Eğer Yunanistan bu sorunların çözümüne yanaşmıyorsa, Türkiye tarafından İstanbul Ortodoks Hıristiyanların hayır kurumları ile İstanbul Başpiskoposunun ve Metropolitinin (Despotlarının) seçimini, görev ve yetkilerini

13 Yunanistan Azınlıklarla Diyaloga Yanaşmıyor. Makedon Azınlığın temsilcileri, Yunan Milli Eğitim Bakanlığıyla beraber düzenlenmesi planlanan dilsel eşitlik konulu yuvarlak masa toplantısına alınmadı. Ülkesinde yaşayan azınlıklara karşı negatif tutumu uluslararası kuruluşlarca sürekli eleştirilen Yunanistan, resmen tanınmayan Makedon Azınlığın temsilcisi Gökkuşağı Partisi temsilcilerini dilsel çeşitlilik konulu toplantıdan çıkartarak, tavrında bir değişiklik olmadığını bir kez daha gösterdi. FUEN (Avrupa Halkları Federal Birliği) adlı Avrupa Azınlıkları çatı örgütünün Yunanistan'daki azınlık sorunlarına ilişkin yürüttüğü vaka tespit çalışmaları (fact-finding mission) dâhilinde Yunan Eğitim Bakanlığı ile gerçekleştirilmesi planlanan toplantılara, Makedon azınlığın temsilcilerinin katılımını resmen reddetti... Yunan Eğitim Bakanlığı Müsteşarı, FUEN yetkilileri ile Makedon "Gökkuşağı Partisi" temsilcileri olmaksızın görüşebileceğini ve söz konusu bu partinin ülkedeki dilsel çeşitliliğe ilişkin katılımcı ve muhatap olarak görülmediğini bildirdi. Yunanistan ülkesinde yalnızca bir Müslüman azınlığın bulunduğunu, bu azınlığın Türk kimliğini tanımaksızın kabul ediyor. Bunun haricinde Ulah, Arnavut ve Makedon azınlıkların varlığı hiçbir şekilde kabul edilmiyor. Yunanistan tarafından varlığı kabul edilmeyen Makedon azınlığı mensupları, varlıklarının kabul edilmesini, Makedon'ca eğitim veren okulların kurulmasını ve Makedon'ca eğitim veren üniversite kürsülerinin oluşturulmasını talep ediyorlar..." Bkz. Gümülcine'de yayınlanan 2 Aralık 2005 tarihli ve 135 sayılı Cumhuriyet Gazetesi.

düzenleyen bir yasal düzenleme çıkarması gerekir. Türkiye'de yapılacak uygulamaların ve çıkarılacak yasaların Yukarıda saydığımız antlaşmalar, AB üyesi Yunanistan'ın uygulamaları ve çıkardığı yasalar göz önünde bulundurularak çıkarılması gerekir. Kısaca Türkiye'deki Ortodoks Hıristiyanlar için çıkarılacak mevzuatın Yunanistan'daki uygulamaların ve mevzuatın benzerinin olması ve bu çıkarılacak olan yasaların da, Yunanistan'daki ilgili yasalara denk veya paralel hükümler ihtiva etmesi gerekir.

AB üyesi Yunanistan'da Müslüman Türklerin Vakıflar ile Müftülükler konusunda iki ayrı yasa bulunmaktadır. Buna göre, AB üyesi olmak isteyen Türkiye tarafından da İstanbul gayrimüslim hayır kurumları ile İstanbul gayrimüslim Başpiskoposluğu hakkında iki ayrı yasa çıkarılması uygun olacaktır. Ancak, İstanbul gayrimüslim Başpiskoposluğu hakkında çıkarılacak olan yasanın adı "Patrikhane veya Evrensel Patriklik" değil, "İstanbul Gayrimüslim Başpiskoposluk Yasası" olması gerekir. Bu iki yasanın da ayrıca AB üyesi Yunanistan'ın Batı Trakya'daki Müslüman Türklerin "Vakıflar" ve "Din Görevlileri" yasalarına paralel hükümler ihtiva etmesi durumunda Yunanistan eski uygulamaları ve mevzuatından ya da bir kısmından vaz geçecektir.

Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve Avrupa dışından olmak üzere sürekli olarak açılması yönünde yoğun baskıların yapıldığı Heybeliada Özel Özerk Ruhban Yüksek Okulu konusunda da, Batı Trakya Türk azınlığına öğretmen yetiştirmek iddiasıyla Yunan makamları tarafından devreye sokulan, esasen temel pedagojik özelliklerden yoksun olarak faaliyette bulunan Selanik Özel Pedagoji Akademisi kapatıldı. Ancak yerine arzu edildiği biçimde bir Yüksek Okul henüz açılmadı. Dolayısıyla bu konunun birlikte ele alınması uygun olacaktır. Bu çerçevede, Gümülcine'de Heybeliada Özel Özerk Ruhban Yüksek Okulu ayarında ve statüsünde bir okulun açılması konusu Türkiye tarafından aynı şekilde ele alınarak, AB üyesi Yunanistan'daki Müslüman Türklerin durumu için Yunanistan tarafından öngörülenlere denk ve paralel düzenlemeler yapılmalıdır.

Türkiye'nin özellikle İstanbul Rumlarıyla ilgili her türlü konuyu AB makamlarıyla ele alırken, Batı Trakya Türklerinin sorunlarıyla birlikte değerlendirmesi, hem tarihsel, kültürel, ahlaki, siyasi hem de Lozan Antlaşmasından kaynaklanan hukuki bir sorumluluktur.

Bu bağlamda Yunanistan'daki "Başmüftülük ve Müftülükler" sorununa, "Din ve Vicdan Özgürlüğü" ya da "Hukuki Özerklik" sorunları da denilmektedir. Fakat Yunanistan'daki Başmüftülük ve Müftülükler sorununu en doğru bir biçimde tanımlayan kavram, "Hukuki Özerkliktir"[14]

14 Yunanistan'daki Türk azınlığın hukuki özerkliği hakkında geniş bilgi için bkz. **CİN, T.:** Yunanistan'daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği (Müftülükler Meselelcriyle İlgili Yunan Yargıtay ve Danıştay Kararları ve Diğer Belgeler), Orion Kitabevi, Ankara 2009.

Batı Trakya'daki Müftüler ile Türkiye'deki Müftüler karıştırılmamalıdır. Çünkü statüleri farklıdır. Yukarıda saydığımız antlaşmalar gereği Yunanistan'da açılması gereken Başmüftülük makamı, halen boş bulunmaktadır. Müslüman Türklerin Müftüleri, antlaşmalara aykırı olarak Ortodoks Hıristiyan Yunanlı vali tarafından seçilip atanmakta, azınlığın çoğunluğu ise, antlaşma hükmünde düzenlendiği yönteme uygun bir biçimde Müftülerin kendileri tarafında serbest seçimle seçilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Türkiye'de, Lozan Konferansında varılan mutabakattan sonra Osmanlı Devletindeki "Patrikhane"nin yerini "İstanbul Başpiskoposluğu" almıştır. Yunanistan'daki "Başmüftü", Türkiye'deki "Başpiskopos"a, Yunanistan'daki Müslüman Türklerin "Müftü"sü ise "Despota/Metropolite" denk düşmektedir. Dolayısıyla bu denge her zaman göz önünde bulundurularak Türk-Yunan ilişkilerinde Türkiye'deki ve Yunanistan'daki azınlık meseleleri irdelenmelidir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulurken, mübadeleye tabi tutulması, başka bir deyişle kapatılması düşünülen "Patrik" ya da "Patrikhane", uzun görüşmelerden sonra Lozan Barış Konferansında varılan bir mutabakatla İstanbul'da kalmasına izin verilmiştir. Varılan mutabakata göre, Patrik ya da Patrikhane, Osmanlı Devletinde sahip olduğu ve tanınan *idari ve siyasi* görevlerinden arındırılmış ya da vazgeçmiş olarak ve sadece *dini konularda fetva veren* ve *sadece dini işlerle uğraşan* bir kurum olarak İstanbul'da kaldı. Lozan Barış Konferansından sonra İstanbul il sınırları içinde yaşayan gayrimüslim Ortodoks Hıristiyanların sadece basit bir Başpiskoposu olarak kaldı.

İstanbul Rum Başpiskoposu, 1923 tarihli Lozan Barış Konferansından sonra artık yabancı devletlerdeki Metropolitleri ve Başpiskoposları atayamaz ve idare edemez. Çünkü Osmanlı döneminin "Patrikhane"sini, Yunanlı yazar *Valaku - Theodorudi* [15]'nin değerlendirmesi ve ifadesi ile 1923 tarihli "Lozan Barış Antlaşması imha etti ve sadece basit bir Metropolitliğe dönüştürdü." Yani "Patrikhane"nin, "Patriklik" ve "evrensellikle" alakası Lozan Barış Konferansında ortadan kaldırıldı. Yine Yunanlı ilahiyatçı ve hukukçu yazar *Sidiras* [16]'a göre, Patriklik unvanı sadece idari bir unvandır ve din ile ilgili değildir. Oysa Başpiskoposluk unvanı münhasıran dinle ilgili ruhani, ilahi bir ünvandır. Kısaca ifade etmemiz gerekirse, kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde Halifelik kaldırılırken, "Patrikhane"nin rolü de önemli ölçüde sınırlandırıldı. "Patrikhane"nin, sadece İstanbul'daki Ortodoks Hıristiyanların dini (ruhani, ilahi,) lideri, diğer bir ifadeyle, İstanbul Başpiskoposu olarak, münhasıran dini (ruhani, ilahi) konularda görev yapması buna karşın idari ve siyasi işlerle uğ-

15 **VALAKU – THEODORUDİ, M.:** (Vartholomeos'un sunuş yazısının da bulunduğu) Politikes ke sintagmatikes ptihes tu kathestotos ton Neon Horon (Yeni Ülkeler Statüsünün Siyasi ve Anayasal Boyutları), Epektasi Yayınları, Katerini 2003. s. 122.

16 **SİDİRAS, İ.:** "İ deka ori tis Patriarhikis ke Sinodikis prakseos tu 1928 peri ton legomenon "Neon Horon" (Yeni Ülkeler Hakkında 1928 tarihli Patriklik ve Meclis Senedinin On Koşulu) 13.11.2003 Tarihli Hronos Gazetesi.

raşmaması koşuluyla ve bu konuda güvenceler verildikten sonra İstanbul'da kalmasına Lozan Konferansında Türkiye tarafından rıza gösterildi. Bu bağlamda eğer, Başpiskoposluk terimi yerine "Patrikhane" terimi kullanılırsa, Lozan Konferansında varılan mutabakata aykırı olarak "idari ve siyasi" yetkileri tanınmış olur. Bunun hukuki anlamı da Başpiskoposluktan "Patriklik" statüsüne terfi ettirilmedir. Şöyle ki, bir Başpiskoposluğun geniş bir alanda devletin ülkesi sınırları içinde, hatta devletin ülkesi sınırları dışında idari ve siyasi yetkilerini kullanması durumunda "Patriklik" statüsü gündeme gelir. Ya da tersinden duruma bakacak olursak, idari ve siyasi yetkiler kullanılabilmesi için Patrik unvanına sahip olunması gerekmektedir. Diğer bir husus da; Osmanlı dönemindeki "İstanbul Rum Patriği" kendisine tanınan idari, siyasi, dini ve adli yetkilerini Osmanlı Devleti sınırları içinde kullanmaktaydı. Oysa yetkileri Lozan Konferansında sınırlandırılmış bulunan Vartholemeos, Lozan'da varılan mutabakat gereği İstanbul Başpiskoposu sıfatıyla sadece İstanbul il sınırları içindeki kiliseler ve Ortodoks Hıristiyanların dini konularında çıkabilecek uyuşmazlıklarında, sadece dini konularda fetva verme ve dini işlerle uğraşması gerekirken, Lozan Konferansında varılan mutabakata aykırı bir biçimde Türklerin iyi niyetinden yararlanarak, idari ve siyasi yetkilerini Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde ve dışında, Avrupa ve Amerika'da dahi fiili (de facto) olarak kullanmaktadır.

Türkiye'de kamuoyu ve en yetkili ağızlar "Patrikhane" ya da "Patrik" derken, yasaklanmış bulunan "idari" ve "siyasi" yetkilerini hukuken tanıdıklarının farkında olmalıdırlar. "Patriklik" ya da "Patrikhane" statüsünü hukuken tanıdıklarının ve meşrulaştırdıklarının acaba farkındalar mı? Bu terimleri hiç düşünmeden kullanırsanız, belki hiç arzu etmediğiniz durumlarla, hukuki ve siyasi sonuçlarla karşı karşıya kalabilirsiniz. İşte Ortodoks Hıristiyan Yunan tarafı belki bundan da cesaret alıyor olacak ki "Evrensel Patrikhane" konusunu gündeme getirip, fiilen uygulamakta olduğu bu statünün Türkiye'den hukuken tanınmasını talep etmektedir [17].

Diğer taraftan Yunanistan'da, antlaşmalarla tanınmış ve açılması gereken Başmüftülük Kurumu ile bu Kurumun Başmüftüsünün ve illerdeki Müftülerin yine illerdeki Müslüman Türk ahali tarafından demokratik bir devlette olması gerektiği gibi serbest seçimlerle seçilmesine izin verilmemektedir. Yunanistan'da İskeçe, Gümülcine ve Dedeağaç illerindeki Müftüler yukarıda sözünü ettiğimiz antlaşmalara aykırı bir biçimde Ortodoks Hıristiyan vali başkanlığında toplanan ve yine Ortodoks bir Hıristiyan vali sekreterinden oluşan bir kurul tarafından valiliğe başvuran Yunanistan uyruklu Müslüman Türk adaylar arasından seçilip, yine Ortodoks Hıristiyan vali tarafından atanmaktadır[18].

17 Bu konuda geniş bilgi için bkz. CİN, T.: "Ekümenik Patrikhane Mi? Yoksa İstanbul Rum Başpiskoposluğu Mu?" HPD (Hukuki Perspektifler Dergisi), Sayı: 6, Mayıs 2006, s. 194 v.d.

18 Bu konuda geniş bilgi için bkz. CİN, Yunanistan'daki Müslüman Türk Azınlığın Din ve Vicdan Özgür-

Bu şekilde antlaşmalar ihlal edilerek yapılan seçim ve atama işlemlerine, Batı Trakyalı Müslüman Türkler tarafından itiraz edilmektedir. Batı Trakyalı Müslüman Türkler bu oldubitti karşısında harekete geçip, camide yaptıkları oylama ile antlaşmalar gereği kendi Müftülerini seçmektedir. Bu durumda İskeçe ve Gümülcine illerinde Ortodoks Hıristiyan dininden ve Yunanlı valinin ve diğerlerinin işbirliği bir kurul ile seçilip atanan Müftüler ile Müslüman Türk ahalinin seçtiği Müftü olmak üzere, toplam iki Müftü ve Müftülükler sorununda bir iki başlılık ortaya çıkmaktadır. Bu da Müslüman Türkler arasında bir ikilik ve nifak yaratmaktadır. Bu durum 1985'ten beri devam eden bir sorun olarak karşımızda durmakta ve çözüm beklemektedir. İstanbul Başpiskoposunun seçimi ve tayin edilmesi hususunda herhangi bir hukuki belgede antlaşma ya da Konferansta taraflarca tasvip edilmiş bir düzenlenme bulunmadığı halde Ortodoks Hıristiyan din görevlileri özgürce Başpiskoposlarını, onların ifadesi ile "Patrik"lerini kendileri seçmektedir ve Türkiye'de bu konuda herhangi bir sorun yaşanmamaktadır. Ayrıca Türkiye'nin bu konuda hukuk bakımından bir yükümlülüğü bulunmamaktadır. Burada denge yine Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlık ile Türkiye aleyhine işlemektedir.

Peki, İstanbul Başpiskoposunu kim, nasıl seçmektedir? Bu soruya 1923 Lozan Barış Konferansından önce ve Lozan Barış Konferansından sonraki durumlar göz önünde bulundurarak, iki aşamada cevap verilebilir.

a) 1923 Lozan Barış Konferansından önce yapılan Patrik seçimlerine bakalım.

Osmanlı döneminde Patriklik makamının boşalması halinde Despotlar/ Metropolitler ile Muhtelit (Karma) Meclis toplanarak, Despotlar arasından Patrik Naibini (Kaymakamını) seçerler ve sonucu Babı Ali'ye bildirirlerdi. Patrik Naibi 41. günün sona ermesinde Patrik adaylarının listesini Babı Ali'ye verirdi. Bunun üzerine Babı Ali tarafından Patrik aday listesi incelenir, "devletin itimadına mazhar olmayan ve eba ecdat saltanatı seniye tebaasından bulunmayanların" isimleri listeden çıkarılır, geriye kalan üç kişi arasından Patrik seçilmesi istenirdi. Patriğin seçimi, Despotlarla semt sakinlerinden, esnaf arasından seçilen temsilciler tarafından yapılırdı ve bu seçimlerde Osmanlı Devletinin siyasi dairesinde görevli 3 memur, miralay rütbeli iki kişi ve kapı kethüdası oy kullanırdı. Bu seçimlerde, seçme hakkı münhasıran tebaayı saltanatı seniyeye aitti.

b) 1923 Lozan Barış Antlaşmasından sonra Başpiskopos seçimleri dediğimizde, Başpiskoposluk makamının boşalması durumunda Kutsal Meclis (Sen Sinod) kendi arasından seçimi idare edecek olan kişiyi seçer. Seçilen kişinin riyasetinde kutsal meclis Başpiskopos adaylarını tespit eder ve Despotlara/ Metropolitlere bu durumu bildirir. Daha sonra İstanbul'da bulunan Türk va-

lüğü, s. 149 v.d.

tandaşı Despotlar İstanbul Başpiskoposluğunun Kilisesinde toplanarak İstanbul Başpiskoposunu seçerler. Bu işlemlerin en geç kırk beş gün içinde tamamlanması gerekir.

Kısaca bu durumu da özetlememiz gerekirse, şöyle bir durumla karşı karşıya kalındığını görüyoruz. Yunanistan, yukarıda saydığımız ve bugün de yürürlükte bulunan antlaşmalarda açıkça öngörülmüş hükümleri ihlal etmektedir. Başka bir deyişle antlaşma hükümlerini uygulamamaktadır, uygulattırmamaktadır. Türkiye ise, antlaşmalarda olmayan, hüküm altına alınmamış, fakat buna karşılık Konferansta varılan bir mutabakat neticesinde ortadan kaldırılan bir durumu/statüyü hatalı olarak "Patrikhane, Patrik" olarak, yani "idari" ve "siyasi" yetkiler tanımaktadır. Ayrıca Türkiye, antlaşmalarda düzenlenmemiş, Başpiskopos ve hatalı olarak Türkiye'de ifade edilen "Patrik" seçimlerinin özgürce yapılmasına izin vermektedir, müdahale etmemektedir. Başpiskops'un, Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlık bakımından karşılığı Başmüftü'dür. Yunanistan, Başmüftülük Kurumunun antlaşmalara aykırı olarak, antlaşmaları ihlal etme pahasına açmamaktadır. Seçilmesine izin vermemektedir. Türkiye ise, Lozan Konferansında varılan mutabakat gereği Başpiskopos'u hatalı bir biçimde "Patrik" olarak tanımlamaktadır. Türkiye, Türkiye'deki Kiliselerin "içişlerine" asla karışmamaktadır. Yunanistan ise Yunanistan'daki Müslüman Türklerin Camilerinin "içişlerine" burnunu sokmakta ve İslam dinine müdahale etmektedir. Fakat aynı Yunanistan bürokratları, Yunanistan Kiliselerinin "içişlerine" karışamamaktadır. Buradaki denge, ya da mütekabiliyet [19] bu bakımdan yine Müslüman Türkler ve Türkiye aleyhine bozulmaktadır. Müslüman Türkler haksızlığa uğratılmaktadır.

Gümülcine ile İskeçe'de Müslüman Türklerin kendilerinin seçtiği "seçilmiş Müftü" olarak anılan Müftüleri bulunmaktadır. Fakat Dedeağaç ve Dimetoka'da seçimle işbaşına gelen Müftü bulunmamaktadır. Dedeağaçta sadece Yunan makamlarının Ortodoks Hıristiyanların seçerek, atamış oldukları "Müftü" bulunmaktadır. Dedeağaç'ta seçme yeterliğine sahip olan Müslüman Türkler, 1913 tarihli Atina Barış Antlaşmasının 11. maddesine uygun olarak, çağdaş ve demokratik bir toplumda olması gerektiği gibi, Müslümanlara yaraşır bir biçimde Müftü seçimlerini özgür iradeleri ile yaparak, ardından da bu seçilen Müftüler, yine antlaşmada belirtilen usule uygun bir biçimde kendi aralarından birini Başmüftü olarak seçmeli ve derhal göreve başlamalıdır. Bu seçim sistemine, son Müftüleri vefat edinceye kadar Müftüleri bulunan Menteşe Adalarındaki –(Rodos, İstanköy) Müslüman Türkler ile Yunanistan'ın diğer bölgelerindeki Müslüman Türklerin, hatta Yunanistan'a göç eden ve yerleşen Yunanistan uyruğunu kazanan bütün Müslümanların da dahil edilmesi gerekmektedir. Örneğin; Batı Trakya Türklerinin yoğun olarak bulundu-

19 Bkz. CİN, T.: "Türkiye İle Yunanistan Arasındaki Azınlık Sorunlarında Mütekabiliyet İlkesi", HPD, Hukuki Perspektifler Dergisi, Sayı: 9, İstanbul 2006.

ğu Atina, Tiva, Selanik gibi yerlerde de birer Müftülük açılıp açılamayacağı konusu değerlendirilip, bu seçim sistemine katılıp katılamayacakları düşünülmelidir. Tekrarlayalım ki Lozan Barış Antlaşmasının 45. maddesi; "Yunanistan'daki Müslüman azınlık"tan bahsetmektedir. Batı Trakya'daki Müslüman azınlıktan bahsetmemektedir. Batı Trakya ile ya da Yunanistan'ın belli bir bölgesi ile sınırlandırmamaktadır. Buna göre, Yunanistan'da Müslüman dini inancına sahip bulunanların bu seçim sistemine dahil edilmeleri gerekir. Buna karşılık Türkiye'nin de Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'ın Başmüftü ve Müftülükler konusundaki uygulamalarının benzerlerini İstanbul Ortodoks Hıristiyan Başpiskoposunun seçilme, görev ve yetkileri gibi konularda hassas davranarak, 1923 tarihli Lozan'ın 45. maddesindeki mütekabiliyeti ya da denge politikasını uygulamalıdır. Yunanistan'daki Başmüftülük ve Müftülükler sorunu, sadece bir din ve vicdan özgürlüğü ya da Başmüftü ile Müftüler kim olacak, Müftüleri kim seçecek, nasıl seçilecekler meselesi değildir. Bu esasen Müslüman Türk azınlığın hukuki özerkliği ile ilgilidir. Bu nedenle çok önemli ve sahip çıkılması gereken nazik bir meseledir. Yunanlı yazar *Vrusti* [20], Batı Trakya'daki Müftülerin Kadı sıfatıyla, şeriat ve gelenek hukuklarına göre yargılama yetkilerine sahip olmalarını "AB üyesi Yunanistan'da, 21. Yüzyılda din görevlileri tarafından aile ve miras hukuku konularında kutsal yargıçların, yargılama yetkisinin bulunmasını paradoks" olarak değerlendirmektedir. Yine *Vrusti*, Batı Trakya Müslüman azınlığının antlaşmalardan kaynaklanan, antlaşmalarca tanınmış bu haklarının, özerkliklerinin geri alınmasını, kaldırılmasını, Müftülerin, Kadı sıfatıyla yargılama yapma yetkilerinin yasaklanmasını istemektedir. Aynı Yunanlı yazarın Müftüler sorununa ilişkin çözümü ise, yargılama yetkisinden arındırılmış bir Müftünün, sadece dini konularda fetva veren bir dini makam olarak kabul edildikten sonra, Müslümanlar tarafından serbestçe seçilebileceğini iddia etmektedir.

1 Aralık 2006 tarihinde, İskeçe Barosu ile Yunanistan İnsan Hakları Birliği tarafından İskeçe'de düzenlenen "Yargıç Olarak Müftü" adlı paneldeki konuşmalardan ortaya çıkan sonuca göre de, yukarda sırasıyla saydığımız ve bugün yürürlükte bulunan antlaşmalarla tanınmış, güvence altına alınmış ve kabul edilmiş bulunan Müftülerin yargılama yetkilerinin kaldırılması yönünde mutabakata varıldığı görülmektedir.

Müftülerin yargılama görev ve yetkilerinin kaldırılması konusundaki görüşü, "Batı Trakya'da şeriat hukuku uygulanmasın" diyerek, birçok Türk de benimseyebilir. Burada dikkat edilmesi ve üzerinde durulması gereken nokta, Müftünün var olan ve uygulanan, fakat iptal edilmek istenen yetkilerinin hukuki özerklikle ilgili olmasıdır. Sorun ve karar verilmesi gereken önemli konu

20 VRUSTİ, Hr. D.: "To paradokso tis iparksis ierodikasto stin Ellada tis Evropayikis Enosis (Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan'da kutsal Yargıçların Varlığı Paradoksu)" FAKELOS TURKİAS (Türkiye Dosyası), Nea Politiki (Yeni Siyaset), Aylık Siyasi Dergi, Cilt: I., Papazisi Yayınları, Atina Ekim 2005, s. 35 – 37.

şudur: Yunanistan'daki Müslüman Türkler, antlaşmalarla 1913 Atina Barış Antlaşmasının 11. maddesi ve 1923 Lozan Barış Antlaşmasının 42. Maddesi ile kazandıkları hukuki özerkliklerini kaybetsinler mi? Yoksa sahip mi çıksınlar? Türkiye'deki Müftülerden farklı olarak, Yunanistan'daki Müftünün iki sıfatı "şapkası" bulunmaktadır. Birinci sıfatı din görevlisi olarak "Müftü", dini konularda "fetva" verir. İkincisi de "yargılama" ile görevli "Kadı" sıfatıdır. İslam ve gelenek hukukuna göre yargılama yetkisini kullanır. Antlaşmalarla kazanılan bu haklardan vazgeçilmemesi ve bu konuda uyanık olunması gerekmektedir. Bugün bir taraftan Yunanistan makamlarının atadığı Müftülerin bilgi bakımından yetersiz olması, diğer taraftan da Müftülerin "Kadı" sıfatı ile verdikleri hükümleri denetleyecek, varsa hatalı olanları düzeltecek Başmüftülük makamının hala boş tutulması, Yunanlılar tarafından açılmasına izin verilmemesi, hukuki özerklikte ciddi sorunların ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Müftülerin verdiği ya da verebileceği hatalı hükümler nedeniyle azınlığın mağduriyetine ve günümüzde seçimle işbaşına gelmemiş olan, Yunan Ortodoks Hıristiyan makamların atadığı Müftülük Kurumuna olan saygı ve güven zaten yoktur. Fakat Müftülerin kararlarının Başmüftülük Kurumu işletilmediği için denetlenememesinden çıkabilen hatalardan Yunanistan'daki hukuki özerklik sistemi zarar görmekte ve yıpratılmaktadır. Zaten bu, Yunanlı makamların arzu ettikleri bir durumdur. Müftülük Kurumundan uzaklaşan ya da soğuyan "Yunanistan'daki Müslüman" azınlık, antlaşmalarla kendisine tanınmış bulunan bu hukuki özerkliği, bizzat kendileri sonlandırılabilecekleri düşüncesindedirler. Yunanistan makamları, öteden beri antlaşmalardan kaynaklanan hukuki özerkliğin iyileştirilmesi yerine, Müftünün yargılama yetkisinin kaldırılması yöntemini tercih etmektedir. Bu oyuna gelinmemelidir. Yunan makamlarının uyguladığı bu taktikler aynı zamanda Yunan makamlarının "Camiye", Müslümanların dini işlerine müdahale etmesi anlamına gelmektedir. Fakat aynı Yunanistan makamları, Ortodoks Hıristiyan olmalarına rağmen, Ortodoks Hıristiyan Kiliseye müdahale edememektedir.

SONUÇ

Yunanistan'da Antlaşmalar gereği açılması gereken Başmüftülük makamı halen boş bulunmaktadır. Yine Antlaşmalar gereği Müslüman Türklerin Müftüleri, Müslüman Türk ahali tarafından serbestçe seçilmesi gerekirken, Ortodoks Hıristiyan Yunanlı vali tarafından seçilip, keyfi bir biçimde atanmaktadır. Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın çoğunluğu ise Yunanistan'ın taraf olduğu antlaşmalardaki hükümlerin uygulanmasını, çağa uygun demokratik bir toplumda olması gerektiği gibi Başmüftünün ve Müftülerin kendileri tarafında serbest seçimlerle ve özgür iradeleri ile seçilmesi gerektiğini, camilerinin içişlerine karışılmaması gerktiğini savunmaktadırlar.

Yunanlılar, Osmanlı dönemindeki Patriğin, Lozan Konferansında idari ve siyasi yetkileri yasaklandığı ve sadece dini konularda fetva veren ve din işleriyle uğraşması gereken bir kurum ve Başpiskoposluk olarak kalmasında mutabakata varıldığı halde, "Patrik" ve "Evrensel Patriklik" statüsünün hukuken tanınmasını talep etmektedirler. Oysa bu durum antlaşmalarda olmayan bir şeyi, var etmeye çalışmak anlamındadır.

Buna karşılık Yunanistan'daki "Müslüman azınlığın" antlaşmalarda açıkça açılması düzenlenmiş bulunan Başmüftülük Kurumu açılmamaktadır. Açılmasına izin verilmediği gibi, Başmüftünün seçilmesi de engellenmektedir. İstanbul'daki Başpiskopos sadece din işleriyle uğraşması gerekirken, fiili olarak yasaklanmış bulunan "idari" ve "siyasi" yetkilerini Türkiye sınırları dışında dahi kullanmaktadır. Osmanlı Devleti döneminde Patriklik statüsü tanınan dönemde Osmanlı sınırları içinde "idari" ve "siyasi" yetkilerini kullanmaktaydı. Buna karşılık Yunanlılar, Yunanistan'daki Türklerin Müftülerinin antlaşmalarla öngörülmüş bulunan yargılama yetkisinin yasaklanarak, sadece dini konularda fetva veren bir statü tanındıktan sonra seçimle Müftülerin iş başına gelebileceklerini savunmaları dikkat çekicidir. Yunanlılar kendi çıkarları doğrultusunda antlaşmalarda bulunmayan statüleri İstanbul Ortodoks Hıristiyanları için, Türkiye'den talep ederken, Antlaşmalarda açıkça hüküm altına alınmış durumlardan Yunanistan'daki Müslüman Türkleri yararlandırmıyor, antlaşmaları ihlal ediyor.

Avrupa Birliği üyesi Yunanistan, Türkiye'deki Ortodoks Hıristiyanlarla ilgili bu taleplerini Avrupa Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri makamları eliyle Türkiye üzerinde baskı yaparak gündeme getirmektedir. Aynı Batı ise, Yunanistan'daki Türk azınlığının antlaşmalardan kaynaklanan haklarının ihlal edilmesine seyirci kalmakta çifte standart uygulamaktadır.

Böylece Türkiye'nin elinde uygulayabileceği bir "mütekabiliyet" ya da "denge politikası" kalmakta fakat buna da "insan haklarına aykırı olduğu" gerekçesiyle karşı çıkılmaktadır.

Yrd. Doç. Dr Turgay CİN

Mehmet Şükrü GÜZEL : BATI TRAKYA'NIN HUKUKİ STATÜSÜ VEYA BATI TRAKYA HUKUKEN KİME AİT?

Hiçbir Devlete Ait Olmayan Topraklar:

Batı Trakya´nın Hikayesi

Batı Trakya, doğuda Meriç Nehri ile Türkiye´den, batıda Mesta-Karasu Nehri ile Yunanistan Makedonya'sından, kuzeyde Rodop dağları ile Bulgaristan´dan ayrılmakta ve güneyde Ege Denizi ile çevrili bulunmaktadır.

550 yıl boyunca Osmanlı idaresinde kalan Batı Trakya'da Türk hakimiyeti, bölgenin 1363'te fethedilmesiyle başlamış ve 1913'te Balkan Savaşları sırasında kaybedilmesiyle sona ermiştir. 10 Ağustos 1913 tarihin de 2. Balkan Savaşı sonrasında Bulgaristan, Romanya, Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan tarafından Romanya'nın başkenti Bükreş de imzalanan anlaşma ile bugün Batı Trakya olarak adlandırdığımız bölge Osmanlı İmparatorluğundan Bulgaristan'a geçmiştir.

1. Dünya Savası öncesinde Batı Trakya'ya ya hukuken sahip olan Bulgaristan Ekim 1915 yılında 1. Dünya Savaşına Sırbistan'a savaş açarak dahil olmuştur. İtilaf Devletlerini oluşturan İngiltere, Fransa ve İtalya da Bulgaristan'a savaş ilan etmişlerdir. Bulgaristan; Almanya, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı İmparatorluğu saflarında yer almıştır. 29 Eylül 1918'de Bulgaristan, Selanik Ateşkes Antlaşmasını imzalayarak, savaşın mağlup tarafında yer aldığını kabul etmiştir.

Yunanistan ise, Temmuz 1917 yılında İngiltere, Fransa, İtalya'nın yanında İtilaf Devletleri safında savaşa girmiş, kazanan tarafta yer almıştır.

Birinci Dünya Savaşı Sonrası Bulgaristan Ve Batı Trakya

29 Eylül 1918 Selanik Ateşkes Antlaşması sonrasında 18 Ekim 1919 tarihinde Bulgaristan, Batı Trakya'dan askeri ve idari olarak çekilmeye başlamış, 20 Ekim 1919 tarihinde Fransız askerlerine, Batı Trakya'nın Bulgaristan tarafından devir teslim işlemi tamamlanmıştır.

Paris Barış Konferansı Ve Bulgaristan

İtilaf Devletlerinin Bulgaristan ile Selanik, Osmanlı İmparatorluğu ile Mondros, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ile Villa Giusti ve Almanya

ile Rethondes Ateşkes Antlaşmalarını imzalamaları ve Birinci Dünya Savaşı'nda çatışmaların sona ermesinden sonra 18 Ocak 1919 tarihinde Fransa'nın başkenti Paris'te 32 Ülkenin katılımı ile bir barış konferansı başlamıştır.

Paris Barış Konferansın da Almanya, Avusturya-Macaristan, Bulgaristan ve Osmanlı İmparatorluğu ile imzalanacak olan Barış antlaşmalarının metinleri bu konferansda hazırlanmıştır. Bunun sonucunda Almanya ile 28 Haziran 1919 tarihinde Versailles (Versay) Barış Antlaşması, Avusturya ile 10 Eylül 1919 tarihinde St. Germain en Laye Barış Antlaşması, Bulgaristan ile 27 Kasım 1919 tarihinde Neuilly Sur Seine Barış Antlaşması, Macaristan ile 4 Haziran 1919 tarihinde Trianon Barış Antlaşması ve Osmanlı İmparatorluğu ile 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr Barış Antlaşması imzalanmıştır.

Paris Barış Konferansının en önemli yaptırımı Barış Antlaşmalarının hazırlanmasının yanında bugünkü Birlemiş Milletler'in temelini oluşturan ve hukuki olarak da devamı olduğu Milletler Cemiyeti'nin Paris Barış Konferansı'nda Dünya çapında bir örgüt olarak oluşturulmuş olmasıdır. Bunun sağlanması için Paris Barış Konferansı'nda hazırlanan ve imzalanan 5 barış antlaşmasının giriş kısmında yer alan ilk 26 madde Milletler Cemiyeti sözleşmesi (Leage of the Nations Convenant) olarak yer almıştır. Bu aynı zamanda imzalanan barış antlaşmalarının uygulanmasının ve denetiminin uluslararası bir örgüt olarak yeni kurulan Milletler Cemiyeti'ne verilmesini sağlamayı da amaçlanmıştır.

Osmanlı İmparatorluğu ile imzalanan Sevr Antlaşması da bu kapsamda hazırlanmıştır, ama onaylanmadığı için hukuki bir geçerliliği hiçbir zaman olmamıştır.

Osmanlı İmparatorluğu temsilcisi Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın imzaladığı antlaşmanın da ilk 26 maddesini Milletler Cemiyeti Sözleşmesi oluşturmaktadır. (Türkiye Cumhuriyeti devletinin imzaladığı Lozan Barış Antlaşmasında da ilk 26 madde olarak Milletler Cemiyeti sözleşmesi yer almamaktadır.)

Sevr Antlaşması, ülkemizde Birinci Dünya Savası sonrasında Osmanlı İmparatorluğu ile İtilaf Devletleri arasında 10 Ağustos 1920'de imzalanan barış anlaşması olarak bilinmektedir, diğer bir hafıza olarak İmparatorluğu'nun parçalanmasını belgeleyen uluslararası metin olarak da akla gelmektedir.

Oysa aynı yerde Fransa'nın başkenti Paris'in banliyösü olan Sevr'de ve ayni tarihte 10 Ağustos 1920'de bir değil, tam 9 adet Sevr Antlaşması'nın imzalanması söz konusudur.

1. İtilaf Devletleri ile Sırp-Hırvat-Slovenya (Yugoslavya) arasındaki antlaşma,

2. İtilaf devletleri ile Polonya,

3. Romanya, Çekoslovakya ve Sırp-Hırvat-Slovenya (Yugoslavya) arasındaki sınır antlaşması,

4. İtalya, Polonya, Romanya, Sırp-Hırvat-Slovenya ve Çekoslovakya arasındaki antlaşma,

5. Yunanistan ve İtalya arasındaki antlaşma,

6. Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalayan barış antlaşması,

7. İtilaf Devletlerinin Ermenistan ile yapmış olduğu antlaşma, Batı Trakya'yı Yunanistan'a resmen veren Trakya konusundaki antlaşma,

8. İtilaf Devletlerinin Anadolu'nun paylaşımı noktasında kendi aralarında yapmış olduğu antlaşma. Yine İtilaf Devletleri ile Yunanistan arasında Yunanistan'daki azınlıkların korunmasıyla ilgili olarak yapılan antlaşma, ki bu da "Yunan Sevr'i" olarak bilinmektedir.

9. Paris Barış Konferansında 3 Kasım 1919 tarihinde yapılan 57. oturumda alınan bir karar ile kazanan tarafta yer alan Yunanistan devletine, Birinci Dünya Savaşı sonrasında imzalanacak Barış Antlaşmaları ile kendisine verilecek topraklar kesinleşene kadar herhangi bir antlaşma imzalamama hakkı verilmiştir. Yunanistan 10 Ağustos 1920 tarihinde Osmanlı İmparatorluk temsilcisi Sadrazam Damat Ferit Paşa'nın Sevr antlaşmasını imzalamasından sonra Yunanistan adına Venizelos da Sevr'de imza atmıştır.

Neuilly Sur Siene Barıs Antlaşması, Bulgaristan ve Batı Trakya

27 Kasım 1919 tarihinde İngiltere, Fransa, İtalya ve Bulgaristan arasında Paris'in banliyösü Neuilly Sur Seine de imzalanan Barış Antlaşmasının ilk 26 maddesini Paris Barış Konferansında oluşturulan Milletler Cemiyeti sözleşmesinin 26 maddesi oluşturmaktadır. Antlaşmanın 1. kısmı bu kısımdır.

Neuilly Sur Seine Barış Antlaşması'nın 2. kısmı Sınırlar başlığı altında yer almaktadır ve 27. madde ile başlamaktadır. Antlaşmanın 27. maddesinde Bulgaristan devletinin Birinci Dünya Savaşı sonrasında Paris Barış Konferansında görüşmeler sonrasında belirlenen yeni sınırları tarif edilmiştir.

27. Maddenin 2. fıkrası Yunanistan başlığı altındadır ve burada Yunanistan ile olan yeni sınırlar, diğer bir deyişle Yunanistan'ın toprak kazancı, Bulgaristan'ın toprak kaybı yazılmaktadır.

1913 Yunanistan-Bulgaristan sınırının değişikliği belirtilmekte, diğer bir deyişle burada Batı Trakya söz konusu olmaktadır.

Neuilly Sur Seine Antlaşmasının 3. Kısmı Politik kısımdır, bunun da 42. ve 47. Maddeleri arasındaki kısım Yunanistan başlığı altında yer almaktadır.

Bulgaristan, 3. kısımda Yunanistan başlığı altındaki 42. maddesinde Yunanistan lehine Batı Trakya olarak adlandırılan bölgeden feragat ettiğini belirtirken,

46. maddede Yunanistan'ın Bulgaristan'dan alacağı topraklarda (Batı Trakya'da) yaşayan insanların her türlü din, dil ve ırk (etnik) kökenini garanti altına alacağı bir antlaşma yapacağı belirtilmiştir.

Yunanistan'ın buradaki antlaşmayı Bulgaristan ile değil İtilaf Devletlerini oluşturan merkezi ülkelerle yapacağı yazılmıştır.

Batı Trakya'yı Neuilly Sur Seine antlaşması ile kaybeden Bulgaristan, bu antlaşmada 1913 Bükreş Antlaşması ile topraklarına kattığı ve vatandaşı yaptığı Batı Trakya'da yaşayan herkesi din, dil ve ırk olarak kendilerini ifade edecekleri azınlık haklarının Yunanistan tarafından İtilaf devletlerini oluşturan merkezi devletler ile yapacakları bir sözleşmeyle verileceğini Barış Antlaşmasının 46. maddesinde belirtmiştir.

Bu, Yunanistan açısından Batı Trakya'yı Bulgaristan'dan almanın bir şartı, Bulgaristan açısından da, Batı Trakya'yı Yunanistan`a vermenin bir şartı olarak yer almıştır.

Ayrıca antlaşmanın ilk 26 maddesi Milletler Cemiyeti sözleşmesi olarak yer alması, bahsi gecen 46.maddede belirtilen din, dil ve ırk olarak kendilerini ifade etmesi konusunda Batı Trakya'daki eski Bulgar vatandaşlarının (Müslüman Batı Trakya Türkleri'nin) azınlık hakları konusunda Milletler Cemiyeti'ne sorumluluk vermektedir.

Neuilly Sur Seine Antlaşmasının 48. Maddesi çok önemlidir. Zira Trakya başlığı altındaki bu madde ile de Antlaşmanın 27. Maddesinde belirtilen sınırlar, herhangi bir ülkeye yani Yunanistan'a verilene kadar merkezi İtilaf Devletlerini oluşturan ülkelere yani Fransa, İngiltere ve İtalya'ya her türlü yönetim hakkını vermektedir. Diğer bir deyişle de sorumluluğunu vermektedir.

Milletler Cemiyeti, Azınlık Hakları ve Batı Trakya

Polonya ile İtilaf Devletleri arasında 28 Haziran 1919 tarihinde imzalanan Versailles Barış Anlaşmasının azınlık hakları konusunda yer alan maddeleri, Paris Barış Görüşmeleri sırasında savaşta yer alan İtilaf Devletleri yani İngil-

tere, Fransa, İtalya, ABD ve Japonya kendilerinin yanında yer alan ülkelere de iletilerek benzer maddelerin, kendi antlaşmalarında da olacağını belirtilmiştir.

Yunanistan'ın Venizelos başkanlığındaki heyeti bu maddeleri tek tek görüşmüş ve onaylamıştır.

Unutmamak gerekir ki Yunanistan savaşın kazanan tarafında yer alan bir ülke olduğu için, barış görüşmeleri sırasında toprak kazancı olan bir ülke olarak antlaşmada imzacı devlet olarak bulunmaktadır. Bu koşullar altında Polonya Barış Antlaşmasında yer alan azınlık hakları ile ilgili maddeleri örnek alarak, kabul etmiştir. Azınlık hakları ile ilgili maddeler Paris Barış Konferansı sırasında imzalanan 8 adet antlaşmada aynı metin içerisinde yer alan çok ufak değişikliklerle aynı şekilde yer almıştır.

İtilaf Devletleri ile yapılan azınlık hakları konusundaki 8 antlaşma sırası ile, 28 Haziran 1919 Polonya ile Versailles, 10 Eylül 1919 Saint Germain en Laye'de Avusturya ile, 10 Eylül 1919 Saint Germain en Laye de Sırp-Hırvat Sloven (Yugoslavya) Devleti ile, 10 Eylül 1919 Saint Germen en Laye'de Çekoslovakya ile, 27 Kasım 1919'da Neuilly sur Seine'de Bulgaristan ile, 9 Aralık 1919'da Paris'te Romanya ile, 4 Haziran 1920'de Trianon'da Macaristan ile ve en son 10 Ağustos 1920 tarihinde Yunanistan ile Sevr antlaşmasıdır.

Bu antlaşmaların tamamı da 1919 yılında kurulan Milletler Cemiyeti'nin garantisi altına verilmiştir.

Tüm antlaşmaların garantörlüğünü Milletler Cemiyet-i almıştır. Tüm antlaşmalarda azınlıkların dinsel, dilsel ve etnik kimlikleri garanti altına alınmıştır.

Bu antlaşmalardan 5 adeti kazanan tarafta bulunan ülkelerin İtilaf Devletleri ile savaş sonrası topraklarının genişlemesi karşılığında kazanılan topraklardaki azınlıkların haklarının korunması noktasında yapılan antlaşmalar olarak geçmektedir. Bu antlaşmalar Yunanistan, Polonya, Romanya, Çekoslovakya ve Yugoslavya (Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı)'dır.

Birinci Dünya Savaşında kaybeden tarafta bulunan 3 ülke Avusturya, Bulgaristan ve Macaristan, barış antlaşmalarında bu maddeleri kabul etmişlerdir.

Savaşa Osmanlı İmparatorluğu olarak giren ve Barış antlaşmasını Türkiye Cumhuriyeti olarak Lozan ile yapan Türkiye'de bu kategoridedir.

Ayrıca 6 ülke Milletler Cemiyeti'ne ülkelerinde bulunan azınlıkların korunması noktasında Deklarasyon vererek, kendi ülke azınlıklarını Milletler Cemiyeti koruması, garantörlüğünün altına sokmuşlardır. Bu ülkeler Arnavutluk, Estonya, Finlandiya, Litvanya, Letonya ve Irak'tır.

Yunanistan'ın Sevr Antlaşmaları ve Batı Trakya

9 Ağustos 1920 tarihinde Bulgaristan Meclisi tarafından Neuilly Sur Seine Antlaşmasının onaylanması ve hukuki geçerlilik kazanmasından hemen bir gün sonra, 10 Ağustos 1920 tarihinde Paris'in banliyösü olan Sevr`de yer alan Porselen Fabrikasında Yunanistan, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya ile 2 adet antlaşma imzalamıştır.

Birinci Sevr Antlaşması, Batı Trakya'nın Neuilly Sur Seine Antlaşmasının 48. Maddesi çerçevesinde merkezi İtilaf Devletlerine bırakılan yönetim hakkının Yunanistan'a devredilmesine ilişkindir. Antlaşmanın;

1. Maddesi bu yetkinin devrini belirtir iken,

2. Maddede, Neuilly Sur Seine Antlaşmasının 27. Maddesine ve 43. Maddesine gönderme yapılarak sınırları belirtilmiştir. Bugünkü Batı Trakya olarak adlandırdığımız bölgenin, Bulgaristan'dan Merkezi İtilaf Devletlerine ve nihai olarak da Yunanistan'a verilmesi bu antlaşma ile tamamlanmıştır.

Bu antlaşmanın 3. Maddesinin 2. Paragrafında Neuilly Sur Seine Antlaşmasının 46. Maddesine direkt gönderme yer almaktadır.

Batı Trakya'yı Yunanistan'ın alma şartı olarak din, dil ve ırk konusundaki azınlık hakları açık ve net olarak yazılmıştır.

Neuilly Sur Seine Antlaşmasının 46. Maddesinde belirtilen Batı Trakya'nın Bulgaristan'dan Yunanistan'a devri konusunda, burada yasayanların din, dil ve ırk konusundaki azınlık hakları tüm Yunanistan'ı kapsayacak şekilde Sevr'de yine aynı tarihte yani 10 Ağustos 1920 tarihinde ayrı bir antlaşma olarak imzalanmıştır.

2 kısım ve toplam 20 maddeden oluşan 2. Sevr Antlaşmasının 1. kısmı Azınlık Hakları ile ilgilidir.

Antlaşmanın 1. maddesi, bu antlaşmada yer alan 2. ve 8. Maddeler de dahil olmak üzere, 2. ve 8. maddeleri arasında yer alan maddeleri Yunanistan'ın anayasal maddeleri olarak belirtmiş ve hiçbir yasanın bunların üzerine çıkamayacağı, hiçbir antlaşmanın bunları değiştiremeyeceği açıkça belirtilmiştir.

Antlaşmanın 2. Maddesi Yunanistan'da yaşayan insanların doğumuna, milletine, dinine ve ırkına bakılmaksızın özgürlük ve eşitlik getirdiği yazılıdır.

Antlaşmanın 8. Maddesi Yunanistan'da yaşayan azınlıkların Yunan vatandaşları ile dinsel, dilsel ve ırksal olarak kendilerini ifade etme haklarını garantiye almıştır.

Antlaşmanın 7. Maddesinin 2. paragrafı 1914 sonrasında Yunanistan'ın kazanmış olduğu topraklardaki seçim ile ilgilidir.

(Osmanlı İmparatorluğu) Sadrazam Damat Ferit Paşa tarafından imzalanan Sevr antlaşmasında Edirne ilini alan Yunanistan, bu antlaşmanın 15. Maddesinde Edirne için özel bir seçim sistemini kabul etmiştir.

Antlaşmanın 16. Maddesinde Yunanistan ülkesinde yer alan azınlıkların dinsel, dilsel ve ırksal haklarının Milletler Cemiyeti garantörlüğü altına alınmasını kabul etmiştir.

Antlaşmanın başlangıç bölümünde Yunanistan'ın bundan sonra edinebileceği topraklar için de geçerli olduğu açıkça belirtilmiştir.

Bu da Yunanistan'ın 2. Dünya Savası sonrasında elde ettiği 12 Adalar için de bu antlaşmanın geçerliliğini ortaya çıkarmaktadır.

Yunanistan'ın Azınlık Haklarını Belirten Sevr Antlaşması,

Lozan Antlasmaşı ve Batı Trakya

24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Osmanlı İmparatorluğu ile savaşa giren İtilaf Devletleri, hiçbir zaman onaylanmayan ve geçerliliği olmayan Osmanlı İmparatorluğu ile imzaladıkları Sevr Antlaşması tarihe karışmış ve 1. Dünya Savaşı da Türkiye Cumhuriyeti ile yapılan Lozan Barış Antlaşmasıyla bitmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu ile yapılan Sevr Antlaşmasında Çatalca'ya kadar toprak kazanımında olan Yunanistan, Lozan Antlaşması ile bu kazanımlarını kaybetmiş, sınır Meriç nehri olarak belirlenmiştir. Edirne ili Yunanistan sınırları dışında ve Türkiye sınırları içinde kalmıştır.

Bu durumda 10 Ağustos 1920 tarihinde merkezi İtilaf Devletleri ve Yunanistan arasında yapılmış olan Azınlık Hakları sözleşmesinde 15. maddede belirtilen Edirne ili için özel seçim sistemin ve 7. maddenin 2. paragrafında belirtilen seçimler için tarih uygulamasının yürürlülüğü fiilen ortadan kalkmış bulunmaktadır. Bu sebeple Lozan Antlaşmasına Ek 16 nolu protokol olarak İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya, Yunanistan ile 24 Temmuz 1924 tarihinde bir antlaşma imzalamışlardır. Bu antlaşmanın aslında 10 Ağustos 1924 Yunanistan Azınlık Hakları Antlaşmasının revize edilme antlaşması diye nitelendirilmesi en doğru tanımdır.

Lozan Antlaşmasına Ek 16 Nolu Protokol ile, Sevr Antlaşmasının 7. Maddesinin 2. Paragrafı ve 15. Maddesi yürürlükten kaldırılmıştır.

Yunanistan, Lozan Antlaşması imzalanana kadar onaylamadığı Sevr Antlaşmalarını 29 Eylül 1923 ve 30 Ekim 1923 tarihinde tasdik belgeleri ile onaylamıştır.

10 Ağustos 1920 Yunan Sevr Antlaşması ile Yunanistan'daki

Azınlık Hakları Antlaşmasına Milletler Cemiyeti Garantörlüğü

24 Temmuz 1923'de imzalanan Lozan Antlaşması sonrasında, Yunan Meclisi tarafından onaylanan 10 Ağustos 1920 tarihli Yunan Sevr Antlaşması ve Lozan'da 16 Nolu Ek Protokol antlaşmasının yürürlüğe giriş tarihi 6 Ağustos 1924 olarak belirlenmiştir.

Lozan Barış Antlaşmasının yürürlülüğe giriş tarihi de 6 Ağustos 1924'tür ve bu antlaşmada da azınlık haklarının korunması ile ilgili hususlar 37. ve 45. maddeler arasında yer almaktadır.

6 Ağustos 1924 tarihinde her iki antlaşmanın yürürlülüğe girmesi sonrasında, Milletler Cemiyeti toplanarak azınlık hakları konusunda hangi antlaşmaları kendi garantörlüğüne alması gerektiği konusunda özel bir toplantı yapmıştır. Konuyu incelemesi için Brezilyanın Milletler Meclisindeki temsilcisi Mello Franco'dan Türkiye ve Yunanistan için Milletler Cemiyetinin hangi antlaşmaları garantörlük kapsamına alacağına ilişkin görüş istemiştir.

Mello Franco 26 Eylül 1924 tarihinde Milletler Cemiyeti Konseyine sunduğu raporda Yunanistan için Lozan'da imzalanmış Ek 16 Nolu Protokolde düzenlenmiş şekli ile **10 Ağustos 1920 Yunan Sevr antlaşmasını Milletler Cemiyeti garantörlüğü kapsamına alınmasını istemiştir** ve önerisi oybirliği ile kabul edilerek 06 Ağustos 1924 tarihinde yürürlüğe giren Yunanistan Sevr Antlaşmasını azınlık hakları konusunda Milletler Cemiyeti'nin garantörlüğüne almıştır. Milletler Cemiyeti Genel Konseyi'nin almış olduğu kararın numarası C.484.1924 I dır. Bu karar tekrar 1925 tarihinde Milletler Cemiyeti 6. Genel Kurulunda alınan bir karar ile de teyit edilmiştir.

Dikkat edilmesi gereken en önemli husus, gerek Milletler Cemiyeti'nin azınlık hakları konusunda garantörlüğü altına alınış, gerek Türkiye Cumhuriyeti açısından Lozan Barış Antlaşması, gerekse de Yunanistan açısından Sevr Antlaşması'nın yürürlüğe giriş tarihidir.

6 Ağustos 1924 tarihinde her iki antlaşma da yürürlüğe girmiş ve 26 Eylül 1924 tarihinde Milletler Cemiyeti garantörlüğü kapsamına alınmıştır.

Milletler Cemiyeti kendisini lağv edene ve Birleşmiş Milletler kurulana kadar Yunanistan, Milletler Cemiyetinin garantörlüğü altına almış olduğu 10 Ağustos 1920 Sevr Antlaşması ile ilgili herhangi bir itirazda bulunmamıştır. Milletler Cemiyeti de bu konuda ek bir karar almamıştır.

Birleşmiş Milletler Azınlık Sözleşmeleri Garantörlüğü ve Milletler Cemiyetinin 2 Hatası (Tarihin En Büyük Dizgi Hatası)

İkinci Dünya Savaşı sonrasında Milletler Cemiyetinin kendisini lağvetmesi sonrasında kurulan Birleşmiş Milletler, azınlık hakları konusunda Birleşmiş Milletler sözleşmesinde bir madde yer almamıştır. Milletler Cemiyeti 26 maddelik ana sözleşmesinde de azınlıklar ile ilgili bir madde bulunmamaktaydı. Antlaşmalar ve deklarasyonlar (Bildirge) üzerinden belirli ülkelerde yaşayan azınlıklar için Milletler Cemiyeti garantörlük vermişti.

Birleşmiş Milletler, 1. Dünya Savaşı sonrasında yapılmış Azınlık Hakları antlaşmalarına verilmiş garantörlük konumunu ve ülkelerin sorumluluklarını kendi gündemine almıştır. Birleşmiş Milletler bünyesinde oluşturulan Ekonomik ve Sosyal Konsey, Milletler Cemiyeti garantisi altına alınmış Azınlık Hakları konusunda 7 Nisan 1950 tarihinde E/CN.4/367 kararı ile 1919 yılı sonrasında oluşturulan Azınlık Hakları Sözleşmeleri sistemini ve Milletler Cemiyeti garantörlüğü konusunda Birleşmiş Milletlerin statüsünü değerlendirmiş ve her ülkeyi tek tek incelemiştir. Buna Yunanistan ve Türkiye de dahildir.

Türkiye'yi Lozan Antlaşması çerçevesinde incelerken azınlıkların korunması noktasında herhangi bir değişiklik olmadığını, Lozan Antlaşmasının Birleşmiş Milletlerin garantisi altında olduğunu belirtmiştir. Ekonomik ve Sosyal Konsey, Lozan Antlaşmasının 45. maddesine özel bir gönderme yapmıştır. 45. maddeye gönderme yaparak "İşbu fasıl ahkâm ile Türkiye'nin gayrimüslim ekalliyetleri hakkında tanınan hukuk, Yunanistan tarafından dahi kendi arazisinde bulunan Müslüman ekalliyet hakkında tanınmıştır". Lozan Antlaşmasında Yunanistan'da bulunan Batı Trakya'daki Türk azınlığı ve Türkiye'de İstanbul'da bulunan Rum azınlığın aynı rejim altında koruma altında olduğu belirtilmiştir.

Yunanistan'ı incelerken, Yunanistan başlığı altında giriş kısmının ilk cümlesi, 10 Ağustos 1920 Yunanistan'ın Merkezi İtilaf Devletleri ile imzaladığı Sevr Antlaşması ile oluşturulan genel azınlık koruma rejimi ile verilen genel

azınlık hakları ve 24 Temmuz 1923 yılında Türkiye ile yapılan Lozan Antlaşması ile Yunanistan'daki Müslüman azınlık için oluşturulmuş özel sistemin birbirinden ayrılması gerektiği olarak yazılmıştır.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi Yunanistan'ı azınlık hakları konusunda bu çalışmada iki antlaşma başlığı altında incelemiştir: 10 Ağustos 1920 Sevr Antlaşması ve 24 Temmuz 1923 Lozan Antlaşması.

Birleşmiş Milletler, Türkiye Cumhuriyeti ile yapılmış Lozan Antlaşmasını kastederek, eğer komşu bir ülkeye bir ulusal azınlık özel statü ile bağlanmış ise, genel azınlık hakları antlaşmasında bahsedilen azınlık hakları, özel antlaşma ile bağlanmış azınlık için geçerli değildir cümlesini yazmıştır.

Sonuç kısmında, genel azınlık hakları yani 10 Ağustos 1920 Sevr Antlaşması kastedilerek, Yunanistan'ın sorumluluğunda değişikliğe neden olabilecek bir sebep olmadığı belirtilmiştir.

Lozan Antlaşması ile oluşturulmuş Azınlık Koruma Rejimi başlığı altında da Birleşmiş Milletler, Türkiye ve Yunanistan'ın ayrı ayrı konumlarında bir değişiklik olmadığı ve sorumlulukların devam ettiğini belirtmiştir.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi 7 Nisan 1950 tarihli E/CN.4/367 nolu kararında, Yunanistan'da Batı Trakya'daki Türk azınlığın haklarını Lozan Antlaşması ile sınırlar duruma getirmiştir.

Birleşmiş Milletlerin, Yunanistan'ın azınlık hakları konusunda Milletler Cemiyeti'nden farklı bir karar almasının sebebi, bu farklı yorumun kökeni nedir, neden farklı bir hukuki yorum getirilmiştir, diye araştırma yapınca şahsım olarak, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinin bu çalışma için referans aldığını belirttiği kitabi inceledim. Kitabin numarası C.L.110. 1927 I ANNEX. 1927 yılında Milletler Cemiyeti tarafından basılmış bir kitap. Kitap, Milletler Cemiyeti garantörlüğü altına alınan azınlık hakları sözleşmelerini ihtiva ediyor. Bahsi geçen kitabı inceleyince Türkiye ve Yunanistan açısından Lozan ve Sevr antlaşmalarının yürürlülüğe giriş tarihlerinin uyuşmadığı, Yunanistan açısından Sevr Antlaşmasının yürürlülüğe giriş tarihinin 30 Ağustos 1924 tarihi olarak basıldığını, Lozan Antlaşmasının yürürlülüğe giriş tarihi olarak da 6 Ağustos 1924 tarihinin yazıldığını fark ettim.

Milletler Cemiyeti tarafından 26 Eylül 1924 tarihinde Brezilya temsilcisi Mello Franco tarafından hazırlanıp, C.484.1924 I tarihli ile kabul edilen, Yunanistan için Sevr Antlaşmasının azınlık hakları garantörlüğe alındığı kararda

Yunanistan için Sevr Antlaşmasının yürürlülüğe giriş tarihi olarak 6 Ağustos 1924 yazılmaktaydı.

Aynı şekilde 1925 yılında Milletler Cemiyeti 6. Asamblesinin almış olduğu kararda da Yunanistan açısından Sevr Antlaşmasının yürürlülüğe giriş tarihi 6 Ağustos 1924 olarak yazılmaktaydı. Ayrıca diğer incelediğim tüm Milletler Cemiyeti resmi evraklarında da yazılan tarih 6 Ağustos 1924 olarak geçmektedir. Bu sebeple 1927 yılında Milletler Cemiyeti tarafından basılmış kitapta Yunanistan için Sevr Antlaşmasının yürürlülüğe giriş tarihi konusunda bir dizgi hatasının yapıldığını fark ettim.

10 Ağustos 1920 Tarihli Yunanistan Sevr Antlaşmasının yürürlülüğe giriş tarihi olarak 6 Ağustos 1924 tarihi yerine, 30 Ağustos 1924 tarihli olarak kitaba basılmış. 1927 tarihli Milletler Cemiyeti kitabında burada tarih ile ilgili olarak bir dizgi hatası yapılmış. Lozan Antlaşmasının yürürlülüğe giriş tarihi ise doğru olarak 6 Ağustos 1924 tarihi ile basılmıştır.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi, referans aldığı Milletler Cemiyeti basımı olan kitaptaki Türkiye ve Yunanistan açısından antlaşmaların yürürlülüğe giriş tarihlerine bakarak hukuki yorumda bulunmuşlardır. Bu sebeple yürürlülüğe giriş tarihi daha önce yazılan Lozan Antlaşmasını Batı Trakya'daki Türk azınlık açısından temel almışlardır. Yunanistan Azınlık Hakları Antlaşması olan Sevr'den önce yapıldığı var sayılmış, buna göre hukuki hüküm verilmiştir. Milletler Cemiyeti C.L.110. 1927 I ANNEX 1927 tarihli kitabında bir hata daha yapmıştır. Kitabın Yunanistan başlığı altında antlaşmalar kısmında 10 Ağustos 1920 yılında Yunanistan'ın Merkezi İtilaf Devletleri ile yapmış olduğu Trakya Antlaşması yer almamıştır. Bu antlaşmanın 3. Maddesinin 2. Paragrafında Neuilly Sur Seine Antlaşmasının 46 Maddesine direkt gönderme yer almaktadır.

Batı Trakya'yı Yunanistan'ın alma şartı olarak din, dil ve ırk konusundaki azınlık hakları açık ve net olarak yazılmış bulunmaktaydı. Asıl bu Antlaşma Yunanistan'ın Batı Trakya'yı alma şartı olarak belirtilen azınlık haklarının verileceği net olarak belirtilmiştir.

Birleşmiş Milletlerin Yunanistan'da Azınlık Hakları Konusunda

Karar Alırken Yaptığı 3 Hata ve Batı Trakya

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi 7 Nisan 1950 tarihinde E/CN.4/367 Nolu raporunun Yunanistan başlığı altında azınlık hakları konusunda karar alırken 3 hata yapmıştır,

1 - Yunanistan'daki Azınlık Hakları Antlaşmasının kökeni incelenmemiştir. Bulgaristan devletinin Azınlık Antlaşması Şartı ile devrettiği Batı Trakya'nın, Neuilly Sur Seine Antlaşmasında açıkça belirtilen Batı Trakya'nın toprak teslim şartı olan 46. Maddesini gözden kaçırmıştır. Bu Maddede açıkça Batı Trakya'nın Yunanistan'a devredilmesinin şartı olarak din, dil ve ırk konusundaki azınlık haklarının verileceği net olarak yazılıdır.

2 - Neuilly Sur Seine Antlaşmasının 48. Maddesinde Bulgaristan devleti, Batı Trakya'yı geçici olarak Merkezi İtilaf Devletleri'ne bıraktığını ve bu sebeple Yunanistan'ın merkezi İtilaf Devletleri ile yapmış olduğu 10 Ağustos 1920 Sevr Trakya Antlaşmasının 3. Maddesinin 2. paragrafında bu şart açıkça belirtildiği halde, bu antlaşma Milletler Cemiyeti tarafından basılan 1927 tarihli bahsi geçen kitaba alınmadığı için, Birleşmiş Milletler bu antlaşmayı görmezden gelmiştir veya raportörler, Yunanistan ile Merkezi İtilaf Devletleri arasında yapılan bu Antlaşmayı hiç bilmemişlerdir.

10 Ağustos 1920 tarihinde Yunanistan`ın Sevr`de Batı Trakya ile ilgili yapılan antlaşmanın ve Yunanistan'daki Azınlık Hakları Antlaşmasının Yunanistan'ın Sevr`de imzaladığı 2 Antlaşmanın beraber incelenmesi gerekirken, sadece yürürlüğe giriş tarihinde dizgi hatası olan Sevr Azınlık Hakları Antlaşması incelenmiştir.

3 - Milletler Cemiyeti tarafından basılan C.L.110.1927 ANNEX I kitabi referans alınarak 7 Nisan 1950 tarihli E/CN.4/367 tarihli rapor hazırlanırken, Yunanistan'ın Azınlık Hakları konusunda yapmış olduğu 10 Ağustos 1920 Sevr Antlaşmasının yürürlüğe giriş tarihindeki, 6 Ağustos 1924 tarihi yerine, 30 Ağustos 1924 tarihindeki dizgi hatası sebebi ile Lozan Antlaşmasının yürürlülüğe giriş tarihinin daha önce olmasına göre hukuki yorumda bulunmuşlardır.

Yunanistan'ın Azınlık Hakları Antlaşmasında yer alan Azınlık Haklarını düzenleyen 2. ve 8. Maddeleri anayasal madde hükmünde olduğu, hiçbir yasa, antlaşma veya değişikliğin bu antlaşmanın üstüne çıkamayacağı açıkça belirtilmiştir.

Batı Trakya'nın Hukuki Statüsü

Yunanistan Devleti Batı Trakya'daki Türk azınlık hakları acısından yıllardır 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr'de imzalamış olduğu 2 antlaşmadan doğan yükümlülüklerini reddetmektedir. Bu durumda ortaya şu sonuçlar çıkmaktadır.

1- 1. Dünya Savaşı sonrasında yapılmış olan bir barış antlaşmasının, Bulgaristan ile yapılmış Neuilly Sur Seine Barış Antlaşması'nın 46. Maddesinde belirtilen şartlar yerine getirilmemiş bulunmaktadır,

2 - Merkezi İtilaf Devletleri'ni oluşturan 3 ülke Fransa, İngiltere ve İtalya, Neuilly Sur Seine Antlaşmasının 48. Maddesine göre sorumlulukları, her ne kadar Yunanistan ile 10 Ağustos 1920 tarihinde Sevr'de 2 antlaşma yapmış olsalar bile, Yunanistan bu antlaşmaları reddettiği için Batı Trakya'da sorunlar devam etmektedir.

3 - Yunanistan, Merkezi İtilaf Devletleri ile Batı Trakya'yı alma koşulu olan anlaşmayı yok saydığı için, başlangıçdan bugüne kadar sadece Lozan Antlaşmasını Batı Trakya Türkleri için geçerli saydığını beyan ettiği için, hukuken Batı Trakya'nın sahibi sayılamaz. Yunanistan fiili askeri işgal gücü statüsünde Batı Trakya'da bulunmaktadır.

4 - Yunanistan'ın bu çerçevede bugüne kadar Batı Trakya için yapmış olduğu her türlü tasarruf hukuken geçersizdir. Hiçbir zaman Bulgaristan vatandaşlığı kökenine sahip bir kişiyi hukuken kendi vatandaşı olmadığı için vatandaşlıktan çıkaramaz.

Bu sebeple Yunanistan'ın vatandaşlıktan çıkararak ülkeye sokmadığı tüm Helen olmayan Batı Trakya kökenliler Birleşmiş Milletler koruması altında Yunanistan vatandaş olmadan Batı Trakya'ya geri dönme ve yerleşme ve Yunanistan devletinden görmüş oldukları zararların karşılanması noktasında tazminat alma hakkına sahiptirler.

5 - Yunanistan Devleti açıkça Barış Antlaşmasının şartlarını çiğnediği için askeri işgal gücü statüsünde bulunduğu Batı Trakya'da yerli halkı hukuk dışı, her türlü antlaşmaları hiçe sayarak, kendi topraklarına sokmadığı için Birleşmiş Milletler belgelerinde gecen RASIST REJIM (Irkçı Rejim) tarifi içerisinde hareket ettiği kabul edilmelidir...

Ek Bilgi Notu;

3370/1955 Sayılı Yunanistan Vatandaşlık Kanunundaki 19. Madde uyarınca Batı Trakya'ya sokmadığı Türk'lerin Batı Trakya'ya geri dönüşü, Birleşmiş Milletler güvencesi ve koruması altında gerçekleştirilmesi söz konusudur. Batı Trakya Türklerinin geri dönüşleri için Yunanistan vatandaşı olma yükümlülükleri bulunmamaktadır ve bu geri dönüşten Birlemiş Milletler olduğu kadar, İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya'da maddi ve manevi olarak

sorumlu bulunmaktadırlar. İngiltere, İtalya, Fransa ve Japonya'da sayıları 60 bini geçen tüm Batı Trakya'ya girişleri engellenmiş Türkler ve bu Türklerin aile bireylerine, yeni doğan çocuklarına ve torunlarına, Yunanistan devleti ile eşit derecede tazminat ödeme sorumluluğu bulunmaktadır.

Yunanistan Vatandaşlık Kanunu'nun 19. Maddesi

"Geri dönme niyeti olmaksızın Yunan toprağını terk eden başka soydan (Yunan vatandaşı), Yunan vatandaşlığını (ithageneia) kaybettiği ilan edilebilir. Bu durum, yabancı ülkede doğan ve ikamet eden başka soydan (Yunan vatandaşı) için de geçerlidir. Her iki velinin veya bunlardan sağ olanın Yunan vatandaşlığını (ithageneia) kaybetmiş olması halinde, bunların/ bunun, yabancı ülkede yerleşmiş ve reşit olmayan çocukları da Yunan vatandaşlığını (ithageneia) kaybettiği ilan edilebilir. Bunlar hakkında, Vatandaşlık (İthageneias) Konseyi'nin uygun görüşü üzerine İçişleri Bakanı karar vermeye yetkilidir."

Mehmet Şükrü Güzel

Ali K. BÜYÜKASAR:
BATI TRAKYA 2013, SAHİPLİ SAHİPSİZLİK

Batı Trakya Türkleri, Lozan Antlaşmasından beri Yunanistan'ın egemenliği altında, demokratik yaşamın gereklerine hiç de uygun olmayan bir şekilde baskı görerek yaşamaktadırlar. Lozan antlaşmasında statülerin belirlenmesi ve haklarının sınırlarının çizilmesine rağmen bu güne dek Türk – Yunan ilişkileri çerçevesinde belirli bir yere oturtulamamış olan Batı Trakya Türkleri sorunu Ege Kıta sahanlığı, FIR Hattı, Karasuları gibi ikili antlaşmazlığı körükleyici bir ortamda her nasılsa bertaraf edilmektedir. Türkiye iç sorunları nedeniyle soruna eğilmez iken Yunanistan da insan haklarının havarilerinden biri kesilmesine rağmen böyle bir yüz karasını kendi aleyhine ortaya çıkarmamakta özen göstermektedir.

Batı Trakya sorunu, bugün başta Türk kamuoyu olmak üzere tüm dünya kamuoyunda çok az kişiler tarafından biliniyor. Dünyada insan hakları sorununun en duyarlı sorunlar arasında yer almasına rağmen Batı Trakya'da insan haklarının, Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Beyannamesinin tüm ilkeleri ayaklar altına alınarak çiğnenmesine rağmen başta Türkiye olmak üzere kimse ses çıkarmamaktadır.

Batı Trakya Türkleri, Yunanistan'ın baskılarının yanı sıra Bulgaristan'ın tehdidiyle de karşı karşıyadırlar. Ege'ye çıkmak için her şeyi göze alan Bulgaristan'ın önünde tek doğal engel Batı Trakya'dır. Bölgede bir Batı Trakya sorununun varlığını reddetmekten en çok zararı Türkiye görür. Boğazların savunması Ege Denizine çıkacak olan bir Bulgaristan'a karşı çok daha güç olur. Ayrıca Batı Trakya sorunu, Kıbrıs sorununun revaçta olduğu günümüzde ve Türkiye aleyhine insan haklarını çiğnediği gerekçesiyle baskıların arttığı bir ortamda, Türk devleti için bir karşı koz olarak kullanılabilir ve Yunanistan'ın da Batı Trakya'da insan haklarına karşı uygulamaları belgelenip dünya kamuoyuna duyurulabilir. Ancak bu güne kadar Türkiye'nin Batı Trakya sorunuyla ilgili bir politikasının olup olmadığı bilinmemektedir, varsa da bu politika başarıya ulaşmamıştır.

Batı Trakya Türklerinin başta mülk alım satımı, serbest dolaşım, eğitim, ticaret gibi hakları olmak üzere tüm hakları çiğnenmektedir. Yunanistan açık baskılardan çekinip iktisadi sömürü sistemini geliştirmiştir. Böylece Türkiye de uyutulmakta ve sesi çıkmamaktadır. İktisadi sömürü sayesinde Batı Trakya'da Türk nüfusu giderek azalmaktadır ve Türkiye önümüzdeki günlerde,

bölgedeki Türk nüfusun göçü nedeniyle bir Batı Trakya sorununun varlığını iddia edemeyecektir. Git gide azalan, eksilen nüfus bu tezimizi kuvvetlendirmektedir.

Konu Batı Trakya'da yaşayan Türkler için değişik bir görünüm arz ediyor. Batı Trakya Türkleri büyük ilgisizlik nedeniyle ümitlerini yitirmişlerdir. Onları Yunan baskılarına karşı koruyacak bir güç yoktur. Dernekleri ''laf olsun, torba dolsun'' faslındadır.

Gelişmesi ekonomik kısıtlamalar nedeniyle durdurabilmektedir. Artık ruh kalmamıştır, güven kalmamıştır, dayanaklar yoktur. Güvendikleri dağlara karlar yağmıştır.

Oysa durum böyle mi olmalıydı?

Anti sömürgeci mücadele yöntemi ve teslimiyetçiler:

Batı Trakya sorununun tahlil ve teşhisinde varılan kesin sonuç : Batı Trakya Türkleri üzerinde uygulanan baskıların Yunan Devleti'nin Batı Trakya'daki siyasi egemenliğinden kaynaklandığı ve Türklere karşı izlediği politikayla Yunan Devletinin Batı Trakya'da işgalci ve sömürgeci bir nitelik kazandığıdır. Bu kesin sonuç Batı Trakya Türklerinin mücadele yöntemini de ortaya çıkarmaktadır. Bu yöntem anti sömürgeci mücadeledir. Yani Batı Trakya'yı siyasi egemenliği altında tutan sömürgecilere karşı kesin, teslimiyeti ve uzlaşmayı reddeden mücadele yöntemidir.

Anti sömürgeci mücadelenin ilk ve en önemli aşaması kitlelere anti sömürgeci bilinci verebilmektir. Zira Batı Trakya'daki Yunan sömürgecileri Türk halkına karşı bu güne kadar açık ve yaygın terör uygulamasına sapmayarak Türklerden fiili ve fiziki tepkilerin gelmesine imkan vermemişlerdir. Baskılar daha evvel de belirtildiği gibi ekonomik, sosyal ve kültürel içerikli olup toplumsal gelişmeyi engelleyici ve Türk Toplumuna Batı Trakya'da gelecek güvencesi bırakmamayı amaçlayan niteliktedir. Bu arada bazı Türk aydınları ve toplumun önde gelen kesimleri de Türk halkının tepkilerini yumuşatmak için sömürgeci Yunan Devleti'nin koymuş olduğu kurallar içinde Türklerin haklarını savunma mücadelesi vermişlerdir. Bazı kimseler için bu mücadele kendilerinin milletvekili seçilmelerinden ibaret kalmıştır. Bu kişiler milletvekili seçildikten sonra, dokunulmazlıklarına ve taşıdıkları siyasi hüviyete rağmen Batı Trakya Türk'lerinin davasını dünya kamuoyuna duyuracak hareketlerde bile bulunamamışlardır, bilakis sömürgecilerin dümen suyundan gitmişlerdir. Bu kimseler elbette bu teslimiyetçi politikaları ile bir yere varamazdılar ve varamamışlardır da. Batı Trakya Türk Toplumu'nun son yirmi beş yılı bu tip insanların küçük çıkar hesapları ile birbirlerine düşmeleri, birbirleri aleyhine alabildiğine dedikodu yapmaları ile geçmiştir.

Bugün Batı Trakya'da yetişen yeni bir aydın kuşağında da mevcut düzen içinde Türk halkının sorunlarına çözüm getirme eğilimi vardır. Bu kesim de büyük bir yanılgı veya oportunizm içerisindedir. İyiniyetliler yanılgı içindedirler ancak oportunistler bile bile sömürgecilerle işbirliği halindedirler, sömürgecilerin Batı Trakya Toplumu ile ilgili amaçlarına hizmet etmektedirler. İyiniyetlilerin açılacak anti sömürgeci cephedeki yerlerini alacaklarından şüphe edilemez. Oportunistlerden ve işbirlikçilerden ise Batı Trakya Türk halkı er geç hesap soracaktır.

Batı Trakya'da egemen Yunan siyasi gücünün sömürgeci niteliğini kavrayan her Türk mevcut düzen içinde ve düzenin kendi kurumları ve kuralları ile anti sömürgeci mücadelenin yürütülemiyeceğinin bilincindedir. Hele Yunan Devletinin bugüne kadar uyguladığı ekonomik, sosyal ve kültürel baskıların yanı sıra kurdurduğu militaristik yer altı örgütleri ile Türklere karşı terörist yıldırma hareketleri düzenleme hazırlığı içinde olduğu bir dönemde hala sömürgecilerle teslimiyetçi uzlaşma arayış çabalarını şüpheyle karşılamamak mümkün değildir.

Anti - sömürgeci mücadelenin ilk ve en önemli aşaması halkın anti sömürgeci bilince ulaştırılması ve örgütlenme hazırlıklarının tamamlanmasıdır. Türk halkı kendi sorunlarını anti sömürgeci bir yorumla irdeleyebilmeli ve anti sömürgeci çözümlere varabilmelidir. Burada en büyük görev bölge önderlerine, genç aydınlara din adamlarına ve öğretmenlere düşmektedir. Bu kesimler geniş halk kitleleri ile en sıkı ilişkisi olan toplum kesimleridir ve toplum karşısında belirli bir saygınlığa sahiptirler.

Halka anlatılması gereken en önemli nokta halkın kendisine güvenmesi ve sömürgecilerin güçsüzlüğüdür. Eğer halk kendi gücüne inandırılabilinirse, sömürgecilerin güçsüzlüğü daha kolay anlaşılacaktır.

Şurası hiç akıldan çıkarılmamalıdır: Dünyada Batı Trakya Türkleri bu duruma düşmüş ne ilk toplumdur ne de son toplum olacaktır. Sömürgecilikten kurtulmuş bütün toplumların mücadeleleri az sayıda fakat anti sömürgeci mücadelenin gereğini kavramış teslimiyetçiliğe ve uzlaşmaya karşı kesin tavırla çıkmış kişilerin omuzlarında yükselmiştir ve dünyanın her yerinde bu mücadeleler anti sömürgecilerin zaferleri ile son bulmuştur.

Hareket planında anti sömürgeci mücadeleyi yürütenler, kitlelerdeki bilinç birikimi ve örgütlenme disiplini ile birlikte kendi yöntem ve stratejilerini, çevre şartlarını da dikkate alarak, tespit edeceklerdir.

Arap coğrafyasının sorunları benim sorunum diyen fakat kala alınmayan hükümet ne hikmetse Türk'lerin yaşadığı ve ecdat yadigarı toprakları kendi

sorumluluğu içinde görmemektedir. Bizde İspanya'da, İngiltere'de, Belçika'da, Moldavya'da, Rusya daki milletler gibi kendi özerkliğimizi devletimizi ilan etme zamanı gelipte geçmektedir. Haklılığımızı Avrupa Birliği içinde ve Birleşmiş Milletlerde arama zamanı gelmiştir.

Batı Trakya'da yani Güney doğu Avrupa da, yapılacak ilk iş bizce; konunun ve muhatabın artık insafsız ve izansız Yunanın değil, bu problemleriyle birlikte onu yanına alanın yani Avrupa Birliğinin olduğunu her fırsatta ve her platformda dile getirmeli ve fikirlerimizi kuvveden fiile geçirmeliyiz.

Ali K. BÜYÜKASAR

Süleyman Sefer CİHAN: BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRKLERİNİN GASPEDİLEN KÜLTÜREL, DİNİ VE EKONOMİK HAKLARI

1. Batı Trakya'da Müftülük seçimlerinin serbestçe yapılabilmesi,

Bunun için de 2345 sayılı ve 1920 tarihli kanunun uygulanmasını ve usulsüz olarak uygulanan 24.12.1990 tarih ve 182 No.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin iptali gerekmektedir. Çünkü bu kararname Lozan Barış Antlaşmasına tamamen aykırıdır.

2. Batı Trakya'da Başmüftülüğün ihdası ve Başmüftü'nün seçilmesi

2345 sayılı kanun ve uluslar arası Lozan Barış Antlaşmasına göre Batı Trakya Müslüman Türklerinin buna zaten hakkı vardır. Fakat Yunan yönetimi Batı Trakya Türklerine bu hakkı vermemekte direniyor.

3. Batı Trakya Müslüman Türkleri Cemaat seçimlerini yapabilmelidir ki bu hak zaten 1920 tarihli 2345 sayılı kanun, uluslar arası anlaşmalar ve Lozan Barış Anlaşması ile teminat altına alınmıştır. Yunan yönetimi bu hakkı da Batı Trakya Türklerine vermekten haksız olarak kaçınmaktadır.

Yunan yönetimi Askeri Cunta döneminde 1967 tarih ve 65 sayılı kanunu usulsüz olarak uygulamaya sokarak daha önce Batı Trakya Müslüman Türkleri tarafından seçilmiş olan Batı Trakya Müslüman Türk Cemaat Heyetlerini lağvederek onların yerine usulsüz olarak yenilerini tayin etmeye başlamıştır.

4. Türk Okullarında ve Türk Birliklerinde "Türk" kelimesinin iade edilmesi.

Lozan Barış Anlaşması ve 1954 tarihli ve 3065 sayılı kanun ile Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türkler okul ve birliklerinin tabelalardaki isimlerine "Türk" kelimesini de serbestçe yazabiliyorlardı. Yunan Cunta Yönetimi ise 1972 tarih ve 1109 sayılı kanun ile Müslüman Batı Trakya Türklerinin elinden "Türk" kelimesini kullanma hakkını almıştır. Bilindiği gibi Yunan yönetiminin bu uygulaması da Lozan ve uluslar arası anlaşmalara aykırıdır.

5. Batı Trakya'daki Müslüman Türk Vakıflarının yeniden Müslüman Batı Trakya Türklerinin yönetimine verilmesi gerekmektedir.

Lozan Barış Anlaşması ve 2345/1920 sayılı kanun Batı Trakya Müslüman Türklerine kendi vakıflarını serbestçe kurma ve yönetme hakkını vermiştir. Yunan yönetimi ise 1980 tarih ve 1091 sayılı kanun ile Batı Trakya'daki Müslüman Türk vakıflarının özerkliğini ortadan kaldırarak bu vakıfları Lozan Barış Anlaşmasına 2345/1920 sayılı kanuna aykırı olarak birer Yunan kurumu haline getirdi. Yunan yönetimi aynı şekilde 1982 tarihli ve 18 Nolu kararname ile de valilere, Batı Trakya'daki Müslüman Türk Vakıflarını tespit yetkisini vererek bu vakıflara bir defa daha büyük darbe vurmuştur.

Bütün bu anlattıklarımızdan sonra 1980/1091 sayılı kanun ile 1982/18 Nolu Cumhurbaşkanlığı kararnamesinin iptali gerektiği apaçık ortadadır.

6. Gümülcine ve İskeçe illerinde bulunan Müslüman Türk İlkokul, Ortaokul ve Liselerde Türkçe eğitimin tam olarak sağlanması hakkı Lozan Barış anlaşması 2345/1920 sayılı kanun, 1951 Türk – Yunan Kültür Anlaşması ve 1968 Türk – Yunan Kültür Protokolü ile Batı Trakya Müslüman Türklerine verilmiştir.

Yunan yönetimi buna rağmen 1977/694-695 sayılı kanun ile Batı Trakya Müslüman Türklerinin bu hakkını ellerinden almıştır. Bu sebepten 1977/694-695 sayılı kanunun iptali ve Lozan Barış Anlaşmasının ilgili maddelerine 2345/1920 sayılı kanuna uyulması gerekmektedir.

7. Batı Trakya'da Müslüman Türk Okullarında Türkiye'de basılmış kitapların okutulması gerekmektedir. Bunun için ise Yunan yönetiminin 21 Nisan 1951 tarihli Türk - Yunan Kültür anlaşması ile 1968 Türk – Yunan Kültür Protokolüne uyması yeterlidir.

8. Türkiye'den Batı Trakya'ya gönderilen kontenjan öğretmenleri için Yunanistan yönetimi tarafından vize ve çalışma izninin zamanında verilmesi gerekmektedir. Bu hak da Lozan Barış Anlaşmasının ilgili maddelerine, 1951 Türk - Yunan Kültür anlaşması ile 1968 Türk – Yunan Kültür Protokolüne göre Batı Trakya Türklerine verilmiştir.

9. Batı Trakya'da Müslüman Türklerinin topraklarına ve gayrimenkullerine yönelik kamulaştırmaların durdurulması ve Türklerin toprak ve gayrimenkul almasına izin verilmesi.

Yunanistan yönetimi 1938 tarih ve 1366 sayılı kanun ile Batı Trakya ile Batı Trakya Müslüman Türklerinin toprak ve gayrimenkul almalarını engellemiştir. Yunan yönetimi 1977/684-2 ve bunun gibi kararnamelerle de Türklerin

Batı Trakya topraklarını haksız yere kamulaştırmaya devam etmiştir.

Batı Trakya Türklerinin yaşam haklarını yok eden bu kanun ve kararnamelerin kaldırılması gerekmektedir.

10. 1955 tarihli ve 3370 sayılı Yunan Vatandaşlık Kanununun b bölümünün 19. maddesinin de tamamen iptali ve bu güne kadar vatandaşlıktan ıskat edilmiş olan Batı Trakya Türklerine yeniden vatandaşlık hakkı verilmesi.

Yunan yönetimi bu kanunun 19. maddesine dayanarak Türkiye'ye akraba ziyaretine gelen ve yurtdışına çalışmaya giden Müslüman Batı Trakya Türklerini çeşitli bahanelerle vatandaşlıktan çıkarmıştır ve vatandaşlıktan atılan Batı Trakya Türklerinin sayısının en az 60.000 olması büyük bir felakettir.

Bu bakımdan ırkçı esasa dayanan bu 19 maddenin tamamen iptali veya yeniden vatandaşlık hakkı verilmesi gerekmektedir.

11. Batı Trakya'nın Kuzey Balkan kolunu kapsayan bölgede uygulanan yasak bölgenin tamamen kaldırılması gerekmektedir.

1950 yılından beri bu yasak bölgede yaşayan Müslüman Batı Trakya Türkleri adeta açık hava hapishanesi hayatı yaşamaktadırlar. Bu ırkçı ve faşist uygulamanın da tamamen kaldırılması şarttır.

12. Gümülcine Türk Üniversitesinin kurulması.

13. 13. Gümülcine'de bir Müslüman Türk Hastanesinin kurulması.

14. Gümülcine'de bir Türk bankasının kurulması. Yıllarca yaptığımız sayısız yayınlardan sonra Türkiye Cumhuriyeti Devleti Gümülcine, İskeçe ve Selanik'te Ziraat Bankasının birer şubesini açmıştır. Bu da bir başarıdır.

15. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına Yunan vizesinin kaldırılması.

16. Çift başlı Müftülük olayının ortadan kaldırılması ve seçilmiş Müftülere resmiyet kazandırılması.

17. 240 İmam kanununun iptal edilmesi.

18. İki dilli Anaokullarının üstündeki Yunanca baskısının kaldırılması.

19. İstanbul Rumları ve Türkiye'deki diğer Gayrimüslim azınlık Cema-

atlerine Türkiye Cumhuriyeti Devlet ve Hükümetince tanınan hak hukuk ve özgürlüklerin, mütekabiliyet esasına dayanarak Batı Trakya Türklerine de tanınması.

Yunan yönetimi Türk-Yunan dostluğunun gerçekleştirilmesini istiyorsa yukarıda belirttiğimiz adaletsizlikler giderilmeli ve Batı Trakya Müslüman Türklerinin hakları geri verilmelidir.

Buna rağmenYunan yönetimi Batı Trakya Türklerine verdiği vaatleri yerine getirmez oyalamaya devam ederse Balkanlarda hiçbir zaman barış gerçekleşmeyecektir.

Süleyman Sefer CİHAN
Gazeteci
Yeni Batı Dergisi Sahibi

Ahmet AYDINLI: YURTDIŞINDAKİ TÜRKLERİN KURTULUŞ SAVAŞI'NDA ANAVATAN'A YARDIMI

Bilhassa "akademik" özellikte "muayyen mevzu"larla ilgili herhangi bir "araştırma enstitüsü" olmadığı için, pek çok ciddi "tarihi gerçek"lerimiz bu "tarihi hadise"lerin "görgü şahitleri"nin de zamanlı-zamansız ölümüyle adeta unutulmaya terk edilmektedir. Şu husus tarihi bir gerçektir ki, imparatorluk döneminde olduğu kadar, "Milli Kurtuluş Savaşı"mızın ilk aylarında ve ilk yıllarında da yurtdışı Türkleri, imkanları nispetinde "anavatan-anayurt yöneticileri"ne maddi ve manevi yönden de yardımcı olmuşlardır. Bütün bu "hamasi-milli muavenet girişimleri" halen "Milli Tarih Araştırma Enstitüsü" olmadığı için, muayyen kişilerce bilinmekte olup; bu hususta ise; yalnız "periyodik yayın"lar olduğundan; bu "önemli tarihi bilgi-belge"ler ve "yurtdışı milli hizmet"ler Türk efkarı umumiyesinin ve bilhassa kesif münevver bir toplumun "bilgisi"ne intikal etmemiştir.

Şu tarihi gerçeği bugün içimizde bilen kaç kişi vardır? 1924'te "TC"nin "mali bütçe"si muhtemelen 55-60 milyon TL'dir. Buhara emiri merhum Osman Koca, 1920-21 yıllarında Türkistan Türklerinden "TBMM" hükümetine "acil muavenet" için, 100 milyon ruble altın toplamış olup; bu meblağın yalnız 7 milyonu pek çok zorluklarla Ankara'ya gönderilmiştir. 93 milyon altın ruble'yi ise, Lenin-Stalin yönetimi açıkça gasbetmiştir. Yunanistan'ın gayri mübadil bölgelerinden 30 milyon drahmi toplanmıştır. Şakir Zümre'nin başkanlığında teşekkül eden "iane-i milliye komitesi" vasıtasıyla Bulgaristan'ın genelinde 25 milyon leva toplanmış olup; pek çok "askeri malzeme" de Varna üzerinden Kastamonu sahillerine gönderilmişti. Büyük taarruzda kullanılan 25 küçük "keşif uçakları" da Bulgaristan ve Romanya'daki maruf Türk tacirlerinin gayretleri sonucu Romen makamlarından satın alınarak kamuflajlı olarak küçük deniz vasıtalarıyla parçalar halinde yine Kastamonu'nun belirli liman kentlerine gönderilmiştir. Trablusgarp'la Tunus ve bilhassa Cezayir-Fas'taki Arap asıllı "Teşkilat-ı Mahsusa" mensuplarınca bu bölgelerden de 5-6 milyon frank teberru toplanmıştır. Hint-Pakistan Müslümanlarından ise, toplanan meblağ 25 milyon sterlin'dir.

Bütün bu "tarihi gerçek"ler bize şunu göstermektedir : "Milli kurtuluş savaşımıza yurtdışı soydaşlarımızla belirli bölgelerdeki dindaşlarımız bigane kalmamış ve imkanları nispetinde Anadolu Türklerinin "Milli Kurtuluş Savaşı"na açıkça müzahir olmuşlardır. Bilindiği gibi; Osmanlı-Türk İmparatorluğu 11 Kasım 1914'te "İtilaf Devletleri" aleyhinde 1.Cihan Harbine girmiş olup; üç gün sonra 14 Kasım 1914'te ise; bütün müstevlilere karşı "cihad-ı ekber"

ilan etmiştir. Cihad-ı ekber'in ilanı pek çok bölgelerdeki bilhassa Müslüman-Türk topluluklarını fiilen harekete geçirmiştir."

Cihad-ı Ekber'in ilanıyla Rodop-Batı Trakya Türklerinin Anavatana yardımları

Bab-ı Meşihadça ve İmparatorluk yetkililerince 14 Kasım 1914'te "cihad-ı ekber"in ilanı bilhassa Rodop-Batı Trakya Türkleri nezdinde çok yönlü ilgi toplamıştır. Çarist müstebit ve müstevli Bulgar hakimiyetinde olmalarına rağmen; imkanları nispetinde ve zamanında süratle "cihad-ı ekber"e icabet etmişlerdir. Cihad-ı ekber'in ilanının akabinde "Garbi Trakya Cumhuriyeti"nin müessislerinden ve mahalli maruf ulemadan "Teşkilat-ı Mahsusa"müteşekkil hafi bir "iane-i milliye komisyonu" oluşturmuştur. Kısa sürede 5 bin reşat altın toplanmış ve bu meblağ mezkur tarihte Eğridere müftüsü Hasan Vehbi (Rodoplu) efendi vasıtasıyla Sofya'da ataşemiliter Mustafa Kemal'e (Atatürk) göndermiştir.

Pirin, Rodop ve Batı Trakya Türkleri "Cihad-ı Ekber"e nasıl iştirak etti?

Cihad-ı ekber'in ilanından kısa süre sonra; 30 Temmuz 1915 (1331)de Drama'nın Radalios köyünde Kavala, Drama ile kısmen Serez çevresini içine alan 320 bin nüfuslu ve 19.000 km.^{2}'lik bir bölgeyi ihtiva eden "mahalli milli hükümet" teşekkül etmiştir. Hükmi varlığını 30 Temmuz 1915'ten 27 Eylül 1917 tarihine kadar devam ettiren bu "hükümet" "jeo-etnik" ve "jeo-politik" maksatlardan daha fazla "jeo-stratejik" maksadı ihtiva ve ifade etmektedir. Bu "hükümet"in teşekkülü Sofya ataşemiliteri Mustafa Kemal (Atatürk) in "genel kurmay harekat dairesi" nezdinde yapmış olduğu girişim sonucu meydana gelmiştir. Çünkü "itilaf kuvvetleri" komutanlığı Çanakkale harekatından süratle müspet bir sonuç almak için, Doğu Trakya sahillerine "kara çıkarması" yapmayı planlamıştır. Bu "mahalli hükümet"in teşekkülüyle "itilaf kuvvetleri"nin mutasavver planı akamete uğratılmıştır. Mezkur hükümetin teşekkülüne P.Yzb. Fuat Balkan, Nevrokop'lu Celal Perin, Hafız Ali Galip, Şakir Zümre ile Cevad bey ve pek çok mahalli "teşkilat-ı mahsusa" mensubu fiilen müessir olmuşsa da; görülen lüzum gereği kısa süre sonra; "mahalli yönetim"in bütün yetkilerini uhdesine XX. kolordu komutanı Abdülkerim Paşa almıştır. Tam mevcutlu 30 bin kişilik bir "askeri güç"e sahip olan bu hükümetin bilhassa tamamen Sarışaban'lı Türk gençlerinden müteşekkil "3 milis taburu" mezkur tarihte IV. Yunan kolordu komutanı orgeneral Pangalos'la bütün mülhakatlarını Pravişta, Kavala ile Drama'nın muhtelif bölgelerinde yapılan fevri ve mevzii "gerilla savaşı"nda esir almış olması, bu "hükümet"in "askeri fonksiyon"una daha da önem kazandırmıştır.

Pirin, Rodop ve Batı Trakya Türk Gençleri "cihad-ı ekber" gereği nasıl savaştı?

Pirin, Rodop ve Batı Trakya Türk Gençleri "cihad-ı ekber" gereği XX. Kolordu komutanı Abdülkerim Paşa'nın uhdesinde ve riyasetindeki "9 mülki müfettişlik"ten müteşekkil "mahalli milli hükümet"in tavassutuyla 1915'ten I. Cihan harbinin son günlerine kadar en kritik cephelerde yiğitçe savaşmıştır. Galiçya'daki XV. Türk kolordusuna Drama, Dospat, Paşmaklı, Nevrokop ve Dövlen yörelerinden 18 Bin "Pomak-Türk genci" gönüllü gitmiş olup; savaşın sonuna kadar mevzilerinde düşmanla cansiperane savaş yapmıştır. Bu gençler, cepheye sevk edilmezden evvel, "temel" ve "ihtisas eğitimleri"ni "16. depo alayı"nda yapmıştır. Çanakkale'de savaşan 46. piyade tümeniyle 50. piyade tümeninin bütün eratı bu bölge gençlerinden müteşekkildir. 50. piyade tümeni komutanı General Şükrü Naili Gökberk'le 177. piyade alayı komutanı piyade kurmay Binbaşı Nazım Bey'i bu erat, her bulundukları mevki ve mevzilerde bir zaferden diğer bir zafere ve bir başarıdan diğer bir üstün başarıya götürmüştür.

Eğer 1. Cihan harbinin Makedonya cephesinde Yunan ve Fransız kuvvetlerine karşı üstün ve ciddi başarı elde edilmişse; bu başarı "mahalli milli hükümet"in teşekkülü sonucu meydana gelmiştir. Kaldı ki bu hükümet, yöre gençlerinden 30 bin kişilik gönüllü vurucu bir "askeri güç" de oluşturmuştur. Osmanlı-Türk Genel Kurmayı I. Cihan harbinin başından sonuna kadar Makedonya'daki cepheye yalnız "subay" göndermekle iktifa etmiştir. Erat, mahalli yöre gönüllülerinden oluşmuştur. Keza, mezkur "mahalli yönetim" anavatan genel kurmayına daha fazla yardımcı olmak için Galiçya'daki XV. Türk kolordusunun emrine 18 bin kişilik bir kuvvet göndermekle yetinmemiş ve Irak'ın Küttül Ammare ve Elcezire cephelerine de onbinlerce genci sevk etmiştir. Osmancık taburları'nda da binlerce Pirin, Rodop ve Batı Trakya Türk genci seve seve görev almış ve meş'um mütarekenin son günlerine kadar da bulundukları cephelerin mevzilerinde düşmanla savaşmıştır. Anavatana ciddi ve samimi bir sadakat sonucu ve "cihad-ı ekber" gereği muhtelif cephelere giden bu yiğit "evlad-ı fatihan" torunlarından onbinlercesi cephelerde "şehid" ve malülgazi" olmuştur. Aile yuvalarına dönenler ise, pek enderdir.

Ahmet AYDINLI
Araştırmacı Yazar (Balkanolog)
Batı Trakya Türkleri Derneği Eski Genel Başkanı

Tahsin SALİHOĞLU: LOZAN VE DİĞER ULUSLARARASI ANLAŞMALARA GÖRE BATI TRAKYA TÜRKLERİNE YÖN VEREN KURULUŞ: MÜFTÜLÜKLER

Batı Trakya Müslüman Türk azınlığın yaşantısında önemli görevleri bulunan Müftülük ve Cemaat idareleri Yunanlılar tarafından yönetilmekte, halen buralarda Yunanlıların tayin ettiği kişiler görev yapmaktadır. Bu kuruluşların her biri, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığa karşı değil, Yunan makamlarına karşı sorumludur. Lozan Anlaşma hükümleri uyarınca azınlıklar din, evlenme, boşanma, miras ve diğer milli törelerin icraasında özerk sayılmıştır. Bu görevler de Batı Trakya'da müftülüklere, İstanbul'da Fener Rum Patrikhanesinin yönetimindeki metropolitliklere verilmiş bulunmaktadır.

Müftülük ve Patrikhane, diğer bazı yetkiler yönünden de cemaat idarelerinden üstün sayıldıkları için azınlıkların en büyük kuruluşu durumundadırlar.

Batı Trakya'daki müftülükleri, görev ve yetki yönünden Türkiye'deki müftülüklerle eş tutmamak gerekir. Batı Trakya'da müftülük, dini görevlerin yanısıra, mahkeme reisliği, nüfus memurluğu, nikah memurluğu, dini ve eğitim kuruluşlarını, cemaati denetlemekle görevli teftiş heyeti gibi birçok görevleri uhdesinde bulunduran bir makamdır. Bu bakımdan Yunanistan, Batı Trakya'yı ele geçirir geçirmez, ilk iş olarak azınlığın temel kuruluşları olan Müftülük ve cemaat idarelerine el atmış ve bunları istediği gibi yönetmeye başlamıştır.

14 Kasım 1913 ATİNA ANLAŞMASI

Bu andlaşma, Balkan savaşlarından sonra Osmanlı Devleti ile Yunanistan Krallığı arasında imzalandı. Yunan Yargıtay Mahkemesinin 331/1995 sayılı kararı, bu andlaşmanın hala yürürlükte olduğunun ispatıdır. Bu bakımdan, sözkonusu bu andlaşmanın Müftü ve Başmüftü hakkındaki 11. maddesi ile üçüncü protokolünde yer alan hükümler halen geçerlidir.

11. madde ve protokol aynen şöyledir:

MADDE 11:

Yunanistan'a bırakılan yerler halkından Yunan idaresi altında kalacak olanların can ve mallarıyla namus, din, mezhep ve adetlerine tam bir özen

ve saygı gösterilecek ve bu halk kesimi Yunan asıllı olan Yunan uyruklarının taşıdıkları medeni ve siyasi hakların tümüne sahip olacaklardır.

Hutbelerde Halifenin adının anılmasını devam olunacaktır.

Müftü ve Başmüftülerin Seçimi

Bugün için kurulu bulunan veya ileride kurulacak olan İslam Cemaatinin özerk kuruluşlarına ve bunların alt kuruluşlarına ve bunlara ait para ve malların yönetimine kesinlikle noksanlık getirilmeyecek ve toplum islam cemaatinin başkentte (İstanbul'da) bulunan yüce Meşihat Makamına (Şeyhülislamlık) tabi bulunacak olan dini başkanları ile olan ilişkilerine de kesinlikle noksanlık getirilmeyecek ve Başmüftünün atanması yüce Şeyhülislamlık katınca yapılacaktır.

Müftülerden her biri, kendi yetki alanı içindeki Müslüman seçmenler tarafından seçilecektir.

Başmüftü, Yunanistan'daki tüm müftülerden oluşan bir seçim kurulu tarafından seçilecek ve belirlenen üç aday arasından Yunan Kralınca atanacaktır.

Yunan hükümeti, Başmüftü'nün seçimini İstanbul'daki Yunan Elçiliği ile yüce Şeyhülislamlık katına duyuracak ve Şeyhülislam tarafından seçilmiş olan Başmüftü, memuriyet görevini yerine getirmesi için diğer müftüler üzerinde egemenlik hakkına ve fetva verme yetkisine sahip olacaktır.

Müftüler, sadece din işleri üzerindeki yetkileri ile vakıf emlakinin idaresi ve denetim işlerinden başka evlenme, boşanma, nafaka, vesayet, erginlik, Müslümanlara ait vasiyet işleri, miras ve tevliyet gibi konularda Müslümanlar arasındaki uyuşmazlıklar hakkında bir hüküm verme yetkilerini taşıyacaklardır.

Müftüler tarafından düzenlenen ilamlar, Yunan yetkili dairelerince icra edileceklerdir.

Miras işlerine gelince, Müslümanlardan bu işle ilgili olan taraflar, önce aralarında anlaşırlar, sonra hakem sıfatıyla müftüye başvurabilirler. Bu şekilde verilecek hakem kararına karşı yerel mahkemelere yapılacak her türlü başvurular kabul olunacaktır. Meğer ki aksini ispatlayacak kesin bir belge ve şart buluna.

2345/1920 SAYILI KUNUNUNA GÖRE MÜFTÜLER VE BAŞMÜFTÜ SEÇİMİ

1913 Atina anlaşmasının hükümleri, Yunan Meclisi'nin 24 Haziran 1920'de kabul ettiği 2345 sayılı kanun ile Yunan iç hukukuna uyarlandı.

2345/1920 Sayılı kanunun maddeleri şöyle:

MADDE 1: Kuruluş ve Görevleri

Yunanistan'da yaşayan Müslümanların (Türklerin) din işleri, Atina'da kurulacak bir Başmüftülük'le, ona bağlı il ve ilçe müftülükleri tarafından yürütülür.

Müftüler aşağıdaki görevlerle yükümlüdürler:

a. Müslümanların bilumum din işlerini tedvir etmek. İmam-hatip, vaiz, müezzin gibi din görevlilerini tayin ve azletmek.

b. Bölgeleri dahilindeki Cemaat yönetim kurullarını denetlemek.

c. Bölgeleri dahilindeki eğitim-öğretim kuruluşlarını denetlemek.

d. Müslümanlar arasında cereyan eden nikah, boşanma, nafaka, vasilik, miras, sağir, mümeyyiz gibi aile hukuku ile ilgili işlemleri islami esaslara göre çözümlemek.

MADDE 2: Tayin ve Görevden Uzaklaştırma

Müftüler, bölgelerindeki valilerin kontrol ve denetimi altında, azınlık tarafından seçimle işbaşına getirilirler. Ülkede boşalan bir Müftülük kadrosu için, gerekli şartları haiz olan adaylar savcılıktan alacakları iyi hal kağıdı ile birlikte, valiliğe başvururlar. Vali, aday dilekçelerine görüşlerini de ekleyerek evrakları Milli Eğitim ve Diyanet İşleri Bakanlığı'na gönderir. Diyanet İşleri Bakanı, Müftülüğe uygun görmediği kişilerin dilekçelerini iptal eder. Diğerlerini işleme konmak üzere Başmüftü'ye havale eder. Başmüftü de, adaylar hakkında gereken incelemeyi yaptıktan sonra listeyi, seçim için valiliğe gönderir.

Müftü seçimi, bölgedeki seçmen niteliğine sahip Müslümanların gizli oyları ile yapılır. En yüksek oyu alan aday, il seçim kurulu aracılığı ile Diyanet İşleri Bakanlığı'na bildirilir. Diyanet İşleri Bakanı'nın yazısı, kralın da tasdiki ile Müftü seçilmiş olur.

Seçilen Müftü, göreve başlamadan önce herhangi bir devlet memuru gibi bağlı bulunduğu ilin valisi huzurunda yemin eder.

Başmüftü Seçimi

Görev yeri Atina'da bulunan Başmüftü, il ve ilçe Müftülükleri arasından gizli oyla seçilir. Seçimden önce, ülkedeki bütün müftüler, Atina veya Selanik'te toplantıya çağrılır. Bu toplantıya, İçişleri veya Dışişleri Bakanlığı Daire Müdürlerinden bir de Hükümet Komiseri sıfatıyla iştirak eder. Müftüler,

aralarında gizli oyla, üç Başmüftü adayını seçerler. Seçilen adaylar, komiser aracılığı ile Diyanet İşleri Bakanlığı'na bildirilir. Bakan, uygun gördüğü adayı Başmüftü tayin etmek üzere, Kral iradesine sunar. Kral'ın tasdiki ile seçimi kesinleşen Başmüftü, Diyanet İşleri Bakanlığı'nın huzurunda yemin ederek göreve başlar.

MADDE 3: Cezai Hükümler

Başmüftü ve Müftüler, aşağıdaki hallerde Diyanet İşleri Bakanı'nın teklifi ve Kral'ın iradesiyle görevlerinden uzaklaştırılırlar:

a. Mevkileriyle bağdaşmayan hal ve faaliyetlere giriştikleri kesin delillerle ispatlananlar.

b. Görevlerini yapamayacak derecede hasta olanlar.

c. Yunan Ceza Kanunu'nun 21, 22, 24, 456, 457, 461, 462 ve 482. maddelerinde belirtilen suçlamalardan dolayı mahkum olan veya medeni haklardan mahrum bırakılanlar.

MADDE 4: Müftülük Bütçesi

Müftülüklerin giderleri makam ve derecelerine göre, Yunan devlet bütçesinden karşılanır. Ancak bu giderlere, din adamları, mabet, diğer kutsal yer ve yapıların ödenekleri dahil değildir.[21]

2345/1920 SAYILI MÜFTÜLER VE BAŞMÜFTÜ SEÇİMİ İLE İSLAM CEMAATLERİNE AİT EVKAF VARİDATININ İDARE ŞEKLİNE DAİR KANUN

MADDE 1:

a. Devlet dahilindeki Cemaatı İslamiyenin teşkil ve idaresine veya Başmüftü intihabına müteallik hususi kanunun kabulüne değin memuriyet merkezi Atina olmak üzere muvakkat bir Başmüftü tayin edilir.

b. Devlet dahilindeki islamların reisi dinisi olarak tanınacak olan Başmüftü memurini devletle Maarif ve Mezahip Nezareti vasıtasıyla temas eder. Yalnız Adliye Nezareti ile doğrudan doğruya muhabere edebilir.

MADDE 2:

Başmüftü, işbu kanundaki hukukunu istimal ettiği gibi, kavanini şeriyenin emrettiği mesaili de tatbik eder.

21 2345 Sayılı Kanununun tam metni: Azınlık Postası, Gümülcine 1969, 44-47. sayfa.

Devlet dahilindeki müftülerin vazifelerini hüsnü surette ifa edip etmediklerini de teftiş eder.

MADDE 3:

1. Evvelki maddede beyan olunan Başmüftü, Yunanistan'da mevcut müftülükler makamında bulunan zevat meyanından intihap edilir. İlk intihapta Başmüftü olacak zat, babı meşihattan menşuri olan müftüler arasından intihap edileceği gibi, diğer intihaplarda dahi Başmüftünün tayininden sonra işbu kanunun mevadına nazaran tayin edilmiş veya resmen memuriyetleri tasdik edilmiş olan Müftüler meyanından intihap edilir.

2. İşbu kanunun mer'iül icra olmağa başlayacağı günden on gün zarfında Maarif ve Mezahip Nazırı, hükümetin resmi gazetesinde neşredeceği bir emirname ile müftülük makamında bulunanları ve hükümetçe memuriyetleri resmen musaddak olanları Selanik ve Atina'da bir kongreye davet eder ve zaman ve mahalli ictimaı tayin eyler.

İlerde eğer Başmüftülük makamı hali kalırsa aynı muamele üzere hareket olunur. Bütün müftüler kongrenin inikadından onbeş gün evvel ictimadan haberdar edilirler.

3. Kongrede eğer Yunanistan'daki müftüler adedinin nısfından bir fazlası hazır ise, ictima ekseriyetle vuku bulmuş demektir ve ittihaz edilecek her karar ekseriyetle müttehaz addedilir.

Ekseriyet mevcut değilse, Maarif ve Mezahip Nazırı kongreyi on gün sonra ictimaa davet eder. İkinci kongrede ekseriyet mevcut olsun olmasın kongre ekseriyetle ictima etmiş gibidir. Vekaleten rey vermek caiz değildir.

Kongrede hazır bulunacak müftüler azimet ve avdet harcırahlarıyla masarifi saireyi alırlar.

4. Müftüler meyanında en müsennen bulunan zat ictimaa riyaset eder. Vazifei kitabeti de en genç buluna zat ifa eyler.

5. Mezahip Nazırı tarafından müntehip dahiliye, hariciye ve yahut mezahip nezaretleri dahiliye müdürlerinden bir zat hükümet komiseri sıfatıyla ictimada hazır bulunacak ve kongrenin küşadı ile hitamını ilan edecektir.

6. Bu suretle ictima eden kongre reyi hafi ile bu maddenin 1 No zeylindeki şeraiti haiz olanlar meyanından üç Başmüftü namzeti intihap eyler.

7. Eğer oranın tadadı neticesinde orada hazır bulunanlardan üç namzet ekseriyeti araya malik olamazsa, intihaba umum için yeniden mübaşeret olur. Ve bu defa fazla rey alan üç zat Başmüftülüğe namzet olur.

8. Sureti intihap ve tasnifi ara ve saire teferruat emri Krali ile tanzim olunur.

9. İcra edilen intihap hakkında bir zabıt varakası yazılarak riyaset eden zat tarafından mütalaa edilmeksizin ictimada hazır bulunan hükümet komiseri vasıtasıyla Maarif ve Mezahip Nezaretine takdim edilir. İrae edilen üç namzetten bir (Nazırın kati olan intihabıyla) Mezahib Nazırının teklifiyle ve emri Krali ile Başmüftü tayin olunur.

10. Tayin edilen Başmüftü hükümet memuru gibi Maarif ve Mezahip Nazırı huzurunda tahlif edilerek vazifesine mübşeret eder.

MADDE 4:

1. Başmüftü 600 drahmi maaş aldığı gibi tahsisatı fevkalade olarak (.....) drahmi bir zammı maaş alır.

2. Başmüftülük Dairesinin icarı için 12000 ve kırtasiye masarifi ile teshin masrafı için de senevi 2000 drahmi Maarif ve Mezahip Nezaretinin sarfiyat bütçesinden ilave edilir.

MADDE 5:

1. Başmüftü, maiyetinde Yunan lisanına vakıf 600 drahmi maaşla bir katibi umumi, Yunan kavanine aşina birinci daire müdürü derece ve maaşıyla biri Türkçe, biri Rumca muhabere için iki mübeyyiz veya (daktilograf) yüz ellişer drahmi maaşla da iki hademe tayin edilir.

2. İş bu mevakıe Başmüftünün tensibi ve emri Krali, muayen şeriaiti haiz olan ve tabiiyeti Yunaniyeden bulunan kimseler tayin edilir.

3. Bervechi baha bahsolunan memurin Başmüftünün teklifiyle ve Mezahip Nazırının iradesiyle emri Krali ile tayin edilir. Mübeyizler, odacılar doğrudan doğruya Nazır tarafından tayin olunurlar.

4. Başmüftünün maiyetinde kendi tarafından müntehip birinci sınıf müftü maaşıyla mesaili şeriyeye vakıf bir memuru hususi bulunur.

MADDE 6:

1. Devlet dahilindeki müftülüklerden biri münhal kalırsa vali-i umumilik merkezinde ise vali-i umumi, eğer değilse alakadar mutasarrıf tarafından bir ay zarfında müftünün intihap edileceği edilir ve bu ilan münhal kalan müftülükteki cevami ve belediye dairesine ve müslüman müntesiplerin meskün bulundukları cemaat dairelerine talik edildikten maada, mahalli ceraidden biri ve Atina'da münteşir gazetelerin birinde neşredilerek yevm-i intihapla menatık-ı intihabiye tayin olunur.

2. Müftü intihap olunabilmek için bir medreseden veyahut mektebi nevabdan mezun olmak veyahut sabıkan müftü bulunmak lazım olduğu gibi, Ceza Kanununun 22, 24, 456, 457, 461'nci maddeleriyle 487'nci maddesinin birinci fıkrasında muayyen cünha veya cinayetle mahkum olmamak da şarttır.

3. Namzetler, bervechi bala bahsolunan ilanın gazetelerde son neşri gününden itibaren onbeş gün zarfında alakadar bidayet müdde-i umumiliği tarafından muta hüvviyet vesaiki ile tasdiknamelerini istidalarına raptederek vali-i umumiye eğer mevcut değilse, mutasarrıfa takdim ederler. Vali-i umumi veya mutasarrıf işbu evrakın ahzından itibaren ongün zarfında kendi mütaalasıyla beraber bunları Mezahip Nczaretine takdim eder. Nazır, Müftülüğe münasip görmediklerinin isimlerini tayyederek on gün zarfında evrakı mezkureyi Başmüftüye irsal eder.

Başmüftü bu namzetlerin matlup şeraiti haiz olup olmadıklarını tetkik ederek istida takdim eden nazmetlerden evvelki maddede beyan olunan şeraiti haiz olup da nazır tarafından isimlerinin kaydı terkin edilenlerin bir cedvelini alakadar vali-i umumiye veya mutasarrıfa gönderir.

4. Müftü intihabı icra edilen havalideki defatiri intihabiyede mukayyet olup da mahalli belediye veya cemaat dairesinden tabiiyeti Yunaniyeyi muhafaza ettiğine dair tasdikname getiren veyahut intihap defteriyle rey vermek usulü cari olan yerler yedinde mezkur defter bulunan her Müslüman hakkı intihaba maliktir.

5. İntihap: Muayyen günde vali-i umumi veya mutasarrıf tarafından tayin edilen menatıkta işbu maddenin üçüncü fıkrasında bahsolunan cedvelde mukayyet namzetler meyanından reyyi hafi ile (kurşun daneleri) ile icra edilir. Ekseriyeti arayı ihraz eden muvaffak olmuş demektir.

Bu suretle intihap edilen zat, Müftülük mıntıkasının merkezindeki bidayet mahkemesi tarafından ilan edilir ve mezkur ilan, bidayet mahkemesi dairesine talik edilerek onbeş gün muallak kalır.

İşbu müddet zarfında her müntehip alakadar bidayet mahkemesi katibi huzurunda yazılacak bir mazbata ile intihabın sıhhati hakkında itiraz edebilir. İtirazlar, muterizin ısrarıyla tayin edilen müddetin hitamında bidayet mahkemcsinin ilk ictimaında ruyet edilir.

Esna-i müzakerede ekseriyeti ihraz eden zat intihabın müdafaa için hazır bulunabilir.

İşbu maddede beyan olunan bütün mesail pulsuz adi evrak üzerine kaydedilir.

6. İntihap tasdik edildikten sonra buna bir itiraz vuku bulmamış ise, bidayet mahkemesi reisi evrakı bila ihmal Mezahip Nezaretine takdim eder.

Mezahip Nezareti'nin inhasıyla iradei kraliyenin sudurunu müteakip ekseriyeti haiz olan zat Müftü tayin edilir.

Emri tayin 15 gün zarfında Başmüftü'ye irsal edilir, mümaleyhde emri mezkuru tayin edilen Müftüye gönderilir.

7. Tayin edilen müftünün vazifesine mübaşeret etmezden evvel hükümet memuru gibi tabi bulunduğu şehrin mutasarrıfı huzurunda resmi tahlifi icra eder.

8. İşbu maddenin tatbikine ait teferruat emri Krali ile tanzim olunur.

9. İşbu kanunun ilan zamanında Yunanistan'da Müftülük makamında bulunanların, Başmüftünün vezaifine mübaşeretten iki ay sonra yeniden intihabı.

Bu defa intihap edilenler işbu kanun ahkamına göre tayin edilirler. Mamafih bu gibi müftülerin resmen tasdiki memuriyeti ve emri krali ile tayini ancak Başmüftünün teklifi üzerine kabil olabilir.

Bu zevatın dahi işbu maddenin zeylinde münderiç olduğu gibi tahlifi mecburidir.

MADDE 7:

1. Başmüftü ve müftüler Mezahip Nazırının talebi ve emri krali ile atideki esbab tahtında azil edilebilirler.

Evvela: -Eğer Ceza Kanununun 21, 22, 24, 456, 457, 461, 462 nolu maddeleriyle 482'nci maddenin birinci kısmında muayyen cürümlerden dolayı bir hükmü kati ile mahkum edilmişler veya hukuki medeniyetleri iskat edilmiş ise,

Saniyen: -İcrai vazifeye mani bir marazdan muzdarip veya gayri muktedir bulunuyorlarsa veya mevkileriyle mütenasip olmayan delali kavi ile ispat edilen ahvale istisar eylemişlerse,

2. Zeyli evvelin ikinci şıkkında bahsolunan mesail Başmüftü'ye ait ise, ikamei dava Mezahip Nazırı veyahut devlet dahilindeki müftülerin ekseriyeti tarafından takdim edilecek bir istida ile talep edilebilir.

Eğer Müftüye ait ise, ikamei dava, ya Başmüftü veyahut Mezahip Nazırı tarafından vuku bulur.

3. Birinci zeylin kısmı evvelinde masrud mesailin vücudu Başmüftüye ait ise, Atina'da İstinaf Meclisi tarafından muta kararname ile sureti katiyede tekid edilir.

Müftüye ait ise, Mezahip Nazırı veyahut mezkur Nezaretin birinci şube müdürü tarafından tayin edilen ve Başmüftü riyaseti tahtında bir veya iki müftü ve Atina'daki Mahkemei İstinafın iki azasından müteşekkil bir heyet tarafından sureti layıkada esbabı mucibe derci ile izhar edilen kararname ile tekit olunur.

MADDE 8:

1. Müftüler, mevkilerinin ehemmiyetiyle mütenasip olmak üzere üç sınıfa tefrik edilirler.

2. Devlet dahilindeki müftülerin adet, sınıf ve mıntıkaları Başmüftünün reyi ile ve emri krali ile tayin edilir.

MADDE 9:

Bir temmuz'dan itibaren müftülerin maaşı bervechi zirdir.

Birinci sınıf müftülerin maaşı 500 drahmidir. İkinci sınıf müftülerin maaşı 400 drahmidir. Üçüncü müftülerin maaşı 300 drahmidir.

MADDE 10:

1. Müftüler, vazaifi şeriyelerini ifa etmekle mükellef oldukları gibi, daireleri dahilindeki cemaatlerin umumu maarif umuru diniyesiyle meşgul olan kimseleri de teftiş etmek selahiyetleri dahilindedir. Bundan maada cemaatler tarafından varidatı evkafın sureti idaresini de teftiş edebilirler.

Müslümanlar arasındaki nikah, talak, nafaka, vesayet, velayet, miras sagiri mümeyyiz gibi mesail ve deaviyyi de halletmek müftülerin vazifeleri dahilindedir.

(Hukuku ailei İslamiye kavaninde mezkur her mesele için rey vermek selahiyetleri dahilindedir.)

2. Selahiyeti meşkuk olduğu halde müftü tarafından verilen her karar beş drahmilik bir varaka üzerine yazılacak beratı tetkik Başmüftü'ye irsal edilir. Başmüftü, mezkur kararı tebdil etmek hakkını haizdir. Başmüftü, temyiz edilen kararı müftüye iade eder. Eğer ilamı mezkurun o müftülüğün merkezi memuriyeti dahilindeki bidayet mahkemesi reisi tarafından kabili icra oldu-

ğu ilan edilmezse, usulü muhakematı hukukiye kanununun 119. maddesinin ikinci zeyline nazaran müddei ile müddei aleyh arasındaki dava muhakeme edilmemiş addedildiği gibi ilamı mezkur kabili icra da değildir.

3. Kararın aslı ve tercümenin sureti musaddekası, Müftünün muharreratıyla birlikte bidayet mahkeme reisine tevdi edilir. Reis, yalnız kararın müftünün işbu kanun ile muayyen selahiyeti dahilinde ita edilip edilmediğini tetkik eder.

Eğer reis, mezkur ilanın selahiyeti tecavüz ettiğine kani olarak ilanın kabili icra olduğunu ilandan istinkaf ederse, o zaman müddeilerin istidasıyla mesele alakadar bidayet mahkemesi huzuruna getirilir ve deavi-i adi gibi ruyet edilir. Bidayet mahkemesi ilanın metnini tetkike selahiyettar değildir. Karar ise adi veya fevkalade bir vasıtai kanuniye tabi değildir.

4. Birinci kısımda bahsolunan ve ezcümle nikah izinnamesi gibi evrak için ahzolunacak ve bunları talep edenler tarafından tediye edilecek suret Başmüftünün teklifiyle Maarif ve Mezahip Nazırının inhası neticesi olarak irade-i krali tanzim olunur.

MADDE 11:

Başmüftü ve müftüler, hükümetin memurini resmiyesinden addedildiklerinden erkanı hükümetle muhaberat devletin lisanı resmisi olan Rumca ile cereyan eder. Beyinlerinde ve cemaatler arasındaki muhabere Türkçe lisanı ile cereyan edebilir. Mekatip ve telgrafları posta ecuratından müstesnadır.

MADDE 12:

1. Cemaati islamiyeye ait evrakın ve bilhassa mekatibe ait olup da maarif ve evkafı tesniye olunan varidatın idaresi için "İslam Cemaatlerinin teşkiline" müteallik hususi kanunun kabulüne değin, her müftünün dairesinde 7 ila 12 azadan mürekkep bir heyet teşekkül eder. Bu heyete azadan biri reis intihap olunur ki, mezkur reis, bu gibi varidatı bizzat veya vekili kanunisi vasıtasıyla memurini hükümete ve eşhasa karşı temsil eder. Reisin bulunmadığı veya lisebebin minelesbab ictimaa gelmediği vakit onu istihlaf edecek bir de reisi sani intihap olunur.

2. İşbu cemaatler heyeti, müftünün bulunduğu merkezde mevcut defatiri intihabiyede mukayyet olan müslümanlar tarafından üç sene müddetle intihap edilir.

Müftüler, Müftülük memurini, hukuki medeniyeden mahrum olanlar inti-

hap edilen heyet huzurunda mesul oldukları evkafın sureti idaresine dair kati hesap vermemiş bulunan mütevelliler ve bunların nispeten ikinci dereceye kadar akrabasından olanlar mezkur heyetlere aza intihap olunamazlar.

3. Her heyetin azasının adedi, sureti intihabı, muayyen müddetin hitamından evvel istifa eden azanın istihlafı, intihap hakkındaki itirazların muhakemesi ve bu heyetlerin nizamnamei dahiliyeleri Mezahip Nazırının istidasıyla iradei krali ile tanzim edilir.

İşbu heyetler intihap edilir edilmez, teşekkül etmiş addedilirler ve vazfelerine mübaşeret ederler.

4. İşbu heyetler varidat ve sarfiyat bütçesini tanzim ederler. Sarfiyat bütçesinin cemaatin mensup olduğu mıntıkanın umuru maarif masarifinden, Başmüftünün, müftünün ve cemaat reisinin teşrifat mesarrifiyle kendilerine verilecek harcırahlardan, eğer vakıfnamede mütevelliye vazife vermek müfid ise mütevelli-i mezkure verilecek vazifeden cemaat ve mekatip ebniyesinin inşaa ve tamiri ile müessesatı hayriyenin tesis ve idaresi masarifinden ibarettir.

Mezkur heyetler, cemaatlere ait mekatibi ettikleri gibi cemaatler memurini ve mekatibi mezkure heyeti talimiyetlerini azil ve nasbederler.

Umumi diniye ile meşgul kimselerin azil ve nasıb hakkı mahalli müftüye aittir.

İşbu maddenin tatbikine ait teferruat, cemaatlere ait emlakin sureti icar ve füruhatı varidatı evkafın sureti cibayeti müftü bulunmayan yerlerde varidatı evkafın sureti idaresi; Başmüftü ve müftülerin bu varidatı sureti teftişleri Başmüftünün tensibi ve Mezahip Nazırının istidasıyla iradei krali ile tanzim olunur.

5. Cemaat hayetleri teşekkül eder etmez, her müftünün idaresinde bulunan bila istisna umum evkafı muhtelife varidat müdürleri (mütevellileri) işbu heyetlere son beş senenin kati hesabatını vermeye de mecburdurlar.

Hesap vermekten istinkaf edenler ceza kanununun 483. maddesine mugayir bir harekette bulunacaklarından takibatı kanuniyeye maruz kalacaklardır. İta edilen hesabat, heyet tarafından tetkik edilir ve tetkikat neticesi hesabatta açık zuhur ederse, mütevelli namına mahsup edilir ve açık kalan meblağ hükümet veznesi vasıtasıyla (tahsili rüsum) nizamnamesi ahkamı mucibince mütevelliden heyet namına tahsil edilir. Yalnız, tevkifi şahsi memnudur.

MADDE 13:

1. Naip yetiştirmek için Atina'da hükümetin masarifiyle idare edilecek bir mektebi nevap tesis edilir.

2. Mektebin idaresi masarifi ezcümle heyeti talimiye maişatı nakten dairesinin bedeli icarı, talebinin masarifi iaşesi ve masarifi saire için Maarif ve Mezahip Nezaretinin sarfiyat bütçesine her sene 100.000 drahmi tahsis ilave edilir.

3. İşbu darüttedresin teşkilatı umumiyesine heyeti talimiyesine muallimlerin haiz olması lazım gelen şerait ile maaşlarına, müddeti tahsile; her sınıfta tedris edilecek dürusa, evkat vesair programlara kayıt ve kabul şartlarına, imtihanlara, sınıftan sınıfa terfi ve talebenin mezuniyetine ve sair mesaile ait tafsilat ve teferruat Başmüftünün riyaseti altında mesaili şerriyye vakıf zevattan mürekkep ve iradei krali müteşekkil bir heyetin teklifiyle ve iradei krali ile tanzim edilir.

İşbu evamir ile tanzim edilen mesaile lazım olacak masarif hiçbir veçhile bu maddenin ikinci fıkrasındaki senevi tahsisatı tecavüz edemez.

MADDE 14:

1. Memaliki cedidenin ilhakından beri müftüler tarafından ita edilen kararlar 10. maddenin 2. ve 3. fıkraları ahkamına tabidir.

2. 12. maddede beyan olunan heyetin teşkiline değin evkafı muhtelife mütevellileri veya vekilleri alakadar mütfü efendiler tarafından kendilerine tebliğ edilen davet üzerine idare eyledikleri evkafa ait yedlerinde bulunan nukudu onbeş gün zarfında heyeti idarei mahalliye namına milli bankanın en yakın şubesine yatırmağa mecburdurlar.

Aynı zamanda bu evkafın idaresini de alakar müftülüğe devir ve teslime mecburdur. Bu vechile bankaya yatırılan meblağ 12. maddede beyan olunan heyetin kararıyla mezkur heyet reisine teslim olunur. Bu emre kısmen veya umumen itaat etmeyenler, ceza kanununun 482. maddesi mucibince tecziye edilirler.

3. Heyeti idarelerin teşekkülüne kadar, varidatı evkaf alakadar Müftüler tarafından idare edilir. Heyetler teşekkül eder etmez, müftüler tahsil ettikleri mebaliği mezkur heyetlere teslime etmekle mükellef oldukları gibi, sureti idarelerine dair malumat vermeğe de mecburdurlar. Müftüler, emlaki vakfiyeyi

bir seneden fazla bir müddetle icar edemezler. Çünkü, akdettikleri mukaveleler feshedilebilir. Mecburiyeyi katiyye olmadıkça şimdiye kadar yapmakta oldukları masariften fazla masraf yapamazlar.

4. 12. maddede beyan olunan heyetlere hesap vermeyip de, mesuliyeti idareden kurtulan mütevelliler veya mezkur mütevellilerin nispeten ve sıhren ikinci dereceye kadar olan akrabasından olanlar, eğer heyeti idarelere aza intihap olunmuşlarsa, alakadar oldukları mesail müzakere edilen içtimalarda hazır bulunamazlar. Bu gibi içtimalarda bu zevatı ekseriyeti araya malik olup da kendilerinden sonra kazanan zevat istihlaf eder.

MADDE 15:

1. İşbu kanunla tadil edilen ahkamı sabıka mülgadır.

2. İşbu kanun, hükümetin resmi gazetesinde neşrinden itibaren meriul icradır.

2345/1920 SAYILI KANUN UYGULANDI MI?

Bu kanunun yürürlüğe girdiği andan itibaren, Yunanlı makamlar bunları da çok görmüş, azınlığa bu kanunun birçok maddesini uygulamamıştır. Kanunda açıkça belirtilen Başmüftülük kurumu hiçbir zaman kurulmamıştır. Müftüler hiçbir zaman azınlığın seçimi ile işbaşına gelmemiş, daima Yunan makamlarının tayini ile görevlerine başlamışlardır.

Kanun uygulamasında Müftülerin, azınlığı hiçbir surette temsil etmeyen kişilerin arasından seçilmesi de usulsüzlüğün bir başka yönünü teşkil eder.

Yunan devlet memuru sayılan Müftülerin baş görevi, Yunan dini ve milli bayramlarında resmi kıyafet ile kiliseye gidip protokole dahil olan zevatın bayramlarını kutlamaktır. İstanbul Fener Rum Patrikhanesinde olduğu gibi, azınlığı kaynaştırmak, yetiştirmek, eğitmek ve her yönüyle ona önderlik etmek asli görevlerinden değildir. Müftülerin azınlığa karşı görevleri üzerinde durulmadığı için hiçbiri bugüne kadar din adamlarının eğitimi, hutbelerin günün şartlarına uygun ve Türkçe olarak okunması, eğitim kuruluşlarının denetlenmesi gibi konularda herhangi bir çalışma yapmamıştır. Müftülerin Türkiye'deki dini kuruluşlarla herhangi bir ilgileri yoktur.

İstanbul Fener Rum Patrikhanesi ile her an ilgilenen Yunan yönetimi, Müftülerin Türkiye ile ilişki kurmalarını daima önlemiştir.

Demek ki, Müftülüklerin üzerindeki Yunan baskı mekanizmasının kaldırıl-

ması, bu müessesenin İstanbul Fener Rum Patrikhanesinde olduğu gibi şahsiyetli, bilgili kişiler elinde muhtar bir kuruluş haline getirilmesi gerekmektedir.

Yunan makamları 2345/1920 tarihli yasayı iptal eden ve Batı Trakya'da Müftülük kurumunun bağlı olacağı esasları düzenleyen de 12 Aralık 1990 tarihli ve 24 Aralık 1990 Tarih ve 182 sayılı bir Kanun Hükmünde Kararname çıkarmışlardır. Söz konusu kararname, 22 Ocak 1991 tarihinde Yunan Meclisi tarafından da onaylanmıştır.

Bu kararnameyi ne İskeçe, ne de Gümülcine Müslüman Türkleri kabul etmişlerdir. Ve kendi müftülerini seçimle işbaşına getirmişlerdir. "Batı Trakya'da Müftülük Müessesesi ve İlahiyat Okulu Kurulmasına ilişkin Esasları Düzenleyen Kanun Hükmünde Kararname" adını taşıyan 182 No'lu kararnamenin özü şudur: Bölge Genel Sekreteri'nin seçeceği 10 azınlık mensubu, valinin başkanlığında toplanacak ve bu 11 kişilik komisyonun üyeleri müftülük için başvurmuş olan "adayların nitelikleri ve genel olarak göreve uygunlukları" hakkında teker teker görüş bildireceklerdir. Bu görüşler bir tutanakla Milli Eğitim ve Diyanet İşleri Başkanlığına ulaştırılacak ve müftü, bakanın önerisi üzerine cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile atanacaklardır. Bu durumda, başkanı vali olan 11 kişilik komisyonun bütün etkinliği, adaylar hakkında görüş bildirmekten ibarettir. Müftüyü seçecek olan bakan, bu görüşlere bağlı değildir. Üstelik bu 10 Müslüman cemaat tarafından seçilmemekte yönetim tarafından saptanmaktadır.

Buna rağmen madde 1/5, müftü seçiminde işin şansa bırakılmadığını göstermektedir. Buna göre, "komisyonun diğer üyeleri gelmediği takdirde... Vali... üyelerin gelmediğini gösteren bir rapor düzenler ve genel olarak adayların nitelik ve uygunlukları hakkında kanaatini bildirir." Anlaşıldığı kadarı ile bu hükmün gerekçesi, komisyon üyelerinin atandıktan sonra cemaatin toplumsal baskısı altında kalarak toplantıyı boykot etmelerini önlemektir.

Madde 1/7 hükmüne göre, bu atamanın süresi eskisi gibi ömür boyu değil, 10 yıl olacak. Bu süre yenilenebilecektir. Böylece müftüler, kendini atayan makamın eline bakar hale getirilmektedir. Aynı fıkraya göre müftü, görevine başlamadan önce vali huzurunda memur yemini edecektir.

Kararname'nin 4. maddesi, müftü ve müftü naiplerinin genel müdür kadrosu ve maaşına sahip devlet memuru oldukları hükmünü getirmekte, madde 7 ise, müftülüklerin devletin resmi dilinde (Yunanca) olacağını bildirmektedir. Madde 9, 2345/1920 sayılı yasayı iptal etmektedir. Böylece Yunan makamları 1920/2345 sayılı yasanın bu kararname çıkana kadar geçerli olduğunu kabul etmiş oldular.

6. maddesi ile, müftülerinin sayılarının ve görev bölgelerinin cumhurbaşkanlığı kararnamesi ile değiştirilebileceği hükmü getirildi.

8. maddeyle de, "Eğitim alanı" başlığı altında Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA) bünyesinde "Müslümanların dini ihtiyaçlarını karşılamak üzere, dini adamı eğitimi için Müslüman İlahiyat Şubesi" kurmaktır.

Kararnamenin 5. maddesinde müftünün görevleri sayılırken, müftülerin vakıf yönetimleri ve cemaat eğitimi ile ilgili olarak denetleme yetkilerinden hiç söz edilmez. Böylece, müftülüklerin azınlık açısından büyük bir ekonomik kurum niteliği taşıyan vakıflarla bağı koparılmış olmaktadır. Bu nitelikleriyle 1991/182 sayılı kararname, 1913 Anlaşmasının 3 Numaralı Protokolü hükümlerine ve Lozan espirisine olduğu kadar, Yunanistan'ın AGİK çerçevesinde üstlendiği yükümlülüklere de aykırıdır.

2345/1920 SAYILI MÜFTÜLÜK KANUNU NEDEN UYGULANMADI?

Osmanlı imparatorluğunun çökme döneminde Yunanistan'ın giderek Osmanlı imparatorluğu aleyhinde topraklarını genişletmesi, bu topraklar üzerinde yaşamakta olan milyonlarca Müslüman Türk'ün Yunan uyruğuna geçmesine sebep olmuştur. Daha sonra bu Müslüman Türk unsurlarının hakları uluslararası boyut kazanınca 1913 Atina anlaşması ile Yunanistan'da yaşayan Müslüman Türklerin Milli, Dini ve toplumsal hakları bir düzene konmuştur.

Bu hakların en önemlilerden biri de din konusundaki haklarıdır. Buna göre:

1. Müftüler, kendi bölgelerinin müslüman seçmenlerince seçileceklerdir.

2. Başmüftü, müftülerden oluşan bir kurul tarafından seçilecek ve Yunan Krallığınca üç seçilmiş aday arasından atanacaktır.

3. Başmüftü ve Müftüler İstanbul'daki Şeyhülislamlığa bağlı olacaklardır.

4. Başmüftü ve müftüler, Yunan devletinin memuru olacaklardır.

5. Başmüftü ve müftüler, Yunan Krallığı anayasasının 88. maddesindeki hükümlere göre görevden alınabileceklerdir.

1913 Atina Anlaşması, Birinci Dünya Savaşı, Milli Kurtuluş Savaşı ve Lozan Anlaşması sebebiyle uygulanamamıştır.

Batı Trakya'nın Yunan hakimiyetine geçmesinden bir ay sonra 24 Haziran 1920'de Yunan Meclisinde 1913 Atina anlaşmasının bir dizi hükmünü Yunan iç hukukuna uyarlayan 2345 sayılı kanun kabul edilmiştir. 4 Temmuz 1920'de hükümet gazetesinde yayımlanmış olan bu kanun, Yunanistan'daki Müslüman Türklerin Cemaat ve Müftülük haklarını düzenleyen hükümleri içeriyordu.

Ancak bu kanun da uzun yıllar uygulanmaya konmadı. Sadece Cemaat

hukuku ile ilgili 12. maddesi 1949 senesinde Krallık kararnamesi ile yürürlüğe sokuldu. Bu madde, bazı zaaflarına rağmen, 21 Nisan 1967 Askeri Cunta darbesine kadar yürürlükte kalmıştır. Askeri yönetimin Batı Trakya Müslüman Türk azınlığın elinden almış olduğu bu hak halen geri verilmiş değildir. 2345/1920 sayılı kanunun Başmüftü, Müftü ve Müftülüklerle ilgili maddeleri ise hiçbir zaman uygulanmaya konmamıştır.

Buna hukuki ve siyasi olmak üzere başlıca iki sebebin yol açmış olabileceği düşünülebilir.

Hukuki Neden

2345 sayılı kanunun 3. maddesinde ilk Başmüftü seçiminde adayların Şeyhülislamlığa bağlı müftüler arasından seçilmesi şartını öngörüyordu. Şu var ki bu kurum yeni Şeyhülislamlık (Hilafet) Türkiye'de kaldırılmış olduğundan ve bu hak TBMM'ye geçtiğinden, kanunun öngördüğü bu şartın yerine getirilmesi ancak Yunan Meclisinin kanunda gerekli düzenlemeyi yapması ile mümkün olabilir.

Ancak bu yönde bir girişim Yunanistan'ın işine gelmedi.

Siyasi Neden

Lozan Barış Konferansında Yunan Temsilci Heyetinin Başkanı Venizelos, 1913 Atina anlaşmasına atıfta bulunarak Yunanistan, "devlet makamlarının hiçbir karışması olmaksızın müftülerin seçiminin yalnızca Müslümanlarca yapılacağını yükümlenmiştir" iddiasında bulunduğu zaman, Türk Temsilci Heyeti üyesi Rıza Nur Bey, "eski anlaşmaları temel olarak almanın uygun düşmeyeceği" karşılığını vermiştir.

Oysa aynı konferansta İstanbul Fener Rum Patrikhanesinin durumu da tartışılıyordu. "Patrikliğin İstanbul'dan çıkarılması şarttır" diyen Türk hükümeti, verilen teminat üzerine uzlaşma zihniyetiyle bu ısrarından vazgeçmiştir.

Türk hükümeti bu uzlaşmada, "Patrikliğin yalnız ruhani işlerle kilise işlerine ilişkin yetkiler kullanması", Patriğin "Türk hükümetince uygun bulunacak adaylar çizelgesinden seçilmesi" ve Türk hükümetinin Patriğin "ruhani konulardaki çalışmaların ötesine geçip geçmediğini denetlemeye yetkili olması" tavizlerini koparmıştır.

Eğer Türk hükümeti bu uzlaşmada Batı Trakya'da Müslüman azınlığı olarak bırakmayı istediği Türk nüfusunun Başmüftü ve Müftülerini de hasaba katmış ve bu hususları düzenleyen bir protokolü andlaşmaya eklemiş olsaydı bugün Batı Trakya'da müftü seçimi sorunu yaşanmayacaktı.

1930'lu yıllarda Türkiye ile Yunanistan arasında bir dizi anlaşma yapılmış ve yürürlüğe konmuştur. Bu arada Türkiye'de ardı ardına yapılmakta olan Atatürk Devrimleri Türk-Yunan ilişkilerindeki siyasi ortamı belirliyordu. 1930'dan sonra Batı Trakya'dan 150'likleri sürdüren Türkiye, istemiş olsaydı, Türkiye ile Yunanistan arasındaki o uzlaşma ortamında Batı Trakya'da Başmüftü ve Müftü seçimini, müftülüklerin işleyişini düzenleyecek bir şekilde 2345 sayılı kanunda değişiklikler yapılmasını sağlayabilirdi. Bu husus, Türkiye ile Yunanistan arasında 1952 yılında yapılmış ve yürürlüğe konmuş olan Kültür Anlaşması görüşmelerinde de gündeme getirilebilirdi.

••••

24 Temmuz 1924 Lozan Barış Anlaşması ile 1-14 Kasım 1913 Atina Anlaşmasının hükümlerine, Batı Trakya Türk toplumunun iradesine ve uluslararası diğer antlaşmalarla Yunan Anayasasına tamamen ters düşen 24 Aralık 1990 tarih ve 182 sayılı Yunanistan Resmi gazetesinde yayınlanan Müftü Tayinine İlişkin kanun hükmünde kararname.

MÜSLÜMAN DİN ADAMLARINA DAİR KANUN İÇERİKLİ İŞLEM (182/1990 SAYILI MÜFTÜLÜK KANUNU)

Yunanistan Cumhurbaşkanı,

1. Anayasa'nın 44. maddesinin 1. paragrafı uyarınca,

2. Bakanlar Kurulu'nun aşağıdaki konunun tanzimi için kanun içerikli işlem yayınlamasının önşartlarının bulunduğu anlaşılan teklifi üzerine aşağıdaki kararı vermektedir.

MADDE 1: Müftü Makamına Tayin

Formalitesi ve Vasıfları

1. Müftü makamının boşalmasından sonraki üç ay zarfında yetkili yerel vali bir işlemle bu makama gelmeyi arzu edenleri dilekçe sunmaya davet eder. Valinin bu işlemi Vilayet merkezinde yayınlanan en az bir gazetede; bunun olmaması halinde Atina'da yayınlanan bir gazetede yayınlanır. İşlem, Valilik binasına camilere ve vilayette müslümanların kayıtlı bulunduğu belediye ve nahiye binalarına asılır.

2. Müftülük makamına Yüksek İslam İlahiyat Okulu (yerli ve yabancı) mezunu, icazetname hamili veya hiç değilse on yıl imamlık yapmış, ahlak ve dini bilgisiyle temayüz etmiş Memurin Kanununun (611/1977) sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 21 ile 23. maddelerinde zikredilen ve tayinlerine mani hali bulunmayan Yunan vatandaşı Müslümanlar atanır.

3. Adaylar iş bu maddenin 1. paragrafında belirtilen işlemin Valilik binasına asılmasından 2 ay zarfında yetkili yerel valiye dilekçelerini sunarlar. Dilekçede -yabancı okul belgesi sözkonusu ise- Dışişleri Bakanlığı'ndan resmi tercümeli tahsil belgesi, imamlık görev belgesi, adli sicil belgesi, tabiiyet belgesi (tasdikname), devlet makamına tayinin gerektirdiği başka her türlü belge ve adayların saptanmasına her türlü belge eklenir.

4. Bir önceki paragraftaki müddetin sona ermesinden on gün zarfında vali, dilekçeleri, belgeleri ve adayların listesini yetkili Bölge Genel Sekreterine sunar.

5. Bölge Genel Sekreteri, yukarıdaki belgeleri aldığından bir ay zarfında, başkanı yerel vali olan ve bölgenin Elen Müslüman din adamlarından ve mümtaz Müslüman Yunan vatandaşlarından oluşan 11 kişilik bir Komisyon teşkil eder. Toplantı yer ve zamanını tesbit eder ve üyelere ilgili işlemi ilan eder. Sekreterlik görevini Komisyon başkanı tarafından tayin edilen vilayet memuru yapar. Komisyon, tayin edilen gün, saat ve yerde toplanır ve her üyenin, adayların vasıfları ve genel olarak (göreve) uygunluğu hususundaki görüşlerini kapsayan bir tutanak teşkil eder. Komisyon, yasal olarak başkan ve gelen diğer üyelerle toplanır. Komisyonun diğer üyeleri gelmediği takdirde, Komisyonun başkanı olarak atanmış olan Vali, Sekreterin de katkısıyla üyelerin gelmediğini teyid eden bir rapor tanzim eder, genel olarak adayların vasıf ve uygunlukları hususunda kanaatini belirtir.

6. Bir önceki paragrafa göre Komisyonun tutanağı veya Valinin raporu Bölge Genel Sekreterine sunulur sunulmaz Bölge Genel Sekreteri, seçme işlemiyle ilgili bütün belgeleri Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanına sunar. Seçim işlemi bilhassa adayın ahlak, din bilgisi ve genel olarak dini faaliyetleri esasına göre yapılır.

7. Müftü, Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanının teklifi üzerine yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile yenilenmesi mümkün süre için atanır. Atanan, görevine başlamadan önce yetkili Valinin huzurunda devlet memuru yemini eder. İş bu işlemin müftü tayini ile ilgili hükümleri, geçerlik itibariyle daha önce başka şekilde yapılmış atamaları etkilemez. Bu atamalar (önce yapılanlar) yapıldığı andan itibaren makable şamil addedilmekte, yasal sayılmakta ve atananın görev süresi iş bu kararın yayınlanmasından itibaren 10 yıl sonra sonra ermektedir.

MADDE 2: Müftünün Görevine Son Verilmesi

1. Müftü, Milli Eğitim Bakanının teklifi üzerine Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile:

a. Memurin Kanununun 2. maddesinde öngörülen suçlardan kesinleşmiş hüküm giymesi,

b. Herhangi bir nedenle siyasi haklardan mahrum edilmesi,

c. Görevine mani olacak hastalık, görev yetkisizliği, haysiyetsiz tavır veya işgal makamı veya kanuni görevleriyle bağdaşmayan tutumu hallerinde görevinden azledilir.

2. Bu maddenin 1. paragrafının c şıkkındaki durumların mevcut olup olmadığı Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanının kararıyla atanan, başkan olarak Atina'dan bir İstinaf hakiminin, üye olarak Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlığının yüksek dereceli bir memuru ile bir Müftü veya Naibinin katılacağı bir Heyetin kararı ile teyit edilir. Bu Komisyon, Başkanın daveti üzerine kendisinin ve en az bir üyenin katılmasıyla toplanır. Oy eşitliği halinde Başkanın oyu üstün gelir.

MADDE 3: Naibin Tayini, Görevine Son Verilmesi veya Değiştirilmesi

1. Müftü makamının boşalmasından sonraki on gün içinde yerel Vali, geçici olarak ve tayin edilecek Müftü göreve başlayıncaya kadar, müfütü makamına gelme niteliklerine haiz veya imam, hatip veya vaiz olan veya bunları yapmış olan birine naiplik görevini, yapacağı bir işlemle tevdi eder.

2. Naibin görevine 2. maddenin 1. paragrafında zikredilen nedenlerle ve Vali kararıyla son verilir.

3. Naibin istifası veya görevine son verilmesi durumunda yetkili yerel Vali, iş bu maddenin birinci paragrafında belirtilen vasıfları haiz başka bir naibe görevi tevdi eder.

MADDE 4: Müftü ve Müftü Naibinin Derece ve Maaş Durumu

Tayin olunan Müftüler veya Müftü naipleri devlet memurudurlar. Genel Müdür kadrosuna sahiptirler ve 1505/1984 sayılı kanundaki en yüksek maaş ederecesi (1. derece) için öngörülen temel maaş üzerinden Genel Müdür maaşı alır. Görevlerini ifa ederken Anayasa ve kanunların devlet memurlarına getirdiği yükümlülükleri de taşırlar.

MADDE 5: Müftünün Görevleri

1. Müftü, kendi bölgesinde kendisiyle ilgili emirlerde öngörülen dini gö-

revleri yerine getirir. Müslüman din görevlilerini tayin, denetleme, görevlerine son vermeden yetkilidir. Müslümanlar arası dini evlenmeleri gerçekleştirir veya onaylar ve Kutsal İslam Yasası ile ilgili konularda danışmanlık yapar.

2. Kutsal İslam Yasasına göre düzenlenen evlenme, boşanma, nafaka, veraset ve miras ilişkilerinde Müftü, kendi bölgesinde Müslüman Yunan vatandaşlar arasında adaleti yerine getirir.

3. Müftü tarafından verilmiş fakat itirazda bulunulan adli kararlar, Müftülük makamının bulunduğu bölgedeki Tek Hakimli Bidayet Mahkemesi tarafından "Yerine getirilmesi uygun" ilan edilmedikçe karar kesinleşemez. Mahkeme, sadece kararın Müftünün adli yetki sınırları dahilinde verilmiş olup olmadığına ve uygulanan emirlerin anayasaya aykırı olup olmadığına bakar. Tek Hakimli Bidayet Mahkemesinden sonra aynı prosedüre uygun olarak yargılayacak olan yerel Çok Hakimli Bidayet Mahkemesine başvurabilir. Çok Hakimli Bidayet Mahkemesi kararına karşı ise düzenli veya olağanüstü başka bir adli vasıta yoktur.

MADDE 6: Müftülerin Sayı ve Görev Bölgeleri

Müftülerin sayı ve bölgeleri, İçişleri, Adalet ve Milli Eğitim ve Din İşleri Bakanlarının teklifi üzerine yayınlanan Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile değiştirilebilir.

MADDE 7: Çalışma Kuralları, Müftülerin Harç Muafiyetleri

Müftülükler, devlet daireleri addedilmektedir. Devletin resmi dilinde muhabere ederler ve Müftü tarafından yapılan işlem ve verilecek belgeler bu dilde yazılır. Bütün bu işlemler posta ve telgraf harcından muaftır.

MADDE 8: Müslüman İlahiyat Şubesi

1. Selanik Özel Pedagoji Akademisi bünyesinde Müslümanların dini ihtiyaçlarını karşılamak üzere din adamı eğitimi için Müslüman İlahiyat Şubesi kurulacaktır.

2. Müslüman İlahiyat Şubesi'nin teşkilat ve faaliyeti, personeli, personelin vasıfları, öğrencilerin giriş şartları, tahsil süresi, sınıflara göre okutulacak dersler, analitik program ve her türlü ayrıntı Mili Eğitim ve Din İşleri ile Maliye Bakanlarının teklifi üzerine yayınlanacak Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile tespit edilir.

MADDE 9: Nihai Hükümler

2345/1920 sayılı kanun ve işbu kanun içerikli işlemle tanzim edilen konulara dair her türlü hüküm iptal edilmiştir.

Herhangi bir nedenle iş bu işlemin yürürlüğe girişinden sonra yapılan atamalar, iş bu işlemin hükümlerine uygun olacaktır.

MADDE 10:

Anayasanın 44. maddesinin 1. paragrafına göre onaylanacak olan bu kanun içerikli işlem, Resmi Gazetede yayınlanması ile yürürlüğe girer. [22]

Tahsin SALİHOĞLU
Mak. Yük. Müh.
Avcılar (Eski) Belediye Başkanı
Batı Trakya Türkleri Derneği Kurucu Başkanı

22 Selanik, 24.12.1990 Cumhurbaşkanı Konstantin Karamanlis, Başbakan Konstantin Miçotakis ve Bakanlar Kurulu

DIŞIMIZDAKİ GELİŞMELER KOMŞUDAN AL HABERİ...

PROTO TEMA GAZETESİ:

Dimitris MARKOPULOS:
Türkler, Batı Trakya'da Özel Devletçik Peşinde

Yorgos A. DUDOS :
Avukatlar ve Azınlık Siyasetçileri, Müftülerin Şer'i Yetkilerine Neden Karşı?

Sokratis KSİNİDİS:
Bizim Dışımızda Birileri de Çalışıyormuş?

JAPON RAPORU Iwao KAMOZAWA:
Bölgeselleştirme Süreçlerinde Etnik Azınlık :
Batı Trakya'daki Türklerin Durumu

BİZİM DIŞIMIZDA BİRİLERİ DE ÇALIŞIYORMUŞ? KOMŞUDAN AL HABERİ

Dimitris MARKOPULOS

Yunanistan 'da yayınlanan Proto Thema gazetesinin 13 Şubat 2011 tarihli Dimitris MARKOPULOS imzalı yazının çevirisini bilgilerinize sunuyoruz.

Türkler, Batı Trakya'da Özerk Devletçik Peşinde İlerliyor

Google Earth'ün bir ay içinde art arda ortaya çıkan iki "hatası", 2006 yılında internette yer alan bir metin, üç belediye başkanının seçilmesiyle "Dağlık Özerk bir Müslüman Bölgesinin" oluşturulması ve aynı zamanda Amerikalı diplomatların Gümülcine merkezli azınlıkla gizli temasları, ülkemizin yakında ele alacağı çok ciddi bir sorunu ortaya koyuyor:"

Batı Trakya'nın Kosovalaşması Başka bir ifadeyle "Batı Trakya Cumhuriyeti" adıyla Yunanistan sınırları içinde özerk bir devletçiğin kurulmasına yönelik resmi bir dilekçenin sunulmasına dair bakış açısı Türkiye tarafından marifetli bir şekilde geliştiriliyor. Güvenilir kaynaklara göre Selanik'teki ABD Başkonsolosluğu da bunları" büyük bir dikkatle izliyor.

Bilinmeyen Sürtüşmeler ve Gösteriler

Kendilerini Türk olarak tanımlayan Müslümanlardan oluşan grupların, birkaç aydan bu yana tahrik edici bir şekilde "Batı Trakya Türkleri Avrupa Federasyonu" tişörtleri giyerek veya Kuzey Kıbrıs devletçiğine benzer, hayal ettikleri sözde bağımsız devletçiğin bayraklarıyla dolaştıkları, Trakya'da (Batı Trakya) herkes tarafından biliniyor.

Bütün bunlar Yunan Emniyetinin ve bazı Yunanlıların, bu tür gruplarla sürtüşmelerine karışmayan ordunun gözü önünde oluyor. Edinilen bilgilere göre Ortodokslarla Müslümanlar arasında meydana gelen olaylar da az değil. Son zamanlarda, genelde sorun yaratmayan Müslüman toplumunda alışılmamış bir hareketlenme gözleniyor. Bölgedeki politikacılar özellikle Yorgo Petalotis ve Evripidis Stilianidis, her türlü fanatizmi engellemeye yönelik bir tutum

sergiliyor. Her halükarda Sayın Stilianidis'in Dışişleri Bakanı Sayın Dimitris Druças'a (Haziran 2010) Erdoğan hükümetinin son talepleriyle ilgili sorusu ilginçti. Türk hükümeti, Sayın Tayyip Erdoğan'ın son ziyareti sırasında, Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Sayın Feridun Sinirlioğlu vasıtasıyla Yunan Dışişleri Bakanlığına sunduğu belgeyle, önceki anlaşmaları ihlal ederek azınlık ortaokullarının kurulmasını, müftü ve vakıflar mütevelli heyetlerinin seçilmesini, isimlerinde Türk sözcüğünün yer aldığı derneklerin tanınmasını vb. taleplerde bulundu.

"Google'ın "Parmağı"

Eski EYP (Yunan Gizli İstihbarat Örgütü) Başkanı, LAOS Kontenjan Milletvekili Yannis Korantis, 10 Aralık'ta sunduğu soru önergesiyle Dışişleri Bakanlığından kesinlikle tesadüfi olmayan bir olay hakkında bilgi istedi. Google Earth'te "Batı Trakya Cumhuriyeti" adı vardı. Aynı zamanda, araştırmalarımız sonucunda Google Earth'ün Trakya konularına ilk kez müdahale etmediğini tespit ettik. Buna benzer bir girişim 2006 yılında da olmuş ve Gümülcine ikiye ayrılmış, bir tarafı Google'ın bilinen renkleriyle Yunan olarak; diğer kısmı ise kırmızı yani Türk olarak gösterilmişti.

"Sınırlarını" Çiziyorlar

Ortamın gerilmesinde, Kalikratis sistemi çerçevesinde yerel seçimlerde üç Müslüman belediye başkanının seçilmesinin, katalizör rolü oynadığı anlaşılıyor. Dağlı Trakya (Balkan Kolu) bölgesinin coğrafi açıdan komşu üç belediyesinde (İskeçe'de Gökçepınar; Rodop'ta Yassıköy ve Büyük Sirkeli) Müslüman belediye başkanlarının seçilmesi mümkün oldu. Böylece hemen hemen Trakya'nın bütün dağlık bölgesine uzanan sadece Müslümanların yaşadığı bir bölge oluştu. Tanınmış analizciler, "gettolaşmaktan" söz etti.

Aynı kaynaklara göre İskeçe'nin Şahin Belediyesinde yemin etmiş gayri resmi bir hükümet var, üyeleri ise bütün Yunan partilerinden milletvekili seçilmiş eski ve şimdiki milletvekilleridir. Söz konusu kişiler Türk Başkonsolosluğunun finansmanıyla bir dizi "Türk dernekleri" kurmuşlar (tarih araştırmaları yapan kültür dernekleri). Bu dernekler düşük faiz karşılığında Ziraat Bankasından bir dizi krediyle finanse ediliyorlar.

Marifetli Sayın Halit Habiboğlu

Bütün bu ortamın merkezinde Trakya'nın Denktaş'ı olmak isteyen, tanınmış Müslüman Halit Habiboğlu var. Almanya'daki bürosundan her şeyi ayarlıyor. Sayın Yannis Korantis, "Selanik'teki ABD Başkonsolosluğu ve AB ile temasa geçen kişi Habiboğlu'dur. Gelecekteki olayların öncüsü ise her Çar-

şamba günü Gümülcine'yi ziyaret eden Konsolos Marsha Lance'dir. Amerikalıların hedefi, ABD Dışişleri Bakanlığının yıllık raporunda insan hakları şemsiyesi altında azınlık konusunu ön plana getirmektir." diyor. Sayın Habiboğlu sadece Trakya Müslümanlarının Yunan boyunduruğundan "kurtulmasını" amaçlamıyor, buna paralel olarak kendisini "Makedon" şeklinde tanımlayan ünlü "Uranio Tokso" örgütü, Başkanı Pavlos Voskopulos ile de ortak faaliyette bulunuyor.

Hedefleri, Çameryalılar (Epir Arnavutları) azınlığıyla birlikte ortak bir gündem belirlemek. Marunya kökenli olan Sayın Habiboğlu, 2006 yılında Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesini küstahça ziyaret etmiş ve Trakya Müslümanlarının "sorunlarını" Avrupalı parlamenterlere anlatmış, Avrupa Konseyi Genel Sekreteri Terry Davis'ten yardım istemişti.

İslam Uzmanı Avukat Yorgos Doudos, Kalkınma ve Rekabetçilik Bakan Vekili İskeçe (Xanthi) PASOK milletvekili Sokratis Ksinidis'in 9 Ocak 2012 tarihinde düzenlediği basın toplantısında, "Yeni müftü kanunu şer'i yetkilerin tamamen kaldırılmasına kadar olan bir köprüdür" şeklindeki açıklamasına cevap verdi.

Yorgos DOUDOS'un Azınlıkça Online Ekibi Tarafından Türkçeye Çevrilen Cevap Makalesi Şu Şekildedir:

Sokratis KSİNİDİS'in 13.01.2012 Tarihli Basın Toplantısına Cevap...

Batı Trakya'da Avukatlar ve Azınlık Siyasetçileri Müftülerin Şer'i Yetkilerine Neden Karşı?

Kalkınma Rekabetçilik ve Denizcilik Bakan Vekili Sokratis Ksinidis'in kısa süre önce (Batı) Trakya'daki basın yayın mensuplarına yönelik düzenlediği ve kendisi tarafından 13 Ocak 2012 tarihinde internete yüklenen basın toplantısını izleme fırsatı yakaladım.

Sayın Bakanın düzenlediği basın toplantısının tamamını yorumlayarak sözü uzatmak niyetinde değilim. Fakat sadece müftüler konusuyla ilgili beyanlarını yorumlamakla yetineceğim.

Sayın Ksinidis, Trakya (Gümülcine) Dimokritos Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde öğrenim görmüş İskeçeli bir avukattır. Düzenlediği basın toplantısında müftüler konusundaki görüşlerine ağırlık kazandırmak amacıyla kendisinin avukatlık, bilim adamlığı ve Avrupa vatandaşlığı vasıflarına atıfta bulunmuştur.

Din farkı gözetilmeksizin bu ülkenin her vatandaşı, kamu yaşamını ilgilendiren her konuda görüşlerini hiçbir engelle karşılaşmaksızın açıkça dile getirme hakkına sahiptir. Ayrıca profesyonel politikacılar her ne kadar halkın gerçek anlamda çıkarlarına zarar veren ve devlet meselelerini idare etmede itimattan uzak ve sonuç vermeyen bir politik sisteme etkin olarak katılarak vatandaşların gözünde değer kaybına uğramış ve ikna edici olmaktan uzak olsalar da, serbestçe görüşlerini dile getirebilirler.

Sayın Ksinidis, İskeçe milletvekili seçildiğinden itibaren hem PASOK içerisinde hem de geçmiş ve gelecek hükümet oluşumlarında süratli bir gelişme kaydetti. Dolayısıyla, uluslararası vurguncuların çıkarlarının güvence altına alınması adına ülkeyi topluca "hacze" götüren ve Hristiyan, Müslüman ve Musevi herkesi boyunduruk altına sokan siyasi sisteme, eğer kendisinin de etkin olarak katıldığını kabul edersek, kendisinin bundan şikayet etmemesi gerektiğini düşünüyoruz.

Sayın Ksinidis bir avukat, bir bilim adamı ve bir Avrupa vatandaşı olarak, bugün geçerli olan hukuk kapsamındaki **Müftülerin şer'i yetkilerine** karşı olduğunu beyan etti. Hatta dile getirdiği bu görüşünün Yunanistan'daki müftüler meselesinde sergilenmesi "lazım gelen" bir tutum olduğunu öne sürdü. Herhalde kendisi bunu söylerken bakanlık vasfının yanı sıra seçim bölgesindeki gazetecilere ve seçmenlerine ne kadar ilerici bir insan olduğunu göstermek için Avrupa vatandaşı sıfatını da ekledi.

Buna göre, eski yıllardan beri taklitçiliğin hakim olduğu Yunanistan, Avrupa ile özdeşleşen ve her halükarda ilerici sayılan bir ülke olmakla birlikte kazanılmış bir Avrupa'da gericiler arasında yer almaya mahkûm edilmiştir.

Hükümet üyesi olan Bay Ksinidis basın toplantısında, resmi müftü (Mehmet Emin Şinikoğlu) ile kendisine "İskeçe Müftüsü" (Ahmet Mete) sıfatıyla tebrik kartları gönderen "sözde" (seçilmiş) müftünün varlığının karmakarışık bir durum yarattığını belirtti. Eğer arapsaçına dönen bu durum devlet tarafından tanınan bir müftü ile bakanın ifadesiyle "sözde müftü" (seçilmiş müftü) olarak bir diğer şahsın varlığından kaynaklanıyorsa, bu on yıllardır Yunan devletinin bu gerçeğe isabetli bir yaklaşım sergileyememesi ve buna cesaret edememesinden ileri gelmektedir.

İskeçe'den profesyonel bir siyasetçi olarak bakanlık koltuğunda oturan Ksinidis kendisinin arapsaçı olarak nitelendirdiği bu durumun yaşanmasında bizatihi ciddi sorumluluk sahibidir.

Sokratis Ksinidis müftülerin şer'i yetkilerine karşı olduğunu belirterek bunun geçmişin bir kalıntısı olduğunu ve iptal edilmesi gerektiğini ifade etti. Ksinidis bunun bilimsel ve kültürel açıdan yapılması "lazım gelen" bir çözüm olduğunu söylerken, müftünün şer'i yetkilerinden arındırılmasının, azınlıktaki olgunluk eksikliği nedeniyle tökezleyebileceğini de sözlerine ekledi.

Bay Ksinidis gibi (Batı) Trakya'daki avukatların büyük çoğunluğu, hangi dine mensup olursa olsunlar, hiçbir zaman İslam Hukuku ile bilimsel olarak ilgilenmemişler ve Şer'i Kanunlara bilimsel açıdan yaklaşmamışlardır. Bunun aksine, İslam kültürünün yüzyıllarca geliştirdiği ve dünyadaki 2 milyar Müslümana canlı bir gerçek olarak hitap eden hukuk geleneğini bir kendini beğenmişlikle küçümsemişlerdir.

Diğer yandan, bir zamanlar İngiliz sömürgecilerin Londra şehrinden Hindistan halklarının yaşamlarının iyileştirilmesi için neyin yararlı ve gerekli olduğuna karar vermeleri gibi, bugün de ister Atina'dan siyasi kariyer peşindeki politikacılar olsun, isterse de Gümülcine (Komotini), Selanik veya başka bir yerde bulunan üniversite kürsülerinden olsun, Batı Trakya'daki

Müslümanların medenileştirilmesi için ne yapılması gerektiğinin kararını vermeye kalkıyorlar.

Sanki diyeceksin ki Müslümanlar zihinsel özürlüler ve cemaatlerinin önceliklerini belirlemekten acizler!

Açıkça haberi olmadığı anlaşıldığı için Bay Ksinidis'e şunu hatırlatmak isterim:

"Parlak" Büyük Britanya'da 2008 yılından itibaren Müslümanlara yönelik Şer'i Mahkemeler kurulmuş ve faaliyete geçirilmiştir. Kurulan bu Şer'i Mahkemeler tüm Büyük Britanya adalarında yaşayan Müslümanları kapsayacak şekilde aynen buradaki müftü gibi Büyük Britanya'daki Müslümanlar arasında İslam Aile Hukukunu tatbik eden Şer'i Hakimlerce yürürlüğe girmiştir. Bu Şer'i Mahkemeler tarafından alınan kararlar Britanya devleti tarafından tanınmaktadır!

Almanya Federasyonu'nda evlilik ve boşanma meselelerine bakan devlet mahkemeleri, Müslümanlar arasında Şer'i Hukuka göre evlenenlerin boşanma işlemlerini, Alman Medeni Kanununa göre değil, İslam şer'i hukukunun öngördüğü şartlara göre değerlendirmektedirler! Eğer Atlantik'e geçer de Kanada'da bulunursak, Müslümanlara yönelik Şer'i Mahkemelerin resmi olarak faaliyetlerini sürdürdükleri sürpriziyle karşılaşmış oluruz.

Ülkemizdeki (Yunanistan) müftülere kadı vasfıyla tanınan şer'i yetkilerin kurumsal çerçevesinde iyileştirmeler yapılması gerektiğine zaten kimsenin itiraz edeceğini zannetmiyorum. Bugünkü geçerli yasalarda Müslüman vatandaşlar hukuk yazımındaki teknik bazı sıkıntılarla karşılaşmaktadırlar. Teknik olan bu hatalar nedeniyle Medeni Hukuk hakimleri müftünün davası tamamlanmış ve icra edilmek üzere çıkardığı kararların tanınması aşamasında, aynı konu üzerine müftünün kararına zıtlık teşkil eden kararlar çıkararak Müslüman vatandaşlar arasında adaletin tesisinde güvensizlik duygusuna sebebiyet vermekte ve fakir vatandaşları da kabul edilemez bir sıkıntı ve telaşa sürüklemektedirler.

Bu konuda birçok iyileştirmelere gidilebilir, fakat şu anda bunun üzerinde durup sözü uzatmayacağım.

Bu koşullar altında parlamentoda çoğunluğu bulunan ve sosyalistlik iddiasında bulunan bir parti, bu ideolojiyi bayağılaştırarak en uç seviyelere çekmesini başarmış ve sosyalistliği yerli ve yabancı bankaların kapitalist sisteminin metresi haline getirmiş ve haksız da olsa şüphesiz demokrasiyi aksaklığa uğratmıştır.

Çünkü halk egemenliğini çürüten bir demokrasi, aynen bugün boyunduruk altına sokulan Yunanistan'da olduğu gibi, halkın özgürlüğünün elinden alınması için bir mazeret teşkil etmektedir. Dolayısıyla demokrasi ile ilgili konuşmamız boş lakırdı olacaktır.

Bütün bunlara rağmen, bugünkü durumu kabul etmediğimiz ve bunun aksine şüphe ettiğimiz için Bay Ksinidis ve benzerlerine, kendileri de bu krizin ve boyunduruğun bir parçasını oluşturmalarına rağmen şunu hatırlatmak isteriz: Gerçek demokrasi, kurumsal ademi merkeziyetçiliği bile adalet nezdinde destekleme mecburiyetindedir!

(Batı) Trakya'daki avukatların ve azınlık siyasetçilerinin müftülerin şer'i yetkilerine karşı olduklarını gözlemlemiş bulunmaktayım. Avukatların, müftülerin şer'i yetkilerine karşı olmalarının altında mesleki çıkarlarının bulunduğunu ve müftünün bir yargıç olarak avukatlık mesleklerinin içeriğini azalttığını düşündüklerinden bu yetkilere karşı çıktıklarını düşünüyorum.

Azınlık siyasetçileri ise müftünün bu yetkilerle basit bir din adamı olmadığı ve Müslümanların anayasası gereğince bir dizi konuya bakan normal bir yargıç olarak ön plana çıkarak bir cemaat lideri vasfı bulunduğu için müftünün Müslüman seçmen üzerindeki kendi denetim ve etkilerini kısıtladığını düşünüyorlar.

Bay Ksinidis'in basın toplantısında değindiği bir bölümü de yorumlamadan geçemeyeceğim. Kendisi düzenlediği basın toplantısında, iki eşlilik, çok eşlilik ve erken yaşta evlenmelere değinerek müftülere tanınan ve yürürlükte olan bugünkü Şer'i Hukuk statüsü kapsamında bütün bunların gerçekleştiğini ihtiyatsızca ima etti. Yani müftülerin Yunanistan'da iki eşliliği ve çok eşliliği uyguladıklarını ve erken yaşta evliliklere müsaade ettiklerini kastetti.

Bay Ksinidis yaşça ve siyasetçe genç birisi olarak gerçekleri çarpıtma sanatını iyi öğrenmiş gözüküyor. Avukatlık mesleğinde de yeni olduğu için kendisine konuyla ilgili şunu söylemek istiyorum. Hakikaten on yıllar önce İskeçe (Xanthi) bölgesinde iki eşli olduğu tespit edilen bir Müslüman vatandaş aleyhine cezai kovuşturma açılmış ve mahkeme söz konusu vatandaşın bunun suç olduğunun bilincinde olmadığı gerekçesiyle beraatına karar vermişti. Hatta söz konusu karar, zihnim beni yanıltmıyorsa, ceza ruznamelerinde de yayınlanmıştı. Bu dava dışında Batı Trakya'nın hiçbir müftülüğü tarafından "çok eşli evlilik" için şer'i izin verilmemiştir. Erken yaşta evlilikler konusuna gelince, gerçekten de bazı dönemlerde bu gibi evliliklerin yapıldığı görülmüş ve bu tür evliliklerin sadece belirli bir etnik grup tarafından ve din farkı gözetilmeksizin erken yaşlarda evlenmek zorunda kaldıkları bilinmektedir.

Batı Trakya'da saygınlığı ve ilmi ile tanınan bir müftü tarafından, bu tür erken evlilik durumlarında nikahın kıyılabilmesini gerektirecek sebeplerin söz konusu olup olmadığını tespit edebilmek amacıyla itinalı bir süreç izlendiğini ve benzer uygulamanın Yunan Medeni Hukuku tarafından da ilgili sebepler söz konusu olduğunda erken yaşta evlenmeye yargıç izniyle müsaadesinin öngörüldüğünü belirtmek isterim.

Yorgos A. DOUDOS
Avukat ve İslam Uzmanı (Selanik)

"1913 tarihinde İngiltere, Fransa, İtalya ve Japonya'nın garantörlüğünde yapılan Neuilly Anlaşması hakkında, Japonya'nın 1982 yılında hazırlattırdığı "Batı Trakya'da Yerine Getirilmeyen Sözleşme Maddeleri"Raporu"

AKDENİZ DÜNYASINDA NÜFUS HAREKETLİLİĞİ TARİHSEL VE ÇAĞDAŞ BOYUTLARDA ÇALIŞMALAR

AKDENİZ ÇALIŞMALARI ARAŞTIRMA GRUBU HITOTSUBASHI ÜNİVERSİTESİ TOKYO, 1982

BÖLGESELLEŞTİRME SÜREÇLERİNDE ETNİK AZINLIK: BATI TRAKYA'DAKİ TÜRKLERİN DURUMU

Iwao Kamozawa

I. Giriş

Batı Trakya'nın bu makalenin yazarının ilgisini çekmesinin sebebi; burada etnik azınlık olarak Türk nüfusunun varlığıdır. Genel itibariyle, bölgeselleşme sürecinde etnik bir azınlık önemli bir rol oynar ve bu süreç bu rol olmaksızın anlaşılamaz; keza etnik azınlık, bölgenin önemli bir unsurudur. Öte yandan, yazar, çağdaş Türkiye'nin sosyo-ekonomik açıdan bölgeselleşmesiyle de ilgilenmiştir. Bu konuda bazı bilgilere erişmek istemiştir ki bu şekilde, yani bölgeselleşmeyle bağlantılı olarak, Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan Türk grupları Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesinde yaşayanlarla kıyaslayabilsin.

Yazar, 1980 sonunda Batı Trakya'yı ziyaret etti. Batı Trakya'nın üç vilayetinden biri olan Rodopi'nin idari merkezi olan Komotini' (Gümülcine) de kaldı. 11 günlük süren ziyareti sırasında, hem Yunan hem Türk köylülerle sohbet etmek için Komotini'nin dolaylarındaki bazı köyleri ziyaret etti. Aynı zamanda, materyal toplamak üzere, Rodopi'nin vilayet ofisine ve Komotini'deki Türkiye Başkonsolosluğuna da uğradı. Dahası ilgili sorunlar konusunda bazı Yunanlı uzmanları ziyaret etti ve azınlıkların durumunu tartışmak üzere Türk toplulukların dini liderleri ve bazı entelektüellerle görüştü.

II. Türk Azınlıkla Bağlantılı olarak Batı Trakya'ya dair Kısa Kılavuz

Batı Trakya, Yunanistan'ın kuzeydoğusunun en uç noktasında yer almaktadır. Batısında Nestos (Mesta Karasu) nehri ve doğusunda Maritsa (Meriç) nehriyle sınırları çizilmiştir. Trakya, eski Trakya bölgesinin güney kısmına denk düşer (Bkz Schmieder). Maritsa nehri sayesinde Batı (veya Yunan) Trak-

ya ve Doğu (veya Türk) Trakya olarak ikiye ayrılır. Batı Trakya'da Yunanistan'ın üç vilayeti yer almaktadır: Xanthi (İskeçe), Rodopi (Gümülcine) ve Evros (Dedeağaç) (en batıdan en doğuya sıralama). 8, 578 kilometrekarelik bir alanı kapsar; yani ülkenin toplam yüzölçümünün %6,5'una karşılık gelir. Nüfusu 1971 yılında 329.582 kişiydi; ve toplam nüfusun sadece %3,8'ini oluşturmaktaydı.

Orta Çağ Trakyası'nın bir kısmı olan Batı Trakya, kısa bir süre öncesine kadar bölgenin çoğunluğunu oluşturan etnik grup olan Türklerin yaşadığı bir bölge idi. Bununla birlikte, bölgede şu anda ağırlıklı olarak Yunanlılar yaşıyor. Batı Trakya toplam nüfusu içinde Türklerin oranı 1921 yılında 85 iken, halihazırda söz konusu oran 30 ila 36 arasında değişiyor. Komotini (Gümülcine) Müftüsünün yazara verdiği bilgiye göre; Komotini'de, 1920 yılında 17.500 kadar Türk, 3.500 kadar Yunanlı yaşamaktaydı. Yani; Türk nüfusun oranı 1920 yılında %83,3 idi. Ancak, şu anda söz konusu oran yaklaşık %50 düzeyinde bulunuyor. Halihazırda tüm Batı Trakya içerisinde Türklerin nüfusunun 100.000 ila 120.000 arasında olduğu tahmin ediliyor (De Jong, 1980b). Bu nüfusun yaklaşık %75'i kırsalda yaşayanlardan oluşuyor. 1971 yılında Batı Trakya'nın toplam nüfusu 329.582 kişi iken, Türk nüfusunun toplam nüfus içindeki oranı, yukarıda bahsedildiği gibi, yaklaşık 30-36 kadardı.

Türkler, ağırlıklı olarak, bölgenin Müslüman nüfusunun ezici çoğunluk unsurunu teşkil ediyor. Onlardan sonra, bölgenin kuzeyindeki Rodopi vilayetinin dağlık bölgesinde yaşayan Pomaklar geliyor. Pomakların öncelikli dili Bulgarca olup, daha sonra Türkçe ve Yunanca konuşuyorlar günlük yaşamlarında. Etnik aidiyetleri, tartışma konusu. Yunanlılara göre, Pomaklar Grektir; çünkü ataları Makedondur ve Kral Büyük İskender ile kendilerini özdeşleştirirler. Ancak, Bulgarlara göre Pomaklar su götürmeyecek şekilde Bulgar'dır; çünkü anadil olarak Bulgarca konuşurlar her ne kadar şu an için Yunan topraklarında yaşıyor olsalar da... Son olarak, Batı Trakya'daki Türkler, Pomaklara, kendilerine çok yakın bir etnik grup olarak bakarlar; keza onlar sadece Müslüman olmakla kalmazlar, aynı zamanda gündelik hayatlarında giderek daha fazla bir oranla Türkçe konuşmaktadırlar (bkz. Gerçek, 16 Mayıs 1981). Yunan topraklarındaki Pomak nüfusunun yaklaşık 30.000 kadar olduğu tahmin ediliyor (De Jong, 1980b, p. 95). Rodopi (Rodoplar) dağlarının Bulgaristan toprakları içine giren diğer kısmında, yaklaşık 45.000 kadar Pomak'ın yaşadığı düşünülmektedir (Yunanlı bir uzmandan sözlü olarak alınan bilgiye dayanarak) (**Editörün Notu: Batı Trakyada 45.000, Bulgaristan sınırları içindeki Rodoplar bölgesinde ise 1.000.000 Pomak Müslüman Türk yaşamaktadır.**) Batı Trakya'daki Müslüman azınlıklar arasında az sayıda Çingene de bulunmaktadır; sayılarının yaklaşık 5000 kadar olduğu tahmin ediliyor.

Batı Trakya, bugün, Epirus'tan (Yanya Vilayeti) sonra Yunanistan'ın en

az nüfusun yaşadığı bölgesi. Nüfus yoğunluğu, 1971 yılında kilometre kare başına 35,4 kişi kadardı (buna karşın, aynı yıl ulusal ortalama 66,4 idi).

Batı Trakya'daki ekonomik faaliyet, neredeyse tamamen tarıma dayalıdır. Ekonomik açıdan geri kalmışlığından dolayı Batı Trakya, Ege Adalarıyla birlikte, Yunan hükümetinin resmi olarak tanımladığı en yoksul bölgedir. (bkz Yunanistan yasası L. 289/1986). Batı Trakya, tarımsal alanların genişliği açısından Yunanistan'da ilk sırada gelmektedir. Batı Trakya'da toplam tarım araziler içerisinde yoğun tarım yapılan arazilerin oranı, 1978 yılında, 92,6 ile Yunanistan'ın en yüksek oranına karşılık gelmekteydi. Aynı yıl içerisinde ülkedeki ortalama oran, 60,7 idi (Tarım İstatistikleri, s. 29).

Batı Trakya, tütün üretimiyle bilinir. Batı Trakya'daki Türkler, Yunanistan'ın en iyi tütün yetiştiricileri olarak bilinir (Japonyalı bir tütün satış uzmanından alınan sözel bilgiye dayanarak). Burada yetiştirilen tütün, Oryantal (Doğuya özgü) türdedir. Söz konusu tütün, az su ve az verimliliğin olduğu bir tarlada yetiştirildiğinde en iyi kaliteye ulaşmaktadır. Bölgedeki Türkler, görece olarak bölgenin en yüksek kısımlarında yerleşme eğilimindedirler. Bölge ne kadar yüksek olursa, daha kuru ve daha az verimli bir toprağa sahip oluyor. Dolayısıyla, tütün yetiştiriciliğin Yunanistan'a Türkiye'den gelen bir uğraş olduğunu bir yana bırakırsak, bu topluluklar, en iyi tütün yetiştiricileri olarak görülebilirler; çünkü toprakları tütün yetiştirmek için en iyi konuma sahiptir.

III. Batı Trakya'nın Tarihsel Arka Planı

Osmanlı Türkiyesi'nin Rumeli vilayetinin kurulması, bölgeyi Türk nüfusunun yerleşimine açtı (Carter, sf. 281-2, Schmieder, sf. 209). Komotini veya Türkçe ismiyle Gümülcine ilk Türk sakinini 1361 yılında tanıdı: Gazi Evrenos Bey (bu bilgi de Komotini'nin kuzeyindeki bir köyde yaşayan bir Türk öğretmenden alınan sözel bir bilgidir).

Birinci Dünya Savaşı sonunda, Türk nüfusu, bölgede o denli net bir etnik çoğunluğu teşkil etmekteydi ki Batı Trakya, 39 Ocak 1923 tarihli Lozan Antlaşması'nda belirlenen Müslüman ve Grek Ortodoks azınlıkların zorunlu değişiminden muaf tutulmuştu. (Bu muaf tutulma gerçeği, Batı Trakya'ya, Müslüman nüfusla ilgili olduğu sürece bir bölge olarak bakmamızı sağlıyor). Antlaşma, Türk nüfusa dini özgürlük ve kendi dilinde eğitim gibi haklar tanımış; dini vakıfların kurulma hakkını teslim etmişti.

Lozan Antlaşması'nın 40.maddesinde şöyle yazar:

"Barış Antlaşması, Lozan'da 24 Temmuz 1923 tarihinde imzalanmıştır.

Madde 40. Müslüman olmayan azınlıklara mensup olan Türk vatandaşları,

hem hukuk bakımından hem de uygulamada diğer Türk vatandaşlarına uygulanan aynı muamele ve aynı güvencelerden yararlanacaklardır. Bunlar özellikle giderleri kendilerine ait olmak üzere her türlü hayır kurumuyla, dinsel ya da sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer öğretim ve eğitim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dini ayinleri serbestçe yapmak konularında eşit hakka sahip olacaklardır." Madde 45 ise şu şekildedir: "Bu kesimdeki hükümlerle, Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, Yunanistan'ca da kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır."

1910'lu yılların sonunda, bazı Yunanlılar, yasal yasaklamalara rağmen, ulusal kurtuluş savaşının yaşandığı Anadolu topraklarından kaçarak bölgeye geldiler.

1923 yılında, bölgede en fazla 7-8 tane Yunan köyü vardı. Yunan göçmenler, evler inşa ettiler; topraklarını işlediler.

Bay Venizelos, 1930 yılında Ankara'yı ziyaret ederek, Türk yetkililerden geriye dönük işlem yapma izni aldı ve bu hüküm bir anlaşmaya dahil edildi. Buna göre; "1939 ila 1951 yılları arasındaki dönemde, yaklaşık 20.000 kişi bölgeden ayrılarak Türkiye'ye gitti. Türkiye'ye göç, hali hazırda da devam etmektedir. Buna ek olarak yerleşimler ve doğal nüfus artışı sonucunda, Batı Trakya'daki Yunan nüfusu, en az altı kat arttı; dolayısıyla bir zamanlar çoğunlukta olan Müslüman nüfus, bugün artık azınlığa düştü." (De Jong, 1980b, sf. 96).

1967 yılından beri (Gerçek, 4 Mart 1981), yani Yunanistan ile Türkiye arasındaki gerilimin Kıbrıs sorunu yüzünden artmasından bu yana (bkz. Asahi Shimbun, 16 Mart, 10 Eylül, 17, 18, 19, 24, 25 Kasım, 5 Aralık, 30 Aralık, 1967), Batı Trakya'dan Türkiye'ye göçen Türk sayısı hızla arttı. O tarihten beri, Batı Trakya'daki Türkler, araç veya traktör sürmek üzere sürücü belgesi almaktan, ekilmiş arazi de dahil olmak üzere gayrimenkul satın alımına, evlerini tamir ettirmeden ticaret ruhsatı almaya, resmi kredi veya hibelere erişime dek birçok haklardan mahrum kaldıkları yönünde şikayetlerde bulundular (Gerçek, 4 Mart 1981). Öte yandan, topluluk okullarında eğitim koşullarının kötüye gittiğinden, Grek Ortodoks öğretmen sayısı artmasına rağmen Müslüman öğretmenlerin sayısında azaltıma gidilmesinden de şikayet eder oldular. De Jong şöyle der: "1968 yılından beri, sadece Selanik'teki özel bir öğretmen yetiştirme okulundan (SÖPA) mezun olanlar, topluluk okullarında öğretmen olabilmektedirler." (De Jong, 1980b, sf. 98)

12 Kasım 1980 tarihinde ise, Yunan parlamentosundan geçen bir yasa, Batı Trakya'daki Müslüman toplulukların kurdukları vakıflarla ilgiliydi. Vakıflar,

Müslüman toplulukların kültürel, eğitim ve dini kurumlarını finanse etmiş. Aynı zamanda, topluluktaki yoksullara da yardım eli uzatmış. Bu yeni yasanın (Yasa 1091/1980) ardından yaşanan durum Impact International gazetesinde şu şekilde ifade edilmiştir:

"1967 yılındaki askeri darbeden önce, müdürler, yerel Müslümanlar tarafından seçiliyorlardı; ancak cunta ile birlikte müdürlerin tayin gücü de geri alındı. Bununla birlikte, pratikte kentlerdeki vakıflar, seçilmiş mütevelliler tarafından Komotini müftüsü Hüseyin Mustafa ile Xanthe (İskeçe) müftüsü Mustafa Hilmi'nin gözetimi altında idare edilmeye devam etti."

Müftüler, topluluğun akredite ve kabul edilmiş dini liderleridir.

Bir Türk gazeteye göre, Müdürlerin seçilme hakkı, yeni yasadan önce, ancak aşağıdaki koşullar uyarınca Müslüman topluluğa verilecek:

Müslüman azınlığın düzenlenmesine ilişkin idari kurullar (örneğin camiler veya okullar), Müslüman toplulukların sunduğu bir aday listesinin içinden Yunan mercileri tarafından seçilecek.

Her vakıf, kendi masraflarını kendisinin ödediği bir şekilde kurulacak (keza yeni yasanın uygulanmasına kadar karşılıklı yardım usulüyle gerçekleşmekteydi). Ancak, küçük vakıflar, bu koşuldan muaf tutulacak.

Her vakfın bütçesinin, yeni yasaya göre vilayet tarafından denetlenmesi gerekecek. (Bkz. Hürriyet Gazetesi, 9 Ocak 1981).

Yunanistan'daki Müslüman toplulukların yaşam koşullarının kötüleşmesi, Yunanlılar tarafından neredeyse ağız birliği yapmışçasına şu şekilde açıklanmaktadır:

"Türkiye'deki Rum nüfusu (İstanbul, Gökçeada ve Bozcaada), 1934 yılında 119,400 iken 1977 yılında 19,190'a düşmüştür bunun temel sebebi ise, çağdaş Türkiye tarafından yaşadıkları baskılar idi (Impact International'in aktardığı şekliyle). Öte yandan, Batı Trakya'daki Müslüman nüfus, hiçbir şekilde azalmamıştır. Bu hakikat, Yunan halkının Türk azınlığa karşı cömertliğinin bir kanıtıdır."

Yazarın şahsi kanaati ise, nesnel araştırmalar olmaksızın ve İstanbul'da serbest bir şekilde çalışan Yunan tüccarlar ile Yunanistan'ın kırsal bölgelerinde yaşayan Türk köylüler arasındaki farklı yaşam koşullarını dikkate almaksızın nihai bir yargıya erişmenin mümkün olmadığı yönündedir

IV. Batı Trakya'da Bölgeselleşmenin Bazı Unsurları

Türk yerleşimcilerin İslam'a dört elle sarılmaları

Batı Trakya'ya gelen herhangi bir ziyaretçi, kendileriyle temas kurar kurmaz Türk yerleşimciler arasında ortak ve net bir eğilimi gözlemleyebilir: yaş, cinsiyet veya eğitim düzeyinden bağımsız olarak İslam'a dört elle sarılmaları.

Günlerden bir gün, bu makalenin yazarının Batı Trakya'da bulunduğu bir esnada, Xanthi Müftüsü bana dedi ki, "Cuma günü camiye gitmeyen Batı Trakyalı Türk neredeyse yoktur. Eğer birisi o gün camiye gitmezse makul sebepleri olsa bile günah işlemiş gibi bir ruh haline girer."

Müftü, Batı Trakya'daki Türk topluluğunun en üst düzey lideridir. Liderliği, sadece din meseleleriyle de sınırlı değildir. Dolayısıyla, dönemin Başbakanı Rallis, 30 Haziran 1981 tarihli konuşmasında, Batı Trakya'daki Türk topluluğunun 62 temsilcisinin 12 Aralık 1980 tarihli protesto mektubuna ve Xanthi ile Komotini müftülerine atıfta bulunmuştur. (bkz Gerçek, 4 Mart 1981). Yazarın bir gözlemi ise şu şekildedir: Kendisini ziyaret ettiğimde Komotini müftüsünün ofisinde, onlu yaşlardaki iki oğlan, Müftü'ye son derece büyük bir nezaketle hitap etmekteydi.

Batı Trakya'da hiçbir Müslüman kadın yoktur ki peçesiz sokağa çıksın. Bu, bir Müslüman geleneğidir.

Elbette, çağdaşından muhafazakarına dek Batı Trakyalı Türkler arasında farklı düşünce biçimleri bulunmaktadır. Bununla birlikte, solcu olarak davranan kimileri bile, kalplerinin en derininden İslam'a inanır gözükmektedirler. Dolayısıyla, Batı Trakyalı Türkler, Müslüman halk olarak birbirlerine sıkı sıkıya bağlıdırlar. Türklerin dini birliği, yaşadıkları zorlu koşullarla kısmen bağlantılı olabilir. Daha fazla dindar olmak suretiyle etnik kimliklerinin bilincine daha fazla varmış olabilirler.

Yazar, bu durumdan yola çıkarak, bir diğer ilgi alanı olan Tatarları anımsamıştır. Tatarlar, günümüz Japonyası'nda yaşayan etnik bir azınlıktır. Topluluklarının liderlerinden biri, bir gün bana Tatarların niçin Müslümanlar kadar dindar olduğunu açıklamıştı: "Eğer Japon toplumu onlara daha açık olsaydı, Tatarlar ne bu kadar dindar, ne de bu kadar birbirlerine kenetlenmiş bir şekilde yaşarlardı."

Bu, günümüz Türkiye Cumhuriyeti'nde Kemal Atatürk'e bağlılık duyan birçok entelektüelde de karşımıza çıkan bir durumdur; keza bunun kısmen

sebebi Atatürk'ün Türkiye'de dini özgürlüğü kurmasıdır. İçlerinden bazıları hiçbir zaman camiye gitmediler. Batı Trakya'da yaşayan Türkler arasındaki dini ortam, Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayanlardan oldukça farklıdır her ne kadar her iki topluluk da eşit derecede Müslüman olsalar da...

Batı Trakya'da Bölgelerin Etnik Gruplara göre Dikey Dağılımı

Günümüz Yunanistan'ında etnik grupla belirlenen bölgelere ilişkin resmi bir veri bulunmamaktadır. Buna ek olarak, "1977 yılından beri, tüm Türk coğrafya isimlerinin yerine Yunan isimleri gelmiştir ve söz konusu Türk isimlerinin resmi belgelerde, dilekçelerde, vs kullanılması ve yazılması da yasaklanmıştır." (De Jong, 1980a, sf. Xii-xiii). Etnik gruba göre bölgeleri belirlemek kolay değildir. Leiden Üniversitesi'nden De Jong, Batı Trakya'daki saha çalışmasında, Klauser Kreiser'in 1978 yılında yayımlanan "Die Siedlungs name Westthrakiens nach amtlichen Verzeichnissen und Kartenweken" isimli çalışmasını geliştirmiştir. Batı Trakya'daki bölgelerin büyük bölümü, De Jong'un çalışması neticesinde, etnik açıdan tanımlanmışlardır. Ancak, mükemmel çalışması, halen eksiktir. Yazar, saha çalışması yoluyla bazı eksik parçaları tamamlamaya çalışmıştır; bu esnada da Rodopi (Gümülcine) vilayetindeki birçok Türk muhabirin yardımını almıştır. Her ne kadar söz konusu çalışması Rodopi vilayetiyle ilgili olsa da, halen tanımlanmamış 15 tane komün bulunmaktadır yani Yunanistan'daki komünlerin toplam sayısının %8,4'ü kadar...

Komünler, coğrafi olarak, yükseklikliklerine göre, üç bölgeye ayrılmaktadırlar: 200 metreden alçak, 200 ila 600 metre arasında ve 600 metreden yüksek. Her ne kadar söz konusu sınıflandırma konvansiyonel olarak yapılmış olsa da ve kullanılan temel haritadaki yükseklikleri ifade eden renklerden yola çıkarak hazırlansa da sonuç, Rodopi vilayetindeki etnik gruplar arasındaki sosyal ilişkileri açığa çıkarması açısından ilginçtir.

Bu sonuç, iki şekilde yorumlanabilir:

Birinci yorumlamaya göre; Müslüman yerleşimciler, tarih boyunca alçak ve düz bölgelerden çıkarılmış, yerlerine Yunan yerleşimciler getirilmiştir.

İkinci yorumlamaya göre ise; Müslüman yerleşimciler, modern tarih boyunca alçak bölgelerde yaşama şanslarını yitirmişler (veya yitirmek zorunda bırakılmışlardır); keza söz konusu bölgeler, taşımacılık ve iletişimdeki yenilikler, ve sıtmanın ortadan kaldırılması sonucunda daha büyük bir ekonomik ve kültürel değer kazanmıştır.

Bölge tarihinin gerçek akışını göz önüne aldığımızda, ikinci yorum, daha mantıklı gözüküyor. Bir diğer deyişle, bölgedeki Müslüman yerleşimcilerin

büyük bölümü, alçak ve düz bölgelerde gelişen modern kapitalist yaşam biçimine iyi bir şekilde adapte ol(a)mamışlardır.

Dolayısıyla, şu gözleme erişmek mümkün: Görece olarak kentli Grekler ve görece olarak kırsalda yaşayan Müslümanlar (ki çoğu da Türk'tür), modern kapitalizmin gelişim sürecinde birlikte bir yaşam sürdürmüşlerdir: Yunanlılar, daha çok düzlük alanlarda yaşamışlar, görece olarak daha zengin olmuşlar ve daha medeni bir tavır sergilemişken, Türkler ise görece olarak daha yüksek ve engebeli bölgelerde yaşamışlar, görece olarak yoksul ve daha az medeni bir yaşam sürmüşlerdir. Elbette burada "medeni"den kastımız; kapitalist anlamda medenidir. İki etnik grup, çatışma temelli olarak bir sistem içerisinde birlikte yaşamaktadırlar. Mantıksal olarak bakıldığında, bölgeselleşme, bazı çatışmalar olmaksızın tasavvur edilemez; çünkü bölgeselleşme her zaman için bir kalkınma sürecidir ve kalkınma, her açıdan çatışmayı gerektirir. Buradaki soru çatışmanın ne şekilde vücut bulacağıdır. Batı Trakya'daki Yunanlılar, Türk komşularına çok nadiren düşmanca bakmaktadırlar. Yazar, Komotini'de kaldığı süre zarfında birçok Türk'ten, geceyarısı bile Yunanlılardan herhangi bir tehdit algılamaksızın sokaklarda rahatlıkla yürüyebildiklerini işitmiştir. Ancak, birisi vilayet ofisini ziyaret ettiğinde, burada herhangi bir Türk asıllı yetkilinin çalışmadığını derhal fark eder. Temel anlaşmazlık; halen dış dünyayı hem Yunanistan içini hem de uluslararası planı merkezine almaktadır. [23]

23 Carter, F.W: Balkanların Tarihi Coğrafyası, Londra, 1977 De Jong, F: Batı Trakya'daki İsimler, Dini Tanımlamalar ve Yerleşimlerin Etnisitesi, Leiden, 1980a. De Jong, F: Batı Trakya'daki Müslüman Azınlık, in World Minorities in Eighties (80li yıllarda Dünyadaki Azınlıklar), Serinin üçüncü cildi, editörler: Georgina Ashworth (Sunbury, İngiltere, Azınlık Hakları Grubu Araştırma eski Direktörü), 1980b Kreiser, K: Die Siedlungnamen Westthrakiens nach amtlichen Verzeichnissen und Kartenwerken, Freiburg, 1978 Schmieder, O: Die Alte Welt, Kiel, 1969 Impact International, Cilt 11: 2, 1981 Yunanistan Tarım İstatistikleri, Yıl: 1978, Atina Yunanistan İstatistiktik Defteri, 1979, Atina Rodopi Vilayeti Haritası, Ulusal İstatistik Ofisi Asahi Shimbun (Japon gazetesi), Mart 16, Eylül 10, Kasım 17, 17 (akşam), 18 (akşam), 19, 24, 25, Aralık 5, 30, Tokyo, 1967
Gerçek (Türk gazetesi), Mart 4, 31, ve Mayıs 16, Komotini, 1981 Hürriyet Gazetesi (Türk gazetesi), Haftasonu eki, 8 Ocak 1981, İstanbul Süddeutsche Zeitung (Alman gazetesi), 3 Aralık 1980, Münih Yeni Asır (Türk gazetesi), 19 Ocak, 28 Ocak, 1981, İzmir. Yunanistan'ın bölgesel kalkınmasıyla ilgili bir materyal, JETRO'nun Atina ofisi tarafından yayımlanmıştı (1980 Aralık ayında Atina'da temin edilmiştir). Başbakan Rallis'e yönelik protesto, Aralık 1980, Lozan Antlaşması, 1923.

BATI TRAKYA MESELESİ; BATI TRAKYALILARA VE BÜROKRATLARA BIRAKILAMAYACAK KADAR ÖNEMLİ BİR TÜRKLÜK MESELESİDİR.

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin 100. yılı anması maksadıyla başladığımız çalışma birçok kapı ve pencereyi hatta yüklüklerin de açılmasına sebep oldu. Yaptırmamak için çekince koyanlar gerçekten haklılarmış. Çok kötü koku var, ihmal var, tembellik var, ihanet var göz göre göre fiili durumlara itiraz etmemek var. Kitabın 1. baskısı esnasında değerli fikir adamı Müfit Yüksel beyin kaleminden dökülen gerçekleri de sizlerle paylaşalım istedik ve Batı Trakya Meselesinin, Batı Trakyalılara bırakılamayacak kadar önemli bir Türklük meselesi olduğuna dair sarf ettiğimiz sözümüzün bir kez daha doğruluğunu teyit ettirenlere şükran olsun.

Bu iki yazısından ötürü Kıymetli fikir adamımız Müfit Yüksel beye teşekkür ederiz.

Y.K.

Batı Trakya Üzerine -1

Türkiye'nin Balkanlara-Rumeli'ye ilişkin politikaları, yaklaşık yüzyıldır sorunlu ve sancılı olmuştur. Özellikle Batı Trakya sorunu yüzyılı aşkındır mevcut bir problem olarak halen bu konumunu sürdürmektedir.

Birinci ve İkinci Balkan Savaşı sırasında, Edirne'ye kadar olan tüm topraklar kaybedilir. Bu tarihten itibaren Batı Trakya ve daha batı bölgeler Osmanlı sınırları dışında kalır. Rodoplar ile Drama nehrine kadar olan Garbi Trakya bölgesi Bulgarlara bırakılır. Ancak, Müderris Salih Efendi liderliğinde örgütlenen Garbi Trakya Müslümanları, bu bölgeyi bir ara Bulgarlardan alarak 'Garbi Trakya Hükümet-i Müstakille'sini teşkil ederler. Osmanlı'dan Rumeli'de kalan bir çok asker/mülazımın desteğine sahip olan bu hükümet, Osmanlı-Bulgar anlaşmasına tepki göstererek istiklalini ilan edip, para bile basar. Hatta Osmanlı-Bulgar anlaşmasına tepki gösteren Yunanlılar, Dedeağaç şehir ve limanını da Garbi Trakya Hükümeti Müstakillesine teslim eder. Ancak, Eylül 1913'te İttihat-Terakki idaresi Bulgarlarla yeniden müzakerelerde bulunup, İstanbul Anlaşması ile bölgeyi tümü ile Bulgarlara teslime karar verip, bu yönde Garbi Trakya idaresine ültimatom verirler. Bölgeye İttihatçı yönetimce vazifeli olarak gönderilen Cemal ve Talat Paşalar, 30 Ekim'e kadar

bölgenin boşaltılıp, Bulgarlara teslim edilmesine nezaret ederler. Bu tarihten itibaren Batı Trakya bölgesi Drama nehrine kadar, Bulgaristan idaresine terk edilir. Bu idare değişikliğine rağmen Garbi Trakya Müslümanları örgütlenme faaliyetlerini bir şekilde sürdürürler.

Meclis-i Meb'usan'ın Misak-ı Milli hudutlarını tespitinde ise, Garbi Trakya, Misak-ı Milli hudutları dışında bırakılır. Lozan görüşmelerinde de, Garbi Trakya bu sefer, Karaağaç hariç Meriç'in tüm batısı ile Yunanistan'a bırakılır. Batı Trakya Müslümanları, Lozan Görüşmelerinde İsmet Paşa'nın kendilerini dışlayan politikasına karşın, Garbi Trakya Müdafaa-yı Hukuk Cemiyeti'ni kurarlar. 24 Temmuz 1923'teki Lozan Anlaşması ile savaş tazminatı olarak alınan, Karaağaç hariç, Meriç ile Drama nehirleri arasında kalan Batı Trakya Yunanistan'a bırakılır. Ancak anlaşmaya, Batı Trakya Müslüman azınlığı ile ilgili himaye hükümleri de konur. Lozan sonrasında da Yunan hükümeti ile Türkiye arasında ahali mübadelesi yapılır. Türkiye sınırları içindeki Rum Ortodoks Kilisesi mensubu ahali ile, Yunanistan sınırları içindeki Müslüman ahalinin nüfus mübadelesine karar verilir. Burada, İstanbul'daki Rum nüfus ile, Garbi Trakya'daki Müslüman ahali mübadele'den istisna edilir. Gerçekten de mübadele esnasında İstanbul'da meskun Rum Ortodok Kilisesi mensubu ahali ile Drama nehrine kadar Garbi Trakya Müslümanları yerlerinde ibka edilir. İstanbul Rumları ile, Garbi Trakya Müslümanları mütekabil himayeye/ garantörlüğe kaidesine dayalı olarak azınlık statüsüne sahip olurlar. Bu çerçevede; Yunanistan hükümeti, İstanbul Rumları ile ilgili, TBMM'nin belirlediği İstanbul'daki halife ise Garbi Trakya Müslümanları üzerinde 'himaye/garantörlük' haklarına sahip olur. Ancak, Lozan ve mübadele sonrasındaki, süreçte ne Türkiye, ne de Yunanistan bu himaye kurallarını pek işletmez. Batı Trakya Müslümanları 1930'lı yıllardan itibaren Türkiye'ye göçe zorlanır. 1924'de hilafetin kaldırılmış olması, Türkiye'nin garantörlük haklarının temelini belirsiz hale getirir. İstanbul'daki Rumlar ise zamanla büyük oranda İstanbul-Türkiye dışına göç ederler. Buna rağmen İstanbul'u terk eden Rum ahali resmi surette vatandaşlık haklarını muhafaza ederken; Garbi Trakya Müslümanlarından Türkiye'ye göç edenler, ellerindeki Yunan pasaportlarını yırtmaya zorlanıp, memleketlerine geri dönme şanslarını yitirirler.

Garbi Trakya'daki nüfusun/azınlığın Müslümanlıkları hasebi ile garantörlük hakkına sahip olan Türkiye de Hilafetin kaldırılması ve İnkılap Kanunları sürecinde oluşan laikleşme, bir boşluğun oluşmasına neden olur. Bölgenin Müslüman ahalisi dolayısıyla garantörlük/himaye haklarına sahip olan Türkiye bu haklarını, bölgedeki dindarlığa karşı sürekli bir sopa olarak kullanır. Özellikle, 150'liklerden Şeyhülislam Mustafa Sabri ve Ali Reşad ile, Bektaşi Ahmed Rıfkı'nın Lozan'ın akabinde Batı Trakya'ya iltica etmeleri bu sıkıntıyı artırır. Türkiye hükümeti bu muhaliflerin Batı Trakya müslim

ahalisince vikaye edilmelerini bahane ederek, Garantörlüğü, Müslüman ekalliyetin dindarlığına karşı 'Kara Liste' uygulamasıyla silah olarak kullanır.

Batı Trakya Üzerine - 2

20'li 30'lu yıllardaki inkılap kanunları süreci ve sonrasında resmi ideoloji, daha doğrusu İsmet İnönü Statükosu, Batı Trakya Müslümanları için sürekli bir sıkıntı oluşturmuştur. Zaten Yunanistan sınırları içinde Müslüman azınlık olmanın verdiği problemlere maruz kalan bu toplum, bu kez Türkiye'nin laikçileşme süreci ve bunun doğurduğu resmi ideoloji ve Meriç'in ötesini görmezden gelme statükosunun faturasını da öderler. Yunanistan tarafından Türkiye'ye göçe zorlanan Müslümanlar, Türkiye'ye geldiklerinde, pasaportları yırttırılarak, Batı Trakya ile bağları da kesilir.

Falih Rıfkı Atay, misak-ı milliciliğin, Osmanlı'nın eski ülkeleriyle (özellikle Ortadoğu ve Balkanlar) ilgilenilmemesinin meşruluğunu ve gerekliliğini isbat için kaleme aldığı ' Zeytindağı' kitabının girişinde şöyle bir anlatımda bulunur:

'Berlin Konferansı sırasında, Osmanlı'nın Niş'i de bırakması talep edildiğinde, Osmanlı murahhası olan paşa sinirlenerek, eğer Niş'i de istiyorsanız, ne hacet İstanbul'u da size verelim, bu mesele olsun bitsin, der. Bizim baba ve dedelerimiz için Niş İstanbul kadar yakındı, Niş'in kaybedilmesiyle Osmanlılığın, Türklüğün biteceği zannediliyordu. Halbuki, bizim çocuklarımızın Avrupası, Marmara ve Meriç'te bitiyor.'

Tek Parti dönemi statükoculuğunun ve resmi ideolojisinin mimarlarından olan Falih Rıfkı Atay bu anlatımında Niş'in ve Balkanların, Meriç'in Batısının kaybedilmesinin herhangi bir sona neden olmadığını, bir facia olarak nitelendirilemeyeceğini söylemeye çalışmaktadır. Daha doğrusu, 'Meriç'in ötesi cehennem, bizi alakadar etmez, oralara gitmek sadece 500 yıllık boş bir maceraydı' söylemini dile getirmekte, teorik çerçevesini belirlemektedir.

Bu politika, Cumhuriyet döneminin başlangıcından günümüze değin devletin temel hariciye politikası olarak takip edile gelmiştir. Türkiye'nin Misak-ı Milli hudutları dışındaki bölgelere yönelik kronilk kayıtsızlık politikasının faturası günümüze değin çok ağır olmuştur.

Hilâfetin kaldırılması ve laik reformlar, Batı Trakya Müslüman Azınlığına yönelik Yunan hükümetinin keyfi uygulamalarına kapı aralamış, aynı zamanda gayet savunmasız bırakmıştır. Zamanla Müslüman vakıflarına el atılıp gasp edilmiş, toplumun çeşitli faaliyetleri kısıtlanmıştır. Türkiye ise garantörlük/himaye haklarını bölgedeki Müslüman nüfusun vikayesi ve terfihi

için kullanmak yerine, Lozan Anlaşması gereğince ilan edilen Aff-ı Umumi kapsamı dışında tutulan Yüzelliliklerden, Şeyhülislâm Merhum Mustafa Sabri ve Hafız Ali Reşad ile Bektaşi Ahmed Rıfkı'nın oraya sığınmasını bahane ederek baskılar ve Kara Liste uygulaması yönüne gitmiştir.

Dindar bir halk olan Garbî Trakya Müslümanları tüm baskılara karşın, dindarlığını, Şer'iyye Mahkemeleri başta olmak üzere dini kurumlarını muhafaza etmiş, hatta uzun süre Arap-İslam alfabesini kullanmıştır. Türkiye, sürekli olarak himaye haklarını, buradaki dindarlığın geriletilmesi, laiklik ihracı ile halkı dinden uzaklaştırma, Müslümanlığın şiarlarının ortadan kaldırılması yönünde kullanmıştır. Türkiye hariciyesi Kara Liste silahı ile bura ahalisi arasına nifak tohumları saçmıştır. Hafız Ali Reşad ve Hafız Yaşar Arabi-İslam harfleri ile neşrettikleri 'Esas Muhafazakâr' ve 'Sebat' gazeteleriyle 1970'li yıllara kadar direnç göstermişlerdir. Batı Trakya'da İskeçe ve Gümülcine'deki Türk konsoloslukları maalesef bu yöndeki çabaların karakolu gibi kullanılmıştır. Bölge Müslüman halkını İrticacı/Türkiye karşıtı kategorileri ile fişleyen bu konsolosluklar, Kara Liste oluşturarak, özellikle dindarlar başta olmak üzere, birçok kimseyi himaye şartlarına dayalı olarak Türkiye'nin desteğinden mahrum etmiştir. Arap alfabesini bırakmak, dini kurumları, uygulamalı dini eğitimini kaldırmak, örtü ve tesettürü kaldırmak gibi uygulamalar dayatılarak sürekli tehdit edilmişlerdir. Sadece bu değil, zamanında Türkiye'den köy enstitüsü mezunu öğretmenler gönderilerek bunlar aracılığıyla okullarda uzun yıllar dinsizlik ve komünizm propagandası yapılmıştır. Garantörlük hakları dolayısıyla öğretmen maaşları da gönderen Türkiye bölgedeki dindar öğretmenleri 'İrticacı' gerekçesi ile 'Kara Liste'ye tabi tutup maaştan da mahrum etmiştir. Kara Listeye tabi tutulan bu öğretmenler çaresiz bir şekilde Yunan hükümetine müracaat ederek, Yunan Hükümetinden maaş talep etmiş, bu kez de hain yaftasına maruz kalmışlardır.

Müftülük meselesinde ise, Türkiye, uzun yıllar laikçi tutumu ile çelişecek şekilde müftülerin kendi inisiyatifinde seçilmesini talep etmekte, ancak dini ilimlerde yetkin müftülerin de seçimine engel olmaktadır. Türkiye'nin seçilmesini talep ettiği müftüler, Türkiye'deki İlahiyat Fakültelerinden mezun olup, buna karşın Arapça başta olmak üzere Dini ve Fıkhi ilimlerde son derece yetersiz oldukları görülmektedir. Buna karşın Yunanistan'ın atadığı Müftüler (M. Emin Şinikoğlu ve Meço Cemali) ise, Şeyhülislâm Mustafa Sabri'nin başlattığı 150'likler geleneğinden gelen, Arap ülkelerinde tahsil görmüş Arapça ve İslami ilimlere vukufiyetleri diğerlerine nazaran bir hayli yüksekte olan kimselerdir. Türkiye bunları 'Kukla Müftü' 'Lanetli Adam' nitelemeleriyle Kara Listeye alıp dışlamaktadır.

Türkiye sadece bununla kalmamakta, ilginç politikalarıyla Batı Trakya

Müslümanları arasındaki (Türkmenler, Çıtaklar, Pomaklar, Çerkesler, Arnavutlar vs.) farklı etnik topluluklar arasında da ihtilafların oluşmasına neden olmaktadır.

Türkiye, Tek-Parti devri ideolojisi ve Statükosuyla Bölgeye yaklaşma siyasetini bırakmalıdır. Himaye haklarını 'Kara Liste ' uygulamasıyla Batı Trakyalı mazlum Müslüman Ahaliye karşı bir sopa kullanmamalıdır. Gümülcine ve İskeçe'deki Konsolosluklar artık bunun aracı olmamalıdır. Müslümanlıktan kaynaklanan Himaye haklarının amacına tamamen ters olan, Bölgeye laiklik-sekülerlik ihracından vazgeçilmeli, Din'le/Dindarlıkla savaşılmaktan behemahal sarfınazar edilmelidir. Türkiye hariciyesi, vatandaşlık haklarını koruyan İstanbul Rumlarının İstanbul'la bağlarının devamını korumaya ilişkin atılacak adımlara paralel olarak, Türkiye'de yaşayan Batı Trakya kökenlilerin orayla tekrar bağlarını kurup güçlendirmeye mecburdur. Türkiye'deki Rumeli ve Batı Trakya vakıfları/dernekleri bu bağın sivil toplum ayağı olarak aktif hale getirilmelidir. Türkiye hariciyesi, ille de Türkiye mezunu Müftü ısrarından vazgeçip, Meço Cemali Ve M. Emin Şinikoğlu'nu da artık kucaklamalıdır.

Müfit YÜKSEL

1. BÖLÜM
BALKANLAR VE TRAKYA'NIN KISA TARİHÇESİ

"Burası oyun oynamanın ve gülüşmenin yeri değil. Burası Balkanlar. "
– Theophilus

TRAKYA ve BALKANLAR (RUMELİ)'IN KISA TARİHÇESİ

Bu kitabın konusu Batı Trakya Türk Cumuriyeti'nin kuruluşudur. Ancak konunun daha iyi anlaşılabilmesi için bölgenin tarihine, jeopolitiğine ve sosyo-ekonomik geçmişine kısaca bakmakta fayda vardır.

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti, adından da anlaşılacağı üzere TRAKYA'da kurulmuştur.

Trakya; Güneydoğu Avrupa'da yer alan güney Bulgaristan, (Kuzey Trakya) kuzeydoğu Yunanistan (Batı Trakya) ve Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki topraklarını (Doğu Trakya) içeren, tarihi çok zengin bir bölgedir.[24]

Etimolojik açıdan "Trakya" kelimesi, Eski Yunanca "trachea" kelimesinden türemiştir ve "gırtlak, soluk borusu" anlamına gelmektedir. Bir başka deyişle Trakya, "Boğazlar Ülkesi"dir. Çünkü bu bölgenin üç deniz ile sınırı vardir; Karadeniz, Marmara Denizi ve Ege Denizi.

Trakya'nın toprakları, Türkiye Trakyası, Bulgaristan Trakyası ve Yunanistan Trakyası olmak üzere farklı üç siyasi üniteye ayrılmıştır. Türkiye Trakyası'na Doğu Trakya, Bulgaristan Trakyası (Kuzey Trakya) ve Yunanistan Trakyasına da Batı Trakya adı verilir.[25]

Asya ve Avrupa kıtalarının karşılıklı geçiş yolu üzerinde olmasından dolayı Trakya, tarih boyunca sürekli istilalara uğradı.

Balkanlar ise, Trakya'nın da içinde bulunduğu bölgenin genel adıdır. Osmanlı İmparatorluğu'nun bölgedeki hükümranlığının bitişinden itibaren Balkanlar'ın paylaşımına dair sıkıntılar günümüze dek sürmüştür. Bölge, 52.000.000 civarında insanın yaşadığı bir toprak parçasıdır. Adını batıdan doğuya uzanan ve Bulgaristan'ı ikiye bölen Balkan isimli dağ silsilesinden almıştır. Önceleri bu sıradağların adı olarak kullanılan Balkan, daha sonraları tüm bu bölge için kullanılmaya başlanmıştır.[26]

24 http://tr.wikipedia.org/wiki/Trakya

25 Ramazan Özey, "**Türk Yurdu Balkanların Coğrafyası**", Yeni Türkiye, Sayı. 43: Türkoloji ve Türk tarihi araştırmaları özel sayısı I, Ocak/Şubat 2002, s. 229.

26 İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, Cilt 5, s. 25.

Bölgenin adı olan Balkanlar sözü Türkçedir.

Türkiye Türkçesi literatüründe Rumeli adlandırması da aşağı yukarı Balkanlar adlandırmasına denk bir kullanıma sahiptir. Rumeli ismi, Osmanlı Devleti'nin Doğu Roma İmparatorluğu'ndan fethettiği topraklara verdiği Türkçe isimdir: Rumeli (Rumeli: Rum (Ad) El (Ad) i (3. teklik iyelik eki) yapısındaki sözün kökündeki "Rum" kelimesi "Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içinde olan toprak, halklar" anlamıyla kelimenin yapısına katılmıştır. "Roma" sözünün bir biçimidir.[27]

Bölge, coğrafi konumu gereği birçok açıdan ikiliğin bulunduğu bir yer olmuştur. Tarihte Latin dünyası ile Grek dünyası arasında, sonraları ikiye ayrılan Roma kültüründe Katoliklik ile Ortodoksluk arasında paylaşılmıştır. Bu devirden sonra bölgeye eklemlenen Müslümanlık da, Balkanlar'daki çok renkliliği şekillendirmiştir.

Tarih boyunca Avrupa'nın hiçbir bölgesi Balkanlar kadar saldırı, istila ve işgale uğramamıştır. Uzun tarihi boyunca sık sık, özellikle kuzeyden ve doğudan gelen değişik orduların saldırısına uğrayıp ele geçirilen bölge, küçüklü büyüklü birçok ulusun yaşam alanı olmuştur. Balkanlar, Persler, Makedonlar, Romalılar, Bizanslılar, Hunlar, Avarlar, Bulgarlar, Sırplar, Türkler, Avusturyalılar ve daha başka uluslar tarafından uzun yıllar boyunca yönetildi. Balkanlar'ın yerli halkı olan bazı topluluklar, kısa süreli dönemler hariç tarih boyunca hep başka milletlerin idaresi altında yaşamışlardır.

10. yüzyılda bölgenin büyük bir kısmını ele geçiren Büyük Bulgar İmparatorluğu, 1014 yılında "Bulgar Kasabı" olarak bilinen Bizans İmparatoru II. Basileios tarafından yıkıldıktan sonra bölgeye yerleşen Bizans İmparatorluğu, 14. yüzyılda, Stefan Duşan (1331-1355) dönemindeki Sırp saldırıları sonucu aynı akıbete uğramıştır. Belgrad'dan Atina'ya kadar geniş bir alana yayılarak bölgede Doğu Roma'nın (Bizans) yerini alan kudretli Sırp İmparatorluğu ise 14. yüzyılda doğudan gelen Osmanlı İmparatorluğu'nun saldırıları sonucu ortadan kaldırıldı. Ortaçağ'ın son kısımları Doğu Roma Devleti, Sırp Krallığı ve Bulgar Krallığı'nın çekişmesine sahne olmuştur. Bu üç devlet yapılanmasının dışında bölgede bulunan diğer halklar (çeşitli Türk boyları, Slav grupları vb.), bu devletlerin egemenlikleri altında kalmışlardır. Balkanlar, üzerinde birçok millet ve dinin yaşadığı bir coğrafi bölgedir. Balkanlar ayrıca, birçok kültürün bir arada yaşandığı bir bölgedir. Burada birçok din, millet yaşar ve milletlerin konuştuğu çok sayıda dil de Balkanlar'ın çeşitli kısımlarında duyulur.

Balkan topraklarında yaşayan milletler, tek bir devlet sınırı içinde yaşamazlar. Birçok milletin fertlerine birçok devlet içinde rastlanabilir. Bu yüzden Balkanlar'da yaşayan milletlerin toplam nüfuslarının tespit edilmesi kolay değildir. [28]

27 Türk Dil Kurumu "Rum" sözü.

28 http://tr.wikipedia.org/wiki/Balkanlar

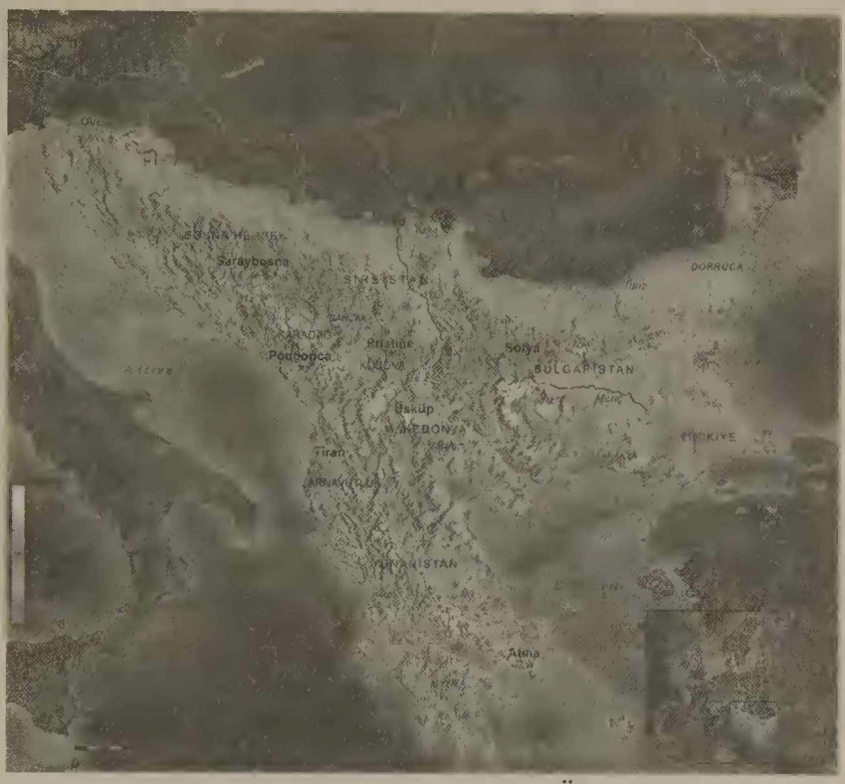

Balkanlar'ın Sınırları ve Ülkeler

Trakya'da İlk Yerleşim ve Türkler'in Trakya'ya Gelişi: İskitler ve diğer Türk boyları

Trakya'da görülen ilk yerleşikler TRAKLAR'dır. Saray ilçesi Büyük Yoncalı (Balkan) bölgesinde bulunan tümülüsler, Traklar döneminden kalmadır.

İran ve Önasya (Anadolu) da hakimiyet kuran Persler ve Karadeniz'in kuzeyinde İmparatorluk kuran İskitler arasındaki yoğun egemenlik savaşları sonucunda Trakya bir mücadele alanı haline gelmiştir.

M. Ö. 168'de Romalıların Trakya'yı ele geçirmesi bölgedeki Trak egemenliğini sona erdirdi, yaşanan göçlerle asimile olan Traklar tarih sahnesinden silindiler.

Roma İmparatoru Cladius, M. S 46 yılında bütün Trakya'yı işgal etti. Akınlar, göçler ve istilalar sonucunda bölgenin nüfus yapısı hızla değişti. Avarlar, Peçenekler, Slavlar, Bulgar akın ve istilaları ile Haçlı Seferleri bölgenin demografik yapısını altüst etti. Doğu Roma / Bizans İmparatorluğu döneminde Bölgede Yunan ve Bulgar nüfusu arttı.[29]

Trakya'da ilk Türk yerleşimi, Orta Asya'dan Balkanlara göç eden İskit Türklerinin bölgeye yerleşmeleriyle başlar. Bir diğer ifadeyle, Tarihin ilk dö-

29 Saray Belediye Başkanlığı, http://www.saray.bel.tr/s/saray_2.asp .

nemlerinin en büyük imparatorluğunu kurmuş olan İskitler ve Sakalar, Avrupa'ya gelen ve ilk Avrupa devletini kuran Türklerdir. İskitler, Avrupa ile Asya'nın batı kesiminde, Tuna ile Volga ırmakları arasındaki bölgede yaşamışlardır.

İranlılarla beraber Türklerin de "Sakalar" diye andığı bu kavimin ilk yurtlarının Tanrı Dağları, Fergana ve Kaşgar bölgesi olduğu benimsenmektedir. İskitlerin konuştukları dil ile İran dili arasında bazı benzerlikler olması nedeniyle tarihçilerin bir kısmı da İskitleri İran asıllı olarak benimsemek eğilimindedir. Ancak diller arasındaki benzerliklere bakarak bir kavimin kökeni hakkında karar vermek son derece hatalı bir tutumdur. Bugün Türkçe'de yaşayan Arapça ve Farsça sözcüklere bakarak Türklerin Arap veya Fars kökenli oldukları ileri sürülemeyeceğine göre, İskit dilindeki İran asıllı sözcüklerin de bu kavimin İran asıllı olduğunu göstermesi yetersiz bir delildir. Ne var ki İskitlerin geldikleri bölgenin Türkistan olması İskitlerin bir Türk kavimi olduğu konusunda daha güçlü bir kanıttır.

İskitler hakkındaki bilgilerin çoğunluğu Yunan kaynaklarından gelmektedir. O kaynaklarda ise İskitlerin İranlı olduklarına dair herhangi bir bilgi yoktur. Herodot tarihi ise İskitlerin Asya'dan geldiklerini ve Massagetlerin baskısı ile Batı'ya göç etmeye zorlandıklarını belirtmektedir.

Yemin törenleri sırasında büyük bir kaba şarap koyan İskitler bu şaraba biraz da kanlarından karıştırarak içerlerdi. Türklere özgü olan kan kardeşliği İskitlerde yaygın olarak görülmekteydi. İskitlerin yalnız erkekleri değil, kadınları da usta savaşçı idiler. İskit kadınlarının cesaretleri ve beceriklilikleri dillere destan olmuştur. İskit toplumunda kadının yeri çok yüksekti. Toplumun ve devletin en üst makamlarına kadar kadınlar yükselebiliyorlardı. Eski Türkler'de olduğu gibi İskitler'de en geçerli hayvan at idi. Kesilen kurbanlar kazanlarda pişirilerek dağıtılırdı. İskitler şarap yaparlar ve içmeyi severlerdi. Şarabın yanında İskitlerde kımız gibi bir içkinin bulunması da bu kavmin Türklüğünü gösteren başka bir göstergedir. Yukarı Volga ormanlık bölgesine doğru ilerleyen İskit bozkır sanatı Fin-Ogur kaynaklı olan Kazan civarındaki Anonin uygarlığını etkilemiştir. Bu bölgede yapılan kazılarda İskit izleri taşıyan hayvan figürlerine çokça rastlanmıştır. Orta Sibirya bölgelerine kadar İskit bozkır sanatının etkileri yayılmıştır. İskit sanatı çok yaygınlık kazanmış ama dağılırken de zayıflamıştır. Sibirya ormanlarında bu devirden örnekler bulunmuştur.

İskitler kutsal saydıkları her şeyin ve cismin bir ruh taşıdığına inanmışlardır. Greklerle temastan önceki İskit dininde Şamanizme ait önemli kalıntılar bulunmaktadır. İskitler'de de Şamanların varolduğu Herodot tarihinden öğrenilmektedir. Şamanizm İskitler aracılığı ile Traklara da geçmiştir.[30]

30 Tarihte Türk Devletleri -Milliyet Yayını.

Türkistan Stepleri ve Hazar Denizi civarında göçebe olarak yaşayan İskitler, Romanya ve Bulgaristan üzerinden Trakya'ya indiler, Traklarla kaynaştılar. Uzun müddet birlikte yaşadılar.

Tarihte Sakalar olarak da anılan İskitler, 7.000.000 km²'lik bir alan içerisinde kurulan atlı göçebe kültürünün önemli temsilcileridir.[31]

Batılı tarihçilerin ileri sürdükleri gibi Türkler ilk kez Osmanlılarla Avrupa'ya gelmemişler, aksine İskitler aracılığıyla en eski çağlarda Avrupa'da olmuşlardır.[32]

İskitler'in özellikle Grekler'le olan kültürel etkileşimleri sonucunda toplum yaşamındaki değişim geleneksel göçebe sosyal sistemini bozmuş ve bunun sonucunda İskitler politik ve askeri açıdan zayıflamışlar ve zamanla tarih sahnesinden silinmişlerdir.

OSMANLI DÖNEMİNDE ANADOLU VE BALKANLARDA HIRİSTİYANLIK

1071'deki Malazgirt zaferinden sonra başlayan Selçuklu Türklerinin Anadolu fethi, on yıl gibi kısa bir süre içinde tamamlanmıştı. Arapların 300 yılda yapamadıklarını Türklerin böylesine kısa bir sürede başarması, Türk kitlelerine karşı Anadolu'da nerdeyse hiçbir ciddi direniş gösterilmediğinin kanıtıdır. Anadolu'nun Selçuklulara karşı direniş gösterememesini, bazıları, yönetimin halk ile olan kopukluğuyla izah etseler de bu durum aynı zamanda Anadolu'nun nüfus, asker ve ekonomik olarak tükenmişlik içinde olduğunu da gösterir.

Bizans'ın önceleri İran, sonra da Müslümanlarla yaptığı uzun süreli savaşlar ve ardı arkası kesilmeyen mezhep savaşları ve isyanlar, Anadolu'nun doğal savunma imkanlarından yoksun olan büyük bölümünde nüfusu tükenme noktasına getirmiş olmalıydı. Hıristiyanlar daha çok savunması kolay olan yörelerde ve büyük şehirlere sığınmış haldeydiler. Nitekim 13. yüzyılda Anadolu'dan geçen Marco Polo, kentlerdeki nüfusun çok sayıda Hıristiyan içerdiğini yazmaktadır.

Zaten İslamlaşma olayı da çoğunlukla şehirlerdeki bu sayısı sınırlı kesimler arasında yaşanmış olmalıydı.

15. yüzyıla ait Osmanlı vergi ve sayım kayıtlarının verilerine göre; 1490'larda da Anadolu'nun, Osmanlı yönetimine girmiş olan Trabzon'dan

31 Anadolu Ajansı 20 Nisan 2010.
32 Tarihte Türk Devletleri-Milliyet Yayını.

Antalya körfezine kadar uzanan hattın batısında kalan bölgelerinde, Hıristiyan nüfus sadece 32 bin hane, Balkanlar'da ise 674 bin hane halkı kadardı. Her hanede ortalama 5 bireyin mevcut olduğu var sayılırsa, İmparatorluktaki Hıristiyan nüfusun toplamı 4 milyon (Yaklaşık 160 bini İmparatorluğun Anadolu topraklarında) dolayındaydı. Üstelik bu tarihlerde Osmanlı'nın Anadolu'daki sınırı Rize'den Antalya körfezine kadar uzanan hattın batısından başlıyor, Balkanlarda Bosna'dan kuzeyde Tuna ve Sava nehirlerine kadar uzanan toprakları kapsıyordu.

Düzenli olarak günümüze intikal etmiş olan 1520–30 dönemine ait tahrir kayıtları da Anadolu'da gayrimüslimlerin, Müslüman nüfus karşısında çok azınlıkta olduklarını (yaklaşık %7) göstermektedir. Arşivler ve kayıtlar üzerinde yapılan araştırmalar, Anadolu (Kars, Artvin, kısmen Erzurum ve Van bölgeleri dışta kalmak üzere), Suriye, Filistin, Musul, Ane, Deyr ve Rahbe ülke ve bölgelerinde, ancak 63.300 Hıristiyan vergi nüfusunun yaşadığını ortaya koymaktadır. 16. yüzyılın başlarına ait kaynaklara göre, Anadolu'nun orta ve batı bölgelerinde, Hıristiyan nüfusun çok az olduğu kesin olarak anlaşılıyor. Bu dönemde Hıristiyan nüfus, çoğunlukla Osmanlı'nın Balkanlardaki topraklarında yaşıyordu. 1490'lı yıllarda Hırvatistan'dan Dalmaçya sahillerine, kuzeyde Tuna ve Sava ırmaklarına kadar uzanan Osmanlı topraklarındaki gayrimüslim nüfus 4 milyon dolayındaydı. Osmanlı yönetimi, Hıristiyan unsurları kaydederken önceleri ayrım yapmadan genel olarak "gebran" tabiriyle kaydediyorlardı. Ayrıca "nasara" veya "kefere" tabirleri de aynı amaç için kullanılmaktaydı. Kayıtlarda Rum ve Ermenilerin birbirinden ayrı gösterildiği de oluyordu. Defterlerde zaman zaman "cemaat-i Rumiyan", "cemaat-i Ermeniyan" şeklinde kaydedilmekteydiler. Böylece Hıristiyanlar arasındaki farklılık kabul edilmiş oluyordu.

Yahudiler ise Hıristiyanlardan ayrılarak belirtiliyordu. İstanbul'u fetheden Fatih Sultan Mehmet, Ortodoks Patriğini bütün Ortodoks Hıristiyanların, Ermeni Patriğini de Ortodoks Patriğinin otoritesini tanımayan diğer cemaatlerin üzerine sorumlu ve yetkili makam olarak tayin etmişti. Yahudiler ise ayrı bir cemaatti. Ortodoks Patriği Rum (Romalı) diye adlandırılan tüm Ortodoks Hıristiyanların "milletbaşı" olarak yasallaşıyorken, Ermeni Patriği de Ermenilerin "millet başı" olarak resmi birtakım yetkilerle donatılıyordu. Rum milleti tabiri daha sonra "Yunanlılar" olarak ortaya çıkacak olan Helenlerden başka Ortodoks Bulgarları, Ortodoks Arnavutları, Ortodoks Makedonları, Ortodoks Ulahları (Rumen-Karakaçanlar) ve Türkçe konuşan Ortodoks Gagavuzları da kapsıyordu. Doğal olarak bu kapsamın içinde Orta Anadolu'daki Türkçe konuşan Ortodoks Karamanlılar da vardı. Böylece Müslümanlarla birlikte Osmanlı tebaası dört ayrı millete (dini cemaate) ayrılıyordu.

1. Müslümanlar
2. Ortodokslar
3. Ermeniler
4. Museviler (Yahudiler)

Osmanlı yönetimi bu dört ayrı grubu uzun yıllar barış içerisinde ve bir arada tutmayı başarmıştı. 19. yüzyılın ortalarında bile Osmanlı'daki bu barış ve uyum içerisinde bir arada yaşama başarısından Batılı gözlemciler övgüyle bahsetmektedirler. Yüzyılın başından beri, din ve milliyet kaynaklı büyük savaşlara tanıklık etmiş olan Avrupalılar için bu özenilecek bir durumdu. Mesela 1843 yılında Ortadoğu ülkelerine seyahat eden Gerard de Nerval'in ifadeleri bu durumu çok güzel ortaya koymaktadır:

"Dört millet bir arada yaşıyor ve birbirinden nefret etmiyorlar. Türkler, Ermeniler, Rumlar ve Yahudiler aynı toprakta yaşayan insanlar olarak birbirlerine gösterdikleri tahammül ve hoşgörüyü bizde çeşitli vilayet ve partilere mensup insanlar arasında göremeyiz..."

Fransız İhtilali'nin ardından Avrupa'da esen Milliyetçilik rüzgarı, biraz gecikerek de olsa sonunda Osmanlı sınırlarından da girdi. Etkisini önce Balkanlardaki Hıristiyanlar üzerinde gösterdi ve bunun sonucu olarak, Balkanlardaki Hıristiyan unsurların İstanbul'daki Patriğin gücünün bütün Ortodoks Hıristiyanları kapsamasına itiraz eden sesleri yükselmeye başladı. Bu nedenle padişah 1865 senesinde Rumen Kilisesi'nin, 1870 yılında da Bulgar Eksarhlığının (Kilisesinin) bağımsızlığını tanıdı. 1870'ten sonra ulusal-dini milletler, ulusal milletler olarak yasallaştı. Padişah, Rumları (Patrikhaneye bağlı Ortodokslar), Rumenleri (Bağımsız Rumen kilisesine bağlı olanlar), Bulgarları (Bulgar Eksarhlığına bağlı Ortodokslar), Ermenileri (Gregoryen Kilisesine bağlı olanlar) ve Yahudileri ayrı milletler olarak tanıdı.

19. yüzyılın başları, aynı zamanda Hıristiyan nüfusun göçlerine de sahne olmuştu. 1826 senesinde Yeniçeriliğin kaldırılmasıyla ülkedeki bütün siyasi, sosyal ve ekonomik dengeler altüst olmuştu.

1838 tarihinden itibaren başlayan Osmanlı üretiminin daha fazla dışa açılması sürecinde, tarımsal emeğe olan talebi artırmıştı. Artan bu emek talebinde, Yeniçeri ocağının kaldırılması nedeniyle askerlik hizmetinin büyük oranda Müslüman köylü nüfusun omuzlarına binmiş olmasının da etkisi büyük olmalıydı. Bu sürece bağlı olarak özellikle doğudan Ermeniler, batıdan Akdeniz Adaları, Balkanlar ve Yunanistan'ın değişik yerlerinden de Rumlar kalabalık gruplar halinde Batı ve Orta Anadolu'ya çalışmak için akın etmeye başladılar. Ermeni ve Rumların Anadolu'nun içlerine ve batısına yönelik göçleri, 19. yüzyılda Anadolu'nun demografik yapısını ciddi oranda değiştirmişti. Bu de-

ğişiklik Orta Anadolu'da ve özellikle Batı Anadolu'nun kıyı bölgelerinde çok belirgindi. Mesela 1535'de İzmir, Manisa, Aydın ve Muğla'yı kapsayan Aydın vilayetinde nüfusun ancak %0,89'u Hıristiyan iken, 1911'de bu oran %17'lere ulaşmıştı.

19. yüzyılda meydana gelen yoğun (Hıristiyan) göç ve ardından Batı ve Orta Anadolu'da demografik yapının Hıristiyanlar lehine değişikliğe uğramasında, Yeniçeri Ocağı'nın kaldırılması nedeniyle ardından askerlik hizmetinin büyük oranda Müslüman köylü nüfusunun üzerinde kalmasının nasıl etkili olduğunu İngiltere'nin İzmir Konsolosu Ch. Blunt'un raporu, gözler önüne sermektedir:

"Türk nüfusu gözle görülür bir biçimde azalıyor. Türk toprak sahipleri askerlik kuraları için kendi paylarına düşeni vermek zorundadırlar ve birçok Türk, askerlik hizmetlerini yapıp evlerine döndüklerinde her şeyi değişmiş bulurlar: Eskiden üstün durumda olan Türk nüfusunun yerini Hıristiyan nüfus almıştır, arazileri işlenmemiş bakımsız tarlalar haline gelmiştir. Gençliklerinde askere gitmeden önce alışmış oldukları durumu sürdürecek ne olanakları ne de istekleri artık bulunmadığından kendi kendilerini de değişmiş hissederler. Eğer aralarında rast gelip de kendi yurtluklarını yeniden işlemeye başlamak ve aile yaşamına dönmek isterlerse kaçınılmaz olarak bir Hıristiyan tefecinin ağına düşerler, o da kısa bir süre içinde tüm topraklarına sahip çıkar. Askerden döndüklerinde yeniden çiftçi olmak isteğinde olmayanlar eğer becerebilirlerse mallarını satarlar; alıcılar, hemen her zaman Ermeniler ya da Yunanlılardır."

19. yüzyıldaki sayımların başında gelen 1831 sayımda, ülkenin Rumeli topraklarında yaklaşık 800 bin; Anadolu topraklarında da 400 bin Hıristiyan erkek (Kadın nüfusun da erkeklerle eşit olduğunu var sayarsak Rumeli'de 1 milyon 600 bin, Anadolu'da da 800 bin olmak üzere toplam 2 milyon 400 bin) nüfus tespit edilmişti. Ayrıca 5 bin erkek Yahudi ile 7 bin erkek Hıristiyan Kıpti (Çingene) nin sayımı yapılmıştı.

Yukarıda belirtildiği gibi, 19. yüzyılda bir taraftan Balkanlardan ve Adalardan Anadolu'ya gerçekleşen Hıristiyan göçleri, Rumeli'deki Hıristiyan nüfusu azaltmış, Anadolu'daki Hıristiyan nüfusu bir miktar artışmışsa da, 93 Harbi sonrasında yapılan 1878 Berlin Anlaşması ve 1913 Balkan Harbinin ardından kaybedilen topraklarla birlikte Osmanlı Devleti'nin Hıristiyan nüfusunun çoğu sınırları dışında kalmıştı.

1914 senesinde, Osmanlı Devleti'nin Avrupa ve Asya'daki topraklarında gayrimüslimler; Rum, Ermeni, Musevi, Rum Katolik, Ermeni Katolik, Protestan, Latin, Süryani, Süryani-i Kadim, Keldani, Ya'kubi, Maruni, Samiri, Nesturi, Kıpti, Kazak (Rus), Bulgar, Sırp ve Ulah olmak üzere, 19 ayrı grup halindeydiler.

Toplam Hıristiyan nüfus, 3.273.591 olup genel nüfusun (18.520.016) % 17,6'sını oluşturmaktaydı. Bu çok sayıdaki Hıristiyan unsurların içinde birinci sırayı, 1.729.738 nüfus ile Rumlar, ikinci sırayı da 1.161.169 nüfus ile Gregoryen Ermeniler alıyorlardı.

ANADOLU VE BALKANLARDA HIRİSTİYAN GRUPLAR

1. Rumlar

Hıristiyanlık, 4. yüzyıldan itibaren Doğu Roma İmparatorluğu'nun resmi dini olmuştu. İmparator Herakleios'un (610–641) buyruğuyla 7. yüzyılda Doğu Roma İmparatorluğunda önemli bir reform daha yapıldı: İmparatorluğunun resmi dili olan Latince'nin yerini Yunanca aldı. İmparatorluğun sınırları dahilinde Anadolu ve Balkan topraklarında yaşayan yerli halklara Hıristiyanlık ve Yunanca devlet eliyle yayılmaya başladı. Rumlaştırma denilen bu uygulamayı Bizans yönetimi devlet siyaseti olarak uyguladı. Israrla sürdürülen bu politikalar sonucu İmparatorluğun Hıristiyan nüfusu önceleri Romaios (Romalı) olarak anılırken daha sonraları Romios (Rum) veya Bizanslı adını aldı.

İstanbul Patriği Mikhael Kerularios'un, 1054'te Ortodoks adı verilen Doğu Kiliseleri'ni Roma Hıristiyanlığından koparark üstün Papalık'la ilişkisini bütünüyle kesmesiyle ayrı bir Hıristiyan dünya teşekkül etti. Bunlar kendilerini "Ortodoks" yani asıl "Doğru yol" üzere olanlar diye tanımlıyorlardı.

Bizans İmparatorlarının yürüttüğü ve 7. yüzyıldan sonra başlayan ve 11–12. yüzyıllarda etkisini sürdüren Rumlaştırma operasyonu sürecinde Anadolu'nun yerli halkları, papazların "İncil'in dili dışında bir dille konuşulan her kelime cehenneme gitmek için işlenen bir günah olarak hesaplanacaktır" şeklindeki propaganda ve telkinlerine maruz kalmışlardı. Devlet desteğiyle yürütülen bu sistemli politika sürecinde Anadolu'daki küçük kavimler, kendi dillerini unutmaya ve Bizans devletinin dili olan Yunancayı konuşmaya zorlanmışlardı. Zaten eski Bizans ve Yunan kaynakları da Anadolu'da Helenlerden bahsederlerken; dil bakımından Helenleşmiş Frigleri, Galatları, Gotları, Lidleri, Ermenileri, Slavları ve diğerlerini kastetmekteydiler.

Papalık'tan ayrılmış olan Doğu Kiliseleri'nin hepsi İstanbul Patriğine bağlı değillerdi. Dinsel birçok konuda aralarında ayrım ve anlaşmazlık söz konusuydu. Nitekim 1071 senesinden itibaren Selçuklu Türklerinin Anadolu'yu işgali öncesinde, Konya ve Kapadokya yöresinin nüfusu Monofizit Ermeniler, Ortodoks olmayan Süryaniler, Romalılar (Kapadokya'nın Ortodoks yerlileri ve Ortodoks Süryanileri) ve az sayıda Hayhurum denilen Ermenice konuşan

Ortodokslardan oluşmaktaydı. Bunlar Hıristiyanlaşma yoluyla kadim dillerini terk ederek Yunancayı benimsemişlerdi. Arami dilindeki Eski ve Yeni Ahit'in yerine Yunanca çevirilerini kullanıyorlardı. Fakat İstanbul'daki Ortodoks Patriğine bağlı olanlar hangi etnik kökenden gelirlerse gelsinler "Rum" olarak adlandırılmaktaydılar.

Anadolu'daki bu çeşitlilik dinsel farklılıklarla sınırlı değildi. 954 tarihinde Ermeni kökenli Bizans Generali Bardas Fokas, Doğu Anadolu'da Araplara karşı savaşırken 50 bin kişilik ordusu Ermenilerden, Türklerden, Slavlardan, Hazarlardan ve firari Arap askerlerinden oluşuyordu.

İstanbul Patriğine bağlı olan Rum milleti, 1870 senesine kadar Helenlerden (Yunanlılar) başka Ortodoks Bulgarları, Ortodoks Arnavutları, Ortodoks Makedonları, Ortodoks Ulahları ve Türkçe konuşan Ortodoks Gagavuzlar kapsıyordu. 1865 senesinde Rumen Kilisesi bağımsızlaşarak İstanbul'daki Patrikhanenin hakimiyet alanına darbe indirdi. Padişah 1870 yılında da Bulgar Eksarhlığı'nın (Kilisesinin) bağımsızlığını tanıdı; ardından da uluṣal-dini milletler, ulusal milletler olarak yasallaştı.

16. yüzyıl Osmanlı kayıtlarından Anadolu'da Hıristiyan nüfusun ne kadar küçük bir azınlık teşkil ettiğine dair bilgileri daha önce vermiştik. Doğu Karadeniz'deki bir kısım Ortodoks sayılmazsa Anadolu'daki bu küçük Hıristiyan varlığının çoğunluğunu da Ermenilerin teşkil ettiğini tahmin etmek yanlış olmayacaktır.

Orta ve Batı Anadolu'daki Hıristiyan nüfusun artışı daha çok 19. yüzyıldan sonraki gelişmelere dayanır. Orta Anadolu ve Batı Anadolu'ya doğru yayılan Hıristiyan nüfus hareketi, Tanzimat'tan sonra büyük oranda hızlandı. Bu dönemde Akdeniz Adaları, Mora ve Balkanların çeşitli yörelerinden büyük kitleler halinde Rum çiftçiler gelip Batı Anadolu'nun verimli arazilerine yerleşmeye başladılar. Gelişen Avrupa sanayisinin hammadde ihtiyacına yönelik dış satım, Batı Anadolu'da tarımsal emeğe gereksinimi artırmıştı. Bu gereksinimin karşılanması yine ülkenin başka alanlarından karşılanabilirdi. Nitekim Methone Piskoposu Anthimos Karakallos bu durumu şöyle ifade ediyordu:

"Anadolu ağaları onları kim alacak diye birbirleriyle yarışıyorlardı. Onlara kiliseler yapıyorlar, evler inşa ediyorlardı. Ayrı ayrı Rum köyleri kuruyorlar, on yıl boyunca vergiden ve haraçtan muaf tutuluyorlardı.

Bu göçler nedeniyle, Orta ve Batı Anadolu'nun Hıristiyan nüfus oranı ve demografik yapısı önemli ölçüde değişti. Mesela 1535'de İzmir, Manisa, Aydın ve Muğla'yı kapsayan Aydın vilayetinde nüfusun ancak %0,89'u Hıristiyan iken, 1911'de bu oran %17'lere ulaşmıştı. 1914 senesinde aynı sınır-

lar dahilindeki Rum nüfus 299.096'e dayanmıştı (toplam nüfus: 1.608.748). Aydın vilayetindeki Rum kitlenin çoğunluğu İzmir sancağında kümeleşmişti. Sahil kesimlerinde yaşayanların büyük kısmı ise ticaretle uğraşmaktaydı. Zaman içinde çoğunluğa ulaştıkları İzmir'de Rumlar 18. yüzyılın başında bile çok azınlıktaydılar. 1717 tarihinde kentte 19 cami, 18 sinagog varken, sadece iki tane Ortodoks kilişesi vardı. Rumların Anadolu'ya göçleri ve Batı Anadolu'daki demografik yapının değişmesine Urla güzel bir örnek teşkil etmektedir. Evliya Çelebi, 17. yüzyılın ortasında Urla'nın tamamıyla Türk olduğunu söylemektedir. Fakat göçler sayesinde Rumlar, 1912'lerde çoğunluğa ulaşmışlardı. 1914 tarihinde Urla'da 9.361 Müslüman nüfusa karşılık 24.711 Rum yaşamaktaydı.

Benzer gelişme, Batı Anadolu'nun önemli şehirlerden Bursa için de geçerlidir. 1522 tarihinde Ermeniler de dahil Bursa'daki Hıristiyan nüfus sadece 359 olarak belirlenmişti. 1914 tarihinde ise Bursa merkez kazasının 147.777 nüfusu içinde 24.048 Rum yaşamaktaydı.

1914 senesinde Osmanlı sınırları içinde sayım kapsamında olan yerlerdeki Rumların toplam sayısı 1.729.738'e (26.468 Rumca konuşan Katolikler bu sayıya dahil değildir) ulaşmaktaydı. Bu nüfusun en büyük kısmı, sırasıyla Aydın (299.096), Edirne (224.454), İstanbul (205.375), Trabzon (161.573), Samsun (98.739), Beyrut (87.244) vilayetlerinde yaşıyordu.

Osmanlı'yı parçalamak isteyen emperyalist güçler, diğer etnik ve dini unsurlara yaptıkları gibi Ortodoksları da kendi politikalarının taraftarı yapmışlardı. 1922 senesinde İngilizlerce donatılmış olan Yunan ordusu, Anadolu'dan kaçarken birçok Rum da beraberinde kaçtı.

Lozan Anlaşmasının ardından (1923) karşılıklı değişim (Mübadele) anlaşması yapıldı. Değişim kapsamında esas olan etnik köken ve dil değil din idi. Rum Ortodokslar Müslümanlarla değiştirildi. Bu arada Türk Ortodokslar da Yunanistan'a gönderildiler.

2. Ortodoks Türkler (Gagavuzlar, Karamanlar, Urumlar)

Ortodoks Rum camiası arasında dillerini korumuş olan Hıristiyan Türkler de vardı. Çoğunluğu Moldova'da olmak üzere Kuzey Bulgaristan, Ukrayna ve Romanya'ya dağılmış olarak yaşayanlarına Gagavuz, Orta Anadolu'da yaşayanlarına da Karaman adı verilmektedir.

Gagavuzlar, büyük olasılıkla Karadeniz'in kuzeyinden geçerek Balkanlara inen ve daha sonra Hıristiyanlığı benimsemiş Türk kavimlerinden gelmekteydiler. Çünkü daha 4. yüzyılda Balkanlara hakim olan Hunlardan sonra Avarlar,

Bulgarlar, Macarlar, Oğuzlar, Kumanlar ve Peçenekler gibi çeşitli Türk kavimleri Balkanlara göçmüşler ve buralara dağılmışlardı.

Gagavuzların kökenleriyle ilgili çeşitli iddialar bulunsa da kendi halkının tarihini yazan Gagavuz Başpapazı Mihail Çakır, köken sorunuyla ilgili bütün görüşleri değerlendirmiş; Gagavuzların, Anadolu Selçuklularının veya Kumanların soyundan değil, Oğuz Türklerinin soyundan geldiği sonucuna varmıştır.

Gagavuzların 1264 senesinde Dobruca'ya yerleştirilen Selçuklu Sultanı İzzeddin Keykavus'la birlikte gelen Sarı Saltuk'a bağlı Türkler olduğu yolundaki görüş ve iddialar ispatlanamamıştır. Gagavuzların Peçenek, Oğuz ve Kumanlarla birlikte Anadolu Selçuklularının Balkanlarda oluşturduğu karışımdan oluşmuş oldukları görüşü ağırlıklı olarak kabul görmektedir. Dilleri incelendiğinde kolayca anlaşıldığı gibi hakim olan unsur Oğuzlardır. Zira Gagavuzcada Kuzey Türk lehçelerinin izine çok az rastlanır.

Gagavuzlar gibi hem ana dil olarak, hem de dini ibadetlerine Türkçe kullanan Türklere Kırım'da "Urumlar" deniyordu. Yapılan yeni araştırmalar Urumların, Kıpçak-Oğuz karışımı bir kökenden geldiklerini göstermiştir.

Çoğunlukla Orta Anadolu'da yaşayan Ortodoks Karamanlar da Gagavuzlar gibi Türkçe'yi hem günlük, hem de dini ibadetlerinde kullanıyorlardı. Bu durum, Karamanlı Ortodoksların Türk kökenli oldukları tezini güçlendirmektedir.

Ortodoks oldukları için Osmanlı kaynaklarında "Rum" olarak kaydedilen Karamanlılar hakkında ilk kayıtlara Batılı kaynaklarda rastlamaktayız. 1553–1555 yılları arasında Avusturya elçilik heyeti ile birlikte İstanbul'a gelerek Amasya'ya kadar Anadolu'da bir seyahat yapan Hans Dernschvam, İstanbul'da Yedikule civarında yaşayan Karamanlılarla karşılaşmıştı. Dernschvam, Türkçe konuşan bu Ortodoksların Karaman'dan getirildikleri için de kendilerine başkaları tarafından "Caramanos" adı verildiğini; fakat, onların Karamanlı ismini kullanmadıklarından söz eder. Kendilerini "Anadolu Hıristiyanları, Anadolu Ortodoks Hıristiyanları, Grekçeyi bilmeyen Anadolu Hıristiyanları, Anadolulular" diye tanımlıyorlar ve yalnızca Türkçe konuşuyorlardı.

Karamanlı Ortodoksların Balkanlardan Bizans'ın getirip yerleştirdiği Türk unsurlar olma ihtimali yüksektir. Zira Bizans tarafından Balkanlardan değişik tarihlerde ve kalabalık gruplar halinde getirilip Anadolu'ya yerleştirilmiş olan Türklerin varlığı bilinmektedir. Mesela, Hıristiyan olup 1233 senesinde kendileri için piskoposluk kurulmuş Moldavya'daki Kumanlardan başka, Tatarlardan kaçan 10 bin Kuman, İonnes Vatazes'in hüküm sürdüğü yıllarda

(1222–1254) Bizans'a sığınmıştı. Bunların çoğu Anadolu'ya yerleştirildi. İzmir bölgesine yerleşen Kumanların Mikael Palaiologos döneminde Hıristiyanlaştıklarını ve devletin yüksek yönetici kadrolarında yer aldıklarını tarihsel kaynaklardan öğrenmekteyiz.

Anadolu'ya Bizans tarafından iskan edilen Türk unsuru Kumanlarla sınırlı değildi. Değişik tarihlerde Peçenekler, Uzlar ve daha başka Türk unsurların da yerleşmiş oldukları bilinmektedir.

Ortodoks Karamanlıların (hatta Orta Anadolu'da yaşayan Ermenilerde) Türk kökenlerine olan bağlılıkları Osmanlı sayım defterlerinde ve belgelerinde de görülmektedir. Kayıtlarda Karamanlıların: Selçuk, Yağmur, Aydın, Karagöz, Yahşi, Doğan, Dursun, Kaya, Akça, Kutlu vs. gibi öz Türkçe isimlerin kullandıkları görülmektedir. Mesela 16. yüzyıla ait, 7 ve 68 numaralı tahrir defterlerinin birçok yerinde, adları Türkçe olan fakat Ermeni ve Rum olarak tanımlanmış kayıtlara rastlamaktayız. Kayseri Mahkemesinin Ramazan 981 tarihli başka bir kayıtta da Karye-i Çukur'dan Saya b. Şehri ve Bali b. Ayayorgi ve Timur b. Sevindik adındaki üç Hıristiyanın "Acemi Oğlanlar Ocağı'na" devşirildiği belirtilmekte; ayrıca Erekil adında birisinin de mahkemeye gelip Müslüman olduğu, kendisinin Yusuf, küçük oğlu Kaplan'ın Ali, büyük oğlu Arslan'ın da Veli ismini aldığı ifadeleri yer almaktadır. Hiç şüphesiz vesikalarda geçen Timur, Bali, Sevindik, Arslan, Kaplan gibi isimler Türk isimleridir.

1522'de Ankara kalesindeki altı mahalleden biri Hıristiyan mahallesidir. Bunlardan vergi mükellefi olan bazılarının isimleri Vartan, Bedros, Serkis gibi Ermeni isimleri, birçoğununki ise Melikşah, Gökçe, Aydın, Kutlu, Arslan, Emirşah, Murat gibi tamamıyla Türkçe olan isimlerdir.

Kayseri'nin Rum ahalisi arasında Kar-yağdı, Su, Karlu, Tanrı-verdi, Yağmur, Kaya, Karaca, Sultan-şah gibi Türkçe isimleri olanlar vardı. Çevre vilayetlerden Sivas'ta yaşayan gayrı müslim halk arasında çok sayıda Akbaş, Alagöz, Altun, Asil Bey, Altun Şeh, Aykud, Ağca, Bayrak, Bayram, Beyrek, Deniz, Budak, Bahşayiş, Devletyar, Gökçe, Böcü, Durmuş, Eymir, Emir Şeh, Göçeri, Göçbeyi gibi çeşitli Türkçe isimlere tesadüf edilmekteydi. Aynı şekilde Yozgat'taki gayrimüslimlerin de Ayvaz, Ateş, Burak, Bahadır, Budak, Murat, Rüstem, Kaplan gibi daha birçok Türkçe isim aldıklarını görmekteyiz.

Türk kökenli Ortodokslar, Helen kökenli veya diğer Anadolu kökenli Ortodokslardan sadece Rumca konuşmamalarıyla ayrılmıyorlardı; Yunan propagandacılarına karşı gösterdikleri tavırlarıyla da bu farklılıklarını ortaya koyuyorlardı. 19. yüzyılda Orta Anadolu'daki Rumları belirlemek Yunan görevlilerince oldukça zor olmaktaydı. Çünkü bunların ezici bir çoğunluğu

Türkçe konuşuyorlardı ve Yunanistan ve Yunan devletiyle hiçbir alakaları yoktu. Konya'da 19. yüzyılın sonuna doğru ancak 60 Ortodoks'un varlığından bahsedilirken demiryolunun geçmesinden sonra bu nüfusta artış olmuştu. 1914 yılında merkez kazada bu sayı 6.542'ye ulaşır.

Ancak önemli bir ayrıntı, Yunan Konsolosluk raporlarına göre "Rum" diye tanımlanan Ortodoks nüfusun bir kısmının Rumca, bir kısmının da sadece Türkçe konuşuyor olmasıydı. Yunan Konsolosluk raporlarındaki bu bilgiler bize iki ayrı Ortodoks kitlesinin varlığını açıkça göstermektedir. Bunlar, diğer dindaşlarıyla komşu denecek şekilde yan yana ve iç içe oldukları halde, dil ve kültür olarak tarihi ve etnik kimliklerini ısrarla korumuşlardı. Mesela Niğde, Kayseri yolu üzerindeki Adabal köyünde Türkçe konuşan 400 Ortodoks aile vardı. Aynı güzergah üzerinde, Uluağaç'ta 180, Kırkağaç köyünde 30 Türkçe konuşan Ortodoks aile bulunurken, hemen yakındaki Semandra Köyünde ise 250 Rumca konuşan Ortodoks aile bulunuyordu. Niğde-Kayseri yolunun batısında kalan ve birbirine çok yakın olan köylerde yaşayan Ortodoksların bazıları Rumca bazıları da Türkçe konuşuyorlardı. Mesela Yunan Konsolosunun raporuna göre; Araban (180 aile), Kurduna (250 aile) köylerinde Rumca; 320 ailenin oturduğu Teney köyündeki Ortodokslar ise tamamen Türkçe konuşuyordu.

Anadolu'daki Türk Ortodokslar, 1919 senesinde İstanbul Fener Patrikhanesi'nin işgalcilerle işbirliği yapan tavırlar içine girmesine de seyirci kalmamışlardı. Papa Eftim adıyla tanına Pavlos Karahisaridis ve çevresindeki papazlar ve cemaat, Patrikhane'ye karşı mücadele başlattılar. Pavlos Karahisaridis, 1915 yılında Kayseri metropoliti tarafından papaz ilan edildikten sonra Papa Eftim adıyla tanınmıştı.

Papa Eftim 1918 senesinde Keskin kasabasında papaz oldu. Aynı yıllar İstanbul'un işgal altına alındığı ve Osmanlı Devleti'nin parçalanma girişimlerinin sonuçlanmak üzere olduğu günlerdi. Bu karanlık günlerde İstanbul'daki patrik de Türk düşmanlarıyla işbirliği yapmaktan çekinmiyordu. Nitekim 1919 senesinde Patrik, Bab-ı Ali ile ilişkilerini kestiğini resmen ilan etti. Türkiye'deki Helenlerin sorumluluğunu üstlendiğini açıklamıştı. Patriğin bu işbirlikçi girişimine Anadolu'daki Türk Ortodokslarından tepki gelmekte gecikmedi. Papa Eftim, 1921 senesinde Venizeloscu ve Megalo-İdeacı Başpapaz Meletios Metaksakis'in Patriklik makamını işgal etmesi üzerine bağımsız "Türk Ortodoks Kilisesi" kurma çalışmalarına hız verdi. 1 Mayıs 1921 senesinde Safranbolu kasabasında 2.749 Hıristiyan adına dilekçe vererek Türk Ortodoks Patrikhanesi'nin kurulmasını istedi. "Türk Patrikhanesi, kendilerini Helenleştirmeye (Yunanlılaştırma) çalışan İstanbul'daki Patrikhaneden bağımsız olacaktı." Yeni Türk Ortodoks Kilisesi'nin tüzüğünü hazırlamak üzere, Karamanlılardan ileri gelen 80 kişi ve 24 papazdan oluşan bir kurul

oluşturulmuştu. Ancak, Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan mübadele anlaşması, Türk Ortodoksları da kapsadığı için 1924 senesinden sonra Karamanların büyük bir bölümü Yunanistan'a nakledildi.

BALKANLARDA İSLAMİYET VE TÜRKLER

Balkanlara İslamiyet, her ne kadar Anadolu'dan göçen Türk göçmenler vasıtasıyla ulaşmışsa da, Balkanlarda Türk varlığı Osmanlılardan çok önceye dayanır. Balkan Yarımadası, 4. yüzyıldan beri Karadeniz'in kuzeyinden gelen Türk boylarının yerleşim alanıydı. Hunlar 4. yüzyılın üçüncü çeyreğinden itibaren Balkanlar'da yurt tutmuşlardı. Onları 6-7. yüzyıllarda Avarlar ve Bulgarlar, 9. 10. yüzyıllarda Macarlar, 10-11. yüzyıllarda Peçenekler ve Oğuzlar izledi. 12-13. yüzyıllarda ise Kumanları ve Kıpçakları görmekteyiz.

Balkanlara gelen İslam öncesi bu Türk gruplarının büyük kısmı Hıristiyanlaşmıştı. Fakat bölgenin kültürel ve demografik yapısına kalıcı etkiler yapmışlardı. Bu etkiler, adeta ileriki tarihlerde gerçekleşecek olan Osmanlı Türklerinin Balkanlardaki fetih ve yerleşme hareketinin alt yapısını oluşturmuştu. Türk unsurların, Hıristiyan olsalar da, eski inanç ve geleneklerini devam ettirmiş oldukları muhakkaktı; nitekim Anadolu'dan gelenler, eski sakinlerle rahatlıkla uyum sağlamaktaydılar.

Anadolu üzerinden Balkanlara Müslüman Türklerin geçmesi de aslında Osmanlılarla sınırlı değildi. 1264 senesinde taht kavgasını kaybeden Selçuklu Sultanı İzzettin Keykavus, kendisine bağlı askerleri ile Bizans İmparatoruna sığınmıştı. Bu esnada onunla birlikte 30–40 kadar Türkmen obasının da olduğu rivayet edilir. 1367 tarihlerine doğru Dobruca Desbotluğu'nu (Beyliğini) kuranların bunlar olduğu tahmin edilmektedir.

Tarihçiler, Osmanlı Türklerinin Rumeli'ye çıkış tarihini genellikle 1354 yılına bağlarlar. Oysa Türk kabilelerinin kalıcı olarak Rumeli'ne geçmeleri daha eski tarihlere dayanmaktaydı. 1341–1347 tarihleri arasında Bizans'taki taht kavgası ve iç savaş sırasında Türkler asker olarak görev almışlardı. Bunların bir kısmı İmparator Kantakuzenos tarafından, rakiplerine karşı yararlanmak amacıyla Gelibolu taraflarına iskan edilmişlerdi. Bizans kaynaklarına göre Süleyman Şah Gelibolu'ya geçtiğinde bu Türkler arasında "kendi öz yurdunda imiş gibi" davranıyordu. Edirne'nin alınmasından (1360) Kosova Savaşı'na (1389) kadar geçen zaman zarfında yapılan sayısız savaşlardaki askeri gücü, Anadolu'dan Rumeli'ye göçüp İstranca dağlarının eteklerine kadar yerleşmiş olan Türkler oluşturmaktaydı.

Rumeli'ne Türklerin yerleşmesini gösteren ilk vesikalar 1357 tarihlidir. Bunlar Karesi (Balıkesir) bölgesinden göç ettirilen Yörük Türkleri idi. Daha sonra 1400 tarihinde Menemen Yörükleri Filibe'ye (Plovdiv) sürgün edildi.

15 ve 16. yüzyıllarda hazırlanan Tahrir kayıtlarından; Yunanistan, Bulgaristan ve Makedonya'ya Anadolu'dan önemli sayıda göçler olduğunu ve yaklaşık yüz elli yıl içinde göçen veya sürgün edilen Türklerin (Yörüklerin) sayısının 500 bine ulaştığı anlaşılmaktadır. Göçler, bazen cezalandırma amacıyla devlet tarafından zorla yapılmaktaydı. Mesela, Menemen Ovası'nda kışlayan aşiretlerden tuz yasağını kabul etmeyenleri Sultan I. Beyazıt, Rumeli'ne sürmüş (1400/1401 yılları), Serez taraflarına iskân ettirmişti.

Osmanlıların gelmesinden önce iç savaşlar nedeniyle Balkanlarda köylerin ve yerleşim yerlerinin boşaldığı ve büyük oranda tahrip olduğu bilinmektedir. Türk göçmenler, bu boşalmış köy ve arazilere yerleştiler. Kesinlikle yerli halkı yerlerinden çıkartarak topraklarına ve mallarına el koymadıkları, aksine yeni yerleşim yerlerinin gelişip büyümesine katkıda bulundukları bilinen bir gerçektir. Ayrıca, yerleştikleri harabe halindeki yerleşimlerini eski isimlerini muhafaza ettiler.

Balkanlarda Osmanlı ordusunun fethettiği yerlerdeki askeri görevliler çoğunlukla yerlerinde bırakılmıştı. Kiliselere ve bunların gelir kaynaklarına da dokunulmamıştı. Buna karşın halkın üzerindeki feodal angaryalar büyük oranda kaldırılmıştı. Mesela Osmanlı fetihlerinden önce, hemen bütün Balkanlara hakim olmuş olan Sırp Krallığının uyguladığı "Duşanov Zakonik (Duşan'ın Kanunları)" na göre köylüler haftada iki gün beye karşılıksız hizmet etmek zorundayken (yılda 104 gün), Osmanlılar bunu kaldırmışlardı. Osmanlı yönetiminde köylülerin angaryası yılda sadece 2 gün Tımarlı Sipahi için çalışmakla sınırlıydı. Tek başına bu uygulama bile Osmanlı Türklerinin Balkan halkları tarafından nasıl bir kabul ile karşılandığını izaha yetmektedir.

Balkanlara İslamiyet, Müslüman Türklerin göçüyle gelip yerleşmişti ama İslamiyet'in belirgin bir orana yükselmesi ve kökleşmesi din değiştirme yoluyla, özellikle Arnavut ve Boşnakların kendi kültürel ve etnik kimliklerini korumak için, baskı olmaksızın Müslümanlaşmalarıyla gerçekleşti.

1431 senesinde Arnavutluk'un, 1463 senesinde de Bosna'nın Osmanlı topraklarına katılmasıyla Osmanlı'nın Avrupa topraklarında farklı bir gelişme yaşandı. Balkanlardaki yerli halktan büyük kitleler, hiçbir zorlama olmaksızın toplu ve kitle halinde Müslüman oldular. Bunun yanında, yukarıda sözünü ettiğimiz eski geleneklerini sürdüren Hıristiyan Türklerin, kendi dili ile konuşan yeni fatihlerin safına geçmesi de doğal bir gelişme olmalıydı.

Bütün bu gelişme, aslında Hıristiyanlığı kabul etmiş olmakla birlikte, kendilerini farklı gören etnik grupların, Osmanlı'yı kurtarıcı olarak görmelerinin sonucu olduğunu düşünmek hiç de yanlış olmayacaktır. Mesela Bosna kralların Katolik olmasına rağmen halk Bogomil mezhebindendi ve Papa'nın

savaş açtığı insanlardı. Bu nedenle 1463 yılında Türklerin bütün ülkeyi birkaç gün içinde ele geçirmesini sevinçle karşıladılar. Fetihten sonra çok sayıda soylu ve köylü, kendiliğinden İslam'a girdi. Bosna halkının çevresindeki diğer Slav halklardan farklı bir mezhebi korumaları, Hıristiyanlığın merkezine bu kadar yakın olmalarına rağmen iyi Hıristiyanlar olmayıp Papayı kızdırmaları, ilk fırsatta da kaçarcasına Müslüman olmaları, 6. yüzyıldan itibaren Slavlaştırılan Bosnalıların, aslında Slavlardan farklı bir kimlikten geldikleri ve bu farklılıklarını koruma çabası içinde olduklarının göstergesiydi.

Yapılan hesaplamalara göre, 16. yüzyılda, 12 veya 12,5 milyon dolayında olan Osmanlı nüfusunun, 6 veya 6,5 milyonu Rumeli yakasındaki topraklarda yaşıyordu. Bu tarihlerde sınırları Balkanlarda; Hırvatistan'dan Dalmaçya sahillerine, kuzeyde Tuna ve Sava ırmaklarına kadar uzanmış olan Osmanlı'nın Balkan topraklarında yaşayan Hıristiyan nüfus 4 milyon dolayındaydı. Müslüman nüfusu ise 2 veya 2,5 milyon civarında olması gerekiyordu.

Süleyman Paşa Komutasındaki Osmanlı Akıncıları Çanakkale Boğazını Sallarla Geçip Gelibolu Yarımadasına Çıkıyorlar...

Aradan geçen yaklaşık üç yüz yıl sonra 19. yüzyılın ilk çeyreğinde, Osmanlı'nın Rumeli topraklarındaki nüfusuna ait çok sayıdaki kaynak, Balkanlardaki Müslüman nüfusun gayrimüslimlere oranını %30 ile %43 arasında bildirmektedirler 1831 sayımına göre %37 oranında idi. 1844 sayım sonuçlarına göre ise %29 olarak görünmektedir ve sayısı 4,5 milyon dolayındadır. Her iki sayımda yetersizlik ve özellikle askerlikten kaçmak için Müslümanlarda gizlenme ve kaçağın çok fazla olduğu bilinmektedir.

Balkanlarda Müslüman nüfus 19. yüzyılın ikinci yarısında hızlı bir artış göstermiştir. Bunun nedeni hiç kuşkusuz 1860'lardan sonra Kırım ve Kafkas göçleridir. Göçler nedeniyle 19. yüzyılın ilk yarısında %35'lerde olan Müslüman nüfus oranı %43'lere doğru tırmanmıştı.

1870'lerde, İstanbul da dahil Balkanlardaki toplam Müslüman sayısının 4 milyon 384 bin dolayında olduğu hesaplanmaktadır. Türklerin sayısı 2 milyon dolayındadır. (Çerkezler, 400 bin, Arnavutlar 1 milyon 300 bin, Boşnaklar 600 bin, diğerleri 84 bin).

Balkanlarda Yörükler, Türkmenler ve Evladı Fatihan

Osmanlıların 14. yüzyılın ortasında Gelibolu'yu ele geçirip Rumeli'de bir köprübaşı elde etmelerinden sonra Türkmenlerin batıya doğru göçü hızlanmıştı. Bu göçlerin bir kısmı sürgün şeklinde ise de aynı anda hatırı sayılır bir gönüllü göçler de başlamıştı. Balkanlara yönelik Nüfus göçü ve Türkleşme öylesine hızlı ilerlemekteydi ki yaklaşık elli yıl sonra, yani 16. yüzyılın başlarında, Doğu Balkanlar bölgesinde nüfusun çoğunluğunu artık Türkler oluşturmaktaydı.

Balkanlara geçen Türklerin çoğunluğu köy ve kasabalarda yerleşik hayata geçmişlerse de Aydos ile Eski Zağra arasındaki Doğu Balkan sıradağları ile Batak, Haskovo (Hasköy) ve Gümülcüne arasındaki Rodop dağlarında yoğun Türkmen grupları yaşıyordu. Selanik'in kuzeyindeki dağlık bölgeler Yörüklerin yoğun olarak bulunduğu sahaydı. Daha az miktarda olsa da Üsküp'ün kuzeyindeki dağlık kesimler (Şar Dağları) ile Köstendil sancağında Yörük gruplarına rastlanıyordu. Meriç vadisinin Haskova (Hasköy) ve Tatar Pazarcık arasındaki bölge, 15. yüzyılın başlarında Yörükler tarafından iskân edilmişti. Balkanlardaki göçer Yörük nüfusunun miktarı daha 16. yüzyılın başlarında 250 bine (49.540 hane) ulaşıyordu.

Balkanlara geçen Yörük grupları yeniden örgütlenmişti. Tanrıdağı (Karagöz) Yörükleri, 1543'den 1642 yılına kadar Bulgaristan'ın Çırpan, Karacıkdağı, Eski Zağra, Akçakızanlık, Karınabad, Filibe, Hatuneli, Rus Kasrı, Havas-ı Mahmut Paşa, Ahyolu, Yeni Zağara, Varna, Hirşova, Silistre, Şumnu, Pravadı, Niğbolu, Büyük Tırnova, Razgrad şehir ve kasabalarına dağılmış durumdaydılar. Bulgaristan'daki Yörük gruplarından bir diğeri de Naldöken Yörükleridir.

Selanik Yörükleri, bütün Makedonya ve Teselya'ya yayılmışlardı. Az bir miktarı da Bulgaristan'daydı.

Kosova ve Manastır (az miktarda Bulgaristan ve Dobruca'da) yöresindekiler Ofçabolu Yörükleri olarak anılıyordu.

Doğu Trakya, Dimetoka ve Hasköy (Haskovo) çevrelerine ise Vize Yörükleri yerleşmişti.

Kocacık Yörükleri ise Hirşova, Varna ve Ahyolu'ndan Akkirman, Bender ve Kili'ye kadar olan sahalara dağılmışlardı.

1877–78 Osmanlı-Rus savaşı, yani 93 harbi Balkanlardaki demografik yapıyı kökten etkilemiştir. Bu esnada, çoğu Türk olmak üzere 250–300 bin arasında Müslüman katliama uğradı. 1,5 milyon kadarı da yeni Osmanlı sınırlarından içeri sığınmak zorunda kaldı.

Bu savaş sonrasında Bosna Hersek de Avusturya tarafından işgal edildi. Osmanlı'dan koparılan bu yerlerde yaşayan Türklerden başka Boşnak, Arnavut ve Pomaklar da Osmanlı topraklarına göçe yöneldi. Kitlelerin Bulgaristan, Romanya, Karadağ, Yunanistan ve Sırbistan'dan göçü yavaşlamış olmakla birlikte 1879 senesinden sonra da devam etti. Balkan ülkelerinden göç 1908–1909 yıllarında yeniden artmaya başladı ve 1912 - 1913 Balkan Harbi'nden sonra doruk noktasına ulaştı. I. Dünya Savaşı sırasında da süren göç, 1924–26 senelerinde yapılan mübadelelerle noktalanmış gibi göründü. Fakat göçler 2000 yılına kadar devam edecekti.

1878 Berlin Antlaşması sonucunda Osmanlı devleti, Balkanlarda büyük toprak kaybına uğradı ve yaklaşık 4,5 milyon nüfusunu da kaybetti. Bu nüfusun çoğunluğu Hıristiyan'dı. İmparatorluktaki Hıristiyan unsurun büyük bölümü Osmanlı'dan kopmuş oldu. Böylece Osmanlı artık esas itibariyle Anadolu ve Ortadoğu topraklarına çekilmiş ve ağırlıklı olarak Müslüman bir ülke haline gelmiş oluyordu.[33]

BALKANLAR VE OSMANLI DEVLETİ

Osmanlı İmparatorluğu aslında bir Balkan devletiydi. Çünkü Anadolu'nun bazı kısımları daha henüz fethedilmemişken Osmanlı zaten Balkanlar'daydı.

14. yüzyıl ortalarında Türklerin Çimpe Kalesi'ni alarak Rumeli'ye geçişi Balkanlar'ın tarihinde önemli bir dönüm noktası olmuştur. Osmanlılar, Balkan Yarımadası'na ayak bastıklarında bölgede, kendilerine karşı gelebilecek ne güçlü bir siyasi birlik ne de güçlü bir devlet bulunmaktaydı. O dönem Balkanlar'ın güçlü devletlerinden olan Sırp İmparatorluğu, Osmanlıların askeri gücüne dayanamayarak 15. yüzyıl ortalarında çöktü.

Osmanlı Türklerinin, Trakya'ya ayak bastıktan sonra, 1361'de Edirne'yi ve 1363'te de Filibe'yi alarak bölgede ilerlemeye başlamaları, aralarında çeşitli dini, siyasi, askeri vb. sorunlar olan Balkan halklarının (Yunanlar, Bulgarlar, Sırplar, Arnavutlar, Bosnalılar, Eflaklılar, Boğdanlılar, Hırvatlar, Slovenler) bu sorunlarını bir kenara bırakıp yaklaşan Türk tehlikesine karşı birleşerek savunma ve saldırılar yapmalarına sebep oldu. Bu seferlere, Balkan devletleri

33 Orhan Sakin, "Osmanlı'da Etnik Yapı", Ekim Yayınları.

dışında zaman zaman, bölgenin hamiliği rolünü üstlenen Macar Krallığı doğrudan; İngiltere, Fransa, Almanya, İspanya, İtalya, Lehistan ve İskoçya gibi çeşitli Avrupa ülkeleri de bir miktar asker göndererek dolaylı yönden iştirak ettiler.

Haçlı Orduları ile Osmanlı İmparatorluğu arasında 14. yüzyıl ortalarında Sırpsındığı Muharebesi (1364) ile başlayan çatışmalar I. Kosova Muharebesi (1389), Niğbolu Muharebesi (1396), Varna Muharebesi (1444) ve son olarak da II. Kosova Meydan Muharebesi (1448) ile 15. yüzyıl ortalarına kadar devam etti.

II. Kosova Meydan Muharebesi'nin Hıristiyanlarca kaybedilmesi Balkanlar'da Osmanlılara karşı direnişin kesin olarak sona ermesine neden oldu. Bölge, bu savaştan 17. yüzyıl sonlarındaki II. Viyana Kuşatması'na kadar, diğer dönemlere oranla göreceli de olsa sakin ve huzurlu bir dönem geçirdi. Bunda o dönemki Osmanlı yöneticilerinin bölgeden yalnızca bir miktar vergi almayı yeterli görmesi ve halkın gelenek, görenek, inanç ve ibadet olarak ifade edebileceğimiz yaşam tarzına karışmaması önemli bir yere sahiptir. Ayrıca, bundan önceki yerel yöneticilerin baskı, zulüm, adaletsizlik ve ağır vergileri altında ezilen bölge halkının Osmanlıların buraya getirdiği barış, huzur, adaleti ve oluşturdukları hoşgörü ortamını beğenmeleri ve benimsemeleri, yarımadada 15. yüzyıl ortalarından başlayıp 17. yüzyıl sonlarına kadar devam eden huzur ve sakinliği açıklamakta kullanılabilir.

1683 II. Viyana Kuşatması'nda Osmanlı ordusunun uğradığı ağır yenilgi hem Osmanlı, hem Avrupalılar, hem de Balkan ulusları için önemli bir dönüm noktası oldu. Avrupalılar artık Osmanlıyı yenilmez bir güç olarak görmemeye başladılar. Aralarında kutsal bir ittifak kurarak Osmanlılara karşı saldırıya geçtiler. Avrupalı müttefiklerle Osmanlı İmparatorluğu arasındaki çok kanlı ve uzun savaşlar sonucunda(1683-1699), Osmanlı İmparatorluğu tarihindeki ilk aleyhte antlaşma olan 1699 Karlofça Antlaşması'nı imzaladı. Karlofça Antlaşması sonrası Osmanlı İmparatorluğu'ndan kopardığı toprak parçalarıyla Balkanlar'a komşu olan Avusturya-Macaristan ve Doğu Avrupa'da Deli Petro tarafından gerçekleştirilen reformlarla büyük bir güç olarak ortaya çıkan Rusya Çarlığı, 18.yüzyıldan itibaren Balkanlar'daki halkları kendi çıkarları doğrultusunda ve Osmanlı İmparatorluğu'nu zayıflatmak amacıyla kışkırtmaya ve ayaklandırmaya başladılar. 18. yüzyılda meydana gelen isyanlar 19. yüzyılda meydana gelen ayaklanmalara nazaran daha küçük çapta ve kısa süreli olmalarına rağmen, 18. yüzyıl isyanları, 19. yüzyılda meydana gelecek daha büyük çapta, uzun süreli ve sistematik ayaklanmalara hazırlık niteliğinde görülebilir.

OSMANLI EGEMENLİĞİ SONLARI VE İSYANLAR

Sırp İsyanları

19. yüzyıl Osmanlı İmparatorluğu için ayaklanmalar yüzyılı olarak kabul edilebilir. Özellikle Balkan topraklarında meydana gelen isyanlar, Osmanlı Devleti'ni günden güne zayıflamasına ve sonunda parçalanmaya kadar varan bir sürece götürmüştür. 1789'da meydana gelen Fransız İhtilali Avrupa'da eşitlik, adalet, özgürlük, bağımsızlık, anayasacılık vb. birçok yeni düşüncenin ortaya çıkmasına sebep oldu. Ortaya çıkan bu yeni düşünceler kısa sürede bütün dünyada olduğu gibi Balkanlar'da da hızla yayıldı.

Bir Yunan Papazı Balkanlardaki Hıristiyanları Osmanlıya Karşı Kışkırtıyor

19. yüzyıldaki sistematik ayaklanmalardan önce 18. yüzyılda da Yunanistan, Makedonya, Sırbistan, Karadağ, Bulgaristan gibi bazı Osmanlı Balkan eyaletlerinde daha çok vergilerin toplanması ve birtakım ekonomik sebeplerden ötürü ufak çaplı köylü ayaklanmaları olmuştu. Ancak ilk büyük ayaklanma 19. yüzyılın hemen başında Sırbistan'da patlak verdi.

Sırpların isyanında; Fransız İhtilali'nin getirdiği milliyetçilik fikirlerinin yanı sıra büyük devletlerin kışkırtmaları, Sırp topraklarının 18 yüzyıldaki Osmanlı-Avusturya Savaşları sebebiyle harabeye dönmesi, Osmanlı yönetiminin eski gücünde olmaması ve cazibesini yitirmesi, Yeniçeri ileri gelenlerinden bazılarının halka zulmetmesi gibi birtakım sebepler sayılabilir.

Yeniçeriler 1801 yılında Sırbistan'da Osmanlı padişahının temsilcisi olan Belgrad Paşasını öldürdüler. Bölgede kendilerine karşı koyacak bir güç olmayan Yeniçeriler, adeta bölgeyi keyfi bir askeri yönetimle idare ediyorlardı.

Yeniçeriler, birtakım gerekçeler ileri sürerek 72 Sırp ileri gelenini idama mahkûm ettiler. Bu olay 1804 yılında Sırp halkının, bir domuz tüccarı olan Kara Yorgi'nin başkanlığında ayaklanarak tepki vermesine sebep oldu.

Başlangıçta birtakım haksızlıklara karşı bir tepki olarak başlayan mücadelenin yönü, Sırp kuvvetlerinin İvankovaç Muharebesi, Mişar Muharebesi ve Deligrad Muharebesi'nde Osmanlı kuvvetlerini arka arkaya yenmesi üzerine Kara Yorgi tarafından bağımsızlık olarak değiştirildi. 1806-1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nın tam bu döneme denk gelmesi de isyanın bir türlü kontrol altına alınamamasına neden oldu. Ancak Osmanlılar 1809'da yaklaşık 20.000 kişilik bir kuvvetle tekrar Sırbistan'a girdi ve Çegar Muharebesi'nde Sırp ordusu isyanın başından beri ilk defa ciddi olarak yenilgiye uğratıldı. Ancak Kara Yorgi Rusların da desteği ile isyanını 1812'ye kadar aralıklarla devam ettirdi. 1812 Bükreş Antlaşması'nda Rusların da baskısıyla Sırplara birtakım haklar verildi. Fakat bu verilen haklardan tatmin olmayan ve yukarıda da açıkladığımız gibi tam bağımsızlığı hedefleyen Kara Yorgi tekrar ayaklandı. Tam bu sırada Napolyon'un Rusya Seferi'ni başlatmasından da faydalanan Osmanlı İmparatorluğu, Ruslardan yardım alma ümidi olmayan Sırplar üzerine bir ordu gönderdi. Osmanlı kuvvetleri karşısında tutunamayan Kara Yorgi yenilerek Avusturya'ya kaçmak zorunda kaldı. Bunun üzerine isyanın liderliğini 3 yıl sonra,1815'de Miloş Obrenoviç aldı. Bu ayaklanmaya Rusya'nın müdahalesinden çekinen Osmanlı İmparatorluğu, Miloş'la anlaşma yoluna gitti. Onu Sırpların prensi olarak tanıdı ve Sırbistan'a kısmi özerklik verdi.

Rum İsyanları

1817'ye gelindiğinde Sırp isyanı yatışmış gibi görünüyordu. Ama kısa bir süre sonra bu sefer de, imparatorluk içerisindeki başka bir Ortodoks halk olan (Yunanlılar) Rumlar, 1821'de Eflak'ta (Bu günkü Romanya) Rus Generali Aleksandr İpsilanti başkanlığında ayaklandılar. Rumların isyanlarını burada başlatmasının sebebi bölgenin Rusya'ya yakın olması sebebiyle Ruslardan da yardım alacaklarını ummaları ve Eflak halkının da kendilerine destek vereceğini düşünmeleriydi. Ancak Bab-ı Ali tarafından, uzun bir süreden beri bölgeye yönetici olarak atanan Fenerli Rum idarecilerin kötü yönetiminden çok çekmiş olan Eflaklıların isyana destek vermemesi ve İpsilanti'nin çok güvendiği Rus yardımının da bir türlü gelmemesi nedeniyle ayaklanma kısa sürede bastırıldı. Bunun üzerine Avusturya'ya kaçan İpsilanti orada tutuklandı.

Romanya'daki (Eflak'taki) ayaklanmanın başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Rumlar bu sefer de Mora'da (Yunanistan'da bir bölge) yeni bir isyan başlatarak bağımsız Yunan devletinin kurulduğunu ilan ettiler. Ayaklanma kısa sürede Yunan anakarasının başka yerlerine ve Girit'e de sıçrayarak bölgedeki Türklere karşı bir katliama dönüştü. Ayrıca, Osmanlı ordusunun kara ve deniz

kuvvetlerinin, isyanı bastıracak yeterliliğe sahip olmaması ayaklanmanın bir türlü kontrol altına alınamamasına sebep oluyordu. Bunun üzerine Sultan II. Mahmut, Mısır valisi Kavalalı Mehmet Ali Paşa'ya isyanı bastırması halinde Mora valiliği vaadinde bulunarak onun desteğini istedi. Teklife olumlu yanıt verilmesinden sonra, Osmanlı birliklerinin de desteklediği. Mısır kuvvetleri, kara ve denizden Mora yarımadasına, Yunanlara karşı saldırıya geçti. Yunanları kısa sürede yenilgiye uğratan Mısır ordusu 1827'de Atina'yı ele geçirerek Yunan hükümetini ortadan kaldırdı. Mısır ordusunun Atina'yı ele geçirip Mora'yı işgal etmesi, başta İngiltere olmak üzere Avrupa başkentlerinde ciddi bir endişeye sebep oldu. Doğu Akdeniz'de, Osmanlı İmparatorluğu gibi güçsüz ve her daim kontrol altında tutabilecekleri bir devletin yerine, ileride ciddi bir rakip olma ihtimali bulunan Mısır'ın bulunması Avrupalılar için kabul edilemez bir durumdu ve Yunan isyanına müdahaleleri için bu bile yeterli bir sebep sayılabilirdi.[34]

Sırplar Osmanlıya Karşı Baş Kaldırıyor

Balkanlar'da 19. Yüzyılda başlayan isyanlar, etnik karşıtlıklardan kaynaklı çatışmalar sonrasında patlak veren I. Balkan Savaşı'nda çok sayıda cephede büyük birliklere karşı savaşmak zorunda kalan Osmanlı ordusu, birkaç savaş hariç, geri kalan bütün savaşlardan yenilgiyle ayrılmıştır. Bu savaşlar sonrasında sınırları bu günkü Türkiye Cumhuriyeti'nin batı sınırlarının bile gerisine gitmiştir. Akabinde gerçekleşen II. Balkan Savaşı'nda bir nebze dahi olsa toparlanan Osmanlı ordusu kaybettiği küçük birkaç toprak parçasını ve Edirne'yi geri almıştır.[35]

1878'de dağılmanın eşiğine gelen Osmanlı İmparatorluğu'nun kesin çöküşüne giden yolun dönüm noktası Balkan Harbi oldu. Onun ardından başlayan

34 http://tr.wikipedia.org/wiki/Balkanlar .
35 İbrahim Artuç, Balkan Savaşı, KASTAŞ Yayınları, İstanbul 1988.

I. Dünya Savaşı bu süreci tamamladı. Esasen Balkan Harbi, adeta Avrupa'daki karşıt ittifakların aralarındaki hesaplaşmaya ve paylaşım savaşına hazır olmak amacıyla ürettikleri modern silahların denendiği "kostümlü" bir prova olmuştu.

I. Dünya Savaşı'nın halledemediği sorunlar bir şekilde II. Dünya Savaşı ile çözüldü. Tüm bu süreçte milyonlarca insan yaşamını kaybetti.[36] Türkiye ise II. Dünya Savaşına girmemeyi tercih etmiştir.

36 Sacit Kutlu, "Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı Devleti", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007, önsöz

YUNAN MİLLİYETÇİLİĞİ'NİN TARİHİ KÖKENİ

Her ne kadar çağdaş Yunan milliyetçiliği, 19. yüzyıl başında Yunanistan'ın bağımsız bir ulus devlet olarak ortaya çıkışından türemiş olsa da kökenleri tarihsel olarak çok daha eskilere uzanır. Esas olarak 17. yüzyıl Batı Avrupası'nda ulus devletlerin ve milliyetçiliğin yükselmesiyle bağlantılı olup, Avrupa ve Osmanlı'daki uluslararası politikanın etkileşiminden etkilenmiştir. Bu, dört yüzyıl süren Türk hakimiyetinin bir belirtisi olarak da okunabilir.

Onüçüncü yüzyıl gibi erken bir tarihte Yunan edebiyatında George Gernistus İmparator II. Manuel Palaeologus'a (1350-1425) yönelttiği türden beyanlara rastlanır:

"Zat-ı alinizin üzerinde hakimiyetinizi kurmuş olduğunuz Bizler, nam-ı diğer Helen ırkıyız; dilimiz ve eğitimimiz bunun kanıtıdır."[37]

Nesnel bir kan ilişkisinin var olup olmadığına bakılmaksızın, ortak bir nesepten gelindiğine dair inanış, etnik bir grubun özelliklerinden biri olabilir. Öte yandan, Gemistus'un düşüncesinde, Yunan milliyetçiliğinin erken dönem işaretine de rastlamak mümkün.

Εθνος (Etnos), çağdaş Yunanca'da "millet" kelimesine karşılık geliyor. Baş harf olan "E" gururlu bir edayla büyük harfle yazıldığında, üstün milletten, yani Yunan milletinden söz edilmiş oluyor. Bununla birlikte, Yunan Bağımsızlık Savaşı patlak verdiğinde, bazı kaynaklar, bu kelimenin rastgele kullanıldığından söz ederler. Bir diğer kelime olarak "γένος" (Genos), millet konusundaki tartışmalarda en popüler kelime haline gelmişti. Bu kelimenin tam olarak anlamı; "ırk", "döl", "menşe" idi. Yunanlıların o dönemde atalarına, yani Antik Grekler'e karşı duydukları gurur ve tarihsel bilinci yansıtıyordu. Bu tür bir neo-klasisizme, 19. yüzyıl başında, köy çocuklarına bile Yunan destanlarından kahramanlarının isimlerinin verilmesinde rastlanır. Bu konuya dair yorumda bulunan Yanya Valisi Tepedelenli Ali Paşa, şu gözlemlerde bulunuyor:

"Ey siz Grekler, sizin aklınızda büyük bir şey var. Artık çocuklarınıza John, Peter, Konstantinos isimlerini koymuyorsunuz; onun yerine Leonidas, Themistocies, Aristid isimlerini veriyorsunuz. Peki, bundaki amacınız ne?"[38]

37 S. Lambros, "Palaeologan and Peloponnesian Matters", cilt 3, Cambridge, England: Cambridge Üniversite Yayınları, 1965, s.246.

38 K.T. Dimaras, "The History of Modern Greek Literature", Athens, 1947, s.164.

Yunan dili, diğer diller gibi bu dili konuşan insanlar (hem elit tabaka, hem de kitleler) arasındaki dayanışmaya ve onları diğer topluluklardan ayrı kılmaya katkıda bulunan münferit bir iletişim kanalı yaratmaya meyillidir. Osmanlı İmparatorluğu'nda Yunanca konuşan unsurlar veya alt-topluluklar, büyük ve gevşek bir ağ kurmuşlardı ve kurulan bu ağ diasporadaki Greklerin bile ötesine ulaşmıştı.

Yunan Milliyetçiliğinin Dinsel Temeli

Osmanlı İmparatorluğu dahilinde daha kapsamlı ancak çok daha az türdeş bir bağ da, Doğu veya Grek Ortodoksluğu'na mensup kişiler arasındaki ortak dini değerler söz konusu olduğunda ortaya çıkardı. Her ne kadar dilden daha gevşek ve daha az uyumlu olsa da bu kanal da, Yunanca konuşan ve merkezi İstanbul'da bulunan Patrikhane tarafından organize edilip kurumsallaştırılmıştı. Patrikhane'nin hiyerarşisi, Osmanlılı Türkler ve Latinlerin hakimiyetleri karşısında kendisini Grek Ortodoksluğunun bekçisi olarak tanıtmaya meyilliydi.

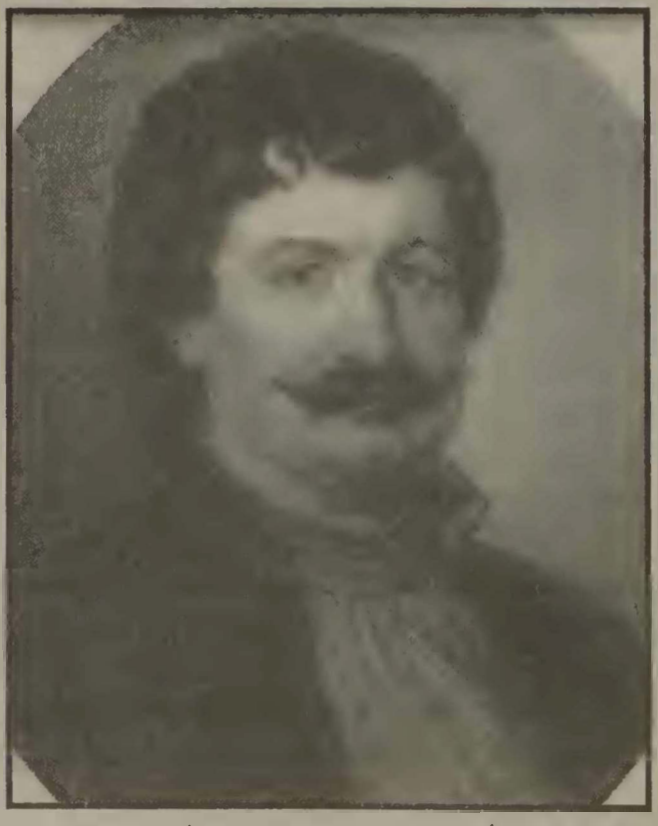

Yunan İsyanı'nın ve Megali İdea'nın Fikir Babası Velestinli Rigas

Ortodoksluk ile Yunan devleti arasındaki en bariz bağlantılardan birine, Osmanlı hakimiyeti döneminde rastlanır. Fatih Sultan Mehmet 1453 yılında İstanbul'u fethettiğinde, Yunan İmparatorluğu'nun seküler gücünü sonlandırmış; ancak Hıristiyan kilisenin otoritesinin kurulmasına da izin vermişti.

İslam kanunu insanları milliyetine göre değil, dinine göre böldüğü için, Sultan'ın Yunan tebaaları, başlarında Patrik bulunacak şekilde, bir milletin içine dahil edilmişti. Bu şekilde, resmi Yunan dini ile resmi Yunan devleti arasında bir bağ kurulmuştu. Kilise ve Yunan halkı, genellikle güven içinde ve belli bir hoşgörüden yararlanacak şekilde yaşadılar. Osmanlı'nın egemenliğini kabul etmek kaydıyla elbette. Yararlandıkları imtiyazların karşılığında, Kilise hiyerarşisinin Türk devletinin idaresine katılmayı kabul etmesi gerekiyordu. Bu bürokrasi, Kanuni Süleyman'ın hükümdarlığının ardından artan bir yolsuzluğa konu olunca, Yunan kilisesi de, çöküş sürecine girdi.

17. yüzyıl başlarında Yunanlılar, Batı'nın yeni üstünlüğünü kabul eden ancak Yunanistan'ın da zaferiyle avuntu duyan bir ruh haline bürünmüştü. Diasporadaki veya Osmanlı'nın işgalinden kurtulan topraklarda yaşayan Yunanlı yazarlar, artık İslam'ın egemenliği altına girmek zorunda kalan dindaşlarının kaderleriyle ilgilenmeye başlamışlardı. Bu süreçte, ulusal karaktere ilişkin basmakalıp örnekler oluşturmuşlardı.

Bununla birlikte, fatih ile fethedilen arasındaki ayrım çizgisini oluşturan şey; Türk'e karşı Yunanlı'dan ziyade, Müslüman'a karşı Hıristiyan fikriydi. 1644'te Girit'te doğan Romen Katolik propagandacı Frangiskos Skoufos, "tüm dünyayı özgürlüğüne kavuşturan, özellikle de γένος'u özgürleştiren İsa"ya çağrıda bulunan bir dua bestelemişti. Şöyle diyordu duada:

"Bu denli muzaffer ve soylu bir γένος'un Tanrı tanımaz türban karşısında secde etmesi mi gerekir?"[39]

Venedik'in hakimiyetindeki Yunanistan'da yaşamış olan Elias Miniatis (1669-1714), benzeri bir duayı Meryem Ana'ya yöneltmişti:

"Ey yüce Meryem, Yunanlıların zavallı γένος'u, bu inanılmaz tutsaklığın prangalarından ne zaman kurtulacak?"[40]

Müslümanların hakimiyetinden kurtulma yönündeki bu umudun körüklenmesi, Katolik propagandasıyla elele ilerledi ve Hıristiyanlık öncesi Helenizm ile Bizans sonrası Helenizm arasındaki devamlılık duygusunu harekete geçirip, tutsak γένος milleti arasında, "soylarının Antik Grek'ten geldiği"ne dair inanışı yaygınlaştırdı.

1821 yılında Türk hakimiyetine karşı silaha sarılan Yunanlı devrimcilerin büyük bölümü, Ortodokslukla yakın bağlantı içindeydi ve Ortodoksluk geleneklerine sıkı sıkıya bağlıydı. Siyasi özgürlük uğruna olduğu kadar Hıristiyan inanışı için de mücadele verdiklerine inanıyorlar; Türkleri topraklarından kov

39 Modern Greek Literature, s. 100-101.
40 Modern Greek Literature, s. 114.

Rigas'ın Ünlü Haritası. Rigas Bu Coğrafyadaki Hıristiyan Halkları Osmanlıya Karşı Ayaklandırmayı Planlıyordu.

ma yönünde verdikleri mücadeleye "İslam'a karşı kutsal savaş" anlamı yüklüyorlardı. Dolayısıyla, 1821 yılında Pelopennesus'ta (Mora Yarımadası) devrim patlak verdiğinde ve Alexander Ipsilantis Balkanlarda yaşayan Hıristiyan halkların özgürlüğü adına Beylikler'i (Eflak ve Buğdan) işgal ettiğinde, Grek kilisesi, buna bir karşılık vermeye mecbur kaldı. İstanbul'da, Patrik, bu hareketi resmi dilden kınadı ve hareketi destekleyenleri aforoz etti. Başarısı son derece kuşkulu olan bir ayaklanmanın sonuçlarından korkmuştu.

Bununla birlikte, Patrik ve ona bağlı görev alan birçok piskoposun yanı sıra Osmanlı'da yaşayan yerel Hıristiyan piskoposlar ve Ortodoks yetkililer, Türklerin bunun intikamını alacaklarını hissetmişlerdi. Bununla birlikte İstanbul dışındaki dini liderlerin tepkisi, Kilise'nin resmi duruşundan oldukça farklıydı. Camialarının doğal liderleri olan birçok köy rahibi, Türkleri geri püskürtmeyi amaçlayan ordulara tüm heyecanlarıyla dahil olmuşlardı. 1821 Aralık'ında hazırlanan anayasanın tam da ilk maddesinde, Ortodoks Kilisesi'nin Yunan devletinin resmi dini olduğuna dair bir hüküm bulunmaktaydı. Anayasada ayrıca bir Din Bakanlığı da kurulmuştu. Bununla birlikte seküler milliyetçiliğin kuvvetleri çoktan harekete geçmişlerdi. Öyle ki Dini Meclis, Osmanlı rejimi altında faydalandıkları yargısal otoriteden piskoposları mahrum bırakma kararı almıştı.[41]

41 Charles Frazee, "**Church and State in Greece**", John T. A. Koumoulides, ed., Greece in Transition (London: Zeno Booksellers and Publishers, 1977), Syf. 129-30.

19.yüzyılın son çeyreği itibariyle Kilise'nin sınırları, devletin sınırlarıyla eşzamanlı olarak genişledi.

1881 yılında Thessaly (Tesalya) ve Epirus'un (Yanya Vilayeti) bir bölümü, Rusya-Türkiye savaşı neticesinde Yunanistan'ın eline geçti ve Kutsal Atina Sinodu, oradaki kiliselerin yönetimini devraldı. Ortodoksluğa son derece bağlı biri olan Apostolos Matrakis, nüfuzun arttığı bu dönemi fırsat bilerek, Yunan halkının dini yaşantısını iyileştirmek üzere kişisel bir Haçlı Seferi başlattı. İlkelerini yaygınlaştırmak üzere bir okul kurdu ve bu okul vasıtasıyla Kilise'ye saldırmaya başladı. 1875 yılında rüşvetle atandığını iddia ettiği üç piskoposu ifşa etti ve buna misilleme olarak Kilise tarafından sürgüne gönderildi. Okulu ise, bizzat Kilise yetkilileri tarafından kapatıldı.

20. yüzyılın başı, ülkenin dini yaşantısı açısından bir dizi önemli olaya sahne oldu. Bunlar arasında belki de en önemlisi Eleftherios Venizelos'un 1910'da tarih sahnesine çıkmasıydı. Venizelos'un faaliyetleri, Yunan ruhban sınıfını bölme potansiyeli taşıyordu. Aynı şekilde millet de ona destek olanlar ve ona karşı çıkanlar olmak üzere ikiye yarılmıştı. Önde gelen kilise üyeleri, Venizelos ile Kral Konstantin arasında Yunanistan'ın Birinci Dünya Savaşı'na katılımı konusunda patlak veren anlaşmazlıkta Kral'ın yanında saf tutmuşlardı; ve Başpiskopos Theoklitos öncülüğünde Atina'da gerçekleştirilen bir aforoz töreninde şöyle denmişti:

Osmanlı Döneminde Türk Egemenliğini Reddeden Yunanlı Asi (Harami) Çete Lideri Dimitrios Makris

"Rahipleri hapse atan ve hem Kralına hem de milletine başkaldıran Venizelos'un üzerinde olsun lanet..."[42]

42 Charles Frazee, "**Church and State in Greece**", John T. A. Koumoulides, ed., Greece in Transition (London: Zeno Booksellers and Publishers, 1977), Syf. 139.

1923 Aralık ayında Kutsal Sinod'un Yunanistan için yeni Gregoryen takvimini kabul etmesiyle aynı ay içinde, Başpiskopos Chrystomos, Din Bakanlığı'na gönderdiği bir mektupta reformların artırılması çağrısında bulundu. Mevcut Kutsal Sinod'un lağvedilmesi ve hükümetin Kilise'yi devlete olan bağımlılığından azat etmesi talep edildi. Yıl sona ermeden Kilise tarafından yeni anayasa hazırlandı. Gelecekte, sivil hükümetin gücü, kilise işlerine karışmak konusunda ciddi anlamda sınırlandırılacaktı. Bununla birlikte, bu yeni anayasa 1925 yılında generaller tarafından iptal edildi ve hükümet öncülüğündeki bir Sinod yeniden kuruldu.

Grek Ortodoks Kilisesi, baskı altındaki halkın yönetilmesinde önemli görev üstlendi. Ortodoks Kilisesi Anayasa'da, "ülkenin başat veya yerleşik dini" olarak belirtiliyor; dolayısıyla da bir takım yükümlülükler ve imtiyazlar elde ediyordu. Diğer dini gruplar tarafından din değiştirmeye zorlanma ise Anayasa tarafından yasaklanıyordu. Ancak anayasada, "din değiştirmeye zorlanma" kelimesi net bir şekilde tanımlanmıyor; ayrıca bu konudaki yasağa herhangi bir bağlayıcılık getirilmiyordu. Kilise, mali ve yasal destek konusunda hükümete bağımlıydı –devlet, ruhban sınıfına para öder; kilise bütçesini sübvanse eder; kilisenin mal varlığını yönetirdi. Hükümet, kilise yararına dolaylı vergiler yoluyla desteğini sunar; ilk ve ikinci sınıflarda din eğitimi zorunluluğu getirir; ve daha üst düzey din eğitimine teşvik sağlardı. Bunun karşılığında, Kilise, Ulusal Eğitim ve Din Bakanlığı tarafından denetim altında tutulurdu. Hükümet, 1981 yılındaki resmi açıklamasında, Kilise ile Devlet'in ayrılması yönündeki niyetini beyan etmişti; ancak üzerinden on yıllar geçmesine rağmen bu niyetin etkileri halen ortaya çıkmış sayılmaz. Halen köyde çalışan rahip, Yunan kültürü ve dini geleneklerinin koruyucusu konumunda ve bu şekilde de köylülerden saygı, hürmet görüyor.

Yunan Ortodoks Kilisesi, son derece güçlü ve temelleri eskiye dayanan bir kültürel geleneğin mirasçısı. Büyük ölçüde teokratik Bizans dünyasının psikolojisini ve davranış modellerini miras aldığı söylenebilir. Bununla birlikte bugün Ortodoksluğun temel çelişkisi; coğrafya kaynaklı. Coğrafya, Yunan tarihi açısından her konuya nüfuz eden bir sorun. Şöyle ki; Yunan Kilisesi'nin başındaki kişi, Yunanistan'da yaşamıyor ve halen geçerli olan Osmanlı kurallarına göre, söz konusu kişinin adaylığı, Türk milliyetinden olmasıyla sınırlandırılıyor.

Her ne kadar Grek Ortodoks Kilisesi Yunanistan'da kültürel anlamda güçlü olsa da ("gerçek anlamda" Yunanlı olmak, Ortodoks olmak anlamına geliyor), kendi milleti içinde bir yuvası olmayan bir kiliseden söz ediyoruz. Üyelerinden bağımsız olarak, Patriklerin de aralarından seçildiği Türkiye doğumlu güçlü ve zeki liderlerden oluşan havuz, giderek küçülüyor. Bunun da nedeni, sekülarizmin yükselişi ve Yunanlıların, bu azınlığın sürekli olarak Türkiye'den göçmesi.

Balkanlarda Osmanlı Hakimiyeti

İstanbul 1453 yılında Osmanlı Türklerinin eline geçtiğinde, Ortodoks Grekler, ilk başlarda Müslüman Osmanlıları memnuniyetle karşıladılar; çünkü Roma Katolikleri ile kıyaslandığında onları dini açıdan çok daha merhametli ve adil buldular. Bununla birlikte Osmanlı hakimiyeti, Avrupa'ya olan erişimin yollarını kapadı ve Yunanistan'ın izolasyonuna neden oldu. Sonraki üç yüz yıl boyunca Yunanistan sürekli olarak zaptedildi.

1480 gibi erken bir tarihte ise, Osmanlı'nın uyguladığı vergiler karşısında dağlık alanlarda silahlı direniş başladı. Klephtler veya çeteler, vergi toplayan kişilere ve diğer Osmanlı yetkililerine saldırdılar. Richard Clogg, bu durumu, "ulusal direnişin ilkel bir hali" olarak tanımlar. Bu hareket, 18. ve 19. yüzyıllardaki milliyetçi ayaklanmalara da ilham kaynağı oldu.[43]

Osmanlı İmparatorluğu içinde Yunanca konuşan başlıca elit gruplardan biri de, tüccarlar idi. Örneğin, 18. yüzyıl sonu itibariyle, Selanik merkezli ticaret büyük oranda Yunanlıların eline geçti. Bu ticaret, Balkanlar'a hakim olup; Venedik, Almanya, Avusturya, Polonya ve Macaristan'a doğru yayılmıştı. Dolayısıyla, ticari bir burjuvazi ortaya çıkıyor ve Yunan milliyetçiliğinin büyümesinde önemli bir etmene dönüşüyordu. Bu grubun Osmanlı'nın uyguladığı ekonomik sistemden memnun olmaması, bir tür ayrılık duygusunu da güçlendirmiş; bu da ulusal bilinci tetikleyip, karşılıklı olarak olumsuz davranışların ve basmakalıp modellerin oluşumunu teşvik etmişti.[44]

Bu süreçte başka elit alt-gruplar da sahneye çıktılar. Aralarında Ege adalarındaki gemi sahipleri ve Peloponnese'deki (Mora Yarımadası) arazi sahipleri de bulunuyordu. Vergilendirme sistemleri ve gelir ile imtiyazların dağıtımı, Osmanlı imparatorluğu içindeki Yunan unsurunu son derece memnuniyetsiz kılmıştı.

Yüzlerce yıl süren Osmanlı yönetimine karşın bir Yunan "milleti" bekasını korumuştu; ancak bu milleti net bir şekilde tanımlamak son derece güç idi. Her ne kadar kendilerini Yunanlı olarak tanımlayan kişiler dünyanın her bir yanında görülebilse de, coğrafi tanımlamalar hiçbir şekilde uygun düşmüyordu. Her ne kadar Yunan diline karşı herhangi bir sorun bulunmasa da, kendilerini Yunanlı kabul edenlerin çoğu, artık Yunanca konuşmuyorlardı; yaşadıkları ülkelerin dilini kabul etmişlerdi. Dolayısıyla Ortodoks dini, Yunan milliyetini tanımlamanın temel kriteri haline geldi; Osmanlı İmparatorluğu ise bu minvalde milletlere ayrıldı.

43 Aktaran: Rinn S. Shinn, Greece: A Country Study (Washington, DC: The American University, 1986), s. 16.

44 N. G. Svoronos, The Commerce of Salonika (Athens: 1954), s. 354-356.

18. yüzyıl ortası itibariyle, milliyetçi bir hareket ortaya çıkmaya başlamıştı ve bu hareketin ilk kıpırtıları da, "kültürel yeniden canlanma" şeklinde tezahür ediyordu. Kilise, giderek eleştiri oklarının yağmuruna tutulmaktaydı; bunun da nedeni artan yolsuzluk ve Türklerle açık açık kurduğu yakın işbirliğiydi. Bunun sonucunda ortaya çıkan sekülerleşme eğilimi ise, Yunanistan'ı yeni fikirlere açmıştı. Yunanlılar, kendi tarihlerinin aslında Batı medeniyetinin kökeni olduğunu yavaş yavaş ve büyük bir hayretle öğrenmekteydi. 18. yüzyıl sonu itibariyle Avrupa'daki devrimci dalga sırasında Yunanistan da artık isyan olasılığını ciddi ciddi düşünmeye başlamıştı.

Yunan Bağımsızlık Savaşı

Normlarla beslenen milliyetçilik fikirlerinin ve duygularının bir devlete ait kurumsal gerçekliğe dönüştürülmesi, elit tabakanın göz önündeki üyelerinin ajitasyona yatkın fikir ve duygularının ifadesinden çok daha fazlasını gerektiriyordu. Devrimsel örgütlenme, devrimsel eylemler ve embriyon halinde bir hükümet aygıtının gerekliliği söz konusuydu. Yunanistan'da 1814-1830 dönemi, bu üç organize faaliyetin ortaya çıkmasına tanıklık etti.[45]

1822'den 1833'e dek hazırlanan beş anayasa, sadece γένος'un (Genos) έθνος (Etnos) olma isteğinin canlı sembolleri değillerdi; aynı zamanda isyan halindeki bir milletin yönetilmesine dair bir çerçeve de sundular.

Bu anayasalardan birisi, egemenliğin halka ait odluğuna dair temel hukuki-siyasi milliyetçilik kavramını içermekteydi. Yunanlıların ilk iki geçici anayasasının tıpatıp birbirine benzeyen giriş bölümleri de, bağımsızlık ilanıyla eşdeğerdi. Bu anayasalar, doğal hak anlamında "ulusal mücadele"yi ve Hıristiyanlarla Müslümanlar arasındaki anlaşmazlığı meşrulaştırmaya çalıştılar:

"Yunan milleti işte bu gün siyasi varlığını ve bağımsızlığını ilan eder.

Türklere karşı olan savaşımız, demagojik ve isyancı ilkeler üzerine temellenmemektedir. Yegane amacımız, kişisel özgürlük, mülk özgürlüğü ve onurumuzu geri kazanmaktır.

Söz konusu doğal haklardan güdülenen ve Hıristiyan kardeşlerimizin geri kalanına benzer bir seviyeye erişmek isteyen bizler, Türklere karşı bir savaş başlattık. Hedefimize nihayetinde erişmeye ve kendimizi adil yasalar eşliğinde yönetmeye karar verdik."[46]

Yunanlıların Bağımsızlık Savaşı sırasında milliyetçi ruh hali, kelimelerle değil bizzat eylemlerle ifadesini buldu. Ayrıca geleneksel klephtic denen ge-

45 Stephen G. Xydis, Greece and the Great Powers, 1944-1947 (Selanik: Balkan Araştırmaları Enstitüsü, 1963), s.75.

46 A. Mamoukas, Matters Pertaining to the Rebirth of Greece (Atina: 1852), s. 201.

rilla savaş yöntemlerini kullanıp temel güç olarak dini duygularına dayanarak savaş sürdürmek isteyenler ile Avrupa modelini tercih edip bilinçli bir milliyetçilikle güdülenenler arasında temel bir farklılık bulunmaktaydı. Yetersiz toprak kazanımları ve tatmin edici olmayan sınır anlaşmalarıyla amacına ulaşamayan bu aşama, Yunan dış politikasının resmi bir boyutu olarak topraksal kazanımın entegrasyonunu hedeflemekteydi.

Büyük Fikir (Megali İdea)

1830 yılından itibaren yeni yeni ortaya çıkan Yunan milliyetçiliğinin ilk hedefine (yani Osmanlı yönetiminden kurtarılan bir toprakta bir devlet kurma hedefi) neredeyse bir yüzyıl sonra erişmesiyle birlikte yeni bir ayrılıkçı, yayılmacı ve devlet-temelli kisve altındaki Yunan milliyetçiliği, Büyük Fikir ile simgeselleşmeye başladı.

Pan-Helenizm'e ilişkin bu engin kavram, o dönemin tarihçi ve eğitimcilerinin yazılarında ifadesini buldu ve Yunan ulus devletinin medeni bir toplumdaki rolüne dair Yunancada kullanılan popüler kavramlar arasına girdi.

Bir yüzyıldır süregelen Büyük Fikir ve onun milliyetçi doğası ise Doğu Sorunu'nun gelişim sürecine ve Balkan tarihindeki gelişmelere mütekabil birçok değişiklik yaşadı. Kırım Savaşı sırasında ise, ilginç bir şekilde tarafsızlıktan yana tavır koydu. O dönemde bazı Grekler kendilerini ne Batı'ya ne de Doğu'ya ait hissediyorlar; daha ziyade her ikisine de ait olduklarını düşünüyorlardı. 1800'lü yılların ortasında şöyle bir gözlem söz konusuydu:

"Bir Grek kendini Paris'te de Moskova'da aynı derecede evindeymiş gibi hisseder. Bir Grek, hiçbir zaman Ortodoks olmaktan ve Rusya'yı kardeşi olarak görmekten vazgeçmez; öte yandan aynı şekilde bağımsızlığın ve bilimin dostu olmaktan da asla geri durmaz ve Batı'ya hayranlık ve aşkla bakmayı sürdürür."[47]

Büyük Fikrin Tarihi ve Dini Temelleri

Yunan milliyetçiliğinin kalbi 19. yüzyıl başında Yunan devletinin doğumuyla birlikte atmaya başladı. Devletin kurulduğu dönemde Epirus, (Yanya Vilayeti) Thessaly (Tesclya) Makedonya, Anadolu'nun bazı bölgeleri ve Yunanistan'ın çevresindeki adalarda yaşayan iki milyonun üzerinde Yunanlı, ayrılıkçı yani Grekçe anlamıyla "günahkar" olarak kabul ediliyorlardı. Bu diasporanın kaynaştırılması ve başkenti İstanbul olmak üzere bir Yunan imparatorluğunun yeniden kurulması yönündeki tasavvurlar, Yunanistan'ın dış politikasının temel taşları halini aldı.

47 "The Greek Society", Le Spectateur d'Orient, cilt 1 (1853), s. 36-37.

Yunan devletinin kendisinden bile daha eski olan "Büyük Fikir", devlet üzerinde oldukça büyük bir baskı kurmaktaydı; ve Osmanlı İmparatorluğu tebaası olan veya Britanya'nın sömürge yönetimi altında yaşayan Greklerin özgürlüğünü talep etmekteydi. Ayrıca bu kişilerin Büyük Yunanistan'a dahil edilmesini de öngördüğü için topraksal bir büyümeyi de hedefleri arasına almıştı.

Buradaki temel sorun şuydu ki; Büyük Fikir, Yunan devletinin kaynakları ve kapasitesinin oldukça üzerinde taleplerde bulunmuştu. Tek başına kalan Yunanistan, Osmanlı Türklerinin dengi değildi. Söz konusu Fikir, diğer rakip ve yükselen Balkan devletlerinin milliyetçi emellerine de engel olmuştu. Daha da kötüsü, Avrupa'nın büyük güçlerini rahatsız etmişti.

Herkes, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasıyla birlikte Avrupa'daki güç dengesinin bozulacağından ve büyük olasılıkla da Avrupa çapında bir savaşın patlak vereceğinden korkuyordu.

Her ne kadar Yunanlıların aldıkları tavırlar birçok sorunu aynı anda içermiş olsa da, iki temel kutup söz konusuydu: Ilımlılar ve Radikaller.

Ilımlılar, gerek yurtiçi gerekse yurtdışındaki koşullar olgunlaşana dek her türlü askeri çözümün askıya alınmasından yanaydılar. Bu kapsamda, ülkenin kalkınması ve modern normlarda bir ekonomik ve idari yapının tesisi de bulunmaktaydı. Ayrıca, büyük güçlerden biri veya bir kaçından destek alınması; geri kalanın da rızasının elde edilmesi gerekiyordu. Bu an gelene dek, Ilımlıların savundukları yegane şey; büyük güçlerin diplomatik eylemleri aracılığıyla sınırlı düzeyde toprak kazanımında bulunmaya gayret etmekti. Büyük Fikir, onlar için uzak bir hedef haline gelmişti.

Radikaller ise askeri bir yaklaşımdan yanaydılar. Onlara göre topraklar, yaygınlaşmadığı sürece, Yunanistan'ın iç gelişimi hiçbir zaman marjinalin ötesine geçemezdi. Üstelik uluslararası durum da manipüle edilmeye müsaitti. Ilımlıların aksine, zamanın Yunanistan aleyhine işlediğine inanıyorlardı. Osmanlı'daki reform hareketi ve bu reform hareketine verilen uluslararası destek yüzünden, Osmanlı İmparatorluğu'nun giderek daha da güçlendiğini düşünüyorlardı. Balkanlar'da başka bağımsız devletlerin kurulması ve bu devletlerin ilerleme yanlısı yaygınlaşma politikaları, Yunanlıların elinden gıpta ile bakılan eyaletlerini çalma riskini barındırıyordu. Dolayısıyla, doğrudan harekete geçmek artık ivedi bir hal almıştı.

Her ne kadar yukarıda sözü geçen pozisyonların her birinin savunulmasında içsel etmenler ön planda olsa da, Yunanistan dışındaki koşullar ve olaylar da topraksal yaygınlaşma meselesini etkilemişti.

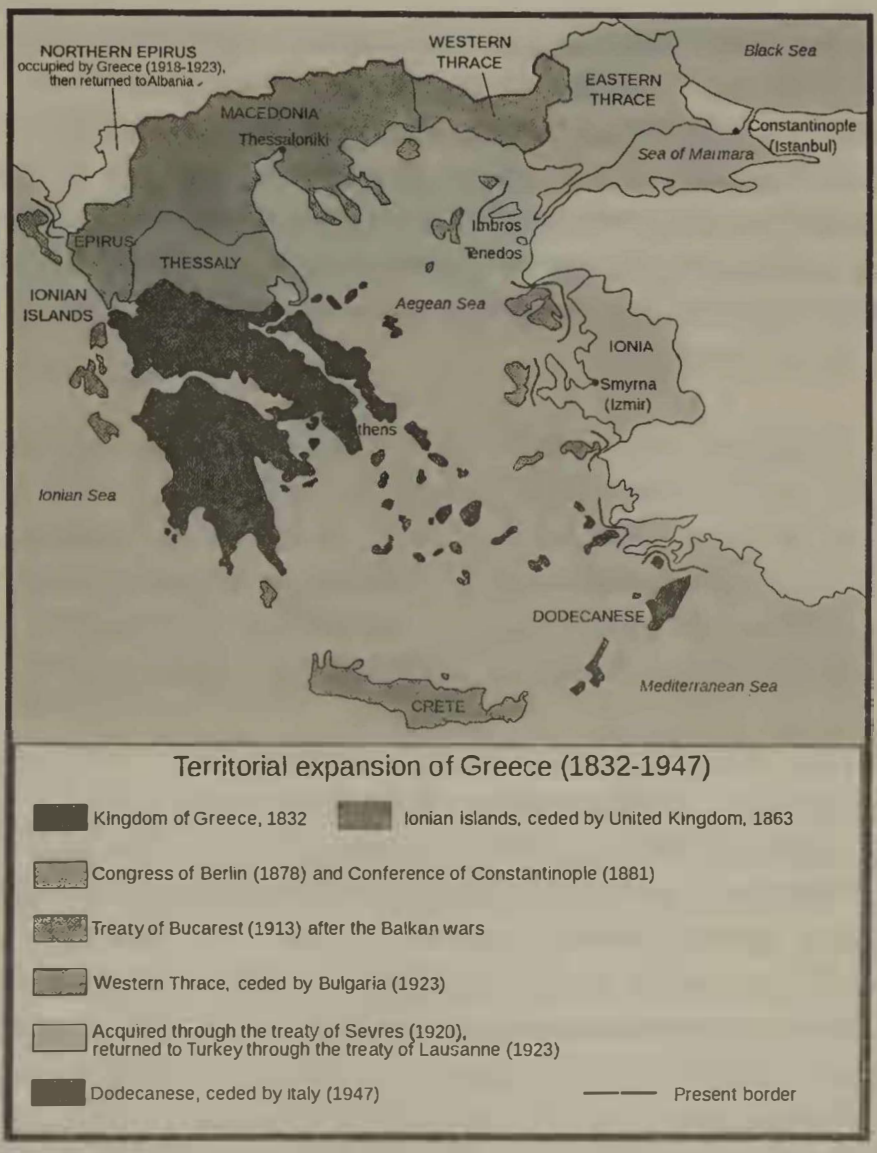

1832 - 1947 Yılları Arasında Yunan Genişlemesi

1853 yılında yani Rus Prensi Mençikov'un Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Ortodoks Hıristiyanlar için Rusya'nın hamiliğini talep etmek üzere İstanbul'a gelmesinin ardından Yunan lider kadrosu, Yunanlıların topraklarını yaygınlaştırmasının vaktinin geldiğine inandılar ve Teselya'yı işgal etme hazırlığı içine girdiler.

1854 Mart'ında Kırım Savaşı'nın patlak vermesinin akabinde Avrupa çapında oluşan siyasi ağı tam olarak dikkate almayan Yunanistan Teselya, Epirüs (Yanya Vilayeti) ve Makedonya'yı işgal etti. Bu sırada korumacı güçler

de savaşa katılmışlar; Fransa ve İngiltere adeta Rusya'ya karşı yarışa tutuşmuşlardı. Bu ise Yunanistan'ın lider kadrosunun Müttefikler'in – Fransa ve Büyük Britanya- gazabına uğramasına neden olmuştu. Yunan halkı kendisini İtalyanlarla kıyaslamaya başlamıştı; keza İtalyanlar birlik sağlama süresince Fransa ve Büyük Britanya'nın desteğinden faydalanmışlardı.

1800'lerin ortasında Kral I. George'un (1845-1913) tahta çıkışı dış ilişkiler ve iç meselelerde yeni bir çağın başlangıcı oldu. 1864 yılında hazırlanan anayasa, selefine kıyasla çok önemli bir ilerleme anlamına geliyordu ve bu süreçte siyasi sahnede son derece önemli değişimler yaşandı. Hami güçlerin yaptıkları entrikaların artık sona erdiğine inanılıyordu. Artık Büyük Fikir'e gereksinim de kalmamıştı.

Kral George'nin yarım yüzyıl süren iktidarı sırasında, Yunanistan'daki başlıca dört parti, iç meseleleri idare ettiler; ancak ne bir reform vizyonları vardı, ne de savundukları bir dava. Hepsi Büyük Fikir'i benimsemişlerdi; ancak bu Fikir'i gerçekleştirme yolları konusunda münakaşa etmekteydiler. Bununla birlikte, söz konusu partiler, Kral'ın Büyük Fikir'e olan desteğini gayet iyi bilseler de, onu, Krallık'ın çıkarlarını yok saymakla suçlamışlardı.[48]

1909'dan 1913'e kadar olan dönem özellikle de 1912-13 Balkan Savaşları-, Yunanistan'ın çağdaş tarihinde bir dönüm noktası teşkil etti. Yunanistan, 1913 itibariyle Balkanlar'daki komşularıyla kolektif bir askeri eyleme girerek Makedonya'nın büyük bölümünü (Ege Makedonyası), Güney Epirus'u (Yanya Vilayeti), birçok Ege adasını ve Girit'i ele geçirdi. Yunanistan, bağımsızlığından beri ilk kez, büyük güçlerin inayeti sayesinde değil, bizzat kendi çabaları sonucunda topraklarını genişletmişti. Bu da Yunanistan'ı, büyük güçlerin yaptıkları hesap kitapta yer alacak denli önemli bir ülke haline getiriyordu. Bununla birlikte, bu ani topraksal kazanımlar ciddi sorunlar da yaratmadı değil. Hatta bir tanesi, çağdaş Yunan tarihinde ilk kez karşılaşılan bir sorundu: topraksal bütünlüğün savunulması. Yunanistan kendisini artık ayrılıkçılık-karşıtı iddiaların nesnesi olarak buluvermişti. Keza Büyük Fikir'i gerçekleştirmeye dönük herhangi bir girişim, Yunanistan'ı elde ettiği toprakları kaybetmek gibi bir riske sürükleyebilirdi. Yeni kazanılan topraklar son derece büyüktü ve savunulmaları pek kolay sayılmazdı.

14 Kasım 1920 tarihinde yayılmacılık yanlısı hükümetin uğradığı hezimet ise, Yunan halkının yarısı veya daha fazlasının Büyük Fikir'den vazgeçtiği

48 Douglas Dakin, "The Formation of the Greek State: Political Developments Until 1923", John T. A. Koumoulides, ed., Greece in Transition (Londra: Zeno Booksellers&Publishers, 1977), s. 44-49.

anlamına gelmiyordu. Daha ziyade, bu zamana dek ikinci plana atılan kişilerin, bu Fikir'in gerçekleştirilmesinden yarar sağlamaya kararlı olduğu iması taşıyordu.

Birinci Dünya Savaşı ve bu savaşın neden olduğu uluslararası komplikasyonlar, Yunanistan açısından kalıcı sonuçlar doğurdu. Bu sonuçlardan birisi, Lozan Antlaşması uyarınca Britanya, Fransa ve Rusya'nın 1832'den beri sahip oldukları ve savaş sırasında Yunanistan'ın iç işlerine müdahalenin gerekçesi olarak kullandıkları özel garantilerin iptaliydi. Bu da; Yunanistan'ın kendi öz savunmasından sorumlu olacağı ve iç işlerine müdahale gerekçesi olarak böylesi bir yasal aracın bir daha kullanılamayacağı anlamına geliyordu.

STRATFOR BÜLTENİ

Yunanistan'ın Jeopolitiği

Yunanistan tarihi boyunca, coğrafya unsuru hem bir bereket hem de bir lanet olarak işlev görmüştür. Berekettir çünkü denize erişimin ve engebeli topografyanın bileşkesi sayesinde, Avrupa'nın Antik tarihinin önemli bir kısmında Yunanistan'ın "malum Batı dünyasına" egemen olmasını sağlamıştır. Antik dönemde, deniz kıyısına konumlanıp ticarete yönelmiş Kent Devlet kültürü lehine mükemmel koşullar söz konusuydu ve onlardan daha güçlü olup da karalarda hakim olan rakipleri tarafından bile alt edilmeleri son derece zordu. Bu coğrafi koşullar, öncelikle Batı'nın en ileri medeniyetini (Atina) ve ilk imparatorluğunu (Makedonya) doğurdu.

Bununla birlikte, Yunan coğrafyası bir açıdan da "lanet"lidir çünkü engebeli ve aşılması pratik açıdan olanaksız Balkan Yarımadasının en ucunda yer alır. Bu durum ise, onu, ticaret ve iletişim konusunda Akdeniz'e güvenmeye zorlamaktadır. Yunan kentlerinin hiçbirinin çok büyük bir hinterlandı bulunmamaktadır. Kıyılara yayılmış ve "kuşatılmış" görünümdeki bu küçük kentlerin savunulması ise, son derece kolay; birleştirilmeleri ise bir o kadar zordu. Yerel kaynakların yeterli düzeyde olmamasından dolayı da, daha geniş topraklara yayılmaları veya zenginleşmeleri neredeyse olanaksızdır. Bu durum, tarihi boyunca daha güçlü medeniyetlerle (özellikle de doğusundaki Marmara Denizi'nde yerleşik olanlar ve batısındaki Apenin Yarımadası'nın Po, Tiber ve Arno vadilerindekiler) birlikte yaşamaya alışmış olan Yunanistan açısından kilit bir olumsuzluk kaynağı olmuştur.

Yunanistan, Balkan Yarımadası'nın en güney noktasında, Avrupa kıtasının ise güneydoğusunda yer almaktadır. Burası, son derece dağlık bir yarımada olup, verimli mi verimli Pannonian Ovası'ndan güneye doğru uzanır. Yunanistan'ın anakarası, zamanında Peleponnes Yarımadası (Mora) olarak bilinen bölgede yer almaktadır. Peleponnes yarımadası ise günümüzde, insan eliyle yapılmış olan Korint Kanalı'yla ayrılan, eskisi gibi engebeli bir adadır.

Yunanistan'daki dağlar, sarp kayalıklar, derin boğazlar ve çıkıntılı zirvelerle tanımlanmaktadır. Yunanistan'daki ortalama rakım, Almanya'nın iki katı olup, Slovenya Alpleri ile yarışmaktadır. Yunanistan'ın kıyı bölgeleri de son derece dağlık ve sarp bir yapıya sahiptir.

Bir haritaya baktığınızda, sayıları toplamda 6.000 kadar olan adalarıyla, Yunanistan'ı kolaylıkla tanırsınız. Dolayısıyla, Yunanistan sadece bir yarıma-

da şeklindeki ana karadan oluşmaz; aynı zamanda neredeyse Ege Denizi'nin bütününü (doğuda Oniki adalar ki içlerinde en büyüğü Rodos'tur- ve güneyinde Girit ile) kapsar. Yunanistan, aynı zamanda, en büyüğü Korfu adası olan batıdaki İyonya Adalarını da topraklarının yanı sıra, Ege Denizi'nin orta noktasındaki binlerce adayı içine almaktadır. Adaların ve engebeli kıyı boyunun toplamı ise, Yunanistan'a dünyadaki en uzun 10. kıyı boyunu vermektedir. Bu bağlamda İtalya, İngiltere ve Meksika'dan daha uzun bir kıyı boyuna sahip bulunmaktadır.

Kuzey ve kuzeydoğudaki dağlık engebeler, Yunanistan yarımadasının Avrupa anakarasından önemli ölçüde yalıtılmış olduğunu göstermektedir. Yunanistan, tarihi boyunca, doğal sınırlarını kullanarak, çıkıntılı topraklarını ülke savunması için bir avantaja dönüştürmüştür. Yunan ovalarına girmeye çalışan işgalci güçler ise, kıyı boylarındaki yüksek ve sarp engebelerle karşılaşmışlardır. Meşhur Termofil Savaşı, bunun en iyi örneklerindendir: 300 Spartalı ve ilave olarak 1000 Grek, yüz binlerce askere sahip bir Pers gücüne meydan okumuşlardır. Osmanlılar, Yunanistan'ı fethetme çabalarında, Perslerden daha iyi bir performans sergilemişler; ancak Yunanistan topraklarının iç bölümlerindeki devasa dağlık alanlardaki hakimiyetleri, kilit önemdeki dağlardan ve dar boğazlardan geçişleri engelleyen Yunan çetelerinin de etkisiyle, kısa sürmüştür. Bu zamana değin, engebeli topografyası, Yunanistan'ın etkin ve merkezi denetimini neredeyse olanaksız hale getirmiş; bu bölgeyi bölgesel bir kimlikle sınırlandırmıştır. Bu yüzden de, posta gönderiminden vergi toplanmasına dek her şey (ki vergi konusu, Yunanistan'ın mevcut borç krizinde de temel bir etmendir), bir sorun haline dönüşmektedir.

Bununla birlikte, engebeli topraklar, beraberlerinde savunma açısından avantajlar getirse de, aynı zamanda iki coğrafi engeli de ortaya çıkarmaktadır:

1. Yunanistan, Avrupa anakarasına herhangi bir kara-bağlantılı taşımacılık yollarından büyük ölçüde mahrum bırakılmıştır. Yunanistan ve Avrupa arasındaki yegane iki bağlantı, Axios (Vardar Nehri) ve Strimonas (Struma Nehri) Nehirleridir. Her iki nehir de, Ege Denizine dökülmektedir. Axios (aynı zamanda Vardar nehri olarak da bilinir), kilit önemdedir; çünkü Morava nehrini Orta Sırbistan'a bağlar ve böylelikle de Axios-Morava-Tuna taşımacılık koridorunu oluşturur. Nehrin herhangi bir yanı, ulaşım açısından elverişli olmasa da vadi yollarını kullanarak, Balkan yarımadasında seyahat edilebilir. Strimonas nehri ise, Yunanistan Makedonyası (Ege Makedonyası) ndan Bulgaristan'ın başkenti Sofya'ya dek uzamakta; burada ise Iskar nehri ile birleşerek, Balkan dağlarını aşmakta ve Romanya'dan geçen Tuna nehrine ulaşmakta ve burada bir ova oluşturmaktadır. Bu vadilerin hiçbiri, ideal bir taşımacılık güzergahı oluşturmaz; çünkü her biri, Yunanlıları, Avrupa ile bağlantı kurabilmeleri için Kuzey Balkanlardaki komşularına bağımlı olmaya zorlamaktadır.

Ancak, böylesi bir durum, Yunanistan için tarihsel bağlamda arzu edilen bir durum değildir.

2. Yüksek dağlar ve çıkıntılı kıyı boyları, verimli vadi ve ovalara çok az yer bırakmaktadır; ancak bu alanlar da geniş halk topluluklarının yaşaması ve bir merkez oluşturması açısından önem taşımaktadır. Yunanistan'da, dağların oluşturduğu çok fazla sayıda nehir ve dere bulunmaktadır. Ancak, birçok tepenin aşırı eğimli olmasından dolayı, bu su yollarının büyük bölümü, yarımadanın içinde dar vadiler, geçitler ve boğazlar oluşturur. Bu bölgeler ise, koyun ve keçi beslemek için uygun olup, geniş ölçekli zirai faaliyetlere olanak tanımamaktadır.

Ancak bu demek değildir ki, Yunanistan topraklarında ürün yetiştirecek yer yoktur, tam tersine Ege ve İyonya denizlerine akan nehirler, kıyıya açılan küçük vadiler oluşturmaktadır ve bu noktalar, ziraat için mükemmel koşullar yaratır. Sorun şudur ki Yunanistan Makedonyası (Ege Makedonyası) ve Thessalia (Tesalya) dışında, bu vadilerin büyük bölümü, sınırlı bir alan üzerine kuruludur. Bu durum da Yunanistan'ın niçin tarihi boyunca bölgesel bir kimliği koruduğunu açıklamaktadır: çünkü, her nehrin deniz ile birleştiği açıklıkta, tek bir Kent-Devleti için yetecek kadar gıda üretimi sağlanmaktadır; engebeli dağlık alanlar ise, ana kara içinde farklı topluluklar arasındaki iletişimi zorlaştırmaktadır. Bunun tek istisnası ise, Yunanistan Makedonyası (Ege Makedonyası) dır yani, şu anda Selanik'in bulunduğu mevki-; keza burada göreceli olarak geniş bir ziraat alanı bulunmakta ve Büyük İskender yönetiminde, Batı'nın ilk gerçek imparatorluğunu oluşturmaktadır.

Sulanabilir geniş arazilerin bulunmayışı, anakara içindeki taşımacılık faaliyetlerinin zayıf olmasıyla da birleşince, sermaye oluşturma da zorlaşmaktadır. Her nehrin oluşturduğu vadi, sadece kendi bölgesel merkezine yetecek kadar gıda ve sermaye sağlar; tek bir ticaret limanına odaklanır; ancak bu durum sadece, Yunanistan'ın bölgeselcilik zihniyetini güçlendirmeye hizmet eder. Her bölgenin bakış açısıyla bakıldığında, zaten sınırlı düzeyde yarattığı sermayeyi, merkezi bir hükümete vermenin herhangi bir mantıksal açıklaması bulunmamaktadır. Bunun yerine, söz konusu sermayeyi kullanarak, kendi başına bir deniz yeteneği geliştirebilir; böylelikle de Ege üzerinden gelecek gıda açısından kritik önemde bir yeti edinmiş olur. Bu durum ise, öyle bir tablo yaratır ki, herkes bir eşgüdüm ve sermaye yaratımı noksanlığından şikayet ederken, eldeki kaynaklar da bağımsız işleyen deniz bölgelerine akıtılmaya devam eder. Eski Grek Kent-Devletleri'ne bakıldığında, çoğunluğunun bağımsız donanmalara bile sahip olduğunu görürüz. Yetkin bir donanma oluşturmanın bir devlet için en maliyetli kalemlerden biri olduğunu düşünürsek, donanmaların gelişimi için böylesi bölgeselci bir yaklaşım benimsenmesinin, zaten sermaye açısından yoksul haldeki Yunanistan'a nasıl bir ek maliyet getireceği anlaşılacaktır.

Sermaye yaratımı noksanlığı, zaten Yunan coğrafyası açısından en ciddiye alınması gereken unsurdur. Diğer Avrupa ülkelerinin aksine küresel sermaye akışlarından uzak bir noktada konumlanmış olan bu ülke, kendisini korumak üzere siper almış limanlarla çevrili halde bulur ve bu limanların çoğu da dağlar ve sarp kayalıklarla korunmaktadır. Bu durum, Yunanistan halkının gelişimi ve kalkınması için gerekli koşulları da kısıtlamakta ve daha fazla sermaye üretme konusundaki yetersizliğine katkıda bulunmaktadır. Buna dağlık bir coğrafyada bulunmanın verdiği bölgeselci kimlik yaklaşımı da eklendiğinde Yunanistan, elindeki kısıtlı sermayenin etkinlikten uzak bir şekilde dağıtıldığı bir ülke konumuna düşer.

Düşük sermaye gelişimine ve yüksek maliyetli altyapı yatırımı gereksinimine sahip olan ülkelerde, genellikle, düzensiz bir refah dağıtımı söz konusudur. Nedeni ise gayet açıktır: Sermayeye erişim olanağı bulanlar, aynı zamanda temel altyapıları da kurup denetlerler; böylelikle de kamu ve çalışma yaşamında kararları onlar alırlar. Sermaye ithal etmek zorunda olan ülkelerde, bu durum daha da belirgindir; keza endüstri ve iş çevrelerini denetleyenler ve bu şekilde de ülke dışından nakit para getirenler, sabit altyapıları denetleyenlere kıyasla, daha büyük bir denetim olanağına sahiptirler. Ne de olsa sabit altyapılar her an ulusallaştırılabilir; endüstri ve iş çevreleri ise, ulusallaştırılma tehdidini hissettikleri gibi, başka bir yere taşınabilirler. Böylesi düzensiz bir refah dağıtımının toplum içinde kemikleşmesiyle birlikte, ciddi bir emek-sermaye ayrışması (veya Avrupa bağlamında: sağ-sol bölünmesi) ortaya çıkar. İşte bu yüzden de Yunanistan, askeri yönetim dönemlerinde benzer altyapı ve sermaye sorunlarıyla ve emek-sermaye ayrışmasıyla karşılaşan Latin Amerika ülkeleriyle siyasi açıdan benzer özellikler göstermektedir.

Yunanistan'ın Kalbi Ege'de Atıyor

Yunanistan, sermaye yaratımının sınırlandırmalarına karşın, pahalı bir savunma yeteneği geliştirmekten ve bu şekilde Ege Denizi'ni denetim altında tutmaktan başka bir alternatif de bulamamaktadır. Daha basit bir şekilde ifade edersek, Yunanistan'ın kalbi ne Thessalia'nın tahıl ambarlarında, ne de Yunanistan Makedonyası'nda atmaktadır. Yunanistan'ın kalbi Ege'de çarpıyor çünkü Ege Denizi, ticaret, savunma ve iletişim açısından Yunanistan'ın bağlantılarını sağlıyor. Ege Denizi'nin denetimi ise Yunanistan'a, Karadeniz ile Akdeniz arasındaki ticareti etkileme gibi ilave bir yarar sağlıyor.

Yunanistan, Ege ve Girit sularını denetim altında bulundurmak için, takımadaları arasında iki kilit adayı denetlemek zorunda: Girit ve Rodos (Oniki adalar). Bu adaları denetim altında tuttuğu zaman, Ege ve Girit suları, tamamen Yunan "gölü" haline geliyor. Atina açısından önem taşıyan bir diğer ada ise, Korfu'dur. Bu ada, Yunanistan'ın Otranto Boğazı'na erişimini; dolayısıyla da Adriyatik kaynaklı tehditlere karşı bilinçli olmasını sağlamaktadır.

Ege'deki başlıca adaların ve Korfu'nun ötesindeki her şey, Yunanistan'ın temel ulusal güvenlik çıkarları kapsamında bulunmaz ve sadece güç öngörüleri çerçevesinde bir önem kazanır. Bu stratejik bağlamda Kıbrıs da, Türkiye'nin dikkatini çekmek ve onunla rekabete geçmek açısından önem kazanır. Kıbrıs üzerinde bir Yunan hakimiyeti, İstanbul'un (ve daha sonra da Ankara'nın) geleneksel nüfuz alanlarından Doğu ve Mısır ile iletişimini de sekteye uğratır.

Öte yandan Sicilya da, Yunanistan'ın güç projeksiyonları dahilinde kapsama alanına giren bir noktadır. Yunanistan'ın geçmiş dönemlerde gücünün zirvesinde olduğu dönemlerde de Sicilya sık sık Yunan işgaline uğrardı. Sicilya üzerinde kurulan denetim, Yunanistan'a, Batı Akdeniz'e açılan kilit bir geçiş yolunun anahtarını verir.

Ancak günümüzde Sicilya veya Kıbrıs üzerinde güç projeksiyonlarında bulunmak, Yunanistan açısından son derece maliyetli olacaktır. Her ne kadar Yunanistan bunu zamanında Kıbrıs konusunda denemiş ve komşu ülke Türkiye'nin askeri karşı koyuşuyla karşılaşmış olsa da...

Sadece Ege Denizi'ni ve onlarca adasını denetim altında bulundurmanın maliyeti, çok fazla abartılmamalı. Yunanistan, devasa boyutlara varan donanma masraflarının yanı sıra, Türkiye ile sürekli rekabet etme gibi bir sorunla da karşı karşıyadır. Çünkü Türkiye'nin varlığı, Yunanistan açısından halen bir varoluş tehdidi olarak algılanmaktadır.

Modern bağlamdan bakıldığında bu durum, Ege üzerindeki hava üstünlüğünün önemini de vurguluyor. Yunan hava kuvvetleri, ülkenin ekonomik olanaklarının bile ötesinde bir filoya sahip olmakla övünmektedir. Birçok gözlemci ise muharip pilotların, Avrupa'daki en deneyimli ve en iyi pilotlar arasında olduğuna inanmaktadır. (Bu pilotlar, düzenli olarak Ege denizi üzerinde Türk pilotlarla dalaşırlar).

Ancak üst düzey bir askeri güce sahip olmak, bu askeri gücün devamlılığını sağlayıp eğitmek, Yunanistan'ın halihazırdaki mali kriz öncesine kadar GSYH'sının %6'sından fazlasını savunmaya aktarması anlamına gelir. Yani diğer Avrupa ülkelerinin aynı alandaki harcamalarının iki katı! Mali kriz sonrasında ise bu oranı %3'ün altına indirmekle yükümlü tutuldu. Yunanistan, kendi başına dahili bir sermaye yaratımına sahip olamadığından, ülke dışından sermaye ithal etmek zorunda kaldı; ancak bu şekilde bu denli ileri bir ordunun varlığını devam ettirebilirdi. Öte yandan, oldukça cömert bir sosyal güvenlik sistemi ve engebeli bir coğrafyanın yarattığı, önemli boyutlara varan altyapı gereksinimleri de cabası.

Sonuç ise sadece Yunanistan'ı çöküşle tehdit etmeyen, aynı zamanda tüm Avro bölgesini de onunla birlikte yok oluşa sürükleyen bir borç krizi olmuştur. Yunanistan'ın bütçe açığı, 2009 yılında GSYH'sının %13,6'sına erişmiş olup; hükümetin borcu, GSYH'nın %150'sine yaklaşmaktadır.

Yunanistan, böylesi bir mali karmaşaya geçmişte alışık değildi. Aslında, küresel bir süpergüç de olmuştur; ılımlı düzeyde bir müreffeh Avrupa devleti de... Bu izole edilmiş, sermaye yoksunu ülkenin nasıl bir evrim sürecinden geçtiğini anlamak için fiziki coğrafyanın da ötesine bakmak, Yunanistan'ın tarihsel süreç içinde yer aldığı bu bölgenin politik coğrafyasını gözlemlemek gerekiyor.

Eskinin Süpergücünden

Antik Yunan, Batı dünyasına ilk kültürünü ve felsefesini kazandırmıştır. Aynı zamanda, Peleponnes Savaşı'na dair Thucydides'in yazmış olduğu tarih kitabı ise, jeopolitik üzerine ilk araştırmalara esin kaynağı olmuştur. Bu tarih kitabı, uluslararası ilişkilerin başucu yapıtlarından biri olarak kabul edilir.

Antik Yunan dönemine kısa bir bakışta bulunmak, aslında bu dönemin ruhuna haksızlık olur; ancak yine de coğrafya etmeninin Yunan kent devletlerinin süper-güç haline dönüşmesinde nasıl bir rol oynadığını gözlemlemek için kısa bir analizde bulunulabilir. Dönemin politik coğrafyası, bugünkünden son derece farklı bir görünüm sergilemektedir. Akdeniz, dünyanın merkezi konumundaydı ve Ege Denizi kıyılarındaki birçok Grek Kent-Devleti, Akdeniz'de "sömürgeci" seferler başlatabilirlerdi. Engebeli coğrafya ise, Kent-Devletlerin savunma gereksinimleri açısından uygun bir zemin hazırlıyor; güçlü rakiplerini mağlup etmelerine olanak tanıyordu.

Bununla birlikte Antik Yunan dönemi, Yunanistan'ın siyasi bağımsızlık elde ettiği son dönem olmuştur. Dolayısıyla Yunan coğrafyasının Yunanistan'ın stratejisini nasıl biçimlendirdiği konusunda bazı fikirler oluşturmamızı sağlamaktadır.

Bu eski döneme dair şunu unutmamalıyız: Ege denizinin denetimi, son derece önemliydi; tıpkı şimdi olduğu gibi... Peleponnes Yarımadası'nın aşılmasının olanaksız olması karşısında, Grekler, zorunluluk gereği, mükemmel denizciler haline geldiler. Ege'nin güvenliğini sağlamak da, Antik dönemde iki büyük Pers işgalini geri püskürtmek açısından önem taşımıştır ve karada yapılan her bir büyük muharebede, Pers tedarik ağlarını bölmek üzere tasarlanmış bir donanma gücü desteği de bulunmaktadır.

Varoluşlarını tehdit eden Pers tehlikesi ortadan kalktığında, Yunan kent-devletleri arasında en güçlüsü olan Atina, topraklarını yaygınlaştırarak İm-

paratorluk haline dönüştürmek üzere bir girişimde bulundu. Bu kapsamda Ege'deki kilit adaların denetimi de söz konusu olacaktır. Söz konusu emperyal yayılma, Sicilya'yı işgal etmek ve elinde tutmak üzere yapılan uzun süreli bir sefer ile birlikte ortadan kalktı. Şayet Sicilya ele geçirilseydi, Doğu Akdeniz'in tümünün denetimi sağlanmış olacak; Kıbrıs da Pers denetiminden kurtulacaktı.

Her ne kadar Atinalılar Akdeniz'in jeopolitiğini iyi anlamış olsalar da, bir ülkeyi modern çağlara daha rahat taşıyacak türden bürokrasi ve iletişimle ilgili ileri teknoloji konusunda bir adım atmamışlardır. Atina'nın Kıbrıs ve Mısır'a yaptığı seferlerin geri püskürtülmesiyle birlikte, kent devletler arasındaki koalisyon çatırdamış; Atina'nın gücü de son bulmaya yüz tutmuştur. Dolayısıyla, salt bu örnekten yola çıkarak görülüyor ki Yunanistan anakarasının denetimini sağlamak, son derece zor bir meşgaledir. Atina başarısız bir kent-devlet konfederasyonuna öncülük yapmıştı; ancak bu temel, üzerinde bir imparatorluk kurulacak kadar yeterli bir denetim olanağı sağlamıyordu.

Bir dizi Peleponnes kent-devleti arasındaki sert geçen rekabetler, M.Ö. 4.yüzyılda bölgede bir güç boşluğu oluşturunca, bu boşluk derhal Makedonya Krallığı tarafından dolduruldu. Yunan bölgeleri arasında kültür, hükümet sistemi, felsefe ve sanat alanında en "geri kalmış" olarak bilinmesine rağmen, Makedonya, diğer kent devletlerinin sahip olmadığı bir şeye sahipti: Axios ve Strimonas vadilerinin sağladığı devasa bir ziraat alanı. Peleponnes Yarımadası'yla kıyaslanabilecek büyüklükte bir araziden söz ediyoruz. Atina ve diğer kent-devletler, Türk boğazları ve Karadeniz'in ötesindeki bölgelerden hububat elde etmek için, deniz ticaretine bağımlıyken, Makedonya'nın kendi ziraat olanakları vardı. Aynı zamanda mutlak otoriter yönetim şekli sayesinde, Büyük İskender zamanında küresel güç projeksiyonunda bulunmak üzere, Yunanlıların ağırlıkta olduğu ilk gerçek saldırıyı başlatmıştır.

Ancak tüm bu çabalar da sonsuza dek süremezdi. Son kertede Axios vadisi de, sadece Tiver ve Arno vadilerine değil, aynı zamanda Po vadisine de erişimi bulunan Roma'nın yükselişini engelleyecek düzeyde zirai kaynak sağlayamadı.

Roma, sınırlarını ilk olarak, Yunan sahasında genişletmeye başladı; bunun için de Korfu adasını işgal etti. Bu adanın, batıdan yapılan işgaller konusunda son derece önemli bir hedef noktası olduğuna bir kez daha şahit oluyoruz. Korfu'yu güvence altına alan Roma kendisiyle Yunan anakarası arasındaki tek engeli de ortadan kaldırmıştı. Dolayısıyla bir dizi askeri sefer sonucunda, M.Ö. 86 yılında Yunanistan'ın tümünün denetimini sağladı.

Yunanistan'ın Roma egemenliğine girmesi, sonraki iki bin yıl içinde de bağımsız bir birim olarak vakayinamelerde boy göstermesini de önlemiş; Yunan anakarası ve Peleponnes yarımadasının, -tıpkı Bizans ve Osmanlı döneminde

olduğu gibi- yeniden hareketsiz ve durgun bir statüye geri dönmesine neden olmuştur. Selanik'in avantajı ise, Osmanlı İmparatorluğu egemenliğinde kilit önemde bir liman ve ticaret kenti olmasından ileri gelmektedir. Bizans dönemini Yunan jeopolitiği içinde ele almak cazip olsa da, kültürü ve dili temelde Grekçe olan Bizans'ın coğrafyası Osmanlı İmparatorluğu'na kıyasla çok daha elverişliydi. Bizans'ın merkezi, Marmara Denizi'ydi ve bu bölgeyi 15.yüzyıl ortalarına dek Osmanlılara karşı ellerinde tutmuşlardır.

Osmanlıların Balkanları fethi sürecinde, modern Yunanistan topraklarının fethi, sonradan düşünülmüştür. 14. yüzyılda Osmanlı'nın Maritsa (Meriç) vadisi boyunca ilerleyişi sonunda, Bulgar ve Sırp krallıkları yıkılmış; Osmanlılar da kalan Bizans topraklarını konsolide etme noktasına odaklanmaya başlamıştır. 15.yüzyıl ortasında da, Anadolu'daki Moğol işgallerinin neden olduğu kısa bir siyasi boşluğun ardından, Konstantinopolis'i fethetmişlerdir. Yunanistan, Balkanların geri kalan bölümünden ayrıldığı için, ilk aşamada Osmanlılar tarafından fethedilememiştir. Bununla birlikte Osmanlı, Yunanistan'ı çevreleyen kara ve deniz yollarının tümünde bir egemenlik kurmuştu.

Bu günün Tabi Devletine

Osmanlı İmparatorluğu'nun yükselişi, Yunanistan çevresinde yeni bir siyasi coğrafya yaratmıştır. Bu durum ise Yunanistan'ın bağımsızlık ve güç kazanmasını olanaksız hale getirmiştir. Osmanlı İmparatorluğu, tüm Balkanlara egemenliğini yaymak konusunda etkileyici bir başarı gösteren siyasi bir birimdi. Bununla birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nun bir parçası olarak Yunanistan, her ne kadar Yunanlı yöneticiler İmparatorluğun değişik vilayetlerine yönetici olarak atanmış olsalar da bu ülke, Osmanlı'nın savunması veya hazinesi açısından çok büyük bir önem taşımamaktaydı. Dolayısıyla Yunanistan'ın önemi, daha sonraları ortaya çıkmıştır.

Güneydoğu Avrupa'daki siyasi coğrafyanın tam olarak ne zaman ve nerede değişmiş olduğunu araştırırsak, 11 Eylül 1683 tarihinde, akşamüzeri saat 17.00 sularında, Viyana yakınlarındaki muharebe meydanlarında buluruz kendimizi... Bu tarihte ve bu noktada, Leh (Polonya) Kralı III. Jan Sobieski, Viyana kuşatmasına başlayan Osmanlı güçlerinin karşısına tarihteki en büyük süvari sınıfını çıkarmıştır. Sonuç, İstanbul açısından sembolik bir mağlubiyetle sınırlı kalmamış; aynı zamanda Tuna ve Slovakya'daki Morava nehirlerinin Alpler ve Karpatlar arasında yarattığı Viyana boşluğunu kapatmada bir başarısızlık anlamına gelmiştir.

Viyana boşluğunu ele geçirmek Osmanlıların, imparatorluğu savunmak üzere askeri kaynaklarına odaklanmalarını, Balkan hinterlandını geliştirmeye odaklanan kaynakları serbest hale getirmeyi sağlayacaktı. Pannonian ovası,

Tuna sayesinde verimli ve sermaye-zengini bir bölgedir ve bu ovanın varlığı da ilave bir kaynak sağlayacaktır. Osmanlı İmparatorluğu, Viyana yenilgisinin hemen ardından çökmedi elbet; ancak Balkanlardaki boğucu hakimiyeti yerini, ona meydan okumaya hazırlanan iki yeni güce bırakmaya başladı: Rusya ve Avusturya-Macaristan imparatorlukları.

Osmanlı İmparatorluğu, Viyana boşluğunu güvence altına alamadığı için, kuzeybatıdaki doğal sınırlarına kavuşamamıştır. Viyana'dan başlayarak, Tuna ve Sava'nın denize aktığı noktalar arasındaki bölge, ki bugün Belgrad'ın yer aldığı alandan söz ediyoruz, Pannonian ovası olarak adlandırılmaktadır ve bu ovanın, nehirlerin yarattığı bir istisnadan dolayı herhangi bir sınırı bulunmamaktadır. Dağlık Balkanlar bölgesi de belirli bir koruma olanağı sağlasa da, Osmanlıların bu bölgeyi gerekli zaman ve kaynaklar olmaksızın denetim altında tutması son derece zor olacaktır. Dolayısıyla Viyana'nın kaybı, Balkan yarımadasının bazı bölgelerini, Batı'nın ve özellikle de Rusya'nın nüfuz alanına ve çıkarlarına açık hale getirmiştir. Ayrıca Batı'da filizlenen milliyetçilik fikirleri de, bu topraklara rahatlıkla süzülmeye ve Fransız Devrimi'nin ardından büyük bir hızla kıtaya yayılmaya başlamıştır.

Osmanlılara karşı ilk isyan bayrağını açan, 19. yüzyıl başında Sırbistan olmuştur. Bunun ardından Yunanlıların mücadelesi başlamıştır. Yunanlıların 1820'li yıllarda Osmanlı karşısındaki ilk isyanlarının bastırılmasında, Mısırlı güçlere başvurulmuştur. Avrupalılar ise, Hıristiyan inancındaki Yunanlılara yardım etmede ilk aşamada tereddüt etmişlerdi; çünkü milliyetçi bir isyanın yarattığı bir örnek çok etnisiteli Rusya ve Avusturya-Macaristan veya emperyal Birleşik Krallık açısından memnuniyetle karşılanmayacak bir örnek olurdu. Son kertede Avrupalılar, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılmasından yararlanarak, bu üç güçten birinin Doğu Akdeniz'e erişim olanağı sağlaması olasılığı karşısında son derece korkuyorlardı.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Rusya'nın Balkanlar hakkında birtakım planları olsa da, daha yerleşik Avrupa güçlerinden Birleşik Krallık, Fransa ve (daha sonraları, 19.yüzyılda) Almanya, Viyana (Avusturya-Macaristan) ve St. Petersburg'un (Rusya) herhangi bir topraksal kazanç elde etmesini sınırlandırmak istiyorlardı. Çünkü Birleşik Krallık açısından Rusya İmparatorluğu'nun Akdeniz'e erişim elde etmesine izin vermemek, yaşamsal önemdeydi.

Yunanistan, Osmanlılara karşı açtığı savaşın 1832 yılında sona ermesiyle birlikte, Batı açısından jeopolitik olarak hayati bir önem kazandı. Öncelikle Britanya açısından önemliydi; çünkü Balkanlarda herhangi bir büyük gücün müdahalesi karşısında kendisini siper eden Britanya'nın, Korfu, Girit ve Kıbrıs adalarında farklı dönem ve farklı kapasiteler eşliğinde- varlığını sürdürme-

si gerekiyordu. Bugüne kadar Birleşik Krallık'ın Kıbrıs'ta halen askeri üsleri bulunmaktadır ve bu üsler, Britanya yasalarına tabi tutulmaktadır.

Öte yandan, Yunanistan, ABD'nin Sovyetleri çevreleme stratejisinin bir parçası olarak hayati önem kazanmıştır. ABD, Yunanistan üzerinde nüfuz elde edebilmek için 1946–1949 yılları arasındaki Yunan İç Savaşı'na müdahale etmiş; İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Yunan donanmasına gemi temin etmiş; Yunanistan ve Türkiye'nin 1952 yılında NATO'ya girmesi için öncülük yapmış; 20.yüzyıl boyunca da Yunanistan'ın savunma masraflarını üstlenmeyi sürdürmüştür. Yunanistan'da kısa süren ve "Generaller Cuntası" olarak adlandırılan (1967–1974) askeri yönetim sırasında bile, Yunanistan'ın NATO üyeliğine bir halel getirilmemiştir. Aynı şekilde, diğer NATO üyesi olan Türkiye ile 1964 yılında Kıbrıs, 1974 yılında yine Kıbrıs, 1987 yılında Ege Denizi ve 1996 yılında Ege'deki ıssız bir ada (Kardak kayası) üzerinden çıkan sorunlarda, NATO üyeliğini olumsuz yönde etkilememiştir.

Birleşik Krallık ve daha sonra da ABD, Yunanistan'ın savunma masraflarını üstlenmek ve bu ülkeye yeterince sermaye sağlayıp bağımsız bir devlet olarak Batılı yaşam standartlarına erişmesine olanak vermek konusunda oldukça hevesli davranmışlardır. Yunanistan ise bunun karşılığında, Rusya'nın ve daha sonra da Sovyetlerin Akdeniz havzasına erişimlerini önlemek konusunda Batı açısından kilit bir mevzi sağlamıştır.

Jeopolitik Zorunluluklar

Yunanistan'daki mevcut durumu tartışmaya açmadan önce, Yunanistan'ın coğrafyasını belirleyen beş stratejik zorunluluğa kısaca değinebiliriz:

- Anakarada yaşayan halkların savunma ve iletişim ağlarının sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla Ege Denizi'nin güvenliğini tesis etmek;

- Korfu, Girit ve Rodos'un denetimlerini sağlamak; denizden herhangi bir işgalle karşılaşmalarının önünü kesmek;
- Axios (Vardar) vadisindeki zirai faaliyetlerin devamlılığını ve bu vadi üzerinden Avrupa anakarasına geçiş imkanı elde etmeyi sürdürmek;

- Yunanistan anakarasının içinde mutlak gücü sağlayıp; bölgesel güç odaklarını ve çeteleri ortadan kaldırmak; devletin gereksinimleri doğrultusunda vergi toplayıp sermayeyi tek elde toplamak; ve

- Doğu Akdeniz'i egemenliği altında bulundurmak amacıyla, Kıbrıs ve Sicilya gibi adalara denetimi yaygınlaştırmak (ancak, bu zorunluluğu, Antik dönemlerden beri yerine getirememiştir).

Bugünün Yunanistan'ı

Soğuk Savaş'ın bitimiyle birlikte Sovyet tehdidinin ortadan kalkması ve ardından Balkan Savaşlarının da sona ermesiyle birlikte, bölgenin politik coğrafyası yeniden değişmiştir. Bu kez ise söz konusu değişiklik Atina aleyhine olmuştur. Batı'nın bölgedeki gelişmeler karşısında ilgisini yitirmesiyle birlikte Yunanistan da stratejik ortak statüsünü kaybetmeye başlamıştır. Sadece bunu yitirmekle kalmamış; aynı zamanda sermaye yetersizliklerinin üstesinden gelmesi için gereken siyasi ve ekonomik destek de bir anda ortadan kaybolmuştur.

Bununla birlikte bu gelişmeyi Yunanlılar dışında herkes önceden sezinlemişti. Ülkeler, jeopolitik açıdan önemlerini yitirdiklerini zor kabullenirler. Atina da, ilk başta bu durumu kesin bir dille reddetti. Bunun yerine, dünyanın birinci sınıf ülkeleri arasındaki yerini korumak için elinden geleni yaptı; en gelişmiş askeri teçhizatları edinmek için önemli miktarlarda para ödünç aldı; Avro-bölgesine kabul edilebilmek için sunduğu mali kayıtlar ise, gerçeklikten uzaktı.

Halihazırda süregelen borç krizine ilişkin tartışmalarda, özellikle de Batılı-Avrupalı basında, Yunanlıların bu duruma düşmelerinin ardında, tembellikleri, harcama alışkanlıkları ve sorumsuz davranışları gösteriliyor. Ancak, sermaye-yoksulu bir çevre yaratan bir coğrafya ile ve kalbi olarak nitelendirdiği Ege Denizi'nde ona meydan okuyan ve varlığını tehdit eden bir Türkiye ile karşı karşıya kalan bu ülkenin, borçlanmadan başka bir seçeneği de yoktu. Çünkü batılı Patronları, artık ona yüz vermiyordu. Öte yandan, yaşam standardı açısından diğer AB devletleriyle aynı düzeye gelme çabaları, Yunanistan'ın mali çöküşünde önemli bir rol oynamıştır; ancak diğer yandan tüm bu yaşananlar, yan kapıda giderek modernleşen bir Türkiye manzarası karşısında kendini ispat etme çabası olarak da okunabilir.

Yunanistan, günümüzde, artık beşinci sıradaki jeopolitik zorunluluğunu – Doğu Akdeniz üzerinde egemenlik kurma- yerine getirmeye dair rüyalar bile göremeyecek hale geldi. Hatta dördüncü zorunluluk bile sorgulanır hale geldi; özellikle de Yunanistan'ın vergi toplama konusundaki yetersizliği düşünüldüğünde... Yunan ekonomisinin yaklaşık dörtte birinin "gölge" sektör denen kayıt-dışı alanda faaliyet gösterdiğini de unutmayalım. Bu sektörün formel ekonomi içindeki ağırlığı, dünyanın kalkınmış ülkeleri arasındaki en yüksek düzeye işaret ediyor.

Ege Denizi'nin denetimini sağlamak ise Yunanistan açısından en önemli zorunluluk olmayı sürdürüyor. Konuyu bir adım daha ileri taşırsak, Yunanistan açısından sorun, oldukça azalmış jeopolitik rolünü kabul edip edememe

noktasında düğümleniyor. Ancak bunun yanıtını da, kendisi veremeyecek; Türkiye'nin benimsediği stratejilere bağımlı kalacak.

Türkiye, nüfuz alanını Balkanlara, Orta Doğu'ya ve Kafkaslara yaymaya çabalayan ve giderek yıldızı parlayan bir jeopolitik güç... Türkiye'nin hedeflerini Ege denizine odaklayıp odaklamayacağı veya bunun yerine diğer çıkar alanları üzerine yoğunlaşmak için Yunanistan ile bir anlaşmaya gidip gidemeyeceği de ayrı bir soru olarak beliriyor.

Son olarak, Yunanistan'ın, yeniden bir veya birkaç büyük güç açısından yararlı bir ülke olma yollarını bulması gerekiyor. Veya Türkiye ile sürdürülebilir bir barış ortamı yaratmalı ve elindeki jeopolitik araçları kullanarak yaşamını idame ettirmeyi öğrenmeli. Her halükarda, önümüzdeki üç yıl, Yunan tarihinde belirleyici yıllar olacak. Uluslararası Para Fonu IMF ve Avrupa Birliği'nin ortaklaşa sağladıkları 110 milyar Euro'luk kurtarma paketi, Yunanistan açısından ciddi bir kemer sıkma politikasını da beraberinde getiriyor ve bu önlemler ülkede belirli bir istikrarsızlaştırma durumunu da doğuruyor. İMF ve AB'nin aldığı ortak tedbirler, merkezi hükümeti biraz daha güçsüzleştirecek ve denetim gücünü sekteye uğratacak. Yakında GSYH'nın %150'sini aşacak olan hükümet borçlarında temerrüde gidilmesi gibi seçeneklerden söz ediliyor.

Avrupalıların tam olarak ne zaman Atina'ya verdikleri desteği geri çekecekleri sorusu ortaya atılabilir. Bunun yanıtı da muhtemelen Yunanistan'ın Avrupa'nın geri kalanı için sistematik bir risk oluşturmayacağı zamandır. Bu noktada, uluslararası sermayeye veya daha fazla kurtarma paketine erişim bulamadığı zaman, Yunanistan'daki siyasi denetimin tamamen çöküp, sosyal şiddetin tırmanışa geçeceği öngörülebilir. 1970'li yıllardaki askeri cuntadan bu yana görülmemiş bir durumdan söz ediyoruz. Dolayısıyla, Yunanistan, kendisini daha önceden tanıdık olduğu bir durumla karşı karşıya görme olasılığı söz konusudur. Ve, bu ülke, 1820'li yıllardan beri ilk kez, gerçek anlamda, yalnız başına kalmıştır...

(ABD merkezli düşünce ve istihbarat kuruluşu Stratfor)[49]

49 http://www.stratfor.com/memberships/166008/analysis/20100627_geopolitics_greece_sea_heart

2. BÖLÜM
93 HARBİ VE BALKANLARDAİLK MÜSLÜMAN TÜRK DİRENİŞ BİLİNCİNİN UYANMASI

DOKSAN ÜÇ HARBİNİN (1877-1878) SEBEPLERİ

93 Harbi ya da 1877-1878 Savaşı Osmanlı padişahı II. Abdülhamit ve Rus çarı II. Alexander döneminde yapılmış bir Osmanlı-Rus Savaşı'dır. Rumi takvime göre 1293 yılına denk geldiğinden Osmanlı tarihinde 93 Harbi olarak bilinir. Hem Osmanlı Devleti'nin batı sınırındaki Tuna Cephesi'nde, hem de doğu sınırındaki Kafkas Cephesi'nde savaşılmıştır. Bu Savaşa hazırlıksız yakalanan Osmanlı Devleti, çok ağır bir yenilgi almıştır.

Savaşın başlıca sebepleri; Osmanlı Devleti'nde yaşanan azınlık isyanları, Rusya ve Batı Avrupa ülkelerinde, Osmanlı Devleti'nde yaşayan Hıristiyanların insan haklarının çiğnendiği konusunda oluşan tek taraflı kamuoyu, Rusya'nın Balkanlardaki genişleme siyaseti, Romanya ve Bulgaristan'ın bağımsızlık istekleri ile Panslavizm akımıdır.

Avrupa'nın büyük güçleri savaşı önlemek için İstanbul'da Tersane Konferansı'nı toplamışlar, ancak Osmanlı Devleti'ne yaptıkları taleplerin reddedilmesi üzerine savaş patlak vermiştir. Yaklaşık 1 yıl süren savaşta Osmanlı orduları, savunma savaşı yapmıştır. Batılı devletler ise tarafsız kalarak, savaşı bitirmek için arabuluculuk yapmışlardır. Özellikle Balkanlarda bu olaylar neticesinde etnik temizlikler yaşanmış ve yer yer kırımlar görülmüştür. Sonunda batıdaki Osmanlı savunma hatlarını kıran Rus ordularının önü açılmış, dirençle karşılaşmadan İstanbul'un eşiğine (Ayastefanos - Yeşilköy) kadar ilerleyerek Osmanlı Devleti'nin varlığını tehdit etmiş ve bunun sonucunda Osmanlı Devleti Ayastefanos (Yeşilköy) Antlaşmasını imzalamak zorunda kalmıştır. Ancak Batı Avrupa ülkelerinin bu antlaşmanın koşullarından hoşnut kalmamaları sonucu bu antlaşma geçerliliğini yitirmiş ve yeniden imzalanan Berlin Antlaşması ile Osmanlı Devleti, çok fazla toprak kaybetmiş Balkanlar'daki nüfuzunu büyük ölçüde yitirmiştir.[50]

Doksan Üç Harbinden Önceki Olaylar ve İsyanlar

Rusya İmparatorluğu 18. yüzyılda güçlenmiş ve zamanla kendisini Ortodoks dünyasının lideri ve koruyucusu olarak görmeye başlamıştı. Bu nedenle de Osmanlı Devleti'nin Balkanlarda yaşayan ve çoğunluğu Ortodoks olan Hıristiyan vatandaşlarının haklarını korumak bahanesiyle İstanbul'daki elçileri vasıtasıyla Osmanlı hükümetinden çeşitli taleplerde bulunmaya başlamıştı.

50 Bakırköy ilçesi tarihi.

Nitekim 1853 yılında, Rusya'nın Kudüs topraklarındaki İsa'nın doğduğu kilisenin anahtar hakimiyetinin Ortodokslara verilmesi talebi Kırım Savaşı'na yol açtı. Bu savaş İngiltere ve Fransa'nın da müdahelesiyle Osmanlı zaferiyle sonuçlandı. Fakat yine de Rusların istediği gibi, kilisede Ortodoks rahiplere de söz sahipliği verildi. Böylece Rusya, kendisini Ortodoksların sözcüsü olarak kabul ettirmişti ve nitekim Ortodokslar da bundan hoşnuttu.

1861 yılında tahta çıkan sultan Abdülaziz'in döneminde de Osmanlı Devleti'nin Hristiyan halkları arasında huzursuzluklar devam etti. Saltanatının ilk yılında Sırbistan topraklarında ayaklanmalar başladı. Kendilerini geniş anlamdaki Slav milletinin bir parçası olarak kabul eden Sırp halkı özerklik talebiyle ayaklandı. Çeteler kuruldu. Müslüman halkla karşılıklı kıyımlar yaşandı. İstanbul hükümeti, bölgeye müdahele etti, fakat tam başarı elde edilemedi, Ömer Paşa kumandasındaki Türk askerleri, Belgrad'ı topa tutunca birçok kayıp verildi. Avrupa kamuoyunda Türklerin aleyhinde bir tutum gelişti. Paris Antlaşması'nın ihlal edildiği söyleniyordu.[51]

93 Harbinde Bulgar ve Rum Katliamından Kaçan Müslüman Türkler Balkanlardan İstanbul'a Göç Ediyor.

Bunun üzerine görüşmeler yapıldı ve Osmanlı Devleti için önemli olan birçok kale, özerkliğini kazanmış olan Sırbistan'a bırakıldı. Belgrad ve gerisi ise yine Osmanlı'da kaldı. 1864 yılında ikinci bir İstanbul Protokolü yapıl-

51 History of the Ottoman Empire and Modern Turkey: Volume 2, Reform, Revolution, and Republic: The Rise of Modern Turkey 1808–1975. Cambridge: Cambridge University Press, 1977, Shaw, Stanford J. and Ezel Kural Shaw, s. 142–143 ISBN 0-521-29166-6.

dı. Buna göre Romanya (Eflak ve Buğdan) prenslik haline geldi. Bölgedeki Osmanlı nüfuzu azalıyordu, daha sonra Romanya da özerkliğini kazandı ve 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşında Rusya tarafında savaştı.

1866 yılında da Girit adasında ayaklanmalar patlak verdi. Bağımızlığını 1832 yılında kazanmış olan Yunanistan Krallığı, Girit'i de Yunan yönetiminde görmek istiyordu. Yunanistan'ın kışkırtmalarıyla Girit adasında yaşayan Rum halkı Osmanlı yönetimine isyan etti (1866). Rum çetelerini Yunan Krallığı, dolaylı olarak da Avrupalı devletler destekliyordu. Bölgedeki Müslüman Türklere karşı kırımlar ve katliamlar artmaya başladı, müdahalelerde de sonuç alınamadı. Sadrazam da heyet topladı ve Girit idaresinde değişiklik yapıldı. Buna göre valinin iki yardımcısından biri de Rum olacaktı. Buna rağmen çete savaşları bitmedi, Yunanlılar bu çeteleri desteklemeye devam edince Osmanlı Devleti ültimatom verdi. Ancak 1869 yılında Yunanistan'la yapılan bir anlaşma sonucu, Yunanistan bu tutumundan vazgeçti ama 19. yüzyılın sonlarında ayaklanmalar tekrar alevlendi ve 1898 yılında Girit'in özerklik kazanmasıyla sonuçlandı.[52]

19. yüzyılın ortalarında Avrupa birçok savaşa sahne olmuştu. 1866 yılında bir Prusya-Avusturya Savaşı patlak verdi, 7 hafta süren savaşı Prusya ve müttefikleri kazandı. Böylece diğer Alman eyaletlerinde Prusya egemenliği baş gösterdi. 1870 yılında başlayan Fransa-Prusya Savaşı ise 1 yıl sürdü ve kesin Prusya zaferiyle sonuçlandı. Böylece Alman kökenli eyaletler birleşerek Alman İmparatorluğu'nu kurdular. Bundan itibaren Almanya sürekli güçlendi ve Avrupa'nın söz sahibi ülkelerinden biri haline geldi. Fransa ise ağır bir darbe aldı, ekonomik açıdan önemli birçok topraklarını kaybetti ve III. Cumhuriyet kuruldu.

1866 yılındaki yenilgi sonrası Avusturya İmparatorluğu, prestij kaybetti ve Macaristan ile birleşerek Avusturya-Macaristan İmparatorluğunu kurdu.

Avrupa'daki eyaletlere bölünmüş ülkelerin yönetimleri birleşik bir yönetim biçimine geçiyordu. İtalyan birliğini kurma ümitleriyle Kırım Savaşı'na katılmış olan Sardunya Krallığı da 1861 yılında amacına ulaşarak bu birliği sağladı ve İtalya Krallığı kuruldu. İtalyanlar da aynı Almanlar gibi gecikmeli olsa da sömürgeciliğe başladılar. 19. yüzyılın sonlarına gelindiğinde Avusturya güç kaybetmiş, İtalya ve Almanya ise güçlenmişti.

Rusya ise yenileşme sürecindeydi. Kırım Savaşı'nda ağır bir yenilgi alan Ruslar, Prusyalı subaylar getiriyor ve orduyu ıslah ediyorlardı. Balkanlar'da da Slav propagandası yapılıyordu. İngiliz İmparatorluğu, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve İtalya Krallığı, Rusya'ya karşı bir tutum içindeydi. Avrupa

52 http://www.gutenberg.org/files/11594/11594.txt

ülkeleri arasında yalnızca Alman İmparatorluğu, Rusya'ya dostça davranıyordu.Balkanlar'daki güç dengesi de değişmişti. Bölgedeki Osmanlı nüfuzu azalıyordu. Milliyetçilik akımı güçleniyor, bölgede katliamlar gerçekleşiyordu. Sırplar ve Yunanlılar bağımsızlıklarını kazanmıştı. Romanya ise özerkleşmiş, Bosna'da da özgürlük hareketleri başlamıştı. Sırplar, Rusya'ya yaklaşıyor ve kendilerini ortak bir Slav ırkından sayıyordu. Osmanlı yönetimi 19. yüzyıl başlarından beri Balkanlardaki karışıklıklarla uğraşıyordu. 93 Harbi'ne birkaç yıl kala, Osmanlı devleti'nde büyük bir ekonomik sıkıntı başgöstermişti. Bu sıkıntıyı gidermek üzere vergiler arttırıldı. Bu da Bulgar isyanları'na yol açtı.

93 HARBİNİN BAŞLAMASI

Osmanlı hazinesi, Sultan Abdülmecit'in döneminden beri aşırı harcamalar sonucu Avrupa'ya karşı ağır bir şekilde borçlanmıştı ve bu borçları ödeyebilmek için Balkanlardaki vergileri yükseltmişti. Bu ağır vergiler Balkan halkları arasında hoşnutsuzluk yarattı. Ayrıca Kafkaslar'dan Ruslar tarafından Çerkes Sürgünü sonucu göçe zorlanan Çerkez ve Abhaz gibi Müslüman gruplar Balkanlar'da yerleştirilmiş[53]; bu göçmenlerle Balkanlar'ın yerlisi olan Hıristiyanlar arasında büyük bir düşmanlık ortaya çıkmıştı.

Nisan 1876 yılında ortaya çıkan Bulgar isyanları, başıbozuklar vasıtasıyla bastırıldı. Fakat isyanların bastırılması sırasında ölen Bulgarlar için Avrupa'da büyük bir sempati oluştu. İsyanlar sırasında ölen Müslümanların sayısını hiçe sayan Avrupa basını, Osmanlı Devleti'ne karşı çok olumsuz bir kamuoyu yarattı.

Bulgar isyanları'ndan kısa bir süre sonra, Sırplar da topyekün savaşa girişti. 30 Haziran 1876 tarihinde Sırbistan, Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti. Temmuz ayına gelindiğinde Bulgarları savunan Avrupa kamuoyu, Sırpları da savunmaya başladı. Rus Çarı II. Alexander ve prens Aleksandr Mihayloviç Gorçakov, Avusturya-Macaristan İmparatoru Franz Joseph ile 8 Temmuz 1876 tarihinde bir görüşme yaparak Avusturya'ya, Osmanlı Devleti'ne karşı bir ittifak teklifinde bulundu.[54]

Avusturya ile Rusya, daha önce Osmanlı'ya karşı yaptıkları son ittifaklarını 1787-1792 Osmanlı-Rus Savaşı'nda kurmuşlardı. Fakat Prusya'ya ve İtalya'ya yenilmiş olan Avusturya, henüz toparlanamadan bir savaşa daha girmek istemedi. Rusların büyük miktarda toprak teklifine rağmen sonuç alınamadı. Rus yönetimi yalnız kaldı. Temmuz ayında, Osmanlı Devleti'yle savaşan Sırp saflarında Rus askerleri de görünmeye başlamıştı. Ayrıca Rus ordusu, Sırplara silah ve asker yardımı da yapıyordu.[55]

Buna rağmen Osmanlı ordusu, Sırpları yenmeyi başardı. Sırpların hücum kolları imha edildi, savunma hatları safdışı bırakıldı ve Sırbistan çok güç durumda kaldı. Ağustos ayında Sırplar, ateşkese razı oldular ve Avrupa'dan arabuluculuk yapmalarını istediler.

53 Caroline Finkel, "**The History of the Ottoman Empire**", Basic Books, 2005, s: 467,

54 VM. Khvostov, "Geçmişten Günümüze Dünya Diplomasi Tarihi" - Doğu Krizi (1875-1977) - Reichstadt Antlaşması.

55 Osmanlı Yüzyılları, Lord Kinross, 1977, s. 509, Morrow Quill.

Avrupa'nın da baskısıyla Osmanlı tarafı, barış yapmaya razı oldu. Balkanlardaki bütün bu sorunları çözüme ulaştırmak için İstanbul'daki Tersane-i Amire'de uluslararası bir konferans yapılmasına karar verildi. Tersane Konferansı adı verilen bu konferansta Osmanlı Devleti'ne Balkanlardaki Hıristiyan halklarıyla ilgili ağır baskılar yapılması bekleniyordu. Konferansın kararlarını yumuşatmak için tahta yeni çıkmış olan II. Abdülhamit konferansın toplandığı 23 Aralık 1876 günü alelacele I. Meşrutiyet'i ilan etti. Ama yine de konferans Osmanlı Devleti'ne karşı çok ağır kararlarla sonuçlandı. Bu kararların Osmanlı Devleti'nce reddedilmesi üzerine Rusya, Paris Antlaşması'nın (1856) Karadeniz'de tersane ve savaş gemisi bulundurulmayacağına ilişkin hükümlerini tanımadığını bildirdi. Ardından da Ortodoks uyruklarına söz konusu antlaşmadaki hükümleri uygulaması için Osmanlı Devleti'ne baskıda bulunmaya başladı.

Bu sırada Birleşik Krallık (İngiltere), Rusya'nın Osmanlılara savaş ilan etmesini önlemek amacıyla Londra Konferansı'nın toplanmasına önayak oldu. Osmanlı sadrazamı İbrahim Edhem Paşa, konferansta hazırlanan protokolü içişlerine müdahale sayarak reddetti. Ülkedeki Panslavist akımların etkisiyle protokolün reddini bir savaş nedeni sayacağını önceden bildirmiş olan Rusya 24 Nisan 1877'de Eflak ve Boğdan'a (Romanyaya) girerek Osmanlılara savaş açtı. Kısa bir süre sonra da tam bağımsızlığını kazanmak isteyen Romenler savaşa Rusların safında katıldı.[56] Bulgar isyancıları ve Sırplar da Osmanlılarla savaşan Ruslara ve Romenlere katıldı.

Osmanlı İmparatorluğu'nu hem doğudan, hem de batıdan kıskaca almak isteyen Rusya, 24 Nisan 1877 tarihinde Osmanlı Devleti'ne bağlı Romanya'ya girdiği gibi, 27 Nisan 1877 tarihinde de Osmanlı Devleti'nin doğu sınırındaki Doğubeyazıt'a girdi. Osmanlılar böylece Kafkasya ve Tuna olmak üzere iki cephede, kendilerinden silah ve asker gücü bakımından çok daha üstün durumdaki Rus ordusuna karşı zorlu bir savunma savaşı vermek zorunda kaldılar.

Hem Rus, hem de Osmanlı tarafının güçlerini en yoğunlaştırdığı cephe Tuna cephesi idi. Savaş başladığında Çırpanlı Abdülkerim Nadir Paşa Rumeli Ordusu Başkomutanı olarak Balkanlardaki bütün Osmanlı birliklerinin en üst düzeydeki komutanı durumundaydı. Bölgedeki Osmanlı kuvvetleri Rusçuk, Silistre, Şumnu ve Varna arasında bulunan Ahmed Eyüb Paşa'nın komutasındaki Doğu Tuna Ordusu, Vidin'de üslenen Osman Nuri Paşa'nın komutasındaki Batı Tuna Ordusu ve ikisinin arasında yer alan Süleyman Hüsnü Paşa'nın komutasındaki Balkan Ordusu olmak üzere üç ordudan oluşuyordu.[57]

56 http://www.cs.kent.edu/~amarcus/Mihai/english/cronologieen.html.
57 http://www.botav.org/doksan-uc-harbi/.

Balkanlardaki Rus birliklerinin en yüksek düzeydeki başkomutanı ise Grandük Nikolay Nikolayeviç idi. Ancak savaş meydanındaki Rus birliklerine komuta eden kişi General Yosip Gurko idi. Rus ordusu, savaş ilanından bir süre sonra Romen ordularıyla beraber Tuna Nehri'nin kuzeyinde toplanmaya başladı. Osmanlı ordusu da hazırlıklarını sürdürüyor, gönüllü askerler yazılıyordu. Bu süreçte Romen topçuları, nehirdeki Osmanlı gambotlarını dağıtmayı başardı. Böylece nehri savunan Osmanlı deniz gücü ortadan kalkmış oldu. Savaş ilanından iki ay sonra, 21 Haziran 1877 tarihinde Rus askerleri, tekneler ile nehri geçmeye başladı. Rusların nehri geçmesini önlemek ile görevlendirilen Osmanlı güçleri zamanında yetişemedi. Ruslar nehri büyük bir direnişle karşılaşmadan aştı. Bu başarısızlık, avantajın Ruslara geçmesine sebep oldu. Zira Tuna'dan sonra daha büyük bir engel yoktu. 27 Haziran gecesi, Tuna üzerinden Ziştovi'ye bağlanmak için gizlice bir köprü kuruldu. Ruslar, nehri geçtikten beş gün sonra nehre en yakın yerler olan Ziştovi ile Niğbolu'ya taarruz ettiler ve Ziştovi Muharebesi ile Niğbolu Muharebesini kolayca kazandılar.[58]

Balkan ana ordusu henüz yetişememişti ve Rus askerleri her bakımdan Türk askerlerine göre üstündü. Savaşın başındaki bu başarısızlıktan dolayı Başkumandan Abdülkerim Nadir Paşa görevden alındı ve 18 Temmuz'da yerine Mehmet Ali Paşa getirildi.

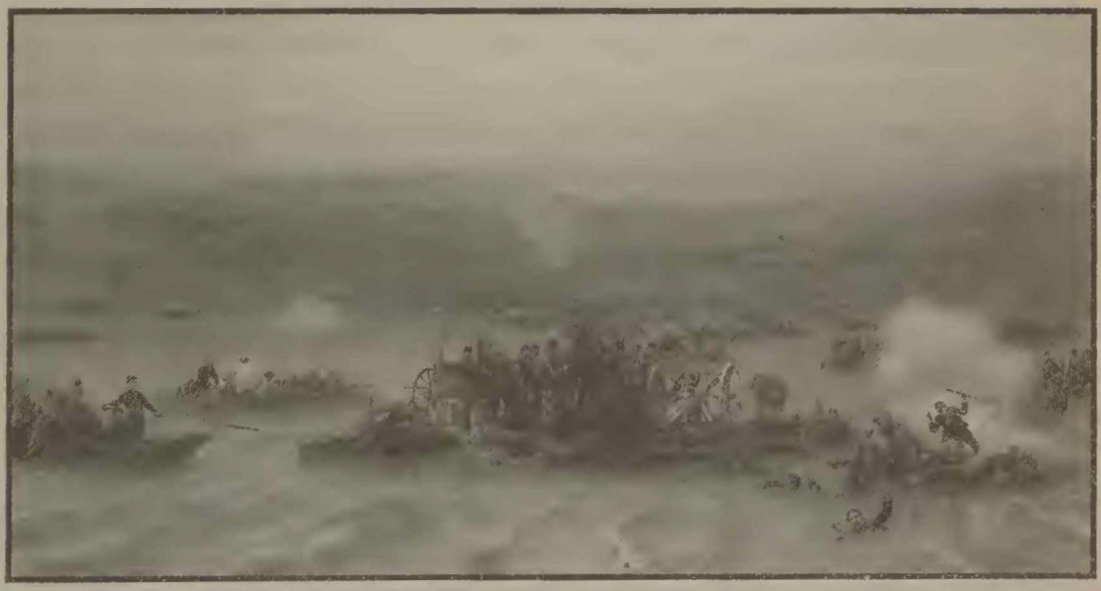

Rus ordusu, küçük filolar ile Tuna Nehri'ni geçerken, 21 Haziran 1877.

Bu genç paşanın böyle önemli bir göreve getirilmesi subaylar arasındaki birliği bozdu. Büyük Tırnova ve Niğbolu'nun düşmesi, Türk kamuoyunda büyük üzüntüye ve umutsuzluğa neden oldu, çünkü Osmanlının planı bozuluyordu. Plan şöyle idi: Süleyman Hüsnü Paşa'nın birlikleri Şıpka geçidini geçecek ve kontrol altında tutacaktı. Kuzeydeki Osmanlı orduları da (Osman Paşa ile

58 Bayonets before Bullets: The Imperial Russian Army, 1861–1914, Bruce Menning, Indiana University Press, 2000, s. 57.

Ahmed Eyüb Paşa'nın orduları) Rus ana ordusunu kıskaca alarak durduracaktı. Süleyman Paşa'nın ana ordusu da yetişince, nehre (Tuna) doğru Türk taarruzu başlayacak ve Ruslar, Türk toprağından atılacaktı. Nehrin (Tuna'nın) geçilmesinden birkaç hafta sonra, 17 Temmuz 1877 tarihinde Şıpka geçidi de düştü[59] ve Vidin'deki Osman Paşa birlikleri Şıpka Geçidi düşünce yürüyüşe geçti. Plevne yönüne gidilecek, bölge kontrol altına alınacak ve Niğbolu da kurtarılacaktı.[60]

30 Ağustos 1877 tarihinde Rus taarruzu ile Plevne'nin ön safları ele geçirildi. Ruslar, Bulgar topraklarında bir hayli ilerlemesine rağmen, kuzeyde hala direnen ve başarılı olan Osmanlı birlikleri vardı. Oldukça stratejik önemi olan Plevne ve Lofça, henüz işgal edilmemişti. Daha doğuda olan ve Doğu Tuna Ordusu'nun kapısı olan Elena kasabası da Temmuz ayında Rus saldırısını püskürtmüştü. Osmanlı birlikleri Şıpka Geçidi'ni geri almak için çarpışırken General Yuri Şilder-Şuldner komutasındaki Rus birlikleri, Osmanlı ordusunu Plevne'de abluka altına aldılar. Plevne Kalesinin komutanlığını Osman Nuri Paşa üstlenmişti. Kuşatmaya Rus generalleri Mihail Skobelev, Nikolay Kridener ve Kral I. Carol'un emrindeki Romen askerleri de katıldı.

Aslında Plevne'deki Osmanlı ordusu komutanının amacı başkaydı; Niğbolu'ya gelinecek ve burada Rus ordusu durdurulacaktı. Fakat Niğbolu'ya Rus ana ordusunun girmesi, bir de Şıpka geçidinin düşmesi bu planı bozdu. Osman Nuri Paşa, yakınında bulunan Plevne'ye çekilmekle yetindi.[61]

Plevne'deki Osmanlı orduları beklenmedik bir şekilde başarılı bir savunma yaptılar. Rus ordusu aylarca taarruzlara devam etti, fakat sonuç alamadılar ve çok fazla zaiyat verdiler. Yaklaşık 5 ay boyunca Ruslar, bu kasabayı ele geçirmek için savaştı. Kuşatmanın ilk safhalarında tek yönlü taarruz uygulandı. Ağustos'ta Rus taarruzu geri püskürtüldü. Avrupa kamuoyunda Rusların yenileceği ve savaşı Osmanlıların kazanacağı söylenmeye başlandı.[62]

Rus ordusunda moralsizlik başladı. Plevne'ye güneydeki Lofça kasabasından da mühimmat ve takviye birlikleri geliyordu. Eylül ayına gelindiğinde Plevne'deki Osmanlı gücü 40.000 askeri bulmuştu. Rus generalleri, kasabayı tam bir kuşatma altına alma kararı aldılar. Bunun için Plevne'ye mühimmat ve takviye sağlayan Lofça'ya saldırıldı. Bu kasaba da alındı ve böylece Plevne'ye giden tüm yollar kapanmış oldu. Buna rağmen Osmanlı direnişi devam

59 Osmanlının Balkanlardan Çekilişi Süleyman Hüsnü Paşa ve Dönemi, Erol Özbilgen, İz Yayıncılık, 2006, ISBN 975-355-609-8.

60 Mustafa Ablak (yönetmen, kameraman), İlyas Engin ve Hanımgül Kübra Ablak (metin yazarları). Plevne Destanı ve Gazi Osman Paşa (mpg) [Belgesel]. Anatolia Movies. 9 Şubat 2011

61 Plevne Savunması 1877, Frederick William von Herbert, Longmans, Green, and Co, London, 1895, s. 131.

62 Great Victory Won by the Turks; Defear of the Russians After Two Days of Fighting, New York Times, 2 Ağustos 1877, The Battle At Plevna, Complete Rout of the Russians, New York Times, 17 Ağustos 1877.

etti. Erzağı, cephanesi biten Osmanlı askerleri, Rus taarruzlarını püskürtmeyi başardı. Osman Paşa, güneydeki Şıpka Geçidi Muharebeleri'ndeki Osmanlı taarruzlarından ümitliydi. Bu saldırılar başarıya ulaşırsa, Plevne'ye yardım gelebilir ve Rus ordusu dağılabilirdi. Fakat Şıpka'da Osmanlı taarruzları sonuç alamıyordu.

2 Ekim'de Mehmet Ali Paşa da başkomutanlık görevinden alınarak yerine Süleyman Hüsnü Paşa getirildi. Artık gücü kalmayan Osmanlı askerleri, çareyi 9 Aralık günü yarma harekatına girmekte buldu. Rusların ilk safları yarıldı fakat Osmanlı kaybı çok artmıştı ve Rusların gücü çok fazlaydı. Osman Nuri Paşa, 10 Aralık 1877 tarihinde teslim olmayı kabul etti. Plevne Savunması, yaklaşık 35.000 Rus askerinin kaybına sebep olmuştu. Plevne, Rus ana ordusunu durduran önemli bir noktaydı. Buranın da düşmesi, İstanbul'un yolunu açtı.[63]

Plevne'nin düşmesinden sonra Bulgarlar, Türk yaralılarını katletmeye başladı, Sırplar da Osmanlılara karşı yoğun saldırıya geçtiler ve şimdiki Sırbistan'ın bazı güney bölgelerini (Niş ve Pirot Bölgeleri) ele geçirdiler.[64]

93 Harbinde Son Direnişleri

Plevne'nin doğusunda, Ahmed Eyüb Paşa komutasındaki Osmanlı ordusu direniyordu. Elena kasabasında Osmanlı başarısından sonra Rus ordusu taarruza devam etmişti. Rusçuk yönünden de başarılı bir direniş gerçekleşti. Fakat Rus ordusu, ani bir saldırı ile Köstence'ye girdi. 1878 yılına girildiğinde Rus ordusu, Plevne engelini de kaldırmıştı ve Ahmed Eyüb Paşa ordularına karşı daha fazla yoğunlaştı. Ruslar ve müttefikleri Köstence ve Rusçuk yönünden saldırıya geçtiler. Çapraz ateşe düşen Osmanlı ordusu fazla direnemedi. Dobruca ve Deliorman bölgesindeki Osmanlı askerleri, dağılmış, Varna'da teknelere binerek bölgeyi terk etmişti. Böylece buradaki Osmanlı direnişi de son bulmuş oldu.

Avrupa kamuoyunda savaşı Rusların kazanacağı fikri yeniden benimsendi. Zira Şıpka Geçidi Muharebeleri de ağır Osmanlı yenilgisiyle sonuçlanmıştı.

Plevne muharebesi devam ederken Rus Generali Yosif Gurko komutasındaki sadece bir Rus tugayı, Şıpka geçidini ele geçirmişti. Süleyman Hüsnü Paşa komutasındaki yaklaşık 30.000 kişik Osmanlı tümeni de geçidin etrafını sarmış ve Ruslar zor durumda kalmıştı. Bu durum sebebiyle Süleyman Paşa, Osmanlı kamuoyunda kahraman olarak görülüyordu. Türk taarruzları Ocak'a kadar devam etti. Fakat Rus gücü 60.000'i buldu ve Ocak ayında Osmanlı

63 Gazi Osman Paşa Plevne'ye Saplanan Tuğ, Sadettin Kaplan, İstanbul, Mart 2007, ISBN 978-975-269-278-7.

64 Osmanlı Yüzyılları, Lord Kinross, 1977, s. 522, Morrow Quill.

birlikleri ani bir Rus saldırısına uğradı. Ağır zaiyat veren Osmanlı askerleri, bölgeyi terk etti böylece Edirne'nin de yolu Ruslara açılmış oldu. Şıpka geçidi, savaşın kaderini belirleyecek önemli bir geçitti. Savaş Osmanlı zaferiyle sonuçlansaydı, Plevne kuşatması kesin Osmanlı zaferiyle sonuçlanabilir ve Ruslar hızla çekilebilirdi.

1878 yılına girildiğinde Ruslar Plevne Savunması'nı kırmış, İstanbul'a doğru ilerlemeye başlamışlardı. Rusların İstanbul'a varana kadar önünü kesecek hiçbir ciddi Osmanlı savunma (birliği) bulunmuyordu. İstanbul'un işgal edilmesinden korkan Osmanlı Devleti, 31 Ocak 1878 tarihinde Rusya'ya ateşkes teklifinde bulundu. Durum Osmanlı için faciaydı; bütün Bulgaristan, Kuzey Yunanistan, Makedonya, Sırbistan bölgeleri ile Edirne Rusya ve müttefiklerinin elindeydi. Ateşkes teklifi, Rus tarafından kabul edildi. Fakat Rus kuvvetleri İstanbul'a doğru ilerlemeye devam ettiler. Tekirdağ, Çorlu Rus birliklerince işgal edildi. Nihayetinde Rus ordusu İstanbul'a yaklaştı. Osmanlı İmparatorluğu yıkılma tehlikesiyle karşı karşıyaydı. Kuleli Askeri Lisesi tahliye edildi.[65]

İstanbul'da olağanüstü önlemler alınıyordu. Avrupa ülkeleri Rusların bu başarısından hoşnut değildi. İngiltere, Rusların ilerlemesini durdurmak için İstanbul boğazına filosunu gönderdi. Rusya'ya verdiği bir nota ile de Paris Antlaşması hükümlerince Rusların İstanbul'u işgal etmeleri halinde müdahele etme hakları bulunduğunu bildirdi.

Rus ordusu da Ayestefanos (Bugünkü adıyla Yeşilköy) bölgesinde durdu. Avrupalı devletlerin (İngiltere, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Almanya) arabuluculuğuyla ateşkes ilan edildi.

3 Mart 1878 tarihinde de Rusya ile Osmanlı Devleti arasında Ayastefanos Antlaşması imzalandı. Antlaşma hükümleri, Osmanlı aleyhindeydi. Karadağ ve Sırbistan tamamen özgür olacak ve yeni topraklar kazanacaklardı. Romanya da bağımsız olacaktı. Bu Anlaşma ile büyük bir Bulgaristan kuruluyordu. Rusya, doğuda birçok ili topraklarına katıyor, ağır savaş tazminatı istiyordu. Osmanlı delegeleri bütün bunları kabul etti. Fakat sonraki gelişmeler ve düzenlemeler ile bu antlaşma hiçbir zaman geçerli olmadı.[66]

65 http://www.kuleliler.org/Tarihce.aspx .

66 http://www.serbianunity.net/culture/history/berlin78/index.html#Constantinople%20Conference.

Bulgar ve Rus Katliamları Sebebiyle Büyük Tırnova şehrini terk etmek zorunda bırakılan Müslüman - Türk ahalisi İstanbul'a doğru yol alıyor.

Osmanlı padişahı II. Abdülhamit de, ağır tazminat koşulunu kabul etmedi. Özellikle İngiltere de bu hükümleri uygun bulmadı. Osmanlı Devleti, Kıbrıs'ı İngiltere'ye verdi ve barış görüşmelerinde İngiliz desteği sağlandı. 13 Haziran 1878 tarihinde, Berlin'de (Almanya İmparatorluğu) şansölye (Başbakanı) Otto von Bismarck'ın başkanlığında görüşmeler başladı. 13 Temmuz 1878'de de Berlin Antlaşması imzalandı. Bu antlaşma, Ayastefanos Antlaşması'na göre Osmanlı tarafı için daha iyiydi. Bosna-Hersek imtiyazlı bir devlet olarak kuruluyordu. Romanya ve Sırbistan bağımsız olacaktı. Bazı bölgeler (Niş, Pirot) kentleri Sırbistan'a bırakılacaktı. Doğuda ise Batum, Kars, Ardahan Rus idaresine bırakılıyordu. Bununla beraber Kıbrıs da İngiltere'ye ödünç verilmişti (İngilizler sonra bu adayı iade etmedi). Yine de, önceki antlaşmaya göre Osmanlı tarafının kazancı vardı. Çok daha az vergi verilecek, Doğubeyazıt ve Erzurum geri alınacak, Selanik - Manastır - Üsküp bölgeleri (Vilayetleri) Osmanlı idaresinde kalacaktı.[67]

Müslüman Türk Halkı Ruslara Karşı Ayaklanıyor

93 Harbi, Balkanlarda ve Kafkaslarda özellikle Müslüman - Türk kesimleri için çok yıkıcı olmuştu. Ruslar tarafından işgale uğrayan topraklardan kaçan Türk ve Müslümanlar, daha güvenli olarak düşündükleri bölgelere göç etmişlerdi. Plevne Savunması sona erdiğinde Bulgar (Eşkiyaları) kasabaya girmiş ve yaralı Türklerin hepsi katledilmiş, kemikleri de gübre fabrikalarına satılmıştı. Avrupalı devletler de, savaşın sonunda müzakereler için bu kırımları da sebep olarak göstermiştir.

67 Büyük Tarih Atlası, Hürriyet Ofset yayınları, 1990.

Müslüman Türk Mülteci sayısı 130.000 ila 1,5 milyon arasında farklı tahminlerle ifade edilmektedir. Mark Levene, bu kırımların Avrupalı devletlerce pek de dikkate alınmadığını belirtmiştir.

Fransız komutan Romieu, Fransa Savaş Bakanlığı'na gönderdiği raporda, 1878 ve ilerleyen yıllarda, Ermeni çetelerinin Türklere karşı terörist faaliyetlerde bulunduklarını ve binlerce Müslüman Türk'ü katlettiklerini belirtmiştir. Müslüman Türk Mülteciler, Osmanlı idaresindeki şehirlere gelmiş, camilere, mekteplere, sivil evlere sığınmışlardır. Bu da Osmanlı ekonomisini olumsuz etkilemiştir.

93 Harbi, Balkanları baştan aşağı değiştirmeye yetmiştir. Savaş sonucunda 2 özgür devlet (Romanya, Sırbistan) ve 2 özerk (Bulgaristan) devlet kurulmuş, Osmanlı nüfuzu oldukça azalmış ve bölgede Rusların etkisi artmıştı. Bu savaş, Romanya için kurtuluş savaşı niteliğindeydi.

Savaşta güç kazanan diğer bir devlet de Yunanistan Krallığı idi. Plevne Savunması sona erdikten sonra cesaretlenen Yunan ordusu, Teselya'ya girmişti. Kafkaslarda da stratejik önemi büyük birçok il, Rus idaresine geçmişti. Ayastefanos Antlaşmasına göre Rusya ve müttefiklerinin kazancı çok daha fazlaydı, fakat Osmanlı'nın diplomatik uğraşları sonucunda düzenlenen Berlin Müzakerelerinde bu kazanç indirgenmiş, tazminat hafifletilmiş ve kaybedilen birçok il geri alınmıştı.

İki tarafın da kaybı oldukça fazlaydı. Rusya ve müttefiklerinin, 100.000'den fazla kaybı vardı. Osmanlı kayıpları da o kadardı. Hastalıktan ölenlerin sayısı iki tarafta da oldukça fazlaydı. Bununla beraber Plevne Savunması ve Aziziye Tabyası, Türk kamuoyunda kahramanca görülmüştü. Rusya ve müttefikleri de, Plevne Savunması (Savaşı) ile Şıpka Geçidi Muharebeleri için anıtlar dikmişti.

Osmanlı Devleti, bu savaştan sonra Balkanlardaki varlığını 35 yıl daha sürdürebilecekti. Sultan II. Abdülhamit, savaştan sonra Meclisi süresiz olarak tatil etti ve mutlakiyet yönetimine geri döndü. Süleyman (Hüsnü) Paşa ve Abdülkerim Paşa yenilgi sorumlusu tutularak yargılandı. Osman Nuri Paşa ile Ahmet Muhtar Paşa ise "Gazi" ünvanını aldı. Ahmed Eyüp Paşa da padişahın yaveri oldu. Ülke içerisinde padişaha güvenmeyenlerin sayısı arttı, diktatörlük döneminde Çırağan Baskını yaşandı.

Rus tarafında ise başarılı komutanların bazıları Valiliklere atandılar.[68]

68 http://tr.wikipedia.org/wiki/93_Harbi#cite_ref-29.

RODOPLARDAKİ MÜSLÜMAN TÜRK HALKI RUSLARA KARŞI AYAKLANIYOR

Rus Ordusu, Plevne savunmasını yok edip Şipka'daki Osmanlı direnişini kırdıktan sonra Süleyman Paşa kolorduları bozulmuştu. Rus ordusunun karşısında tutunacak düzenli birlikler kalmamış, Ruslar İstanbul kapılarına dayanmıştı. Edirne'nin de düşmesinden sonra obbinlerce göçmen canını kurtarmak için İstanbul'a akın etmişti. İstanbul ve diğer kentlere sığınamayanların binlercesi Meriç Nehri vadisinde mahsur kalmıştı.

Bulgar ve Rus Kazak atlılarının saldırılarından korunmak için Rodop Balkanlarına sığınan Türk ve Müslümanlar, Rus orduları Başkomutanı Grandük Nikola'ya başvurarak bu saldırı ve yağmanın durudurulmasını istediler. Sivil Müslüman Türk halkın bu insani başvurusu dikkate alınmadığı gibi gönderdikleri elçiler de yolda Bulgar çetecileri tarafından katledildi.

Bölge halkı, Süleyman Paşa ordusunun bozulmasından sonra oralarda kalan askerleri aralarına alıp, ellerine geçen silah ve bir kaç topla kendilerini müdafaaya koyuldular. Böylece Direniş başlamıştı. Bölge halkı, merhamet dilenmek yerine ayağa dikilmek gerektiğini anlamıştı.

Ruslar, Bulgar çetecilerinin de katılımıyla 12 bin kişiye ulaşan bir güçle, Rodoplar'daki Türk direnişini ezmeye çalıştı. Ancak arazinin savunmaya uygun olması, direnişçilerin azmi karşısında bir sonuç elde edemediler. Rodoplardaki bu (küçük) başarı, birlikleri bozulup dağılımış askerlerin ve göçmenlerin bu bölgeye toplanmasıyla daha örgütlü bir yapı kazanmaya başladı. Yıllarca süren işgal sırasında Rodoplar, Balkanlar'da teslim olmayan ve işgal edilemeyen bir Türk (adası) bölgesi olarak kaldı.

Muvakkat (Geçici) Rodop Müslüman Türk Hükümeti

Rodop direnişi ya da ayaklanması, tek başına Rus işgalinin ve Bulgar çetelerinin zulmünün bir sonucu değildi. 93 Harbi olarak adlandırılan 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı Rumeli'de ve Doğu Anadolu'da çok cepheli bir savaş olarak sürmüş olmasına karşın, savaştan sonraki Müslüman Türk halkının direnişi sadece Rodoplar'da olmuştu.

Arazi yapısının çok daha elverişli olduğu Doğu Anadolu'da benzer bir hareket ise görülmedi. Her ne kadar söz konusu dönemde Doğu Anadolu'nun etnik yapısı Balkanlar kadar karışık değilse de Balkanlar'da Romen, Sırp ve-

Bulgarların işlevini yerine getirebilecek Ermeniler vardı. Halkın sosyo-ekonomik ve kültürel yapısı, Rodopların özgür havası, göçmenlerin ve bölge insanının mücadeleci geleneği, söz konusu direnişin doğmasının nedenleriydi. Muvakkat Türk Hükümeti'nin kurulmasında şüphesiz çeşitli etkenler belirleyici olmuştur. Ancak yöre halkının özgürlüğe verdiği önem ve asi geleneği (Kırcaalililer – Dağlılar) direnişin esas unsuru olmuştu.

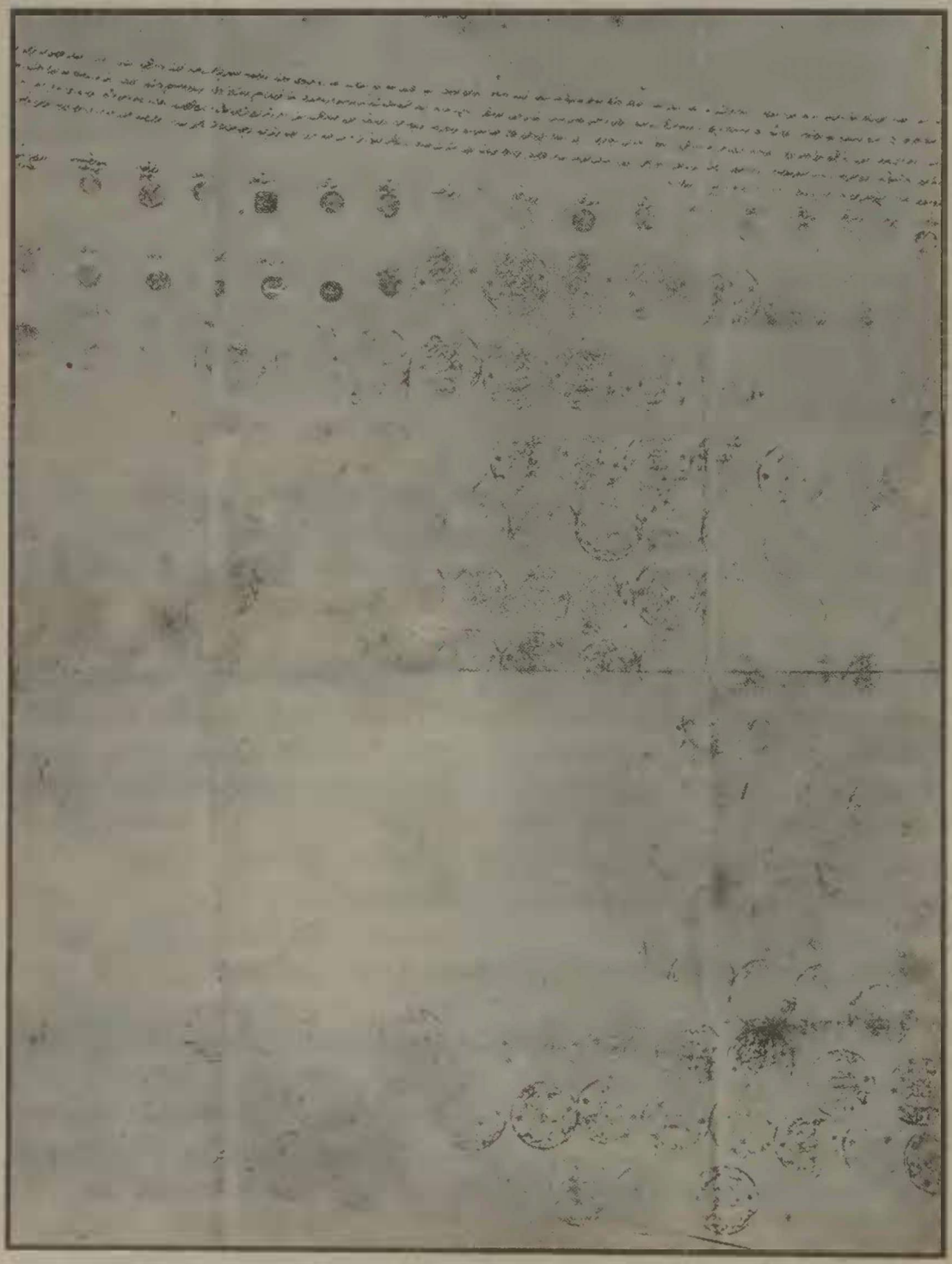

Kırcaali Ahalisinin, Osmanlı İdaresinde Kalmak İstediklerini Bildiren Muhtırası

Rodoplar'da ilk muvakkat hükümet Ahmet Ağa Timirski'nin başkanlığında kurulmuş, bölge halkının canını ve malını korumak için girilen mücadele örgütlü bir şekle bürünerek geçici hükümet şeklini almıştı. Olayların bağımsız bir yönetim biçimine doğru gelişmesi, bölgeye olan ilgi ve desteğin artmasına da imkan verdi.

İngilizler, Ruslar'ın bu beklenmeyen başarı ve bunun sonucu elde ettikleri yeni durumdan rahatsız olmuşlardı. Rodoplar'daki direniş İngiltere'ye Rusya ve Osmanlı yönetimine baskı yapabilme fırsatını verdi. İngilizler "Rodop dağlarına para ve silah göndermişti. Böylelikle Rusları gerilla savaşlarıyla

tazyik etmek maksadı güdüyor, bir taraftan da Osmanlı Devleti'ne karşı Girit ve Tesalya'da ayaklanmalar çıkartarak Bab-ı Ali'yi tavsiyelerini dinlemeye zorluyordu."

Müslüman Türklere Zulüm Yapan Bir Rus Subayının Rodop Kahramanları Tarafından Sultanyeri Kazasının Karatarla Karargahı'nda (Kırcaali) Sorguya Çekilmesi

Rodop direnişçileri İstanbul'daki büyük devletlerin elçilerine verdikleri 16 Mayıs 1878 tarihli ve Hükümet-i Muvakkate mührünü taşıyan muhtırada ayaklanma sebeplerini şöyle açıklıyorlar

"Avrupa devletleri, geçici olarak idare etmekte olduğumuz halkın niçin silaha sarıldığını sorup araştırmak zorundadırlar. Biz hiç bir şahsa karşı isyan etmiş değiliz. Silaha sarılmaktan maksadımız, kendi mal, can ve ırzımızı

korumaktan ibarettir. Biz, hiç bir meşru hükümete karşı ayaklanmadık. Kendi şahsi haklarımızı korumakla, en tabii haklarımızı kullanıyoruz. Ayastefanos Andlaşması, Paris Andlaşması'nı imzalamış olan devletlerin tasdikinden geçmedikçe, hükümsüzdür. Ayastefanos Andlaşması'nın yerine yenisi konmalıdır. Bulgarların yaptıkları cinayetler, tarif olunamayacak kadar büyüktür. İleri karakollarımıza silahlı bir kuvvetin yaklaşmasını kabul edemeyiz. Bölgemizin ahalisi tamamen Türk ve Müslüman olduktan başka buraya, aramıza, yüzbin Müslüman göçmen sığınmış bulunmaktadır."

"Eğer biz, muvakkat bir hükümet kurmamış ve zabıta heyeti düzenlememiş olsaydık, memleketimizde karışıklıklar çıkabilirdi. Bugün bölgemizde emniyet ve asayiş, Rus askerlerinin bulundukları yerlerde ise huzursuzluk ve karışıklık vardır."

Rodop ayaklanması Rus ve Bulgar vahşetine karşı yöre halkının, göçmenlerin, Rumeli'de bozulan ordunun bazı taburlarının ve askerlerin kendiliğinden oluşturduğu bir hareketti. Hareketin kendiliğindenliği; düzensizliği, başıbozukluğu anlamına gelmiyordu.

Direniş daha başlangıcında ciddi şekilde örgütlenmiş ve kısa sürede geçici hükümete dönüşmüştü. Direnişçiler dönemin en modern silahı sayılan Martin tüfekleriyle donanmıştı. Rus generalleri Skobolef ve Gurko kuvvetlerinin Kızanlık ve Filibe üzerine yürüyüşleri sırasında, Süleyman Paşa birliklerinin bazı nizamiye taburları da Rodop direnişçilerine katılmıştı. Süleyman Paşa (Şıpka) ve Osman Paşa (Plevne) ordularının silah ve mühimmatından faydalanılmış, ayrıca ellerine üç top da geçirmişlerdi. Gerektiğinde halkın büyük bir bölümü savaşa katıldığından, Türk kuvvetlerinin sayısı onbinle, yirmi beş bin arasında değişiyordu.

"*Ayaklananlar, Rodop Balkanı'ndan başka, İhtiman-Tartarpazarcığı arasındaki dağlarda da toplanıyorlardı. Haziran 1878 sonlarında, bir aralık ihtilal, Balkanlar'ın kuzeyinde Lofça, Plevne ve Büyük Tırnova civarına kadar yayılmıştı. Emineburnu'ndan Şıpka'ya kadar uzanan Doğu Balkanlar, Yusuf Çavuş'un kumandasındaki Türk ihtilalcilerin hakimiyeti altında idi.*" (Yani tüm güney Bulgaristan – Doğu Rumeli)

Milli kuvvetlerin karargâhına giden Avrupa Komisyonu raporunda Rodop direnişçileri hakkında bilgi verilmekteydi. Berlin Kongresini'nin 11 Temmuz 1878 tarihli kararına göre, Avusturya, İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya ve Almanya'nın İstanbul büyükelçilerinin, Rodoplar'a sığınan göçmenlerin niçin ve nereden göç ettiklerini, miktarlarını ve milliyetlerini yerinde soruşturmakla görevlendirdiği Komisyon, 3-4 Ağustos 1878 günleri Kırcaali'de 5 Ağustos 1878'de Rodop Milli kuvvetlerinin karargahı Karatarla'da göçmenler ve ileri

gelenleriyle görüşmüş, 25 Ağustos 1878'de görevini tamamlayarak raporunu bağlı olduğu elçilere vermişti.

Komisyon'un bildirdiğine göre, Mestanlı'dan Kırcali'ye kadar uzanan bölgede gönüllü Türk askerleri bulunuyor ve bunlara Hacı İsmail Ağa kumanda ediyordu. Hacı İsmail, Rodop savunmasını düzenleyip, Rus ve Bulgar baskınlarına karşı ileri karakollar yerleştirmişti. En ileri Türk postaları Gabrova ve Köprülü'deydi. Komisyon Karatarla'da, kendini Rodop kuvvetleri başkomutanı olarak tanıtan M. Sinclair'le de konuşmuştu. Gönüllülerin Hidayet Bey ya da Hidayet Paşa dedikleri bir İngiliz subayı olan M. Sinclair şunları anlatmıştı:

"*Ocak 1878'de Şıpka'dan aşağıya inen göçmenlerin yolları kesilince, bunlar Rodop Balkanı'na sığınmışlar. Yollar, çekilen ve dağılan Süleyman Paşa ordusunun enkazıyla tıkanmıştı. Yetişen Ruslar, göçmen kollarını yağma ettiler. Mütarekeden sonra, Nisan 1878'de Ruslar 11 tabur ve Bulgar çete gönüllüleriyle Rodop kahramanlarına taarruz etmişlerse de püskürtülmüşlerdir.*"

M. Sinclair, Dimetoka'dan Nevrekop'a kadar uzanan kendi yönetimindeki alanda (Yani tüm Batı Trakya ve Rodoplar) 100 bin Türk göçmenin bulunduğunu komisyona anlatmıştı. Ayrıca Milletlerarası Rodop Komisyonu raporuna göre, Harmanlı'ya doğru yürüyen 50-60 bin kişiden oluşan 30 bin arabalı göçmen kafilesi Rus askerlerinin hücumuna uğrayınca, kadınlar kucaktaki çocuklarını düşman eline bırakmamak için Meriç nehrine atmışlardı ve bunların sayısı ikibini bulmaktaydı. On kişilik aileden dokuzunu Rus ve Bulgarların öldürdüğünü belirten ve bu nedenle Rodoplar'a sığınan göçmenler, yerlerine dönmek istemediklerini komisyona açıklamışlardı.

Hidayet Bey (M. Sinclair), Rodop Komutanlarından Kara Yusuf la aralarında çıkan bir anlaşmazlıktan sonra Ekim 1878'de Rodop kumandanlığından çekilerek Selanik'e oradan da İstanbul'a gitmişti. Hidayet Bey'in ayrılması Rodop direnişini ve Muvakkat hükümetin mücadelesini ve çalışmasını aksatmadı. Nisan 1878'de başlayan direniş ve geçici hükümet Şarki Rumeli sorununun hallolduğu Nisan 1886'ya kadar sekiz yıl başarıyla sürdü.

Batı Trakya-Rodop Türk Hükümeti Kurucuları

Batı Trakya ve Rodoplarda yaşayan Müslüman Türkler'in Bulgar ve Rus-lara karşı ayaklanmasıyla kurdukları hükümetin merkezi Çirmen kasabası idi. Bu hükümetin kurucuları: Hidayet Paşa, Timirski Ahmet Ağa, Hacı İsmail Efendi, Kara Yusuf, Kırcaali'li Abdullah Efendi, Hacı Mümin, Hacı Halil, Halil Efendi ve Ali Ağa.

Bu hükümet 1886 yılına kadar devam etti. 5 Nisan 1886'da Büyük Devletler'le Osmanlı Devleti arasında bir anlaşma yapıldı. Bu andlaşma ile Rodoplar (Doğu Rumeli) yani Muvakkat Müslüman Türk Hükümetinin topraklarını Bulgaristan'a veriliyor, Batı Trakya ise Osmanlı sınırları içinde kalıyordu. Bu andlaşma sonucunda Rodop-Batı Trakya Türk Devleti Osmanlılar tarafından Büyük Devletlerin baskısıyla yıkılıyordu.

Rodop-Batı Trakya Hükümeti Komutanlarından Murat Ağa'nın Kahramanlıkları

Rodop ve Batı Trakya Türkleri bilhassa Kırcaali sancağı, 1877-78 yani 93 Harbi diye bilinen Osmanlı-Rus Savaşında büyük fedakarlıklarda bulunmuşlardı. Bu savaşta Tuna nehrini kolayca aşan Rus orduları, Bulgarların işbirliği ile Hasköy ve Kırcaali dağları üzerinden Batı Trakya'ya doğru yürümeye başlamıştı. Fakat Ruslar, Kırcaali bölgesinde Kilise Kuleyakası mevkiinde ummadıkları bir Türk direnişi ile karşılaştılar. Burada Ruslara karşı direnen Osmanlı Ordusu değil, bizzat Rodop ve Batı Trakya Müslüman Türk halkının ta kendisi idi. Kırcaali'nin Fındıcak Köyünden Murat Ağa, Koca Balkan'ın Şıpka Geçidinde Bulgar ve Ruslara karşı savaşanlar arasında idi. Süleyman Paşa, savaş meydanına giderken, Kırcaaliden geçmiş ve götüremediği, fazla silah ile cephanesini buraya bırakmıştı. Murat Ağa da Kırcaali'li olduğu için bu silah ve cephanenin yerini biliyordu. Bulgarların Kırcaali'yi Bulgaristan'a ilhak etmek için saldırdıklarını işiten Murat Ağa, yanına aldığı Rodop ve Batı Trakyalı delikanlılar ile Rusların ve Bulgarların ilerledikleri geçit noktalarını tuttu. Rusların hiç önem vermedikleri ve asker kaçağı zannettikleri bu vatanseverler, bu çatışmada Rusları iki ateş altına alarak Boğaz'a giren Ruslar'dan bir tanesini bile sağ bırakmadı.

Fındıcaklı Murat Ağa, Kırcaali'nin Türk olan bütün köylerine adamlar göndererek Yunus oğullarından İsmail Ağa, Halil Ağa komutasında Ahi Çelebi (Smolyan - Paşmaklı) Mestanlı ve civarından 1000 kadar silahlı gönüllü Rodoplu koşup geldiler. Türk halkı ile Rus ordusu arasında müthiş bir savaş başladı. Rus General Hersikof komutasındaki Rus Piyade Alayı ve bir Rus Kozak Alayı, 4 Batarya ile toplu taarruza geçtiler. Bir Alay haline getirilmiş Bulgar çeteleri de Ruslara yardım ediyordu. Murat Ağa'nın kendi kuvvetleri, Boğaz'ın doğal müstahkem mevkiileri olan her iki yanı da tutmuşlardı. Murat Ağanın birliklerinin topları yoktu ama Kilise Kule Boğazı yanından Arda nehri boyuna yayılarak Rodop Türklerini arkadan sarmak isteyen Bulgarların bu niyctini anlayacak bir komutanlık özelliği vardı. Murat Ağa, daha önceden davrandı ve Bulgarları içeri çekti vc hepsini bire varıncaya kadar yok etti. Buradan hiçbir Bulgar çetecisi kurtulamadı.

Murat Ağa kendi yönetimindeki 354 köyde müstakil bir idare kurarak nüfus başına mısır unu, kurutulmuş yoğurt, keçi pastırması, mekkare katırı topladı. Rodoplu Türk kadın ve kızları ise, ekmek yoğuruyor, kahramanlarımıza yiyecek hazırlıyor ve insanların yürüyemediği sarp patika yollardan yedeklerindeki katırlarla Rodoplu Türk askerlerine yiyecek taşıyorlardı.

Ruslar şiddetli top ateşi ile Rodoplu mücahitlerin gözünü yıldırmak istediler. Fakat düşen top mermileri, yalçın taşlarda parçalanıyor, taş kovuklarda elinde martin tüfeği olan Rodoplu Müslüman Türk mücahitler, Rusları bir adım bile ileri attırmıyordu. Üstelik de hiçbirinin burnu bile kanamıyordu.

Rus Generali Hersikof yine hücum emri verdi. Bu dar boğazdan giren Rus askerleri üzerine öyle şiddetli bir ateş açılmıştı ki, yalçın kayalardan yağan bir cehennem ateşi bütün Rus taburlarını perişan ediyordu. Bütün Rus Askerleri Rodoplu Türk mücahitlerin önünden kaçmaya başlamıştı. Ruslar ve Bulgarlar çok üzgündü.

Rodop-Batı Trakya'nın dağ kolu asla düşman istilası görmemişti. Onlar vatanlarını savunmakta kararlı idiler.

Bunun üzerine Rus generali Hersikof, Murat Ağa'ya haber gönderdi. Kendisi ile görüşmek istiyordu. Murat Ağa, elinde martin tüfeği ile bir katırın sırtında, yalnız başına Rus generali Hersikof'un karargahına gitti. General Hersikof, bütün askerlerine bu kahramanı selam ile karşılamalarını emretti. Murat Ağa ile Rus generali görüştüler. Murat Ağa, Rodop ve Batı Trakya Dağlarından bir karış toprağı bile kendilerine teslim etmeyeceğini kati olarak belirtti. Bunun üzerine Rus kuvvetleri de geri çekildi. Rodoplar ve Batı Trakya böylece kurtulmuştu.

Berlin'de toplanan kongre Osmanlı İmparatorluğunu parça parça ederken, Kırcaali sancağını da Bulgaristan Prensliğine dahil ediyordu. Kağıt üstünde yapılan bu anlaşma üzerine iki Bulgar taburu Kırcaali'ye geldi. Bu Bulgar kuvvetinin Kırcaali'ye geldiğini duyan Murat Ağa, yine ayağa kalktı ve şunları söyledi:

-Ben kızanları göreve çağırdım. Kırcaali'yi teslim almaya gelen Bulgar askerlerinin tüfeklerini ellerinden aldım. Memurlarının da hepsini geri gönderdim. Ve Kırcaali'de kendi başımıza hükümet kurduk. Bu hükümet 1886 yılına kadar devam etti. Ve biz bu zaman zarfında bağımsız bir idare altında yaşadıktan sonra Osmanlı devletine ilhak olduk.

Kırcaali'nin Osmanlı topraklarına tekrar ilhakından sonra, Sadrazam methini duyduğu Murat Ağa'yı Sultan II. Abdülhamit'in huzuruna çıkarttı. Pa-

dişah, Murat Ağa'yı ödüllendirmek için ne istediğini sordu. Murat Ağa, sınır boyunda zaptiye çavuşu olmak istediğini söyler. İçindeki vatan aşkı ona bunu söyletir. Ve o ölünceye kadar, Mahmutlu Köyünde Bulgar sınır boyunda zaptiye çavuşu olarak görev yaptı.

Bu vatansever halkın tarihte Türk ülkesine yapmış olduğu fedakârlıklar hiç unutulabilir mi? İşte bu aynı halk, Eşref Kuşçubaşı'nın yapmış olduğu Edirne ötesi harekâta da canla başla destek vermiş ve BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ'nin kurulmasında öncü olmuştu.

Fakat ne yazık ki, savaşta kazandığımız Batı Trakya ve Rodoplar'ı barış masasında Cemal Bey (Paşa) gibilerin kısır görüşleri yüzünden kaybettik. Bu topraklar ve burada yaşayan Müslüman Türkler hala bu basiretsizliğin veya ihanetin acısını çekiyorlar.[69]

69 Balkan Savaşı ve 1913 Batı Trakya Cumhuriyeti, Süleyman Sefer Cihan, Sayfa 16-24.

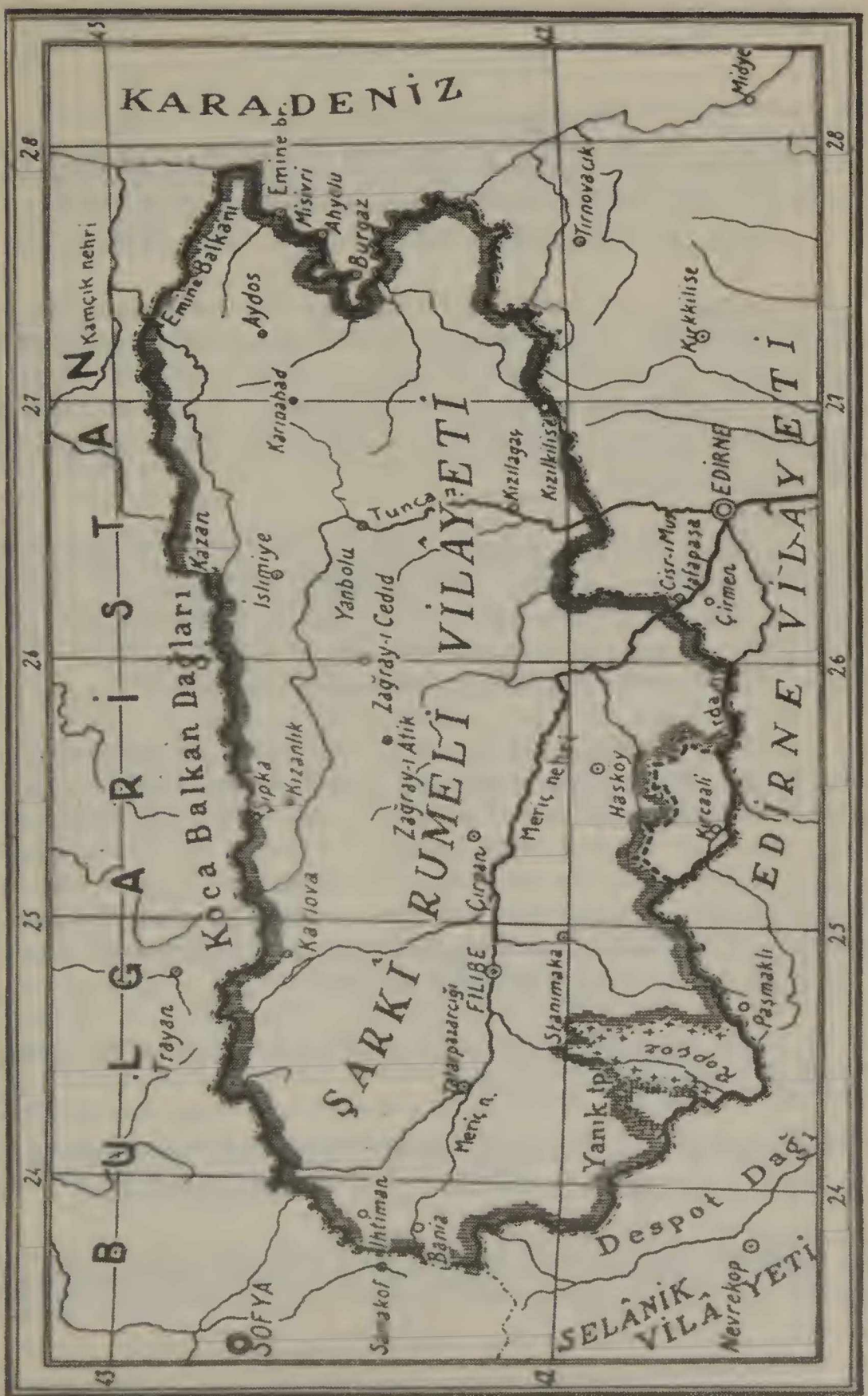

Rodop Müslüman Türk Cuntası'nın faaliyet alanı: Doğu Rumeli Vilayeti

Tevfik BIYIKLIOĞLU: AYASTEFANOS (YEŞİLKÖY) ANTLAŞMASI'NIN İÇ VE DIŞ TEPKİLERİ VE RODOPLAR'DA MÜSLÜMAN TÜRK DEVLETİNİN KURULMASI (1878-1886)[70]

93 Harbi'nden (1877-1878) sonra General İgnatiyef'in eseri Ayastefanos Andlaşmasının, Bulgaristan'a bıraktığı yerlerde yaşayan kesif Müslüman Türk kütleleri üzerindeki tepkisi kendisini göstermekte gecikmedi. Bu andlaşmanın imzasının kırkıncı gününde, 14 Nisan 1878 de Çirmen (Rodopların doğu ucunda) yakınlarında, Türklerle Rus Kazak süvari bölükleri arasında ilk silahlı çarpışma olmuştu.

Ayaklanma, yalnız bu bölgeye münhasır kalmamış, Bulgaristan'a bırakılmak istenilen yerlerde, bilhassa Balkan sıra dağlarıyla Akdeniz (Ege Denizi) arasındaki geniş sahanın birçok yerlerinde, Türk halkı sözbirliği yapmış gibi, aynı zamanda Rus ve Bulgar zulüm ve tecavüzüne, yağmacılığına karşı silaha sarılmak zorunda kalmışlardı.[71]

İlk ayaklanma, Rodop Balkanının kuzeyinde Filibe ile Tatarpazarcığı arasında olmuş ve hemen bütün Şarki Rumeli'ye ve Rodop'lara yayılmıştı. Mustafapaşa (Svilengrad) ile İhtiman ve Samokov arası, yukarı Meriç Vadisiyle bütün Arda vadisi ve Rodop Dağları kahraman Müslüman Türk ihtilalcilerinin harekât sahası içinde idi. Bu Türk ayaklanması, büyük kısımlarıyla İstanbul ve Edirne'de bulunan Rus ordusunu pek güç bir duruma düşürmüştü. Rus askerleri ile can, mal ve namuslarını korumak için silaha sarılan kahraman Müslüman Türkler arasında kanlı çarpışmalar başlamıştı.

Türk kahramanlarının en sağlam karargâhı Kırcaali ve bütün Rodop Balkanının kuzey kısımlarında kurulmuştu.

Rus ve Bulgar tecavüzleri, Türklerle birlikte, Bulgarlardan başka, bütün hıristiyanlara (Rum, Ermeni, hıristiyan Arnavut, Yahudi) karşı da yöneltilmişti.

Ayaklanan ahalinin maksatlarını anlamak ve onları yatıştırmak üzere, Rus memurlarıyla birlikte, İstanbul'dan da Seraskerkapısı (Osmanlı Milli Savunma

70 25 Nisan 1878 ve 901 sayılı Vakit Gazetesi, Ali Seyfi Tülümen derlemesinden), Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü. A numara 134/19. 759.

71 Bu Bölüm, Tevfik Bıyıkoğlu'nun Batı Trakya'da Milli Mücadele -Ankara 1992- adlı eserinin 1. Cildi, 19-93 arasındaki sayfalardan düzenlenerek alınmıştır.

Bakanlığı) Hassa Meclisi azasından Sami Paşa ile Vasa Efendi gönderilmişlerdi.[72]

Stanimaka (Konuşhisar, Asenovgrad-Filibenin bir ilçesi) civarında Osmanlı ve Rus temsilcileriyle buluşup görüşen Müslüman Türk Milli Hareket reisleri "Osmanlı idaresinden başka bir idare altına girmiyeceklerini ve Osmanlı toprağında Rus askeri bulundukça silahlarını bırakmıyacaklarını" söylemişlerdi.

Türkleri, fedakârlığa ve hiç şüphesiz, büyük mal ve can kaybını göze aldıran bu kesin kararı vermeye zorlayan çok ciddi ve hayati sebepler vardı. Avrupa'da, mesela Fransa'da, bir Alman istilası karşısında Fransızlar kütle halinde yerlerini, yurtlarını, fabrikalarını bırakıp göç etmezler. Türkiye'de ise iş tersinedir. Başta Rus olmak üzere, bütün Balkan milletlerinin, Türk topraklarında atacakları her ileri adım, Türk ırkının sönmesini sebep olur. Çiftçi olan ve geçimi toprağına bağlı bulunan Türk halkı, ölüm tehlikesi olmaksızın yerini, yurdunu, tarlasını bırakıp muhakkak bir sefalet kucağına isteyerek atılır mı? Bunun tek sebebi, düşmanlarımızın Türk mallarını yağma etmek, verimli toprak ve güzel köylerini gasbetmek için Türklere tüyleri ürpertecek mezalim yapmalarıdır. Bu mezalimin daha evvel Türkler tarafından yapılmış mezalim ve yağma ile izahı, çok boş bir iddia ve savunulması imkânsız bir ithamdır. Türkler, en kuvvetli devirlerinde bile, hakimiyetleri altına geçen Hıristiyanları, hiçbir vakit kütle halinde ne öldürmüşler, ne de göç etmeye zorlamışlardır. Hatta din değiştirmeleri için baskı bile kullanmamışlardır. Eğer Türkler, Bulgarlar ve diğer Balkan milletleri gibi hareket etselerdi bugün, bir Bulgar bir Yunan, bir Sırp, hatta bir Romanya devlet ve milletinin bile mevcut olmaması lazımdı.

Diğer taraftan, Türk devletinin Ayastefanos, Berlin ve Sevr andlaşmaları sıralarında olduğu gibi, büyük çöküntü ve felaket zamanlarındaki zaafının ve kuvvetsizliğinin, bu yağma ve Türk ırkının varlığını bile yıkan kütle göçlerine yol açtığı ve imkan verdiği de acı bir hakikattir. Rodoplular'ın ve buraya sığınan Türk göçmenlerin tek kişi kalıncaya kadar mukavemet etmeye ve zafer kazanmaya karar vermelerinin sebebi bu idi. Balkan dağlarının güneyindeki Türk halk mukavemet hareketini temsil eden ve bu mukavemetin merkezi olan Rodop ayaklanmasının kimler tarafından tertip ve idare edildiği meselesi ehemmiyetle incelenmesi gereken bir noktadır.

Ahmet Ağa Timirski ismindeki bir zatın reisliğinde kurulduğu anlaşılan Batı Trakya'daki ve Rodoplardaki bu ilk muvakkat hükümet, Türk halkı arasında bir uyanış ve yeniden dirilme işareti sayılsa yeridir. Babı Ali'ye, basına ve yabancı devletlere verilen muhtıralar ve yapılan mü-

72 Vasa Efendi: Edirne Vilayeti Müsteşarı idi. 8 Mayıs 1883'te Vezirlikle ve Paşa ünvanı ile Lübnan Valiliğine tayin olunmuştu. Noradungian, Gabriel, Osmanlı İmaparatorluğunun Milletlerarası Akitleri Meemuası, IV. C.

racaatlar, ekseriya 25-30 halk vekili ve 100 kadar köy meclisi ve müdürlerinin mühürlerini taşıdığından bu ayaklanmayı yalnız bir zatın eseri gibi mütalaa etmek yanlıştır. Kırcaali ve Rodop ayaklanması, Türk halkının zulüm ve tecavüze karşı silaha sarılmasının bir neticesidir.[73]

Ayastefanos sonrası, Şarki (Doğu) Rumeli'de ve Rodoplar'daki bu Türk ayaklanması, Avrupa devletlerinin de dikkatini çekmiş ve Balkanlar'ın güneyinde Şarki Rumeli adı altında imtiyazlı bir Osmanlı vilayeti kurulmasında hiç şüphesiz, müessir olmuştur. Bu vilayet içinde kalmalarından, bir dereceye kadar emniyete kavuştuklarını sanan "Kırcaalililer ve Dağlılar" Bulgaristan'ın bu Osmanlı vilayetini de ilhakı hadisesinde yeniden ayaklanmışlar ve en sonunda Osmanlı vatanına (kısmen) katılmaya muvaffak olmuşlardı.

II. Abdülhamid idaresinin aczine ve beceriksizliğine rağmen, Kırcaali ve Dağlıların elde ettikleri bu netice, hiç de küçümsenecek bir başarı değildir. O felaketli senelerde, devletin başında II. Abdülhamid'in yerinde, daha cesur ve dirayetli birisi olsaydı Şarki Rumeli vilayeti kolay kolay Bulgarların eline düşmezdi. Rodop kahramanları, Paris andlaşmasını imzalamış olan devletlerin İstanbul elçilerine verdikleri 4 Mayıs 1294 (16 Mayıs 1878) tarihli ve hükümeti muvakkate mührünü taşıyan muhtırada ayaklanma sebeplerini şu suretle açıklıyorlardı:[74]

"Avrupa devletleri, geçici olarak idare etmekte olduğumuz halkın niçin silaha sarıldığını sorup araştırmak zorundadır. Biz hiçbir şahsa karşı isyan etmiş değiliz. Silaha sarılmaktan maksadımız kendi mal, can ve ırzımızı korumaktan ibarettir. Biz hiçbir meşru hükümete karşı ayaklanmadık. Kendi şahsi haklarımızı korumakla en tabii haklarımızı kullanıyoruz. Ayastefanos Andlaşması, Paris Andlaşmasını imzalamış olan devletlerin tasdikinden geçmedikçe hükümsüzdür. Ayastefanos Andlaşmasının yerine bir yenisi konmalıdır. Bulgarların irtikap ettikleri cinayetler, tarif olunamayacak kadar büyüktür. İleri karakollarımıza silahlı bir kuvvetin yaklaşmasını kabul edemeyiz. Bölgemizin ahalisi kamilen Türk ve müslüman olduktan başka buraya, aramıza yüz bin müslüman göçmen de sığınmış bulunmaktadır."

Yukarıda sözü geçen muhtırada, muvakkat hükümet kurmak hadisesine de dokunularak şunlar söylenilmekte idi:

"Ayastefanos Andlaşmasından sonra Ruslar ve Bulgarlar memleketimizi istila ettiler. Biz ise hükümetsiz kaldık. Her ne kadar Osmanlı Devleti bizleri, Bulgaristan Emaretine terk etmiş ise de Avrupa devletlerinin tasdiki olmadıkça Bulgar hükümetine meşru bir hükümet gözüyle bakamayız. Ruslar ve

73 Başbakanlık Arşivi, Hususi 64, Resmi 962 numaralı iki mazbata.

74 21 Haziran 1878, 957 sayılı Vakit Gazetesi ve 4 Aralık 1884, 1941 sayılı Tercümanı Hakikat gazetesi (Ali Seyfi Tülümen derlemesi).

Bulgarlar girdikleri yerlerde sayısız mezalim ve ağza alınmayacak cinayetler işlediler. Mütecavizleri geri atmak için silaha sarıldık. Eğer biz muvakkat bir hükümet kurmamış ve bir zabıta heyeti düzenlememiş olsaydık memleketimizde karışıklıklar çıkabilirdi. Bugün, bölgemizde emniyet ve asayiş, Rus askerlerinin bulundukları yerlerde ise huzursuzluk ve karışıklıklar vardır."

Rodop kahramanları son söz olarak kesin kararlarını şöyle açıklıyorlardı:

"*Ayastefanos andlaşmasını şiddetle protesto ederiz. Müslümanların idare ettikleri yerlerle Rus ve Bulgarlar tarafından idare olunan memleket arasındaki büyük farkı görmek üzere kimi isterseniz gönderiniz. Meriç'in Güneybatı tarafındaki topraklardan yeni Bulgaristan'a bir karış yer vermemenizi istirham ederiz. Çünkü, idaremiz altında bulunan 4.000.000 Müslüman, işitilmemiş cinayetlerle ismini kirletmiş olan ve her vakit düşmanımız bulunan bir hükümete boyun eğmektense yok olmayı tercih ederler.*"

Şarki Rumeli ve Rodop Türkleri haksızlığa, zulüm ve istibdada karşı silaha sarılmak ve muvakkat bir hükümet kurmakla gerçek insanlığın ayrılmaz bir vasfı ve en mukaddes bir hakkı olan ihtilal hakkını kullanmışlardır.

Türkler arasında, evvela devlet ve bazı fikir adamları arasında çıkan milliyet, hürriyet, haksızlık ve zulme karşı isyan gibi Batı fikirlerinin, Şarki Rumeli ve Rodop Türkleri arasında yalnız fikir değil bir milli hareket halinde ilk defa olarak büyük bir kütle tarafından benimsendiğini görmekteyiz. Bu fikir daha sonra, ileride görüleceği gibi, Bulgaristan'ın Şarki Rumeli'yi ilhaka kalkıştığı sıralarda (18 Eylül 1885) Filibe'de Türk mebuslarının bir meclis halinde toplanmaya teşebbüsleri, Balkan Harbi sonlarında bütün Batı Trakya'da bir Türk muvakkat hükümetinin (Eylül 1913), en son olarak da milli mücadelede Doğu ve Batı, her iki Trakya'nın kurtuluşunu gaye edinen Trakya-Paşaeli Cemiyetinin kurulması (1918 Kasım) ve bu uğurda bütün Trakya'nın silaha sarılması ve yine milli mücadelede Batı Trakya'da Gümülcüne Kuzeyinde Rodop Balkanın'da Hemitli'de üçüncü defa bir geçici Batı Trakya hükümetinin teşkili, Trakya'da hürriyet ve istiklal fikirlerinin milli bir gelenek olarak yerleşmiş olduğunu göstermektedir.

Kanaatimizce, milli mücadeleye kadar, bütün Trakya'da hürriyet ve istiklal havasının kaynağını, Rodop dağlarında, Kırcaali ve Ropçoz'da aramak gerekir.

Rodop ayaklanması, Ayastefanos andlaşmasını takip eden geniş ölçüde ve tertipli bir hareketti. Bu harekete katılanlar, intizamsız bir yığın olmaktan uzaktılar. Harekete katılan Türkler muntazam birlikler halinde, teşkilata bağlanmışlardı. Ellerinde, o zamanın en iyi tüfeği sayılan "Martin" silahları vardı.

Rus Generalleri Skobelef ve Gurko kuvvetlerinin Kızanlık ve Filibe üzerine yürüyüşleri sırasında Süleyman Paşa ordusundan bazı nizamiye taburları da Rodop kahramanlarına katılmışlardı. İhtilalciler Balkanları savunmuş olan Süleyman Paşa ve Plevne kahramanı Osman Paşa ordularının silah ve mühimmatından da faydalanmışlardı. Rodop Muvakkat Hükümet kuvvetleri ellerine üç top da geçirmişlerdi. Rus ve Bulgar istila ve tecavüzlerine karşı sonuna kadar Rodopları muvaffakiyetle savunan Türk kuvvetlerinin sayısı taraflarca çok farklı olarak gösterilmiştir. Herhalde eli silah tutan bütün Türklerin lüzumunda muharebeye katıldıklarına göre, zaman zaman muhtelif sahalarda kullanılan bütün Türk kuvvetlerinin sayısı onbinle yirmi, yirmi beş bin olarak kabul olunabilir.

Ayaklananlar, Rodop Balkanından başka, İhtiman-Tatar Pazarcığı arasındaki dağlarda da toplanıyorlardı. Haziran 1878 sonlarında bir ara ihtilal, Balkanlar'ın Kuzeyinde Lofça, Servi, Plevne ve Büyük Tırnova civarlarına kadar da yayılmıştı.

Emine Burnun'dan Şıpka'ya kadar uzanan Doğu Balkanlar Yusuf Çavuş'un kumandasındaki Türk ihtilalcilerinin hakimiyeti altında idi. Bu muharebelerle Napolyon'un istilası sıralarında İspanya'da gördüğümüz dağ ve çete muharebeleri arasında çok benzerlik vardır. Napolyon, İspanyol kalelerini zaptetmiş, fakat neticede İspanya'yı boşaltmak zorunda kalmıştır. Rodop ve bütün Şarki Rumeli'de duruma hakim olan Türk ihtilalcilerin başında bir Mustafa Kemal çıkmadığı için, ancak mevzii bir başarı elde edilebilmiştir.

Mondros mütarekesinde de Anadolu'da Türk halkı, İzmir'e çıkan Yunanlılara karşı, kendiliğinden silahlanmış ve cepheler kurmuştu. Kahraman ve demir iradeli Mustafa Kemal, bütün cepheleri ve milli gayreti, bir hedefe doğru birleştirip bütün millete mal etmeseydi Anadolu'daki milli ayaklanma da zamanla, Rumeli'de olduğu gibi padişahın ve düşmanlarımızın bekledikleri gibi ya kendiliğinden söner yahut ergeç bastırılırdı.

Ayastefanos Andlaşması peşinden patlayan Rodop ve Batı Trakya'daki ayaklanma ve ihtilalin idarecileri meselesi üzerinde ehemmiyetle durulacak bir konudur.

Mülki ve askeri teşkilatı Şarki Rumeli'den çekilmiş olan Osmanlı hükümetinin bu ayaklanmayı tertiplemiş ve idare etmiş olmasına pek ihtimal verilemez. Osmanlı ordularının Plevne ve Balkan savunmalarından sonra perişan bir halde çekilmelerinden bütün cesaret ve ümidi kırılan II. Abdülhamid'in ve Babı Alinin, Rusya ve Avrupa devletlerine karşı Şarki Rumeli ve Rodoplar'da bir halk ayaklanmasını alevlendirecek kadar celadet ve dirayet gösterecekleri kolayca kabul olunamaz. Tersine olarak bu ayaklanma, Babı Alice esefle kar-

şılanmış ve hadise yerine halka sükûn tavsiye etmek üzere Rus ve Türklerden mürekkep karma bir heyet gönderilmesi teklifi, yukarıda görüldüğü gibi memnuniyetle karşılanmıştır.

Şarki Rumeli'nin ilhakı üzerine, Edirne'de toplanacak nizamiye kuvvetlerine yardımcı olmak üzere Rodop ahalisine silah dağıtılmasını teklif eden Seraskerliğe tebliğ ettirdiği 29 Teşrinievvel 1301 (11 Kasım 1883) tarihli iradesinde:

"*...Rodop ahalisine silah tevzii beca ise de ahalii merkumenin bir küçük vesile ile Rumelii Şarkiye tecavüz ederek vukuu harbe sebebiyet vermeleri mülahazadan gayrı bait olmasına nazaran, şimdiden itası münasip olmadığından, maazallah-ü Taala, muharebe katiyen tahakkuk ederek askere hareket emri verildiği sırada tevzi ettirilmek için lüzumlu silahların, şimdilik Edirne'de münasip bir depoda hıfzolunmak üzere...*" denilmekte idi.[75]

Bu iradeden de anlaşıldığına göre, Abdülhamid, Rodop kahramanlarına ancak Şarki Rumeli hadisesi yüzünden Bulgaristan'la Osmanlı devleti arasında bir harp çıkması halinde silah verilmesini düşünmekte idi. Bu vesika, Abdülhamid'in, Osmanlı devletinden henüz ayrılmış ve daha Osmanlı devletine karşı çıkarabilecek bir ordu kuramamış olan Bulgaristan'la çıkacak bir silahlı çatışmadan ne kadar çekindiğini de göstermek bakımından ibret alınacak bir zihniyetin ifadesidir.

Bu bakımdan ayaklanmayı, yağma, zulüm ve tecavüze karşı kendini savunan ve Ayastefanos andlaşmasını şiddetle protesto için silaha sarılan Türk halkının kendiliğinden yaptığı bir milli hareket olarak görmek daha doğru olur.

Milli kuvvetlerin karargahına kadar gidip kumandanlar ve halkla görüşen Avrupa komisyonunun raporu bizi Rodop milli kuvvetleri, bu bölgeye ve Batı Trakya'ya sığınan göçmenlerle Rodop kahramanlarının başındaki kumandanlar hakkında oldukça aydınlatmaktadır.[76]

Berlin kongresinin 11 Temmuz 1878 tarihli kararına göre Avusturya, İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya ve Almanya'nın İstanbul Büyükelçilerinin Rodoplara sığınan göçmenlerin niçin ve nereden göç ettiklerini, miktarlarını ve milliyetlerini yerinde soruşturmakla görevlendirdiği komisyon, 3-4 Ağustos 1878 günleri Kırcaali'de, 5 Ağustos 1878 günü de Rodop Milli kuvvetlerinin karargahı Karatarla'da göçmenler ve ileri gelenlerle görüşmüş ve 25 Ağustos 1878 de vazifesini bitirerek raporunu mensup oldukları elçilere vermişti.

75 Başbakanlık Arşivi, Yıldız Evrakı, R. No. 203.
76 Nouveau recueil général de Traités, G. Fr. de Martens, Göttingen 1880. 2. Serie, Tome V.

Avrupa heyetinin Kırcaali'de öğrendiğine göre, Mestanlı'dan Kırcaali'ye kadar uzanan bölgede gönüllü Türk askerleri bulunuyormuş. Bütün gönüllüler "Hacı İsmail" adındaki zatın kumandası altında imiş.[77] Bu zat, Rodopların savunmasını düzene koymuş ve Rus-Bulgarlara karşı bu bölgeyi baskınlara karşı korumak üzere ileri karakollar yerleştirmiş. En ileri Türk postaları Gabrova ve Köprülü'de bulunuyorlarmış.

Nisan 1878 ayında Ruslar silahlarını teslim etmelerini Kırcaalililerden istemişler. Türk Milli Kuvvetlerinin kumandanı ve bütün ileri gelenler "ancak yedi devletin (Yedi Düvel) garantisi ve padişahın fermaniyle silahlarımızı teslim ederiz" cevabını vermişler.

Ruslar gelinceye kadar Bulgarlarla iyi geçiniyorlarmış, Ruslar gelince araları bozulmuş. Komisyon, 5 Ağustos 1878 günü Milli Kuvvetlerin karargahı Karatarla'da, kendini Rodop kuvvetleri başkumandanı olarak takdim eden M. Sinclair'le (Hidayet Paşa)de konuşmuş.

M. Sinclair'in anlattıkları hülasa olarak şunlardır:[78]

"*Balkanlar'ın Kuzeyinde Türk bozgunu üzerine ilerleyen Rus askerlerinin tecavüzleri karşısında Türk halkı göç etmek zorunda kalmış. Ocak 1878 ayında, Şıpka'dan aşağıya inen göçmenlerin yolları kesilince bunlar Rodop Balkanına sığınmışlar. Yollar, çekilen ve dağılan Süleyman Paşa ordusunun enkaziyla tıkanmıştı. Yetişen Ruslar, göçmen kollarını yağma ettiler. Mütarekeden sonra, Nisan 1878 de Ruslar 11 tabur ve Bulgar gönüllüleriyle Rodop kahramanlarına taarruz etmişlerse de püskürtülmüşlerdir.*"

Milletlerarası Rodop Komisyonunun raporuna göre Harmanlı'ya doğru yürüyen 50-60 bin göçmenden ibaret 30 bin arabalı bir göçmen kafilesi Rus askerlerinin hücumlarına uğrayınca kadınlar, düşman eline bırakmamak için, kucaktaki küçük çocuklarını kendi elleriyle Meriç nehrine atmışlar. Bu çocukların sayısı iki bini bulmakta imiş. On kişilik bir aileden dokuzunu Ruslar ve Bulgarlar öldürmüşler. Camilere sığınanlar da ölümden kurtulamamışlar. Rodop Dağlarına sığınan muhacirler eski yerlerine bunun için dönmek istemediklerini komisyona açıklamışlardır.

M. Sinclair, Dimetoka'dan Nevrokop'a (Gotse Delçev Kasabası) kadar uzanan kendi idaresindeki sahada 100 bin Türk göçmeni bulunduğunu anlatmış.

77 Hacı İsmail'in Rodop Kahramanlarına komuta ettiğine ve Rodoplarda Rus ve Bulgarlara karşı savunma düzenlediğine dair Türk basınında da bazı haberler yayınlanmıştır. 13 Ekim 1885 ve 2189 sayılı ve 7 Nisan 1879 ve 239 sayılı Tercüman-ı Hakikat Gazetesi, A. S. Tülümen derlemesi.
78 G. Fr. de Martens, Rodop Komisyonu Raporu, s. 45.

Avrupa komisyonunun raporuna göre Rodop'larda savunmayı düzenleyen ve kahramanlara kumanda eden zat Hacı İsmail olmakla beraber, komisyonun ziyareti sıralarında Sinclair'in de Rodop kahramanlarının başında bulunduğunu kabul etmek zorundayız. Gönüllülerce Hidayet Bey veya Hidayet Paşa ismiyle de tanınan bu zatın, Rodop subaylarından Kara Yusuf'la arasında çıkan anlaşmazlıktan, Ekim-1878 de Rodop kumandanlığından çekilerek Selanik'e ve oradan İstanbul'a gittiği anlaşılmış ve bir daha da Rodoplar'a dönmemiştir. M. Sinclair'in ayrılmasından Rodop ihtilali ve muvakkat hükümetin faaliyeti hiçbir sekteye ve arızaya uğramamış ve Rus-Bulgar tecavüzlerine karşı Nisan 1878 de başlayan mukavemet Nisan 1886 tarihine kadar sekiz yıl muvaffakiyetle devam etmiştir. Bu da İngiliz subayının, Rodop ihtilalindeki rolünün o kadar ehemmniyetli olmadığı anlaşılmaktadır.

Balkan Dağlarının kuzeyinde (Plevne, Büyük Tırnova, Vidin, Deliorman, Dobruca bölgeleri), Şarki Rumeli'de ve Rodoplarda Rus ve Bulgar tecavüzlerinin Türklere verdirdiği kayıplar ve ziyanlar çok büyüktü. Rusların Tunayı geçişlerinden Edirne'ye ve İstanbul önlerine vardıkları güne kadar 600.000 Türk, her şeylerini bırakarak göç etmek zorunda kalmışlardı. Bu göçmenlerden 100 bin kadarı Anadolu'ya geçmişti. 150 bin kişinin İstanbul'a ve 150 bin göçmenin de Rodop dağları ile Batı Trakya'ya sığındıkları anlaşılıyor. Üst tarafı da, Rumeli'nin her tarafına dağılmıştı. Anadolu'ya geçirilen göçmenler, Orta ve Batı Anadolu vilayetlerine yerleştirilmişlerdi. Bunlardan (bilhassa Çerkezler) Suriye'ye gönderilenler de vardı.

Edirne ve Şarki Rumeli vilayetlerinin Rus askeri tarafından boşaltılmasından sonra Edirne vilayetine sığınan 50-60 bin göçmen eski yerlerine dönmüşlerdi.[79]

Göç etmek zorunda kalan Türklerin bıraktıkları evler, topraklar ve götüremedikleri eşya ve yiyecek Bulgarların yağmasına uğramıştı. Rus ve Bulgar tecavüz ve mezalimine karşı silaha sarılan Meriç boyundaki Türk köylülerinin uğradığı akıbet pek feci olmuştu. Filibe'den Edirne'ye kadar uzanan bu sahadaki hemen bütün Türk köyleri yakılmış, yıkılmış ve ahalisi düşman ateş ve süngüsü altında yerlerinden yurtlarından sürülmüşlerdi. Bu göçler, 31 Ocak 1878 Edirne mütarekesine rağmen, Rus ve Bulgarların top ve tüfek ateşiyle, Türk köylerine ve göçmen kafilelerine tecavüzleri neticesinde silahsız kadın, çoluk çocuk ve ihtiyarlar arasında, ölü ve yaralı olarak binlerce insan kaybına ve büyük bir kütlenin sonsuz sefalet ve ıstırabına sebep olmuştu.

Türklerin uğradıkları bu tecavüzler, tarafsız Avrupalı gazete muhbirleri tarafından bütün dünya umumi efkarına duyurulmuş, Şarki Rumeli'deki İngiliz konsolosları da, İstanbul'daki İngiltere sefareti vasıtasiyle, İngiltere hükümeti-

79 Hicrî 1309, Edirne Vilâyeti Salnamesi, s. 11.

ne bildirmişlerdi. Diğer taraftan tecavüze uğrayan Türk halk temsilcileri de Babı Aliye (Osmanlı Hükümeti) ve İngiltere elçisi Sir A. H. Layard'a verdikleri muhtıralarla Türk göçmenlerinin uğradıkları tecavüzleri duyurmıya çalışmışlardı.[80]

Babı Ali'nin notalarından ziyade, Türk halk temsilcilerinin İngiltere elçisine verdikleri muhtıralarla, Şarki Rumeli'deki İngiltere konsoloslarının raporları ve İngiliz elçisinin bu hadiseler hakkındaki fikir ve mütalaaları İngiliz parlamentosunda ateşli tartışmalara ve Türklere hak verdirecek sözler söylenmesine yol açmıştı.

Rodop ihtilalcilerinin mebusları Abdullah ve Hacı Halil efendilerin İngiliz sefiri Layard'a verdikleri muhtırada, bilhassa aşağıdaki hususlar belirtiliyordu:[81]

"*Rusya'nın Rumeli'ye tecavüzünden beri Ruslar ve onlara öncülük eden Bulgarlar, Türklere türlü eza ve cefalarda bulunmuşlar, yedi sekiz yaşlarındaki masum çocuklara ana babalarının gözleri önünde tecavüz etmişler ve akıl ve hayale sığmıyacak, insanlığa yakışmıyacak hareketlerde bulunmuşlardır.*"

Rus ve Bulgar mezalimi hakkında İngiltere hükümeti tarafından İngiliz parlamentosuna takdim edilen raporlar ise 110 sahife tutuyordu. Bunlar arasında İstanbul'daki İngiliz sefiri Layard tarafından yazılmış olan 4 Mart 1878 tarihli raporda Rus ve Bulgar tecavüzlerine dair şu tafsilat veriliyordu:

"*Rusların girdikleri yerlerde, biçare Müslümanlar aleyhinde öldürme, zulüm, ırz ve namusa tecavüz, ev yakmak gibi cinayetler irtikap olunmuştur. Rus asker ve sivil memurları, bunları menetmek ve Türkleri korumak için hiçbir tedbir almamışlardır. Bu mezalimin, dörtyüz yıldan beri Osmanlı idaresi zamanında vukubulan hadiselerden kat kat şeni olduğunu söylersem mübalağa etmiş olmam. Bulgarlar da, zulüm işlemekte ve tecavüzlerde bulunmakta Ruslardan geri kalmamışlardır. Rus memurları, Bulgarların cinayetlerine müsaade etmişler ve bunları teşvik etmişlerdir. Bazen, Rus askeri de, yağma ve sair şeni fiillerde, Bulgarlara katılmışlardır.*"

Şarki Rumeli ahalisi temsilcileri ve Rodop kahramanları tarafından Babı Aliye çekilen bazı telgraflar Viyana ve Berlin gazetelerinde de yer alıyordu. Bunlardan, Çirmenli Ahmet ve Hasköylü Halil ve Dimetoka ahalisi vekili Şakir efendiler tarafından çekilip Rus ve Bulgar mezalimi hakkında sarih tafsilat veren telgraflar Viyana'da çıkan "Politische Correspondenz" adlı gazetede de yayınlanmıştı.

---

80 Sir Austin Henry Layard: İngiliz Arkeolog ve diplomatı (1817-1894) Ninova, Bağdat, Koyuncuk ve Musul'da kazılar yapmış, daha sonra hariciye mesleğine geçerek İstanbul'da sefaret kâtipliği (1849), İngiliz hariciyesinde müsteşarlık, bayındırlık Bakanlığı, Madrit Orta elçiliği ve İstanbul'da Büyük Elçilik (1877-80) gibi mühim vazifelerde bulunmuş olan zattır. Arkeolojik kazıları üzerinde kıymetli kitapları vardır, Brockhaus.

81 11 Ağustos 1878, 1008 sayılı Vakit Gazetesi, A. S. Tülümen derlemesi.

Alman Başvekili Prens Bismark'ın (Bismarck) politikasını tutan Post adlı Berlin gazetesi de, Lord Biconsfield'in politikasını tasvip, General İgnadiyef'i takbih ve "*Ayastefanos antlaşmasının kabul edilemiyecek iki taraflı bir anlaşma olduğunu ve bütün işlerin yeniden bir kongrede görüşülmesi gerektiğini*" savunuyordu.

Rus ve Bulgar cinayet ve tecavüzleri karşısında Şarki Rumeli'de, bilhassa Rodoplar Balkanında Türklerin silaha sarılarak ayaklanmaları, Ayastefanos andlaşmasını değiştirmek, bu andlaşma ile çizilen Bulgaristan sınırlarını daraltmak lüzumunu bütün medeni dünyaya anlatmıştı.

Avrupa devletleri, bilhassa İngiltere bu hususta Rusya üzerinde baskı yapıyorlardı.

Şarki Rumeli'de, dünyanın gözü önünde, işlenen Rus ve Bulgar mezalimi bütün Avrupa'nın dikkatini, yeni Bulgaristan üzerine çekmiş, kurulmak istenilen Bulgaristan'ın, büyük bir çoğunluk olan Türkler için sükûn ve huzur sağlamak şöyle dursun, yaşama hakkı bile vermiyeceğine inandırmıya başlamıştı.

Bu hava ve şartlar içinde Berlin Kongresi, 13 Haziran 1878 de yeniden Bulgaristan işiyle birlikte Osmanlı devletiyle ilgili bütün meselelere bir şekil verecek ve Ayastefanos Andlaşmasının yerini alacak olan bir andlaşma hazırlamak üzere toplanmıştı.

Edirne Mütarekesinden sonra (31 Ocak 1878) Rus ordusunun İstanbul'un bir mahallesi olan Ayastefanos'a (Yeşilköy) kadar sokulması ve bu arada bir İngiliz donanmasının İstanbul limanına girmesiyle Osmanlı merkezindeki askeri ve siyasi durum çok gerginleşmişti.

Osmanlı devleti de Anadolu'dan getirdiği kuvvetlerle İstanbul'un içinde ve etrafında, şehri, bir Rus baskınına karşı korumak maksadiyle oldukça mühim bir kuvvet toplamış ve payitahtının 10-15 kilometre uzağında bugün bile izleri belli olan bir savunma hattı vücuda getirmeye başlamıştı.

Ayastefanos andlaşmasından (3 Mart 1878) üç buçuk ay kadar sonra 30 Mayıs 1856 andlaşmasını imza etmiş olan büyük devletler, Şarkta, son hadiselerden doğan durumu, uyuşma, barış ve umumi menfaat zihniyeti ile incelemek üzere Berlin'de kongre halinde toplandıkları gün (13 Haziran 1878) dahi, iki muhasım ordunun ve bir İngiliz donanmasının karşı karşıya ve adeta burun buruna bulunmalarından meydana gelmiş olan gergin ve sinirli bir hava hala devam etmekte idi.

Berlin kongresine katılan devletlerle murahhasları şunlardı :

1- Almanya: Prens Bismark, Bülw, Hohenloge-Şillingfürst.
2- Avusturya-Macaristan: Andrassy, Karoly, Haymerle.
3- Fransa: Waddington, St. Vallier, Desprez.
4- Büyük Britanya: Biconsfleld, Salisbury, Odo Russel.
5- İtalya: Corti, Launay.
6- Rusya: Gorçakof, Şuvalof, D'Oubril.
7- Osmanlı Devleti: Kara Todori Paşa, Müşir Mehmet Ali Paşa, Sadullah Bey[82]

Berlin kongresi sükûn ve huzur içinde konuşabilmek için evvela, İstanbul etrafındaki gergin durumun düzelmesi şarttı. İngiliz birinci delegesi ve Başvekili Lord Biconsfield, kongre konuşmalarına başlamadan önce son derece acele bir meselenin aydınlatılması gerektiğini ileri sürmüş ve şöyle demişti:

"*Rus kuvvetlerinin, İstanbul civarında almış oldukları durum, anormal ve tehlikelidir. Rus ordusu birliklerinin mütareke ile tesbit olunan hattın ötesine geçmiş olmaları, her iki taraf için olduğu kadar, Avrupa'nın menfaatleri için de bir tehlikedir. Küçük bir hadise, bir şayia, birbirine çok yakın iki orduyu tekrar kapıştırabilir, bundan da pek büyük facialar, belki İstanbul'un zaptı gibi hadiseler çıkabilir.*"

İstanbul etrafındaki durumun nezaketini açıklayan sözlerine İngiliz Başvekili şunları ilave etmişti:

"*Kongrenin bu türlü tehlikeler var iken müzakerelerde bulunması uygun mudur? İlgili kabinelerin, iki taraf için haklı bir hal çaresi bulamamış olmaları teessüfe şayandır. Bu nokta üzerine arkadaşlarımın dikkatini çekerim.*"

Kongre reisi Prens Bismark'ın daveti üzerine söz alan Rus baş delegesi Prens Gorçakov:

"*Rusya'nın maksadı Babı Alinin tebaası bütün hıristiyanlara kuvvetli teminat himayesinde muhtar bir varlık sağlamaktır. Kongre, Rusya'ya en elverişli görünen vasıta ve çarelerden başkalarını bulacak olursa onları da incelemiye hazırız*" dedikten sonra Rus ordusunun, bir İngiliz donanmasının Boğaza girmesinden sonra, ileri hareket ettiğini, Rus ve Türk ordularının pek yakın bulunmalarının barışa engel olamayacağını açıklamış ve İngiliz Başvekilinin ileri sürdüğü gibi İstanbul'un Ruslar tarafından ansızın işgali gibi bir tehlike olmadığını ve böyle bir ihtimalin imkansız olduğunu ilave etmişti."

82 G.N. IV. C. Berlin Kongresi protokolları.

Bu açık Rus teminatından sonra kongre ele alınacak ilk konu olan Bulgar işlerinin konuşulmasına geçmişti.

Rusya, Ayastefanos Andlaşmasıyla Osmanlı devletine Tuna'dan Marmara ve Ege denizine, Karadenizden Ohri gölüne kadar uzanan bir Büyük Bulgaristan kurulmasını, İstanbul duvarlarının dibine kadar gelmiş olan ordusunun baskısı altında kabul ettirmişti.

1864 (1281) de kurulan büyük Edirne vilayetinin yani Trakya kıtasının en büyük kısmı da Bulgaristan'da kalıyordu. Bu Büyük Bulgaristan 18 Osmanlı sancağını içine alıyordu.

Rus kaynaklarına göre buralarda yaşayan 2.587.000 Bulgara karşı çoğu Türk olmak üzere 3.900.000 Bulgar olmayan ahali vardı.[83]

Yukarıda açıkladığımız gibi Rus kuvvetlerinin İstanbul varoşlarına kadar yaklaşmış olmasından İngiltere ile Rusya başvekilleri arasında yapılan söz düellosunda Rusya'nın yenildiği ve İngiltere'nin arzuları karşısında boyun eğmeyi kabul ettiği anlaşılıyordu. Bu kuvvet tezahüründen sonra İngiltere'nin Bulgaristan sınırlarını istediği gibi değiştirebilecek bir durumda olduğu gün gibi aşikardı.

İngiltere, Kongrede yeni Bulgaristan'ın hudutlarını, Osmanlı devletinin istiklalini ve varlığını sarsmayacak şekilde çizmenin Avrupa barışı bakımından en doğru bir yol olduğunu savunuyordu. Bundan başka Türkiye'nin, Avrupa'da bir istilaya karşı kolayca müdafaa edebilecek bir hududu olmasında da ısrar ediyordu.

Osmanlı devletiyle İngiltere arasında, İstanbul'da 4 Haziran 1878 de tedafüi bir ittifak anlaşması imza olunmuştu. Buna göre İngiltere'nin, kati barış anlaşmasından sonra, Anadolu'daki Osmanlı topraklarına yöneltilecek bir Rus tecavüzüne karşı, Osmanlı devletiyle birlikte savunmayı yüklenmesine karşılık Osmanlı devleti, Anadolu'da ıslahat yapmayı ve Kıbrıs adasının işgal ve idaresini İngiltere'ye bırakmayı (kiralık olarak) kabul ediyordu.

Bu maksatla, İngiliz Hariciye Vekili Salisbury konferansa, yukarıdaki mülahazalara dayanarak aşağıdaki teklifi sunmuştu:[84]

1- Muhtar ve Osmanlı devletine karşı vergiye bağlı Bulgaristan prensliği Balkan sıra dağlarının kuzeyindeki Avrupa Türkiyesinde kurulmalıdır.

2- Balkanlar'ın güneyinde, "Şarki Rumeli vilayeti" adı verilecek olan vilayet, doğrudan doğruya Babı Alinin siyasi ve askeri hakimiyetinde bulunmalıdır.

83 Times gazetesinde çıkan bir Rus istatistiği, 4 Temmus 1878 ve 970 sayılı Vakit Gazetesi, A.S. Tülümen derlemesi)

84 Berlin Kongresi protokolleri, Gabriel Noradoungian. C. VI, s. 1-175

3- Sofya sancağının, gerekli stratejik hudut düzeltmeleri yapılmak şartiyle, Bulgar prensliği içine alınmasına karşılık ya Varna limanı Türklerde bırakılmalı, yahut Mesta Karasu ve Struma havzaları, Şarki Rumeli dışında, Osmanlı devletinde kalmalıdır.

4- Babı Ali, Şarki Rumeli vilayetinin kara ve deniz hudutlarını savunmak hakkına sahip olmalı ve bu hudutlarda asker bulundurabilmeli ve buralarını tahkim edebilmelidir.

5- Şarki Rumeli vilayetinde asayiş, yerli milis tarafından korunacaktır. Bu milis teşkilatının subayları, ahalinin dini göz önünde tutularak padişah tarafından tayin olunacaktır.

6- Şarki Rumeli valisi, vilayetin iç ve dış emniyeti tehlikeye girdiği takdirde, Osmanlı askerini davet etmek hakkına sahip olacaktır.

Rus heyeti, Bulgaristan'ın ikiye bölünmesini, istemiye istemiye kabul ettiğini ve Şarki Rumeli yerine "Güney Bulgaristan" denmesini teklif etmiş ise de bunun İngiliz heyeti tarafından red olunduğunu ve aynı zamanda Bulgaristan'ın Ege Denizi kıyılarından uzaklaştırılmasına da razı olduklarını açıklamıştı.

Rus delegeleri, Ayastefanos Antlaşmasının, hatta İstanbul konferansının çizdiği Bulgar güney hudutlarının pek çok geri alınmasına karşılık aşağıdaki, görünüşte ehemmiyetsiz ve küçük iki teklifi ileri sürmüşlerdi:

1- Şarki Rumeli vilayetinin içi ancak yerli milis kuvvetleri tarafından işgal olunabilir. Bir Avrupa komisyonu, hudut üzerinde, Osmanlı ordusunun tutabileceği noktaları ve işgal kuvvetinin miktarını tespit etmelidir.

2- Kongre, Osmanlı askerinin Şarki Rumeli vilayetine ne gibi hallerde girebileceğini ve şeklini açıkça bildirmelidir.

Şarki Rumeli vilayeti içinde Türk askeri bulundurulmaması yolundaki Rus teklifi, Balkan sıra dağlarının Osmanlı devleti tarafından, müessir bir şekilde tutulmasını ve savunulması imkanlarını çok zayıflatıyordu. Vilayette, Osmanlı askerinin bulunmaması, vilayetin idaresini tamamiyle Bulgarlara bırakmak demekti.

Türk delegesi Mehmet Ali Paşa, Şarki Rumeli vilayeti içinde Türk askeri bulundurmamanın ahali tarafından esefle karşılanacağını, Osmanlı ordusunun vazifesini daima sadakatle yaptığını ve milisin muntazam ordunun yerini tutamayacağını savunmuştu.

Şarki Rumeli vilayetinin içinde Türk askeri bulunmasına Türk heyetinden başka diğer bütün devletlerin taraftar olmadıkları anlaşılıyordu.

Berlin kongresi, Bulgaristan hakkında Ayastefanos andlaşmasından çok farklı kararlar vermişti. Bundan başka Avrupa devletlerini yakından ilgilendiren birçok hususlar da görüşülmüş ve bir şekle bağlanmıştı. Bunun için, Ayastefanos andlaşmasının yeni anlaşmaya esas olarak alınmasına ve bazı değişikliklerle muhafazasına imkan yoktu. Bu gerçeğe dayanılarak "Berlin Andlaşması" ismi altında yeni bir andlaşma meydana getirilerek, yedi Avrupa devleti (yedi düvel) tarafından imza edilmesi uygun görüldü.

Berlin Kongresi'nin ve Berlin andlaşmasının, Osmanlı devletinin Avrupa'da Kıbrıs, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Asya'da Kars, Ardahan ve Batum'un elden gitmelerine rağmen, tamamıyla Rusya'nın hakimiyeti altına girmesini önlediği ve devletin hayatını yarım asır kadar (1878-1918) uzattığı kabul olunabilir.

Berlin kongresinin, Rumeli'nin doğu kısmında yani Trakya dediğimiz aşağı Tuna'dan Marmara ve Ege denizine kadar uzanan ve Batıda Mesta Karasu'dan Vidin'e uzatılan bir hatla sınırlanan bölgede meydana getirdiği siyasi teşkilat, bazı haksızlıklarıyla birlikte, Trakya birliğini ve Osmanlı devletinin ve Boğazlar'ın emniyetini mümkün olduğu kadar, sağlayacak bir halde idi.

Berlin kongresinin, Ayastefanos andlaşmasıyla Osmanlı devletinin kabul etmek zorunda kaldığı büyük Bulgaristan, hatta bu andlaşmadan evvel İstanbul Konferansında Avrupa devletlerinin teklif ettikleri, iki vilayet halindeki Bulgaristan hudutlarının Balkan sıra dağlarına kadar geriye çektirilebilmesi bu kongrenin en büyük ve göze görünür bir başarısı idi.

Beş sancaklı büyük Edirne vilayetinden, İslimiye ve Filibe sancaklarından Şarkı Rumeli vilayeti adıyla, Osmanlı devletinin, siyasi ve askeri hakimiyeti altında Lübnan gibi idari muhtariyeti haiz bir vilayet kurulması görünüşte, bilhassa bu vilayetin kara ve deniz hudutlarını, istediği gibi savunmak hakkı da Osmanlı devletine bırakılmış olduğuna göre, daha çok Balkan dağlarıyla Marmara, Ege denizi ve Mesta Karasu arasındaki Trakya birliğini bozacak mahiyette sayılmayabilirdi.

Şarki Rumeli vilayeti için kabul olunan şartların en fenası, vilayet içinde, hiç Osmanlı askerinin bulunmaması ve vilayette iç asayişin yerli jandarma ve milis tarafından korunması idi.

Berlin Antlaşmasının sarih hükümlerine rağmen Osmanlı devleti, Şarki Rumeli vilayetinin kara hudutlarını yani bu vilayetle Bulgaristan arasındaki Balkan sıra dağlarını, Osmanlı askeriyle Rus baskısı neticesi olarak,

işgal edememişti. Bu hal, Şarki Rumeli vilayetinde, Bulgar siyasi ve milli teşkilatının serbestçe kurulmasına yol açmıştı. Artık Bulgaristan'ın, Şarki Rumeli vilayetini de gasp ve ilhak etmesi, büyük devletlerin muvafakatlerine ve göz yummalarına bağlı olmakla beraber birkaç senelik bir zaman meselesi idi. Nitekim Balkanlar'ın kuzey ve güneyinden gelen Bulgar mebusları Haziran 1880 de toplanarak, Bulgaristan'la Şarki Rumeli vilayetinin birleştirilmesini görüşmeye bile başlamışlardı. Bulgarların, bu sırada Şarki Rumeli vilayetinin ilhakı işini ileri sürmeleri Osmanlı devletine, Balkan Dağları'nı tutmak hususundaki ısrarlı taleplerine hak verdirebilirdi.[85]

Rusya'nın tavsiyesiyle ilhak işi daha uygun bir zamana bırakılmıştı. Osmanlı devletiyle Rusya arasında 8 Şubat 1879 günü İstanbul'da imzalanan kesin barış andlaşmasıyla Ayastefanos Andlaşmasının yerine Berlin Andlaşmasının geçtiği kabul olunmuştu. Bu andlaşma ile Bulgaristan ve Şarki Rumeli vilayeti dışında, harp dolayısıyla Rus ordusunun işgal etmiş olduğu Osmanlı topraklarının hemen boşaltılması da kararlaştırılmıştır.

Berlin andlaşmasından sonra, Osmanlı devletiyle Rusya arasında kesin barış andlaşması imza olunduğu gibi Şarki Rumeli vilayetinin de bir taraftan Bulgaristan'la kuzey ve Batı, diğer taraftan, Türkiye ile olan güney hudutları da, Osmanlı devletinin de temsil olunduğu Avrupa komisyonları tarafından, arazide çizilmişti.

Bulgaristan'la Şarki Rumeli hududunu tesbit eden protokol, 14 Ağustos 1879 da İstanbul'da, aynı vilayetin Güney hududunu (hattı imtiyaz) tesbit eden diğer ptrotokol ise 25 Ekim 1879'da yine İstanbul'da imza olunmuştu.

Bu işler yapılırken Şarki Rumeli nizamnamesi de hazırlanmış ve vali olarak seçilen Aleko Paşa Vogoridi, başında Bulgar kalpağı olduğu halde, 27 Mayıs 1879 günü Filibe'de vazifesine başlamıştı. Aleko Paşa gelinceye kadar Şarki Rumeli vilayetini Rus işgali sırasında Rus generallerinden Stolipin idare etmişti.

Rus işgali devam ettikçe Berlin andlaşmasına rağmen Şarki Rumeli vilayetinde bilhassa Rodop'larda sükûn ve normal hayat avdet edememişti. Rus işgali günlerinde, Rodop'larda hatta Dimetoka civarında Rus ordu birliklerinin Türk köylerine tecavüzlerinin arkası kesilmemişti.

Edirne vilayetine tayin olunan yeni vali Rauf Paşa'nın vazifesi başına gitmesinden sonra (11 Şubat 1879) Edirne'de bulunan Rus askerleri de şehri boşaltmışlar (13 Mart 1879) ve demiryoluyla Burgaz limanına gitmişlerdi.

İslimiye ve Filibe sancakları, Şarki Rumeli vilayeti ismi altında Edirne

85 22 Temmuz 1880, 1709 sayılı Vakit Gazetesi, A.S.Tülümen derlemesi.

vilayetinden ayrılınca bu vilayete üç sancak (Edirne, Tekirdağı ve Gelibolu) kalmıştı. Harpten evvel, Gümülcine, bir kaza olarak Gelibolu sancağına bağlı idi. Edirne'nin Ruslar tarafından boşaltılmasından sonra, İskeçe, Darıdare, Sultan Yeri ve Ahi Çelebi kazalarının birleştirilmesinden, Edirne vilayetine bağlı olarak, birinci sınıf Gümülcüne sancağı kurulmuştu.

Rusların, Edirne vilayetini boşaltmaları, evvela göçmenler arasında bir ferahlık yaratmıştı. Rodop Balkanına sığınanlardan Kırklareli ve Dimetoka ahalisinden olanlar yerlerine dönmüşler, Şarki Rumeli ahalisinden olanlar ise Bulgarlara emniyetleri olmadığından bu vilayete Osmanlı askerinin geldiğini görmedikçe, yerlerine dönmek istememişlerdi.

Şarki Rumeli'ye dönen bir kısım Türk göçmenler, Bulgarların ve Şarki Rumeli vilayeti teşkilatının açık tehditleri karşısında çok güç bir duruma düşmüşlerdi. Diğer taraftan, Edirne vilayetinin Osmanlı devletinde kalan yerlerinden, Türklerin yerlerini zaptetmek niyetiyle, Bulgaristan'a ve Şarki Rumeli'ye Bulgar göçü de başlamıştı.

Barışa rağmen hala İstanbul'da elli bin, Rodop'larda 50 bin ve Edirne'de 40 bin Türk göçmenin yerleştirilememiş olmasının doğurduğu sıkıntı ve sefalet devam etmekte idi.

Rodop Balkanının Arda nehri güneyinde kalan kısımları doğrudan doğruya Osmanlı idaresine geçtiğinden, bu bölgedeki ahali silahlarını bırakmışlardı. Şarki Rumeli sınırları içinde kalan Kırcaali, Ropçoz ve Dövlen kazaları ise henüz yeni vilayet idaresini tanımamışlardı.

Aleko Paşa, Filibe'ye gelerek işe başladıktan sonra, 1880 yılı başlarında, Hasköy müdürü Rajnof'u Kırcaali'ye göndermiş ve Rodopluların Şarki Rumeli hükümetine itaat etmelerini teklif etmişti. Hasköy Bulgar müdüriyle Kırcaali ileri gelenlerinden Ali Bey arasında, Kırcaali ve Ropçoz'da yalnız müslüman memur kullanılmak, şimdilik silahları muhafaza etmek ve geri kalmış vergiler alınmamak şartıyla bir anlaşmaya varılmıştı.

Filibe'ye giden Rodop ahalisi vekilleriyle Aleko Paşa arasında yapılan konuşmadan sonra yukarıdaki esaslar iki tarafça kabul edilmiş, 1880 yılı başlarından itibaren Kırcaali ve Rodop, Bulgar ve Türkler arasında hadiseler eksik olmamakla beraber, nisbi bir sükûna kavuşmuş gibiydi.[86]

Şarki Rumeli vilayeti askerlik işlerinin başına Raşit Paşa (Straker) isminde bir zat getirilmişti. Bu zatın, Aleko Paşa'dan ziyade hizmetinde bulunduğu Osmanlı devletine sadık olduğu anlaşılıyor. Şarki Rumeli idaresi, aradaki anlaşmaya rağmen Kırcaali ve Ropcoz kahramanlarını silahsızlandırmak maksa-

86 4 Mart 1880 ve 1571 numaralı Vakit Gazetesi A.S.Tülümen derlemesi.

dını bir türlü bırakamıyordu. Rodopluları vilayet idaresine ısındıracak yerde, üzerlerine, Bulgar jandarma ve milisleriyle asker gibi teşkilata bağlanmış olan Bulgar Jimnastik Cemiyetleri birliklerinden ibaret oldukça kalabalık bir kuvvet göndererek zorla silahlarını toplamıya teşebbüs olunmuş ise de Rodoplular mukavemet etmişler ve silahlarını vermemişlerdi.

Bu hadiseler üzerine Harmanlı'da, Edirne valisi Rauf Paşa ile Aleko ve milis kumandanı Raşit Paşalar arasında yapılan konuşmadan sonra dahi, Kırcaali ve Ropcozlular, Şarki Rumeli vilayeti idaresine bir türlü bağlanamamışlardı.

Sözde bir Osmanlı vilayeti olan Şarki Rumeli idaresinde Aleko Paşa'nın Bulgarları tutması ve Osmanlı devletinin aczi yüzünden, Bulgarlar duruma hakim olmuşlardı. Vilayet ahalisinin yarısından fazlasını teşkil eden Türklerin, bu idarede yerleri yok gibiydi. Bulgarların Meydanı bu kadar boş bulmalarının başlıca sebebi, Osmanlı devletinin, Berlin Andlaşmasının sarih hükümlerini kullanarak Balkan hudutlarını Osmanlı askeriyle tutmaması ve bu vilayetle Bulgaristan'ın sıkı temasını kesmeye muvaffak olamaması idi.

Şarki Rumeli vilayetinin resmi jandarma ve milis kuvvetlerinin mevcudu 6 bin kişiyi geçmiyordu. Diğer taraftan asker gibi teşkilatlandırılmış olan Bulgar jimnastik cemiyetlerinin üye sayısı seksen bini buluyordu.[87]

İstanbul'daki İngiliz sefiri Layard, Hariciye Vekili Lord Salisbury'ye yazdığı raporda, son Kırcaali hadisesi hakkında aşağıdaki tafsilatı veriyordu:

"*...Müslümanların, Şarki Rumeli Bulgarları ve memurları tarafından gördükleri yersiz muamelenin Avrupa'ya anlatılması için Berlin Andlaşmasını imzalamış olan Avrupa devletlerinin soruşturma yapmaları ve Bulgar ırkından olmıyanlar aleyhine yapılan zulüm ve itisafa kesin olarak son vermelerinin zamanı geldiğine inanmaktayım. Evvelce Bulgarlar hakkında Osmanlı memurlarının ve başı bozukların yaptıklarını takbih eden Avrupa devletinin, bu sefer Kırcaali'de müslüman erkek, kadın ve çocuklarına karşı işlenilen mezalimi, tecavüze uğrayanların Müslüman olmalarından dolayı görmemezlikten gelmeleri esefle karşılanmak gerekir.*"

Son Kırcaali hadisesi ve o sıralarda Aydos bölgesinde Türklere yapılan tecavüzler hakkında Şarki Rumeli vilayetince yerlerine birer komisyon gönderilmiş olduğu ve Bulgar subay ve memurlarının sorumlulukları anlaşıldığı halde hiçbir kimseye bir ceza verildiği görülmemişti.

II. Abdülhamid, barıştan sonra Bulgaristan ve Şarki Rumeli vilayetlerin-

87 27 Haziran 1880, 1684 sayılı Vakit Gazetesi, A.S.Tülümen derlemesi.

deki Türklerin uğradıkları tecavüzler karşısında, telgrafla Rus çarına müracaat ederek, Müslümanların can, mal ve namuslarının korunmasını istemekten başka bir şey yapamamıştı.

Rus çarının, "Her türlü haksız hareketin şiddetle cezalandırılmasında Rus ordu kumandanlarının kusur etmiyeceklerini" bildirilmesine rağmen durumda hiçbir değişiklik olmamıştı.

İngiltere'nin İstanbul sefiri Layard, hükümetine gönderdiği bir raporda bu hususta şunları söylemekte idi:

"*Rusya imparatorunun, ahalinin mal ve canlarına riayet olunacağı vaadinden sonra, Bulgaristan'da, barış zamanında, itaat etmiş olan Türklere karşı her türlü tecavüzde bulunulmuştur. Bu yönden, bu mezalim, bir kat daha takbih olunmıya şayandır. Ruslar, Bulgarlar tarafından işlenilen mezalimi önlememişler, kendileri de Türk köy ve kasabalarını yakıp yıkmakta Bulgarlardan geri kalmamışlardır.*"

Vilayetin iç nizamnamesi yayınlandıktan ve Ruslar çekildikten sonra, Şarki Rumeli vilayetinin idaresi, Osmanlı devletinin aczi ve Aleko Paşa'nın Bulgarların tarafını tutması yüzünden fiilen Bulgarların eline geçmiş gibiydi.

Bulgarlar, Türklerin hatta diğer hıristiyanların haklarına riayet etmiyorlardı. Vilayet mahkemeleri dahi açıkça Bulgarları koruyorlardı. Vilayette büyükçe memuriyetler Türklere ve Rumlara kapalıydı. Küçük memuriyetlerde bile Bulgardan başkalarına, nüfusları nisbetinde yer verilmemişti. Jandarma ve milis hizmetinde hiçbir Türk ve Rum subay kullanılmıyordu. Bulgarca bilmedikleri bahanesiyle adliye, maliye ve mülkiye işlerine de Türk ve Rum unsurlarına vazife verilmemişti. Bulgarlar kendi dillerine vilayet içinde resmi bir şekil vermişlerdi. [88] **00**

Babı Ali, imtiyazlı bir Osmanlı vilayeti olarak Şarki Rumeli'de olup biten bu hallere seyirci kalmaktan başka birşey yapamamıştı. II. Abdülhamid, yalnız vilayetin yüksek idare memurlarına, rütbe ve nişanlar ihsan etmekle hakimiyetini göstermeye çalışıyor ve bu gibi gösterişlerle kendini aldatıyordu.[89]

İlk tayininden beri, vilayetteki türlü unsurlara karşı tarafsız hareket etmediği görülen Aleko Paşa en nihayet Mayıs 1884 başlarında beş yıllık valilikten sonra geri alınmış ve yerine, vilayet müsteşarı Gavril Efendi vezirlik rütbesi verilerek Gavril Paşa ünvanıyla Babı Ali'ce vali seçilmişti.

88 24 Mart 1881 ve 1951, 4 Nisan 1881 ve 1962 sayılı Vakit Gazetesi, A.S.Tülümen derlemesinden.

89 14 Kasım 1883 ve 7 Aralık 1884 tarihli İstanbul gazetelerinde Şarkî Rumeli vilâyetinde Filibe, Eski Zağra, Tatarpazarcığı, Hasköy, İslimiye ve Burgaz Livalarının Bulgar mutasarrıflarına muhtelif rütbe ve nişanlar verildiğine dair resmî tebliğler görülmüştür, A.S.Tülümen'in basın derlemesinden.

Aleko Paşa'nın beş yıllık valiliği esnasında, Bulgarlar, Şarki Rumeli vilayetinin idaresini her sahada ellerine geçirmişlerdi. Fakat Bulgarlar, bütün Şarki Rumeli vilayeti içinde Kırcaali ve Ropcozlulara boyun eğdirememişler ve kahraman Rodop'luları hakimiyetleri ve idareleri altına sokamamışlardı. Gavril Paşa işe başladığı sıralarda, Kırcaali ve Ropcoz kendi mahkeme ve jandarmalarıyla kendi kendini idare etmekte devam ediyordu.

Doğu Rumeli Vilayetinde 1884 yılı başlarında dahi yine 200 bin kadar büyük bir Türk kütlesi vardı. Buna rağmen Osmanlı devletinin bu mümtaz vilayetindeki hakimiyeti yalnız valiyi tayin etmiş olmaktan ve lafzi ve şekli bir hakimiyetten ileri gidemiyordu. Bu hakimiyet, Bulgarların II. Abdülhamid'in doğum yıldönümüne rastlayan 19 Mayıs 1885 günü Filibe belediye bahçesinde, Osmanlı marşını çalan bandoyu zorla dağıtmaları ve Şıpka Fedaileri Yortusu gününde açıktan açığa vilayetin Bulgaristan'la birleşmesi ve Makedonya'nın fethi lehindeki nutuklarla yıkılır gibi olmuştu. Gerçekte çok geçmeden milislerin yardımıyla Bulgar Liberal Partisi 18 Eylül 1885 akşamı bir hükümet darbesi yaparak iktidarı eline geçirmişti. Vali Gavril Paşa, milis kumandanı, idare amirleri, daimi komisyon üyeleri tevkif olunmuşlardı. Filibe'de muvakkat bir komite kurulmuş ve Şarki Rumeli vilayetinin Bulgaristan'la birleştiği ilan olunmuştu.[90]

Birleşmenin ilan edildiği gün Varna'da bulunan Bulgar prensi Aleksandır ertesi gün Filibe'ye gelerek: "Hakimiyetini tanıdığım Osmanlı devletine karşı husumet maksadı olmaksızın (!!) hükümeti elime aldım ve iki Bulgaristan'ı birleştirdim" tarzında müraice ve küstahça bir beyanname yayınlamış ve bu birleşmeyi kabul etmesi için Osmanlı devleti nezdinde teşebbüste bulunmalarını büyük Avrupa devletlerinden istemişti. Prens Aleksandr, 25 Temmuz 1879 tarihli bir fermanla Bulgaristan Prensliğine tayin olunmuştu. Bu fermanda, "Büyük Tırnova Bulgar Meclisi, sizi imparatorluğumuzun bir kısmı olan Bulgaristan prensliğine seçti" denilmekte idi. Diğer taraftan, Bulgar prensi, aynı zamanda bir emirname ile Bulgar ordusunu silah başına ve Bulgar Sobranyasını (Meclisini) de fevkalade bir toplantıya çağırmıştı.[91]

Osmanlı devletinin Sofya komiseri Nihat Paşa ilhak hadisesini ve Filibe hükümet darbesini şu suretle anlatmaktadır:

"*Şarki Rumeli vukuatı ahiresi Bulgaristan ahalisi tarafından hodbehod vukua gelmiş bir hareket neticesi olmayıp vukuatı mezkûre hariçten icra edilen nüfuzun tesiratiyle müddeti medideden beri hazırlanmış olduğundan gerek masabakta ve gerek şimdi buna iştirak edenlerin derecei töhmetlerini tayin için bunların derecei iştiraklerine kesbi vukuf etmek lazım gelir. Bulgarların*

90 G. Fr. de Martens, Nouveau Recueil Général de Traités, XV. C, 1891.

91 Martens, C. XV. ve 30 Eylül 1885 ve 2177 sayılı Tercüman-ı Hakikat Gazetesi.

Rumelii Şarki ile Emaretin (Bulgaristan'ın) birleşmesini Ayastefanos muahedesinden beri arzu ettikleri nakaabili itirazdır. Bu arzu ve temayül, emaretin müddeti teşekkülü olan yedi sene zarfında Filibe ile Sofya'daki Rusya memurları tarafından eyaleti mezkûrede Rusya nüfuzunu takviye maksadiyle biddefaat terviç ve telkin edilmiş ve fakat bu maksada matuf olan tahrikat, fikri ittihada bir mahiyeti milliye vermek emeliyle birtakım mitingler akdinden ibaret kalmıştır. Maafih 1884 senesi sonlarında o zamana kadar hareketi ittihadı cuyaneyi takbih etmekte olan Avusturya hükümeti, buna alışmıya başlamıştı. Zira 1 Kanunusani 1885 tarihli mahrem yazımda beyan olunduğu veçhile o zaman Kont Kalnoki, Viyana'daki İngiltere sefirine, "Eğer ittihad, umum ahalinin bir emel ve arzusu halini kesbederse Avusturya bunda bir fenalık görmez" demişti.

Tahrikatı sabıkai mezkûre içinde prens seyirci durmuş ise de Şarki Rumeli vukuatı hazırasında, işin başında kendisi bulunmaktadır. Prens, gerek Berlin muahedesi ve gerek kendisini müstağrakı eltaf ve inayat buyuran metbuu müfehhimine karşı olan vezaifi sadakati hilafına olarak bilatereddüt, icra eylediği harekatın mesuliyetini hodbehod, deruhte eylemiştir. Vukuat, Prens Aleksandr'ca mucibi istiğrab olmamış ve kendisi Zuhura getirilecek harekette haberdar olduktan başka, evvelce vukubulan tedarikata iştirak bile etmiş idi. Bu keyfiyeti müeyyid delail pek çoktur.

Bulgar ordusu zabitanından Paniça namında bir zabit, Rusya'ya gitmek üzere mezuniyet almış iken Rumelii Şarki'ye azimet ederek açıktan açığa bir ihtilal ikaı maksadiyle birtakım tahrikatta bulunmuştur. Bu müfsid Krevolof'un ehibbasındandır. Krevolof dahi, Filibe'de esnayı ikametinde Aleko Paşa idaresinin tarafgiraniyle beraber ittihad fesadını tertip ve tehiye ederek bunu asla nazarı dikkatten dûr tutmamıştır. Mumaileyh, Bulgaristan reisi müdüram olduğu zaman memleketteki nüfuzunu en evvel prense karşı icrayı husumetle ilan etmiş ve fakat Mösyö Koyander ile bozuşarak Rusya politikasını terk ettikten sonra, prensin müşaviri hassı olmuştur.

İttihad kararı katisinin icrasına Emaret kuvvei askeriyesinin labüd olan muaveneti için prensin buna iştiraki lüzumu mutlak hükmünde olduğundan Mösyö Krevoloj'un Rumelii Şarki'de karibüzzuhur olan ihtilali prense evvelce haber vermiş olacağı derkardır. Emaret asakiri müstahfazasının silah altına alınması dahi bunu müeyyiddir. Zira Arap tabyesi hakkında, prens Bohemya'da vukubulan askeri manevralardan avdetinde Rumelii Şarki ihtilal fırkası tarafından mebus iki kişi ile Şumnu'da görüşmüş ve bunun üzerine Teşrinievvelin nihayetine kadar Varna'da kalacak iken Eylülün yirmi altısında Sofya'ya avdet edeceğini ilan etmiştir. Bunun sebebi ise Eylülün yirmi sekizinci günü ilanı ihtilale karar verilmiş olduğundan prensin mahalli vukuata takarrüp etmesi lüzumudur.

Vergi tahsilince bazı vukuatı mahalliye üzerine hareketi isyaniye on gün evvel vukubuldu. İlanı isyan ile Bulgaristan'ın Rumelii Şarki ile ittihadını haber alır almaz Varna'da bulunan Prens Aleksandr bila tereddüt erbabı ihtilalin önüne düşmüş olması kendisinin buna evvelce karar verip hazırlanmış olmasından ileri gelir. Prensin bu kararı, ister bazı mülahazatı zatiyeden neşet etsin, ve ister Mösyö Giers ile vukubulan mülakatı üzerine Rusya'nın kendi hakkındaki husumeti devam eylemekte edüğüne ve şu halde Bulgarlar tarafından edilen teklifin reddi emaretten infisalini istilzam eyleyeceğine kanaat hasıl eylemiş olsun."

Raporun son kısmı şu hüküm ve tavsiye ile bitiyordu:

"Şurası muhakkaktır ki prensin Rumelii Şarki ihtilaline iştiraki ve Bulgar askerinin iş bu eyaleti istilası Berlin muahedesini açıktan açığa nakzeder ihanetkarane bir hareket olup bu bapta derhal mücazatı lazime ve bir muamelei tenkiliye icrası lazım gelirdi. Bu muamelei tenkiliye Balkan hükümetlerinin ika eylemek tehdidinde bulundukları teşvişatı izale ve bertaraf etmiş olurdu. Olbapta emrü ferman hazreti menlehüemrindir."[92]

Osmanlı komiseri Nihat Paşa'nın çok yerinde olarak tavsiye ettiği "Mücazat ve tenkil" vazifesinin, Avrupa devletlerinden evvel, koca bir vilayeti gasbolunan Osmanlı devletine terettüp etmekte olduğu meydandadır.

Filibe hadiseleri, Osmanlı devletinde bir hükümet değişikliği yaratmış ve çekilen Sait Paşa'nın yerine 25 Eylül 1885 de Kamil Paşa sadarete getirilmiştir. İlhak haberi Edirne'de duyulunca ilk iş olarak Edirne'den iki tabur piyade ve iki topluk bir Osmanlı kuvveti her ihtimale karşı Mustafapaşa (Svilengrad) kazası civarında hudut boyuna sürülmüştü.

Babı Ali'nin, daha doğrusu bütün sefer esnasında askeri harekatı ve devletin dış münasebetlerini Yıldız'dan idare etmiş olan II. Abdülhamid'in, devletin bir vilayetini gasp ve ilhak eden küçük ve dün kendisinden ayrılmış olan bir prensliğe haddini bildirmekten çekinmesi, Osmanlı devletinin bu hükümdar elinde düştüğü kötü durumu gösteren acı bir misaldir.

Babı Ali, Şarki Rumeli'de eski durumu iade ve Berlin Andlaşması hükümlerini savunmak için büyük devletler nezdinde teşebbüste bulunmuştu.

Şarki Rumeli meselesi hakkında, devletlerin görüşleri ve politikaları arasında bir ayrılık olduğu anlaşılmaktadır. Berlin andlaşmasını imza etmiş olanlardan Rusya, Almanya ve Avusturya arasında imza edilmiş olan 18 Haziran 1881 tarihli Üç imparator andlaşmasının Üç numaralı protokoluna göre bu üç devlet, Şarki Rumeli

92 Başbakanlık Arşivi, Yıldız Evrakı, resmî 133.

ve Bulgaristan'ın Osmanlı devleti tarafından işgalini umumi sulh için çok tehlikeli görmektedirler. Babaliyi böyle bir teşebbüsten vazgeçirmek için çalışacaklar ve Bulgaristan'la Şarki Rumeli'nin birleşmesine mani olamayacaklardır. Fakat, Bulgaristan'ın Makedonya'ya tecavüzünü men için çalışmakta müttefiktirler.[93]

İngiltere'de, Nisan 1880 seçimlerinde muhafazakar Lord Bikonsfild (Dezraeli) yerine hükümete geçen liberal lider ve Türk düşmanı Gladston'un politikasına Bulgaristan'la Şarki Rumeli'nin birleşmesini kısmen olsun hazırlamış gözüyle bakılabilir.[94]

Bu sebeplerden dolayı Berlin Andlaşmasını imzalayan Avrupalı Yedi Devletin bu gasp ve ilhaka kuvvetle mani olacakları beklenemezdi. İtalya, Avusturya, Fransa, Almanya ve Rusya büyük elçileriyle İngiltere orta elçisinin Osmanlı Hariciye Vekili Sait Paşa'ya verdikleri 13 Ekim 1885 tarihli müşterek cevapta:

"Büyük Avrupa devletlerinin, Balkanların iki cihetinde, hükümet kuvvetini ellerinde tutanları, heyecanın civar bölgelere sirayetini mucip olacak her türlü taarruz ve hareketten mesul tutacakları" bildirilmişti.[95]

Bu durum karşısında, Babı Ali için, ya kuvvetle Şarki Rumeli'yi işgal etmek yahut Şarki Rumeli vilayetinin görünüşte devletin şeref ve itibarını koruyacak bir şekilde Bulgaristan'la birleşmesini kabul etmek gibi iki hareket tarzı düşünülebilirdi. Yeni Sadrazam Kamil Paşa'nın, Sarayın, Berlin andlaşmasından beri tuttuğu sakim ve aciz politikayı ve büyük devletlerin durumunu göz önünde tutarak ikinci tarzda hareket etmek zorunda kaldığı anlaşılmaktadır.

Diğer taraftan, Bulgaristan'ın daha azimli davrandığı görülmektedir. Prens tarafından, fevkalade toplantıya çağırılan Bulgar Sobranyası, Şarki Rumeli'nin Bulgaristan'a ilhakını tasdik ve Bulgar ordusunun seferber hale konması için beş milyon Frank sarfını oy birliğiyle kabul etmişti.

Bulgaristan az zamanda Osmanlı devletine karşı, Harmanlı'da 12 bin, Kızılağaç'ta 10 bin ve Sırbistan'a karşı da Köstendil civarında 10 bin asker toplamıştı.[96]

Osmanlı devletinin de Şarki Rumeli'ye karşı Edirne civarında bazı kuvvetler topladığı, aynı zamanda Balkanlarda muvazenenin kendi aleyhlerine bozulmuş olmasından heyecana düşen Sırbistan ve Yunanistan'a karşı da askeri tedbirler alındığı görülmektedir.[97]

93 Hikmet Bayur, "Türk İnkılap Tarihi", C. I.

94 Aynı eser., s. 25.

95 Büyük devletlerin Babıâli'ye verdikleri notanın tam metni için Bk. vesika no. 2 Başbakanlık Arşivi, Yıldız evrakı.

96 Neue Freie Presse'den naklen, 13 Ekim 1885 ve 2189 sayılı Tercümanı Hakikat , A.S.Tülümen derlemesi.

97 Başbakanlık Arşivi, Yıldız evrakı, resmi numara 203.

Diğer taraftan üç büyük devlet yani Rusya, Almanya ve Avusturya Bulgaristan'ı yumuşatmak maksadıyla Şarki Rumeli'ye karşı askeri bir nümayiş yapılması için Babı Aliyi sıkıştırmakta idiler. Gladston idaresindeki İngiltere, Rusya'yı Boğazlardan uzak tutmak politikasını Bikonsfild (Dizraeli) zamanında olduğu gibi Osmanlı devletini tutmakla değil, Osmanlı idaresindeki küçük milletleri, bilhassa Bulgar ve Ermenileri muhtariyet ve istiklale kavuşturmak şeklinde anlıyordu. Bunun için İngiltere, Şarki Rumeli işinde açıktan açığa Bulgarların tarafını tutuyordu.

Bu baskı ve ısrarlı tavsiyeler karşısında, Osmanlı Vükela Heyeti, Edirne civarında toplanmış olan altı tümenlik Osmanlı kuvvetinin "nümayiş hareketinde bulunmak üzere üç günde, tecavüz hareketi için de sekiz güne kadar" hazırlanmasına karar vermiş ve bu teklif II. Abdülhamid tarafından da tasdik olunmuştu.[98]

Bununla beraber Babı Ali, Bulgar ordusunun o sıralarda sayıca üstünlüğünü bilhassa büyük devletlerin bu hadisedeki politikalarını gözönünde tutarak bir tecavüz hareketi şöyle dursun bir askeri gösteriş yapılmasına bile taraftar değildi.

Daha birkaç ay evvel, Tuna boylarında, Plevne önlerinde ve Balkanlarda koca Rus ordularını durdurmuş, hırpalamış, yıldırmış ve bütün dünyaya cesaret ve yurtseverlik örnekleri vermiş olan kahraman Türk ordusunun, altı yıllık Bulgar prensliğinin henüz bir ordu bile denemeyecek bir haldeki askeri kuvvetleri karşısında içine düşürüldüğü aciz ve çekingen durumu gözönüne getirince o vakit devletin başında, değil bir dahi ve kahraman, hatta daha küçük çapta akıllı ve biraz cesur bir adam bulunmamasına esef etmemek elden gelmiyor. İnsan, kendi elinde olmadan koca imparatorluğun bu halini bir de Birinci Dünya Harbinden sonra ordusunu terhis ve İstanbul'la birlikte memleketin bir çok yerleri işgal edilmiş iken Bulgaristan gibi bir millete değil, bütün dünyayı dize çöktüren galiplere karşı Mustafa Kemal'in hayır demesini gözönüne getiriyor!

30 Teşrinisani 301 (12 Aralık 1885) tarihli Osmanlı Vükela Meclisinin mazbatasında, Filibe hadisesinin yani Şarki Rumeli gibi ahalisinin en az yarısı Türk olan bir vilayetin Bulgaristan'a bırakılması işinin harpsiz halli yoluna gidilmesi aşağıdaki sebepler yüzünden gerekli görülüyordu:[99]

1- Osmanlı taburlarının mevcudu perakende hizmetler ve hastalıklar yüzünden çok azalmıştır. Edirne'deki kuvvetlerimizin arkasında ihtiyatları da yoktur. Bu yüzden Bulgarların kuvveti sayıca daha fazladır.[100]

98 Seraskerliğin, 16 Teşrinisani 301 tarihli üç tezkeresi sureti için Bk. Vesika No. 3. Numara 327, 331 ve 275. Başbakanlık Arşivi, Yıldız Evrakı.

99 Osmanlı meclisinin 30 Teşrinisani 301 tarihli mazbata sureti, No. 422 resmî vesika No. 4. Başbakanlık Arşivi, Yıldız Evrakı.

100 Türk birliklerinin safdışı perakende hizmetler yüzünden muharebe ve talim mevcutlarının düşmesi, tedavisi gerekli bir hastalıktır. Diğer taraftan, Osmanlı Vükelâ Meclisinin mazbatasında hiçbir esas ve ra-

2- İngilizler, Bulgarlara maddi ve manevi yardımda bulunuyorlar. Yunanlılara da yardım edilmektedir. Sırplıları da Avusturya himaye etmektedir.[101]

3- Bu durum karşısında hazırlık yapmakla beraber sonu meçhul ve neticesi tahmin edilmeyecek bir harp kapısı açmak zararlı ve vahimdir.

4- Kesin bir karar verilmeden evvel büyük devletlerin niyetini ve temayüllerini incelemek lazım gelir.

5- Osmanlı ordusunun süvari hayvanlarının eksiklerini içerden, top hayvanlarını Macaristan'dan tedarik etmek uygundur.

Yukarıdaki sebepler yüzünden Osmanlı devleti Filibe hadisesinin başından itibaren Şarki Rumeli vilayetinde eski halin iadesini sağlamak için aşağıdaki tedbirlere başvurmayı uygun bulmuştu:

a) İstanbul'da, Büyük Devletler murahhaslarından mürekkep bir konferans toplamak.

Nitekim bu konferans da toplanmıştır.

b) Bu arada Bulgaristan'la Sırbistan arasında 13 Ekim 1885'de harp çıkmasından Şarki Rumeli'deki Bulgar kuvvetleri bu vilayeti boşaltıp batıya, Sırplara karşı savaşmak için gitmişlerdi.

Bu sıralarda üç büyük devlet Bulgarları yola getirmek için hudut üzerinde bir askeri nümayiş yapılmasını ısrarla Babı Aliye tavsiye ediyorlardı. Bu sebeple Rusya ve Avusturya'yı ve bunların müttefiki Almanya'yı kırmamak için (Dikkat buyurulsun, Türk menfaatlerinin ve Türk vatanının korunması ve bir Osmanlı vilayetinin kurtarılması için değil de yabancı devletlerin politikaları ve hatırları için!!) Edirne'de toplanmış olan askerlerin bir kısmının Mustafapaşa ve Kırklareli'ye sürülerek bir gösteriş yapılması emrolundu.

c) Devletlerin tavsiyesi üzerine Filibe'ye gidip idareyi eline almak üzere bir Osmanlı komiserinin tayini, fakat gönderilmeksizin buna dair haberler çıkarılması ve Bulgarlar tarafından tahrip edilen huduttaki demiryolu köprüsünün tamirine teşebbüs edilmesi.

d) Bulgarlara ve muvakkat idare memurlarına ilan ve telkin olunmak üzere hazırlanan beyannameler Lebib ve Gazban Efendilerle Filibe'ye gönderildi.

---

pora dayanılmadan Bulgar kuvvetlerinin Edirne civarındaki Osmanlı kuvvetlerinden sayıca üstün gösterilmesi şaşılacak bir gafiettir, Tevfik Bıyıklıoğlu-Trakya'da Milli Mücadele C. I.

101 Üç İmparator Anlaşmasından on gün sonra 28 Haziran 1881 de Avusturya ile Sırbistan on yıl için gizli bir ittifak andlaşması imzalamışlardı. (Türk İnkılap Tarihi, H. Bayur, C. I, s. 34.)

Bu zatlardan Lebib Efendi İstanbul'a dönüşünde "muharebesiz eski halin iadesi" mümkün olamayacağına dair Babı Aliye bir rapor takdim etmiştir. Halbuki Osmanlı Vükela Heyetinin kanaati sonucu bilinmeyen bir savaştan kaçınılması merkezinde idi. Hükümdarın iradesi de kan dökülmemesi olunca hükümet, harp açmamak hususunda ısrar etmeye karar vermiştir.

e) Devletler, bilhassa Rusya ve Almanya, Bulgar-Sırp harbinin başında Filibe'ye Osmanlı askeriyle birlikte komiser gönderip işgal ve idareyi ele almanın mümkün olduğunu, artık şimdi bu hareketin gecikmiş olmasından mümkün olamayacağını Babı Aliye anlatmışlardı.

Babı Ali, bu durum karşısında, devletler arasında Berlin Andlaşması hükümlerine uygun bir "tesviye sureti bulunmasına intizar" etmeyi yani Osmanlı devletince devletlere nota yazılması gibi siyasi teşebbüslerde bulunmaktan başka fiili bir harekette bulunmamanın en doğru bir yol olacağına karar vermişti:[102]

II. Abdülhamid, Meclisi Vükelanın belli başlı noktalarını, yukarıda hülasa edilen kararını tasvip ve devletlere yazılacak notalarda Şarki Rumeli ihtilafında Osmanlı devletine yardım eden Rusya'yı gücendirecek tabirler kullanılmamasını da ihtar etmişti.[103]

Şarki Rumeli ahalisi, Filibe hükümet darbesinden sonra bir müddet Babı Alinin ve devletlerin alacakları tedbirleri beklemiş, bir şey yapılmadığını görünce Bulgar idaresini tanımadıklarını açıklamak, hükümet darbesini protesto etmek üzere harekete geçmeye karar vermişlerdi.

Filibe İslam Cemaatinin teşebbüsüyle her il (liva) ve kazadan seçilen Türk mebusları, Aralık 1885 sonlarına doğru Filibe'de kongreye davet edildiler. Herhalde, böyle bir Türk mebuslar heyetinin toplanıp, Şarki Rumeli vilayeti Türklerinin arzu ve kararlarını ilan etmesi, işlerin gidişi üzerine hiç de tesirsiz olmayacaktı.

Bu toplantıyı vaktinden evvel haber alan Filibe Muvakkat (Bulgar) Hükümeti, Türk mebuslarının bir kısmını tevkif ve bir kısmını da jandarma kuvvetiyle yerlerine gönderdiğinden düşünülen kongre yapılamamıştı.[104]

Bu hadise, kongre toplayıp millet namına herhangi bir harekette bulunmanın ve bilhassa bu gibi ihtilal hareketlerini başarabilmenin pek de kolay olmadığını gösterir.

---

102 Osmanlı Vükelâ Heyetinin 30 Teşrinisani 301 (12 Aralık 1885) tarihli mazbatası Başbakanlık Arşivi, Yıldız Ev., resmî numara 422. Vesika No. 4.

103 Mabeyin başkâtibi Süreyya Bey'in Vükelâ Heyetinin mazbatası altına yazdığı II. Abdülhamid'in iradesini bildiren tezkeresi. Başbakanlık. Arş. Yıldız Ev. Resmî numara 422. Vesika No. 5.

104 31 Aralık 1885 ve 4 Ocak 1886 tarihli Tercümanı Hakikat Gazetesi, A.S.Tülümen derlemesi.

Bununla beraber Şarki Rumeli İslam Cemaati adına Filibe Müftüsünün Türk mebuslarından bir meclis veya kongre toplamak hususundaki kararı, bu teşebbüs yarıda kalmış olsa bile bir milli ayaklanma teşebbüsü olduğu için üzerinde durulmaya ve hatırda tutulmıya değer bir hareket karakter ve kıymetindedir. Bu milli kıpırdama ve kahraman Rodopluların mukavemeti, Türk milletinin geleceği hakkında ümit verici iki ehemmiyetli işarettir.

Aleko Paşa zamanında, 1880 başlarında imtiyazlı Osmanlı vilayeti olan Şarki Rumeli vilayetini tanımış fakat silahlarını teslim etmemiş ve Bulgar milis ve jandarmasını bölgelerine sokmamış olan Kırcaalililer ve Rodoplular, Filibe hükümet darbesi üzerine vilayetle olan ilgi ve münasebetlerini tekrar kesmişlerdi.

Evvelce, Rodoplulara kumanda ederek Rusların oralardan geçmelerine mani olan Hacı İsmail Ağa Gümülcüne'ye giderek mutasarrıf Abdülkadir Kemali Beyle görüşmüş ve Rodop ahalisinin Hasköy'ü işgal ve Filibe üzerine yürümeye hazır olduklarını bildirmişti.[105] Gümülcüne mutasarrıfının tavsiyesi üzerine şimdilik imtiyaz hattını geçmeyerek kendi bölgelerini savunmakta devam etmişlerdi.

Bundan başka, "İleri gelenlerden mürekkep bir komisyon" tarafından idare edilmekte olan bu bölge ahalisi, seçtikleri Hacı Ragıp ve Hacı Mümin Ağalar vasıtasıyla de Gümülcüne mutasarrıfına, II. Abdülhamid'e takdim edilmek üzere bir mazbata vermişlerdi.[106] Kırcaalililer bu mazbatalarında "Padişah himayesinden başka diğer bir emir altında yaşayamayacaklarını" ve "muharebeye başlandığı halde Kırcaalililere silah ve cephane ihsan buyrulursa son kanlarını Padişah uğrunda akıtacaklarını" açıklıyorlardı.

Filibe hadisesinden sonra kahraman Kırcaalililer ve Ropçozlular, yeni idareyi tanımaları için Hasköy mutasarrıflığından yapılan teklifleri reddetmişler ve Bulgarlarla kararlaştırılan "Suret-i Tesviye" Anlaşması ve büyük devletlerle imzalanan anlaşma ile Osmanlı idaresine ve Türk vatanına kavuşuncaya kadar topraklarını savunmakta devam etmişlerdi.

Bulgarların, Şarki Rumeli vilayetini gasp ve işgalleri üzerine, işi harpsiz ve büyük devletlerin aracılığıyla çözmek isteyen Osmanlı devletinin teşebbüsüyle 5 Kasım 1885 günü Berlin andlaşmasını imza etmiş olan yedi devlet delegelerinden mürekkep konferans (5 Kasım 1885 - 5 Nisan 1886), İstanbul'da, Tophane Kasrında toplanmıştı.[107]

105 13 Ekim 1885, 2189 ve 21 Ekim 1885 ve 2196 sayılı Tercümanı Hakikat Gazetesi 'A. S. Tülümen derlemesi.

106 Başbakanlık Arşivi, Yıldız hususî numara 64. Bk. vesika No. 6.

107 Gabriel Noradoungian, Osmanlı İmparatorluğunun Milletlerarası Akitleri Mecmuası, C. IV, s. 366.

25 Kasım 1885 günkü oturumda Osmanlı baş delegesi Sait Paşa'nın teklifi üzerine Şarki Rumeli'ye müvakkat kaydiyle umumi vali olarak bir Osmanlı komiseri tayin olunması, ayrıca büyük devletler delegelerinden bir heyetin de sükûn ve asayişi düzeltmek işinde kendisine yardım etmesi kararlaştırılmıştı.

Bunlardan başka Osmanlı devletiyle, büyük Avrupa devletleri delegelerinden mürekkep bir komisyon da vilayetin ihtiyaçlarını ve ahalinin arzusunu yerinde soruşturacaktı.

Vilayette, asayiş ve emniyetin teessüsünden sonra Berlin andlaşması hükümlerine göre bir vali tayin olunacaktı.

İngiltere'den başka diğer devletler yukarıdaki kararları kabul etmişlerdi. İngiltere ise, Bulgaristan'a mütemayil olduğundan, daha evvel Bulgar-Sırp harbinin bir mütareke ile sona erdirilmesine ve Bulgaristan'ın Şarki Rumeli işleriyle daha serbestçe uğraşmasını sağlamaya çalışıyordu.

5 Kasımdan 15 Kasım 1885 e kadar beş oturum yapan konferans kesin bir karara varmadan, konuşmalarını belli olmayan bir zamana bırakmak zorunda kalmıştı.

Bulgar prensi, Bulgar-Sırp harbinin neticesine kadar Şarki Rumeli'ye bir Osmanlı komiserinin gönderilmesinden vazgeçilmesini istemiş ve komiser olarak tayin olunan Ahmet Cevdet Paşa da gönderilmemişti.

Büyük Avrupa devletleri, barış yoluyla Osmanlı devletiyle anlaşmayı Bulgaristan'a tavsiye ediyorlardı. Sırplara karşı askeri bir zafer kazanan Bulgar prensi Aleksandır bazı şartlar altında Şarki Rumeli valiliği kendisine verilmek suretiyle anlaşmazlığın halli için Babı Aliye müracaat etmişti. Osmanlı devletinin Sofya komiseri Gazban Efendi ile birlikte İstanbul'a gelen Bulgar delegesi Canof ve Kamil Paşa arasında geçen konuşmalar neticesinde kararlaştırılan ve Sureti Tesviye ismi verilen anlaşma 19 Ocak 1301 (31 Ocak 1886) günü, Meclisi Vükela mazbatasıyla birlikte II. Abdülhamid'e takdim olunmuştu.[108]

Bu ilk anlaşmaya göre, Şarki Rumeli valiliği Bulgar prensine verilecek ve bu vazife, her beş sene sonunda yenilenecektir.

Osmanlı devletinin, Şarki Rumeli vilayeti hududunun işgal ve savunma hakkından vazgeçmesine mukabil Kırcaali kazasıyla o zamana kadar Şarki Rumeli idaresine geçmemiş olan Rodop arazisi yani Ropcoz kazası Osmanlı idaresinde kalacaklardır.

108 19 Ocak 1301 tarihli Osmanlı Vükelâ Meclisi mazbatasiyle sureti tesviye metni için 7 numaralı vesikaya Bk. Başbakanlık Arşivi, Yıldız Evrakı, numara 669 ve 676

Anlaşmanın diğer ehemmiyetli bir noktası da Şarki Rumeli ve Bulgaristan'la Rumeli'deki diğer Osmanlı vilayetlerine yapılacak bir taarruzda iki taraf askerlerinin bir komuta altında hareket edeceklerine dair olan askeri ittifaktı.

Hükümdar bu anlaşmaya "Şayet Emaret veya eyaleti mezkûrede Osmanlı devleti aleyhinde bir hareket vukuunda asayiş iade olununcaya kadar, Berlin Andlaşmasının Osmanlı devletine Şarki Rumeli hudutlarının işgali hakkını tanıyan 15. maddesinin birinci fıkrasının hükmü yürürlükte olacağına" ve aynı zamanda "Osmanlı devletinin Şarki Rumeli gümrük vesaire gelirinden mutazarrır olmıyacağına" dair iki kayıt ve hüküm konmasını irade etmiş ve bu iki arzusu da yerine getirilmişti.

Bu değişiklikten sonra yeni Sureti Tesviye Andlaşması, ertesi günü 20 Ocak 1301 (1 Şubat 1886)de saraya takdim olunmuş ve aynı gün de II. Abdülhamid tarafından tasdik olunmuştu.

A. Débidour, His. dip. d. Eeur. I. partie. La Paix armée (1878-1904) adlı eserin 106' ıncı sahifesinde Osmanlı Bulgar anlaşmasının 1 Ocak 1886 da yapıldığı yazılıdır. Vesikaların da gösterdiği gibi Osmanlı-Bulgar anlaşması bir ay sonra 1 Şubat 1886 da gerçekleşmiştir.

Rusya kendi muvafakati olmaksızın Babı Ali ile Bulgaristan arasında yapılan anlaşmaya, bilhassa bu anlaşmanın yukarıda bahsedilen askeri hükümlerine muhalifti. Babı Ali ile büyük Avrupa devletleri arasında normal diplomatik yollarla yapılan uzun muhaberelerden sonra İstanbul Konferansı son bir defa olarak, 5 Nisan 1886 günü toplanmış ve hususi konuşmalar neticesinde, evvelce Babı Ali ile Bulgaristan prensliği arasında imza edilmiş olan Sureti Tesviye esas tutulmuş olmakla beraber, Rusya'nın muhalefetine sebep olan askeri anlaşma hükümlerini çıkarmış ve bütün devletlerin kabul ettiği yeni bir anlaşma meydana getirmişti.

Yeni anlaşmanın metni şudur:

Büyük devletler, Şarki Rumeli işlerinin düzenlenmesine dair olan anlaşma hükümlerini, aşağıda gösterildiği şekilde kabul hususunda mutabıktırlar.
Devletler, bu hükümlerin bu şekilde isdar ve yürürlüğe konmasına muvafakat ederler:

1- Şarki Rumeli umumi valiliği Berlin andlaşmasmın 17. maddesine göre Bulgaristan prensine tevdi olunacaktır.

2- Şarki Rumeli vilayeti idaresiyle Bulgaristan prensliği idaresi bir ve aynı şahsın elinde kaldıkça, şimdiye kadar Şarki Rumeli idaresi dışında kal-

mış olan Kırcaali kazası Müslüman köyleriyle Rodop bölgesindeki (Ropçoz) Müslüman köyleri, Berlin Andlaşmasının 15. maddesinin birinci fıkrasında Osmanlı devletine verilmiş olan hak karşılığı olarak, Şarki Rumeli vilayetinden ayrılarak doğrudan doğruya Osmanlı idaresine geçeceklerdir.

Kırcaali kazası ile Ropçoz Müslüman köylerinin hudutları Babı Ali ve Bulgaristan prensi tarafından tayin olunacak teknik bir komisyon tarafından tayin olunacaktır. Bu hudut arazide tatbik olunacak ve bu hususta Osmanlı hükümetinin menfaatlerine uygun olarak stratejik şartlar göz önünde tutulacaktır.

3- Şarki Rumeli'de daimi olarak intizam ve sükûn ve bu vilayetteki tebaai şahanenin refah ve saadetini sağlamak maksadiyle Babı Ali ve Bulgaristan prensi tarafından tayin olunacak bir komisyon, vilayetin esas nizamnamesini tetkik ve mahallin ihtiyaçlarına ve durumuna göre değiştirmekle vazifelendirilecektir.

Osmanlı hazinesinin menfaatleri de gözönünde tutulacaktır. Bu komisyon, dört ay içinde çalışmalarını bitirecek ve rapor İstanbul'da, konferansın tasvibine arzolunacaktır.

Bu değişiklikler kabul olununcaya kadar Şarki Rumeli vilayetini mahallin ihtiyaç ve icaplarına göre idare vazifesi Bulgaristan prensinin dirayet ve sadakatine tevdi edilmiştir.

4- Berlin Andlaşmasının Bulgaristan prensliği ve Şarki Rumeli vilayetine ait diğer hükümleri yürürlükte kalacaktır.

Devletler, Şarki Rumeli vilayetinin değiştirilmiş olan nizamnamesini tasdikten sonra İstanbul'da toplanacak olan bir konferansta bu anlaşmaya kesin muvafakatlerini bildireceklerdir.

Bu anlaşma, Tophane Kasrında 5 Nisan 1886 da tanzim ve imza olunmuştur.

Bu anlaşma ile Şarki Rumeli, Osmanlı devletinin askeri ve siyasi hakimiyeti altında ve hudutları Osmanlı askeri tarafından savunulan bir Osmanlı vilayeti olmaktan çıkmıştı.

Osmanlı devleti ve Berlin andlaşmasını imza etmiş olan Avrupa devletleri Şarki Rumeli'nin Bulgaristan'la birleşmesini, gerçekte bu anlaşma ile tasdik etmiş oluyorlardı.

Yalnız Berlin andlaşmasının 17. maddesine göre Şarki Rumeli valiliği, Bulgaristan prensine verileceği için Osmanlı devletinin bu hakkını kullanması

ve vilayetin, Bulgaristan'dan ayrı olarak bir iç nizamnamesi bulunması bakımından, vilayetin Osmanlı devletiyle alakası, gerçekte kalmamış gibiydi.

Bu anlaşmada Osmanlı devletinin, tek fiili kazancı Kırcaali ve Ropçoz kazalarının Osmanlı devletinde kalmaları idi. Bu iki kahraman kaza ahalisi, sekiz yıl silahla topraklarını müdafaa ve Şarki Rumeli idaresini kabul etmemiş olduklarından bu hususun da Bulgaristan prensliği tarafından kabul edilmiş bir taviz ve fedakarlık olarak gösterilemeyeceği meydandadır.

Eski Sadrazam Sait Paşa hatıratında bu husus hakkında aşağıdaki mütalaada bulunmaktadır:[109]

"*Gelelim muvazenei maslahata. Kırcaali nahiyesi ve Rodop Balkanı (Ropçoz) İslam köyleri ahalisi zaten Bulgaristan'a katılmayı kabul etmemişlerdi. Bulgar hükümeti dahi bunlara karşı bir müdahalede bulunamayacağını anlamıştı. Bunun için bu köylerin doğrudan doğruya Osmanlı devleti tarafından idaresi fikrası, kazanılmış olan bir maddeyi yeniden kazanmak kabilindendir. Mamafih buna bir fayda nazariyle bakılsa bile, bu fayda katlanılan fedakarlığın büyüklüğüne karşılık olamaz. Zira Berlin ahitnamesinin onbeşinci maddesindeki Osmanlı devletinin hakları şu suretledir: 'Padişahın, Şarki Rumeli vilayetinin kara ve deniz hudutlarını, bu hudutlar üzerinde istihkamlar inşa ve asker ikame ederek, müdafaa etmeye hakkı olacaktır.*"

Diğer taraftan 5 Nisan 1886 tarihli anlaşmanın 2. maddesi hükmüne göre Kırcaali ve Ropçoz'da Osmanlı idaresinde kalacak yerlerin hudutlarını yerinde çizmek üzere bir Osmanlı-Bulgar askeri komisyonu kurulmuştu. Bu komisyonda Türk delegeleri Şakir Paşa ile Kurmay Binbaşı Mehmet Bey ve katip Civanyan Efendi, Bulgar delegeleri ise Kurmay Yüzbaşı Savof ve istihkam yüzbaşısı Velçef'den ibaretti. Bu komisyon, 9 Mayıs-30 Haziran 1886 daki çalışmaları neticesinde, 18 Temmuz 1886 tarihli protokolle Kırcaali ve Ropçoz kazalarının Şarki Rumeli ile olan hudutlarını, arazide ve harita üzerinde çizmişti.[110]

Osmanlı komisyon reisi Şakir Paşa'nın (Birinci Dünya Harbinde Çanakkale Boğazı kumandanı rahmetli Cevat Paşa'nın babası) verdiği malûmata göre Kırcaali kazasının 40 bin nüfusu, tamamen Türktür. 10 nüfuslu Ropçoz nahiyesi ahalisinin ise çoğu Pomaktır. Kırca-alililer yalnız Türkçe Ropçozlular ise Türkçe ve Bulgarca konuşurlar. Bu iki kaza içindeki 300 köy Osmanlı Hudutları içinde kalmıştı.[111]

109 Sait Paşa'nın Hatıratı, C. I, s. 241.
110 Başbakanlık Arşivi, Bulgaristan andlaşmaları dosyası No. 328.
111 Başbakanlık Arşvi, numara 585, A.S. Tülümen derlemesi.

Ahmet AYDINLI'nın Yorumu: TÜRK TARİHİNDE İLK CUNTA YÖNETİMİ VE RODOP - BATI TRAKYA TÜRKLERİ

Türkler; klan ve feodalite hayatından kurtulup millet olma vasfının liyakat ve meziyetini elde ettikleri andan itibaren; tarihin hiç bir devrinde gayr-i Türk unsurların hakimiyetleri altında yaşamış değillerdir. Türkler için "esaret" tabiri daima zillet, meskenet, atalet ve aşağılık bir sıfat olarak tevsif edilmiştir. Eğer doğuda Türk'ün milli devleti yıkılmışsa; muhakkak ki batıda yeni bir Türk devleti kurulmuştur. Dünya milletlerinin tarihleri tetkik edildiğinde; yüce Türk milleti gibi; 16 imparatorluk kurmuş başka bir millet görmemiz asla mümkün değildir. Tarihte; Türk milleti için, esaret hiç bir suretle bahis mev'zuu olmamıştır. Yalnız zaman zaman münferit olarak bazı Türk boy'ları gayr-i Türk unsurların hakimiyetleri altında yaşamışlarsa da; bu hayat ta pek uzun ömürlü olmamıştır.

Plevne hezimetini müteakip; 31 Ocak 1878'de Osmanlı-Türk Hariciye Nazırı Server Paşa, Hazine-i Hassa Nazırı Namık Paşa, Necip ve Osman Paşa ile Rus Çarlık Orduları Baş Komutanı Grandük Nikola, Rus Orduları Kurmay Başkanı Tabovenski ve yardımcısı Bonoski arasında yapılan ilk mütareke antlaşması ve 2 ay sonra da, 3 Mart 1878 de Yeşilköy'de akdedilen Osmanlı-Türk ve Rus antlaşmaları neticesi Balkanlardaki her türlü Jeo-Politik ve Jeo-Etnik hükümranlık ve vesayet haklarımızı tamamen terk ediyorduk... 13 Temmuz 1878 Berlin antlaşması da arzu edilmekte olan neticeyi hiçbir surette tahakkuk ettirememişti. Bu durum muvacehesinde; muhakkak ki Osmanlı-Türk İmparatorluğu tedrici surette korkunç ve nihai bir inhitad ve çöküntüye doğru yıldırım süratiyle gidiyordu.

Rodop dağlarında hakiki Türk hürriyetçileri

Şipşirin Rodop yaylalarındaki gerçek Türk mücahit ve hürriyetçileri 3 Mart 1878 Yeşilköy Osmanlı-Türk ve Rus antlaşmasından takriben 40 gün sonra, 14 Nisan 1878'de Çirmen'den itibaren müstevli Rus-Kazak süvarilerine karşı gerilla harekatına başlamışlardır. Bir taraftan Rus'ların diğer taraftan ise; yerli monarşist Bulgarların, Müslüman Türklere karşı yapmış oldukları hunharca ve sadistçe mezalim dünya tarihinde eşine ve benzerine tesadüf edilmeyen facialarn doğmasına sebebiyet vermiştir. 14 Nisan 1878'de müstevli Çarist Ruslara karşı Çirmen'den başlayan "milli mukavemet" ve "milli kurtuluş savaşı" çok kısa zamanda Ortaköy(İvaylovgrad), Stanimaka (Asenovgrad), Banya, İhtiman, Samakof, Nevrokop (Gotse Dalçev), Ropcoz, Darıdere

(Zatograd), Paşmaklı (Smolyan), Koşikavak (Krumovgrad), Kırcaali ile Batı Trakya'nın ova bölgelerinden İskeçe, Gümülcine, Dedeağaç, Fere, Soflu ile Dimetoka'ya kadar yıldırım süratiyle sirayet etmiş ve 2 hafta gibi çok kısa bir müddet içersinde bu bölgelerdeki işgalci unsur bir bir imha edilmiştir.

Türk tarihinde ilk gerilla komutanları

Bu kurtuluş savaşını tetkik ederken; karşımıza gerçek milli lider ve gerilla komutanı olarak Hidayet Paşa, Timirski Ahmet ağa, Hacı İsmail efendi ile Kara Yusuf Çavuş adlarında gerçek kahramanlar çıkmaktadır. Aynı şekilde; Çirmen'li Ahmet efendi, Hasköy'lü Halil efendi, Dimetoka'lı Şakir efendi, Hacı Halil efendi ile Kırcaali'li Abdullah efendi, Hacı Mümin, Hacı Ragıp ve Ali ağa adlarında zatlar da vardır. 14 Nisan 1878'den 20 Nisan 1886 yılına kadar 8 sene Rodop ve çevresindeki gerilla harekatını Hacı İsmail Efendi yönetmiştir.

Kara Yusuf Çavuş ise; İhtiman, Tatarpazarcığı, Lofça, Servi, Plevne, Büyük Tırnova ile Emineburnu ve Emine Balkanından Aydos, Karınabat, İslimye, Kazan, Kızanlık, Şıpka ve çevresinin dağlık bölgelerine tamamen, ova bölgelerine ise; kısmen hakim olmuşlardır. Hidayet Paşa ile Timirski Ahmet ağa 8 sene "milli gerilla kuvvetleri"nin başkomutanlığını ifa etmişlerdir.

Hazin ve meş'um Plevne ric'atini müteakip; Süleyman Paşanın emrindeki bazı birlikler de "Rodop Cuntacıları"na iltihak etmişlerdir. Ellerinde devrin en müessir silahı "martin" ile mücehhez olan Rodop ve Batı Trakyalı Türk gerillacıları, mezkur tarihte Kızanlık ile Filibe ve çevresindeki Rus işgal komutanı General Skobelef ile General Gurko'nun kuvvetlerine çok ağır darbeler vurup onları bu çevrelerde ric'ate mecbur etmişlerdir. Bilhassa; 20 Nisan 1878'de Rodop'ları işgal etmek isteyen General Gurko ile Skobelef, Kırcaali ile Mestanlı arasında 11 süvari taburu ve monarşist Bulgarlardan müteşekkil 7–8 gönüllü taburlar, Hacı İsmail Efendi'nin küçük milis-gerilla kuvvetlerinden gayet ağır bir darbe yiyerek geri çekilmeye mecbur edilmişlerdir.

13 Temmuz 1878 Berlin Kongre'sinin fevkalade kesin kararı neticesi; İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya, Avusturya ile Rusya'nın da tensip ettiği "Rodop Tahkikat Komisyonu" 3-4 Ağustos 1878'de Kırcaali'ye giderek "Rodop ve Batı Trakya Devlet-i Muvakkate" yöneticilerinden Hidayet Paşa, Hacı İsmail Efendi, Abdullah efendi, Hacı Mümin efendi ile Hacı Ragıp efendileri bölgenin gerçek temsilcisi olarak dinlemişlerdir. Aynı hey'et 2 gün sonra 6 Ağustos'ta "Hükümet ve Cunta merkezi" olan Sultanyeri kazasının Karatarla mevkiinde Timirski Ahmet efendi, Hasköylü Halil efendi, Çirmenli Ahmet efendi, Dimetoka'lı Şakir efendileri bir bir dinledikten sonra, "Kurtuluş savaşının tamamen meşruiyet" ifade ettiğini kesinlikle belirtmişlerdir. Bu meyanda; mezkur tahkikat komisyonunun Rodop'lara gelmesinden takriben 6 ay

evvel, 4 Mart 1878'de Rodop Türk Cuntacılarından Abdullah efendi ile Hacı Halil efendi 30 millet temsilcisi ve 100 kadar Nahiye Müdürünün ve "Rodop Devlet-i Muvakkatesi"nin resmi mühürlerini muhtevi 110 sahifelik bir muhtırayı devrin İstanbul'daki İngiliz Büyük Elçisi Sir A. H. Layard'a bizzat kendileri takdim etmişlerdir.

Eğer Rodop'lu Türk Cuntacılarının devlet teşkili cihetini tetkik edecek olursak; şu müsbet neticenin elde edilmiş olduğunu açıkça müşahede edeceğiz:

1-Osmanlı-Türk İmparatorluğuna 3 Mart 1878'de Yeşilköy'de kabul ettirilmiş olan Balkanlar üzerindeki jeo-politik ve jeo-etnik hak ve imtiyazların 5 Nisan 1886'da İstanbul'da Tophane Kasrında tekrar iade edilmesi.

2-Rus Çarlığına harp tazminatı olarak verilmesi icap eden 250 milyon Osmanlı altınını vermekten sarfınazar edilmesi.

3-Avrupa devletlerinin ve milletlerinin dikkat ve alakasını Balkan Türkleri ile Osmanlı-Türk İmparatorluğunun üzerine ciddiyetle çekilmesi...

İşte; Rodop ve Batı Trakya Türkleri 14 Nisan 1878'de teşebbüs etmiş oldukları "Milli Kurtuluş Savaşı" ile Osmanlı-Türk İmparatorluğuna yukarıda izahı yapılmış olan neticenin alınmasını temin etmişlerdir.

Osmanlı - Türk İmparatorluğu 5 Nisan 1886 İstanbul Tophane Kasrı antlaşması neticesi "Rodop Türk Devlet-i Muvakkatesi"nin feshi cihetine gideceği yerde; eğer mutlak bir otonomi vermek suretiyle hareket etmiş olsaydı; ne Bulgaristan büyük Bulgaristan hayaline kapılır ne de 1897 Osmanlı-Türk Yunan savaşı olur ve ne de 1903 Makedonya ihtilali ile 1912 de I. Balkan Harbi sahneye çıkmazdı. Zira; Rodop Türk Cunta'sının hakim olduğu bölge daima "tampon bölge" hüviyetini taşır ve diğer taraftan ise; Osmanlı-Türk İmparatorluğunun "Uç Beyi" gibi "ileri karakol" görevini ifa ederdi. Böylelikle Saray-Bosna, Kosova, Makedonya, Arnavutluk, Epir (Yanya vilayeti) ile Tesalya Osmanlı İmparatorluğun hakimiyetinden pek kolay kolay çıkmazdı. Aksi takdirde; "Rodop Türk Otonom" idaresinin vesayeti altında Makedonya, Kosova, Arnavutluk, Epir (Yanya vilayeti) ile Tesalya Federal Devletleri teşekkül eder ve Balkanlardaki 4–5 milyon Müslüman Türk'ün bekası kesinlikle teminat altına alınmış olurdu...

Cunta yöneticileri 8 senenin devamı müddetince; bütün mülki ve askeri zevatın her türlü ihtiyaç, nakil ve terfilerini gerçek hakkaniyet esaslarına göre ifa etmişlerdir. Zahirde ve dış görünüşte Rodop ve Batı Trakya'lı CUNTA'cılar, her ne kadar Osmanlı-Türk İmparatorluğunun dışında "Müstakil İhtilalcı bir Hükümet" yönetimi kurmuşlarsa da; her vesile ile makarr-ı saltanata karşı

içlerinde mevcut olan sonsuz ubudiyet ve merbudiyetlerini her vesile ile izhar ve ispat etmişlerdir.

Bulgar Liberal Partisi yöneticileri, 18 Eylül 1885'te Doğu Rumeli'de bir darbe-i hükümet yapmışlardır. Filibe'deki Doğu Rumeli Genel Valisi Gavril Paşa ile milis kuvvetleri komutanı Raşid Paşa ile Türk mülki amirleri tev'kif edilmişlerdir. İhtilali yapan Bulgar nasyonalist liderler, Bulgar Prensi Aleksandr'a göndermiş oldukları mesajda; "Doğu Rumeli'yi Bulgaristan Prensliğine ilhak ettikleri" belirtilmiştir. Bu vahim hadiseye muttali olan Rodop Cunta yönetimi almış olduğu kesin bir karar neticesi, Kırcaali gerilla komutanı Hc. İsmail ağa ile Hc. Mümin ve Ragıp ağaları Gümülcine'ye göndermek suretiyle Gümülcine Mutasarrıfı Abdülkadir Bey vasıtası ile Sultan II. Abdülhamid'e aşağıdaki mesaj gönderilmiştir:

"...Bizler; Zat-ı Şahanelerinden başka hiç bir idarede asla yaşayamayız. Yakın bir a'tide, Bulgar şakileri ve asileri ile savaşa başlandığında, eğer biz Kırcaali'lere arzu edilen miktarda silah ve cephane ve her türlü levazımat-ı harbiye ihsan buyrulursa; her birimiz kadın-erkek hayatımızın sonuna kadar Zat-ı devletlerine en sadık bir bende ve taba'a sıfatıyla asilere karşı bila tereddüt savaşırız" denmektedir.

Bu candan ifade şekli Rodop'lu ve Batı Trakya'lı Türklerin ana vatana karşı olan bağlılığını gayet güzel karakterize etmektedir.

Rodop-Batı Trakya Türk Mukavemetçileri Neden Desteklenmedi?

Eğer Osmanlı-Türk İmparatorluğu sorumlu mercileri 5 Nisan 1886'da İstanbul'da parafe edilen "Tophane Kasrı Antlaşması"nda "Rodop-Batı Trakya Türk Devlet-i Muvakkate"nin teşekkülüne sür'atle ve ciddiyetle meşruiyet kazandırmış olsalardı; elbette ki bugün Balkanların Jeopolitik ve Jeoetnik statüsü çok daha farklı bir özellik ifade edecekti... Çünkü ve muhtemelen Balkan jeopoliğinde teşekkülü zaruri olan "Federatif" yahut ta "Konfederatif" bir teşekkül, insiyaki olarak meydana gelecekti... Böylelikle Balkan Türkleri de bu teşekkülde sorumlu ve hakim unsur özelliğinde olacaklardı...

Şu husus gayet sarih bir ilmi ve sosyokültürel bir gerçektir ki, devletlerin ve hükümetlerin ciddi özellik ifade eden "mikro planlama"yla "makro planlama" projeleri olması kesinlikle elzem ve zaruridir. Osmanlının son dönemlerdeki sorumlu yöneticileri bu önemli vasıflardan oldukça uzak olduklarından muhatap oldukları gayet basit mevzular karşısında esefle ifade edelim ki acze düşmüşlerdir. Yüzyıllarca hakim olduğumuz bölgeler-yöreler üzerinde mutlak hakimiyetimiz elde ne mikro planlama ve nede makro planlamanın özelliklerini ihtiva eden projeler olmadığından ecdat yurtları bir bir ve gayet hazin bir tarzda çıkmış gitmiştir. Rodop ve Batı Trakya'nın da acı kaybı elbette ki böyledir.

RODOP-BATI TRAKYA GEÇİCİ HÜKÜMETİ BELGELERİ (1878-1886)

Belge No. 1

Huzûr-i Kurenay-i sani-i hazret-i şehriyuriye
Atûfetlü efendim hazretleri,

Rodob balkanının Rumeli-i Şarki dahilinde kalan ve kırk bin nüfusu havi bulunan Kırca Ali kazası ahalisi umumen İslam bulundukları cihetle Filibe'de teşekkül eden idare-i Bulgariyyeyi tanımıyarak evrak-ı resmiyye ve i'lanatlarını redd etmekde ve seramedan ve mu'teberan-ı ahali vekillerinden mürekkeb bir komisyon teşkiliyle idare-i hükümet eylemekde oldukları elbette bu ana kadar mesmû' ve ma'lûm-i samileri olmuşdur.

Rumeli-i Şarki'de Hasköy mutasarrıfı vasıtasiyle Filibe'den kaza-i mezkûr hey'etine hitaben varid olan şiddetli bir tebligat üzerine eylülün yirmi beşinci günü Kırca Ali kazasının havi olduğu bi'l-cümle karyeler müdirleriyle ihtiyar meclisleri merkez-i kazaya toplanarak iki gün müzakereden sonra karar-ı kat'ilerini havi bir mahzar-ı umumi tanzim ve komisyon hey'etiyle vekilleri ve bi'l-cümle kura müdir ve ihtiyar meclisleri taraflarından temhir olunarak seramedan-ı kazadan Hacı Receb ve Hacı Mü'min Ağalara tevdian çakerlerine göndermişlerdir.

Meb'ûs-ı mumaileyhimanın ifade-i şifahiyyelerine nazaran mezkûr mahzar-ı umumi doğrudan doğruya nam-ı nami-i hazret-i şehinşahiye olarak tanzimi tasavvurundan bulunmuşlar ise de ancak adab-ı ubûdiyyetlerine muvafik görmeyerek atebe-i felek-mertebe-i hazret-i mülûkanenin ciddi ve hakiki kul ve kölesi olduğumu bildikleri cihetle vesatet-i çakeraneme müraceat kaide-i edebe daha muvafık olduğuna ve her bir emr ve ferman-ı hazret-i hilafet-penahiye gerden-dade-i inkiyad ve itaatla uğur-ı meyamin-mevfûr-i hazret-i padişahide kanlarının son damlalarını akıtmakdan çekinmemeğe yemin-i bi'llah ile müttefikan karar vermişlerdir.

Mahzar-ı umumi-i mezkûr mündericatı şayan-ı dikkat ve mütalea olduğu cihetle aynen ve leffen takdim-i huzur-i ekremileri kılınmış olmağla işin ehemmiyetine ve ahali-i merkumenin mücerreb olan sebat ve metanetine nazaran mahzar-ı mezkûrun atebe-i celile-i hazret-i giyti-sitaniye arz u takdimiyle saniha-riz-i saha-i mülhemiyyet buyurulacak irade-i seniyyenin emr u tebşirleri hamiyyet-i mücesseme-i diyanetkarilerine tevdi' ve havale olunmuşdur.

Velini'met-i bi-minnetimiz padişah-ı Faruki-şiyem efendimiz hazretlerinin bu mülk ü millete mücerred bahşayiş-i İlahi olduğunu mahzar-ı mezkûr mündericatı dahi te'yid eylediğine ve meb'ûs-i mumaileyhima ise bu babda şeref-sanih ve sadır olacak irgde-i celile-i hazret-i şehriyariye ziver-i gûş-i şükran ve mahmedet ederek ahali-i kazaya tebliğ ve tebşir etmek üzre Gümülcüne'de mütevakkıf ve intizar etmek tasavvurunda bulunduklarına mebni lütfen cevab-ı alisinin bir sür'at-i mümkine ile emr u iş'arı istirhamına cür'et kılınmışdır. Ol babda emr u ferman hazret-i men lehu'l-emrindir.

Fi 9 Muharremi'l-Haram 303 ve fi 6 Teşrin-i evvel 301
Bende Mutasarnf-ı Liva-i Gümülcüne
***Abdülkadir Kemali** (Mühür)*

Belge No: 2

Şarki Rumeli valiliği Berlin muahedesi esası üzre Bulgaristan Prensi Aleksandr hazretlerine ihale buyurulacak ve prens-i müşarun-ileyh Devlet-i Aliyyeye sadakat ve eyaletin bakay-ı emniyyet ve ahalisinin saadet-i hallerine hüsn-i hidmette devam ettikçe mezkûr muahedenin on yedinci maddesiyle tahdid olunan her beş sene müddetin hitamında me'muriyyetinde doğrudan doğruya taraf-ı şahaneden ibka ve fermanı tecdid olunacaktır.

Eyalet-i mezkûre ile Bulgaristan emaretinin idareleri şahs-ı vahid uhdesinde bulundukça marru'z-zikr muahedenin on beşinci maddesinin fıkra-i ulasında muayyen hukuk-ı seniyyeyc mukabil Kırca Ali nahiyesi karyeleriyle Rodob balkanı cihetinde vaki' olub şimdiye kadar Şarki Rumeli eyaleti idaresine geçmemiş bulunan kuray-ı ma'lûme eyalet-i mezkûreden bi'ttefrik doğrudan doğruya taraf-ı Devlet-i Aliyyeden idare olunacaktır.

Nahiye-i mezkûre ile kuray-ı mezbûrenin hududu hükûmet-i seniyye ile Prens tarafından müntehab bir fen komisyonu tarafından arazinin icabat-ı tabiiyyesine göre ve nikat-ı hakime-i askeriyyesinin menafi-i Devlet-i Aliyyeye muvafık olacak surette ta'yin kılınacaktır. Şayed emaret veya eyalet-i mezkûrede Devlet-i Aliyye aleyhinde hareket vukua gelecek olur ise ol halde iade-i asayişe değin zikr olunan on beşinci maddenin fıkra-i ulasının hükmü mer'iyyü'l-icra olacaktır.

Memalik-i şahanenin eczay-ı mütemmimesinden olan emaret ve eyalet-i mezkûreye haricden taarruz ve tecavüz vukuunda li-ecli'l-müdafaa Prens-i müşarunileyhin ser-kumandası tahtında Bulgaristan ve Şarki Rumeli askeriyle birlikte hareket etmek üzre lüzumu kadar asakir-i şahane sevk olunacak ve sair Rumeli vilayet-i şahanesi üzerine kezalik harici taarruz vukuunda icabı kadar Bulgar askeri dahi asakir-i mülûkane ser-kumandanlarının emirleri

tahtında asakir-i şahane ile birlikte hareket eylemek üzere Prens hazretleri tarafından hizmet-i şahaneye àrz olunacaktır. Bu hususun tafsilatı Bab-ı Ali ile Prens hazretleri beyninde bi'l-muvafaka ba ferman-ı ali ta'yin kılınacaktır.

Salifu'l-beyan muahedenin Bulgaristan ve Şarki Rumeli hakkında olan sair maddeleri kemakan baki ve mer'iyyu'l-icra olacaktır.

Şarki Rumeli eyaletinin asayiş-i daimisini ve eyalet-i mezkûrede mutavattın sunuf-i tebea-i şahanenin refah-ı hal ve saadetini te'min için eyaletin nizamname-i dahilisi Bab-ı Ali ile Prens hazretleri tarafından ta'yin kılınacak me'murinden mürekkeb bir komisyonda gözden geçirilerek ve menafi'-i Devlet- Aliyye nazar-ı i'tibara alınarak icab-ı hal ve ihtiyacat-ı mahalliyeye göre ta'yin edilecektir. Ve bu suretle hükûmet-i seniyye gümrük ve varidat-ı sairesince hiç bir veçhile mutazarrır olmayacaktır. Bu komisyon dört mah müddetde ikmal-i me'muriyyet eyleyecektir.

Ta'dilat-ı mezkûre mer'iyyu'l-icra olmak üzre taraf-ı şahaneden tasdik olununcaya değin umûr-ı eyaletin suret-i idaresi Prens hazretlerinin rüyet ve sadakatına muhavvel olacaktır.

Fi 26 Rebiulahır 303 ve fi 20 Kanun-i sani 301
KAMİL

Belge No. 3

19 Kanun-ı sani 301
25 Rebiu'l-ahır 303

Rumeli-i Şarki valiliğinin bazı şartlar altında uhdesine iadesi hakkında Bulgaristan prensi tarafından vukubulan istid'a üzerine bu işi müzakere için Prens tarafından gönderilen Umur-i Ecnebiyye müdiri Mösyö Canof ile İstanbul'a celb edilen Bulgaristan komiseri Gazban Efendinin vürudiyle kararlaştırılan suret-i tesviyeyi havi müsvedde Meclis-i vükelada mütalea edildi; kaleme alınan mazbata ve meflûfları takdim kılındı.

Kamil

Cevab:
Meclis-i vükela mazbatası ve evrak-ı müteferria hükümdar tarafından görülmüş ve irade mazbataya zeyl olarak yazılmıştır.
20 Kanun-ı sani 301/26 Rebi'ul'-ahır 303
Abd-i memlûkları
Süreyya

Belge No. 4

Mabeyn-i Hümayun Başkitabeti Hususiyye

Şarki Rumeli eyaleti valiliği Berlin muahedesi esası üzre Prens Aleksandr hazretlerine ihale buyurulacak ve Prens-i müşarünileyh Devlet-i Aliyyeye sadakat ve eyaletin bakay-ı emniyyet ve ahalisinin saadet-i hallerine hüsn-i hidmette devam ettikçe mezkûr muahedenin 17. maddesiyle tahdid olunan her beş sene müddetin hitamında me'muriyyetinde doğrudan doğruya taraf-ı şahaneden ibka ve ferman tecdid olunacaktır.

Eyalet-i mezkûre ile Bulgaristan emaretinin idareleri şahs-ı vahid uhdesinde bulundukça marru'z-zikr muahedenin fıkra-i ulasında muayyen hukuk-ı seniyyeye mukabil Kırca Ali nahiyesi islam karyeleriyle Rodob Balkanı cihetinde vaki olub şimdiye kadar Şarki Rumeli eyaleti idaresine geçmemiş bulunan kuray-ı ma'lume eyalet-i mezkûreden bi't-tefrik doğrudan doğruya taraf-ı Devlet-i Aliyyeden idare olunacaktır.

Nahiye-i mezkûre ile kuray-ı mezburenin hududu hükümet-i seniyye ile Prens tarafından müntahab bir fen komisyonu tarafından arazinin icabat-ı tabiiyyesine göre tayin kılınacaktır.

Memalik-i şahanenin eczay-ı mütemmimesinden olan emaret ve eyalet-i mezkûreye haricden taarruz ve tecavüz vukuunda li-ecli'l-müdafaa Prens-i müşarun-ileyhin ser-kumandası tahtında Bulgaristan ve Şarki Rumeli askeriyle birlikde hareket etmek üzre lüzumu kadar asakir-i şahane sevk olunacak ve sair Rumeli vilayat-ı şahanesi üzerine kezalik harici taarruz vukuunda icabı Bulgar askeri dahi asakir-i mülûkanenin ser-kumandanlarının emirleri tahtında asakir-i şahane ile birlikte hareket eylemek üzere Prens hazretleri tarrafından hidmet-i şahaneye arz olunacakdır.

Bu hususun tafsilatı Bab-ı Ali ile Prens hazretleri beyninde bi'l-muvafaka ba-ferman-ı ali ta'yin kılmacakdır.

Salifu'l-beyan muahedenin Bulgaristan ve Şarki Rumeli hakkında olan sair maddeleri kemakan baki ve mer'iyyu'l-icra olacakdır.

Şarki Rumeli eyaletinin asayiş-i daimisini ve eyalet-i mezkûrede mutavattın sunuf-i tebea-i şahanenin refah-ı hal ve saadetini temin için eyaletin nizamname-i dahilisi Bab-ı ali ile Prens hazretleri tarafından ta'yin kılınacak me'murinden mürekkeb bir komisyonda gözden geçirilerek ve menafi-i Devlet-i Aliyye nazar-ı i'tibara alınarak icab-ı hal ve ihtiyacat-ı mahalliyyeye göre ta'yin edilecekdir. Bu suretle hükûmet-i seniyye gümrük ve varidat-ı sairesin-

ce hiç bir veçhile mutazarrır olmayacakdır. Bu komisyon dört mah müddette ikmal-i me'muriyyet eyleyecekdir.

Ta'dilat-ı mezkûre, mer'iyyu'l-icra olmak üzre taraf-ı şahaneden tasdik olununcaya değin umur-i eyaletin suret-i idaresi Prens hazretlerinin reviyyet ve sadakatine muhavvel olacakdır.

Kamil, Es'ad, Arif, Ali Saib, Hasan, Münir, Said,
Server, Mustafa, Hakkı, Münif, Zihni, Zühdü.
Aslına mutabıkdır.
Abd-i memlûkleri
Süreyya

NOT : Bu BELGELE (VESİKALAR) Tevfik BIYIKLIOĞLU'nun Trakyada Milli Mücadele 2 Adlı Eserinden Alınmıştır.

"Batı Trakya'da ilk Türk Cumhuriyeti, acze ve çöküşe ve ihanete karşı hayır diyebilenlerin kükreyişini, ömrü kısa, fakat çok şerefli ve büyük bir Türk Cumhuriyetini içine sığdırabilişlerinin öyküsüdür. Hayır öyküsü değil, tam tarihidir."

Cemal Kutay, Tarihçi

3. BÖLÜM
BALKAN SAVAŞLARI VE BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ

BİRİNCİ BALKAN SAVAŞI

Batılı devletlerin teşviki ve özellikle Çarlık Rusya'nın Balkanlarda takip ettiği "Panislavist" politika sonunda, Osmanlı Devleti'nden koparılan Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan bağımsızlıklarını kazanmışlardır.

Bu dört Balkan devleti, XX. yüzyılın başında topraklarını Osmanlı Devleti aleyhine genişletmek amacındaydılar ve Rusya'dan destek görüyorlardı. Ayrıca İngiltere'de 1880'de iktidara gelen Liberal Parti ve Başbakan Gladstone, Osmanlının devamından yana olan geleneksel İngiliz politikasını terk ederek, Türklerin Avrupa'dan çıkarılmasını ve Osmanlı Devleti'nin çözülmesi siyasetini yürürlüğe koymuş ve bu kapsamda 1878'de Kıbrıs'ı ve 1882'de Mısır'ı işgal etmiştir.

Balkan Harbi'nin Sebepleri

1. Sırpların hedefi, XIV'üncü yüzyılda olduğu gibi Tuna'dan Korent kanalına, Akdeniz'den Adriyatik kıyılarına kadar uzanan eski Büyük Sırbistan'ı tekrar ihya etmek olup, bunların da harb öncesi hedefi kendilerinin saydığı Makedonya bölgesini almaktı.

2. Yunanlıların hedefi ise, İlk ve Orta çağlarda olduğu gibi, Karpatlarla Karadeniz, Adriyatik denizi ile Yunan denizi arasındaki toprakları, Ege adalarını, Akdeniz kıyılarını, İstanbul ve Anadolu'yu içine alacak bir "Şark (Bizans) İmparatorluğu" kurmak ve harp öncesi hedefi ise, (kendi soyunun yaşadığını iddia ettiği) Makedonya topraklarını almaktı.

3. Karadağlıların hedefi de, Balkanlarda daha fazla büyüme idi.

4. Bulgarlar ise, Balkanlarda yaşayan bütün milletlerin özünü teşkil ettikleri inancı ile Balkanlarda dinsel ve siyasal bir birlik kurmak azminde idiler. Harb öncesi hedefleri ise Trakya'yı ve Bulgarlarla meskûn olduğuna inandıkları Makedonya'yı almaktı.

Kısaca yukarıda belirtilen bu sebepler ile Balkan devletleri, 1912-1913 Balkan Harbinden önceki ülkülerini yıllarca yaşatmış, dış kışkırtmalarla geliştirmiş, yer yer kanlı kaynaşmalar olmuş ve 1908 Meşrutiyeti'nde Türkiye'nin reform yolu ile ilerlemesi ve kuvvetlenmesi karşısında kendi aralarındaki anlaşmazlıkları ve toprak davalarını bir yana bırakıp Osmanlı Devleti'nin mira-

sını paylaşmak üzere anlaşarak bu gaye için hep birlikte Osmanlı Devletine karşı harekete geçmeye karar vermişlerdir.

Bunun sonucunda da, İç siyasi durumu bozuk ve harb gücü yeterli olmayan Osmanlı Devleti aleyhine Balkan devletleri arasında ittifaklar yapılmaya başlandı.

17 Hazıran 1876 Tarihli İngiliz Dergisi Punch'ta Yayınlanmış Bu Karikatürün Adı "Savaşın Köpekleri." İngiltere Kendisini Güvenli Bir Alana Almış, Rusya İse, 4 Balkan Devletini Osmanlı'nın Üzerine Saldırtıyor.

Seferberlik İlanı ve Savaşı Geciktirme Çabaları

Balkan devletleri, ittifak antlaşmalarından aldıkları güçten ve Osmanlı devletinin bu sıralardaki güçsüzlüğünden faydalanarak 30 Eylül 1912'de seferberlik ilan ettiler. Osmanlı devleti Balkan devletleri arasında yapılan ittifak anlaşmalarını ancak 5 Ekim 1912'de öğrenebilmişti. Balkan devletleri; ülkelerinin küçüklüğü, ulaşım bakımından kolaylıklara sahip bulunması dolayısıyla seferberliklerini daha çabuk yapabildiler.

Osmanlı devleti geç kalmıştı, ancak 1 Ekim 1912 günü seferberlik ilan etti. Aynı gün Yunan gemilerinin Boğazlar'dan çıkmalarına engel olunmasına, girişlerine izin verilmemesine, Osmanlı limanlarında bulunan Yunan gemilerine el konulmasına, Üsküp, Selanik'te nakil durumunda bulunan Sırp silahlarına el konulmasına, yurt dışında bulunan Türk gemilerinin geri dönmelerine dair karar ve gerekli emirler verildi.

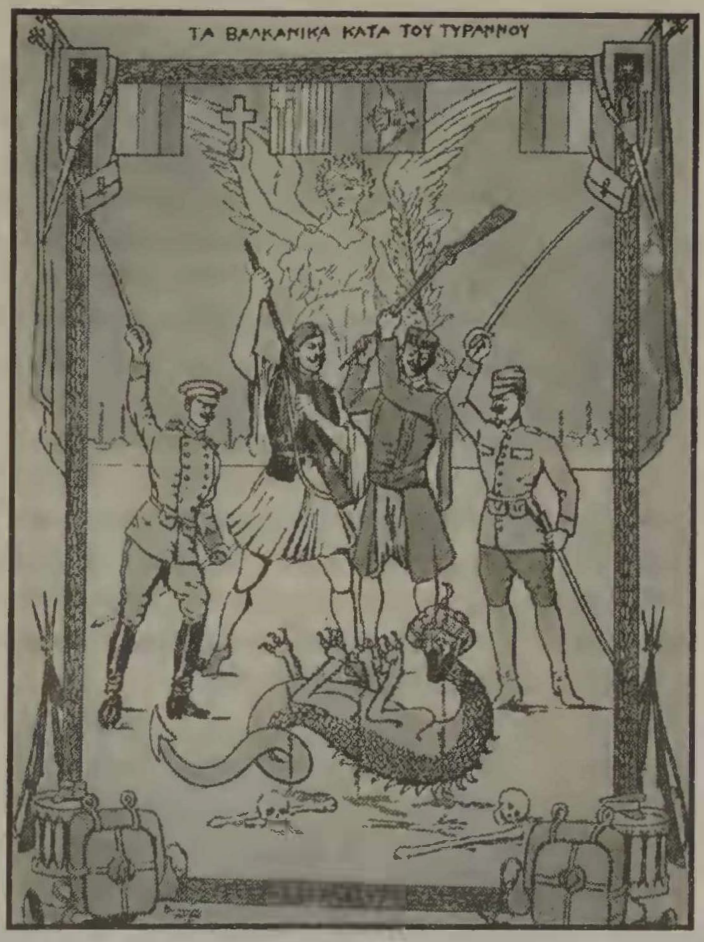

1912 tarihli bu Yunan gravüründe, ejderha olarak resmedilmiş Osmanlı'ya karşı Balkan ittifakı gösteriliyor.

Balkan devletlerinin harb hazırlıklarında eriştiği önceliğe karşılık, Osmanlı devleti birçok zorluklarla uğraşmak zorunda kalmıştı. Türk Ordusu'nun eğitimli ve güvenilir erlerinden, 75.000 kişilik 1908 kuralılar (Avcı Taburları) terhis edildiklerinden savaş gücü önemli ölçüde zayıflamıştı. Ayaklanmaları bastırmak sebebiyle birçok birliklerin görev ve konuş yerleri değiştirilmişti. Bundan başka Garp (Batı) Ordusu'na, Batı Anadolu'da tertiplenen 4 tümenin boşalan kadrolarını tamamlayacak Anadolu ikmal erlerinin, İstanbul da kurularak Rumeli'ye gönderilecek bazı lojistik destek birliklerinin yollanması imkansızlaşmıştı. Ege'de deniz üstünlüğünün Yunan Deniz Kuvvetleri'nde bulunması sebebiyle adı geçen birliklerin taşınması günlük kapasitesi çok az olan İstanbul-Selanik demiryoluna kalmıştı. Bu nedenle Garp Ordusu Komutanlığı yukarıda belirtilen ve çok önemli olan bu birliklerinden mahrum kalma durumunda idi.

Bu önemli zorluklar karşısında Türk ordusunun seferberliğini yapabilmesi ve harp hazırlıklarını tamamlayabilmesi için çok zaman kazanması gerekliydi. Bu maksatla yüksek rütbeli komutan ve kurmay heyetler Başbakanlığa (Babı Ali'ye) çağırılarak devletin içinde bulunduğu durum karşısında hükümetçe alınması gereken tedbirler konusunda bilgileri ve teklifleri istenmişti.

Ne varki, ordu temsilcileri arasında da fikir birliği yoktu.

1. Ordu Müffetişi Abdullah Paşa dışındaki komutanlar; 18 gün içinde Türk ordusunun 400 bin kişiye ulaşarak istenilen stratejik bölgelere hareket imkanını bulacağı, Edirne, Yanya ve İşkodra Müstahkem Mevkiilerine dayanarak düşmana karşı, savunmanın mümkün olacağı kanısında idiler. Abdullah Paşa ile Genelkurmay 2. başkanı Hadi Paşa ise; ordunun muharebeye hazır duruma gelmesi için 30-45 günlük bir sürenin kazanılması gerektiği fikrinde idiler. Harbiye Nazırı Nazım Paşa da, seferberliğin bitirilmesi ve harbin ilanıyla birlikte ordunun derhal taaruzi harekata başlamasını gerekli buluyordu.

Başbakanlık'ta (Babı Ali'de) yapılan görüşmelerden sonra Vekiller Heyeti (Bakanlar Kurulu) de toplanarak İtalya ile savaşın sona ermediğini, Arnavutluk, Yemen ve Asir'deki ayaklanmalar nedeniyle iç durumun bozukluğunu, devletin mali gücünün bu savaşı sürdürecek yeterlikte olmadığını, özellikle subayların siyasetle uğraşmaları nedeniyle orduda disiplinin bozulmuş olduğunu, bu sıralarda Balkan devletleriyle bir harbe girmeyi kesinlikle arzulamadıklarını ileri sürdüler ve aşağıdaki kararları aldılar:

Kumanova'da Savaşan Türk Askerleri (1912)

1. Elden geldiği kadar harpten kaçınmak,

2. Eğer harpten kaçınmak mümkün olmayacak ise, harbi mümkün olduğu kadar geciktirmeye çalışmak.

Bu "karar" üzerine Osmanlı devleti Büyük devletlerden Balkan Devletlerine baskıda bulunmalarını istedi. Rumeli Vilayetleri Kanunu ile öngörülen islahatların uygulanmasına geçileceğini bildirdi. Ayrıca İngiltere ve Fransa'ya Yunanistan limanlarının abluka edilmesi de önerildi.

Balkan ittifaklarının Büyük devletlerde oluşturduğu yankılar, bu devletlerin çıkarları bakımından uzun boylu tartışmalara yol açmış ve bazı devletlerde kaygılar da uyandırmıştı. Osmanlı devleti yaptığı görüşmelerden de olumlu bir sonuç alamamıştı. Almanya ve Balkan ittifaklarıyla en çok ilgili bulunan Avuturya-Macaristan ile umut verici bir sonuç alınamamış, Osmanlı devleti siyasi bir yalnızlık içinde kalmıştı.

8 Ekim 1912'de de Büyük devletler yayınladıkları bir bildiride;

"Rumeli'de barışı bozabilecek bütün hareketlerin kesin olarak karşısında olduklarını, burada yapılacak islahatın gerçekleştirme işini ele alacaklarını, bunun tersine eğer bir savaş çıkarsa, sonuç nasıl olursa olsun Rumeli'de statükonun değişmeyeceğini" kesin olarak belirtmekteydiler.

Aynı günün sabahı Karadağ, verdiği bir nota ile hükümetinin Osmanlı devletine harp ilan ettiğini bildirdi.

Balkan Savaşına Götüren Son Olay

Karadağ'ın harbe başlaması öteki Balkan devletlerinin de kısa bir zamanda saldırıya geçecekleri kanısını kuvvetlendirdi. Bunun üzerine Osmanlı devleti biran önce İtalya ile harbe son vermek için barış görüşmelerini çabuklaştırma çabalarını arttırdı. Ayrıca 1880 tarihli "İslahat Kanunu"nun hemen yürürlüğe konacağı, Büyük Devletlerin elçilerine duyuruldu.

Bu sıralarda Osmanlı devleti'nin iç ve dış siyasi durumu çok ağırlaşmıştı. Hükümet (Babı Ali) bir yandan muhalefet partilerini, üniversite gençlerini yatıştırmaya, öte yandan elleri tetikte bulunan Balkan devletlerini yumuşatmaya çalışırken 13 Ekim'de Balkan devletleri'nin birlikte hazırladıkları ve elçilikler aracılığı ile gönderdikleri ağır bir "nota" ile karşılaştı. Bu notalar genel olarak Balkan devletlerinin bu güne kadar ileri sürdükleri çeşitli sorunlar üzerindeki isteklerinin tekrarı idi. Ancak eskiden isteklerini Büyük Devletler'in aracılığı ile ulaştırırlarken bu kez doğruca kendileri bildirmişlerdi. Bu notalarda, devletin iç işlerine saldırı niteliğinde hususlar bulunduğu gibi, bundan başka Osmanlı Devleti'nin egemenliğiyle bağdaştırılamayan şartlar da vardı. Bu notalarda ayrıca Osmanlı devletinin seferberlik emrini geri almasına dair bir madde de vardı.

Bu notalar'ın mütecaviz edası Balkan devletleri'nin savaşmak için kararlı olduklarını gösteriyordu. Bu nedenle Bakanlar Kurulu'nun 15 Ekim 1912

günkü toplantısında önce İtalya ile Barış Anlaşması'na karar verildi. Ne var ki, bu karar'ın alınmasında geç kalınmıştı. İtalyan donanması'nın hakim olduğu Akdeniz'in gerisinde fakir ve yeterli destekleme imkanlarından mahrum Trablusgarp topraklarının; her türlü desteğe sahip, kuvvetli İtalyan ordusu'nun işgaline karşı sonuna kadar savunulamayacağı önceden kabul edilmeli, erken bir anlaşma ile gereksiz kan dökülmesi önlenmeliydi. Türk-İtalyan Savaşı'nın uzaması, Balkan devletleri arasındaki bağlaşmanın gerçekleşmesinde çok önemli bir etken olmuştur.

Daha sonra Balkan devletleri'nin notaları ile sınır boylarındaki halka ve askere son günlerde uyguladıkları tecavüzi eylemler görüşüldü. Osmanlı hükümetinin de taarruzi harekata başlamasından başka bir tedbir kalmadığına, 15 Ekim 1912 günkü Bakanlar Kurulunda karar verilerek, 16 Ekim 1912 günü Bulgaristan ve Sırbistan'a harp ilan edildi.

Osmanlı devletinin Atina'daki Büyükelçisi, Yunan Notası çok ağır bulunduğundan Yunan hükümetine geri vermişti. Bunun üzerine İstanbuldaki Yunan elçisi 24 saat süreli 2. bir nota vererek Yunan notasına cevap istedi.

Bu arada çok garip bir olay gerçekleşiyordu; Sırbistanın satın aldığı silahların Avusturya-Macaristan hükümetince kendi topraklarından geçirilmesine engel olduğu için Osmanlı devleti, bu silahların Selanik limanına çıkarılmasına ve buradan Sırbistan'a götürülmesine müsaade etmişti.

Osmanlı devleti'nin Bulgaristan ve Sırbistan'a savaş ilan etmesi; İstanbuldaki Yunan gemilerine yukarıda belirtilen ve Selanik'te bulunan Sırp silahlarına el konulması gibi nedenler Osmanlı-Yunan siyasi ilişkilerinin kesilmesi için yeterli sebep gösterilmiş, böylece Yunanistan da Osmanlı hükümetine 18 Ekim 1912 günü savaş ilan ederek bağlaşıkların (Müttefiklerin) saflarına katılmıştı.

Osmanlı devleti, siyasi bir yalnızlık içinde ve buraya kadar açıklanan yetersiz ve elverişsiz şartlar altında savaşa girmişti. Balkan sorunuyla yakından ilgili bulunan Avusturya-Macaristan bile; Rusya ve Fransa'nın oyununa gelmiş, Almanya dahi bir bakıma Balkan Harbi'nin başlamasını uygun bulmuştu.

Rusya'nın Balkan Savaşındaki Etkisi

İtalya ile Osmanlı İmparatorluğu arasında başlayan Trablusgarp Harbi sırasında Rusya Balkanlarda ve Avrupa'daki durumunu kuvvetlendirmek için Osmanlı İmparatorluğuna karşı olan siyasetine yeni bir yön vermek istedi. Elde etmek istediği hedef, Boğazları Rus harb gemilerine açmaktı. Bu maksatla yapılan teşebbüs başarılamayınca bu kez Ruslar, Türkiye'nin dahil olacağı bir Balkan Birliği kurulmasını istediler. Maksatları:

-Balkanlardaki statükoyu korumak,

-Rusya ile Avusturya arasında bir harb çıktığı takdirde Rusya'yı kuvvetli durumda bulundurmak ve Türkiye'yi Rus himayesine sokmuş olmak idi. Çünkü böyle bir birleşme, Türkiye'nin savunmasını Balkan devletlerine Balkan devletlerinin savunmasını da Rusya'nın garantisine bağlamış olacaktı.

Aslında geleneksel Rus politikasına aykırı olan bu plan, Türkleri şüpheye düşürdüğü gibi, Balkan devletlerince de benimsenmedi ve bu sebeple bundan vazgeçildi.

Sonunda Rus ve Bulgar ortak çıkarlarına dayanan yeni bir siyasi düşünce ortaya atıldı. Bu düşünceye göre; Rus siyasi üstünlüğü ve baskısı altında Türkiye hariç, yeni bir Balkan Birliği kurulması düşünüldü. Maksat:

-Görünüşte, Balkanlardaki statükonun korunması,

-Gerçekte ise, gereğinde hem Avusturya ve hem de Türkiye'ye karşı kullanılabilecek bir kuvvet meydana getirmiş olmak idi.

Balkan bozgunundan sonra sancaklarını sarmış seri çekilen Osmanlı Askerleri

Rus himayesi ve değişen İngiliz politikasından cesaret alan Balkan Devletleri, Osmanlı Devleti'ne saldırarak Makedonya ile Osmanlının diğer Balkan topraklarını ele geçirmek ve paylaşmak amacıyla; 13 Mart 1912'de Bulgaristan-Sırbistan, 29 Mayıs 1912'de Yunanistan-Bulgaristan ve Yunanistan-Karadağ, 6 Ekim 1912'de Sırbistan-Karadağ aralarında ittifaklar oluşturdu.

Sancak ve İşkodra ile ilgili talepleri ret edilen Karadağ, 08 Ekim 1912'de Kuzey Arnavutluk ve Yenipazar sancağına girerek Balkan Savaşını fiilen başlattı.

Diğer Balkan devletleri de, 13 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne Makedonya'ya özerklik verilerek yeni reformların yapılmasını öngören birer nota verdiler.

1 Ekim 1912'de Seferberlik ilan eden Osmanlı Devleti, bu nota üzerine de Balkan devletlerine (18 Ekim 1912) savaş ilan etti. 18 Ekim 1912'de Bulgaristan ile Yunanistan karşılıklı olarak Osmanlı Devletine savaş ilan ettiler.

Böylece Birinci Balkan Savaşı'nın başlamasıyla Bulgar Ordusu, Gelibolu Yarımadası hariç Trakya'yı ele geçirdi. Sırp Ordusuna Kumanova'da yenilen Türk Ordusu, Batı cephesinde de bozguna uğradı.

Bozgunların nedeni, Osmanlı Devletindeki iç karışıklıklar ve Balkan Devletlerinin askeri hazırlığı bilinmesine rağmen, siyasete bulaşan ordunun ve ülkenin bu savaşa hazırlanamamasıdır. Ayrıca, seferberliğin geç ilanı ve Rumeli'de deneyimli/eğitimli 75 bin askerin (AVCI TABURLARI) terhis edilmesi ile yeni askerlerin henüz savaşa hazır olmaması bozgunlardaki önemli faktörlerdi.

Ege Denizi'nde de durum kötüydü ve II. Abdülhamit'in kendisine karşı kullanılmasından korktuğu için Haliçte çürümeye terk ettiği donanma vasfını yitirmişti. Yunan donanması düzgün bir dirençle karşılaşmadan Ege Adalarının tamamını işgal etti. Yunanlılar, karada da ciddi bir direnmeyle karşılaşmadan Selanik'i ve tüm Ege Makedonya'sını aldı Sırplar ise, Üsküp ve Manastır vilayetinin büyük kısmını işgal etti. Savaş öncesi Osmanlı Devleti'ne isyan etmiş olan Arnavutlar da, 29 Kasım 1912'de bağımsızlıklarını ilan ettiler.

Savaşın Osmanlı Devleti'nin aleyhine devam etmesi üzerine Babı Ali, Bulgaristan'a ateşkes teklif etti ve Çatalca'ya yaptığı taarruzu püskürtülen Bulgarlar bu teklifi kabul ettiler. İki hafta süren müzakerelerde Bulgaristan dışında Sırbistan ve Karadağ'ın da dahil olduğu görüşmelerden sonra, 3 Aralık 1912'de mütareke imzalandı. Yunanistan bu mütarekenin dışında bırakıldı.

İngiltere ve Fransa, savaşın bu boyutlara gelmesinden ulusal menfaatleri açısından kaygı duyuyorlardı. Bu nedenle savaşa müdahale ederek Londra'da bir konferansın toplanmasını kararlaştırdılar. 16 Aralık 1912'de başlayan ve 6 Ocak 1913'de kesintiye uğrayan Londra Konferansı, Edirne dahil olmak üzere Midye-Enez hattının batısında kalan bütün Rumeli topraklarının Bulgaristan'a verilmesini öngörmekteydi.

Edirne'nin Bulgarlara verileceği anlaşılınca, İttihat ve Terakki Partisi ileri gelenlerinden Yarbay Enver Bey önderliğinde Fedai Zabitan mensubu subaylar, 23 Ocak 1913'de Babı Ali'yi basarak, Harbiye Nazırı Nazım Paşa'yı

öldürmüş, hükümeti de istifa ettirmişti. İttihat ve Terakki Partisi tarafından Sadrazamlığa Mahmut Şevket Paşa getirildi ve yeni hükümet, Edirne'nin kurtarılması için 2 Şubat 1913'de Bulgaristan ile ateşkese son vererek, 5 Şubat'ta Bolayır taarruzu ve Şarköy çıkarması girişiminde bulundu. Başarı sağlanamayınca 161 gündür kahramanca direnen Edine, 26 Mart 1913'de Bulgarların eline geçti.

Türk taarruzunun başarısızlığı ve Edirne'nin kaybedilmesi üzerine yeniden başlayan Londra Konferansı'nda taraflar, 30 Mayıs 1913'de anlaşmaya vardılar. Buna göre Osmanlı Devleti, Midye-Enez hattının batısı yani bütün Rumeli'yi Balkan devletlerine ve Ege Adalarının nerdeyse tamamını Yunanistan'a, başta Rodos olmak üzere Oniki Adaları da İtalya'ya bıraktı.

Balkan Savaşı'nı Kaybetme Nedenlerimiz ve Mustafa Kemal

Mustafa Kemal, Balkanlardaki coğrafi durumumuzun elverişsizliğine inanıyordu. Durum savunma için uygun değildi. Yapılacak stratejik planlar, savunması mümkün olmayan yerlerde kuvvetleri dağıtmadan bir cephe toparlanması şeklinde olmalıydı. Bunun için bazı savunulması zor olan yerlerden çekilmek gerekiyordu. Bu da devletin ileri gelenleri tarafından kabul edilmiyordu.

Dolayısıyla diğer görüş sahiplerinin fikirlerine itibar edildi.

Sofya yakınlarında eskiden adına Mozi denilen bir yayladan doğuya doğru Balkan Dağları uzanır. Aynı yayladan güney-doğu'ya doğru Rodop Dağları vardır. Selanik Körfezi'nin batısında da Olimp Dağları Yunanistan içlerine doğru uzanır.

İşte Tuna Nehri'nin güneyi, Karadeniz, Adriyatik ve Ege Denizi arasında kalan bu yerlerde Balkan Savaşı yapıldı. Balkan yarımadasının güney merkezindeki Osmanlı topraklarının savunulması çok güç bir durum arzediyordu. Cephe, Karadeniz'den Adriyatik Denizi'ne kadar yayılıyor; kuzeyden Bulgaristan, Sırbistan, Karadağ; güneyden Yunanistan tarafından çevrilmiş bulunuyordu. Yunanlılar o zamanlar gemicilik bakımıdan üstün olduklarından savaş gemileri bakımından bizden üstündüler. Dolayısıyla Ege Denizi'ne hakimdiler. Bu yaygın topraklar, Batı Trakya ile Makedonya arasında kalan Mesta Karasu boğazında daralarak 50 km'lik bir genişliğe iniyordu ki, bu ince boğazı kontrol altına alacak bir düşman kuvveti, Osmanlı ordularının irtibatını her an kesebilirdi.

Ege Denizinde o zamanlar Yunan donanması hakim olduğu için, Rumeli ordusunun ikmal ve iaşesi kolay kesilebilirdi. İstanbul'dan Selanik'e kadar o

da yabancıların elinde tek bir demiryolunun bulunması ve karayolu namına bir şeyin bulunmaması ulaştırma durumunun ne kadar kötü olduğunun ispatıdır. Zaten o yıllarda Doğu Trakya'da bile doğru dürüst bir şose yani karayolu dahi bulunmuyordu.

1912-13 Balkan Savaşı, Karadağ, Bulgaristan, Sırbistan ve Yunanistan ittifakı ile Osmanlı devleti arasında geçti. Osmanlı Devleti'nde iki ordu vardı.

2. Ordu yani Şark (Doğu) Ordusu Edirne'de, diğeri yani 3. Ordu (Garp - Batı Ordusu) Selanik-Manastır bölgesinde idi ve bu ordudan yakın zamanda asker terhis edilmişti. Terhis edilen asker sayısı 75-80 bin kadardı. Aslında vurucu güç bunlardı (Avcı taburları).

2. Ordunun (Şark Ordusu) ve 4. Kolordu emrindeki asker sayısı 150 bindi ve Edirne-Kırklareli-Dimetoka-Babaeski dörtgenine yerleştirilmişti. Bu ordu karşısında bulunan Bulgar ordusunun ise ilk elde 200 bin kişilik mevcudu vardı. İstenildiğinde bu sayı 400 bine çıkarılabilirdi. 9 kolordu ve 3 süvari tümeni vardı.

3. Ordu (Batı Ordusu) Komutanı İsmail Fazıl Paşa'nın emrinde ise 3 kolordu, 3 müstakil tümen, birkaç redif tümeni vardı. Mevcudu ise 150 bin olarak hesap ediliyordu. Karşısında bulunan Sırplar'ın 80 bin asker, 20 bin süvari ve istenildiğinde artırılabilecek yedek kuvvetleri vardı. Yunanistan'ın ise 185 bin kadar askeri bulunuyordu.

Balkan hıristiyan devletleri hemen seferberliklerini tamamladıkları halde, Osmanlı ordusu bunu savaş boyunca tamamlayamadı. Belli bir savaş planı yoktu. Genel karargahta bu işin sorumlusu bir kişi bile bulunmuyordu. Bilhasa Manastır ve Selanik bölgesinde bulunan 3. Ordu (Batı Ordusu) amaçsız, komutansız, disiplinsiz bir insanlar topluluğu gibiydi. Kimin kime komuta ettiği belli değildi. Ümitsizlik, bilgisizlik belirgin bir haldeydi. Selanik ile Manastır bölgelerine yayılmış bulunan Garp (Batı) Ordusu yani 3. Ordu Balkan Savaşı sırasında doğru dürüst savaşmadı. Bu ordu hızla dağılarak Rumeli'yi terk etti. Bu Orduda Komutanlık yapabilecek pek az sayıda subay vardı. Subaylar orada burada gönül eğlendirmekteydiler. Askerin başında kimse yoktu. Kumanova meydan savaşında Sırplar yenildiği halde, takibe geçilmemiş, zafer tamamen kazanıldı sanılarak, askerin başındaki subaylar kıtalarını terk etmişlerdi. Takip edilmediklerinin farkına varan Sırp Ordusu ise geri dönerek Osmanlı Ordusunu bozguna uğrattı.

Asker cephede ama emir ve kumanda heyeti ortadalarda yok. Subaylar savaş öncesi siyaset çamuruna dalmışlar, birbirleriyle çekişme halindeydiler.

Kimse kimseyi dinlemiyordu. Bir kere orduya siyaset girmişti. Kimin komutan, kimin asker olduğu belli olmayacak kadar bir kargaşalık vardı. Moral bozukluğu, disiplinsizlik, vurdumduymazlık, sorumsuzluk almış yürümüştü.

Bu arada Selanik komutanı Arnavut Kara Tahsin Paşa, hiç silah attırmadan şehri Yunanlılara teslim etti.

3. Ordunun Komutanı İsmail Fazıl Paşa ise:

"-Bu ordu savaşamaz. Ne yapacaksanız barış yolu ile ve diplomasi ile halletmeye bakın" şeklinde raporlar gönderiyordu.

Balkan savaşında sadece ve sadece ordunun sevk ve idare yetersizliğinden yenildik. Yeteneksiz, disiplinsiz, partici subaylar esas görevleriyle uğraşmıyorlar, hizipçilik yapıyorlar ve üstlerinin sözünü dinlemiyorladı.

14-18 Kasım 1912 günlerinde yapılan Manastır Meydan Muharebesinde Albay Efe Kazım tabancasını çekti, çünkü kolordu kumandanı Hürriyet ve İtilaf Partisinden, Efe Kazım ise İttihat ve Terakki Partisindendi. Düşman kapıya dayanmış, hala sen-ben kavgasını güden insanlarla savaş kazanılabilir miydi? O yıllarda görülen ikilik bizi çok kötü ve ağır şartlara götürdü.

Türk milleti birlik-beraberlik içinde bulunduğu zaman bileğini bükecek düşman bulunmaz. Düşmanlarımız da bunu bildiklerinden Türkler arasında tarihin her devrinde fitne, fesat sokarak birbirlerine düşürmüşlerdir. Sonunda düşmanlar, bundan faydalanarak Türk milletine karanlık günler yaşatmışlardır.

Doğu (Trakya) Cephesi

Doğu Cephesine gelince, Savaşın başlamasından 7-8 gün sonra, yapılan büyük hatalar ve ihanetler sebebiyle Kırklareli düştü. 25 Ekim, 29 Ekim - 2 Kasım savaşın sonunu belirledi. Osmanlı 2. Ordusu İstanbul'a 35 km uzaklıktaki Çatalca hattına kadar çekildi. Bu hat 1878 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda yapılan siperleriyle hazır duruyordu. Burada hemen yeni bir tertibat alınmaya başlandı. Bu hat, Büyük Çekmece-Terkoz gölü-Karadeniz'in bulunduğu yere tekabül eder.

Savaştan kurtulabilenler, oralara kadar gelebilenler bu hattı tuttular.

Eğer Bulgar ordusu taze kuvvetler ile takibe geçmiş olsaydı, Osmanlı 2. Ordusundan kaçanlardan pek azı Büyük Çekmece-Çatalca-Terkos-Karadeniz hattına varabilirdi. Çünkü askerler kaçamayacak kadar sefil ve perişandılar. Bulgar ordusu da peşlerinden yürüdü. Gerçekte Bulgarlar savaşı bu kadar ko-

lay kazanabileceklerine inanmıyorlar ve kendilerine bir tuzak kurulduğu endişesiyle çok yavaş ve temkinli olarak takib ediyorlardı. Bu bozgunun verdiği şaşkınlık onları çabuk hareket etmekten alıkoymuştur. Onlar da yorgun ve şaşkındılar.

Savaşın kaderi 15 günde belirlenmişti. Sonra yapılacak hareketlerin de sonuca bir etkisi olamazdı.

Aynen Kumanova Savaşında olduğu gibi, Lüleburgaz Savaşında bazen her iki taraf da yenildiğini sanarak aksi tarafa doğru kaçmaya başlamış, Bulgarlar işin çabuk farkına vararak, toparlanmışlar ve tekrar takibe başlamışlardı.

3 tugaylı 2. tümen ile 1. Suvari tugayından oluşan Bulgar kuvvetleri Batı Trakya'ya yöneldi. Bu Bulgar Ordusu Mesta Karasu vadisi boyunca inerek Bulgaristan ile Ege Denizi arasındaki mesafenin en dar olduğu Mesta Karasuya inerek 3. Ordunun karadan bağlantısını kesti. Edirne ise kendisini bir süre daha savunabildi.

Çatalca Hattını Anadolu'dan alelacele getirilen birliklerle tuttuk. Düşman bu hattı geçemedi geçemezdi de; çünkü onlar genel karargahlarından çok uzaklara düşmüşlerdi. Savaş planları da bu duruma göre yapılmamıştı. Kolera, tifo tüm şiddetiyle Bulgarlar'a da geçmiş ve Osmanlı ordusu gibi Bulgarlar da çok zayiat vermeye başlamışlardı

Büyük Avrupa Devletleri duruma müdahale ettiler. Onlar da savaşın bu duruma düşeceğine inanmamışlardı. Ama şimdi İstanbul tehlikedeydi. Bulgarların böyle bir şehre girmeleri Büyük Devletlerin çıkarlarına ters düşmekteydi. Böylece Balkan Savaşı uluslararası bir durum arzetti. Savaş durdurularak barış sağlandı.

28 Kasım 1912'de yapılan ön anlaşmaya göre:

* Şükrü Paşa komutasında hala Bulgarlara direnen Edirne'ye yardım gönderemeyecektik.

* Bulgarlar, Edirne istasyonundan faydalanarak trenle Çatalca'daki ordusuna iaşe gönderebilecekti.

* Görüşmeler, Londra'da toplanacak bir konferansta devam edecekti.

* Eğer barış sağlanmazsa, taraflar tekrar savaşa başlayabillirlerdi.

Gerçekte ise onlar teklif etti, Osmanlı Devleti kabul etti. Niye kabul edilmesin ki, cephelerden 48 saatlik cephanemiz kaldı diye raporlar geliyordu.

Balkan Savaşı Sonu ve Londra Konferansı

Balkan Savaşı sonunda tüm Rumeli elden çıktı. Düşman birlikleri özellikle Bulgarlar ve Yunanlılar tarihin ve insanlığın belki de hiç göremeyeceği ve görmediği barbarlıkları yaptılar.

Yunan donanması, Ege denizini tamamen kontrolü altına aldı. Yalnız Hamidiye krüvazörü ve onun komutanı Rauf Orbay Yunanlılara görünmeden Ege denizine çıkarak Deniz Tarihimize altın sayfalar ekledi. Ama artık Ege Denizi ve Ege Makedonyası ne yazık ki tamamen Yunanlıların kontrolü altına girmişti.

Sırplar, Vardar Makedonyası ve Arnavutluk'a girdiler. Bunun üzerine Arnavutlar kendi aralarında toplanarak bağımsızlıklarını ilan ettiler. Londra Konferansında Arnavutluk, İtalya'nın istediği biçimde Adriyatik kıyısında küçük bir devletçik olarak bağımsızlığına kavuştu.

Karadağı, İşkodra'yı ele geçirdi. Bu durum da yeni bunalımların doğmasına neden oldu. İşkodra'nın Arnavutluk'a verilmesi, Karadağ'a ise bazı küçük kazaların bırakılmasıyla iş tatlıya bağlandı.

Bu arada Bulgarlar, Pirin Makedonyası, Rodoplar, Batı ve Doğu Trakya'yı da işgal etmişlerdi.

Balkan savaşı arifesinde hiç kimse Türk ordusunun kısa bir sürede bozguna uğrayacağını tahmin etmiyordu.

Büyük devletler ise savaşın sonuçları ne olursa olsun Balkanlar'daki siyasi haritayı koruyacaklarını bildirmişlerdi. Avrupa devletleri için statükonun korunması Türklerin galip gelmesi durumunda söz konusu edilirdi. 1897 Osmanlı-Yunan Savaşı'nda Gazi Ethem Paşa Yunan ordularını yenip Atina üzerine yürümeğe başladığı zaman Çar doğrudan doğruya Padişaha telgraf çekerek savaşa son verilmesini istemişti. Anlaşılan o zaman bu usûl uluslararası hukuka uygundu.

"Demek oluyor ki, hukuk devletten devlete, milletten millete ve doğal olarak Avrupa'nın kimden yana tavır koyduğuna göre değişiyordu."

Birinci Balkan Savaşı'nda Osmanlı Ordusu İşkodra, Yanya ve Edirne savunmaları dışında hiçbir başarı gösterememiş, küçük Balkan devletleri karşısında tarihinin en büyük bozgununu yaşamıştı. Sadece şu örnek bile bozgunun boyutlarını göstermeye yeterlidir.

Selanik'i savunmakla görevli Hasan Tahsin Paşa hiç savaşmadan 1.000 subay ve 25.000 askeri ve 70 topu olan koca bir orduyu Yunanlılar'a teslim etti.

Sayısız araç gereç, cephane de hiç kullanılmadan Yunanlılar'a bırakılmıştı.

1912 Ekiminde başlayan, sonradan Romanya'nın da katılmasıyla bütün Balkanları kapsayan büyük kavga, Ağustos 1913'de yani 10 ay gibi kısa bir süre sonunda bitti. Bu büyük kavga neticesinde mirastan en büyük payı Yunanistan aldı.

Osmanlı Devletinin Balkanlardaki 5 vilayeti, Selanik, Manastır, Kosova, Yanya ve İşkodra'nın paylaşılması sonucunda;

Yunanistan: 50.000 km², toprak ve 1.600.000 nüfus;
Sırbistan: 30.000 km², toprak ve 1.200.000 nüfus;
Bulgaristan: 18.000 km², toprak ve 1.000.000 nüfus;
Karadağ: 5.000 km², toprak ve 150.000 nüfus kazandılar.

Ayrıca Arnavutluk bağımsızlığını ilan etti ve İşkodra'yı da topraklarına kattı. Balkanlı diğer uluslar, büyük mirası aralarında pay ederken ve Makedonya'yı adeta yutarlarken, buranın asıl sahibi olan Makedon halkından hiç bahsedilmedi.

Ege adaları hakkında, büyük devletler Londra'da Şubat 1914'de şu esasları tespit ettiler: Meis hariç İtalya'nın işgal ettiği adalar kendisinde; İmroz, Bozcaada hariç diğerleri Yunanistan'da kalacaktı. Ancak bu karar hukuki bir neticeye bağlanamadan I. Dünya Savaşı başladı.

1923 Lozan Antlaşması'yla sınırları yeniden çizilen Batı Trakya ise bugün tamamen Yunanistan'ın idaresinde bulunan bölgedir. Batı Trakya; Doğu Trakya (Türkiye) ile Batı Rumeli'yi birleştiren bir köprü olarak kabul edildiğinden, Avrupa devletlerinin politikalarında önemli bir yer tutmuştur.

İKİNCİ BALKAN SAVAŞI'NA GİDEN YOL

Osmanlı mirasının paylaşılmasında çıkan anlaşmazlıklar 29 Haziran 1913'de bu 4 küçük Balkan devletlerinin arasında ikinci Balkan Savaşı'nın çıkmasına neden oldu. Balkanlar'daki yeni durum karşısında Türk kamuoyunda, Edirne'yi kurtarmak için Babı Ali Baskını'nı düzenleyen İttihatçılar arasında Londra Andlaşması'nın geçerliliğini yitirdiği görüşü gittikçe kuvvetleniyordu.

İkinci Balkan Savaşı, Sırbistan, Yunanistan ve Romanya'nın Bulgaristan'a karşı ittifak yapmasıyla başladı. Bulgarlar Çatalca Cephesi'ndeki ordularının hemen hemen hepsini, eski müttefiklerine karşı kullanmak için çekmişlerdi. İttihatçılar, bu fırsattan hemen yararlanmak istiyorlardı. Ancak hükümetin içinde görüş ayrılıkları vardı. Yeni bir savaşa girmek istemeyenlerin başında Nafıa Nazırı Osman Nizami Paşa bulunuyordu.

Sadrazam Sait Halim Paşa'nın Yeniköy'deki yalısında yapılan bir toplantıda, Osman Nizami Paşa, Bahriye Nazırı Çürüksulu Mahmut Paşa'ya "Eğer bu defa şu zevatı bu Edirne istirdadı fikrinden vazgeçirmeye muvaffak olursam, kendimi vatanıma en büyük hizmeti ifa etmiş addedeceğim diyordu."

Osmanlı Hükümetindeki bazı üyelerin bu çekimserliği, büyük devletlerin müdahale etmesinden duyulan endişeden kaynaklanıyordu, ayrıca yeni bir savaşın finansmanının zorlukları da ortadaydı. Trablusgarp Savaşı'nda devletin Afrika toprakları kaybedildiği gibi, zaten yetersiz ve güçsüz olan donanma da tükenmişti. Donanma'daki birkaç gemi, Balkan Savaşı'nda neredeyse Boğazlar'ın dışına çıkamamıştı.

Kara savaşlarında Osmanlı Ordusu tüm cephelerde umulmadık bir biçimde bozguna uğramıştı. Sadece Edirne, Yanya ve İşkodra kaleleri, doğru düzgün yardım ve ikmal görmeden kendilerini aylarca savunabilmiş, daha sonra kaçınılmaz bir biçimde teslim olmuştu. Selanik ordusu yüz kızartıcı bir biçimde hiç silah atmadan Yunanlılara teslim olmuştu.

Yeni teçhiz edilen Osmanlı Ordusu, bütün toplarını ve silahlarını bu kısa süreli savaşta kaybetmişti. Üstelik bu ordunun savaş yeteneği ve isteği de yoktu. Daha Edirne düşmeden önce, Mahmut Şevket Paşa İttihatçıların taarruz isteklerine karşı sertçe müdahale edecekti. Halbuki Talat Bey ve Halil Menteşe Bey kazanılacak askeri başarılarla ağır barış şartlarından kurtulunabileceğini ileri sürüyorlardı. Mahmut Şevket Paşa'ya göre Balkan Savaşı'nı kaybetmemizin çeşitli nedenleri vardı. "Fakat en büyük sebep, bizim büyük kuvvetleri

bir arada sevk ve idare edebilmekteki iktidarsızlığımızdır. Evet, eskiden birçok şanlı muharebeler yaptık. Fakat bu muharebelerde kuvvetimiz 40-50 binden fazla değildi. Plevne'de bile kuvvetimiz 45.000 den fazla değildi. Halbuki bugün, birkaç yüzbin kişiden ibaret olan orduları sevk ve idare etmek lazım geliyor. Bunu öğrenmemiz, lazımdı.

Balkan Savaşı'na katılmış bir subay olan Rahmi Apak da anılarında komuta kademelerinin yetersizliğini, daha doğrusu hiçliğini anlatır:

"Şimdi açık söyleyeyim, eğer bu orduların başına tam salahiyetle üç dört Alman generali veyahut bu kıratta Türk subayları tayin edilse idi, biz Balkan Harbi'ni ne Bulgar Cephesi'nde ne de Sırp ve Yunan Cephelerinde kaybetmezdik. Türk Ordusu'nda harp mefhumunu bilen kumandan yok gibi idi. 1878 yılından beri Osmanlı Ordusu savaşı unutmuştu. Sultan Hamid orduyu öldürmüştü. Dört beş yıl içinde ölü canlanmamıştı. Alayları, taburları, hatta tümenleri ve daha yukarı birlikleri sevk idare edebilecek binbaşı, albay ve general yok gibi idi. Yoksa silah bakımından üstün ve sayı bakımından ise pek aşağı değildik. Redif Tümenleri'nin savaş kabiliyeti ve disiplin ve intizamları pek geri idi... Türk Ordusu Savaşmayı, Balkan Savaşı'ndan sonra Birinci Cihan Savaşı'na kadar süren iki yıl içinde öğrenmiştir. Bu da seksen kadar Alman Subayı öğretmenin enerjik çalışmaları sayesinde olmuştur."

"İtiraf etmeli ki, binbaşı, yarbay ve albay rütbesinde ve mes'ul kıta kumandanı olarak ordumuzun içine sokulmuş olan bu Alman eğitim heyeti, kısa zamanda Türk Ordusu'nda bir çalışma, disiplin ve ponktüalite ruhu yarattılar. Bir iki yıl sonra girdiğimiz Birinci Cihan Savaşında Türk Ordusu'nun gösterdiği yüksek kabiliyette, bu çalışmanın tesiri inkar edilemez."

Ordunun durumunu şüphesiz komutanlar daha iyi biliyordu. İttihatçılar'in darbesiyle Sadrazam olan Mahmut Şevket Paşa bile, bir an önce barış andlaşmasının yapılmasından yanaydı. Paşa, 23 Şubat 1913'te Londra Büyükelçisi Tevfik Paşa'ya gönderdiği telgrafta, Edirne düşmeden barış andlaşmasının bir an önce yapılmasını istiyordu. "Edirne'nin düşmesine 10-15 gün kalmıştır. Şehrin düşmesinden önce sulh yapmayı faydalı görüyoruz. Bu sebeple Edirne'yi bırakmak mecburiyetindeyiz. Yalnız Edirne'deki askerimizin, silahlarıyla beraber çıkmasını temin etmeniz şarttır. Harici borçlarımızın, bu harpte kaybettiğimiz toprakları paylaşan Balkan Devletleri'nin hisselerine düşen kısmının da onlarca ödenmesi lazımdır. Bıraktığımız memleketlerdeki Müslümanların hukuk ve mallarının muhafazası da gerekir. Bu surette Edirne ve Kırkkilise (Kırklareli) Bulgaristan'da, Babaeski ile Lüleburgaz bizde kalmış olur. Bu arada Gümülcine'yi de kurtarabilirsek, bizim için faydalı olur."

Mahmut Şevket Paşa durumun korunmasından ve bir an önce barış yapılmasından yanaydı. Edirne'nin de düşmesiyle durum daha da kötü olmuştu.

İttihatçıların iktidara getirdikleri Mahmut Şevket Paşa, İttihatçıların önündeki en güçlü engel olmuştu. 11 Haziran 1913'te Mahmut Şevket Paşa'nın bir suikastle öldürülmesiyle, gerçek iktidar İttihatçılar'a geçmişti.

29 Haziran 1913'te Balkan devletleri arasında savaş çıkınca Babı Ali, büyükelçilerine ne yapılması gerektiği hakkında düşüncelerini sordu. Buna "Londra'da Tevfik ve Hakkı Paşalar uslu durulmasını, ancak ordunun salıverilmemesini ve bekletilmesini, Berlin'den Mahmut Muhtar Paşa ise Bulgarlarla savaşılması öğüdünü verdi."

Paris Büyükelçisi Rıfat Paşa'da, Fransa Dışişleri Bakanı Pişon'un tarafsız kalınmasını istediğini aktardı. Rusya ise Türkler'in Edirne'yi kurtarmalarına taraftar görünüyordu.

13 Temmuz'da Mahmut Muhtar Paşa, Berlin'den gönderdiği mesajda, Yunanlılar'ın Dedeağaç'ı aldıklarını, Edirne'ye kadar gidebileceklerini ve bizim daha önce davranmamızın daha iyi olacağını bildiriyordu.

Babı Ali ve Hariciye kanadında bunlar görüşülürken, Çatalca Cephesi'nde Hurşit Paşa komutasındaki 10'ncu Kolordu Kurmay Başkanı Enver Bey bir an önce harekete geçmek için sabırsızlanıyordu. Enver Bey cephedeki Bulgar birliklerinin durumunu öğrenmek için, Kolordu'ya bağlı Kuşçubaşı Eşref Bey'in Akıncı Müfrezelerinden oluşan 300 kişilik çevik birliğe keşif görevi verdi. "Bu akıncı kuvvet, Lüleburgaz'a kadar mühim bir Bulgar kuvvetine rastlamamış ve Lüleburgaz'da bir Bulgar Taburu'nu esir etmişti.

Bu keşfin neticesi, Enver Bey'e cesaret verecek mahiyette idi. Enver Bey'in talimatıyla Eşref Bey Müfrezesinden 4.000 kişilik bir gönüllü kuvveti, Draç torpidosuyla Bafra gambotunun himayesinde, 13 Temmuz 1913 sabahı Ereğli ve Tekirdağ'ına muvaffakiyetli bir çıkarma yaptı. Bu müfreze aynı günde Muratlı'ya varmıştı. Cepheden de Enver ve Hafız Hakkı Beylerin idaresinde yapılan bir taarruzla Çorlu civarındaki zayıf Bulgar Cephesi parçalanmıştı. Osmanlı Ordusu da iki gün sonra Midye-Enez hattına varmıştı (15 Temmuz 1913.)"

Aslında, Osmanlı birliklerinin karşısına direnecek ciddi bir Bulgar kuvveti kalmamıştı. Bulgar Ordusu eski müttefikleri Sırp ve Yunan Orduları tarafından bozguna uğratılmış, Romanya Ordusu da Tuna'yı geçerek Bulgarlar'ın elinde olan Dobruca'yı işgal etmişti ve Sofya'ya doğru yürüyordu. Osmanlı Hükümeti ise hala Londra Andlaşması'yla uğraşıyor, bir türlü fiilen yok olmuş bu andlaşmayı çiğneyerek Midye-Enez hattını geçmeye cesaret edemiyordu. Harbiye Nazırı ve Başkumandan Vekili Ahmet İzzet Paşa anılarında durumu şöyle anlatır:

"İşin başında susma yolunu seçiyordum. Süleyman Elbistani Efendi düşüncesini desteklemek için bizim taarruzumuz durumunda Bulgarlar'ın yine mütteffikleriyle uyuşarak aleyhimize bütün kuvvetini sevk edip ikinci bir yenilgiye uğratırlarsa sonumuzun kötü olacağını söylemesi üzerine, benim artık Bulgar ordusunda, hatta müttefiklerden korkum olmadığını, eğer Hariciye'nin genel siyasetince bir endişe yoksa, ordunun ileriye taarruza hazır olduğunu açıkladım. Bunun üzerine Talat Bey ayağa kalkarak orduyu tehlikelere karşı koruyarak düzenleyip takviye ettikten sonra, şimdi de hükümetin arzusunu yerine getirmeye hazır bulunduğumdan dolayı teatral bir tarz ve eda ile teşekkür etmesi üzerine muarızlar da ağız açmaya zaman ve cesaret bulamadılar. Dolayısıyla Enez-Midye genel hattının ayrıntıları daha o gün noktası noktasına Meclis'te, harita üzerinde tesbit edildikten sonra hemen ordularını bu hattın gerisine çekmelerinin Osman Nizami Paşa vasıtasıyla Naçoviç'e bildirilmesi ve bir sonuç alınmazsa Allah'ın yardımına sığınarak taarruza geçilmesi kararlaştırıldı."

Talat, Enver ve Cemal Beylerin baskısıyla hükümet sonunda Meriç Nehri'ne kadar Doğu Trakya'yı ele geçirmek için ordunun Midye-Enez hattını geçmesine karar verdi. Bu karar 19 Temmuz 1913'te büyükelçilere yollanan, bir genelge ile büyük devletlere bildirildi. Bu genelgede; Bulgar Hükümeti önbarış imzalamakta çok istekliyse de o zamandan beri Osmanlı Devleti'nde kalacak yerleri boşaltmaktan sakınmıştır. Bulgaristan bu toprakları ancak Osmanlı Hükümeti, ordusuna bu yerleri ele geçirme emrini verince boşalttı. Osmanlı Hükümeti'nin hep ileri sürdüğü ve kanıtlarla gösterdiği gibi Enez'den başlayan bir sınır, İstanbul ve Çanakkale Boğazları'nın korunmasını sağlayamazdı. Boğazlar'ın korunması için Meriç boyunca kuzeye çıkması gerekirdi.

Osmanlı Hükümeti bu işi diplomasi yolu ile çözümlemeyi daha uygun buldu. Ancak Bulgarlar, ellerindeki yerlerde müttefiklerinin de gördükleri gibi, öyle zulüm yapıyorlardı ki artık beklenemezdi. Osmanlı Hükümeti şimdiden Meriç'i ele geçirmek zorundaydı. Bu sınırı kesin sayar ve hiçbir bahane ile Meriç'i aşmamayı üzerine alır."

Askeri harekatla ilgili her türlü çalışma ve plan yapılmıştı. Hedef Midye-Enez hattını değil, Kırklareli-Edirne'yi kapsayacaktı. Çatalca ordusu iki bölüme ayrılarak sağdaki birliklere Ahmet Abuk Paşa, sol kanat kuvvetlerine Hurşit Paşa komuta edecekti. Fahri Paşa'nın emrinde de, Bolayır civarında iki kolordu vardı.

Nacoviç'e yapılan teklif için iki gün beklenildi. Bir sonuç alınmayınca, Çatalca ve Bolayır'dan değişik kollardan ileri harekat başladı. Ordu üç günde Midye-Enez hattını işgal etti.

Talat Bey ve Mahmut Paşa, Çerkezköy'deki genel karargaha gelerek İzzet Paşa'dan ordunun Edirne'ye gidip gidemeyeceği hakkındaki fikrini sordular.

İzzet Paşa, Bulgarların ya da eski müttefiklerinin, askeri olarak kısa sürede bir şey yapmalarının mümkün olmadığını, ancak eğer devletlerin, özellikle Rusya'nın bir engeli olmazsa ileri harekata hazır olduğunu açıkladı. İleri harekatta Abuk Paşa ordusuna Kırkkilise (Kırklareli), Hurşit Paşa ordusuna Edirne, Fahri Paşa ordusuna da Dimetoka istikametleri hedef olarak verildi.

Osmanlı ordusunun karşısında savaşacak düşman askeri zaten yoktu. Ancak İttihatçıların yeni fatihlere ihtiyacı vardı.

Enver Bey'in Bab-ı Ali Darbesi ve Yeşeren Umutlar

Osmanlı Devleti'nde ise yapılacak barış şartlarının esasları belirlendiği zaman, 23 Ocak günü Enver Bey, İstanbul'da bir hükümet darbesi yaptı. Hükümet, Bab-ı Ali'de toplu olarak bulunuyor ve hazırlanan barış şartlarının Fransızca metni üzerinde mutabakat sağlamaya çalışıyordu. Tarihimizde Bab-ı Ali Baskını olarak geçen bu darbe kısa zamanda gerçekleşti. Enver Bey'in kendisi at üstünde ve şilahşörleri, meraklılarla birlikte Hükümet binasına girdi. Gayet süratli olarak merdivenleri çıkarak duruma hakim oldu. Birkaç silah sesi ve birkaç ölüm ile sonuçlanan bu baskın sonunda Enver Bey, Sadrazamı istifa ettirdi, yerine Balkan Savaşı öncesinde kendisine Garp Ordusu kumandanlığı verilen ve istifa ederek gitmeyen, sebebi sorulduğu zaman, "- Canım bu tayin benim şöhretimi kırmak, şerefi askeriyemi ihlal için yapılmıştır. Ben, nasıl şöhretimi feda ederim" diyen Mahmut Şevket Paşa getirildi.

Devletin en mühim ve sıkıntılı bir zamanında şöhretini düşünen bir adam, acaba ne zaman memleketine hizmetini gösterecekti? Enver Bey, tüm girişimlerini başarı ile sonuçlandırdı. Böylece İttihat ve Terakki Partisi tüm gücüyle iktidara gelmiş oldu. Bu darbeden önce Büyük Devletler Osmanlı hükümetine 17 Ocak'ta bir nota vererek, Edirne ve Adalar üzerinde direnilmemesini istemişlerdi. Hükümet darbesi olunca, bu nota reddedildi. Edirne ve Çatalca'da çatışmalar yeniden başladı. Fakat ne yazık ki, 28 Mart'ta Edirne Bulgarlar'a teslim oldu.

Edirne elden çıkınca Anadolu ozanları:

"*İstanbul'un hanımları*
Sedeftendir nalınları
Adı güzel Şükrü Paşa
Hep dul koydu gelinleri" diye türkü yaktılar.

Enver Bey, Şarköy'e bir çıkarma denedi. Ama büyük bir zayiat verdi ve başaramadı. Çatalca ve Gelibolu'da da bazı çıkarma girişimleri yaptı, olmadı.

Nisan'da Büyük Devletler'in aracılığı ile ikinci bir ateşkes temin edildi.

30 Mayıs'ta ise barış sağlanarak, Midye (Kıyıköy)-Enez hattı Trakya'nın batı sınırı olarak kabul edildi. Edirne ise Bulgarlara bırakıldı. Girit kesin olarak elimizden çıktı, Ege adaları da aynı akıbete uğradılar. Böylece Ege Denizi Osmanlılara kapandı.

Balkan savaşında binlerce vatan evladı bu topraklara serildi, şehit oldu. Çok kayıp verildi. Yenilginin ve muazzam toprakların kaybı memlekette büyük infial uyandırdı. Ama yapılacak bir şey yoktu.

30 Mayıs'ta barış sağlanınca gerek Balkan ülkeleri, gerekse Osmanlı Devleti toparlanmaya çalıştılar. Bu tarihten itibaren iki aylık sessiz bir süre geçmiştir. Sinirleri bozan, her an patalamaya hazır bir sessizlik. Her el tetikte, her kafa bir düşüncede.

Kaybedilen, hem de kolayca kaybedilen o güzelim Kosova, Makedonya, Batı ve Doğu Trakya, Rodoplar, Girit, Ege Adaları, Arnavutluk, Yanya vilayeti tekrar nasıl elde edilecekti?

Bir türlü disipline sokulamayan, çeşitli ihtiyaçları sağlanamayan ordu, yeni ve daha şiddetli bir çatışmaya nasıl hazırlanacaktı? Tamamlanamayan seferberlik ne zaman tamamlanacaktı?[112]

Balkan Savaşında Bulgar Askerleri kurşuna kizerek idam edecekleri iki Batı Trakyalı müslümana infaz kararını okuyorlar

Edirne'nin Kurtuluşu

Balkan Devletleri ele geçirdikleri toprakların paylaşımı nedeniyle birbirleriyle anlaşmazlıklara düştüler. Özellikle Londra Konferansı'nda Bulgaristan'a

112 (Balkan Savaşı ve Batı Trakya Türk Cumhuriyeti, Süleyman Sefer Cihan, Sayfa 70-78)

geniş bir arazi verilmesi, savaşa katılan diğer Balkan Devletlerinin tepkisine yol açtı. Bunun üzerine 29 Haziran 1913'de Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ Devletleri, Bulgaristan'a karşı birleştiler ve savaşa girdiler. Bulgaristan'ın büyümesini menfaatlerine aykırı gören Romanya da, Bulgaristan'a savaş ilan ederek Balkanlar'da yeniden başlayan savaşa katıldı. Birçok cephede savaşmak durumunda kalan Bulgar orduları; Sırplara ve Yunanlılara yenildiler. Osmanlı Devleti de, bu durumdan istifade ederek, Edirne'yi tekrar alabilmek için Bulgaristan'a savaş ilan edip, İkinci Balkan Savaşı'na katıldı.

30 Mayıs 1913 Londra Antlaşması ile Edirne'nin Bulgarlara bırakılması, Osmanlı Devleti'nin büyük bir hatası idi. Bu hatanın düzeltilmesi ve Edirne'nin geri alınması önemli bir problem haline gelmişti. 8 Temmuz 1913'de Balkanlardaki karışıklıklardan istifade etmek isteyen Dahiliye Nazırı Talat Bey, Edirne'yi kurtarıp Midye-Enez hattında sıkışan Avrupa sınırlarımızı Meriç'e kadar genişletmeyi düşünüyordu. Diğer taraftan da Batı Trakya'daki Türklere, Bulgarların zulüm ve tecavüzlerinin devam ettiğine dair raporlar geliyordu.

Çatalca'nın batısını savunmakla görevli Hurşit Paşa komutasındaki 10'uncu Kolordu'nun Kurmay Başkanlığı'na Kurmay Yarbay Enver Bey atanınca, o da milis kuvvetlerini; Trablusgarp'da İtalyanlara karşı çarpıştığı yakın dava arkadaşlarından oluşturarak, başına da Kuşçubaşı Eşref Sencer Bey'i atadı. Teşkilat-ı Mahsusa'nın öncüsü durumundaki bu 300 kişilik Milis Kuvvetlere veya Kuva-yi Milliye'ye (Kuva-yi Milliye tabiri ilk defa Batı Trakya mücadelesinde kullanılmıştır), daha sonra Teşkilat-ı Mahsusa'nın başkanlığını da yapacak olan Kuşçubaşı Eşref Sencer Bey komuta ediyordu.

Bulgarların Çatalca hattında bir taarruza kalkışacakları haberleri alınınca, eğitimini tamamlayan Akıncı Müfrezeler, Bakırköy-Yeşilköy mihverinden Çatalca'nın Kumburgaz beldesine nakledildi. Eşref ve Selim Sami Beylerin emrinde gönüllü kuvvetler, Murat Bey Tepelerinde konuşlanmış İstanbul'u dövecek menzildeki Bulgar topçusunun ilk mevzilerini baskınla ele geçirdiler. Bulgarların karşı saldırısı gönüllü kuvvetlerce püskürtüldü.

İttihat ve Terakki Cemiyetinde hakim olan düşünce; İstanbul ve Boğazların dolayısıyla Anadolu'nun emniyetini sağlamak için Bulgarların Edirne'nin batısına atılması gerektiğiydi. 10'uncu Kolordu emrinde Kuşçubaşı Eşref ve ona bağlı ve sayısı 4.000 kişiye çıkarılan gönüllü kuvvetlere Dıraç torpidosu ve Bafra gambotu'nun himayesinde taarruzla, 15 Temmuz 1913'de Midye-Enez hattına ulaştı.

Eşref Bey'in komutasında ve Kumburgaz'da konuşlandırılan kuvvetlerden 1.200 kişilik bu birlik, Midye-Enez hattının batısına ve zaman zamanda Bul-

garların Çöplüce saflarına kadar akınlar yaptı. Balkan Savaşı boyunca daima kötü haber almaya alışmış olan halk, Muratlı-Çorlu hattına taşınan ve burada konuşlanan gönüllülerin başarılarını duyunca büyük sevinç yaşıyordu.

Bu akınlar üzerine Başkomutan Vekili olan Ahmet İzzet Paşa, Eşref Bey'i telefonla arayarak, "Harekatın derhal durdurulmasını, aksi takdirde Askeri Mahkeme'ye verileceğini" söylüyordu. Ancak Eşref Bey; "Kararından vazgeçmeyeceğini, bu uğurda her şeyi göze aldığını" bildiriyordu. Bu gelişme üzerine Yarbay Enver Bey, Lüleburgaz'dan ileri yürümek için hazırlıkların tamamlanmasını emrederek, konuyu görüşmek için kısa süreliğine İstanbul'a gitmeye karar verdi. Enver Bey'in teşebbüsü ve Talat Paşa'nın desteği ile Bakanlar Kurulu'nda (Meclisi Vükela) ordunun ilerlemesi için bir engelin kalmadığı yönünde karar verildi. Edirne'nin geri alınması hususunda İttihat ve Terakki Partisi'nin yaptığı baskı ile Osmanlı Hükümeti, 19 Temmuz 1913'te elçileri yolu ile bütün Avrupalı devletlere bir nota verdi. Bu nota'da, "*Trakya'nın mukadderatının tayini büyük devletlere bırakılıyor ve hiçbir bahane ile Meriç sınırının aşılamayacağı*" taahhüdünde bulunuluyordu. Buna rağmen İtalya hariç bütün Avrupa Devletleri bu bildiriye itiraz ederek, Osmanlı Yönetimi'ni yine tehdit ettiler. Ancak bu tehditler bir blöften öteye gidemeyecekti. Çünkü Balkanlardaki karışıklığın içine girmeyi göze alacak durumda değildiler.

Enver Bey, Çorlu'ya dönüşünde gönüllü kuvvetlerin komutanlarıyla bir toplantı yaparak derhal harekete geçilmesi hususundaki hükümet kararını iletti. Plana göre ordu ve gönüllü kuvvetler birlikte hareket edecekti. Eşref Bey Edirne'ye yürüyecek ve onu arkadan Enver Bey'in komutasındaki nizami birlikler takip edecekti.

22 Temmuz 1913'de Edirne'nin ele geçirilmesi için Midye-Ezine hattını geçen ve düzenli bir direnişle karşılaşmayan Eşref Bey'in komutasındaki kuvvetler şehre gizlice sızdılar. Yapılan şok baskınlarla etraflarının tamamen çevrili olduğuna inandırılan Bulgar Kuvvetleri, silahlarına davranamadan teslim oldular ve Edirne geri alındı.

Fahrettin (Altay) Beyin komuta ettiği Milli ve Karakeçili Aşiret Alaylarından oluşan Tugay ve 29'uncu Piyade Alayı da Kırklareli'ni geri aldı.

Balkan Savaşı'nın başladığı günlerden bu yana Türk Milleti'nin ilk defa yüzü gülüyordu. Bu başarı memleketin dört bir yanında törenlerle kutlandı.

Bulgarların elindeki Türk esirlere, Bulgarlardan ele geçirilen silahlar dağıtılarak gönüllü birliklere dahil edildiler. Kuşçubaşı Eşref Bey'in gönüllü kuvvetleri çoğalmıştı ve Edirne'yi ele geçirmenin moraliyle gönüllü kuvvet-

lerin ilerleme ve savaş hevesi de artmıştı. Gönüllü kuvvetlerin Mustafapaşa (Svilengrad) istikametinde başlayan akınlarıyla, bugün Bulgar toprağı sayılan bölgelere girilmiş ve Bulgar milis kuvvetleri bozguna uğratılmıştır. Dört gün süren akınlar, Bulgarların ve Avrupa Devletlerinin protestosu ve Harbiye Nazırı Ahmet İzzet Paşa ve Vali Hacı Adil beyin emir ve müdahalesiyle Türk Kuvvetleri Edirne'ye geri çekilmiştir.

Bu arada ezici çoğunluğu Türk/İslam olan Trakya'nın, Bulgarların elinde kalmasına karşı çıkan Türk'lerle birlikte Rum, Ermeni ve Musevi temsilcilerden oluşan; hem bu demografik durumu hem de Bulgar işgali altındaki bölgede yapılan mezalimi anlatmak üzere bir Edirne Heyeti kurulmuştu. Heyet, Talat Paşa'dan aldığı talimat üzerine Avrupa merkezlerine giderek, Trakya'nın bu özelliğini anlatıp bölgenin Osmanlı Devleti'nde kalması doğrultusunda girişimlerde bulundu.

Bu arada Balkan devletleri, 10 Ağustos 1913'de Bükreş Antlaşması'nı imzalayarak aralarındaki savaşı son verdiler. Antlaşmaya göre; Yunan-Bulgar sınırı Serez ve Drama'nın kuzeyinden geçmekte ve Kavala'nın 30 km. kadar doğusunda, Mesta Karasu ağzında Ege'ye varmaktaydı.

Böylece Batı Trakya Bulgarların elinde kalmış ve gönüllü kuvvetlerin Edirne'ye çekilmesinden sonra kini tükenmeyen Bulgarlar, Doğu Trakya'dan kovulmalarının acısını, Batı Trakya, Rodoplar ve Makedonya'da yaşayan Türk ve Müslümanlara akla gelmeyecek zulüm, işkence ve katliam yaparak intikam alıyorlardı.

Edirne'ye gelen haberler tüyler ürperticiydi. Doğu Trakya'nın kurtarılmasından sonra Batı Trakya'nın geleceği Osmanlı Hükümeti için ciddi kaygı sebebiydi ve hükümet, 19 Ağustos 1913'de Avrupa merkezlerindeki elçilerine haber vererek, Bulgar çetelerinin zulmü nedeniyle Meriç'in batısına küçük müfrezeler geçireceğini, bunun sınırı ihlal olarak algılanmamasını istedi.

Edirne ve çevresi Bulgarlardan temizlendiği sırada oldukça bol silah, cephane ve malzeme de ele geçirmişti. Eşref Bey'in Edirne'yi kurtaran azim ve cesareti, Türkün yeniden şahlanan kahramanlığı ile esarete düşen ve sırf Türk oldukları için insanlık dışı işkencelere maruz kalan Rodoplar, Batı Trakya, Makedonya'daki Türk ve Müslümanların kurtarılması kaçınılmaz hale gelmişti.[113]

113 Dr. Yaşar Ertük, Kuşçubaşı Eşref Sencer Bey ve Batı Trakya Türk Cumhuriyeti

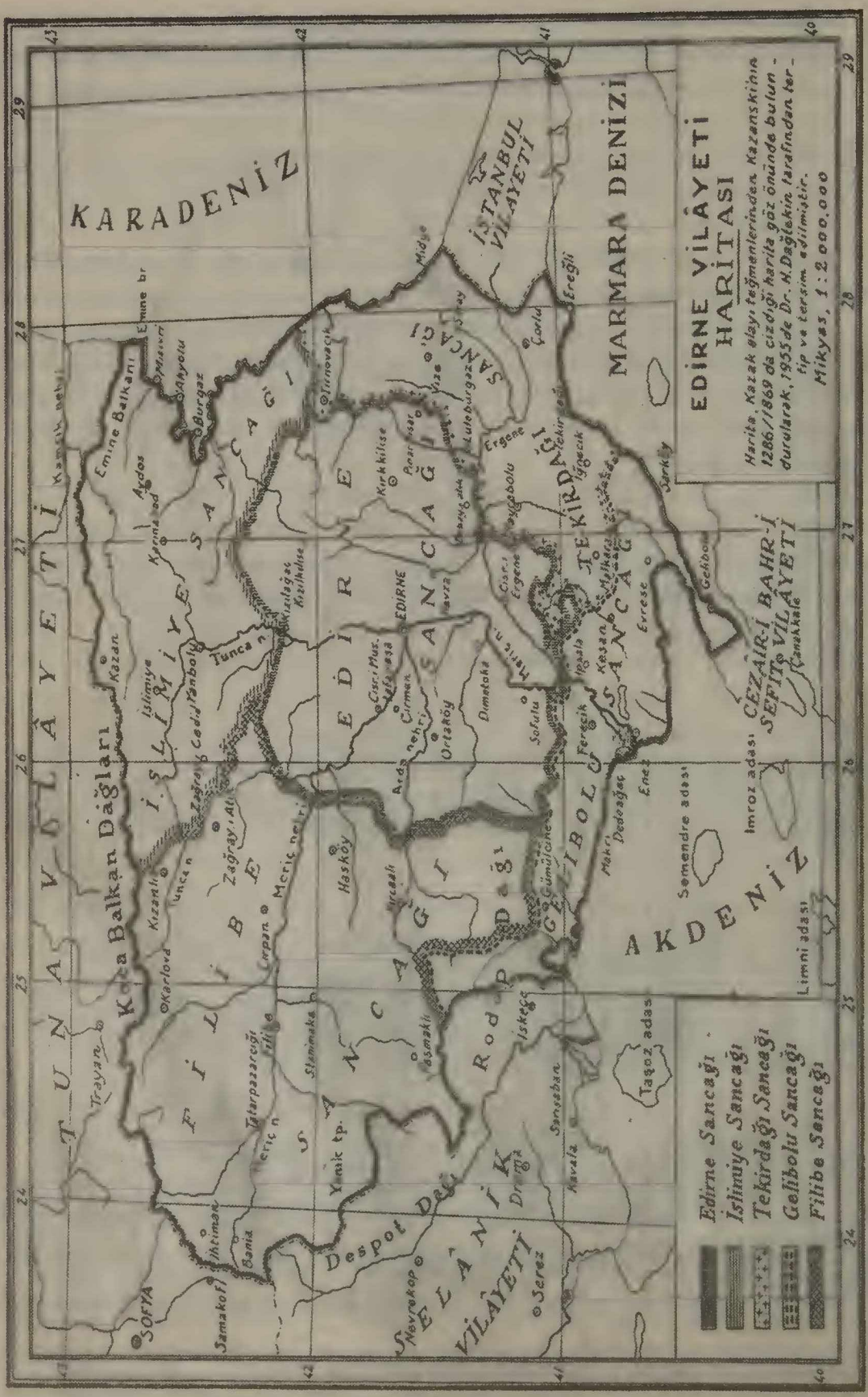

Harita 1:93 Harbinden önce ki Edirne vilayeti sınırları (o zamanlar Güney Bulgaristan Edirne vilayetine bağlıydı)

BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ'NİN KURULUŞUNA GİDEN YOL:

Trablusgarp Savaşı

Meşrutiyet'in ilanıyla (1908) Osmanlı'nın daha da güçleneceğini iddia ederek bu yönde yıllarca tazyikte bulunan iç ve dış gruplar, adeta herşeyi örtü altına gizlemeyi başarmıştı: Çünkü pompalanan umutların aksine Meşrutiyet'in ilanından hemen sonra Yunanistan Girit'i, Avusturya-Macaristan da Bosna Hersek'i ilhak etti. İtalyanlar da Trablusgarp'a saldırdı. Ancak hesap edilmeyen bir şey oldu: "Bir avuç inanmış insan" hemen gizlice harekete geçti. İtalyanlara karşı savaşmak için İstanbul'dan kızgın çöllere gidenler arasında kimler yoktu ki; Enver Bey, Mustafa Kemal, Nuri Conker, İbrahim Süreyya, Fuad Bulca, Süleyman Askeri.

İstanbul'dan Mısır'a vapurla gittiler. İstanbul'da kolera salgını olduğu için gemi Mısır'da karantinaya alınmıştı. Mustafa Kemal ve silah arkadaşları 4 gün gemide kaldıktan sonra dışarı kaçmayı başarıp Trablusgarp'a yöneldiler. Kahire'den Trablusgarp sınırına 600 km yol gitmeleri gerekecekti. Öldürücü sıcak altında pencereleri sımsıkı kapalı olmasına rağmen, kumların deliklerden geçip ağızlarına, burunlarına dolduğu uzun bir tren yolculuğu yaptılar. Tabii 600 km gidip Trablusgarp sınırına ulaştıktan sonra herşey bitmiyordu. Burdan itibaren 1000 km'lik Bingazi yolu daha vardı. Üstelik çölde ne kara, ne de tren yolu vardı. Develer sırtında yolculuk yaptılar. Günde 50 km gidebilen en ucuz develerden alabilmişlerdi ancak.

Kuşçubaşı Eşref beye göre "Trablusgarp Müdafaası, devletin karar ve eseri değildi. Birbirine inanmış bir avuç insanın, bir vatan parçasını savaşsız ve hacalet içinde terketmemek düşüncesiyle haysiyet şahlanmaları idi."

İtalyanlar sayı ve mahiyet bakımından üstünlüklerine rağmen, Trablusgarp'i ele geçirme hususunda pek de ümitli değillerdi. Bütün dayanakları, sahillere mevzilendirdikleri donanmalarıydı. Donanmanın himayesinde ilerleyebildikleri kadar ancak ilerleyebiliyorlardı. Donanmanın menzili dışında kalan bölgelerinde hiç varlık gösteremiyorlardı. Çünkü coğrafyaya egemen İngiliz ve Fransızların her türlü engellemelerine rağmen adeta dünyanın her yerinden katılımlar oluyordu bu bir avuç kahramana... Bu bir avuç kahramanın gösterdiği başarılar, uzak diyarlardaki Java ve Hindistan müslümanları arasında bile kıpırdanmaya sebep olmuştu. Elde edilen başarılar, halas yolu arayan milyonlarca kalbin hasretle beklediği kurtuluş ışığı gibi görülmekteydi.

Teşkilat-ı Mahsusa Kadrosu, Trablusgarp'ta, sayı ve silah bakımından üstün düşmana karşı gerilla taktikleriyle ne mükemmel neticeler alınabileceğini ispat etti. Bir avuç mücahitle bu vatan köşesi İtalyanlara karşı müdafaa edilirken ve Roma'nın hiçbir ümidi yokken Balkan Harbi patladı. Eşref beye göre "Düşman kalbimize saldırıyordu. Trablusgarp bedenimizden bir parçaydı. Bütün Rumeli'nin kaybı ve İstanbul'un elden çıkmasıyla devletin sükutu tehlikesi vardı. Evvela kalbimizi tehlikeden kurtarmalıydık"

Bölgeden öce Enver Bey ayrıldı, sonra da diğerleri... Bu geliş ve gidişler o kadar olağanüstü zorluklar içinde yapılıyordu ki, tarifi imkansızdır.

Enver Bey İstanbul'a geldiği zaman düşman İstanbul önlerine ulaşmıştı. Oluk oluk kanlar akıtılarak milli hudutlar içine katılan vatan diyarları bir bir ve kolayca elden çıkıyordu. Koca imparatorluk çatırdarken, ordu içinde İttihat ve Terakki yanlısı subaylarla Hürriyet ve İtilaf taraftarı subayların kalpaklarının şekli bile başka başkaydı. Ayrılık şekle kadar inmişti. Bugünlerde Bab-ı Ali'nin ümidi hapishanelerdeki mahkumlardan, katillerden, şerirlerden ve sabıkalılardan yeni bir milis birlik oluşturmaya kadar düşmüştü.

Enver Bey, Trablusgarp'taki arkadaşlarına "Bütün kadro ile ve en hızlı vasıta ile derhal dönünüz" haberini gönderdiği zaman, Edirne düşmüş, Bulgar kuvvetleri İstanbul-Çatalca önlerine kadar gelmişti.

Trablus Kahramanları Savaşın Kaderini Değiştiriyor

Kuşçubaşı Eşref Bey, Bab-ı Ali bu hal ve şartlar içindeyken Trablusgarp'tan İstanbul'a ulaşır. Sonrasını kendisinden dinleyelim:

"İstanbul'a geldiğim zaman Başkumandan Vekili Nazım Paşa'nın beni arattığını haber verdiler. Gittim. Paşa o meşhur ve unutulmaz babacanlığını kaybetmiş, derin bir melal içinde ve memleketin uğradığı felaketler karşısında çökmüş bir ruhi ezginlikte idi. Trablusgarp'taki mücadeleye ait kısa görüşmeden sonra derhal mevzuya girdi ve Başkent İstanbul'u müdaafa ümidi ve maksadıyla hapishanelerden, Tahtakale'deki hanlardan toplanılmış olan (serseri kalabalığı) milislerden acı acı şikayet etti."

Bu görüşmeden sonra o tarihte 10. Kolordu Erkanı Harbiye Reisi olan Enver bey ve Nazım Paşa'nın talebi üzerine, Kuşçubaşı Eşref bey ve kardeşi Sami bey hemen Çatalca'ya hareket ettiler. Buraya sepiştirilmiş olan ve sayıları 5 bini bulan bu "serseri kalabalığı" ayıklamaya başladılar. Islah edilemeyecek olanları, başlarına kamçılı çavuş dikerek, askeri yolların inşaasına memur ettiler. Bu sırada birçok olaylar ve hatta ayaklanmalar oldu. Eşref bey ve arkadaşları, tecrübeleriyle, muhataplarının vasıflarına uygun tedbirler alarak kısa zamanda durumu normale çevirdiler.

Bu savaşta Teşkilat-ı Mahsusa, İttihat ve Terakki ile birlikte devletin içinde ve savaşın göbeğindedir. Başında da Enver Paşa'nın dostu olan ve çete savaşlarının uzmanı sayılan Süleyman Askeri Bey vardır. Teşkilat-ı Mahsusa o tarihlere kadar tarih kitaplarında bulunmayan, anlatılmayan küçük vur-kaç eylemlerinin ardından, büyük eylemleri başarıyla gerçekleştirebilmiştir.

Bulgarların işgaline uğrayan bu bölgede 15 Ağustos 1913'te Kuşçubaşı Eşref ile Süleyman Askeri komutasında başlatılan direniş ve saldırı faaliyeti, 15 gün gibi kısa bir sürede ekibin istihbarattaki başarısı sayesinde sonuçlandırılmıştır. Çünkü başındaki komutanların hepsi, özellikle Enver Paşa ve Süleyman Askeri bölge siyasetini, ekonomisini ve özellikle dil ve coğrafyasını çok iyi bilmektedirler.

Trakya'da peşpeşe gelen iki bozgundan sonra Çatalca'da ortaya çıkan büyük direniş, bütün dünyayı şaşırtmıştır. En fazla şaşıran da Bulgarlardı. Anlaşılıyordu ki Türkler, İstanbul kapılarında toprağa tırnaklarıyla yapışmışlar, her ne olursa olsun buradan daha geriye çekilmemeye karar vermişlerdi. Balkan Harbi'nin sonunda bütün Rumeli elimizden çıkmıştı. Edirne'nin sınırlarımız içinde kalması da ferdi cesaret ve fedakarlıklarla mümkün olmuştur.

Kamil Paşa Hükümeti Rusların ve İngilizlerin baskısıyla, Osmanlının ikinci başkenti Edirne'yi Bulgarlara terkeden protokolü çoktan imzalamıştı.

Garbi Trakya Kuvayi Milliye Kumandanı
Eşref Kuşçubaşı

Tam bu günlerde Balkan Hıristiyan Devletleri arasında çıkan anlaşmazlık, simsiyah bulutların arasından çıkan güneş gibiydi. Sırp ve Yunan ordularının Bulgaristan'a saldırısı üzerine ortaya çıkan kargaşayı bir fırsat olarak gören bir avuç genç kadro ileri fırlayıp, Bab-ı Ali'nin rızası hilafına Edirne'yi yeniden ele geçirmiştir.

Çatalca başarısından sonra Ordunun Edirne üstüne hareketi sırasında hükümetçe neşrolunan beyannamede, ordumuzun Meriç nehrini katiyen geçmeyeceği açıkça taahhüt edilmişse de, o zaman ordu zihniyetinin ruhu olan bazı kimseler bu taahhüdün isabetsizliğini dikkat nazarına alarak hükümete bağlı olmayan yarı resmi bir Teşkilat-ı Mahsusa'nın Meriç nehrinin öte tarafında kendi istediği gibi hareket etmesine göz yummak esasını başkumandanlığa ve hükümete kabul ettirdiler. Ve bu Teşkilat-ı Mahsusa, akıllı ve süratli bir hareketle Mesta Karasu vadisine kadar bütün Rodoplar ve Batı Trakya'yı ele geçirmeye muvaffak oldu.

O tarihlerde Garbi Trakya kıtası, Edirne vilayetinin Ortaköy ve Kırcaali kazalarıyla bütün Dedeağaç ve Gümülcine sancaklarını ve nüfusun yüzde 95'i İslamlardan terekküb eden mühim bir bölgedir. Bu kıtayı ele geçiren Teşkilat-ı Mahsusa'nın başında şehit Süleyman Askeri Bey bulunuyor ve Çerkes Yüzbaşısı Reşit ve İzmirli Eşref ve kardeşi Sami ve yine Yüzbaşı Fehmi Beylerle daha bazı Osmanlı Subayları asli erkanını teşkil ediyorlardı.

Teşkilat-ı Mahsusa, bölgedeki faaliyetleriyle sadece toprak kurtarmakla kalmamış, işinde usta olan her gizli servisin yapacağını yapmış ve aldığı topraklar üzerinde bir de geçici hükümet kurdurmuştur. Ele geçirilen topraklar üzerinde 31 Ağustos 1913 tarihinde dünya yüzündeki ilk Türk Cumhuriyeti, "Batı Trakya Muhtar Türk Cumhuriyeti" kurulmuştur.

Binbaşı Süleyman Askeri Bey (Sağda) arkadaşı Kazım Bey (Özalp) ile birlikte.

Teşkilat-ı Mahsusa'nın, Batı Trakya ve Rodop–Pirin hücresi incelendiğinde; 1912'den sonra 3-4 unsurun yalnız Batı Trakya, Rodop–Pirin değil; Bulgaristan'ın geneliyle Balkan'ların bazı bölgelerine de yönelik fevkalade kesif faaliyetler gösterdikleri ve tahminin üzerinde "milli hizmet" ifa etmiş oldukları yakın mazinin meçhul ve üzeri örtülü kalan gerçekleridir.

ÇATALCA SAVAŞLARI

Çatalca Savaşları, 1912 - 1913 Balkan Savaşlarının bir safhasıdır. Kırklareli'ni alarak Edirne'yi kuşatan Bulgarlar, Lüleburgaz'da Türk Ordusunu yendiler. 15 Kasım 1912'de Çatalca'daki savunma hatlarına saldırdılar, top sesleri İstanbul'dan duyulduğu için halk ve hükümet heyecan içindeydi. Babı Ali (Hükümet) ordulardan ümidi kesmiş, tarafsız devletlerin savaş gemileri kendi tebaalarını korumak için İstanbul limanına gelmişti. Devlet barışı sağlamak için 3 kere büyük devletlere müracaat ettiyse de birbirini tutmayan teklifler yüzünden anlaşmaya varılamadı. Bu yüzden Bab-ı Ali aracısız olarak mütareke isteğinde bulundu. Mütareke görüşmeleri Başkumandan Vekili Harbiye Nazırı Nazım Paşa ile Bulgar Generali Savof arasında Çatalca tren istasyonundaki bir vagonda yapıldı. Bu mütarekeye göre hükümet, Bulgar kuşatmasındaki Edirne'ye yardım gönderemeyecek, fakat Bulgarlar Edirne'nin içinden kendi trenlerini geçirerek Çatalca'daki birliklerine yardım gönderebileceklerdi. Ayrıca Osmanlı Devleti Karadeniz ablukasını kaldıracaktı. Londra'da toplanacak barış konferansında 4 günde anlaşma sağlanamazsa savaş yeniden başlayacaktı. Mütarekeyi Bulgaristan'dan başka Sırbistan ve Karadağ da imzaladı.

Londra Konferansı 3 Aralık 1912'de başladıysa da Balkan Devletlerinin Edirne ve Doğu Trakya ile birlikte Balkanları ve Ege Adalarını istemekteki ısrarı yüzünden bir sonuca bağlanamadan dağıldı.

Büyük devletler, 17 Ocak 1913'de Babı Ali'ye verdikleri bir notayla Edirne'nin Bulgaristan'a bırakılmasını, Adalar yönetimini ada halklarına sorulmasını, Midye - Enez hattın sınır sayılmasını istediler. Osmanlı Devleti bu teklifleri incelerken 23 Ocak 1913'de Babı Ali baskını oldu. İktidar, İttihat ve Terakki Partisi'ne geçti, 4 Şubat 1913'de Çatalca Savaşları yeniden başladı.

"Çatalca Mevzii" 1877-1878 Türk - Rus Savaşı'nda seçilmiş ve direniş noktaları halinde tahkim edilmişti. Ama o savaştan sonra 35 yıldır el sürülmediğinden, daha çok topraktan yapılmış mevziler, bozulmaya yüz tutmuş, toplarının bir kısmı da Edirne'ye götürüldüğünden ateş gücü de azalmıştı. Lüleburgaz yenilgisinden sonra, büyük bir acele ile hazırlanmaya çalışılan mevzi, işte bu mevziydi. Ama yağmur ve çamur altında soğuktan donmak üzere olan toprakta çalışmalar güçlükle ilerliyor, İstanbul'dan gönderilen dikenli teller yine acele ile hendeklerin önüne serilmeye çalışılıyordu. Gelecek toplar için yollar açılıyor, belirli yerlere cephane ve yiyecek yığılıyor, komuta yeri için telefon hatları çekiliyordu.

Lüleburgaz hattından çekilen aç, susuz, yorgunluktan adım atacak hali kalmamış asker, bir haftalık bir yürüme sonunda 8 Kasımdan itibaren kısım kısım mevziye ulaştıkça tahkimat daha hızlanıyordu. 10 Kasımdan itibaren, ordunun arta kalanı, Çatalca hattına çekilmiş bulunuyordu.

Başkomutan Vekili Nazım Paşa, Çatalca Ordusu'nun komutasını eline almış ve karargahı ile birlikte savunma planını hazırlamıştı. Gerek cepheden çekilenler, gerek Anadolu'dan gelenler bu plana göre düzenleniyor, mevzilere gönderiliyordu.

Devamlı yağan yağmur ortalığı batağa çevirmiş, yollar, izler bu çamurda neredeyse kaybolmuştu. Topları taşımak zorlu bir uğraş gerektiriyordu.

Bulgar Ordusu da, 100 kilometrelik yolu yedi günde alarak, 12 Kasımda, öncüleriyle Çatalca mevzii önüne gelmişti. Bu geliş, Bulgarlar için pek kolay olmamıştı. Memleketten uzaklaştıkça Bulgarlar için yiyecek ve cephane tedariki de bir sorun olmaya başlamıştı. Önden çekilen Türk Ordusu, yol üzerinde, zaten yiyecek namına bir şey bırakmamıştı. Bölgedeki köylüler de, yiyeceklerini alıp dağlara kaçarak saklanmışlardı. İki büyük zafere rağmen Bulgar Ordusu'nun morali de sanıldığı kadar yüksek değildi. Kötü hava koşulları, bitmeyen bir yağmur ve çamur içinde uzun yürüyüşler yapan Bulgar ordusunda dizanteriden sonra kolera da başlamıştı. Hastalığa yakalananlardan çoğunu öldüren korkunç bir salgın hastalık olan kolera, 7 Kasımdan sonra her iki orduya da girmişti. İki taraf askeri de zaten kötü beslenme ve kötü hava koşullarında enerjilerini tükettiklerinden, her türlü hastalığa yakalanmaya hazır bir haldeydiler. Dizanteriden sonra Türk Ordusunda önce 7 Kasım'da Hadımköy'de görülen kolera, gittikçe artan bir hızla yayılıyordu. Çıplak ve bakımsız asker için ne yeterli doktor, ne ilaç, ne de hastane vardı. Bir gün içerisinde yalnız 3. Kolordu'da koleraya yakalananların sayısı 496, ölenlerin sayısı ise 21'di.

Şevket Süreyya Aydemir'in yazdığına göre; yalnız bir günde (15 Kasım 1912) Çatalca'daki bütün Türk Ordusunda hasta olanların sayısı 2.786, ölenler ise 817 idi. Savaşın sonunda yapılan araştırmaya göre, Çatalca'da Türk Ordusunun kolera ve dizanteriden dolayı verdiği ölü 40.000'di.

Alman Binbaşı Hochwaechter anılarında "Bir bu eksikti" diyerek, askerin kolera hastalığı ile ilgili gözlemlerini şöyle anlatır:

"Hiçbir yerde su bulunmadığından askerler pis su birikintilerini içiyor; birlikler çok zayıflamış durumda; sefalet içindeki bu insanlar bulaşıcı hastalıklara, yağmura, soğuğa ve açlığa uzun süre dayanamazlar. Benim hizmet erime buraya geldiğimizden beri ancak dün yiyecek bir şey verildi."

Hochwaechter yine 3. Kolordu Komutanı Mahmut Muhtar Paşa'nın karargahında görevlidir ve 11 Kasım 1912'de Çatalca Mevziinde, Hadımköyündedir:

"Saat 04.30. Biraz önce dışarıdaydım. Yaklaşık 2.000 aç asker geldi; bunlara yiyecek verildi ve trenle İstanbul'a gönderildiler. Düzinelercesi yere yıkılıyordu. İki asker, ölü gibi rayların arasında yatıyordu. Durumu bir doktora gösterdim ve dikkatiñi çektim, sadece baktı ve yoluna devam etti. Hemen bir üçüncüsü de oraya düştü. Nihayet arkadaşları onları sırtladı ve bir eşya vagonuna götürüp bindirdiler. Diğerleri bakalım ne zaman onları takip edecek? Açlıktan baygın düşmüş olanlar da kolera hastası kabul ediliyor; çoğu kez adamın üzerine, gerçekten ölmüş mü diye muayene edilmeden kolera kireci dökülüyordu. Kireç, adamın çukura kaçmış gözlerini yakıyor, biraz daha yaşamak isteyenler dehşetle etrafına bakınıyordu; ama ancak bir dakika..."

Aradan beş gün daha geçmiştir. Hoachwaechter, 16 Kasımda şunları yazar:

"Hadımköy'e girişte yolun sağ tarafında büyük bir tarla ve bu tarlanın üst tarafında tepede bir kaç ev vardır. Bu evler bir zamanlar hastane olarak kullanılmıştı, ama uzun süredir boş duruyorlardı. Bu tarlaya mezar çukurları kazılmıştı; fakat buna rağmen cesetler üst üste gömülüyordu. Nihayet araba dolusu ölü getirilmiş ve cesetler üst üste çukurlara yığılmıştı. Kollar ve bacaklar kaskatı dışarı çıkmıştı. Zavallılar çoğu kez hastane yolunda, yığılıp kaldıkları yerde ölmüşlerdi. İstasyonda kalabalıktan adım atacak yer yoktu. Avurtları çökmüş, kanlı gözleriyle sabit bir noktaya bakan binlerce insan, iki uzun katara adeta sürüklenircesine koşuyor, vagonlara ve vagon damlarına tırmanmaya çalışıyordu. Bu damların üzerinde oracıkta ölmüş ölüler vardı; kollar bacaklar aşağı sarkıyordu; vagonlar arasında bile ölüler yatıyordu. Hasta olmayanlar da burada hastalanmaktan kendini kurtaramazdı. Ortada subay ve doktor pek görünmüyordu; herhalde onlar da salgın hastalıkların kurbanı olmuşlardı. Dört gün öncesine kadar başkomutanlığın garnizon olarak kullandığı ve içinde son kez yemek yediğim bir evde ağır hasta subaylar için yataklar yapılmıştı. Her yerde bitip tükenmek bilmeyen bir inilti... Tarlalar, ganimeti paylaşmak için birbirleriyle çekişen akbaba ve köpek sürüleriyle dolu. Hava kirlenmiş, bütün arazi bir ölü tarlası. Bu manzaraya artık tahammül edemeyeceğim."

Çatalca'daki Bulgar Ordusunun koleradan dolayı ne kadar kayba uğradığı konusunda resmi belgelerde bir bilgi bulunmamakla beraber, Bulgarların da Türk Ordusununkine yakın ölü verdikleri tahmin edilmektedir. Fahri Belen "Balkan Savaşı" adlı eserinde, Bulgar Ordusunda "Bir hafta içinde 30.000 vakanın çıktığını ve 4.000 kişinin öldüğünü" yazar. Kuşkusuz, bu öldürücü salgın hastalık her iki taraf saflarında boşluklar yaratıyor ve askerde moral bırakmıyordu.

12 Kasım 1912'de Kamil Paşa Hükümetinin ateş kesilmesi için doğrudan doğruya Bulgar Hükümetine başvurduğu duyuldu. Beş gün önce 7 Kasımda bu konuda yaptığı girişimden, büyük devletlerden bir anlayış göremeyen hükümet, gittikçe sıkışmış ve şimdi de doğrudan Bulgar Hükümetine başvurmuştu. Çünkü Makedonya cephesinden Sırp, Yunan ve Karadağlılarla yapılan savaşlardan da kötü haberler gelmeye devam ediyordu. 20 gün kadar önce Sırplarla yaptığı Kumanova Savaşı'nı kaybeden Ali Rıza Paşa'nın Batı Ordusu, çekildiği Pirlepe-Kırçova hattında da tutunamamış, Üsküp Sırpların eline geçmişti. Şimdi Sırp Ordusu Manastır üzerine yürümekteydi.

Yunan cephesinden gelen haber daha da kötüydü. Yunan Ordusu, 8. Türk Kolordusunu önüne katarak Selanik önlerine ulaşmış ve Kolordu Komutanı Hasan Tahsin Paşa, Kuzey ve Batıdan yürüyen Sırp ve Bulgar kuvvetleriyle tam bir kuşatma altına düşmekte olan Selanik'i çarpışmadan Yunanlılara teslim etmişti.

İşkodra, daha şimdiden Karadağ ve Sırp kuvvetlerinin kuşatması altındaydı. Burada Hasan Rıza Paşa komutasındaki Türk kuvvetleri kendi kaderlerine terkedilmişlerdi.

Doğu Ordusu gibi Batı Ordusu da anlaşılmaz bir çözülüş içindeydi. Yenilgiler ve felaketler birbirinin üzerine yığılarak geliyordu. Koca Rumeli, Adriyatik'ten Karadeniz'e kadar neredeyse daha şimdiden elden çıkmıştı.

Savaş henüz bitmemiş, tüm umutlar kaybolmamıştı. Ancak başka tehlikeler de vardı. Selanik'in düşmesinden sonra burada serbest kalan 3-4 Bulgar ve Sırp tümeninin, Çatalca'daki Bulgar Ordusunu takviye etmeleri beklenirdi.

Türk Başkomutanlığı ayrıca, üstün Yunan donanmasını Çanakkale Boğazından Marmara'ya sokabilmek için, Bulgar ve Yunan kuvvetlerinin ortaklaşa Gelibolu'ya çıkarma yapabileceklerini de göz önünde bulundurmak zorundaydı. Bulgarların Edirne'yi almaları veya daha kötü bir ihtimal olarak, Çatalca savunmasını yarıp İstanbul'a girmeleri halinde koşullar büsbütün ağırlaşırdı.

Kamil Paşa Hükümetinin Bulgar Hükümetine yaptığı başvurudan da bir sonuç alınamadı. 12 Kasım günü Bulgar Kralı Ferdinand, Başkomutan Vekili General Savof'a "Kamil Paşa'nın barış için başvurduğunu, fakat kendisinin zafer kazanmış ordusu adına, hükümeti her ne suretle olursa olsun görüşmelere girişmekten alıkoyduğunu" bildiriyordu.

Babı Ali'ye, Bulgar Hükümetince bir cevap bile verilmedi. Bulgar Başkomutan Vekili General Savof, karargahına davet ettiği yabancı muhabirlere şunları söylemekteydi:

"Baylar, sekiz gün sonra Çarigrad'da (İstanbul'da) olacağız."

Kırklareli ve Lüleburgaz zaferleri ile Bulgar yönetimi, büyük bir moral kazanmıştı. Toplarını, araçlarını, her şeyini bırakıp kaçan Türk Ordusunun Çatalca'da da fazla dayanamayacağını, koleranın kendi taraflarından çok, Türk Ordusunda ağır kayıplara sebep olduğunu hesaplıyor, coşkulu Bulgar Ordusunun İstanbul'u fethetmek heyecanıyla kısa zamanda Çatalca mevzilerini ezip geçeceğine inanıyordu.

Ateş kes için Kamil Paşa Hükümetinin, büyük Avrupa devletlerinden sonra, kendilerine başvurmasını, Osmanlı yönetiminin ne kadar zor durumda olduğunun bir göstergesi olarak değerlendiriyordu.

Çatalca Savaşları Sırasında Yurtiçindeki Durum

Bulgar orduları, Çatalca'da Murat Bey tepelerine yerleştirilmiş uzun menzilli Bulgar topları ile, İstanbul'u dövmeğe hazırlanıyor! Türk cephesinde tek ümit Bulgarların taarruza kalkmamaları. Çünkü Osmanlı Orduları yenilene kadar yan yana dövüşmüş Balkan Devletleri, şimdi birbirlerine düşmüşler. Bir yandan Yunanlılar, bir yandan Sırplar, öte yandan da Romenler, Bulgarların üstüne yönelmişken, Çatalca'daki Bulgar Ordusunun, İstanbul üstüne yürümeye kalkacağına ihtimal verilmiyor!

İstanbul'un siyasi tablosu, bundan da berbat!. İttihat ve Terakki Partisi iktidarı ele geçirmiş ama, Hükümeti geçirememişti!. " Babı Ali Baskını" ile Kamil Paşa kabinesi düşmüş, yerine, Mahmut Şevket Paşa Kabinesi gelmişti ama, yine de yönetim Parti'nin eline geçmemişti.

"Topal Tevfik" adlı bir delibozuk, Mahmut Şevket Paşa ile Yaverini kurşunlayıp ortadan kaldırınca, İttihatçıların güvenli kişisi Prens Sait Halim Paşa Sadrazam olmuş ve Hükümet, Edirne'nin geri alınması için Ordulara emir verilmesini kararlaştırmıştı. Bütün bu olaylar, Bulgar orduları, İstanbul'a bir top atımı mesafede, hücum hazırlıkları yaparken olup bitiyordu. Politikacıların gözü öylesine kararmıştı ki, Edirne'yi geri almaya karar vermek üzere olan hükümeti caydırmak, vatanseverlik sayılıyor; Selimiye camisi minarelerinde Türk bayrağı dalgalandırmak, vatan hainliği ile eş tutuluyordu! Neyse ki, yeni kurulan Hükümete İçişleri Bakanı olarak, İttihat ve Terakki Cemiyeti'nin Başkanı Talat Bey getirilmiş ve Balkan Savaşının son direnme noktasındaki 10. Kolordu'nun Kurmay Başkanlığı'na da Enver Bey tayin edilmişti.

Enver Bey, göreve gelir gelmez, ilk iş olarak, Trablusgarp'ta birlikte savaştıkları eski arkadaşlarını arayıp buldu. Çünkü Bulgar Ordusu karşısında mevzilenmiş Osmanlı Ordusunun başarıya ulaşabilmesi için Murat Bey sırtlarına

Bulgarların yerleştirdikleri 15'lik Sahra bataryalarının susturulması gerekti. Bu yapılamazsa, buradan başlayacak topçu ateşi, Sultanahmet'e kadar İstanbul'u, hallaç pamuğu gibi atabilecektir!

Bu tepelerin ele geçirilmesi ve bataryaların susturulması görevi, Enver Bey tarafından, Kuşçubaşı Eşref, Kardeşi Selim Sami ve İbrahim Şehbendere verilmişti: Komuta, Kuşçubaşı Eşrefte idi: Bu üç kahraman, "Emirber Çeteleri" adı ile bilinen, fedailer birliğini kurdular. Kuşçubaşı Eşref Bey'e "Umum Çeteler Kumandanı" adı verildi. Eşref Beyin kumandasındaki birliğe, bir de Nizami Birlik eklendi ve böylece "Tümen" gücünde bir vurucu gerilla birliği ortaya çıktı. Bu Tümen, Taksim kışlasında eğitildi, Yıldız da barındırıldı ve yetiştiğine kanaat getirilince, kendilerine, Murat Tepesindeki Bulgar bataryalarının ele geçirilmesi görevi verildi. Fedailer Tümeni, Bakırköy-Yeşilköy kıyılarından vapurlarla Kumburgaz kıyılarına çıkarılacak ve görevine burada başlayacaktı. Eşref Bey merkezde bulunacak, sağ tarafı kardeşi Selim Sami (Hacı Sami), sol tarafı Cihangiroğlu İbrahim yönetecekti.

Taksim'den hareket edildi; daha Veli Efendi çayırına gelinmişti ki, ilk hareket patlak verdi, "Keçe Bekir" adlı bir yüzbaşı, sol yandan epeyce ayrıldıktan sonra, Kuşçubaşı'ya bir tezkere gönderdi; şunları yazıyordu:

"*Muhterem Kumandanım,*

Ordu içindeki ihtilafı bertaraf etmek, daha sonra da düşmana taarruz etmek üzere, en büyük Başkomutanımız Padişah efendimiz hazretlerinin bizzat gelerek, kumandayı ele almalarını istiyoruz. Bu arzumuz yerine getirilmediği takdirde, hepimiz tamamen şehit oluncaya kadar, yerlerimizden kımıldamayacağız ve üzerimize gönderilecek kuvvetlere mukabele edeceğiz. Sizin şahsınıza olan hürmetimiz bakidir, kusura bakmayınız!"

Çok nazik bir durum... Gönüllüler, fedailer birliğinin içinde bir çatışma ihtimali vardı! Kuşçubaşı, Keçe Bekir'le yüzyüze konuşmak için biraz yaklaşmak istiyor ve görüyor ki ateş edecekler... Sağ ve Sol cenah komutanlarıyla bir brifing yapıyorlar. Selim Sami diyor ki:

"Kesinlikle top kullanamayız: şehir içinde sayılırız, halk paniğe kapılır. Karşımızda Bulgarlar var... Murat Bey tepelerinden ateş başlarsa, düşman donanması çıkarma yapmaya kalkar! Tek bir tüfek bile patlatmak yok; gerekirse, boğaz-boğaza savaşacağız ve bastıracağız bu başıbozukluğu. Biz bu işi, Cihangiroğlu ile başarırız, hiç kuşkunuz olmasın!"

Teklif, yapılabileceklerin en doğrusu... Kuşçubaşı kabul ediyor ve harekat, büyük bir sessizlik ve titizlikle başlıyor. Önce, Selim Sami'nin Galatasaraylı

gençlerden kurulu gönüllü taburu, sessiz sedasız, Keçe Bekir kuvvetlerinin ardına sarkıyor. Cihangiroğlu, soldan iyice yanaşıyor. Kuşçubaşı'nın merkez kuvvetleri de cepheden hücuma geçince, dört yandan sarıldıklarını gören Keçe Bekir bölüğü, karşılarında komutanlarını ve silah arkadaşlarını görünce, savaşı reddettiler ve Keçe Bekir'i yalnız bıraktılar. Böylece ilk kundak, büyük bir ustalıkla bastırıldı.

Keçe Bekir ve 10 kadar arkadaşı, hemen Harp Divanına verildi ve idama mahkûm oldular. Fedailer Tümen Komutanı olan Kuşçubaşı, idam kararını hapse çevirdi ve bir süre sonra da Keçe Bekir ve arkadaşları, çıkan aflardan yararlanarak tekrar orduya dönüp hizmet gördüler ve "Teşkilat-ı mahsusa" da Kuşçubaşı ile birlikte çalıştılar. Çünkü aslında Keçe Bekir ve arkadaşları, vatansever kimselerdi. Hususi maksatları olan bazı kimseler, Edirne'nin tekrar geri alınmasına karşı oldukları için ordu arasına fitne sokuyorlar ve güya Edirne'nin geri alınmasına padişahın taraftar olmadığını yayıyorlardı. Bu propagandaya kapılan Keçe Bekir direnmiş, sonra gerçeği fark ederek göreve dört elle sarılmıştır.

Trakya'yı Kurtarma Savaşı Başlıyor

Enver Bey ve Kurmaylarının verdikleri karar şudur: Murad Bey tepelerindeki bataryaların susturulması, mevzilerin sökülmesi şarttır. Eşref Bey (Kuşçubaşı) kuvvetleri ilerlemeğe başlayınca, gerekli himaye ateşini bizzat Enver Bey idare edecektir.

Kuşçubaşı'nın açtığı bölgeden ilerleyecek bataryalar, ileri hatlara kadar sokulacaklar ve tepenin gerisini endirekt dövecek kadar yaklaştıktan sonra, Topçu İhsan (Eryavuz) tarafından idare edileceklerdir. Baskın hareketi başlıyor. Kuşçubaşı kuvvetlerinin sağ tarafı deniz, sol tarafı ordunun asli kuvvetleri... Baskın, başarılı olursa, ordu yüklenip başlanan işi tamamlayacak, olmazsa, Kuşçubaşı kuvvetler kendi başlarının çaresine bakacaklar. Sabaha karşı Bulgarlara yaman bir baskın yapılıyor. Bataryalar, Manastır Tepesine kadar sokulabilmiş, aşırtma ateşle ilerleyen kuvvetlerimizi arkalıyor.

Her zaman olduğu gibi, merkezde Kuşçubaşı. Sağında Selim Sami, solunda Cihangiroğlu. Düşman mevzilerine dalıyorlar. Selim Sami'nin elinde Galatasaraylı gençler var: Bıyıkları yeni terlemiş, iliklerine kadar vatansever ve atlet! Hepsi, vatan uğrunda canlarını harcamaya ant içmiş delikanlılar! Ayrıca bu gençlerin yanında, Erzurumlu Dadaşlardan bir grup var: gözü kara mı, kara; yiğit mi, yiğit!. Cihangiroğlu İbrahim Beyin emrinde Çerkezler ve Kafkas kökenli yiğitler var... Hepsi de gönüllü yazılmış orduya... Yüklendiler mi, ya deliyorlar, ya ölüyorlar... Ama ölüm çok seyrek de, delmek çoğunlukta... Kuşçubaşı'nın elinde, cezaevlerinden toparlanmış bir güç var. Bu gücü hafif-

seyenler, "Hapishane Kaçkını" diyenler de var ama, Kuşçubaşı onları avucu içinde iyice biçimlemiş... Müftüzade Tahtakılıç İbrahim beyin taburu da Kuşçubaşı'nın emrinde hizmet görüyor.

Baskın sabaha karşı yapılmış ama, düşman tetikte. Tepelerden makineli tüfek atışlarına, piyade tüfeklerinin oluşturduğu baraj da eklenince, bu ölüm duvarı karşısında bir duraksama oluyor. Bir an! Ya, her şeyin bir küçük kararla kazanıldığı, ya, her şeyin bir küçük duraksama ile kaybedildiği bir an! Sağ yanda dövüşen Selim Sami kuvvetleri, görülmemiş bir cesaretle, adeta ölüme atılır gibi, düşman hatlarına dalıyorlar... Galatasaray Sultanisini bitirmeğe vakit bulamadan vatanı kurtarmaya koşan, bıyığı yeni terlemiş, yiğitlerin yiğidi delikanlılar, paramparça ediyorlar daldıkları siperleri! Ve ardından, kubbeyi dolduran "Allah, Allah" sesleriyle Kuşçubaşı ve Cihangiroğlu'nun yiğitleri, oracıkta Bulgarları bitiriveriyorlar...

İşte Edirne yolunu ordumuza açan savaş budur! Bulgar ordusunda, önce ricat, sonra bozgun! Sekiz saat süren boğaz boğaza savaş ve sonra Zafer!

İstanbul'da Yer Yerinden Oynuyor

O akşam karanlık, Türklerin zaferi Bulgarların bozgunu üstüne indi. Zafer, o gece duyuldu İstanbul'da ve yer yerinden oynadı. Türk insanı, uzun yıllar yenilgi haberleriyle o kadar yıkılmıştı ki, bu nispeten küçük fakat manalı zafer bütün ruhları bir anda tutuşturdu. Tebrik telgrafları yağıyordu İstanbul'dan... Başta Padişah, sonra Başkomutan vekili ve Harbiye Nazırı İzzet Paşa, Sadrazam, Vezirler, İttihat ve Terakki genel Merkezi, halktan... Velhasıl İstanbul'dan, vatan'dan tebrik ve telgraf yağıyordu.

Zaferle yorgun, zaferle mutlu Enver Bey ve Eşref Kuşçubaşı, 10. Kolordu Komutanı Hurşit Paşanın karargahında toplantı halindedirler.

Hurşit Paşa, alınan sonuçtan memnun, konuşuyor:

- Bu başarıdan sonra kuvvetlerimiz, Enez-Midye hattına ilerleyebilir.

Eşref Bey, anlayamıyor bu söyleneni, kulaklarına inanamadığı için soruyor:

- Yani, Edirne yine Bulgar'da mı kalacak?

- Evet, Londra Barış anlaşmasının şartı bu değil mi? Bizim derdimiz, İstanbul'u kurtarmaktı!

Enver Bey, gözünü bir noktaya dikmiş, susuyor ve Eşref Bey konuşuyor:

- Edirne'yi almazsak, bu ölenler, kanlarını bize helal etmezler! Kahrolsun böyle siyaset! Paşa hazretleri! Babı Ali baskını neden oldu? Nazım Paşa, neden öldürüldü? Yeni Hükümet neden kuruldu? Halka ne söz verildi? Şimdi, hiçbir şeyden çekinmiyorsak, halkın hafızasından ve tarihin hükmünden de mi çekinmiyoruz?

Vazife duygusu ile vicdanı arasına sıkışmış Hurşit Paşa, Eşref Beyin yürekten alkışlayarak dinlediği sözleri karşısında hüzünle susarken, Enver Bey konuştu:

- Eşref Beyin hakkı var; bir çare bulunmalıdır. Gerçi biz, Babı Ali'yi bastığımız zaman Edirne düşmemişti, şimdi düşmüştür ama biz mazeret peşinde değiliz, elbette değiliz! diye sözlerini bağladı.

Toplantı, burada sona erdi ve az sonra Enver Beyle, Eşref Bey başbaşa kaldılar. Eşref Bey, heyecanla konuşuyor, Enver Bey dinliyordu:

"Biz, Trablusgarp'ta mücadeleye başladığımız zaman, durum daha mı ümitliydi? Emin olunuz, bu gün Bulgarlar, ağır bir baskınımıza dayanacak durumda değildirler. Siz bana imkan verin, akınlarla düşmanın arkasına sarkayım, deneyelim! O, bizi nasıl 24 günde, yarım milyonu aşan ordumuzla gafil avlayıp buralara kadar sürdüyse, biz de, onun, içinde yaşadığı buhrandan ve müttefikleriyle boğuşmasından yararlanarak, ayni taktik'le hareket edelim; Edirne'yi ciddi olarak kurtarmak ümidi bir belirse, bütün memleket ayağa kalkar, mucizeler birbirini kovalar. Eğer ben başaramazsam, sorumsuz bir adamım nihayet, Çeteler Umum Kumandanıyım. Hükümeti ilzam etmem! Beni kovar, hapseder, hatta asabilirsiniz! Zaten böyle utanılacak yerde yaşanacağına..."

İkisinin de gözlerinde yaş vardı. Enver Bey, her zaman yaptığı gibi, ellerini arkasına bağlayarak odada bir süre dolaştıktan sonra, Eşref Beyin önünde durdu:

- Ne kadarlık kuvvete ihtiyacın var?

İşte, Edirne'nin kurtuluşuna dayanan olaylar zinciri, böyle başladı..

Enver Bey, Kolordu Komutanı Hurşit Paşaya gidiyor, onu ikna ediyor ve Eşref Bey kuvvetleri yola çıkıyorlar. Ancak İstanbul Hükümeti, imzaladığı anlaşmaların gereğini yerine getirebilmek için, bu hareketi durdurmaya çalışıyor.

Bitmez tükenmez çekişmeler içinde geçen bu sürede Eşref Bey kuvvetleri, Enver Bey kuvvetlerinin de desteğinde Edirne önüne geliyorlar ve Edirne'den Bulgar Komutanına teslim olmasını bildiriyorlar.

Gelen cevap:

- HAYIR!

Enver Bey ve Eşref Bey durumu gözden geçiriyorlar: Eğer Bulgar tabyaları düşürülemezse, şehir, uzun süre dayanabilir; yiyeceği de var, cephanesi de...

Eşref Bey, göze alınmaz bir teklif yapıyor ve diyor ki:

"Bizimkilerden seçilmiş, çevik, gözüpek, ataklarda seçilmiş 25 kişilik bir ekip kurayım. Bomba, tahrip kalıpları ve dinamitlerle doldurulmuş birer çantayı sırtlarına verip yola çıkayım. Bosna köyüne inelim. Orada, telefon telgraf direklerini kesip bir sal yapar, Arda nehrinin karşı kıyısına geçeriz! Bunu başardık mı, tabyaların tahribi kolay..."

Enver Bey teklifi çok tehlikeli buldu, fakat yapacak başka bir şey de yoktu. Şimdi olayın gerisini Eşref Beyin notlarından izleyelim:

"25 Arkadaşımın hemen hepsinde bir tahrip çantası vardı. İlerleyişimizi, Kafkas ve Kıyık tabyalarındaki gözcülerden mümkün mertebe saklayabilmek için, özen gösteriyorduk· Bosna köyüne olaysız indik! Köyün hiçbir evinde ışık yoktu. Çünkü evlerin kapısı bile kalmamış, içindekiler çekilip gitmişlerdi. Kapı ve tavan tahtaları bile sökülüp ya götürülmüş, ya yakılmıştı. Bu yüzden, Arda'yı geçecek sal için gerekli malzemeyi bir türlü bulamıyorduk.

Öfkeden, kuduracak gibiydik. Galatasaraylı yiğitlerim, yüzerek geçmeyi teklif ettiler. Onlar için bunu yapmak kolaydı, yüzme biliyorlardı ama gerisi ne olacaktı? Sağa doğru karanlıkta ilerlemeye başladık. Şafak vakti, insan boyu yükselmiş süpürge tarlaları içine düşmüştük. Burası, Ayşe Kadın mahallesiydi ve tabyalar, tepemizde birer kartal gibi duruyor, topların parlayan namluları altında, sinmiş bekliyorduk. Yola yakındık ve tam bu sırada yoldan geçen biri vardı. İşaret ettim, Çakır Efe, kaplan gibi, adamı kaptığı gibi önüme dikti: Adamdan şehrin panik içinde olduğunu öğrendim. Başarılı bir baskın yapabilsek, ortalık çil yavrusu gibi dağılacaktı. Çünkü gizlice şehre girdiğimiz söylentisi yayılmıştı. Arkadaşlara: "ileri!" dedim. Bir kaç dakika sonra, Ayşe Kadın Topçu Kışlası önündeydik. Kapıdaki nöbetçiler, bizi görmeleriyle içeriye kaçmaları bir oldu. Büyük Kapıdan daldık· Yanıma, Bulgarca bilen dört kişi almıştım. Birine işaret ettim, ileri fırladı ve patırtıya koşup gelen Kışla Komutanına:

- Şehir tamamıyla çevrili. Hayatınız güvendedir, kışladan çıkmayınız! Dedirttim.

Bulgar Ordusundaki panik, her haliyle gözüküyordu. Balkan savaşının ilk döneminde biz de ayni haleti ruhiye içine düşmüş ve yenilmiştik. Bulgar subayı, başını önüne eğdi ve odasına doğru yürüdü. Kapıyı, üstüne kapattık ki, ne görelim: bir tabura yakın asker, ricat hazırlığı içinde ve kaputları simit gibi boyunlarında, büyük avluda, saf nizamındadırlar. Allahtan ki, silahları ilerde çatılmış ve emir bekliyorlar! Hiç duraksamadan, yanımda Bulgarca tercümanımla, komutanları olduğu anlaşılan Subaya doğru yürüdüm. Beni görünce, afalladı. Selam verdim nezaketle selamımı aldı, tercümanım, aynı şeyleri makineli tüfek gibi tekrarladı. Bu sırada bizimkiler avluya girmişler, çatılı tüfekleri çevirmişlerdi. Subaya, Kışla komutanının teslim olduğunu, içerde muhafaza altına alındığını bildirdim. Artık Kışla elimize geçmişti. Hükümeti ele geçirmek için dışarıya çıkmıştık ki bir de ne görelim: Önlerinde Hahamları, arkalarında muzikalarıyla Musevi vatandaşlar bizi karşılamaya çıkmışlar. Kendilerine dağılmalarını söyledim ve Hükümet binasına ilerledik· Binada bir müfrezeden fazla asker yokmuş. Onları bir odaya tıkmak ve silahlarını almak zor olmadı."

Böylece harekat kısa zamanda neticesini verdi ve Edirne hiçbir mukavemetle karşılaşılmadan 21 Temmuz'da geri alındı. Osmanlı Ordusu, Meriç'e kadar rahatça gelmiş ancak Osmanlı Hükümetinin birkaç küçük akın dışında nehrin batısına geçmemişti.

Avrupa'nın büyük devletleri, Midye-Enez hattını geçmemesi için Osmanlı İmparatorluğu'na büyük baskı uyguluyorlardı. Bu baskı semeresini verdi ve İmparatorluk üstün bir durumda olmasına rağmen İngiltere'nin ve Fransa'nın baskılarıyla 10 Ağustos 1913'te Balkan Savaşları'nı bitiren Bükreş Antlaşması'nı imzaladı. Antlaşma ile Meriç'in doğusundaki toprakların Osmanlı İmparatorluğu'na ait olduğu kabul edilmişti.

1912 Balkan Savaşında Bulgar Katliamından sonra Meriç Nehrine atılan Müslüman Türkler

RODOPLAR VE BATI TRAKYA KURTARILIYOR

Doğu Trakya yeniden ele geçirilmişti ama Osmanlı İmparatorluğu'nun ana topraklarından olan Batı Trakya hala işgal altındaydı. Doğu Trakya'yı kaybedince batıda kalan Türkler'e çok büyük eziyetler yapmaya başlayan Bulgarlar, Batı Trakya'daki Müslümanlar'ı din değiştirmeye zorluyorlar, kabul etmeyenleri katlediyorlardı.

Osmanlı Ordusu'ndaki subaylar, Bulgarlar'ın zulmünü engellemek için Meriç'in batısına "yarı resmi" bir kuvvetle geçilmesi teklifini ortaya attılar ve hükümete yapılan baskılar sonucu bu düşünce kabul edildi.

Osmanlı Devleti, Avrupa başkentlerindeki elçilerine Bulgar zülmünü engellemek ve halkı korumak için bölgeye bazı küçük birlikler gönderilmesinin Meriç'i geçmek olarak anlaşılmaması gerektiğini söyledi. Birinci Balkan Savaşı'nın aksine ikincisinde başarılı olunması ve Osmanlılar için manevi değeri büyük olan Edirne'nin geri alınması, İttihad ve Terakki yönetiminin kendine olan güvenini arttırmıştı.

Osmanlı gizli istihbaratı örgütü olan Teşkilat-ı Mahsusa'nın, yöneticilerinden Eşref Beyi'in, yani Eşref Kuşçubaşı'nın, 'Umum Çeteler Kumandalığı' adı altında kurulan gayriresmi bir kuvvetle (Fedailer Birliği) Batı Trakya'ya girmesine karar verildi. Birlikte, Eşref Bey dışında 15 subay ve 100 seçme er bulunuyordu. Enver Paşa, bölgedeki birliklere Eşref Bey'in ihtiyaçlarının karşılanması emrini vermiş ve Eşref Müfrezesi olarak da adlandırılan birlik 15 Ağustos 1913'te Batı Trakya'ya (yani Doğu Rodoplara) girmişti. Türk askerleri Batı Trakya'ya girdiklerinde, 1200 kişiden oluşan Domuzciyef çetesinin Ortaköy'de katlettiği Türk vatandaşlarının cesetleriyle karşılaşmışlardı. Harekete geçen Türk birliği, 16 Ağustos 1913'te Koşukavak'a girdi ve çıkan çatışmada çete yokedildi, reisleri Domuzciyef de esir alındı. Domuzciyef yaptıklarının cezasını mahkeme edildikten sonra hayatıyla ödedi. Koşukavak çarpışmasında; 1.200 silah ele geçirildi ve Türklere dağıtıldı. Bu silahlarla bölgede yaşayan Türklerden Milis Kuvvetler teşkil edildi.

Domuzciyef'in çetesinin imha edilmesi, dağlara gizlenmiş Türklere cesaret verdi. Ayrıca, 18 Ağustos'ta Mestanlı'yı muharebesiz, 19 Ağustos'ta da bir Bulgar süvari alayı ile yapılan kısa bir muharebeden sonra Kırcaali ele geçirildi. Kitle halinde gönüllü kuvvetlere katılan Türk/İslam milislerinden de 600 kişilik bir tabur teşkil edildi ve tabur komutanlığına Talat Paşa'nın dayısı atandı. Mestanlı ve Kırcaali'de yerli hükümet reisleri tayin edilerek akıncı müfrezelerinin geri aldığı üç kazada asayiş sağlandı.

Eşref Kuşçubaşı'nın küçük birliği, arka arkaya büyük başarılara imza atıyordu fakat Enver Paşa, 19 Ağustos tarihli bir telgrafla Eşref Bey'e daha ileri gitmemesini emretti.

Eşref Bey, durumu Selim Sami ve Cihangiroğlu'na anlattı. Hükümet kendilerini dönmek için sıkıştırıyordu; fakat Enver Bey ilerlemelerinden yana idi. Kendilerine yeni bir komuta gücü de vermişti. Eşref Beyin bu sözlerini dikkatle dinleyen Selim Sami, kesin bir tavırla konuştu:

"Bak, ağabey! Ben, bir adım geri dönmem! İnsanda, haysiyet ve şeref duygusu olmalı! Allah hiç bir milleti, miskin hükümetlerin elinde oyuncak yapmasın! Yenersin, yenilirsin, hepsi olur ama böyle facialar olmaz! Biz buradan ayrıldığımız an, burası bir insan mezbahasına döner. Bu masum insanları savunmasız bırakamayız... Şimdi siz, resmi bir rapor yazarsınız: Selim Sami şehit oldu. Onun intikamını almak için bir bölüm kıtalarımız ileriye atıldı, diğer kısmı dağıldı, toplamakla uğraşıyoruz." dersiniz. Biz de Cihangiroğlu ile birlikte varabileceğimiz yere kadar varırız. Kaderde şahadet mertebesine erişmek varsa, ölürüz; hiç olmazsa, arkamızda bıraktığımız tarlaları, insanları seyretmek utancından kurtuluruz. Ben, şu andan itibaren şehit düştüm: kıtalarım da benim intikamımı almak için Bulgar topraklarında ilerliyorlar!"

Batı Trakya'da Bulgarlar tarafından zorla Hristiyanlaştırılan bir Müslüman Türk...

Eşref Bey, kardeşinin teklifini uygun buldu. Böyle bir tertip, bir süre daha "ileri hareketi" nin mazereti olabilirdi. Eşref Bey, teklif edilen raporu yazarak 10. Kolordu Komutanlığı aracılığıyla Harbiye Nezaretine ulaştırdı.

Selim Sami gibi bir kahramanın ölümü, İstanbul'u ayağa kaldırmıştı. Başta Padişah olmak üzere, bütün Kabine üyeleri, bütün gazeteler, Halk, mevlitler okunuyor, kahramanlıklarını anlatan yazılar yazılıyor, nutuklar veriliyordu Padişah Sultan Reşat kendisine, Bulgar Çarının hediye ettiği Bulgar Komutanın kılıcını ve atını gönderen bu "Kahraman Mücahit" e her tarafta mevlitler okutulmasını irade ediyordu.

Akıncı Müfreze Komutanları da; onca çaba ve mücadeleden sonra, bu toprakların bırakılmasına razı değillerdi.

Kuşçubaşı Eşref Bey, Rodop ve Batı Trakya'nın ele geçirilmesi için yeni kuvvetlere duyulan ihtiyacı ve gelişen siyasi durumu görüşmek üzere Enver Bey ile 22 Ağustos 1913'te Ortaköy'de buluşarak; "Batı Trakya'nın tamamının işgal edilmesi, gönüllü olarak Batı Trakya'ya geçmek üzere bazı subaylara özel izin verilmesi" hususunu kararlaştırdılar.

Bu kararla çoğunluğu Trabzon'daki tümenden ve diğer birliklerden gönüllü olarak Batı Trakya kuvvetlerine katılan subaylar şunlardı:

"Trabzon Redif Tümeni Kurmay Başkanı Binbaşı Süleyman Askeri Bey, bölüğü ile birlikte Yüzbaşı İlyas ve Üsteğmen Ömer Lütfi Bey, Yüzbaşı Akkalı Kasım Bey, Üsteğmen Arif Bey, Üsteğmen Fuat (Balkan) Bey, Teğmen Beykozlu Reşat Bey, Üsteğmen Sadık Bey, kendi nizamiye piyade bölüğü ile Yüzbaşı Beşiktaşlı Ekrem Bey, Yüzbaşı İhsan (Eryavuz) Bey, Manastırlı Hüsrev Sami Bey ve Çerkez Reşit (Çerkez Ethem'in ağabeyi), Yüzbaşı Yakup Cemil idi. Ayrıca, Yüzbaşı Çolak İbrahim Bey, Yüzbaşı Kasık'lı Ali Rıza Bey, Yüzbaşı Hilmi Bey (Irak'ta şehit), Yüzbaşı Fahri (şehit), Üsteğmen Fahri Bey, Üsteğmen Manastırlı Halim (Irak'ta şehit), Üsteğmen İskeçeli Arif, Üsteğmen Şehreminli Sadık, Teğmen Nişantaşılı Sıtkı (şehit), Teğmen Filibe'li Halim Cevad Bey, Teğmen Beykoz'lu Hasan Bey, Teğmen Tahsin Bey, Teğmen Refik Bey, Teğmen Besim, Selim Sami (Eşref'in kardeşi), Çakır Efe, Sapanca'lı Hakkı Bey, Tatar Hasan, Cihangiroğlu İbrahim, Beşiktaşlı Kemal, Ahmet Kaptan (Eşref'in kardeşi), Giritli İsmail Kaptan, Karakaş İbrahim Bey, Silahçı Hüseyin Bey ve Karagümrük'lü Etem Nuri Bey, Mamaka Mustafa Kaptan, Said Kaptan katılmışlardır.

Bu kadro, bir ordunun Savaş Beyni olabilirdi.

Yeni kadro, bir durum muhakemesi yaptı. Kırcaali şehrinin elde kalması, bir baskınla kaybedilmemesi için, hemen Gümülcine'nin kurtarılması gerekti. İş yine Selim Sami'ye düşüyordu... Burasının da baskın'la alınması lazımdı. Ancak Gümülcine'de Rus ordusunun en yaman süvari albaylarından biri olan Dimitriyef vardı. Bu Dimitriyef, kendi inisiyatifi ile Aziz Paşa fırkasını (Tümenini) tutsak etmişti. Ayrıca Bulgar Çetelerinin en kurnaz ve hırslı kaptan-

larından biri olan Tana, (Tane Vayvoda) iki bini aşkın çetesiyle Gümülcine'yi koruyordu.

Tam harekat başlayacağı sırada bir olay, herkesi şaşırttı: çünkü gönüllüler arasına sızmayı başaran Albay Dimitriyef'in bir casusu yakalanmış ve kendisinin, Eşref Beyi vurmakla görevlendirildiği öğrenilmişti. Bu görevi başarırsa, kendisine 3000 altın verilecekti! Bu casustan, Gümülcine'de bütün kuvvetlerin savaşa hazır olarak bekletildiği de öğrenilmişti. Kurmay heyeti hemen planı değiştirdi: yalnız Gümülcine üstüne değil, hem Gümülcine, hem de Dimetoka üstüne gidilecek, böylece şaşırtmaca yapılacaktı. Hedef, elbette Gümülcine idi ama Dimetoka üzerinde yapılacak şiddetli baskın, karşı tarafı şaşırtacaktı.

İkili baskın, sabaha karşı gerçekleştirildi. Düşman, hazırlıklı bekliyor, siperleri şiddetle savunuyordu. Eğer buradan da sökülecek olursa, bütün Batı Trakya'nın elden çıkacağını bilerek dövüşüyordu. Eşref Bey kuvvetleri de, bu savaşı kazanmamaları halinde Kırcaali'yi bile kaybedeceklerini iyice bilmekteydiler. Selim Sami, asıl düşman kuvvetlerinin yığıldığı Gümülcine'yi ele geçirmenin aynı zamanda, Dimetoka'yı da ele geçirmek olduğunu düşünüyor, bunun için de akıl almaz gerilla oyunlarıyla ummadıkları yerlerden saldırıyor, ya yarıp geçiyor, ya da geri çekiliyordu. Tarihin elbette en büyük değil, fakat her halde en kanlı savaşlarından biri olmaktaydı: Dere gibi kan akıyordu!

Sonunda Bulgarlar çekilmeye başladılar. Selim Sami, merhameti bırakmış, esir almayı yasaklamıştı. Düşman bulunduğu yerde öldürülecekti! Şehre girdiler. Eşref Beyin piyadeleri şehre yaklaşırken, Selim Sami ve Cihangiroğlu'nun süvarileri Dimetoka'ya giriyorlardı. Varoşlardaki kısa bir çarpışmadan sonra şehre girdiler ve Bulgarlar teslim oldu. Böylece, Dimetoka ve Gümülcine'nin ele geçmesi, Batı Trakya'nın temizlenmesi demekti. Bu, bir rüyanın gerçekleşmesiydi! Enver Beyin bu zafer üzerine Eşref Beye yazdığı mektupta, gözyaşı damlaları vardı. Zafer, o kadar akıl almaz bir ferahlık ve sevinç yaratmıştı ki. İstanbul gazeteleri bile, "Bulgar zulümlerine dayanamayan halkın feryatları üzerine, hudut bölgelerinde ciddi tedbirler alındığını" yazmaya başlamışlardı.

Artık komuta heyeti, kurtarılan topraklar üzerinde bağımsız bir Türk Devleti kurma kararına varmıştı. Daha önce yapılmış teşkilat geliştiriliyor, dini ve idari işlerle uğraşan mercilere yetkileri ve sorumlulukları bildiriliyor, mühürler kazılıyordu.

Durumu ve kararı Eşref Bey, Enver Beye bildirdiği zaman, Enver Bey büyük bir heyecanla kararı destekledi. Bulgar toprakları üzerinde kurulacak yeni ve bağımsız bir Türk Devleti, bazı büyük devletlerin pekala işine gelebilecek ve belki de resmen tanınmasına yol açacaktı.

Enver Paşa'nın "Süavi" takma adıyla Eşref Beye yazdığı mektupların birinde şu satırları okuyoruz:

"Mıntıka Komutanlarının bazıları tarafından yapılan müracaatlardan anladığıma göre, henüz Batı Trakya'da ne yapılabileceği onlar tarafından anlaşılamamış... Bunlar, Batı Trakya'da çok silah ve kolluk kuvveti kullanarak bu işlerin hükümet tarafından yürütüleceğini sanıyorlar. Hiç bir Kabine'nin çete idare ettiği görülmemiştir! En çok bu mıntıkada yapılacak bir iki çarpışmada onlara üstün gelemezse, meydan çeteye kalır. Size yakında dört beş bin silah, ayakkabı vb... göndereceğiz."

1913'te Edirne'yi kurtarmaya Giden Osmanlı Türk Askerlerinin Lüleburgaz - Karıştıran Köprüsü'nden geçişi

Batı Trakya Harekatı'nın 2'nci Safhası;

Kırcaali'de 31 Ağustos 1913'te Türk Milis Kuvvetleriyle Albay Dimitrief çetesi arasında kısa bir çatışmadan sonra Batı Trakya'nın merkezi olan Gümülcüne'yi ele geçiren kuvvetlerimiz, daha sonra hızla Dimetoka'ya yöneldiler ve Dimetoka'daki Bulgar kuvvetlerinin direnci kırılınca Bulgarları teslim aldılar.

Gümülcüne'yi kurtaran Selim Sami ve Cihangiroğlu İbrahim Bey'in komutasındaki kuvvetler, 1 Eylül 1913'de İskeçe'yi de düşman işgalinden kurtardılar. İskeçe'de bol miktarda silah ve malzeme ele geçirilmiş ve artık Batı Trakya'da kurtarılacak bir tek Dedeağaç kalmıştı. Sofulu, Ferecik ve Kumçiftlik yakınlarında tutunmaya çalışan Bulgarlarla Türk Kuvvetleri arasında 22-23 Eylül'de kanlı çarpışmalar meydana gelmiş ve burada da tutunamayan Bulgarlar, o günlerde Yunan işgalindeki Dedeağaç'a sığınmışlardı.

Türk kuvvetlerinin harekatından rahatsızlık duyan Avrupa devletleri, Edirne'nin Türkler'de kalmasını kabul ediyor fakat birliklerin daha fazla ileri git-

mesini istemiyorlardı. Baskılara daha fazla dayanamayan Osmanlı hükümeti de asıl amaçları olan Edirne'nin alındığını ve artık Batı Trakya'daki birliklerin geri dönmesini istedi.

Osmanlı Hükümeti'nin Batı Trakya'da daha fazla ilerlemek isteyen Eşref Bey'in fikrini benimsemeyişinin sonucu olarak; Eşref Bey ve arkadaşları ileri harekatı durdurmak zorunda kaldılar. Osmanlı Devleti'nden istediği desteği alamayan Eşref ve Süleyman Askeri Bey ile gönüllü kuvvetler, buna karşılık 31 Ağustos 1913'de Batı Trakya Türk Cumhuriyeti (BTTC)'ni kurdular. Başkenti Gümülcüne olan bu yeni Türk Devletinin yönetim şekli Cumhuriyet olarak benimsendi ve Devlet Başkanlığına müderris Salih Hoca getirildi.

Diğer taraftan Süleyman Askeri Bey de, Erkan-ı Harbiye ve Garbi Trakya Hükümeti İcraiye Reisi olarak bütün yetkileri elinde bulundurarak hükümetin de üzerinde bir otoriteye sahip olmuştu. Ayrıca Yüzbaşı İhsan Bey Topçu Kuvvetleri Komutanılığına, Binbaşı İlyas Bey Süvari Kuvvetleri Komutalığına, Serficeli Ekrem ve İskeçeli Arif Beyler Akıncı Kuvvetleri Komutanlığına, Kısıklı Cemil Bey Hücum Tabur Komutanlığına tayin edilmişlerdi. Milli Kuvvetler Komutanlığına Kuşçubaşı Eşref Sencer Bey, Kuva-yi Milliye Müfreze Komutanlıklarını da Manastırlı Hüsrev Sami-Cihangiroğlu İbrahim üstlenirken, Üsteğmen Manastırlı Halim Bey de Harekat Şube Müdürlüğüne atandı.

Bu gelişmelere rağmen Osmanlı Genelkurmay'ının 'geri dönün' emri üzerine; Hükümet Reisi mühürlü, Kuşçubaşı Eşref Bey imzalı ve altında Süleyman Askeri Bey'in parafının olduğu 12 Eylül 1913 tarihli ve birer sureti; Babı Ali'ye, Başkomutanlığa, 10'uncu Kolordu Komutanı Hurşid Paşa'ya ve 10. Kolordu Kurmay Başkanı Yarbay Enver Bey'e gönderilen yazı özetle şöyle idi;

"*O güne kadar yapılan harekatı anlatmayı müteakip, Batı Trakya'dan geri çekilme sebepleri ve geri çekilmeden sonra Bulgarların buradaki Türk/İslam ahaliye zulüm yaptığını, bu nedenle tekrar harekete geçildiğini ve artık müstakil bir hükümet olduklarını, Osmanlı ile manevi ilişkileri saklı kalmak kaydıyla maddi ilişkilerini kestiklerini, hudutlarının; Mestakarasu'dan Bahrisedif (Ege Denizi) sahilini takiben Dedeağaç'ta içerde Enez hududuna ve diğer taraftan da Sofulu, Dimetoka civarından Ortaköy'ün köprüsüne ve Bulgar hududunun eski hudutlarına ve oradan Kırcaali ile Aydoğmuş'dan eski hudutları da takiben Makas boğazı ve sabık (eski) hudut boyunca olduğunu, ülkeye girişlerin pasaportla olacağını ve uluslararası hukuk gereği hükümetlerine iltica edenlerin geri verilmeyeceğini ve Garbi Trakya Hükümeti Muvakkatesi'nin istiklalinin ilan edildiğini*" içeren cevap gönderildi.

Kuşçubaşı Eşref, Selim Sami ve Süleyman Askeri Bey'in imzalayarak Batı Trakya Müslüman Türk halkına yayınladıkları "Gümülcüne Mazlum Ahalisine" başlıklı bildiri de şöyleydi:

"Amacımız Bıçak Altında Bulunan Sizleri Kurtarmaktır!"

"...Bulgarların Türklerimize karşı göstermekte oldukları şeniane mezalim dolayısıyla sabırlarımız tükenerek bıçakta ve kucakta bulunan masum halkı kurtarmak azmiyle Garbi Trakya'yı işgale mecbur kaldık. Fakat ahvali hazırai siyasiyyemiz icabı Hükümeti Osmaniyye bizim bu harekatımızı muvafık bulmayarak bizi mene kalkıştı. Naçar harekete geçtik ve Gümülcüne livası (vilayeti) Türklerini tahlise geldik. Maalesef bu kere de hükümetimizce avdetimiz katiyetle emir olunmaktadır. Başta Rus olmak üzere bazı taraftarı hükümetler bizim bu hareketimizi mütareke ahkamına uygun bulmamaktadırlar. Halbuki burada bıçak altında can vermiş ve vermekte olan Türklerimizin hayat ve ismetleri hiçbir taraftan tahtı emniyet ve kefalete bağlanmış değildir. Buna fikir yoran da bulunmamaktadır. Bu sebepten ve bundan böyle biz emirlerimizi vicdan ve ilhamlarımızı akl ve mantık ve besaleti şahsiyyelerimizden almak ve ona göre harekete geçmek mecburiyetinde kalmış olduk. İşte bugünden itibaren muvakkat olarak teşkil eylediğimiz hükümeti muvakkatimizi Garbi Trakya Hükümeti Müstakilesi namına tahvil ile ilanı istiklal eylediğimizi bilcümle hükümetlere ve alemi insaniyete ilan eylemekle fahru şeref duyduğumuz ilan olunur. Tevfik ulu Allahımızdandır.

Mühür
Garbi Trakya Teşkilatı Milliye Kumandanlığı
İmzalar : Süleyman Askeri, Kuşçubaşı Eşref, Selim Sami

Geçici hükümetin kurulması baskıları azaltmayınca 25 Eylül'de geçici hükümet tam bağımsızlığını ilan etti ve böylece 'Garb-i Trakya Hükümet-i Müstakilesi', yani 'Batı Trakya Bağımsız Devleti' kuruldu. Bağımsızlık ilanını bölge halkı sevinçle karşılamış, yeni devletin bayrağı Osmanlı İmparatorluğu'nun bayrağı ile birlikte Batı Trakya'nın her yerine asılmıştı.

YUNANLILAR, DEDEAĞAÇ ŞEHRİNİ BTTC'NE TESLİM EDİYOR

Dedeağaç Balkan Savaşları sırasında Yunanlılar tarafından işgal edilmişti. Trakya'nın Ege Denizi'ne tek çıkış yeri olması bakımından, çok önemli bir kentti. BTTC tarafından Dedeağaç'ın "Bir Türk kenti olduğu, Yunan Kuvvetlerinin Dedeağaç'tan derhal çekilmesi" gerektiği, Yunan Hükümeti'ne iletildi ve Süleyman Askeri Bey Komutasındaki kuvvetler de Dedeağaç'a doğru ilerlemeye başladı. Bunun üzerine Yunan Kuvvetleri, 2 Ekim 1913'de Dedeağaç'dan çekildi ve böylece Dedeağaç BTTC sınırlarına dahil edilmiş oldu. Dedeağaç'ın alınmasıyla Batı Trakya Hükümeti, Avrupa ile ilişkilerde kritik ve zengin bir ticaret limanına kavuşmuş, ekonomik ve mali kaynaklara yönelik hakimiyette de önemli gelişmeler sağlamıştı.

Bu arada Batı Trakya Türk ordusunun 4 Ekim 1913'deki mevcudu da 29.000 personele ulaşmıştı.

Osmanlı Hükümeti'nin Batı Trakya'yı boşaltma emrine karşı yapılan bağımsızlık ilanı ve Dedeağaç'ın da geri alınması üzerine; Dedeağaç, Gümülcüne, İskeçe, Kırcaali, Darıdere, Koşukavak başta olmak üzere Batı Trakya ve Rodopların her yerinde büyük bir zafer-şenlik ilan edilerek, anılan yerlerde Garbi Trakya Hükümeti Müstakilesi'nin Ay Yıldızlı, yeşil, beyaz, siyah renkli milli bayrağı törenle resmi binalara çekildi.

Dedeağaç'ın geri alınmasından sonra Batı Trakya Hükümeti yöneticileri, amaçlarını dış dünyaya da duyurmak istemekteydiler. Bunun için Samuel Karaso adlı bir Museviye, resmi Batı Trakya Ajansı'nı kurdurdu ve Türkçe-Fransızca İndependant adlı bir gazete de çıkarmaya giriştiler.

Dedeağaç'ın alınmasından sonra, Türk akıncılarının Batı Trakya'ya girmelerine neden olan katliamları görmezden gelen "Büyük Devletler" Babı Ali'ye baskı yaparak Türk kuvvetlerinin bölgeden çekilmesini istediler.

Enver Bey, Eşref Bey'e gönderdiği mektupta, Osmanlı Hükümeti'nin Batılı Devletlere "Meriç'i batıya doğru geçmeyeceklerine dair söz verdiği", bu söz sebebiyle kurtarılmış olan toprakları kabul etmeyeceklerini bildirmiş, hatta Harbiye Nazırı Ahmet İzzet Paşa'nın; "Bu mesuliyetsiz çeteciler geri gelmezlerse istifa edeceğini" açıkladığını iletmiş, Eşref Bey'in "Bağımsız bir Türk Devleti" fikrine katılmadığını da ilave etmiştir.

Eşref Bey ve arkadaşları, BTTC oluşumundan sonra dikkatleri çekmemek

için geri planda kalmayı uygun görmüşlerdi. Onlar vatan ve millet sevgisi ile sadece görevlerinin gereğini yapıyor, Osmanlı Hükümeti'nin ve Avrupalı Devletlerin dikkatini çekmemeye çalışıyorlardı. Ancak BTTC'nin Avrupalı büyük devletler tarafında tanınması için de girişimlerde bulunuyorlardı.

BTTC'nin devletleşme çalışması hızlanmış, Yunan ve Bulgar posta pulları geçersiz sayılarak yerine, BTTC hükümeti tarafından yeni pullar bastırılmış ve Posta-Telgraf İdaresi kurulmuştu. Öte yandan, Batı Trakya'yı Bulgarlara karşı müdafaa etmek amacıyla savunma planları yapılmış ve askeri kuvvetler buna göre tertiplenmiştir. İstanbul'dan Eylül sonlarında 3.000 tüfek ve 500 sandık mermi getirilmiş, BTTC'nin silah ve cephane ihtiyaçları, gizlice Enver Bey tarafından temin edilmiştir. Ekim ayında ise devlet bütçesi hazırlanarak, asker sayısı 30.000 çıkartılmıştır. Bunların 6.000'i Osmanlı askerlerinden, geri kalan 24.000 ise bölgedeki Türk ahaliden oluşmuştur.

Bütün bu gelişmeler bize devlet yönetim organlarının teker teker tesis edildiğini gösterirken, Türklerin teşkilatçılık özelliğini de ortaya koymaktadır.

O sıralarda Gönüllü Kuvvetler kadrosunun önde gelen ve Darıdere'de 3.000 kişilik kuvvetin komutanı olan Yüzbaşı Yakup Cemil söz konusu süreci şöyle anlatır:

"Balkanlara hızla girip, kaybettiğimiz topraklarımızı geri almamız üzerine Düveli Muazzama (Büyük Devletler) derhal sadrazamın makamına koştular. Güya, Londra Antlaşması'nı tek taraflı olarak bozmuşuz, hemen işgal ettiğimiz topraklardan çıkmalıymışız. Kim kimin toprağını işgal etmişti? İttihat ve Terakki'nin uygun görmesiyle Süleyman Askeri Bey, Eşref Kuşçubaşı, Çerkez Reşid, Sapancalı Hakkı ve Fehmi Beyler gibi arkadaşlarla Meriç'i geçip Trakya'ya daldık. Gümülcüne, Kırcali, Dimetoka gibi yerleri bir bir geri aldık. Serez'e de el atıp Yunan hududuna dayandık. Bulgarların Ege bağlantısını kesmiş olduk· Avrupa ayağa kalktı. Dış baskıları azaltmak için Garb-i Trakya Muvakkat Hükümeti'ni kurduk· Bu bir cumhuriyetti ve Türk Tarihinde bir ilki gerçekleştirmiştik. Bayrağımız vardı, başkentimiz Gümülcüne'ydi, pul bile bastırmıştık·"

Merkezi Gümülcüne olan BTTC'yi; Yunanistan, Fransa, İtalya ve Avusturya tanıyınca, yeni devlet, uluslararası statü kazanmış oldu ve bu gelişme Sofya'da ve Osmanlı Yönetiminde telaş yarattı. Osmanlı Yönetimi, Batı Trakya'ya gönüllü giden Türk subaylarını geri çağırdı. Bulgarlar da boş durmayarak, sınıra kuvvet yığmaya başlamışlardı ve BTTC de, Bulgarların bu yığınağına, 50 bin kişilik milis kuvveti teşkil ederek karşılık verdi.

Türk tarihinde ilk defa bağımsız bir cumhuriyetin kuruluşundan, Balkanlardaki Hıristiyan devletlerden ziyade, Osmanlı Yönetimi endişeye düşmüştü.

Osmanlı aydınlarının BTTC'ne katılıp görev almaları, BTTC'nin Osmanlı Devleti'ne rakip olacağı kaygısı, Osmanlı ordusundaki subayların BTTC ordusuna katılma heves ve arzuları, Osmanlı ordusunun silah ve cephanelerinin BTTC ordusuna verilmesi gibi sebeplerden dolayı Osmanlı Devleti endişe içindeydi.

Osmanlı Hükümeti'nin bu zımni desteğinden cesaret alan Bulgarlar, yeni kurdukları ve başında General Toşef'in olduğu bir tümenle, 30 Eylül 1913'te BTTC'ye taarruz ettiler fakat 1.000 civarında ölü vererek geri çekilmek zorunda kaldılar. Bulgarların bu başarısızlığı üzerine Osmanlı Hükümeti'ne uluslararası baskı artmaya başladı ve Osmanlı Hükümeti, baskılardan bunalınca, Eşref Bey'i müzakere yapmak için İstanbul'a çağırdı.

Yapılan tüm itirazlara rağmen; Osmanlı Hükümeti'nin almış olduğu karar çok üzücüydü ve Batı Trakya Bulgarlara teslim edilecekti ve Bulgarlar da Edirne sevdasından vazgeçecekti.

İstanbul telaş içindeyken, bağımsız bir devlet olmanın gereklerini de yerine getirmeye çalışan Batı Trakya Türk Cumhuriyeti hükümeti, bağımsızlığın sebeplerini tüm devletlere ve bölge halkına ilan etmiş, ayrıca bu haklı sebepleri dünyaya duyurabilmek için resmi bir ajans olarak da Batı Trakya Haber Ajansı'nı kurmuş. Sınırlarda oluşturulan güvenlik sistemiyle pasaport kontrolü yapılmaya başlanmıştı. Nitekim Osmanlı hükümetinin en etkili isimlerinden olan Cemal Paşa, Eşref ve Süleyman Askeri Beyler'le görüşmek istediği zaman, Paşa'ya pasaportsuz olarak Batı Trakya Devleti'nin sınırlarının içerisine giremeyeceği söylenmişti. Paşa'nın Enver ve Talat Beyler'i araya koyması da hiçbir işe yaramamıştı.

Bulgaristan ve batılı devletler, BTTC gibi bağımsız bir devletin kurulmasını hiç hoş karşılamamışlar, Osmanlı İmparatorluğu da Rusya'nın tepkisinden çekinerek telaşa düşmüştü. Yunanistan ise, Bulgarlar'la yaşadığı problemler ve o günlerde Osmanlı İmparatorluğu ile Bulgaristan arasındaki anlaşma çabalarını engellemek için yeni hükümetten yararlanabileceğini düşünüyordu. Bu sebeple Yunanistan, 2 Ekim'de Batı Trakya Hükümeti'ne ellerinde tuttukları Dedeağaç'ı verdi ve hükümetle anlaşma zemini arayıp bazı vaatlerde bulundu.

Birinci Balkan Savaşı'ndaki acı yenilgilerden sonra ele geçirilen fırsatlar değerlendirilmiş, kaybedilen bölgelerden bir kısmı geri alınmıştı. Batılı devletlerin baskılarını engellemek için Meriç Nehri'nin batısına geçilmeyeceği taahhüt edilmiş ancak Batı Trakya'da yaşanan Bulgar zulümlerini engellemek amacıyla 116 kişilik gayrıresmi bir birlik, 15 Ağustos 1913'te Batı Trakya'ya geçmiş, Bulgarlarla yapılan mücadeleler neticesinde ve Osmanlı Devleti'ne yapılan baskıları engellemek için de Gümülcine'de geçici bir hükümet kurulmuştu.

116 kişiyle başlayan harekat, Osmanlı ordusundan gelen gönüllülerle ve mahalli halkın katılımlarıyla büyük başarılara imza atmış, hükümetin sınırları doğuda Meriç, güneyde Ege Denizi, batıda Struma-Karasu, kuzeyde Kırcaali-Robçoz hattına ulaşmıştı. Hükümet her türlü resmi teşkilatını da tamamlamış, sancak ve kazalara gerekli görevlileri atamıştı. Devletin askeri gücü 30 bin kişi olmakla birlikte 1913 Eylül'ünde hazırlanan bütçede 60 bin kişilik ödenek ayrılmıştı.

BTTC Devleti'nin Bütçesi

Değerli araştırmacı Tevfik Bıyıklıoğlu, Batı Trakya Cumhuriyeti'nin ilk bütçesi hakkında şu bilgileri veriyor:

"Gümülcine Hükümet Merkezinin memur ve hizmetlilerinin aylık masrafı 74.780 kuruş. Gümülcine'nin bir yıllık geliri ise: 3.421.521 kuruş. Kırcaali'nin aylık masrafı 29.305 kuruş, bir yıllık geliri ise, 1.150.000 kuruş. Darıdere Kazası da 17.945 kuruşluk bir masraf ve 550.000 kuruşluk bir gelir cetveli düzenlemişti.

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Yöneticileri
1. Hükümet Reisi Müderris Salih Efendi 2. İskeçe Eşrafından Mehmet Şükrü Paşa 3. Dedeağaç Kumandanı ve Hükümet Erkanından Binbaşı Süleyman Bey 4. İskeçe Müderrislerinden Hacı İsa Efendi 5. İskeçe Eşrafından Hilmi Paşa 6. Gümülcine Alimlerinden Ali Galip Efendi 7. Dedeağaç Eşrafından Hacı Saffet Efendi 8. İskeçe Eşrafından Mehmet Paşazade İbrahim Bey 9. Ahiçelebi (Paşmaklı - Smolyan) Eşrafından Hüseyin Paşa

Kırcaali'de 17.510, Darıdere'de 8:490, Gümülcine de ise, 35.000 silahlı kuvvet teşkili tasarlanıyordu. Yeni Devlet 65.000 silahlı güç besleyecek imkanı bütçesine koymuştu. Piyade erine 200, süvariye 350 kuruş aylık verilecekti. Kaza Hükümet Reislerine 1000 er, Batı Trakya Hükümet Başkanına da 2000 kuruş aylık verilmesi kararlaştırılmıştı.

Gümülcine Hükümet azasından Osman Nail Bey, bir münasebetle şöyle diyordu:

"Mevcut Kuvvetimiz 50.000'i bulmuştur. Yeter sayıda silah ve cephanemiz vardır. Yaver Paşa kolordusundan kalıp sakladığımız silah ve cephaneden yararlanıyoruz. Biz, İstanbul Konferansı kararlarını kabul edemeyiz!"

İlan edilen Cumhuriyeti ve hükümeti Yunanlılar ve Bulgarlar tanımak zorunda kalmışlardı. Hükümet hemen para ve pul bastırdı. Hükümetin geçici başkanlığına teşkilatın güvendiği Gümülcine Belediye Başkanı getirildi. Oluşturulan hükümetin üyeleri şunlardı: Cumhurbaşkanı Hafız Salih Efendi, Hafız Galip, Hacı Saffet Bey, Hüseyin Paşa, Mehmet Paşa, Hacı İsa Efendi, Şükrü Bey, Süleyman Askeri, Hilmi Paşa, Kuşçubaşı Eşref.

Teşkilat-ı Mahsusa'nın iki numaralı adamı Süleyman Askeri de yeni Cumhuriyet'in Genelkurmay Başkanı olmuştu. Emrinde oluşturduğu ordu kadrosu şöyleydi:

"Batı Trakya Genelkurmay 2. Başkanı Çerkes Raşit, Harekat Şube Müdürü Üsteğmen Manastırlı Halim, Topçu Kuvvetleri Komutanı Yüzbaşı İhsan Eryavuz, Süvari Kuvvetleri Komutanı Yüzbaşı İlyas Seçkin, Ağır Kuvvetler Komutanı Üsteğmen Ömer Lütfü, Akıncı Kuvvetler Komutanı Üsteğmen Serficeli Ekrem, Akıncı Kuvvetler İkinci Komutanı Üsteğmen İskeçeli Arif, Hücum Taburu Komutanı Yüzbaşı Kısıklılı Cemil, Milli Kuvvetler Komutanı Kuşçubaşı Eşref Sencer, Kuvayı Milliye Müfreze Komutanı Manastırlı Hüsrev Sami, Kuvayı Milliye Müfreze Komutanı Cihangiroğlu İbrahim..."

BATI TRAKYA TÜRK DEVLETİ BAĞIMSIZLIK BEYANNAMESİ

Malum olduğu veçhile, Babı Ali vakası "Edirne'yi kansız vermeyiz" diye yapılmış oldu. İttihatçılar tekrar, mevkie geçti. "Edirne'yi Vermeyiz" nakaratıyla harp temdid olundu. Dövüşüldü, evet, düşman eline Edirne düştü derken, Yunan'la Bulgar taksimde dövüşmeye başladılar. Bu, bizim için bir nimetti. Bunu takdir eden bulunmadı ki, "Enez-Midye" hattı diye bize bir hat gösterildi. Bu hat'da galip ve muvaffak olmuşçasına geçildi, "hududumuz burasıdır" denildi.

Halbuki Babı Ali vakası ne iddia ile meydana getirilmiş, Nazım Paşa gibi koca bir Başkumandan da neden bir kurşuna kurban gitmişti? Şimdi bu gösterilen hat'da mı kalıyorduk? Bin müşkülat ve yarım tertip isyan göstererek 10. Kolordu Kumandanımız Hurşit Paşa ile Enver Beyi harekete ikna ile adeta bomboş olan düşman cephesini yararak Edirne'yi alarak yapılan tehditlere kulak asmayarak, arzumuza muvaffak olduk. Ve hatta Harmanlı ovasına kadar Süvarilerimizle akınlarımızı ifada iken, ansızın Rusya'nın müdahalesi ileri sürülerek geri alınmamız vukua geldi.

Bizim bu ricatımızı gören Bulgar Çeteleri, gizlendikleri yerlerden tekrar çıkarak ve harekata geçerek garbi Trakya Türklerine taarruzlarını ve intikam alma hislerini teşdid eylediler. Protestolara verilen cevap, "Onlar gayri mesul ve ordu ile alakası olmayan şahıslardı' denmekle, baştan savulmuş oluyorduk! Sabır ise, bizde kalmadı. Onların çeteleri gayri mesul iseler, biz de "gayri mesul" sıfatını alabiliriz, denildi. Tarafımdan, en tanınmış çeteci arkadaşlarım tefrik olunarak "Bismillah' denip, Garbi Trakya'da zulüm yapmakta olan Bulgar çetelerinin merkezi bulunan Koşukavak'a kadar 95 kilometrelik, bir akın yürüyüşü ile, ansızın hücumumuzu yaptık.

Belediye Reisi Vasil ile 1200 kişiden mürekkep kaymakam Domuzciyef çetesinden 1000 küsur çeteci, köprübaşında sıkıştırılarak cümlesi tepelendiler. Ancak, Kumandanları Domuzciyef ile bir Doktorları ve 6 kadar çete kumandanı ile 83 esir elimize geçtiler. Bunun üzerine Kırcaali'de bulunan Bulgar süvari alay kumandanı, bunun intikamını almak için, resmi Askerleri ile harekete geçti. Bu alay da Allah'ın inayeti ile tarumar edilerek askerlik ve medeniyet kanunlarına muhalif harekette bulunan düşman Süvari Alay Kumandanı da, Divan-ı Harbimiz kararıyla kurşuna dizildi.

Bu icraatımızı gören düşman kudurarak her taraftan yeniden çetelerini saldırtmakla beraber, üstelik de bizim kuvvetlerimizin geri alınması hususunda Rusya'yı da ileri sürerek ısrarla tehdide başladılar. Maksatları birdi: Bir avuç kalan Türkleri de imha etmek ve Pomakları da "Siz evvelce Bulgar Hristiyan idiniz, yine eski dininize dönmeniz gerek" diye, Müderris Mustafa Efendi ve emsali Pomaklardan bir kaçını parçalayarak ve diğer halkı tehdit ederek mezalime devamı arzu etmektelerken, bu kerre Hükümeti mesbuamızdan aldığımız kati emirler avdetimiz talep olunmakta ise de, elli bin masum nüfusu bıçakta ve kucakta bırakarak, kan içinde yüzen bu bedbaht millete karşı, kancıkçasına sırt çevirerek avdetin kabil olamayacağından, rabıta-i maneviyemi arz ile beraber, bu günden itibaren Garbi Trakya Hükümeti Muvakkatesi altındaki çalışmamızı, Hükümeti Müstakilleye tebdil ve ilan, maalesef rabıta-i maddiyemiz, Hükümeti Osmaniyemizden kesmiş olduğumuzu ilana mecbur oluyoruz.

Mesta-Karasu'dan Akdeniz sahilini takiben Dedeağaç da Enez hududuna ve diğer taraftan da Sofulu, Dimetoka civarından Ortaköy'ün köprüsüne ve Bulgar hududunun eski hudutlarına ve oradan Kırcaali ile Aydoğmuş'tan eski hudutları da takiben Makas boğazı ve sabık Hudut boyuncadır.

Bu günden itibaren bu hudutlarımızdan, içeri ve dışarı pasaportsuz girenler ve çıkanlar mesuldürler. Merkezimiz, Gümülcine şehridir. Dedeağaç, İskeçe, Eğridere, Darıdere, Kırcaali, Koşukavak şehirler ve diğer hıza ve nahiyeleri idare etmektedirler. Hükümetimiz tam teşkilatla kurulmuştur. Şimdilik muvakkat bir zaman için, can, ırz ve mal üzerindeki hadiseleri cihet-ı Askeriyemiz muhakeme etmiş olacaktır.

Bundan gayri ahvaldeki vukuatı, Garbi Trakya adliyesi rüyet etmektedir. Bulgarlarla vaki muhasamatımızın, bizzat Garbi Trakya Hükümeti ile Bulgar Hükümeti arasında sulh takarrürüne değin devam edeceğini de ilana mecburuz.

Kuvvetlerimiz iltihak ve hükümetimize iltica eden bazı efrad ve zabitanın iadeleri, Hükümeti Osmaniyece talep edilmekte ise de, Hukuku Düvel (Devletler Hukuku) kaidelerine istinaden arz olunur ki, Garbi Trakya Hükümeti ile Osmanlı Devleti Aliyyesinin yekdiğerleriyle muahidelenmiş bu gibi iade-i mücrimin ve bahusus da siyasi mücrimler hakkında bir anlaşmamız olmadığından bu hususun da nazar-ı mütaleadan uzak bulundurulmaması istirham olur. Olbapta:

Garbi Trakya Hükümet-i Müstakillesi Reis namına: (Mühür)
Garbi Trakya Hükümeti Müstakillesi Riyaseti
EŞREF
19 Eylül 1329

BATI TRAKYA TÜRK DEVLETİNİN TEŞEKKÜLÜNDEN ÖNCEKİ VE SONRAKİ DURUM

29 Eylül 1913'de Osmanlı Devleti ile Bulgaristan arasında yapılan İstanbul Antlaşması ile Edirne dahil Doğu Trakya'nın Osmanlı Devleti'ne verilmesine karşılık Batı Trakya Bulgaristan'a bırakılmıştı. "Batı Trakya Geçici Hükûmeti" bu duruma karşı çıktı ve antlaşmayı tanımadığını ileri sürdü.

Aradan geçen süre içinde Geçici Hükûmet bütün bölgede teşkilatını kurdu ve 30.000 kişilik bir de savunma gücü (Ordu) oluşturdu. Bağımsızlığını ilan eden yeni yönetim, ilk olarak ülkenin sınırlarını belirledi, bağımsız devletin sembolü olan ay yıldızlı, yeşil, siyah ve beyaz bayrağını resmi binalara çekti, bütçesini hazırladı, pasaport uygulamasına geçti. Bu arada Osmanlı yasa ve tüzükleri aynen kabul edilerek davalara da Garbi Trakya Adliyesi bakmaya başlandı. Selanik doğumlu bir Yahudi olan Emanuel Karasu (Carasso) tarafından resmi bir haber ajansı kuruldu; Fransızca ve Türkçe olarak Müstakil-Indépendant adında bir gazete de çıkarıldı.

Bu gelişmeler üzerine Bulgaristan, bölgede yığınak yapmaya başladı. Ancak o dönemde Osmanlı Devleti, yeni kurulan bu devlete dış baskıların da etkisiyle olumlu bakmıyordu. Buna ilaveten İstanbul'daki siyasi iktidar kavgası ve kargaşası Batı Trakya'da böyle bir bağımsız devlet ile ilgilenme olanağını ortadan kaldırmıştı. Bunun üzerine Sadrazam Sait Halim Paşa hükûmeti, "Batı Trakya Geçici Hükûmeti" üzerine baskı yaparak bölgenin boşaltılmasını sağladı. Nitekim 29 Ekim 1913 tarihinde imzalanan İstanbul Antlaşmasıyla Osmanlı hükûmeti, Batı Trakya'yı bütünüyle Bulgaristan'a bıraktı.

BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN MİLLİ BAYRAĞININ ÖZELLİĞİ

Batı Trakya Cumhuriyeti'nin bayrağındaki ay yıldız; Türklüğü, yeşil; İslamiyeti, siyah; çekilen eza ve cefayı, beyaz ise kurtuluşu ifade ediyordu.

Batı Trakya Cumhuriyeti'nin bu özel bayrağı Osmanlı Devleti bayrağı ile bütün resmi dairelere çekilmişti. İdari ve adli makamlara, "fedakâr" insanlar tayin edilmişti. Batı Trakya Hükümeti'nin kurulması ile noktalanan Balkan harekatı, Teşkilat-ı Mahsusa lider ve elemanları için bir "eylem pratiği" hususiyeti taşımıştı.

BTTC Gümülcine Hükümet Binasında Bayrağımız göndere çekilirken

Batı Trakya Türk Cumhuriyetinin Pul ve Zarf Örneği

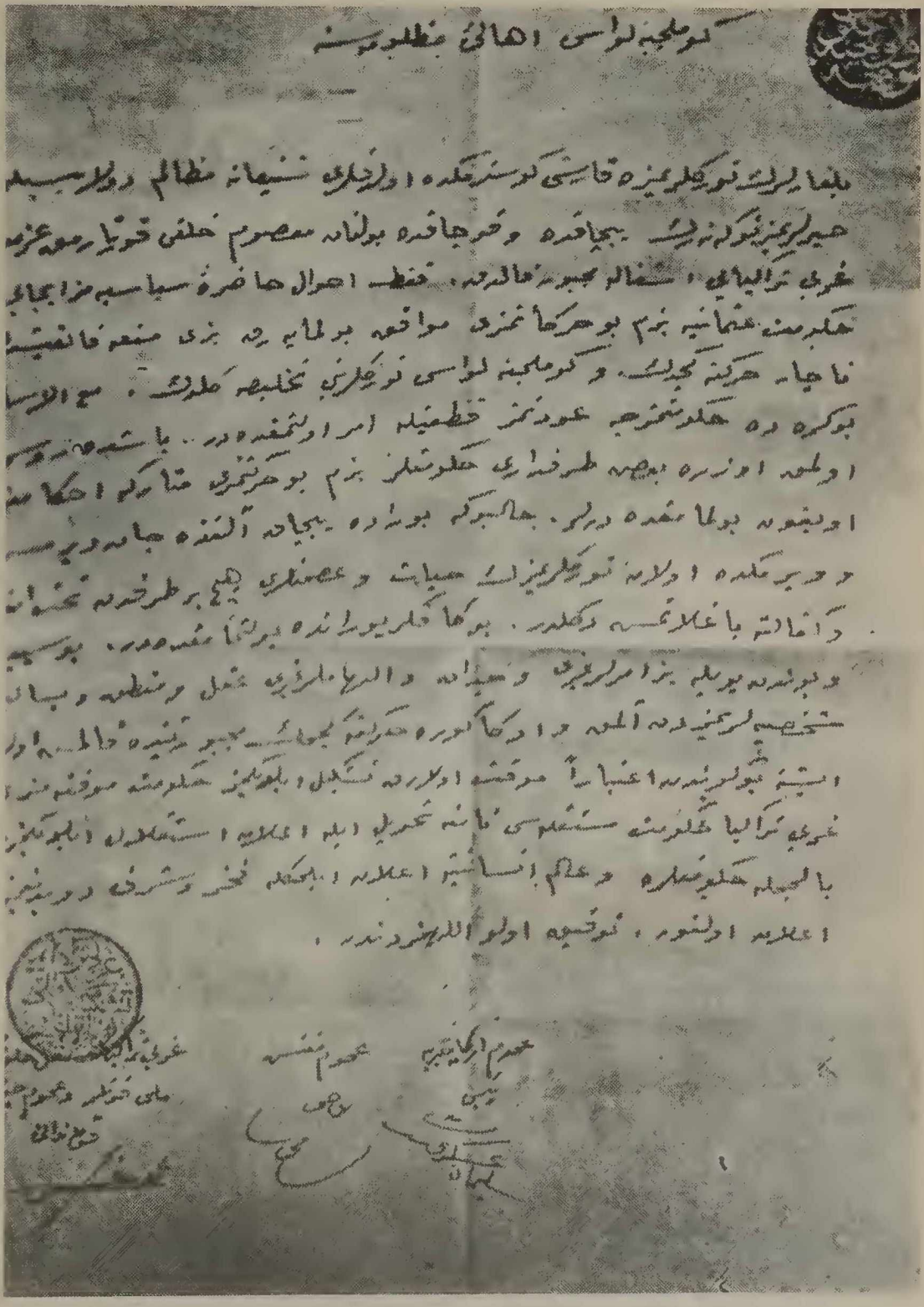

Garbi Trakya Hükümeti Muvakkatesinin
İstiklalini ilan Ettiğini Gümülcine Ahalisine Bildiren Beyanname

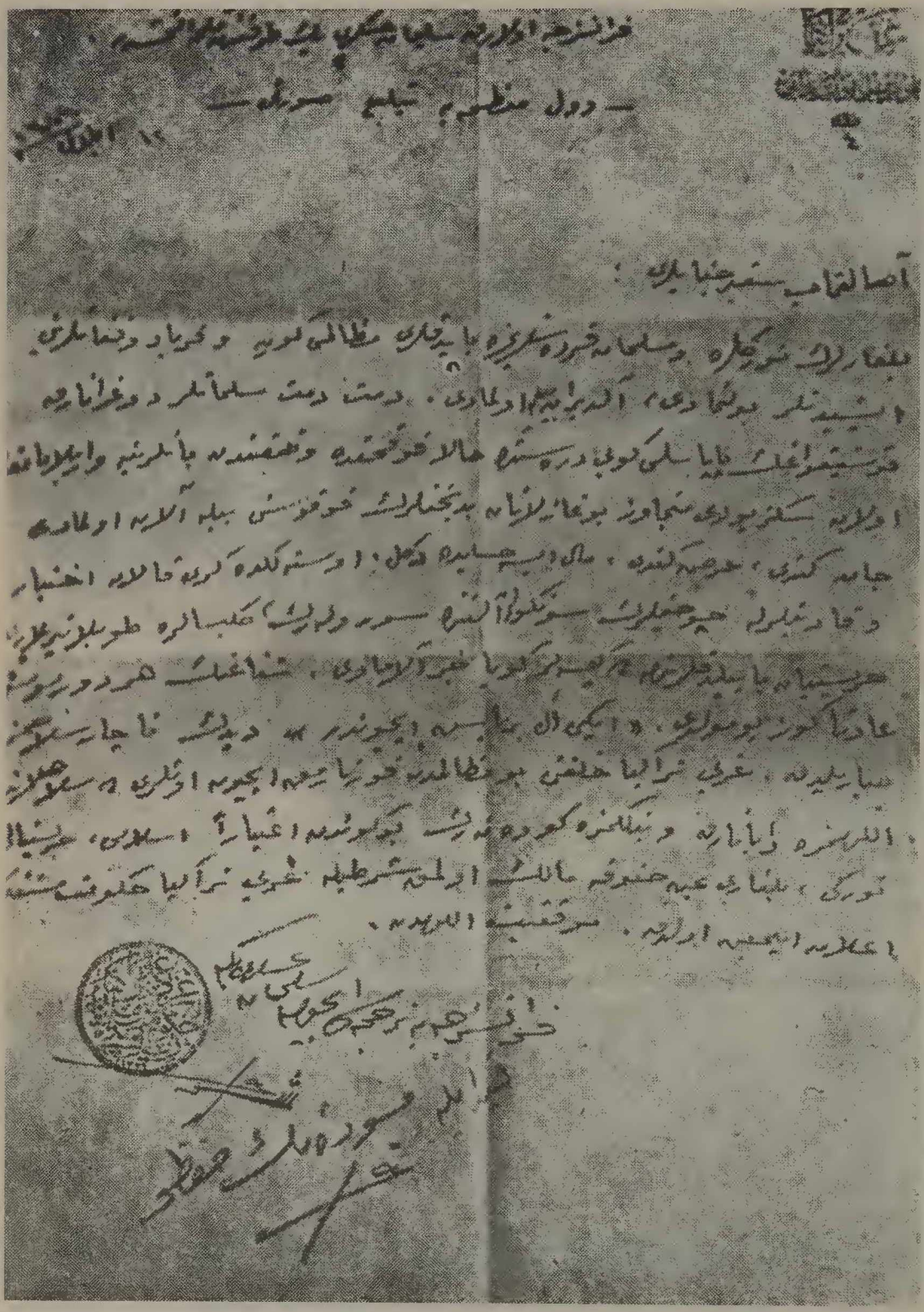

Garbi Trakya'nın İstiklalini İlan Ettiğini Yabancı Devletlere Bildiren Muhtıra

BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ'NİN YIKILIŞI

İstanbul Hükümeti, çeşitli yönlerden baskı altındaydı. Dış güçlerin yarattığı baskıdan başka, iç güçlerin baskısı da gittikçe ağırlaşarak hükümetin icraatı üzerinde etkili oluyordu.

Maliye Vekili Cavit Bey, Hükümete Para bulmak zorundaydı. Fransızlardan umduğu krediyi alabilmek için, barışın bir an önce yapılması gerekiyordu. Bu yüzden Cavit Bey, bütün ağırlığı ile Hükümeti sıkıştırmaktaydı. Buna dış güçlerin baskısı da eklenince, hükümet sorumlularının bir an önce Barış yapmak için gösterdikleri telaşı kavramak mümkündür.

Ayrıca, İttihat ve Terakki Fırkasının üç ağır topu, Enver, Talat ve Cemal Paşalar, Osmanlı Devletinin toprakları üzerinde kurulmakta olan yeni Batı Trakya Türk Devleti'ni garip bulmakta, hatta ilerisi için, bunu tehlikeli görmekteydiler. Çünkü Cemal Paşa, Batı Trakya'yı kuran arkadaşlarıyla görüşmek ve kendilerini ikna etmek için Batı Trakya'ya gideceğini söylediği zaman Eşref Bey, Cemal Paşa'ya aynen şu telgrafla cevap vermişti:

"*Bugün, Batı Trakya'da bağımsız bir hükümet teşekkül etmiştir. Sınırı, bayrağı, ordusu belli bu devletin sınırına girebilmek için, Osmanlı Devleti Aliyyesinin pasaportunu taşımak gerektir. Saygı değer şahsiyetinizle eski dostluğumuza dayanarak bu gerçeği hatırlamanızı, üzücü olaylara sebep vermemek amacı ile arz ederim.*"

Fakat bu telgraf Cemal Paşanın eline geçmeden Paşa hareket etmiş ve Koşukavak'a gelmişti. Milis Kuvvetleri kendisini karşıladılar ve Pasaport sordular. Osmanlı Devleti'nin Bahriye Nazırı ve İttihat Terakki Fırkasının üç paşasından bir Cemal Paşa'ya pasaport sormanın büyük bir anlamı vardı! Çok muhtemeldir ki o zamana kadar Eşref Beyi destekleyen Enver Paşa ve Talat Paşa da, bu olayın üzerinde uzun uzun düşünmüşlerdir!

Gerçi Cemal Paşa, Koşukavak'tan geriye dönmedi. Eşref Bey, telgrafını almadan hareket ettiğini öğrenince gereken ilgiyi gösterdi ve birlikte müzakereleri yürüttüler. Cemal Paşa Batı Trakya Devleti'nin fesih edilmesin istiyordu. Buradaki Türkler, isterlerse Anadolu'ya geçebilirlerdi. Yapılacak başka bir şey yoktu.

Enver Paşa da "Suavi" takma adıyla gönderdiği mektupta: "Sınırların teslimi zamanı artık yaklaşmakta olduğundan" söz ediyor, Bulgarlarla birlikte

Yunanlılara karşı savaşa girmek ihtimalinden bahsediyordu. En Sonra Talat Paşa İskeçe'ye geldi ve hayatının en çetin müzakeresini yaptı. Eşref Bey, bu toprakları kendi eliyle düşmana teslim edemeyeceğini bunun sorumluluğunu Cemal Paşa almak istiyorsa, gelip kendi eliyle bu suçu işlemesini teklif ediyordu. Talat Paşa dediklerini kabul etti ve Batı Trakya Türk Devletinin defin kağıdını, Cemal Paşa imzaladı.

Osmanlı Devleti'nin, 29 Eylül 1913'de Bulgaristan'la imzaladığı İstanbul Antlaşmasıyla, Meriç'in iki devlet arasında sınır olması, Edirne, Kırklareli ve Dimetoka'nın Osmanlı Devleti'ne verilmesi kabul edilmiş ve Batı Trakya Bulgaristan'a bırakılmıştır. Ayrıca, 14 Kasım 1913'te de Yunanistan ile imzalandı Atina antlaşmasıyla; Girit üzerinde hak iddia etmekten vazgeçilmiş, Ege adaları konusunda Londra Antlaşması'nın hükümleri kabul edilmiştir. Buna göre; Taşoz, İmroz (Gökçeada) ve Meis Adaları Osmanlı Devleti'ne, diğer adalar Yunanlılara, Balkan Savaşı'nın başında, geçici olarak İtalyanlara bırakılan On İki Ada (Menteşe Adaları) İtalya'ya verilmiştir.

Batılı devletlerin tavsiyeleri doğrultusunda Bulgaristan, delegelerini İstanbul'a göndermiş ve sınır tespit çalışmalarına başlanılmıştır. Bu antlaşmaya göre; Osmanlı Devleti, 25 Ekim/Kasım 1913'e kadar, "Trakya'yı Bulgarlara teslim edeceğini taahhüt" ediyordu. Ayrıca Osmanlı Hükümeti, Batı Trakya'nın hiçbir direnişle karşılaşılmaksızın Bulgar birlikleri tarafından işgal edilmesine fiilen yardım edeceğini vaat etmişti. Buna karşılık da Bulgarlar, Batı Trakya Müslümanlarını pek çok haktan yararlandırmayı taahhüt etmiş ve hiçbir zulüm ile takibatta bulunmayacakları ve derhal genel af ilan edeceklerini vaat etmişlerdi.

30 Ekim 1913'de sessizce terk edilen Batı Trakya'dan dolayı Türk Milleti yastaydı ve Osmanlı Hükümeti'nin başka devletlerin etkisinde kalacak kadar basiretsiz ve vizyonsuz kişilerden oluşması, bütün bu gelişmelerin nedeni olarak görülüyordu.

Osmanlı Hükümeti Bulgarlar üzerine ordu göndermektense, **Batı Trakya Türk Cumhuriyeti** (BTTC) üzerine ordu göndermeyi düşünüyordu. Düşmana değil de, BTTC üzerine kuvvet gönderme tehdidi, Osmanlı Devleti'nin düştüğü acıklı durumun bir göstergesiydi.

Osmanlı Devleti'nin baskıları üzerine, BTTC Hükümeti uzun müzakereler sonucu, "Osmanlı Devleti ile savaşalım" diye görüş belirtenlerin de bulunduğu bir ortamda, üzülerek tarihi kararı aldı. 56 günlük bir siyasi ömürden sonra BTTC Hükümeti, uluslararası hukuk kurallarına uygun şartlarla teslim edilecekti. Buna göre; Bulgarların BTTC halkına zulüm yapma ihtimallerine karşın, Osmanlı Devleti ile Bulgaristan anlaşma yapacak, Bulgaristan'ın Batı

Trakya'yı işgalini Osmanlı Devleti temin edecek ve Türkiye'ye göç edecek Batı Trakyalılara Osmanlı Devleti yer göstererek yardımcı olacaktı.

İstanbul Antlaşması ile Batı Trakya'nın Bulgaristan'a Osmanlı Devleti eliyle terk edilmesi, Türkler arasında çok büyük üzüntü ve hayal kırıklığı yarattı. Direnci giderek kırılan Eşref Bey de sonunda ikna edildi. BTTC'nin tavsiye sürecinde hisleri ile değil, akıl ve mantığı ile hareket eden Eşref Bey'in Osmanlı Hükümeti'ne bir şartı vardı; "*Osmanlı'dan kaynaklanan tüm baskıların kaynağı olan Cemal Paşa, İstanbul'dan Batı Trakya'ya gelerek, toprakları Bulgarlara bizzat kendisinin teslim etmesi idi.*"

Talat Paşa, Eşref Bey'in bu şartını kabul etmiş ve İstanbul'dan Edirne-Dimetoka-Dedeağaç yoluyla Gümülcüne'ye ve oradan da İskeçe'ye giden Cemal Paşa, bir gün sonra kendisine katılan Süleyman Askeri Bey'le birlikte Batı Trakya İcra Kuvvetleri Kumandanları'yla görüşür. Görüşmede, Bulgarların Batı Trakya'yı işgalleri hakkında şartlar kararlaştırılır ve kararlaştırılanlar da doğruca Cemal Paşa tarafından Bulgar generaline yazılır. Bu şartlar kabul edildikten sonra, "Batı Trakya Bağımsız Hükûmeti"'nin toprakları, General Lazarof komutasındaki Bulgar kuvvetlerince 30 Ekim 1913 tarihine kadar tamamen işgal edilir ve bu devlet sona erer. Böylece Ağustos 1913'ün ilk günlerinde, Batı Trakya'da büyük ümitlerle başlayan bu kurtuluş mücadelesi de üç ay sonra Ekim sonlarında acı bir düşkırıklığı ile sona erdi. Bölgede bir yoğunluk oluşturan Türkler ve yüzyıllardır Türk hakimiyeti altında kalan bu topraklar da Makedonya gibi hudutlar dışında bırakıldı.

Cemal Paşa da bir hafta sonra İstanbul'a döner. Bu gelişme üzerine Batı Trakya Hükümeti ileri gelenleriyle Kuşçubaşı Eşref, Selim Sami, Çerkez Reşit ve onlarla birlikte gelmiş diğer Türk subayları da İstanbul'a dönmek zorunda kaldılar.

Yine bu sırada Makedonya-Bulgar komitecileri Todor Aleksandrof ve General Protogerof'la görüşmek üzere Sofya'ya gitmiş olan Süleyman Askeri Bey de bu haberi alınca İstanbul'a döner.

Babı Ali Baskını'ndan sonra iktidarı doğrudan ele geçiren İttihat ve Terakki; İngiltere, Çarlık Rusyası ve Fransa'dan oluşup Osmanlı Devleti'ne karşı hasmane tutumunu göstermekten de çekinmeyen İtilaf bloğuna Bulgaristan'ın da katılması halinde durumun daha savaşın başında felakete dönüşeceğini çok iyi biliyordu. Bu nedenle İttihat ve Terakki ileri gelenleri Bulgaristan'ı; içinde Osmanlı'nın da bulunduğu/bulunacağı Almanya/Avusturya-Macaristan'dan oluşan İttifak Devletleri safına çekmeye çalışıyordu. Bu gerçekleştiği takdirde, subayına maaş dahi veremeyen Osmanlı Devleti, müttefikleri ile karadan birleşecek ve özellikle Almanya'dan askeri/ekonomik yardım alabilecekti.

Tevfik BIYIKLIOĞLU'nun Kaleminden Batı Trakya Türk Cumhuriyeti: BALKAN HARBİ SONUNDA TRAKYA MESELESİ

Berlin Andlaşmasının Osmanlı devletine sağladığı Balkan Sıra Dağlarının ve bütün Şarki Rumeli vilayetinin, devletin elinden çıkması (5 Nisan 1886 anlaşması), Trakya ve bütün Osmanlı devleti üzerinde büyük huzursuzluk yaratmıştı. Şarki Rumeli'yi de ilhaktan sonra Trakya ile Makedonya'ya da göz diken Bulgaristan'la Trakya arasında savunmaya elverişli Tuna ve Balkanlar gibi tabii bir hudut yoktu.

Osmanlı-Bulgar hududunun Boğazlara ve İstanbul'a yakınlığı (200-250 km.) ve daimi Bulgar tahrikatı Osmanlı devletini Trakya'da, bilhassa Kırklareli-Edirne-Mustafapaşa (Svilengrad) - Dedeağaç - Gümülcüne bölgesinde barış zamanında büyük kuvvetler bulundurmaya mecbur etmişti. Bulgaristan'a karşı sefer planına göre Anadolu'dan tertip edilen nizamiye ve redif tümenleri, Doğu Trakya'daki (İstanbul, Tekirdağ, Çanakkaele, Gelibolu, Kırklareli, Edirne) kuvvetlere katılıncaya kadar en aşağı bir aylık bir müddetin kazanılması gerekiyordu. En fena bir ihtimal olarak diğer Balkan devletlerinin yani Sırbistan, Karadağ ve Yunanistan'ın da Bulgaristan'la birleşmesi ve bu dört Balkan devletinin hep birden tecavüzleri halinde askeri durumun bir kat daha ağırlaşacağı muhakkaktı. Böyle bir ihtimale karşı Doğu Trakya'da Kırklareli ve Edirne'nin bir baskına karşı vaktinde birer kale olarak silahlandırılması ve Bizanslılar zamanından beri İstanbul savunmasındaki ehemmiyeti anlaşılmış olan Çatalca hattının da (Anastasyus Surları) hazırlanması lüzumu kendiliğinden meydana çıkar. Osmanlı Devleti, bu yerlerin tahkimi ve buralarda uzun menzilli ağır topların yerleştirilmesi için ciddi bir teşebbüste bile bulunamamıştır. Bu ihmalin, Bulgar ordusunu küçümsemekten ve bütün Balkan devletlerinin birleşmelerine pek de ihtimal verilmemekten ileri geliyordu.

Trakya'nın savunulması hususunda gösterilen gaflet ve ihmal Meşrutiyet devrinde de Balkan Harbine kadar devam edip gitmişti. Meşrutiyetin ikinci defa ilanından sonra (23 Temmuz 1908) ordu ve donanmanın bir politika aleti olarak kullanılması, ordunun muharebe kıymetini azaltmış ve Osmanlı devletinin yıkılmasında öldürücü bir amil olmuştur.[114]

Hürriyet gürültüleri sona erip yeni rejim kuvvetlenmeden evvela Avusturya-Macaristan (5 Ekim 1908) Bosna -Hersek'i ilhak etmiş, bir gün sonra da

114 Hikmet Bayur, **"Türk İnkılap Tarihi"**, C. I, s. 226.

Bulgaristan istiklalini ilan etmişti (6 Ekim 1908). Aynı günde de Girit kendisinin Yunanistan'la birleştiğini açıklamıştı.

Bu dış güçlüklerin arkasından çıkan ve 31 Mart Hadisesi diye anılan irtica vakası (13 Nisan 1909) İpek, Yakova, Priştine, Firzovik, Kaçanik ve İşkodra sahalarını kaplayan müslüman Arnavutluk isyanı (Mart Nisan 1910) ve İşkodra'nın Tuz bölgesinde hıristiyan Malisor isyanı (Mart 1911) gibi ciddi iç güçlükler ve kaynaşmalar, dış düşmanlara cesaret ve ümit veriyordu. Bu hadiseler, İtalya'nın, Afrika'daki son Osmanlı vilayeti olan Trablus Garb'a saldırmasını (29 Eylül 1911) kolaylaştırmıştı.

Osmanlı devletinin karşılaştığı iç ve dış gaileler, üç Balkan devletinin anlaşmasını (13 Mart 1912, Bulgar-Sırp ittifakı; 29 Mayıs 1912 Bulgar-Yunan ittifakı) hazırlamıştı.

Diğer taraftan yıkıcı ve tehlikeli bir durum alan siyasi parti kavgalarında da orduyu ve Arnavutları kışkırtmaktan çekinmemişlerdi. Batı Rumeli'deki bir kısım subaylar arasında çıkan "Halaskarlık" hadisesi (Haziran 1912) ve Mitroviçe, İpek, Yakova ve İşkodra'yı saran İkinci Arnavutluk isyanı (Temmuz 1912) Osmanlı devletinin savunma imkanlarını çok sarsmıştı. Osmanlı Devletinin, Arnavutluk ve halaskarlık isyanlarını bastırmak için bir harp halinde Doğu Trakya'da toplanacak orduya mürettep olan kuvvetlerden iki nizamiye tümeniyle (İstanbul'dan Birinci ve Dedeağaç'tan Onbirinci Tümenler) bazı alayları ve iki redif tümenini (Afyon, Ereğli) Arnavutluğa göndermesi ve orduda subaylar arasında çıkan İttihatcılık-İtilafcılık kavgaları, Osmanlı ordusunu maddi ve manevi bakımdan çok zayıflatmış ve küçük Balkan devletlerini Osmanlı devletine saldırmıya teşvik edici bir durum yaratmıştı.

Arnavutluk isyanları gürültüleri yatışmadan ve Osmanlı devletinin 75-80 bin talim görmüş ve vurucu gücü olan askeri (Avcı Taburları) ordu saflarından terhisi dolayısiyle uzaklaştırdığı sıralarda, Balkan devletleri seferberlik (30 Eylül 1912) ilan ve Rumeli'de yapılacak ıslahatın büyük devletlerle birlikte kendi kontrolleri altında yapılmasını ağır bir nota ile istediler (13 Ekim 1912).

Harp, kaçınılmaz bir felaket halinde bütün Rumeli ufuklarını karartmıştı. Balkan Hıristiyan Devletleri notasına Babı Ali, bu devletlerle siyasi münasebetlerini kesmekle cevap verdi. Bunu da Bulgar, Sırp, arkasından Yunan devletlerinin harp ilanı (17 Ekim 1912) takip etmişti.

Osmanlı Başkomutanlığının yaptırdığı yanlış yığınak ve verdiği mevsimsiz taarruz emirleri ve idaresizlik yüzünden Kırcaali-Edirne (22-23 Ekim 1912) ve Lüleburgaz (28 Ekim-2 Kasım 1912) meydan muharebeleri kaybedilmiş ve Osmanlı Ordusu, Çatalca hattı gerisine çekilmişti (3-8 Kasım 1912).

Bu arada, Batı Trakya'yı savunmaya ve Trakya ile Makedonya arasındaki irtibatı korumaya memur Ali Yaver Paşa kolordusu da Ferecik civarında Bulgarlara silahlarını teslim etmiş idi.

Daha batıda Halepli Zeki Paşa kumandasındaki Osmanlı Vardar ordusu da Sırplara karşı Kumanova meydan muharebesini (23-24 Ekim 1912) kaybetmişti.

Diğer taraftan, bir kısım Bulgar kuvvetleri Marmara'da Tekirdağ şehir ve limanını işgal etmişler ve Bolayır mevzileri önünde görünmüşlerdi. Bu suretle iki, üç hafta içinde bütün Trakya Bulgarların eline geçmek felaketine uğramıştı.

Düşman hatları gerisinde kalan ve ana vatanla ikmal ve irtibat yolları kesilmiş olan Edirne, Yanya ve İşkodra kaleleri enerjik, cesur kumandanlar idaresinde (Edirne'de Şürkrü Paşa, Yanya'da Esat Paşa, Vehip Bey ve İşkodra'da Hasan Rıza Paşa) kahramanca savunmakta devam etmişlerdir.[115]

Babı Ali'nin yaptığı mütareke talebine (12 Kasım 1912) Bulgarlar, Çatalca mevzilerimize yaptıkları taarruz (17-18 Kasım 1912) kırıldıktan sonra müsbet cevap verdiler ve uzunca süren Bulgar-Türk konuşmaları, 3 Aralık 1912 de Çatalca'da imzalanan bir mütareke ile neticelendi. Mütarekenamede Edirne'den geçen demiryolundan Bulgarların, ordularının her türlü ihtiyaçları için faydalanmalarına karşılık, Edirne Kalesindedeki Osmanlı askerlerine yiyecek gönderilmesi şartının kabul ettirilmesi ihmal olunmuş idi.

Birçok sebeplerden Rumeli'deki Osmanlı ordularının yenilmesi, mütarekede Edirne kalesine yardım sağlanamaması Kamil Paşa Hükümetine ve Başkumandanlığa karşı memlekette ve bilhassa ordunun genç unsurları arasında hoşnutsuzluk yaratmıştı. Bu hava içinde Babı Ali baskını ismiyle anılan hükümet darbesi yapılmış (23 Ocak 1913) ve Başkumandan Nazım Paşa öldürülmüş, Sadrazam Kamil Paşa da istifaya mecbur edilmişti.

Yeni Mahmud Şevket Paşa kabinesi ve yeni Başkumandan vekili Ahmet İzzet Paşa, Edirne'yi kurtarmak gayesiyle Bulgar mütarekesine nihayet vererek (2 Şubat 1913) Bolayır taarruzuna ve Şarköy çıkarmasına (8 Şubat 1913) teşebbüs etmişlerdi. Daha çok Yarbay Enver Bey'in (Enver Paşa) ısrariyle yapılan bu Edirne'yi kurtarma teşebbüsünün akim kalmasından sonra Edirne kalesi de 161 günlük kahramanca bir savunmadan sonra cebri hücumla 16 Mart 1913 de Bulgarların eline geçmişti.

Son iki hadise üzerine kesilmiş olan Londra konuşmalarına (16 Aralık

115 Balkan Harbi, Rahmetli Bursalı Mehmet Nihad Bey, Askerî Matbaa.

1912-6 Ocak 1913) tekrar başlanmış ve Londra Barış Andlaşması (30 Mayıs 1913) imzalanmıştı. Bu andlaşma ile Osmanlı devleti, Midye-Enez hattının ötesindeki Trakya ve bütün Rumeli'yi Balkanlı müttefiklere bırakmayı kabul etmişti.[116]

Bulgar delegesi Danef imzadan sonra andlaşmanın ikinci maddesinde sözü geçen Trakya hududunun, "Midye doğusunda Karadeniz üzerinde bulunan bir noktadan başlayıp Muradlı'ya kadar Ergene boyunca gideceğini, bundan sonra Keşan'la Malkara arasından geçerek Ege'ye kadar sular bölümü çizgisi boyunca ilerledikten sonra Enez'in doğusunda Eğrice burnuna ulaşacağını söylemişti.

Bu andlaşmanın yarattığı boğucu hava içinde Sadrazam Mahmud Şevket Paşa öldürülmüş (11 Haziran 1913) ve Sait Halim Paşa'nın sadrazamlığının yönetiminde Ahmet İzzet Paşa (Harbiye), Talat (Dahiliye) ve Halil Beyler'in (Devlet Şûrası) dahil oldukları bir kabine kurulmuştu.

Bab-ı Ali Baskınından sonra iktidara geçen İttihad ve Terakki Hükümeti, vatanın geçirmekte olduğu büyük buhran ve karşılaştığı tehlike günlerinde içeride huzur ve sükûn sağlamak ve bütün memleket kuvvetlerini Yurt savunmasında birleştirmek lüzumunu duymuştu. Bu maksatla, bütün yurtseverleri içine alacak bir Müdafaai Milliye Cemiyeti kurulmasına, Ocak 1913'de teşebbüs olundu. Cemiyet, ilk beyannamesinde kuruluş gayesini şu sözlerle açıklamıştı:

"Vatanı kurtarmak için uzanacak her ele sarılacağız, öpeceğiz ve vatanı kurtaracağız."

Cemiyet, 17 ocak 1913 günü İstanbul Üniversitesi konferans salonunda yaptığı bir toplantıdan sonra da vatanı sarsan ayrılıkların ebediyen gömüldüğünü ilan etmişti.[117]

O vakit ehemmiyet ve manası pek de anlaşılmayan ve Rumeli'nin elden çıkması gibi bir milli felaket karşısında faaliyete geçen bu Müdafaai Milliye Cemiyetini altı yıl sonra I. Dünya Harbi neticesinde bütün memleket ve Millet varlığının tehlikeye düştüğü günlerde kurulan Vilayatı Şarkiye Müdafaai Hukuku Milliye Cemiyeti, Trakya-Paşaeli Müdafaai Heyeti Osmaniyesi, İzmir Müdafaai Hukuku Osmaniye Cemiyeti, Kilikyalılar Cemiyeti, Trabzon Muhafazai Hukuku Milliye Cemiyeti ve daha sonra Mustafa Kemal Paşa'nın liderliğinde kurulan Şarki Anadolu Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Anadolu ve

116 Hikmet Bayur, **"Türk İnkılap Tarihi"**, C. II, K. II, s. 313.

117 18 ve 19 Kânunusani 1328/1913 Tanin'den naklen 23 Kasım 1954 Halkçı, Meşrutiyet Devri ve Sonrası, Hüseyin Cahit Yalçın.

Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti gibi vatani cemiyetlerin fikir ve isim itibariyle temeli ve öncüsü olarak görmek yerinde olacaktır.[118]

II. Balkan Harbinin Başlaması ve Batı Trakya Türk Cumhuriyeti

Osmanlı devletinin, Londra andlaşmasıyla Balkanlı müttefiklere bıraktığı geniş toprakların paylaşılmasında müttefikler arasında çıkan anlaşmazlık en nihayet İkinci Balkan Harbi ismi verilen ve Hıristiyan Balkan Devletleri arasında bir harbe sebep olmuştu (29 Haziran 1913).

Bu yeni durum karşısında Londra andlaşmasının kabulünü icabettiren şartların ortadan kalkmasıyla bu andlaşmanın fiilen hükümsüz sayılması gerektiği fikir ve düşüncesi, Türk umumi efkarında, bilhassa orduda gün geçtikçe kendini hissettirmekte idi. Edirne'nin kurtarılması ile ifade olunan bu fikrin en ateşli mürevviçlerinden birisi o vakit, Çatalca ordusunun sol kanadındaki (10.) Hurşit Paşa Kolordusunun Kurmay Başkanı Yarbay Enver Beydi.

Bulgarlar, Çatalca karşısındaki ordularının hemen hepsini, eski müttefiklerine karşı kullanmak üzere geri çekmişlerdi.

Enver Bey, durumu aydınlatmak maksadıyla Hurşit Paşa Kolordusuna bağlı bazı çevik birliklere (Kuşçubaşı Eşref Akıncı Müfrezesinden 300 kişi) cepheden Lüleburgaz'a bir keşif yaptırmıştı. Bu akıncı kuvveti, Lüleburgaz'a kadar mühim Bulgar kuvvetine rastlamamış ve Lüleburgaz'da bir Bulgar taburunu esir etmişti. Bu keşfin neticesi, Enver Bey'e cesaret verecek mahiyette idi.

Enver Bey'in talimatıyla, Eşref Bey müfrezesinden dört bin kişilik bir gönüllü kuvveti, Draç torpidosu ile Bafra Gambotunun himayesinde 13 Temmuz 1913 sabahı Marmara Ereğlisi ve Tekirdağ'ına muvaffakiyetli bir çıkarma yaptı. Bu müfreze aynı günde Muradlı'ya varmıştı. Cepheden de Enver ve Hafız Hakkı Beylerin idaresinde yapılan bir taarruzla Çorlu civarındaki zayıf Bulgar cephesi parçalanmıştı. Osmanlı ordusu iki gün sonra, Midye-Enez hattına varmıştı (15 Temmuz 1913).

Bulgar ordusu her yerde eski müttefikleri Sırp ve Yunan orduları tarafından bozguna uğratılmış idi. Romanyalılar da kuzeyden Tuna ve Dobruca üzerinden harekete geçerek Tutrakan-Balçık hattına kadar, Bulgarların elinde olan bir kısım Güney Dobruca'yı işgal etmişlerdi.

Osmanlı hükümeti bu hadiselerin, Türk menfaatlerini korumak bakımından, kendisine, gerekli tedbirler almak vazifesini yüklettiğini düşünmeye başlamıştı. Bununla beraber, Londra Barış Andlaşmasının Osmanlı devleti

118 M. K. Atatürk, I. C. S, 2, 3.; **"Millî Mücadelede Erzurum"**, Cevat Dursunoğlu, Ankara, 1940; **"Tarih vesikaları"**, Faik Reşit Ünat ve **"Türkiye'de Siyasî Partiler"**, Tarık Zafer Tunaya, 1952.

tarafından bozularak Midye-Enez çizgisinin aşılmasında tereddüt edildiği de anlaşılıyordu. O vakit başkumandan vekili olan Ahmet İzzet Paşa da kendi gibi düşünen bazı Osmanlı kabine azalariyle, andlaşmanın çizdiği hududun geçilmesinde memleket için tehlike görenler arasında bulunuyordu.

Balkanlılar arası savaş çıkınca, Berlin sefiri Mahmut Muhtar Paşa 4 Temmuz 1913 tarihli telle Bulgarlarla savaşılması öğüdünü vermişti. 13 Temmuz 1913'te de Yunanlıların Dedeağaç'ı aldıklarını ve buradan Edirne'ye gidebileceklerini ve Osmanlı devletinin daha çabuk davranmasının daha iyi olacağını bildirmişti.[119]

Mahmut Muhtar Paşa'nın Berlin'den yolladığı 4 ve 13 Temmuz 1913 tarihli bu iki telgrafın Babı Alinin, daha doğrusu ilerlemek fikrinde olan Talat, Enver ve Cemal Beyler'in Edirne'ye yürümek kararları üzerine tesir yaptığını, hiç olmazsa onlara kararlarında yürümeye cesaret verdiğine ihtimal verilebilir.

Bununla beraber yine Mahmut Muhtar Paşa'nın 15 Temmuz 1913 tarihli 3. Telgrafında Alman Hariciye vekili Yagov'un "İngiltere, Londra Konferansı kararlarına saygı gösterilmesini sağlamak için direnecektir" dediğini anlattıktan sonra zati mütalaası olarak "dolayısiyle Enez-Midye hattını geçmekle yanlış davranmış oluruz. Alman hükümeti bize müsaittir ancak tarafsız kalmak zorundadır" demesi 4 ve 13 Temmuz 1913 tarihli tellerle Bulgarlarla savaşılması ve Dedeağaç'a çıkmış olan Yunanlılardan daha evvel davranılarak Edirne'nin işgal edilmesi yolundaki ilk tavsiyelerinde bir gerileme olduğunu gösterir.

En nihayet Talat, Enver ve Cemal Beyler'in teşvik hatta baskısı neticesinde Babı Ali, Meriç Nehrine kadar Doğu Trakya'yı kurtarmak üzere, Osmanlı ordusunun Midye-Enez çizgisini geçmesine karar verdi. Bu karar verildikten sonra, Osmanlı dışişlerinin batılı devletlere gönderdiği 19 Temmuz tarihli notada, "... *Osmanlı hükümeti delillerle göstermiştir ki Enez'den başlayan bir hudut, İstanbul ve Çanakkale Boğazının korunmasını sağlayabilmesi için Meriç boyunca kuzeye çıkması gerekir. Osmanlı Hükümeti bu işi Bulgaristan'la çözmeyi daha uygun bulurdu. Ancak Bulgarlar ellerindeki yerlerde müttefiklerinin de gördükleri gibi, öyle zulüm yapıyorlar ki artık bekleyemeyiz. Bunun için, Osmanlı Hükümeti, şimdiden Meriç 'i ele geçirmek zorundadır. Osmanlı devleti, Meriç hududunu kesin sayar ve onu hiçbir bahane ile aşmamayı üzerine alır*" denilmekte idi. [120]

Cemal Paşa hatıratında Babı Alinin, Meriç nehrinin geçilemiyeceğine dair olan taahhüdü hakkında şu fikir ve mütalaayı ileri sürmektedir:

119 Türk İnkılap Tarihi, Hikmet Bayur, C. II, K. II, s. 405, 412, 414.
120 Aynı Eser, C. II, K. II, s. 424.

"Bu tamim fikrimce siyasi bir hata idi. Evvela yalnız Edirne'nin istirdadı kafi değildi. Meriç Nehri Türk kalmalı ve Edirne'nin, Adalar Denizine tabii bir mahreci olan Dedeağaç bizim olmalı idi. Edirne'nin müdafaasını temin edebilmek için ise Dimetoka, Sofullu havalisinin bizim tarafımızda kalması iktiza ederdi. Bilhassa Gümülcüne, İskeçe ve havalisinin yüzde seksen beş İslam ahalisi ile meskûn olduğu göz önünde tutulacak olursa, bunların geri alınması imkanını temine çalışmak çok lüzumlu bir vazife idi.[121]

Osmanlı ordusu da, Babı Alice verilen teminata, esasında bağlı kalmış ve Edirne'yi geri aldıktan (23 Temmuz 1913) sonra Enez ile Dimetoka güneyi arasında, Meriç'in batısına geçmemişti. Yalnız, Edirne'nin güney-batısında Meriç'ten Kızıldeliçayı'na kadar uzanan dar sahayı işgal etmişti. Bu köprü başına, Edirne'nin İstanbul'la demiryolu irtibatı ve şehrin yakın emniyeti bakımından çok lüzum vardı.

Bulgarlar ileri harekat esnasında, işgal ettiğimiz bu köprü başının Osmanlı idaresinde kalmasına, İstanbul Konferansında güçlükle ve ancak Demirköy-Kırklareli'nin kuzey ve batısında daha geniş bir şeridin kendilerine bırakılması şartiyle razı olmuşlardı. Ahalisinin yüzde seksen beşinden fazlası Türk olan Batı Trakya'nın da Bulgarlarda kaldığını hatırlatmak yerinde olur.

Midye-Enez hattını geçerek Edirne'ye doğru ilerleyen Osmanlı birliklerinin ilerisinde 10. Hurşit Paşa Kolordusuna bağlı gönüllü akıncılar da vardı. Eşref Kuşcubaşı ve kardeşi Hacı Sami idaresinde İstanbul'da kurulan bu gönüllü akıncı müfrezesi, Çatalca'da sol kanattaki Hurşid Paşa Kolordusu emrine verilmişti. Müfreze Ödemiş, Aydın havalisinden gönüllü ve bir miktar zeybek ve efelerle Kafkasyalı ve az miktarda İranlı ve Afganlı gönüllülerden mürekkepti. Bu müfreze Enver Bey'in hususi talimatıyla Derne'den tanıdığı Eşref Kuşçubaşı tarafından hususi vazifeler için kurulmuştu. Müfrezedeki Kafkasyalıların başında daha sonra Kafkasya'da "Cenubi-Garbi Kafkas Cumhuriyeti Reisi" olan İbrahim Cihangiroğlu bulunuyordu. Müfrezede, Nevzat (bir aralık İstanbul Merkez Komutanı) Akovalı İsmail Hakkı (J. Alb) ve Milli Mücadelede alay kumandanlığı yapmış olan İsmail Hakkı Beyler (Kütahya Milli Alayı Komutanı) de vardı.

10. Kolordunun Kurmay Başkanı Enver Bey de bir süvari kuvvetiyle bu kuvvetlerin hemen peşinden yürüyordu. Bu kolordunun akıncı müfrezesi ve Enver Beyle İbrahim Bey emrindeki Süvari Tugayı Edirne'yi işgal ettikten (23 Temmuz 1913) sonra Eşref Kuşçubaşı Komutanlığındaki Akıncı Müfrezesi, çekilen Bulgarların peşinden Mustafapaşa'ya (Svilengrad) yani hududa doğru ileri sürülmüştü.

121 Cemal Paşa'nın Hatıratı Üzerine Tetkikler, 1933, s. 82, Vakit Gazetesi Yayınları.

Bulgarlar muntazam kuvvetlerini, müttefiklere karşı kullanmak üzere geri çekmişler ve Osmanlı ordusuna karşı daha çok Bulgar çeteleri bırakmışlardı.

Hurşit Paşa 10. Kolordusunun Mustafapaşa'ya sürdüğü üç bin mevcutlu Akıncı Müfrezesi, burada durmayarak kendiliğinden Bulgar çetelerini kovalamak üzere Bulgarların işgalindeki topraklarına girmiş, Kaptan Tane ve Nikolayeviç kuvvetlerini bozmuş, Habibçe, Harmanlı ve Hasköy bölgelerinde dört gün süren akınlarda bulunmuştu.

Bulgarların işgalindeki topraklarında yapılan bu akınlar, Bulgaristan'ı gerek büyük devletler nezdinde, gerekse doğrudan doğruya Babı Aliye şikayetlerde bulunmaya sevketmiş[122] ve Akıncı Müfrezemiz, hududa kadar giden başkumandan vekili Ahmet İzzet, Enver ve vali Hacı Adil Beyler'in emir ve müdahalesiyle Edirne'ye geri çekilmişti.[123]

Osmanlı ordusunun Midye-Enez çizgisini geçerek, hemen hiç ciddi bir mukavemet görmeden Edirne'yi Bulgarlardan geri alması, milletlerarası hiçbir fiili müdahale doğurmamıştı. Büyük devletler Babı Ali üzerinde sadece manevi baskı yaparak Osmanlı devletini Edirne'yi geri almaktan vazgeçirmeye ve aldıktan sonra da oradan çıkması için kandırmıya çalışmışlardır.

Bunlardan Rusya, Trakya'nın Edirne ile birlikte Osmanlı devletinde kalacak kısımlarını, ileride İstanbul ve Boğazlar'la birlikte ele geçirmeyi ümit ettiği için Edirne'nin Osmanlı devletinden geri alınması işinde ileri gidilmesini, gelecekteki menfaatlerine uygun bulmuyordu. Bununla beraber diğer devletlerle birlikte tehditler savurmaktan da geri kalmamıştı.[124]

Bu sıralarda, Trakya ve Edirne'nin Osmanlı hakimiyeti altında kalmasını Müslüman ve Hıristiyan ahali adına istemek ve Bulgar işgali sıralarında irtikap olunan mezalimi anlatmak üzere Edirne vilayeti tarafından seçilen Türk, Rum, Ermeni ve Musevilerden mürekkep bir Edirne heyeti, Talat Bey'den aldığı talimat üzerine Avrupa merkezlerini dolaşmıştı.[125] Faik (Kaltakkıran), Reşit Saffet (Atabinen), Hamdullah Suphi (Tanrıöver), Mahmud Nedim Beylerden başka Kalbiyos, Orfanides, muallim Karabet, Avukat Abraham Papasyan, Agop Şerbetciyan ve Hayim Bahares'den mürekkep Edirne heyeti milli bir sıfat ve mahiyeti haizdi ve ehemmiyeti de böyle olmasında idi. Heyet, Viyana'da ikiye ayrılmış, bir kısmı Reşid Saffet'in başkanlığında Roma, Fransa ve İngiltere'ye, diğer kısmı da Berlin ve Petersburg'a gitmişlerdi.

122 Hikmet Bayur, Türk İnkılap Tarihi., C. II, K. II, s. 434-35.

123 Kuşcubaşı Eşref'in 17 Eylül 1953 tarihli mektupla Trakya'da Milli Mücadele isimli eserin yazarı T. Bıyıklıoğlu'na yazdığı hâtıraları.

124 Cemal Paşa'nın Hatıratı Üzerine Tetkikler, s. 87 ve H. Bayur, Türk İnkılap Tarihi, C II, K. II, s. 436-453.

125 13 Ağustos 1913 ve 3 Eylül 1913 ve 5940 sayılı İkdam.

Heyetin sözcüsü Türk gazetelerine şu beyanatta bulunmuştu:

"*Edirne ahalisinin Müslüman, Hıristiyan ve Musevi mümessilleri olan bizler, Bulgar vahşetini anlatmak için Avrupa merkezlerini dolaşıyoruz. Trakya'daki 1.229.572 nüfusa karşı ancak 189.000 Bulgar vardır. Bu kadar Müslüman, Rum ve Musevi nasıl Bulgarlara teslim edilebilir? Trakyalılar, Bulgar boyunduruğuna düşmektense şehirlerinin yıkıntıları altında yok olmayı tercih etmektedirler.*"

Heyet Avrupa'dan dönünce, vazifesi sona ermiş ve kendiliğinden dağılmıştı. Trakyalıların, kendi mukadderatları bahis konusu olduğu zamanlarda, milli heyet ve cemiyetler teşkili gibi vasıtalara başvurduklarını göstermek bakımından bu Edirne heyetinin, Trakya'nın kurtuluş mücadelesindeki yeri büyüktür. Edirne ve Trakya'nın, yabancı istilaya karşı haklarını savunmak için kurulan Edirne Heyetini, Mondros Mütarekesinden iki hafta kadar sonra kurulan Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyeti Osmaniye'nin temeli ve fikir olarak ilk çekirdeği saymak çok doğru olur. Nitekim Mondros'la Trakya'nın mukadderatı tekrar günün konusu olunca, Edirneliler derhal haklarını savunmak için kuvvetini halktan alan Cemiyeti kurmakta bir gün bile gecikmemişlerdir. Mondros mütarekesinde Trakya-Paşaeli Cemiyetinin kuruluşunda, ilk Edirne heyetinde de bulunmuş olan Faik Bey'in en önde bulunması da gözönünde tutulması gereken bir noktadır.

Bundan başka aydın Trakyalılar arasında Balkan harbinden sonra, bilhassa Birinci Dünya Savaşı başlarından itibaren "Trakya" kelimesi ve kavramı yerine "Paşaeli" sözünün kullanılmıya başlandığı kabul olunabilir.[126]

Felaketli Balkan harbinin sonunda, cüret ve cesaretle başarılan bu ilerleme neticesinde, Doğu Trakya'nın ve Edirne'nin büyük Avrupa devletlerinin muhalefetlerine rağmen kurtarılması, İttihat ve Terakki Cemiyeti bilhasa bu fikir ve hareketin liderleri Talat, Enver ve Cemal Beyler için cidden bir milli başarı olmuştu.

Bununla beraber bu başarının bu üç zatı, hükümet ve devlet içinde müstesna ve her tehlikeli kararı kendi kendilerine verdirecek bir mevkiye çıkarmış olduğunu ve memleket içinde onları her türlü kontrolün dışında ve üstünde bir kudret ve selahiyet sahibi yaptığını da görmemek kabil değildir. Hükümet içinde iki üç kişinin fikir ve kararıyla bütün bir memleketin mukadderatını alakadar eden taahhütler altına girilirken Heyeti Vükelaya malûmat verilmeye bile artık lüzum görülmüyordu. Tabii böyle mühim kararlar, esnasında Mebusan Meclisinin (Osmanlı Millet Meclisi) reyine müracaat etmek lüzumu da kimsenin aklına gelmiyordu.[127]

126 Birinci Dünya Savaşı başlarında Edirne İdadisinde (Lise) öğrenci olan Türk Tarih Kurumu üyesi Faik Reşit Unat'ın hâtırası.

127 Cemal Paşa'nın Hatıratı Üzerine Tetkikler, Vakit Gazetesi, s. 85.

Diğer taraftan Edirne'nin kurtuluşu Türk milletine sırf kendi kuvvetine dayanarak, büyük devletlerin karar ve muhalefetlerine rağmen büyük milli davaların başarıyla neticelenebileceğini göstermiş olması bakımından da hiçbir vakit unutulmaması gereken bir hadisedir.

Bulgarlar tarafından işgal edilmiş topraklara yönelik akınlar yapan Akıncı Müfrezemizin Edirne'ye dönüşünden sonra, Batı Trakya'da Bulgar çetelerinin Türklere zulüm ve tecavüzlerde bulunduklarına dair raporlar gelmeye başlamıştı. Bu sıralarda Bükreş'te Balkanlı devletler arasında başlayan barış konuşmaları (31 Temmuz 1913) kısa bir zamanda neticelenmiş ve 10 Ağustos 1913 günü Bükreş Andlaşması adıyla anılan Balkan devletleri barış andlaşması imzalanmıştı. Bu andlaşmaya göre, Yunan-Bulgar sınırı Serez ve Drama'nın epeyce kuzeyinden geçmekte ve Kavala'nın 30 Km. kadar doğusunda Mesta Karasu'nun ağzında Ege'ye varmakta idi.

Bu andlaşma ile Batı Trakya'yı Bulgarlara bırakmak zorunda kalan ve Edirne'nin kurtuluşu sıralarında buralarını ellerinde tutan Yunanlılar, Trakya'nın Bulgarlara tesliminde mümkün olduğu kadar güçlük çıkarmaya ve Batı Trakya işlerine Osmanlı devletinin de karışmasını sağlamaya çalışıyorlardı.[128] Diğer taraftan Türk umumi efkarı da Doğu Trakya'nın kurtulduğu günlerde yüzde 85'i Türk olan Batı Trakya'nın mukadderatını da ciddi olarak düşünmeye başlamıştı.

Osmanlı devleti ise Midye-Enez hattını geçerken Meriç nehrinin batısına geçmek niyetinde olmadığını Büyük Avrupa Devletlerine bildirmiş olduğundan, Batı Trakya'da bir Türk müdahalesi için çok elverişli gibi görünen duruma rağmen bu kararından ayrılmak istemiyordu. Bununla beraber Babı Ali, Batı Trakya'da Bulgar zulüm ve tecavüzüne uğramakta olan ahaliyi korumak için bu bölgeye bazı ufak birlikler gönderilirse bunun, Meriç'i batıya geçme manasına alınmamasını 19 Ağustos 1913'te Avrupa merkezlerindeki elçilerine haber vermek lüzumunu duymuştu.

Gerçekte Bulgar çetelerinin Batı Trakya'da yaşayan Türklere zulüm ve tecavüz yapmakta olduklarına dair huduttan raporlar alınınca, Edirne'de bulunan ve Edirne'nin kurtarılmasından sonra Bulgar topraklarına girmiş olan Hurşit Paşa kolordusu emrindeki Akıncı Müfrezesinden 116 kişilik bir çete, 10. Kolordu Kurmay Başkanı Enver Bey'in emir ve talimatiyle, Edirne'den Ortaköy üzerine gönderildi. Enver Bey bu çeteye, müracaat edecekleri ordu birliklerinden yiyecek ve cephane verilmesine dair açık emir verdi.

Batı Trakya'ya, 15 Ağustos 1913'te giren bu Akıncı Müfrezesi, Umum Çeteler Kumandanı Eşref Kuşcubaşı'nın emrinde idi. Müfrezede Eşref'den başka 15 subay ve 100 seçme er vardı. (Batı Trakya'ya ilk giren 116 kişilik

128 Türk İnkılap Tarihi, H. Bayur, C. II, K. II, s. 472-74.

Eşref çetesinde bulunan subay ve çete kaptanları şunlardı: Eşref Kuşcubaşı, kardeşi Hacı Sami, Kafkasyalı İbrahim Cihangiroğlu, Yüzbaşı İlyas (daha sonra General oldu), Üsteğmen Ömer Lütfi (Emekli Tğgn. Lütfi Suman), Teğmen Besim, Beşiktaşlı Kemal, Ahmet Kaptan (Eşrefin küçük kardeşi), Çakır Efe, Tatar Hasan, Giritli İsmail Kaptan, Çerkez Sait Kaptan, Mamaka Mustafa Kaptan.)

Müfreze, Ortaköy'den sonra Papazköy civarında, 1200 kişilik Bulgar Domuzciyef çetesi tarafından vahşice şehit edilmiş 400 Türk'ün cesaretleriyle karşılaşmıştı. Bu facianın faillerini yakalayıp cezalandırmak üzere, müfreze, kendiliğinden, Koşukavak üzerine yürümeye karar verdi. Ertesi günü (16 Ağustos 1913), Koşukavak önlerindeki çarpışmada, Bulgar çetesinden 83 er ve Domuzciyef'le birlikte beş subay ve altı kaptan esir edilmiş üst tarafı dağıtılmış ve yok edilmişti. (Koşukavak muharebesinde bizden de Teğmen Nişantaşlı Sıtkı Bey isminde genç ve kahraman bir subayımız şehit düşmüştü.)

Bulgar çetesinden alınan 1200 tüfekle Koşukavak'ta yerlilerden bir milli tabur kurulmuş ve Kamber Ağa isminde bir zat Koşukavak hükümet reisi tayin olunmuştu. Akıncı müfrezemiz Koşukavak'da da durmayarak ilerlemiş ve Mestanlı'yı (18 Ağustos) muharebesiz, Kırcaali'yi ise (19 Ağustcs 1913) bir Bulgar süvari alayı ile yapılan muvaffakiyetli kısa bir muharebeden sonra ele geçirmişti. Kırcaali'de de Talat Bey'in dayısı Emin Ağa ve Mustafa Bey'in yardımlarıyla 600 kişilik bir milli birlik meydana getirilmiş, Mestanlı ve Kırcaali'de de yerli hükümet reisleri tayin olunarak, Akıncı Müfrezesinin işgal ettiği üç kazada, asayiş sağlanmıştı.

Koşukavak, Mestanlı ve Kırcaali kazaları, "Umum Çeteler Kumandanı" sıfatıyla Eşref müfrezesi tarafından işgal ve idare altına alınmıştı.

"Milli Kumandan" Eşref imzalı ve Umum Çeteler Kumandanlığı başlıklı 11 Ağustos 329 (24 Ağustos 1913) tarihli bir emir verilmiştir. Bu emir, müfrezenin işgal ettiği Batı Trakya arazisiyle Osmanlı işgali altındaki Doğu Trakya arasında hududun kapatılması için Nizamiye Bölüğü ile ilk günlerde Eşref Müfrezesine katılmış olan Yüzbaşı İlyas Bey'e (Merhum General İlyas) verilmiştir.

Bundan sonra Batı Trakya hadiselerinde yeni bir safhanın başladığını görüyoruz. Eşref müfrezesinin Koşukavak'tan sonra Mestanlı ve Kırcaali'yi de işgal etmesi, Başkumandanlık Vekaletince tasvip edilmemiş ve Enver Bey müfrezeye istemeyerek aşağıdaki emri vermişti:

Sol Cenah, Dairei askeriye
No. 3295

Ortaköy'de Soma Redif Taburu Kumandanlığı vasıtasiyle Koşukavak'ta

Eşref Bey'e,

Koşukavak'tan daha ileri gitmenize muvafakat edilmiyor. Vaziyeti hazıra icabı, belki çekilmek icabedeceğinden harekete amade bulunmanız lazımdır.

6 Ağustos 329 (19 Ağustos 1913)
Sol Cenah Erkanı Harbiye Reisi
Kaymakam Enver

Bu telgrafın, müfrezenin olduğu yerde durması için kesin bir emir olmadığı meydandadır. Yalnız, üst makamın, müfrezenin daha ileri gitmesine rıza göstermediğini söylemekle beraber, asıl müfrezenin doğrudan doğruya amiri olan Enver Bey'in kendi kararı açıklanmamıştır. Bu tereddüt müfreze kumandanının şahsi karar ve hareketine bir açık kapı bırakıyordu. Bununla beraber müfreze kumandanı; Koşukavak, Mestanlı ve Kırcaali'den daha ilerisi için yani bütün Batı Trakya'nın işgal ve idaresi için yeni kuvvetlere lüzum olacağını anlamış, gerek bu kuvvetleri sağlamak ve gerek Enver Beyle görüşmek için Ortaköy'e gitmiştir. Kırcaali'den sonra yapılacak işler üzerine görüşmek ve yeni emir ve talimat almak lazım geliyordu. Akıncı Müfrezesi Kumandanı bu maksatla, Ortaköy'e gitmiş (22 Ağustos 1913) ve Enver Beyle burada yaptığı konuşmada bütün Batı Trakya'nın işgali kararlaştırılmıştır. Ortaköy mülhakatında bu geniş işgal ve idare işleri için gönüllü olarak bazı subaylara Batı Trakya'ya geçmek üzere hususi surette izin verilmesi kabul olundu. [129]

Ortaköy mülhakatından sonra Batı Trakya İharekatına katılanlardan tesbit edebilenler aşağıdaki zatlardı: Trabzon Redif Tümeni Kurmay Başkanı Bnb. Süleyman Askeri (Süleyman Zeynelabidin gizli ismi altında), bölüğü ile birlikte Yüzbaşı İlyas ve Üsteğmen Ömer Lütfi, Yüzbaşı Kısıklılı Cemil (Birinci Dünya Harbinde Irak'ta şehit), Manastırlı Halim, (Bu subay da Birinci Dünya Harbinde Irak'ta şehit), Yüzbaşı Fahri (Meriç boyunda şehit), istihkam Yüzbaşısı Akkalı Kasım, Üsteğmen İskeçeli Arif, Fuat (Fuat Balkan), Beykozlu Reşat, Şehreminli Sadık, kendi nizamiye piyade bölüğü ile birlikte Yüzbaşı Serficeli (Beşiktaşlı) Ekrem.[130] Bunlardan başka, Topçu Yüzbaşısı İhsan (Sonradan Bahriye Vekili olan zat), Hüsrev Sami ve Çerkez Reşit (Çerkez Ethem'in kardeşi) de bu harekata katılmışlardı.

İlk zamanda Süleyman Askeri Bey'in Erkanı Harbiyei Umumiye Reisi unvanını taşıdığı anlaşılıyor.

Ortaköy dönüşü Batı Trakya'da işgal hareketinin ikinci safhasına geçilmiş ve Kırcaali'de Dimitriyef kuvvetleriyle kısa bir çarpışmadan sonra, Batı

129 25 Kasım 1953 tarihli mektupları.

130 Eşref Kuşcubaşı'nın 21 Eylül 1953 ve Yüzbaşı İlyas Bey'in bölüğünde Üsteğmen Lütfi Bey'in (Emekli Tğgn. Ömer Lütfi Suman)

Trakya'nın merkezi Gümülcüne (31 Ağustos 1913) ve ertesi günü de İskeçe (1 Eylül 1913) işgal olunmuştur.

Meriç'in batı kıyısında Sofullu ve Ferecik civarlarında tutunmaya çalışan Bulgar kuvvetleriyle milli kuvvetlerimiz arasında geçen (22-23 Eylül 1913) sert ve kanlı savaşlardan sonra Bulgarlar hala Yunan işgalinde bulunmakta olan Dedeağaç'a sığınmışlardı. (Bu muharebelerde bizden Teğmen Sadık isminde bir subayımızı Bulgarlar balta ile şehit etmişlerdi. Zayıf bir gönüllü müfrezesiyle bin kişilik bir Bulgar kuvvetinin hücumuna uğrayan Üsteğmen Fahri geri çekilmek zorunda kalmıştı.)

Gümülcüne'nin işgalinden sonra Garbı Trakya Hükümeti Muvakkatesi kurulmuş ve reisliğine Müderris Salih Hoca seçilmişti. Salih Hoca'dan başka, Raif ve Halit Beylerle daha bazı eski memurlardan mürekkep bir Garbı Trakya Muvakkat Hükümet Heyeti de vardı. Eski Gümülcüne sancağı ve kazaları işgal edildikten sonra Dedeağaç hükümet reisleri, idare bakımından, Gümülcüne'deki muvakkat hükümete bağlı idiler. (Kazalarda "Muvakkat Hükümet Reisi" olarak vazife görenlerden tespit edilenler şunlardır: Koşukavak'ta Kamber, İskeçe'de Mehmet Niyazi, Darıdere'de Yusuf, Eğridere'de Hasan Vehbi, Ortaköy'de Panayot, Dedeağaç belediye reisi Anastas.)

Bu Garbı Trakya Hükümeti Muvakkatesinin üstünde Garbı Trakya Hükümeti İcraiyesi vardı ki bunun başında da aynı zamanda, Erkan-ı Harbiyei Umumiye Reisi vazifesini görmekte olan Süleyman Askeri Bey bulunmakta idi.[131]

Kazalardaki mevki kumandanları ile kuzeyde Bulgarlara karşı Batı Trakya'nın emniyetini sağlamakta olan cephe kumandanları da İcra Reisine bağlı olduklarından Batı Trakya'da, gerçekte bütün kuvvet ve selahiyetin İcra Hükümeti ve Erkanı Harbiyei Umumiye Reisi Süleyman Askeri Bey'de toplanmış olduğunda şüphe yoktur.

Batı Trakya'da en ehemmiyetli cephe "Darıdere"' idi. Bu cephenin başında Yüzbaşı Kısıklılı Cemil Bey bulunuyordu.

Diğer mevki kumandanlarından tesbit edilebilenler şunlardır: Gümülcüne ve İskeçe kumandanı Abdülhalim, İskeçe Mevki Kumandanı Kasım, Kırcaali Kumandanı Reşit, Dedeağaç Kumandanı Ali Rıza; Soğukpınar-Yakacık Hudut Müfettişi İskeçeli Üsteğmen Arif; İskeçe Müfreze Kumandanı Mehmet Halit; Eğridere Mıntaka Kumandanı Hüseyin; Sofulu civarında Doğanhisar mıntıkası kumandanı Üsteğmen Fahri.

131 Darıdere Hükümet Reisi Yusuf'dan Garbı Trakya Hükümeti İcraiye Reisliğine yazılmış olan 26 Eylül 329 (9 Ekim 1913) tarihli vesika.

Süleyman Askeri Bey'den sonra Batı Trakya'da idare ilk olarak Batı Trakya'ya giren Akıncı Müfrezesinin başındaki Eşref Kuşcubaşı ve kardeşi Hacı Sami Beyler'in elinde idi. Eşref Bey Umum Milli Kumandan, Umum Çeteler Kumandanı ve Kuvayi Milliye Umum Müfettişi gibi çeşitli unvanlar, Hacı Sami ise Milli Müfettiş sıfatını taşımakta idiler. Bunlardan başka Batı Trakya hareketine katılmış olanlardan Çerkez Reşid'in de Umum Kumandan Vekili olarak bazı idare işlerine karıştığı ve Husrev Sami Bey'in de yine idare işlerini yürütenler arasında bulunduğu görülmektedir.

Batı Trakya'da yukarıda arzedildği gibi Koşukavak, Mestanlı ve Kırcaali'den sonra Gümülcüne, İskeçe, Eğridere, Darıdere ve Meriç boylarında verilen dalgalı çarpışmalardan sonra Sofulu ve Ferecik'in ele geçirilmesi suretiyle Batı Trakya'da işgal sahasının genişlemesi ve Garbı Trakya Hükümeti Muvakkatesi'nin kurulması İstanbul ve Sofya'da telaş ve heyecan uyandırmıştı.

Yabancı teşebbüsler neticesinde zaten bu işe başından beri muhalif bulunan Başkumandanlık Vekaletince, Batı Trakya'ya gitmiş olanların memlekete dönmeleri emrolunduğu anlaşılmaktadır. Fakat Batı Trakya'ya gitmiş olanlar, bir taraftan kendilerini Batı Trakya Türklerine karşı vicdani ve manevi bir taahhüt altında duydukları gibi, diğer taraftan da kolay kolay sıyrılamayacakları hareketlere girişmiş bulunuyorlardı. Giriştikleri kurtarma hareketini tam netice alınacak bir safhasında bırakıp terk etmenin akibeti hiç hayırlı olmayacaktı. Batı Trakya idarecileri, Osmanlı Başkumandanlığının geri dönme emrini Osmanlı devletiyle maddi alakalarını kesmekle ve "Garbı Trakya Hükümeti Muvakkatesi"nin istiklalini ilan etmekle cevaplandırdılar.[132]

Bu ilanın, Başkumandanlığın davetine karşı bir gösteriş mahiyetinde vakitsiz yapıldığı anlaşılıyor.

Batı Trakya hareketini idare edenler istiklali resmen ilan için, Dedeağaç'ın fiilen işgalini beklemeyi lüzumlu buluyorlardı. Gerçekte, Dedeağaç'ın da Yunanlılar tarafından Batı Trakya'ya girişten bir buçuk ay gibi uzunca bir müddet sonra kendi rızası ile Batı Trakya Hükümetine teslimi, Meriç batısında girişilen harekatta ayrıca belirtmeye değer üçüncü safhayı teşkil etmektedir. Filhakika Yunanlılar, Bükreş Andlaşması konuşmalarından itibaren Bulgar idaresinde kalacak Rumlara yapılmasını istedikleri muamele üzerinde anlaşamadıkları Bulgaristan'a muhalif bir politika gütmeye başlamışlardı.[133]

Yunanlılar, Osmanlı-Bulgar İstanbul Barış konuşmaları (8-17 Eylül 1913) sırasında bir Osmanlı-Bulgar yakınlaşmasını baltalamak maksadıyla o vakite

132 Gümülcüne ahalisine hitabeden üç imzalı -Eşref, Hacı Sami ve Süleyman Askerî- beyannamede tarih yoktur. Bunun da, büyük devletlere verilen muhtıradaki 12 Eylül 1329 (25 Eylül 1913) günü yazılmış olması gerekiyor.

133 Hikmet Bayur, **"Türk İnkılap Tarihi".**, C. II, K. II, s. 479.

kadar ellerinde tuttukları Dedeağaç şehir ve limanını Batı Trakya Hükümetine teslim etmişlerdi (2 Ekim 1913).

Yunanlılar, Dedeağaç şehir ve limanını Batı Trakya hükümetine teslim ettikten sonra, Gümülcüne Metropolidi ve Foti Stefanopulos isminde bir elçileri vasıtasıyle Batı Trakya hükümetiyle bu sefer Drama üzerinden Giritli Mollazade Ali Bey aracılığıyla temas aramışlar ve batıda Mesta Karasu'yu Batı Trakya-Yunan sınırı olarak kabule hazır olduklarını yazılı bir vesika vermeksizin sözle vaat etmişler ve hatta silah, cephane ile ödünç para bile verebileceklerini, Osmanlı hükümetiyle de dost olmak istediklerini anlatmaya çalışmışlardı.

Batı Trakya hükümeti üyelerinden Süleyman Bey de bu hususta aşağıdaki malûmatı vermişti:

"*Selanik Yunan valisi Dragumis Selanik'e gitmiş olan Gümülcüneli Anastas Efendiye, Bulgarlara karşı kullanılmak üzere Batı Trakya ahalisine silah ve mühimmat vereceğini söylemişti. Hatta Bulgarlara karşı Türklerle işbirliği yapmak üzere Gümülcüne'ye Rum çeteleri de gönderileceğini vaadetmişti. Gerçekte ise Yunanistan bu yardım vaatlerini tutmamış bilakis Batı Trakya üzerinde askeri tedbirler almıştır. Bulgaristan, kendisine bırakılan yerleri işgal etmediği takdirde, Yunanistan'ın buraları işgal edeceğini devletlere bildirmiş olduğunu söylemiş ve Yunanistan, bir taraftan Batı Trakyalıları, Bulgarlara mukavemete teşvik etmiş, diğer taraftan da Batı Trakya'yı işgal etmek istediğini göstermiştir.*"

Dedeağaç'ın, Garbi Trakya Muvakkat Hükümetine geçmesi, bu hükümetin bünyesi üzerinde de tesir etmekten geri kalmamıştı. Dedeağaç gibi, Batı Trakya'nın ve Edirne'nin, Ege'ye en yakın bir mahreci ve Avrupa ile temas vasıtası ve mühim ve zengin bir ticaret limanının Batı Trakya hükümetinin eline geçmesi hükümetin iktisadi ve mali kaynaklarını ve hakimiyet sahasını ümit edilmiyen bir gelişmeye kavuşturmuştu.

Gerçekte, bir müddet evvel, (25 Eylül 1913) Osmanlı hükümetinin, Batı Trakya'yı boşaltma emrine karşı hazırlanmış olan istiklal işi, Dedeağaç'ın işgaliyle birlikte tantanalı bir şekilde Dedeağaç'ta, Gümülcüne ve İskeçe'de ve Batı Trakya'nın her yerinde büyük bir zafer halinde ilan edilmiş ve her yerde Garbi Trakya Hükümeti Müstekilesi'nin, ay yıldızlı ve yeşil, beyaz, siyah renkli hususi bayrağı merasimle resmi binalara çekilmiştir.

Bundan başka o vakite kadar Garbi Trakya Hükûmeti icraiyesi reisi ve Erkanı Harbiyei Umumiye Reisi olan Süleyman Askeri Bey (İskeçe Müfreze Kumandanlığının 21 Eylül 1329 -4 Ekim 1913- tarihli bir telgrafında "Garbi

Trakya Kuvayı Milliye Başkumandanlığı" unvanının kullanıldığı görülmüştür.), Garbi Trakya Kuvayı Milliye Kumandanı sıfat ve selahiyetiyle bütün Batı Trakya'nın savunmasından sorumlu en büyük kumandan olarak vazife görmeye başlamıştı.[134]

İskeçe Müfreze Kumandanlığının 21 Eylül 1329 (4 Ekim 1913) tarihli bir telgrafında "Garbi Trakya Kuvayı Milliye Başkumandanlığı" unvanının kullanıldığı görülmüştür. Bundan sonra, Eşref Kuşcubaşı da "Kuvayı Milliye Müfettişi" ünvanıyla, Kuvayı Milliye Kumandanının emrine girmeyi kabul etmişti.

Altı yıl sonra Milli Mücadele başlarında Batı Anadolu'da Yunan işgaline karşı Milli Cepheler kurulduğu sıralarda ve Büyük Millet Meclisinin açılmasına kadar geçen devrede (15 Mayıs 1919-23 Nisan 1920) Anadolu'da kullanılmış olan Kuvayı Milliye, Kuvayı Milliye kumandanı, Umum Çeteler Kumandanı gibi tabirlerle daha evvel Batı Trakya'da kullanılmış olan milli unvanların benzerliği, hatta birliği üzerine dikkati çekmek gerekir.

Bu müşahede, bizi, aynı zaruret ve ihtiyaçların aynı müesseselerin kurulmasına ve aynı vasıtaların kullanılmasına götürebileceğini açıkça göstermektedir.

Yalnız ortada her iki teşebbüs arasında, çok mühim bir fark olduğunu unutmamak gerektir. Batı Trakya'da girişilen milli ayaklanma ve milli teşkilat ne yazık ki bu hareketi destekleyenlerin idaresizliği ve beceriksizliği yüzünden sönüp gitmişti. Anadolu'da ise, Yunan işgaline karşı kurulan milli cepheler ve Kuvayı Milliye birkaç gün sonra Anadolu'ya geçerek milli harekatın idaresini eline alan dahi ve kahraman Mustafa Kemal Paşa'nın cesaret ve azmi sayesinde, bütün Türk milletinin benimsediği gerçekten bir milli hareket halini almış ve bütün dünyaya karşı, Türk milletinin ve Türk vatanının kurtuluş ve istiklalini sağlayan bir uyanışın temel taşı olmuştu. Aynı hareket ve aynı teşebbüslerin beklenilen neticeyi vermesinin, idare ediliş tarzına bağlı olduğu meydandadır.

Dedeağaç'ın işgalinden sonra, Batı Trakya Hükümeti, maksadını dışarıya da duyurmak lüzumunu duymuş ve bunun için Samuel Karaso isminde bir Museviye resmi Batı Trakya ajansını kurdurduğu gibi, Türkçe ve Fransızca Independant adlı bir gazete de çıkarmaya teşebbüs etmişlerdi.

Diğer taraftan Gümülcüne'nin işgalinden sonra, Süleyman Askeri Beyin Bulgarlara karşı Batı Trakya'nın savunulmasını sağlayacak tedbirleri, müstakil olarak hareket etmesini bilen zeki ve çok anlayışlı bir kurmay, cesur ve tedbirli bir kumandan ve idealist bir yurtsever ruh ve duygusuyla en ince teferruatına kadar tertiplediği görülmektedir.

Bulgarların büyük kuvvetlerle Hasköy bölgesinde toplandıklarına göre Sü-

134 Süleyman Askerî Bey'in Garbî Trakya Kuvayı Milliye Kumandanı sıfatıyla Dedeağaç'ta askerî teşkilât kurulması ve Bulgar çetelerini takip için verdiği 21 numaralı Kuvayı Milliye emri vesikasına bkz.

leyman Askeri Bey de elindeki kuvvetlerin en mühim bir kısmını, en güvendiği bir subayın (Yzb. Cemil) kumandasında "Darıdere"de toplamıştı. Burada, 3000 (1800'ü silahlı, 1200'ü henüz silahsız) mevcudlu bir kuvvet yapılabilmişti. Bundan sonra ikinci derecede Kırcaali geliyordu. Burada 2300 kişi yığılmıştı. Mestanlı, Eğridere ileri mevzilerdi. Buradaki zayıf kuvvetler, vakit kazanacaklar ve zorda kalırlarsa Kırcaali ve Darıdere'ye çekilerek buralarda toplu bir savunma muharebesi vereceklerdi. Gümülcüne, İskeçe ve Dedeağaç gibi geri bölgelerde ancak iç asayişin korunması için gereken zayıf kuvvetler ayrılmıştı.

Ağustos 1913 ortalarında topsuz ve makineli tüfeksiz olmak üzere Batı Trakya'nın Bulgarlara karşı savunulması için 5000 tüfekten ibaret bir kuvvet kullanılabilirdi. İstanbul'dan Dimetoka'ya Batı Trakya ordusu için 3000 tüfek ve 500 sandık cephane, Kurmay Sabit Bey vasıtasiyle (S. Aslan gizli adlı), Eylül 1913 sonlarında gönderildiği gibi, arkadan 2000 tüfeğin daha yetiştirileceği haber verilmişti. Bundan anlaşıldığına göre İstanbul Andlaşması imzalandığı sıralarda Batı Trakya'nın savunulması için 8-10 bin tüfek gibi oldukça büyük bir piyade kuvveti hazırlanabilecekti.

Bulgar ordusunun, Sırp ve Yunanlılara karşı ağır bir mağlûbiyete uğradığı ve ordusunu da Bükreş andlaşmasından sonra terhis ettiği düşünülürse 1878 Nisanından 5 Nisan 1886'ya kadar 8 yıl yurtlarını Rus ve Bulgar kuvvetlerine karşı kahramanca savunmuş olan kahraman Kırcaali ve Rodop'luların ellerindeki 8-10 bin tüfekle iyi idare edildikleri takdirde uzun müddet Batı Trakya'yı savunabileceklerine güvenilebilirdi.

Ekim 1913 ortalarında Batı Trakya Hükümetinin bir bütçe tasarısı yapmaya çalıştığı görülmüştür. Gümülcüne Hükümet Merkezinin memur ve hizmetlilerinin aylık masrafı 74.780 Krş. Gümülcüne'nin bir senelik geliri ise 3. 421.521 Krş. idi. Kırcaali kazasının aylık masrafı 29.305 Krş., bir senelik tahmin edilen geliri ise 1.150.000 Krş.u buluyordu. Darıdere kazası da 17.945 Krş.luk bir masraf ve 550.000 Krş.luk bir gelir cetveli hazırlamıştı. Bütçe tasarısıyla Kırcaali, 17.510, Darıdere 8.490, Gümülcüne ise jandarma ismi altında yarı yarıya piyade ve süvari olmak üzere 35.000 kişilik bir silahlı kuvvet teşkili düşünülüyordu. Merkez ve Kırcaali ile Darıdere kazaları, birlikte 61.000 kişilik bir silahlı kuvveti besleyecek masrafı bütçe tasarılarına koymuşlardı. Piyade erlerine 200, süvarilere 350 Krş., Kaza Hükümet Reislerine bin, Batı Trakya Hükümet Reisine de 2000 kuruşluk bir aylık konmuştu.

İstanbul basınında[135] Batı Trakya'lıların 30 bin muharip topladıklarına dair bazı haberler çıkmış, Gümülcüne hükümet azasından Osman Nail Bey de, "Mevcut kuvvetimiz 50 bini bulmuştur. Yeter miktarda silah ve cephanemiz vardır. Yaver Paşa kolordusundan kalıp sakladığımız silah ve cepheneden fay-

135 17 Eylül 1913 ve 5952 sayılı İkdam.

dalanıyoruz. Biz, İstanbul Konferansı kararlarını kabul edemeyiz" demişti.[136]

Elde edebildiğimiz yukarıdaki noksan malûmat dahi Batı Trakyalıların, Bulgarları tekrar memleketlerine sokmamak için büyük gayretler ve fedakarlıklar sarfettiklerini açıkça göstermektedir. Batı Trakya Hükümetinin görebildiğimiz bazı vesikalarına göre bu hükümetin, silah altında 29.170 kişilik bir kuvveti vardı. Bunun 10.000'i yerli erlerden, 5 bini yerli müstahfız denilen yaşlıca erlerden, 500 jandarma, 60 polisi, 110 bekçi ve hat muhafızı, 8000 Balkan muhaciri gönüllüler ve 6000 Osmanlı ordusundan kaçıp gelenlerden ibaretti.

Doğu Trakya, Edirne ve Dimetoka'nın Osmanlı ordusu tarafından, Londra Andlaşmasına aykırı olarak işgalinde Osmanlı devletiyle karşı karşıya kalan Bulgaristan, Koşukavak, Mestanlı, Kırcaali ve Gümülcüne'ye Türk gönüllü kuvvetleri girince, yine büyük devletler nezdinde yana yakıla şikâyetlerde bulundu.

Paris ve Viyana kabineleri, bu merkezlerdeki Osmanlı büyük elçileri vasıtasiyle, Osmanlı hükümetinin verdiği teminata aykırı olarak davranmasındaki mesuliyeti belirttiler ve Babı Aliyi "Ruslarla korkutmak" istediler.[137]

Osmanlı kabinesi, Batı Trakya'nın Osmanlı ordusu tarafından işgaline dair Bulgar iddialarını 16 Ağustos 1913'de yalanlamış ve Osmanlı hükümetinin, "Edirne'yi korumak için elde tutulması gereken ve ilk ileri yürüyüş sırasında ele geçirilen birkaç noktadan başka Meriç'in ötesinde hiçbir yeri almadığını ve almayacağını" bildirmişti.[138]

Osmanlı hükümetinin büyük devletlere verdiği bu yeni teminat, Türk gönüllü kuvvetleri tarafından işgal ve yerli bir hükümet kurulmuş olan Batı Trakya'yı muhafazada ısrar etmeyeceğini açıkça gösteriyordu. Diğer taraftan Fransa ve Rusya'nın da Bulgarlara doğrudan doğruya Osmanlı devletiyle anlaşma tavsiyesinde bulunmaları üzerine Babı Aliye karşı dışarıdan bir yardım göremeyeceğini anlayan Bulgaristan, delegelerini İstanbul'a yolladı ve 7-18 Eylül 1913'de Osmanlı-Bulgar heyetleri arasında geçen konuşmalar neticesinde İstanbul Andlaşması dediğimiz, Osmanlı-Bulgar Barış Andlaşması, 29 Eylül 1913 de imzalandı.

İstanbul Andlaşmasıyla yeni Osmanlı-Bulgar hududu, umumi olarak, aşağıda gösterildiği gibi çizilmişti:

Yeni sınır, kuzeyde Karadeniz'den Revze suyunun ağzından başlar, Kırkla-

136 21 Eylül 1913 ve 5956 sayılı İkdam.
137 Kaynak: Hikmet Bayur, Türk İnkılap Tarihi, C. II, K. II, s. 479.
138 Aynı eser, s. 479.

reli kuzeyinde eski sınırdan 50 Km., Edirne'nin kuzeyinde ise 30 Km. genişliğinde bir toprak şeridini batıda ise, Edirne'nin hemen batısında 10-15 Km.lik yerleri ve Cisri Mustafapaşa'yı (Svilengrad) Bulgarlara bırakarak Meriç'e iner. Hudut, Mustafapaşa'nın hemen doğusunda Meriç'i geçerek bu nehrin batısında 25-30 kilometre genişliğinde bir bölgeyi Osmanlı devletine bırakarak Sofulu'nun kuzeyinde Meriç'e vardıktan sonra Ege denizine kadar Meriç boyunca gider.

Buna göre, Mustafapaşa Bulgarlarda, Karaağaç, Dimetoka Osmanlı devletinde kalıyordu. Yeni Osmanlı - Bulgar hududu, Batı Trakya'yı (Dimetoka hariç) tamamiyle Bulgarlara bırakıyordu.

Andlaşmanın Batı Trakya ile ilgili hükümleri şunlardı:

1. İlan edilecek umumi af, Batı Trakya için de cari olacaktır. Bulgar hükümeti tarafından yapılacak ilandan iki hafta sonra umumi afdan faydalanma hakkı kalmayacaktır.

2. Her iki tarafın elinde bulunup öbür tarafa geçecek yerler imzadan sonraki 10 günde askerden boşaltılacak ve bundan sonraki 15 gün içinde öbür taraf memurlarına verilecektir. İmzadan sonraki üç hafta içinde, iki taraf ordularını dağıtacaktır.

Yukarıdaki hükümlere göre, Batı Trakya Hükümeti üyeleriyle bu işte çalışanların da giriştikleri kurtarma işinden vazgeçerek, en geç 25 Ekim 1913 gününe kadar Batı Trakya'yı Bulgarlara teslim etmeleri gerekiyordu.

Bulgarlar, Bulgaristan Türklerine, tabii bu arada Bulgar idaresine geçen Batı Trakya Türklerine ehemmiyetli ve kapitüler mahiyette geniş haklar tanımak, Umumi Harbe kadar gerçekleşmiyen bir ittifak vaadinde bulunmak ve Babı Aliye Batı'ya doğru, Batı Trakya'da genişleme ümitleri vermek suretiyle Batı Trakya'yı koparabilmişlerdir.

Askeri güçleri, Balkan Harbi sonunda, bilhassa eski müttefikleri Sırp ve Yunanlılara karşı uğradıkları mağlûbiyetlerden sonra hiçe inmiş olan Bulgarlar Batı Trakya'yı tekrar ele geçirebilmek için Osmanlı devletinin buna razı olması gerektiğini biliyorlardı.

Batı Trakya'da bir hükümet kurmak, otuz bin kişilik bir kuvvet (yarısı silahlı) meydana getirmek ve bütün Batı Trakya'ya hakim olmak suretiyle çok üstün bir durumda bulunan ve bunları yapabilmek için pek çok fedakarlıklara katlanmış olan Batı Trakya'nın, kuru Bulgar vaadleri karşısında bırakılması hiç de iyi olmamıştır. O vakit çok ümit verici bir fırsatın kaçırılmış olduğu kanaatini, bugün bile muhafaza edilmektedir.

Kaldı ki, Bulgarlarla müttefik olduğumuz, Birinci Dünya Savaşında, Bulgarlara yaptığımız çok mühim ve bize pahalıya mal olan müdahale ve asker yardımlara rağmen Batı Trakya'da lehimize Bulgarlardan hiç bir taviz almak mümkün olamamıştı. Bilakis, Birinci Dünya Savaşında Osmanlı-Bulgar işbirliği bize, Karağaç'la birlikte Meriç'in batısındaki Dimetoka bölgesinin elden çıkmasına ve Bulgarların Meriç'in üç kilometre doğusuna kadar genişlemelerine mal olmuştu.

Bazı Trakyalı yurtseverler, milli Türk devletinin de zaferden sonra Batı Trakya'yı kurtaramadığını hatırlatmak istemişlerdir. Balkan Harbi sonundaki siyasi ve askeri durumla Mondros mütarekesi sıralarındaki durumun birbiriyle mukayese edilemeyecek kadar farklı olduğu ve Milli Mücadelenin ilk günlerinden itibaren Batı Trakya'nın, "Milli Misak" hudutları dışında bırakıldığı unutulmamalıdır. Balkan Harbi sonlarında, Doğu Trakya'da en aşağı 400 bin kişilik bir Türk ordusu, Batı Trakya hudutlarında yürüyüşe hazır bir halde idi. Milli Mücadele sonunda ise Mudanya Konferansı kararlarına göre Doğu Trakya'ya ancak topsuz, on piyade taburu geçilebilmişti. Bütün Türk ordusu Boğazlar'ın Anadolu yakasında kalmıştı. Trakya ile ordumuz arasında İstanbul ve Boğazlarda, İtilaf donanmasıyla ordusunun yerleşmiş bulunması muhtemel bir Türk kurtarma hareket ve teşebbüsünü son derecede güçleştiriyordu.

Osmanlı hükümetinin, İstanbul Andlaşmasiyle Batı Trakya'yı Bulgarlara bırakması bütün Batı Trakya'da pek fena bir tesir uyandırmıştı. Batı Trakya hükümetinin başındakileri ve halkı, Bulgarlara karşı silahlı mukavemetten vazgeçirmek ve manevi teminat vererek teskin etmek üzere Osmanlı - Bulgar Andlaşmasının başlıca yapıcılarından İstanbul muhafızı Albay Cemal (Cemal Paşa) Ekim 1913 başlarında, İstanbul'dan Dedeağaç, Gümülcüne ve İskeçe'ye giderek Bulgarların kan akıtmadan Batı Trakya'yı işgal etmelerini sağlamaya muvaffak oldu.

Bu sıralarda, Enver Bey'in (Enver Paşa) apandisitten bir ameliyat geçirmesi, Batı Trakya işleriyle yakından uğraşmasına imkan bırakmamıştı. Enver Bey'in hastalığı ve Maliye Vekili Cavit Bey'in Fransızlardan borç para alabilmek için bir an evvel Bulgar işinin bitirilmesi hususunda Osmanlı hükümeti üzerinde baskı yapması Babı Aliyi Batı Trakya'yı fedaya karar vermekte hiç de tesirsiz kalmamıştı.

Bütün Batı Trakya'ya hakim olan yerli Türk kuvvetlerini Bulgarların söküp atabilmeleri çok güçtü. Bulgarlar, Bükreş ve İstanbul Andlaşmalariyle ordularını terhis etmiş olduklarından, Batı Trakya'daki Türk kuvvetlerini çıkarmıya yetecek askerleri kalmamıştı. Acele olarak Paşmaklı'da (Smolyan) General Toşef komutasında, derme çatma bir tümen yaptılar. Batı Trakya'da bizim tarafta, Arda nehri gerisinde Darıdere ile Yunan hududu arasında, dört

bin iki yüz kişilik bir Türk milis kuvveti vardı. Yüzbaşı Cemil Bey komutasında bu kuvvetlerin kuruluşu şöyle idi :

Haşim Beyzade Fehmi idaresindeki merkez cephesinde tüfek 1000
Filibeli Küçükoğlu Mustafa Kaptan idaresinde 1200
Kafkasyalı İbrahim kuvvetleri 1000
Dramalı Cemal Bey idaresinde cephe ihtiyatı 1000
Toplam = 4200 tüfek

Cemal Bey'in (Cemal Paşa) Batı Trakya'ya gelişiyle, buraların mukavemetsiz Bulgarlara bırakılması sağlanınca, Batı Trakya Hükümeti ileri gelenleriyle Eşref, Hacı Sami, Çerkez Reşid ve onlarla birlikte gelmiş olan bütün Türk subayları da İstanbul'a döndüler.

Bu sırada Bulgar-Makedon komitecileri Todor Aleksandrof ve general Protogerof'la temas etmek üzere Sofya'ya gitmiş olan Süleyman Askeri Bey de bu haberi alınca İstanbul'a dönmek zorunda kalmıştı.

Batı Trakya'yı işgal edecek olan Bulgar askerleri Paşmaklı'dan İskeçe'ye gelecekler ve buradan diğer bölgeleri işgal edeceklerdi. İskeçe'de Bulgar işgal kuvvetlerinin ilerleyişine göre Türk milis kuvvetlerinin çekilişini, terhislerini, Türk ordusundan katılmış olanların İstanbul'a gönderilmelerini, eldeki silah ve cephanenin emniyetli yerlerde gizlenmesi gibi dirayet ve dikkatle tertiplenmesi gereken işler, İskeçe'de Üsteğmen Fuat Bey'e (Fuat Balkan) düşüyordu. Teğmen İskeçeli Arif ve Sadık Gümülcüne'de, Yüzbaşı Ali Rıza Bey de Dedeağaç'ta Türk halkına emniyet vermek ve haklarını korumak üzere bırakılmışlardı. Batı Trakya milislerinin ellerindeki silah ve cephane, ileride yine Batı Trakya davası için kullanılmak ümidiyle emniyetli ellerde saklandı.

İskeçe'ye gelen Bulgar generali Lazarof bir tugayla Gümülcüne'yi işgal etmiş ve orada yerleşmişti. Batı Trakya'da Ekim 1913 ortalarında başlayan Bulgar işgali, hadisesiz 30 Ekim 1913'te sona ermişti.[139]

Cemal Paşa, hatıratında, Garbi Trakya Muvakkat Hükümetinden şu suretle bahsetmektedir.[140]

"*Bu Kıtayı işgal eden Teşkilatı Mahsusanın başında Süleyman Askeri Bey bulunuyor ve Çerkez Yüzbaşı Reşid ve İzmirli Eşref ve kardeşi Sami ve yine Yüzbaşı Fehmi Beylerle daha bazı sair zevat Erkanı asliyesini teşkil ediyordu.*"

Batı Trakya'nın kimler tarafından, nasıl işgal ve idare edildiğinden bundan evvel, geniş bir şekilde bahsettiğimiz için burada şahıslar üzerinde duracak değiliz.

139 14, 16, 22, 29 Ekim ve 30 Ekim 1913 tarihli İkdam gazeteleri.
140 Cemal Paşa Hatıratı, s. 89.

Yalnız rahmetli Cemal Paşa'nın dediği gibi Batı Trakya, Teşkilatı Mahsusa tarafından işgal edilmemiştir. Teşkilatı Mahsusa, rahmetli Süleyman Askeri Bey idaresinde Batı Trakya boşaltıldıktan bir yıl sonra 5 Ağustos 1914 tarihinde kurulmuştu. Batı Trakya işgal olunduğu sıralarda "Teşkilatı Mahsusa"nın ne ismi, ne de kendisi vardı.[141]

Batı Trakya işleri, başından İstanbul Andlaşması müzakerelerine kadar doğrudan doğruya Enver Bey (Enver Paşa) tarafından idare edildiği için Cemal Paşa, bu işleri umumi olarak ancak uzaktan biliyordu. Bir sene sonra, Enver Paşa, Süleyman Askeri Bey'in idaresinde Teşkilatı Mahsusa'yı kurduğu için Cemal Paşa'nın bir sene sonraki hadiseleri Batı Trakya'ya bağladığı sanılıyor.

Cemal Paşa, yine Batı Trakya harekatından bahsederken:

"1913 senesi Temmuzu evasıtından Eylül evasıtına kadar payidar olan bu hükümetin İstanbul muahedesi ahkamı mucibince mevcudiyetine nihayet verildi" demektedir.

Bundan evvel Batı Trakya'nın Edirne'nin kurtarılmasından (23 Temmuz 1913) sonra Eşref müfrezesinin Bulgar topraklarında Habibçe, Harmanlı ve Hasköy'e kadar bir akın yaptığını (25-29 Temmuz 1913) açıklamıştık. Batı Trakya'ya ilk girişin (15 Ağustos 1913) yine bu müfreze tarafından yapıldığı da bilindiğine göre Batı Trakya Hükümetinin Temmuz 1913 ortalarında başlamış olmasına maddi imkan göremiyorum.

Arzettiğimiz gibi "Batı Trakya Hükümeti" teşebbüsü Ağustos 1913 ortalarından Ekim 1913 sonlarına kadar iki buçuk ay sürmüştür.

Enver Bey (Enver Paşa), Batı Trakya'nın boşaltılmasından ve "Batı Trakya Hükümeti" denemesinin tam bir başarısızlıkla sona ermesinden sonra dahi, yüzde sekseni Türk olan bu bölge ile ilgisini kesmiş değildi. Gümülcüne'de, evvela, "Garbi Trakya Hükümeti Muvakkatesi" kurulmuş, Dedeağaç'ın işgalinden sonra bu isim "Garbi Trakya Hükümeti Müstakilesi"ne çevrilmişti. Bu iki zaman arasında Batı Trakya Hükümetine "Batı Trakya Hükümeti Milliyesi" dahi denilmişti. Enver Bey, yüksek azimli bir subay olduğu kadar bir defa verdiği karardan ve benimsediği bir hareket ve kanaatten sonuna kadar vazgeçmeyen, kolay kolay fikir ve kanaat değiştirmeyen bir şahsiyetti.

Hemen hemen, yalnız kendi karar ve teşebbüsünün bir mahsulü olan Batı Trakya işinden kolay kolay vazgeçemezdi. Bu işin başına en yakın arkadaşı,

141 Eski Kocaeli Milletvekili Fuat Balkan'ın 10 Temmuz 1953 günü Karamürsel'de Trakya'da Milli Mücadele kitabının yazarı T. Bıyıklığolu'na anlattığı hâtıraları ve Batı Trakya harekâtında ve daha sonra Teşkilâtı Mahsusada çalışmış olan Teğmen Lütfi Süman'ın 19 Aralık 1953 tarihli mektubu

idealist olduğu kadar fedakar ve kahraman bir Türk subayı olan Erkanı Harp Kolağası (Kd. Kurmay Yzb.) Süleyman Askeri'yi getirdi. Süleyman Askeri İstanbul'da, "Muhacirin Müdürü" ismi altında, Batı Trakya ve Makedonya işlerini idare etmiye başladı. Bu hal Birinci Dünya Harbine kadar böyle devam etti. Türk-Alman ittifakının imzasından üç gün sonra, 5 Ağustos 1914'te Harbiye Nazırı Enver Paşa'nın gizli bir emriyle, "Teşkilatı Mahsusa" kurulmuştu.

Not: (Fuat Balkan'ın 10 Temmuz 1953 günü Karamürsel'de T. Bıyıklıoğlu'na anlattığı hatıraları. Fuat Bey'e göre "Batı Trakya Hükümeti İcraiye Riyaseti, yerli Gümülcüne Hükümetinden ayrı ve ihtilalci bir karakter taşıyan bir "İcra Komitesi"dir. Bu komitenin başında Süleyman Askeri Bey vardı. Komitenin diğer iki üyesi Eşref Kuşcubaşı ve kardeşi Hacı Sami Beylerdi. Çerkes Reşit ve Hüsrev Sami Beyler bu komitede istişari rey sahibi idiler.)

Süleyman Sefer CİHAN'ın Kaleminden: EŞREF KUŞÇUBAŞI SENCER'İN HATIRALARI VE BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ

30 Mayıs 1913 Londra Andlaşması ile Edirne'nin Bulgarlara bırakılması bir hata idi. Çünkü Bulgarlarla müttefikleri arasındaki anlaşmazlık Osmanlı yönetimince daha 28 Aralık 1912 yılında anlaşılmalıydı.

Çatalca'nın Bahşayış köyünde yapılan ilk mütareke görüşmelerinde Bulgar delegelerinin Osmanlı heyetine söyledikleri ve yapmak istedikleri teklifler açıktı ve hasım delegelerin sözlerinden ve tavırlarından Yunanistan ve Sırbistan ile aralarında yeni savaşın başlamak üzere olduğunu anlamak mümkündü.

Bulgarlar, Trakya, Makedonya ve Manastır kentini istiyorlardı. Yunan projesine göre Selanik, Kavala, Drama Serez Yunanlıların olacaktı. Sırplar ise Üsküp, Manastır ve Kosova'yı istiyorlardı. Bu topraklarda Bulgarların da gözü vardı. Diğer yandan Romanya'nın kendi hesapları vardı. Romanya da Bulgaristanın genişlemesinden, kuvvetlenmesinden endişe duyuyordu.

Sırplar ve Yunanlılar bu konuda Osmanlı hükümeti ile temas aramışlardı. Londra'da Barış Andlaşması başladığı sıralarda Sırp ve Yunan delegeleri Londra Büyükelçisi ve Birinci Delege Tevfik Paşa'ya başvurmuşlar, barış andlaşmasının imzalanmamasını Paşa'ya telkin etmişlerdi. Hele Sırp delegesi Tevfik Paşa'ya Bulgarlara karşı işbirliği yapılmasını teklif etmiş, Koca Balkan Dağlarının Türkiye'nin doğal sınırı olduğunu ifade etmişti.

Yunanlılar da bu konuda bazı girişimlerde bulundular. Bulgarlara karşı anlaşma temin edildiği takdirde bazı fedakarlıklarda bulunacaklarını ima ettiler.

Fakat Mahmut Şevket Paşa, Osmanlı yönetimi ve Başkumandanlık haber alma gücünden yoksun oldukları için bu fırsatlardan hiç faydalanamadılar.

Edirne'yi Bulgarlara bırakan Londra Andlaşmasının imzalanmasından kısa bir süre sonra 3 Temmuz 1913'te Bulgar Başkumandanı General Savof'un planı ile Bulgaristan orduları, eski müttefikleri olan Sırbistan ile Yunanistan'a karşı hücuma geçti. Savof'un planı bu iki devletin ordularını birbirinden ayırarak bir baskın şeklinde ayrı ayrı yenmekti. Ancak her iki cephede de Bulgar ordusu yenildi. Bulgarların uğradıkları hezimet Romanyayı da harekete geçirdi ve Romen-Bulgar savaşı başladı. Romanya orduları hiç mukavemet görmeden Sofya'ya doğru ilerlemeye başladı.

İşte Balkanların bu genel durumu karşısında Edirne'nin geri alınması meselesi önemli bir sorun halinde Osmanlı yönetiminin ayaklarına kadar gelmişti. Talat Bey bu fırsatı kaçırmak istemiyordu. Hiç olmazsa Edirne şehrini kurtarıp Midye-Enez çizgisinin arasına sıkışan Avrupa sınırlarımızı Meriç'e kadar genişletmeyi düşünüyordu.

Çatalca'nın batı taraflarını savunmakla görevli 10. Kolordunun kurmay başkanlığı görevine Kurmay Yarbay Enver Bey tayin edilince, o da çevresine eski arkadaşlarını, hatta Trablus'ta İtalyanlara karşı birlikte çarpıştığı yakın dava arkadaşlarını topladı. Enver Bey bir taraftan da milis kuvvetleri kurabilmek için çalışmalara başladı. Kurulan bu milis kuvvetlerin başına da Eşref Kuşçubaşı Sencer'i atadı. Eşref Bey, Enver Beyin çok güvendiği yakın bir arkadaşı idi.

Eşref bey de milis kuvvetlerinin başına gelir gelmez, inandığı ve güvendiği yakın arkadaşları ile birlikte gönüllü kıtaları genişletti. Bu kıtalar daha sonra Taksim ve Metris kışlalarında sıkı bir gerilla eğitimine tabi tutuldu. Enver Bey de bu çalışmaları çok yakından takip ediyordu. Bulgarların Çatalca Hattında bir taarruza kalkışacakları haber alınınca, Enver Bey bu kuvvetlerin 10. Kolordu bünyesinde Müstakil Tümen olarak cepheye sürülmesini ve yerlerini almaları için Başkumandan vekili İzzet Paşa'ya gerekli tebliği yaptırdı. Ve Eğitimden geçirilen bu milisler daha sonra savaşmak üzere Çatalca'nın Kumburgaz beldesine nakledildi. Savaş alanındaki merkezleri de Kumburgaz'dı.

Diğer yandan Enver Bey de kurmay Başkanı olduğu 10. Kolordunun kumandanı Hurşit Paşa'yı bizzat bu kolorduya bağlı özel teşkilatın başındaki genç ateşli subaylar yolu ile harekete geçirmeye uğraşıyordu. Başkumandan vekili İzzet Paşa'ya da ayrıca telkin ve ricada bulunmaktan geri durmuyordu.

İttihat ve Terakki Cemiyeti'nde o gün için hakim olan düşünce, İstanbul ve Boğazların dolayısıyla Anadolu'nun emniyetini sağlamak için Bulgarları Edirne'nin batısına atmaktı. Bunun için başında Eşref Kuşçubaşı Sencer'in bulunduğu ve Kumburgaz'da konuşlandırılan 1200 kişilik gerilla grubu ile Bulgarların Çöplüce'deki saflarına kadar akınlar yapılıyordu. Düşman mevziilerinde sökülme alametleri beliriyordu. Bu özel kuvvetler Çöplüce köyünü aşarak Bulgarlara aniden yüklendi. Bataryalar da kendilerini destekliyordu. Bulgarlar beklemedikleri bu kahramanca hücum ve fedakarlıktan çekinerek ikinci müstahkem hatlarına doğru kaçmaya başladılar. Bunun üzerine ihtiyat kuvvetleri de ateş hattına doğru sürülmeye başlandı. Düşmanın ricatı kısa bir süre sonra bozgun halini aldı. Hücuma hedef olan tepeler ele geçirildi.

Balkan savaşı boyunca daima kötü haber almaya alışmış olan ilgililer bu küçük zafer karşısında büyük sevinç duydular. Gazileri tebrik ettiler. Bu zaferi

sağlayan Enver Bey ve onun maiyetindeki özel kuvvetlerin kumandanlarından Eşref Kuşçubaşı Sencer 10. Kolordu Kumandanı Hurşit Paşa'nın yanında toplanmışlardı.

Paşa gayet neşeliydi ve şöyle diyordu:
"- Eh, bu başarıdan şonra Midye-Enez hattına ilerleyebiliriz."
Paşa'nın bu sözüne karşı sorulan sual şuydu:
"- Yani Edirne'yi Bulgarlara mı bırakacağız."
"- Evet, Londra Andlaşmasının şartı böyle. Bizim derdimiz İstanbulu kurtarmaktı."
Kuşçubaşı Eşref atıldı:
"- Paşam Edirne'yi almazsak bu uğurda ölenler kanlarını bize helal etmezler" dedi ve sözlerini şöyle tamamladı:
"- Kahrolsun böyle siyaset... Milletin hafızasını, tarihin yarınki hükmünü de mi hiçe sayacağız?"
Enver Bey söze karıştı:
"- Elbette bir çare bulmalıyız. Eşref Bey'in hakkı var."

Daha sonra Enver Bey 10. Kolordu kumandanı Hurşit Paşa ile baş başa görüştükten sonra gönüllü kuvvetlerin durumunu, yeni bir harekete geçildiği takdirde nasıl bir plan takip edeceklerini tetkik etti ve kumandanlarını dinledi. Vakit kaybetmeden Eşref Bey'i alıp yeniden Hurşit Paşa'nın yanına gitti.

Eşref Kuşçubaşı Sencer, orada geçen konuşmayı şöyle anlatmaktadır:

"Hurşit Paşa, Kuşçubaşı'ya soruyor:
"- Planın hazır mı? Bak oğlum! Ne ben, ne kurmay başkanı Enver Bey sizin teşebbüsünüzden haberli değildir. Siz Nazırlığın kararı ve Padişahın iradesiyle kurulmuş özel kuvvetlerin kumandanısınız. Buraya da yine Başkumandanlığın emri ile geldiniz. Şimdi size verilen yetkinin dışına çıkmanız kolordu olarak bizi ilgilendirmez. Bunları yarın şahsi sorumluluk endişesiyle değil, hükümetin zaafını biliyorsunuz. Siyasi olaylar çıkarsa, davayı kendi aramızda halledebilmemiz için söylüyorum. Planınız sizi ilgilendirir. Bu işin resmi tarafı... Şimdi kolordudan ne istiyorusunuz?"

Kuşçubaşının cevabı:
- Planım hazırdır. Ben iki yol üzerinde deneme yapacağım. Bana nakliye araçları ile bir iki savaş gemisi verebilir misiniz?

Bu soru üzerine Enver söze karıştı:

Kolordunun emrinde Bafra gambotu ile Draç torpidosu vardır. Ayrıca romörkler de istemek mümkün.

Bu hazırlık ve teşebbüs orduda duyulduğu zaman herkes memnun ve bahtiyar görünüyordu.

Eşref Kuşçubaşı hatıratında şöyle demektedir:

-Bütün bu olup bitenlerden İstanbul'un bu arada Başkumandanlığın haberi olmuş mudur? Enver Bey kendilerine durumu anlatmaya çalışmış ve Harbiye Nazırı Ahmet İzzet Paşayla görüşmüştür.

Alınan bu özel karar üzerine Kumburgaz'dan gemilere bindirilen Eşref Kuşçubaşı kumandanlığındaki özel kuvvetler, Marmara Ereğilisi'ni, Tekirdağ'ı düşmandan kurtardı. Halk görülmedik bayram sevinci içindedir, her çeşit yardımı, fedakarlığı yapmaktadır. Buradan ilerlemeye başlayan özel kuvvetler, küçük çarpışmalardan sonra Muratlı'yı geri aldı. Bundan sonraki ilk hedef Çorlu idi.

Cephe kumandanı Hurşit Paşa'nın ve Enver Bey'in, Tekirdağ'ın kurtuluşu başarısı haberini alınca büyük sevinç içinde ümitleri kuvvetlenmişti. Enver Bey, esas askeri kuvvetleri hemen harekete geçirmişti. Kendi kumandasındaki birliklerle ilerlemeye başladı. Çorlu önlerine geldikleri zaman beklemedikleri bir olay ile karşılaştılar. Orada Bulgar askeri yoktu. Ama Tekirdağ'ından ilerleyen Eşref Kuşçubaşı Sencer komutasındaki kuvvetlerin süvari öncüleri karşılarına çıkmıştı. Enver Beyin yanında Hafız Hakkı Bey vardı. İki kurmay subay, kendilerine katılan milli kuvvetlerin başındaki Eşref Kuşçubaşı ile durumu gözden geçirdiler. Bulgar ordusunun çöküntü başlangıcında olduğunu, buna karşılık büyük ve korkunç bozgunluklardan sonra Osmanlı ordusunun maneviyatının yerine gelmeye başladığını gördüler.

Kuşçubaşı hatıratında bundan şöyle bahseder:

"- Kendilerine teklifte bulundum. Fırsat bu fırsat. Edirne'ye kadar yürüyelim. Rica ederim siz karışmayınız. Görüyorsunuz ki ben sorumsuz milli kuvvetlerin başında olarak bunları yapıyorum. Siz gerekirse, bunlar asi çetelerdir, deyiniz.."

Enver Bey, Kuşçubaşının Hurşit Paşa'ya bunları bizzat söylemesini istedi.

Eşref Kuşçubaşını telefonda dinleyen Hurşit Paşa:

- Allah yardımcınız olsun. Enver ve Hakkı Beyler oradalar. Bütün varlığımla sizinle beraberim. Yalnız çok ileri gitmeyiniz. Hükümet mütareke hü-

kümlerini bozmak sorumluluğunu kesin olarak kabul etmek istemiyor. Bunu biliniz.

Harbiye Nazırı İzzet Paşa Vatan Evlatlarına "Haşarat" (Ayaktakımı) Diyor

Bu telefon görüşmesinden sonra Harbiye Nazırı İzzet Paşa, Enver Bey'i telefonla arıyor ve özel kuvvetler mensuplarına "haşarat" hakareti yaptıktan sonra, Doğu Trakya'yı kurtarma hareketinin derhal durdurulmasını istiyor.

Enver Beyin cevabı şöyle:

- Rica ederim Paşa hazretleri. Sizin "haşaret" dediğiniz bu vatan evlatları hiçbir resmi yükümlülükleri yokken, bizim pafta pafta belde belde kaybettiğimiz toprakları kanları ile sulayarak kurtarıyorlar. Bunlar hakkında saygılı olmanız insani ve vatani borç olsa gerektir. Bizim akıncı kuvvetlerimize dur diyebilmemiz için onlar, bizim yönetimimizde olması lazım. Halbuki böyle bir durum yok. Onlar bu işe girişirken kendilerini sorumsuz ve sorumsuzluklarının kişiliklerine ve hareketlerine yüklediği her mesuliyeti kabul etmişlerdir. Marmara Ereğlisi'ni de, Tekirdağ'ını da, Çorlu'yu da, Muratlı'yı da onlar kurtardı. Şimdi bu şehirleri Bulgarlara mı terk edelim?

Harbiye Nazırı Ahmet İzzet Paşa, Doğu Trakya'nın kurtarılmasını istemiyor, hareketin durdurulmasını Enver Bey'e emrediyordu.

Fakat Enver Bey kendisine şöyle cevap veriyor:

- Eşref Beyi bulunuz. Bu emirlerinizi kendisine söyleyiniz.

Bir süre sonra Başkumandan vekili olan Paşa, Eşref Kuşçubaşı'yı telefonla aradı. Enver Bey'e söylediği gibi hükümetin mütareke hükümlerini bozmayı kabul etmeyeceğini, harekatı yani Doğu Trakya'nın kurtarılmasını derhal durdurmalarını, aksi takdirde Askeri Mahkeme'ye verileceklerini söyledi.

Eşref Kuşçubaşı'nın verdiği cevap da Enver Bey'inkinin aynısı olmuştu.

Başkumandan vekili görüşünde ısrar ediyordu. Kolordu kumandanı Hurşit Paşa'ya gönüllü kuvvetlerin derhal geri çekilmesini, bu emre karşı gelenlerin ise makam ve rütbeleri ne olursa olsun tevkif edilmelerini ve Askeri Mahkeme'ye verilmeleri için emir verdi.

Enver Bey, kendisi gibi düşünen ve kendisinin düşüncelerini samimi olarak kabul eden subay arkadaşlarıyla durumu tekrar görüştü. Bu görüşmeden sonra gönüllü kuvvetlerin komutanlarından Eşref Bey'in kardeşi Sami Bey

(Hacı Sami) Kolordu kumandanı Hurşit Paşa'nın huzuruna çıktı. Saygılı bir dil ile içini döktü:

- Paşa hazretleri... Siz mesul mevkide yüksek bir kişisiniz. Genel durumu elbette çok iyi bilir, tedbirlerinizi ona göre alırsınız. Biz sorumsuz; milli heyecan ve milli haysiyetin ortaya çıkardığı bir kuvvetiz. Hareketimiz buna dayanmaktadır. Kanunlarımız ve mevzuatımız bizim bu hareketimizi suç kabul ediyorsa, cezasını da çekmeye hazırız. O halde bu emrin bizi neden ilgilendirdiğini anlayamıyorum. Orda aklıselim var. Milletin menfaati ve hayatiyeti var. Bir de tarih var. Babı Ali Baskını Edirne'nin düşmana terk edilmemesi için yapılmıştır. (Enver Bey'i göstererek) Başkasını bilmem ama kendileri, Edirne alınmadan hayatta olarak İstanbul'a dönerlerse ben, aciz bir vatandaş olarak, kendilerine her rastladığım yerde "Nerede Edirne" diye soracağım. Şimdi de kıtamın başına gidiyorum. İsterseniz beni tevkif ediniz.

Eşref Kuşçubaşı hatıratında anlatmaya devam ediyor:

"Enver Bey'i hiçbir zaman bu kadar sarsılmış görmedim. Yüzü sapsarı olmuştu. Bu anda Hurşit Paşa da gözleri yaşla dolu, Enver Bey'e sordu:

- Ne yapmak istiyorsunuz?

- Şimdi İstanbul'a gideceğim Paşa hazretleri.

Enver Bey İstanbul'a yola çıkarken, Özel Kuvvetler (Akıncı Müfrezeleri) komutanlarına şu emri verdi:

- Tereddüt yok... Lüleburgaz'dan ileri yürümek için hazırlıklarınızı tamamlayınız. Ben bir dakika fazla İstanbul'da kalmayacağım. Hemen döneceğim. Orada, bana ya evet veya hayır diyecekler. Fakat verecekleri hayır sonucu değiştirmeyecektir. Allah yardımcınız olsun.

Edirne'ye Yürüme Kararı

İstanbul'da Bakanlar Kurulunda Edirne'yi kurtarmak konusunda kesin bir karar almak için bir türlü fikir birliği olamıyordu. İngiliz diplomasisi de, böyle bir teşebbüsten Osmanlı yönetimini vazgeçirmeye uğraşıyor ve Osmanlı hükümetini tehdit ediyordu.

Ayaklarına kadar gelmiş bu fırsatı kaçırmamak için her çareye başvuran Talat Paşa'nın girişimleri ile Bakanlar Kurulunda bu yönde karar alındı ve bu karar da Padişah'ın onayına sunuldu. İşin formalitesi bitmişti. Artık ordunun ileri harekatı için bir engel kalmamıştı.

Osmanlı hükümeti dc 20 Temmuz'da elçileri yolu ile Avrupalı bütün devletlere aşağıdaki bildiride bulundu. Aslında bu bildiri, Batı Trakya'nın peşinen Bulgarlara bırakılacağının taahhütü idi:

"*Bulgaristan, Londra barış esaslarını imzaladığı halde, anlaşmaya göre Osmanlı devletine kalacak yerleri boşaltmaktan kaçınmıştır. Amacı daha çok*

toprak elde etmektir. Ancak, Osmanlı devletinin sabrı tükenip ordusuna işgal emrini verdikten sonra Bulgaristan bu yerleri boşaltmıştır. Osmanlı devleti ayrıca delillerini de göstererek Enez'den başlayan bir sınırın Boğazlar emniyetinin sağlanabilmesi için Meriç nehri boyunca kuzeye doğru çıkması gerektiğini ileri sürmüştür. Bulgarların bu yerler halkına yaptığı ve müttefiklerin de şahit olduğu zulümler bizi daha fazla bekleyemez hale getirmiştir. Bu bakımdan Osmanlı devleti şimdiden Meriç hattını ele geçirmek zorundadır. Osmanlı devleti, Trakya'nın mukaddesatını büyük devletlerin tayin etmesine razı olmayı ve bu sınırı (Meriç nehrini) hiçbir bahane ile aşmamayı taahhüt eder. Ve bundan dolayı yeniden savaş başlarsa, bunun mesuliyetini Bulgaristan'ın şimdiden üzerine alması gerekecektir."

İşte Osmanlı hükümetinin bu nota ile Trakya'nın mukadderatını büyük devletlerin tayinine bırakması ve hiçbir bahane ile Meriç sınırını aşmayacağını taahhüt etmesi, en az Londra Antlaşması'nın imzalanması kadar hatalı olmuştur. Çünkü Edirne ilerisindeki Batı Trakya halkının yüzde 85'i Türktü. Ayrıca, kabul edilen küçük hinterlandı ile özellikle Dedeağaç ve limanından ve Batı Trakya'dan mahrum edilerek Ege denizi ile irtibatı kesilen Edirne'nin gelişmesine de imkan yoktu.

Buna rağmen İtalya hariç bütün Avrupa devletleri bu bildiriye itiraz ettiler ve Osmanlı yönetimini yine tehdit ettiler. Fakat tehditleri blöftü. Çünkü onlar da bir savaşı göze alacak durumda değildiler.

Enver Bey Çorlu'ya dönüşünde, kronik bir apandist hastalığında idi. Buna rağmen Özel Kuvvetler komutanları ile bir toplantı yaparak görüştü ve kendilerine şöyle dedi:

- Derhal harekete geçeceğiz. Kuvvetlerinizle ilerleyeceksiniz. Arkadan nizami kuvvetlerle ben geleceğim. Planımız hazır, haydi selametle Edirne'ye.

Bu haber ve emir Özel Kuvvetler arasında bayram havası estirdi. Ordu ve gönüllü kuvvetler düşmanı topraklarımızdan atacaktı. Fethi Bey (Okyar) kumandasında bir birlik Kırklareli'ni kurtarmak için harekete geçti. Eşref Kuşçubaşı da kuvvetleri ile zaten Edirne üzerine yürüyordu. Onu arkadan Enver Bey takip ediyordu.

Eşref Kuşçubaşı Sencer'in Edirne'yi Kurtarma Harekatı

3 ay 27 gün Bulgarların elinde kalan Edirne'nin tekrar elimize geçişini nefes kesen evreleri ile Eşref Kuşçubaşı Sencer'den dinleyelim:

"- 25 arkadaşımın hemen hemen hepsinde birer tahrip çantası vardı. İlerleyişimizi Kıyık ve Kafkas Tabyalarındaki gözcülerden mümkün olduğu kadar

saklayarak karanlık içinde yürüyorduk. Bosna köyüne olaysız indik. Hiçbir evden ışık gelmiyordu. Çünkü köyde kapı namına bir şey kalmamıştı. Tavanlar bile sökülmüştü. Köy bomboştu. Kapı ve tavan tahtalarını ya Bulgar askerleri kışın yakmışlar veya köylü bu ateş hattında kalamayacağını anlayınca kendisi söküp götürmüştü.

Bütün didinmemize rağmen, coşkun Arda nehrini bize geçirtecek hiçbir yol bulamadık. Sağa-sola karanlıkta ilerlemeye başladık. Şafak sökerken bir insan boyu yükselmiş süpürge tarlası içine düşmüştük. Burası Ayşe Kadın mahallesi idi ve Edirne tabyaları birer kartal heybeti ile üzerimize yükseliyor, ağır topların namluları adeta bizi tehdit ediyordu. Süpürge tarlasının içine dalarak kendimizi gizledik. Şoseye çok yakındık Caddede bir adamın alaca karanlık içinde koşmakta olduğunu gördük. Çakır Efeye işaret ettim. Kaplan gibi atıldı ve adamı boğazından yakalamasıyla beraber ortamıza sürüklemesi bir oldu. Zavallı neye uğradığını şaşırmış, korkudan titriyordu. Kendisini teskin ettim. Kıyafeti Türk olmadığını gösteriyordu.

- Türkçe bilir misin?

- Bilmez olur muyum beyim? Ben şu yandaki köydeki Rumlardanım. Türk askeri geldi diye Edirne'de kargaşalık var. Mahpustum, bizi de bıraktılar. Şimdi köyüme kaçıyorum.

Şehrin panik halinde olduğu anlaşılıyordu. Tam teçhizatlı idik. Bir baskın macerası arzusu karşı gelinemez bir hasret halinde benliğimize hakim oldu. Arkadaşlarımın da aynı arzu içinde yanıp tutuştuklarını hissediyordum. Birden "ileri" diye haykırdığımı hatırlıyorum. Birkaç dakika sonra Ayşe Kadın Topçu Kışlasının önündeydik. Kapıdaki Bulgar nöbetçi bizi görünce şaşırdı ve hemen içeri kaçtı. Büyük kapıdan içeri daldık. Yanıma Bulgarca bilen 4 kişi almıştım. Bunlar tepeden tırnağa kadar silahlı, mümkün olduğu kadar da muntazam kıyafetli idi. Birisine emir vererek ileri fırlattım. Patırtıyı duyarak koşup gelen kumandanı önledim:

- Şehir tamamen Türk askerleriyle çevrili. Hayatınız emniyettedir. Kışladan çıkmayınız.

Bulgar ordusundaki panik her haliyle gözüküyordu. Aynı ruh haleti içinde biz de kalmış ve harbi böyle kaybetmiştik. Başını önüne eğdi. Odasına doğru yürüdü. Kapıyı üzerlerine kapattık ki ne görelim. Bir tabura yakın Bulgar askeri ricat hazırlığı halinde ve paltoları simit gibi boyunlarında büyük avluda saf nizamındalar. Allahtan ki silahları ileride çatılmış, emir bekliyorlar. Hiç tereddüt etmeden yanımda Bulgarca tercümanımla kumandan olduğu anlaşılan ve karşısındaki hazırol vaziyette küçük zabitle görüşen subayın üzerine yürüdüm. Beni görünce afalladı. Selam verdim, nezaketle selamımı aldı. Tercü-

manım, emir tekrar ediyormuşçasına tekrar etti. Bu sırada bizimkiler çatılmış vaziyette olan silahların etrafını kuşatmışlardı. Kumandana, kışla kumandanını da içeride teslim alarak muhafaza altında olduğunu bildirdim. O da, aynı akibete çaresiz boyun eğdi. Şimdi kışla bizim elimizde idi. Süratle hükümete girmek ve yardım istemek lazımdı. Silahları altta bir salona doldurarak ve Dudullu'lu Pehlivanı da üç kişi ile kapı önünde bırakıp hükümet binasının önüne yöneldik. Hükümet binasının önüne gelmiştik. Binada bir tek müfrezeden başka Bulgar kuvveti yoktu. Onları bir araya tıkmak, silahlarını almak hiç de zor olmadı. Bahçe kısmında bizim doktor yüzbaşı elbiseli saçı sakalı uzamış bir genç gördüm. Elinde upuzun saplı bir süpürge vardı. Kendisine orada ne yaptığını sordum. Esirmiş, emrine verilen 50 kadar Türk esiri ile hergün oraları süpürüyor, şehrin temizliğine bakıyorlarmış. Bizim kim olduğumuzu anlayınca sevincinden ağlamaya başladı.

- Gözyaşlarını bırakın da şu Türk esirlerini bulun! dedim.

Onlar da kendisine katılarak temizliğe başlamak üzere yolda imişler. Nitekim bir süre sonra bize katıldılar. Kendilerine hemen Bulgarlardan aldığımız silahları verdim. Kuvvetimiz çoğalmıştı. Hükümet binası da elimizde idi. Hemen bütün mahalle muhtar ve imamlarını topladım. İmam ve muhtarlara asayişten mesul olduklarını, kimseye asla fenalık yapılmamasını tembih ettim. Edirne'nin çepeçevre Türk askerleri ile sarıldığını sanan Bulgarlar durmadan kaçıyordu.

Bu durumu Enver Beye en hızlı atlardan biri ile Çakır Efeyi haberci olarak gönderen Eşref Bey, daha da ileri giderek Cisri Mustafa Paşa (şimdiki Svilengrad) ve Habibçe (Lyubimets) kasabalarını da Bulgarlardan temizler. İstasyondaki bütün malzeme ve erzaka da el koyar.

Eşref Bey bu harekatı anlatırken devamla şöyle der:

- O andan itibaren bizim bugünkünden daha da ilerlemiş olan sınırlarımız içinde bir tek düşman kalmamıştı. Şükran secdesine kapandım ve bize bu günleri nasip eden Allah'a minnetlerimizi arz ettim ve bu uğurda kanlarını döken şehitlerimize de şefaat niyaz eyledim."

Milletlerarası sorun haline gelen, içte ve dışta birçok tartışma ve didinmelerden sonra nihayet Edirne ciddi hiçbir mukavemetle karşılaşılmadan 21 Temmuz 1913 günü kurtarıldı. Balkan savaşının başladığı günlerden bu yana Türk milletinin ilk defa yüzü güldü. Bu başarı memleketin dört bir yanında törenlerle kutlandı. Edirne'yi askeri kuvvetle kurtaran İttihat ve Terakki iktidarının da prestiji ve itibarı milletçe çok yükseltilmişti. Bu arada en küçük bir başarı bile büyük sevinç yaratıyordu.

Rodoplar ve Batı Trakya'ya Yönelik Harekat

Edirne'yi ele geçiren askeri kuvvetlerimizin, özellikle önde yürüyen milislerin ilerleme ve savaş hevesi artmıştı. Batı Trakya'da Bulgar çetelerinin çok fazla zulüm yaptıkları haberleri de geliyordu. Bulgarların kini tükenecek gibi değildi. Zira Bulgarlar, Doğu Trakya'dan kovulmalarının acısını Batı Trakya, Rodoplar ve Makedonya'da yaşayan Türk ve Müslümanlardan akla gelmeyecek eza ve cefalar ve katliamlar yaparak intikam alıyorlardı. Bu mezalimlerle ilgili olarak Edirne'ye gelen haberler tüyler ürperticiydi.

Edirne ve çevresi Bulgarlardan temizlendiği sırada oldukça bol silah, cephane ve malzeme de ele geçirilmişti. 10. Kolordu Kurmay Başkanı Enver Bey, Kuşçubaşı Eşref'in yanına gelerek onu ele geçirilen silah ve cephaneyi anbarlara yerleştirirken görünce şöyle dedi:

- Eşref Bey, Hazırlıklarınızın hedefi neresidir? Sizi pek heyecanlı görüyorum. Acaba bir yardımım dokunabilir mi?

Eşref Bey şu cevabı verir:

- Efendim, bize yardımınızı inşallah yakın zamanda, daha çok ilerde, ön saflarda ziyaretimize geldiğinizde beraber tespit ederiz. Biz, şimdi şu sınırı mesela birkaç kilometre ileriye geçtik mi, zannederim ki sorumlu unsurlar olarak sizin başınıza dert olmaktan çıkarız ve siz de artık bizimle uğraşmak külfetine katlanmamış olursunuz.

Eşref ve Enver Bey arasında geçen görüşmelerden anlaşıldığına göre, Edirne'yi kurtaran milis kuvvetlerini daha ileri harekatı devam edecekti. Eşref Bey'in Edirne'yi kurtaran azim ve korkusuzluğu, Müslüman Türkün yeniden şahlanan kahramanlığı ile esarete düşen, sırf Türk oldukları için insanlık dışı işkencelere maruz kalan Rodoplar, Batı Trakya ve Makedonya Müslüman Türk topraklarının da kurtarılması kaçınılmaz hale gelmişti.

Doğu Rodoplar Düşman Esaretinden Kurtarılıyor

Yine Enver Bey'in himayesinde olan Eşref Bey, Meriç nehrini geçmeye karar vermiş ve gönüllü arkadaşlarının arasından seçtiği 100 er ve 15 subay ile birlikte yani 116 kişilik seçme bir gönüllü Kuvvet ile bugünkü Bulgaristan sınırları içerisinde bulunan Doğu Rodoplar'daki Ortaköy (İvaylofgrad) ilçesine doğru ilerlemeye başlamıştı. 15 Ağustos 1913'te Ortaköy'e varan milis kuvvetler hayretle gördüler ki, burada hiç kimse yoktu. Fakat nasılsa canını kurtarabilmiş, bitkin, perişan ihtiyar bir Türk'e rastladılar. Başından geçeni anlattı. Gelenleri olay ye-

rine götürdü. Manzara feci idi. Üst üste atılmış, çürümeye başlamış bir yığın kadınlı erkekli insan cesetlerini gösterdi. Ölülerin sayısı 400'ün üstünde idi.

Bunları gören milislerin komutanı Eşref Kuşçubaşı der ki:

- Raporumuzu Edirne'de bulanan Enver Bey'e gönderdik. Fakat bu hal karşısında dönmeye de utandık. Esasen yanımdaki milisler de ilerlemek, katillerle hesaplaşmak istiyorlardı.

Milisler bundan sonra Koşukavak (Krumovgrad) yolunu tuttu. Buraya birkaç kilometre kala öncü takımdan bir haber geldi:

- Üniformalı ve sivil kıyafetli atlı ve yaya bir kafile gelmektedir. Bunlar Bulgar çetelerinden ayrılmış bir gruptur. Hemen üzerlerine ateş açtık. Kafile mukabele edemeden hemen dağıldı ve kaçmaya başladı. Ölüler arasında Koşukavak kazası Belediye Başkanı Vasil de vardı. Diri olarak yakaladıkları bir Bulgar çavuşu Koşikavak ilçesinin Bulgar çeteleri ile dolu oduğunu söyledi.

Milli kuvvetler Koşukavak ilçesinin yanına yaklaştıkları sırada, şiddetli bir ateşle karşılaştılar. Eşref Bey yönetimindeki milli kuvvetler anladılar ki, Bulgarlar kaçmak için ve kendilerini oyalamak için ateş etmekte. Kasabanın sağ tarafı tutuldu. Tek geçit yeri olarak Demirköprü ele geçirildi. Bundan sonra şehir içine girildi. Burada sokak savaşı başladı. Sonunda Bulgar çetelerinin kumandanı elinde tabancasıyla meydana çıktı. Türkçe olarak, "Abe.. Başınızdaki komutanınız gelsin" diye haykırmaya başladı. Kalanlar da teslim alındı.

Eşref Kuşçubaşı bu olayı şöyle anlatır:

- Bu ana kadar sağ kalan ancak 83 Bulgar çetecisi ve askeri ile üç subay ve çetebaşı, bir de doktordu. Geri kalanının imha edildiği yerde, yatan ölülerin ve bir miktar da yaralı düşenlerin silahlarının sayısından öğreniyoruz. Bunların miktarı 1200 kişi kadardı. Biz de Nişantaşılı Teğmen Sıtkı ile birlikte altı şehit ve onaltı yaralı verdik.

Burada alınan esirler Edirne'ye gönderildi. Elde eldilen silahlarla ve elbiselerle yerli Türklerden bir tabur teşkil edildi. Halk kurtuluşu gözyaşları içinde kutluyordu ve her fedakarlığı da göze alıyordu. Koşikavak kazasında hemen milli bir idare kuruldu. Kamber Ağa adında yaşlı bir Türk hükümet reisi olarak atandı. Asayiş ve emniyet korunması bunlara bırakıldı (16 Ağustos 1913).

Bu arada Mestanlı (Momçilgrad) kasabası üzerine yürüyen bir kısım milli kuvvetler gecenin karanlığında bir Bulgar nakliye koluna rast geldi. Bunlar Gümülcine'de bulunan Bulgar askerlerine erzak ve cephane götürüyorlardı. Çatışma başladı. Bütün Bulgarlar ele geçirildi.

Kuşçubaşı bu hususta anılarında şöyle diyor:

- 13 Ağustos 1913 sabahı Mestanlı'ya geliyorum. Büyük sayıda elimize erzak ve cephanenin geçtiğini görüyorum. Nakliye arabaları elliyi ve mekkare hayvanları yüzü aşkındır.

Mestanlı kazasında da diğer ele geçirilen yerlerde olduğu gibi hükümet idaresi kurulup teşkil edilen milli tabura silah dağıtılırken birdenbire bir Bulgar süvari alayı görünür. Alayın kumandanı harekete geçmeden önce, yakaladıklarını gazla yakacağını ilan ediyordu. Bu Bulgar alayı ile de çatışma başladı. Öncü kuvvetler, düşman süvarilerini paniğe uğrattı. Kumandanları esir edildi. Ayaküstü bir askeri mahkeme kuruldu.

Kuşçubaşı Eşref Bey burada da şunları anlatmaktadır:

- Kumandan (ayaküstü kurulan askeri mahkemede) gazyağı yakmak meselesini tevil etti. Şaşkınlıkla "Sizler nizamiye değilsiniz. Emirsiz hareket ediyorsunuz. Mütareke hükümlerini bozuyorsunuz. Bulgaristan içlerine akın yapıyorsunuz" demekle bizleri suçlamak ister göründü.

Tahkikat sonunda, bunun da korkunç bir zorba olduğu, birçok masum Türkü kılıçtan geçirdiği, atlarına çiğnettiği tespit edildi. Usulüne göre atını ve kılıcını hatıra olarak aldık. Kendisini gazla ateşleyerek değil de, askerce ve kanunca yol üzerinde kurşuna dizdik. Bundan sonra paniğe uğrayıp kaçan Bulgar süvarilerin peşine takıldık.

Gönüllü milisler Kırcaali şehri önlerine geldikleri zaman Türkler ikindi namazına hazırlanıyorlardı. Gelişleri adeta sürpriz olmuştu. Bulgarlarla yapılan gayet hafif bir çatışmadan sonra milli kuvvetler şehre girdiler. Bütün Türk halkı tarafından zevk ve ilgi ile karşılandılar (19 Ağustos 1913).

Burada Talat Bey'in dayısı, yeni teşkil olunan 600 kişilik milli taburun komutanı oldu. Eski belediye başkanlarından Mustafa Bey adında yaşlı bir kişi hükümet başkanı yapıldı. Gönüllü kuvvetlerden de bir subay askerliğe ait işler için danışman olarak tayin olundu.

Kuşçubaşı Eşref bu olayı da şöyle anlatır:

- Şimdi Batı Trakya ordusu 2000 kişiden kurulu bir milli kuvvetin sahibidir. İstediğimiz anda Edirne'de bıraktığımız 4000 kişilik asıl kuvvetimiz de bize katılırsa, 6-7 bin kişilik bir kuvvetimizle kurtuluş çaresi arayan milletimizden göreceğimiz destekle ve hatta düşman işgali altında bulunan Türklerimiz, henüz göç etmemiş Makedonya Türkerinden bile yardım görerek, hakkımızı

düşmana tanıtmak pek de zor olmayacağına inandık. Fakat usulcü geçinen bazı yöneticilerimiz her nedense bizim bu yolumuz üzerinde ayaklarımıza çelme takmakla güya onlar da vatana hizmet etmekte olduklarını göstermek istiyorlardı.

Balkanları kurtarmaya giden bu Türk milli çetelerine "Kuvayı milliye" deniyordu ki, Anadolu'daki milli mücadeleden önce "kuvayı milliye" ismi ilk defa Balkanlarda kullanılmıştı (Ağustos 1913). Kısa zamanda zulme uğrayan Balkanlardaki soydaşlarımız ve topraklarımızın bu milli "kuvayı milliye" kuvvetlerince geri alınması üzerine, elde edilen başarılar, İstanbul'da hükümet çevresinde, halkın kendilerine bir tepkisi olarak algılanıyor, dış baskıların da etkisi ile bu ilerlemeyi resmen tasvip etmiyorlardı.

Bu arada İstanbul hükümetinin tavrını dile getiren Enver Bey'in telgrafı da Eşref Bey'e ulaştı:

- Koşukavak'tan daha ileriye gitmenize izin verilmiyor. Durum icabı, belki geri çekilmek gerekebileceğinden, harekete hazır bulunmanız gerekir.

19 Ağustos 1913
Sol Cenah Harbiye Reisi
Kaymakam (Yarbay) Enver

Kuşçubaşı Eşref Bey, şöyle devam eder:

- Bu telgrafın arkasından Ortaköy kazasında Batı Trakya'nın Bulgarlara terkiyle çizilmiş Edirne il hududu üzerindeki Trabzon Tümeni Erkan-ı Harbi (Kurmayı) Süleyman Askeri eliyle ikinci bir haber alıyorum. Dönmemiz gerekirmiş. Fakat burada silahlandırdığımız Türk halkının bizim çekilmemizle ne duruma düşeceklerini gözönüne alarak;

- Hükümetimiz bizi istemeyerek, hatta isteyerek cezalandırsın, asi olarak bilsin. Tek buranın talihsiz Türk halkını yeniden bıçak altına vermiş olmayalım. Ben kuvvetlerimizle harekete devam ederek Rodoplar ve Makedonya'ya doğru akabileceğime inanıyorum. Hele bu ricam tam Bulgarlar ve eski müttefikleri (Sırplar ve Yunanlılar) çarpışırken bizim meydana çıkışımız Bulgar aleyhine tam yerinde bir hareket olmuştur. Fakat bu fırsatı kaçırdık. Bari beli kırılmış Bulgarlarla bizi başbaşa bırakınız. Bunu sizden hürmetlerimle dilerim, diye Enver Bey'e yazdığım gibi Talat Paşa'ya ve çok sevdiğim Kara Kemal ve Eyüp Sabri Beylere de bildirdim. Ve hükümet üzerindeki bu hususta bizim yüzümüzü güldürecek bir anlayışın temin edilmesi için çalışmalarını rica ettim. Bu arada aşağıdaki telgrafı aldım:

"Ortaköy'de Trabzon Tümen Kumandanı Albay Nuri Bey vasıtasıyla Eşref Bey'e Özel

Yarından sonra Ortaköy Hükümet Dairesi'nde öğlenden önce bulunmanız rica olunur.

Vali
Hacı Adil

Bu yazıyı teyid eder şekilde Enver Bey'den de bir emir aldım.

Bu telgrafı alan Eşref Bey, gerekli tedbirleri alarak kardeşi Hacı Sami ve Cihangiroğlu İbrahim Bey'e ileri hareket için bütün hazırlıklarını tamamlamaları direktifini vererek, Enver ve Talat Bey ile görüşmek üzere birkaç süvari ile birlikte Ortaköy'e gitmek üzere yola çıkar.

Eşref bu yolculuğunu şöyle anlatır:

- İşin zor yani ensemde "antraks" denilen kötü ve şiddetli ağrı veren bir çıban çıktığından, 39-40 derece ateşle yolculuk yapıyorum. Yanıyorum. Ateşler içindeyim. Başımı çevirecek durumda değilim. Ne yapayım bu ıstırap ve ateşle nereye gidilir? Mecbur oldum, bir çakıyı ateşte temizledim, bir ayna karşısına geçip bu çıbanlardan üçünü kendi elimle açabildiğim kadar açtım. Kısmen temizlenen bu yaranın ıstırabı hafifledi ve ateşim düştüğüne inanarak yola çıktım. Hasta hasta acele ederek bir gecede Ortaköy'e yaklaştık. Yine ateş şiddetlendi. Tümen'in doktoru imdadıma yetişti, temizledi, yeniden rahat ettim. Rahat ettim dediğim, gelecek kişiler ile görüşebilecek hale geldim.

Talat Paşa da durumun öneminden dolayı ancak gelebilmiş. Vali Hacı Adil Bey, Tümen komutanı Kurmay Albay Nuri beyler Ortaköy hükümet konağındalar. Ben de vardım yanlarına. Talat Bey'in ilk sözü:

"- Buyurun Gaziyi muhterem! Gerçekten bir gaza eyledin ki Allah razı olsun, bizleri memnun ettin, sevindirdin. Fakat Rusları kızdırdın cümlesini yavaşça kulağıma söylerken boyunumun sargılarını gördü. "Yaralı mısın" diye sordu. Anlattım. "Geçmiş olsun" dedikten, hal ve hatır ve arkadaşlarımı sorduktan sonra yine Talat Bey:

"- Eşref Bey, siz fazlasıyla kutsal görevinizi yaptınız... Sizden ricamız başkumandan vekaletinin de emirleri ve kolordumuzun da rızası ile dönmeniz "iş" emri ve gereğidir", dedikten sonra dönüp Enver Bey'e:

"- Siz de talimatınızı verin" dedi.

Enver Bey yanıma yanaştı ve beni biraz açığa çekti ve orada diğerlerinin

duyamayacağı bir sesle konuşmaya başladık. Enver sordu:

"- Nasıl Eşref dayanabilecek misiniz?

"- Allah utandırmasın.." dediğimde gözleri doldu Enver'in.

"- Buna rağmen Ruslar ileri gidiyorlar. İngilizler surat asıyorlar, andlaşmayı bozdunuz diyorlar.

"- Efendim, atın bizim üstümüze. Gerekirse bu mesuliyeti tamamen üstümüze alırız, merak etmeyiniz diye teminat verdim ve sözü kestim.

Talat Bey:

"- Başbaşa görüştünüz, hayırlısı olsun" diye gülerek "bu tamam" demek istedi.

"- Ve herhalde dönerler. Hükümeti zor duruma sokmazlar. Şimdi sorun, askerin elinden siyasetçilere geçti. Onların işidir şimdiden sonrası. Bununla beraber gerekirse merak etmeyiniz, yine size havale ederiz. Sanatınızı elinizden alacak değiliz ya... korkmayın" diye de şakada bulundu.

Hacı Adil Bey:

"- Bunlar askerdirler. Askerler emirleri hükümetten alırlar ve sanatlarını karışmadan askercesine yerine getirirler. Şimdi hükümet "dur" emrini veriyor. Elbette durulacaktır" diye rahat resmi bir ağız kullandı.

Enver:

"- Tabi Efendim" dedi.

Ben:

"- Elbet efendim.." deyip razı olmuş gibi göründüm."

Zira bu hareketimizle hükümeti zor duruma düşürmek istemedik. Bizim gibilerin yaptıkları kendilerine gelmiş olmalı, hiçolmazsa öyle görünmeli. Bunun sorumluluğu da yapanlara ait bulunmalıydı. Milli hareketler her zaman olagelmiştir. Hükümetlerin rızasına aykırı olsa da milli hareketler genellikle iyi sonuç vermiştir. Mesela 1293 (1877-78) Türk-Rus harbinde Bulgarlara Kırcaali'nin verilmesine karşı halkın hareketi başarı ile sonuçlanmıştı. Bunun da aynen böyle, milli bir hareket olduğunu takdir ediyorsunuz. Bu noktadan hükümetimizi de zor duruma sokmadan bir şeyler becermek istiyorduk.

Talat Paşa giderken "Allah yardımcınız olsun" gibi bir sözle adeta bizi teşvik mahiyetinde bir şeyde bulundu.

Enver Bey de ayrılırken yine Tümen'e tenbih etti. Her çeşit talebimiz yani cephane ve hatta erzak istediğimizde bize verilmesi için emirler verdi. Ve bol miktarda cephanesiyle birlikte martin tüfeği göndereceğini vaadetti. Sevincime ölçü yok. Demek hep beraberiz.

Bundan sonra Kuşçubaşı Eşref Bey, Enver Bey'den özel bir konuşma ricasında bulundu ve bunun Edirne'nin eski sınırı üzerindeki Ortaköy kentinde toplanmış olan Trabzon tümeninde olmasını diledi. Burada baş başa görüşeceklerdi.

Bu görüşmede Eşref Kuşçubaşı Bey, Enver Bey'e Batı Trakya'nın gönüllü milli kuvvetler tarafından tamamen işgalini düşündüğünü söyledi ve bunu ona teklif etti. Bunun dayandığı sebepleri de kendisine göre anlattı:

"- Batı Trakya ele geçirildiği takdirde Bulgarlar bizimle anlaşmaya zorlanmış olur" dedi.

Enver dikkatle dinledikten sonra sordu:

"- Dediklerini yapmaya kararlı mısın?"

Eşref Bey buna olumlu cevap verdi:

"- Şimdiye kadar yaptıklarımız, beni doğrular."

Trabzonlu Nuri Bey ve kurmayı, her ikisi de vatansever ve fedakar askerler idiler. Bunlar da bu görüşmeye katıldılar. Tümen kumandanı, Batı Trakya hareketinin önemini takdir ettiğini, memlekete, millete tarihi şerefimize hizmet olacağını bildiğini, direkt olmasa da her çeşit mesuliyete katlanarak elinden geleni yapacağına söz verdi. Yalnız kendisinin tek taraflı tutumuyla bu işin başarılamayacağını söyledi.

Tümen'in genç kurmayı Süleyman Askeri, daha ateşli ve heyecanlıydı. Gerekirse her şeyini feda edeceğini, seve seve ölüm cezasını da kabul edeceğini söyledi.

Sıra Enver Bey'e gelmişti. Gönüllü milli kuvetlerinin kumandanı Eşref Bey'e sordu:

"- Şimdi bizden ne istiyorsun?"

Kuşçubaşı Eşref Bey ona şu cevabı verir:

- Biz, birbirimizle anlaşır, size durumu bildiririz. Ordudan subaylar bize katılacak.

- Nasıl ve ne suretle?

- Kimi izinli, kimi raporlu olarak.

- Savaş durumunda değilsiniz ki, subaylara da ihtiyacınız yok. Haydi bunu bizim kolordudan temin ettik diyelim. Diğerlerini?

- Bizim kolordudan katılacaklar bize yeter.

- Kimleri istiyorsunuz?

-Başta Süleyman Askeri, Fatihli Lütfü, Beşiktaşlı Ekrem, Manastırlı Halim, İskeçeli Arif, Beykozlu Reşat, Topçu İhsan... Daha sonra peyderpey bize lazım olacakların isimlerini takdim eylerim. Rica ediyorum, fırsat bu fırsat.

Enver Bey:

- Silaha ihtiyacınız var mı?

- Tabii, o olursa daha iyi, silahı her zaman dövüşerek düşmandan almak mümkün olmuyor. Elde tam teşkilat olarak ilerlemek daha iyi.

Enver Bey bu cevaba memnun olur ve güler. Demek istiyordu ki, bu ihtiyacınız da karşılanacak:

- Peki hükümet ısrar ederse ve sizi içeriye kabul etmez görünürse?

- Öyle görünsün fakat engellemeye kalkışmasın.

- Hükümet dönmenizi kesin olarak istiyor. Bu mesele ne olacak?

- Efendim ona da çare bulurum.

Enver Bey ne evet ne hayır dedi. Süleyman Askeri Bey'e dönerek:

- Tek fişekli Martin Hanrilerinden zanncderim gönderilebilir.

Enver bey bu sözü ilc Süleyman Askeri Bey'i de Batı Trakya'ya maletmiş bulunuyordu. Bu konuşmalardan sonra Enver Bey Edirne'ye dönerken, Kuşçubaşı Eşref ile Süleyman Askeri de (Doğu Rodopların) yolunu tutmuşlardı.

Eşref Bey; Rodoplar, Batı Trakya ve Makedonya'nın fethedilmesi ve bu toprakların muhafazası için karargahanı şu isimlerden kurmuştu:

Süleyman Askeri (Genelkurmay Başkanı)
İhsan Bey (Topçu Kuvvetleri Komutanı)
Binb. İlyas Bey (Süvari Kuvvetleri Komutanı)
Serficeli Ekrem ve İskeçeli Arif Beyler
(Akıncı Kuvvetleri Komutanları)
Binb. Lütfi Bey (Ağırlık Kuv. Komutanı)
Kısıklılı Cemil Bey (Hücum Taburları Komutanı)
Yüzbaşı Hilmi Bey (Um. Komutanlık Harekat Şb. Md.)

Batı Trakya ve Gümülcine Düşmandan Kurtarılıyor

Eşref Bey, yukarıda saydığımız karargah üyesi arkadaşları ile bir toplantı yaparak durumu bir kere daha gözden geçirdi ve Batı Trakya, Rodoplar ile Makedonya topraklarını da kurtarma konusunda harekete geçme zamanının geldiği kanaatine vardı. Elbette ki ilk hedef Batı Trakya idi. Gümülcine, İskeçe ve Dimetoka'nın önemini bilen bu milli kuvvetlerimiz buraları ele geçirmek için harekete geçtiler. Bu toprakların düşman eline geçmesinden sonra burada kalan soydaşlarımıza reva görülen insanlık dışı işkence ve zulümleri göre göre milli kuvvetlerimizin yüreği iyice katılaşmış ve merhameti kalplerinden kaldırmışlardı. Onun için Selim Sami Bey, Gümülcine fethedilinceye kadar Bulgarların imhasını emretmişti. Türk milli kuvvetlerinin azim ve kararlılığı karşısında çok güçlü Bulgar birlikleri kısa zamanda imha olmuş ve perişan edilmişlerdi.

31 Ağustos 1913 tarihinde Gümülcine'ye girildiğinde artık milli kuvvetlerimize karşı koyacak Bulgar askeri kalmamıştı.

Gümülcine'deki düşmanı tepeleyen Cihangiroğlu İbrahim Bey ve Selim Bey emrindeki milli kuvvetler, derhal Dimetoka'ya doğru yöneldiler. Bulgar askerleri milli kuvvetlerimizi şehrin dışında karşıladılar. Fakat Gümülcine'nin düşmesi onları manen yıktığı için savaşmadan teslim oldular.

Batı Trakya'nın bu iki önemli kentinin kurtarılması demek Batı Trakya'nın tamamen kurtarılması demekti. Eşref Bey, bu başarıyı derhal Enver Bey'e telgrafla bildirdi. Enver Bey de bu kahramanları gözyaşları içinde kutladı. Artık Batı Trakya'nın hakimiyeti Türk milli kuvvetlerinin eline geçmişti. Burada yaşayan Türk milleti bu durumu büyük bir memnuniyet ile karşılamıştı ama, İstanbul'daki Osmanlı hükümeti bu durumu bir türlü kabullenmek istemiyordu. Bu durumda yapılacak tek şey burada BAĞIMSIZ BİR TÜRK DEVLETİ kurmaktı. Gümülcine'deki devlet oluşturma çalışmaları devam ederken, Selim Sami ve Cihangiroğlu İbrahim'in komutasındaki milli birliklerimiz 1 Eylül 1913 tarihinde İskeçe'yi de düşman işgalinden kurtardılar. İskeçede bol

miktarda erzak ve malzeme ele geçirilmişti. Türk süngüsüne dayanamayan Bulgar ordusu ortadan toz olmuştu. İşin garip tarafı kaçarlarken, mideleri için ekmeği yine Türk köylerinden temin ettiler, ayakkabılarını bile Türkler verdi. Kendileri olsaydı, her yakaladıkları Türk askerini süngülemeyi marifet sayacaklardı. Daha sonra Doğu Rodopların Eğridere, Darıdere ve diğer kazalar da kurtarıldı.

Artık Batı Trakya'da kurtarılacak bir tek yer kalmıştı: O da Dedeağaç şehriydi. Dedeağaç kenti Balkan Savaşları sırasında Yunanlılar tarafından işgal edilmişti. Bilindiği gibi Dedeağaç'ın ayrı bir özelliği vardı. Burası, Batı Trakya'nın Ege Denizi'ne tek çıkış yeri olması bakımından çok önemli bir kent ve liman şehriydi. Bu bakımdan BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ burayı ihmal edemezdi. Batı Trakya Türk Cumhuriyeti, Dedeağaç'ın bir Türk kenti olduğunu dolayısıyla buradaki Yunan kuvvetlerinin derhal çekilmesini Yunan hükümetinden istedi. Bir yandan da Süleyman Askeri komutasındaki milli birlikler Dedeağaç üzerine yürüdü. Dedeağaç'taki Yunan kumandanlığına verilen bir ultimatomla da Yunan birliklerinin çekilmesi istendi. Sonunda buradaki Yunan askerleri çekildi ve Dedeağaç kenti de Batı Trakya Türk Cumhuriyetinin sınırlarına dahil oldu.

Bu arada Eşref Bey, Enver Bey'den aldığı bir mektupta, Osmanlı hükümetinin Batılı devletlere Meriç nehrini Batıya doğru geçmeyeceklerine dair verdiği söz sebebiyle bu toprakları kabul etmediğini, hatta Harbiye Nazırı (Bakanı) Ahmet İzzet Paşa'nın "Bu mesuliyetsiz çeteciler geri gelmezlerse istifa edeceğini" ve Eşref Bey'in Bağımsız bir Türk devleti fikrine katılmadığını bildiriyordu.

Batı Trakya Türk Hükümeti Kuruluyor...

Nihayet İstanbul hükümetinin bu tavrı karşısında Eşref Bey ve arkadaşları daha ileriye harekatta bulunmayı durdurmuş, ama buna karşılık da BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ'ni kurmuştu. Ve bu devletin başına da Müderris Salih Hoca getirildi (31 Ağustos 1913). Bu devlet, bünye ve kuruluş bakımından tam bir cumhuriyet idi. Çünkü halk kendisini temsil edecek kişileri hiçbir tesir olmadan kendi reyi ile seçmişti.

Böylece kurulan BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ yönetimi şu üyelerden oluşmuştu:

Cumhurbaşkanı: Müderris Salih Efendi
Diğer hükümet üyeleri:
Süleyman Askeri, Ahi Çelebi eşrafından Hüseyin Paşa, Şükrü Bey, Mehmet Paşazade, Dedeağaç eşrafından Hacı Saffet Bey, Gümülcine eşrafından ve ayandan Hafız Salih Efendi, İskeçeli Müderris Hacı İsa Efendi ve Mehmet Paşa.

Eşref Bey, Süleyman Askeri, Selim Bey ve diğer önemli kişiler, kurulan hükümette yerli halktan birisinin getirilmesine çok önem verdiler. Bilhassa Eşref Bey ve arkadaşları, dikkatleri çekmemek için geri planda kalmayı daha uygun buldular. Çünkü onlar, vatan millet sevgisiyle dolu asil insanlardı. Sadece görevlerinin gerektiğini yapıyorlardı.

Batı Trakya Türk Ordusu Kuruluyor

Asayişi temin etmek için zabıta gücü kuruldu. Askerlik çağına gelen gençler bir araya getirilerek ve gönüllülerle takviye edilerek bir de ordu kuruldu. Sınırlar da belirlenerek korumaya alındı. Kurulan hükümet ve devlet için bir bayrak kabul edildi. Ve bu durum tüm dünyaya ilan edildi. Fransa, İtalya ve Avusturya kurulan devleti Batı Trakya hükümeti olarak tanımaya hazırdılar. Bu da elbette ki, Batı Trakya'da kurulan yeni devletin uluslararası hukuka göre benimsenmesi anlamına gelmekte idi. Balkanlarda Slav egemenliğinin hakim oluşunu kendileri için tehlikeli gören diğer Avrupa Hıristiyan Devletleri burada bir tampon Türk devletinde kendi menfaatlerinin bulunduğunu biliyorlardı. Onun için de yeni kurulan bu küçük Türk devletini tanımaya hazırlanıyorlardı. Batı Trakya Devletinin cephane ve diğer ihtiyaçları gizlice Enver Bey tarafından temin ediliyordu.

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti hükümeti bir bütçe yaptı. Zenginler yardım ederek bütçe zenginleştirilmeye çalışılıyordu. Posta-Telgraf idaresi kurularak, yeni kurulan devletin adına pul bastırıldı. (Daha sonraları bu pullardan bir kısmını merhum Eşref Kuşçubaşı müzeye hediye etmiştir. Yine aynı pullardan Türkiye'de bulunan birkaç ailede bulunmaktadır.)

Batı Trakya'da bir Türk devletinin kuruluşu Sofya'da olduğu kadar, Osmanlı yönetiminde de bir telaş yarattı. Osmanlı yönetimi, bu telaşla Batı Trakya'ya gönüllü olarak giden Türk subaylarının hemen geri dönmelerini istedi. Ama büyük ve hayırlı bir işe başlanmış ve bu iş başarı ile sonuçlandırılmıştı.

Dünyanın ileri gelen Büyük Devletleri tarafından da tanınmak üzere olan bu yeni Türk devletinin birden bire ortadan kaldırılması ne demekti? Hem de Osmanlı yönetimi tarafından.

Batı Trakya Türk devleti bu isteği geri çevirdiği gibi, Batı Trakya Türk hükümetinin neredeyse tüm kadrolarını tamamladığını, Büyük Devletlerden bazıları tarafından tanınma durumuna geldiğini, bu hükümetin Rodoplar ve Batı Trakyalılar tarafından Bulgar zulmüne karşı bir isyan sonucunda kurulduğunu Osmanlı yönetimine bildirdi.

Bu arada Bulgarlar da boş durmamış, sınıra kuvvet yığmaya başlamışlardı. Batı Trakyalılar da Bulgarların bu yığınağına karşılık 50 bin kişilik millis kuvveti teşkil ederek tedbirlerini aldılar ve savunmaya hazırlandılar.

Gümülcine: Devlet Başkenti

Artık yeni devletin merkezi olan Gümülcine'de geniş bir teşkilatlanma başlıyordu. Kurulan bu devlete BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ adının verilmesi 2 Eylül 1913'te her hali ve muhtevası ile MİLLİ MECLİS olan ve yeni devletin sınırları içindeki kaza ve bucaklardan gelmiş TEMSİLCİLER MECLİSİ'nde resmen kararlaştırılmıştı.

Umum Kuvayı Milliye Kumandanı ünvanını taşıyan Eşref Kuşçubaşı Bey, yeni devletin ve mahalli idarelerin mühürlerinin kazınması için ilgililere emir verdi.

Dedeağaç kenti Yunanlılardan alındıktan sonra da Batı Trakya'nın idare şeklini resmen açıklama sırası gelmişti. Daha önce 23 Eylül 1913 tarihinde verilmiş karar gereğince, BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ resmen DEVLET olarak ilan edildi. Yukarıda isimleri geçen yönetim yerlerinde görevliler de görevlerinde kaldı.

Yeni devletin siyah, beyaz ve yeşil renkli bayrağı Batı Trakya'nın büyük küçük bütün kentlerinde resmi binalara çekildi. Halkın bu durum karşısında sevinci çok büyük oldu. Yeni devletin idaresi için Osmanlı İmparatorluğu'nun yürürlükte olan kanun ve tüzükleri aynen kabul edildi. Yalnız can ve mala, ırz ve namusa tecavüz edenler, "milis kanununa" göre ölüm cezasına çarptırılacaklardı.

BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ'NİN BAĞIMSIZLIĞI DÜNYAYA İLAN EDİLİYOR

Gümülcine Livası Ahali-i Mazlumesine

(Gümülcine ili ezilmiş halkına) başlığı ile bir bildiri yayınlandı. Bu resmi bildiride, özetle şöyle deniyordu:

"Bulgarların Türklerimize karşı yeni zulümlerinden sabrımız tükendi. Sıcakta ve kucakta bulunan masum halkı kurtarmak azmi ile Batı Trakya'yı işgal etmek zorunda kaldık. Fakat günün siyaseti yüzünden Osmanlı Hükümeti bu hareketimizi uygun bulmadı. Bizi menetmeye kalkıştı. Şimdi de geri dönmemizi emretmektedir.

Başta Rusya olmak üzere onun taraflısı bazı devletler, yaptıklarımızı mütareke hükümlerine aykırı buluyorlar. Halbuki burada bıçak altında can vermiş ve vermekte olan Türklerimizin hayat ve namusları hiçbir taraftan siyanet ve emniyet altına alınmış, kefalete bağlanmış değildir. Buna fikir yoran da yoktur. Bugünden itibaren geçici hükümetimizi GARBİ TRAKYA HÜKÜMETİ MÜSTAKİLLESİ'ne (Batı Trakya Bağımsız Hükümeti) çevirirek istiklalimizi ilan ediyoruz."

İmzalar:
Eşref Bey
(Batı Trakya Bağımsız Hükümeti Milli Kuvvetler Genel Komutanı),
Süleyman Askeri (Genelkurmay Başkanı),
Hacı Sami (Umum Müfettiş)

Batı Trakya ve Rodopların her tarafından yayınlanan bu bildiriden sonra, Türkiye'deki elçilikler kanalı ile yabancı devletlere de birer NOTA verildi.

Bu nota'nın tam metni şöyledir:

Asaletmeap Sefir Cenapları

Bulgarların Türkler ve Müslüman kardeşlerimize yaptıkları mezalimi ve feryad ve figanlarını işitenler bulunmadı, aldıran bile olmadı. Demet demet müslümanlar doğranarak Koşikavak'ın Papaslı Köyü deresinde hala kokmakta ve taaffünden yanlarına varılamamakta olan sekiz yüzü mütecaviz bedbahtların kokusunu bile alan olmadı.

Can gitti, ırz gitti, mal ise hesapta değil, üstelik de geride kalan ihtiyar ve kadınlarla çocukların süngüler altında sürülerek kiliselere toplatılarak zorla hristiyan yapıldıklarından da kimseler güya haber alamadı. Şenaatın her türlüsüne adeta göz yumuldu. İki el bir baş içindir dedik, çaresiz silahımıza sarıldık.

Batı Trakya halkını bu mezalimden kurtarmak için onları da silahlandırdık. Allahımıza dayanarak ve halkımıza güvenerek bugünden itibaren İslamı, Hristiyanı, Türkü Bulgarı, aynı hukuka malik olmak şartıyla BATI TRAKYA BAĞIMSIZ HÜKÜMETİ'ni ilan ettik.

Başarı Allahtandır

İmza
Eşref

Batı Trakya Türk Cumhuriyetinin resmen kurulması Bulgaristan'da olduğu gibi İstanbul'da da büyük telaş yarattı. Harbiye Nazırı Ahmet İzzet Paşa, Batı Trakya Cumhuriyetinde görev alan subayların geri dönmelerini istedi. Fakat bu yeni Türk Devletinin kurucuları bu emri dinlemedi.

Eşref Bey ise Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin kuruluşunu İstanbul hükümetine şöyle bildirdi:

"*Malum olduğu veçhile Bab-ı Ali vakası, Edirne'yi kansız vermeyiniz! diye yapılmış oldu. İttihatçılar tekrar iktidar mevkiine geçti. Edirne'yi vermeyiniz, nakaratı ile harp uzatıldı. Dövüşüldü. Evet. Düşmanın eline Edirne düştü derken, Yunan ve Bulgar taksim için dövüştüler. Bu bizim için bir nimetti. Bunu takdir eden bulunmadı ki Midye-Enez hattı diye bize bir hat gösterildi. Şimdi gösterilen bu hatta mı kalıyorduk. Bin müşkülat ve yardım, tertip isyan göstererek Kolordu kumandanımız Hurşit Paşa ile Enver Beyin harekete ikna ile adeta bomboş olan düşman cephesini yararak, Edirne'yi alarak yapılan bütün tehditlere kulak asmayarak arzumuza muvaffak olduk. Batı Trakya'da zulüm yapmakta olan Bulgar çetelerini, Belediye reisi Vasil ile 1200 kişiden oluşan Domuzcuyev çetesinden bin küsur kişiyi köprübaşında sıkıştırarak cümlesini tepeledik. Bu icraatımızı gören düşman, kudurarak her taraftan yeniden çetelerini saldırtmakla beraber, üstelik bizim kuvvetlerimizin geri alınması hususunda Rusya'yı da ileri sürerek ısrarla tehdide başladılar.*

Geri dönmemiz mümkün olmayacağından, rabıtai maneviyyemi arz ile beraber bugünden itibaren BATI TRAKYA GEÇİCİ HÜKÜMETİ altındaki çalışmamızı BAĞIMSIZ HÜKÜMET'e tebdil ve ilan, maalesef rabıtai maddiyemizi Hükümeti Osmaniyeden kesmiş olduğumuzu ilana mecbur oluyoruz.
Hududumuz Mesta-Karasu'dan Ege Denizi sahilini takiben Dedeağaç'da,

Enez hududuna ve diğer taraftan da Sofullu, Dimetoka civarından, Ortaköy'ün köprüsüne ve Bulgar hududunun eski hudutlarına ve oradan Kırcaali ile Aydoğmuş'dan eski hudutları da takiben Makas Boğazı ve eski hudud boyuncadır. Bugünden itibaren hudutlarımızdan içeri dışarı pasaportsuz girenler ve çıkanlar mesuldür.

Başkentimiz Gümülcine şehridir. Dedeağaç, İskeçe, Eğridere, Darıdere, Kırcaali, Koşikavak kentleri, diğer ve kaza ve nahiyeleri idare edilmektedir. Hükümetimiz tam teşkilatla kurulmuştur.

Bulgarlarla vaki muhasematımızın bizzat BATI TRAKYA HÜKÜMETİ ile Bulgar hükümeti arasında sulh tekerrürüne değin devam edeceğini ilana mecburuz.

Kuvvetlerimize ilhak ve hükümetimize iltica eden bazı efrad ve zabitanın Hükümeti Osmaniyece talep edilmekte ise de, Devletler Hukuku kurallarına istinaden arz olunur ki, BATI TRAKYA HÜKÜMETİ ile Osmanlı Devleti Aliyyesinin yek diğeri ile muahedelenmiş bu gibi iadei mücrimin ve bu hususta siyasi mücrimler hakkında bir anlaşması bulunmadığından bu hususun da nazarı dikatten uzak bulundurulmamasını rica ederim.

Batı Trakya Bağımsız Hükümeti Başkanlığı

Eşref Bey'in Batı Trakya ve Rodoplar'da kurulan bu Türk Cumhuriyetinin bütün Batı Trakya halkına ve yabancı devletlere duyurmasından sonra İngiltere'nin bu devleti tanıması beklenmedik olumlu bir gelişme oldu. Eşref Bey, gelişmeleri merakla bekleyen Enver Bey'e de bildiriyor, fakat ondan Istanbul hükümetinin tutum ve düşüncelerini bildiren mektuplarına ise pek sevinemiyordu. Böyle olmakla beraber bağımsız bir devletin gereklerini de birer birer yerine getirmekten geri durmuyordu.

25 Eylül 1913'te Batı Trakya'nın bağımsızlığı ilan edilmiş ve devletin yeni bütçesi hazırlanmış ve bu devleti dış dünyaya tanıtmak için gerekli çalışmalara bile geçilmişti. Bunun için de Resmi Batı Trakya Ajansı kurularak basın yayın işlerine önem verilmiş, Türkçe-Fransızca bir de gazete neşredilmeye başlanmıştı.

Bu gelişmelerden anlaşıldığına göre BATI TRAKYA HÜKÜMETİNİN tutumu ciddi ve azimlidir.

Balkanlar elden çıktıktan sonra Avrupa kıtasında kalan topraklarımızın umumi ve özellikle Doğu ve Batı Trakya'sında yaşamak, ilerlemek ve emni-

yeti bakımından nispeten tabii denilebilecek sınır çizilmiş ve elde edilmişti. Bu devletin amacı Osmanlı yönetimi ile iki bağımsız devlet gibi münasebetlerde bulunmaktı. Ancak Osmanlı yönetimi memnun değildir. Bulgarların şikayetleri ile büyük devletlerin kendi hesap ve çıkarlarına göre yaptıkları ve yapacakları baskılardan endişelidir.

Yunanlılar, Batı Trakya Türk Cumhuriyeti ile Anlaşmak İstiyor

Batı Trakya geriye alındıktan ve Batı Trakya Bağımsız Hükümeti kurulduktan sonra Yunanlılar bu yeni komşuları ile tamasa geçmek yollarını aramaya başladı. Yunanlılar Batı Trakya Türk Cumhuriyeti yetkilileri ile temas etmek üzere Gümülcine Metropoliti ve Foti Stefanopulos'u Drama üzerinden Girit'e Mollazade Ali Bey aracılığı ile gönderdiler. Teklifleri 5 maddeden ibaretti. Bunlar:

1. Batı Trakya Devleti'ni ve bağımsızlığını tanıyacaklar ve hemen tasdik ederek en ileri seviyede yardımda da bulunacaklardı.

2. Dostluk Antlaşması kabul edilirse, şimdiden bir kısım silah ve ödünç para yoluyla yardım yapacaklar.

3. Barışa doğru gidilip Batı Trakya Hükümeti tasdik olunduğu zaman, ilk iş olarak ordusunu Selanik depolarında sandıklar içinde yepyeni (Osmanlı ordusundan kalmış) mavzer tüfekleri ile teçhiz etmeyi taahhüt ederler.

4. Yine Osmanlı ordusundan alınmış bir kısım top, mitralyöz ve kullanılmamış Osmanlı askeri elbiseleri verilecek.

5. Bulgar askerleri tarafından bir taarruza uğranılacak olursa, gönüllü olarak yardımcı asker ve erzak verilecek. Ancak ne sayıda gönüllü kabul edileceği şimdiden bildirilecek.

Batı Trakya hükümeti bu teklifleri ne red etmiş, ne de kabul etmiş göründü. İleride bu değerli dostluktan faydalanmayı ihmal etmeyeceğini belirtmekle yetinmiştir.

Eşref Bey tam bir teşkilat adamıydı. Her kurtardığı yerde Türklerin ileri gelenlerini bir araya getiriyor, onlar içinde silah taşıyabilecekleri intizama sokarak içlerinde görev taksimi yapıyor, Bulgar çetelerine karşı koyabilecek birlikler haline getiriyordu. Ayrıca mahalli idareler kurararak sivil idarecileri de göreve getiriyordu. Kimisine de kendi arkadaşlarından birini bu işleri koordine etmesi için bırakıyordu.

(Osmanlı heyeti ile Bulgar Heyeti) Türk – Bulgar İstanbul Antlaşması Bu Antlaşma ile Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Bulgarlara verildi. Konferans Reisi Talat Bey (Paşa) (29 Eylül 1913).

Eşref Bey, yanına yeni gönüllüler alarak ileri harekata devam ediyor ve Türk vatanı olan bu yerleri yeniden ihya çabalarını sürdürüyordu. Rumeli'de her vardıkları yerlerde insanlar coşuyor, her şeye gönüllü olarak katkıda bulunuyorlardı. Bulgar çeteleri de boş durmuyordu elbette. Yörede bulunan Türkleri yok etme gayretlerine hız veriyorlardı. Pek çok Türk derelere doldurularak öldürülüyordı. Akıl almaz işkenceler yapan bu çeteleri Eşref Bey'in akıncı müfrezeleri takip ederek perişan ediyordu.

Bulgar çetelerinden ve Bulgar ordusundan dağlara kaçan Türkleri bulan Eşref bey, onlardan düzenli birlikler meydana getirdi. Türklerin böylesine bir lider bulduklarında nasıl bir araya geldikleri örneği burada şahane bir şekilde bir kere daha ortaya çıkıyordu. Kurtarılan yerler yeniden teşkil edilen birliklerin muhafazasına bırakılarak yeni yeni yerler fethetmek için ileri hareket devam ediliyordu. Öyle ki kurtarılan her yerde hayat düzenli bir şekilde tıpkı bir devlet intizamı şeklinde devam edip gidiyordu.

Eşref Bey'in Balkanları kurtarma harekatı Osmanlı yönetimini endişelendirdi ve geri çağrılmasına karar verildi. Enver Paşa'dan telgraf alan Eşref Bey, Ortaköy'e giderek Enver Bey ile görüştü ve burada ikisi gizlice anlaşarak tüm Batı Trakya ve Rodopların kurtarılarak yeniden Türk denetimine geçmesine karar verdiler. Çünkü bu bölge Makedonya'ya geçiş bölgesiydi ve tamamen Türklerle meskundu. O zamanlar adı geçen yörede pek az Hıristiyan unsur vardı.

Böylece Eşref Kuşçubaşı Sencer, Enver Paşa'nın teşviki ile yanına bazı gönüllü subaylar alarak yeniden Rodoplar ve Batı Trakya'da harekata geçti. Ama bu harekat, Osmanlı hükümeti emirlerine aykırı ve sadece Enver Paşa'nın teşviki ile olduğu için gizli tutuluyordu. Yapılan harekatın yöre halkı tarafından yapıldığı izlenimi verilerek Osmanlı yönetimine her hangi bir sorumluluk yüklenmiyordu. Türkler, kendileri böyle bir isyan yapmışlar denilecekti. Osmanlı orduları başkomutanına bile bu konuda hiç bilgi verilmedi.

Eşref Kuşçubaşı yönetiminde Mestanlı ve Kırcaali'de sivil yönetimler kuruldu. Akıncı müfrezeleri artık hiçbir ünvanı olmayan, milli kurtuluş çeteleri hüviyetindeydi. Bu olayların sonucunda Rodoplar ve Batı Trakya'da yepyeni bir dönem başladı. Eşref Bey, kardeşi Selim Bey, Rodoplar ve Batı Trakya'da atalarını aratmayacak bir şekilde fırtına gibi esiyorlardı.

Gümülcine'nin Kurtuluşu

Bulgar çetelerini her gördükleri yerde ezdiler, kıstırdılar ve Bulgar çeteleri saklanacak delik arar oldular. Meşhur Bulgar çetecisi Tane Voyvoda bile kaçacak delik arıyordu. Rodop ve Batı Trakya'nın dağları ve ovaları Türk kontrolüne girdi. Karşılarında hiçbir güç dayanamaz olmuştu. Bir Bulgar çete yuvası tespit edilince, oraya ani bir baskın yapılıyor ve kısa bir zamanda bu Bulgar çetesi imha ediliyordu. Dağlar taşlar eşkiyalardan temizlendi. Bir avuç gönüllü Türk, rüzgar gibi eserek düşmanları deviriyor, burada yaşayan Türk halkını yeniden dirilişe götürüyordu. Bir kasırgaydı esen. Orta Asya menşeli, mazlumlara müşfik, alçaklara sert ve acımasız.

Eşref Bey ve arkadaşları Gümülcine'ye doğru ilerlemeye başladılar. Şehre girerken, sokak muharebeleri yapıldı. Çobanlıktan gelme Bulgar asker ve yandaşları her yerde dize geldiler. Ayaklarında doğru dürüst giyecekleri dahi olmadığından kaçamıyorlar, teslim oluyorlardı. Bulgar asker ve çeteleri kısa zamanda eriyip gittiler. Eşref Bey ve arkadaşları tamamen sivil giyimli olduklarından görenler onları gerçekten çete zannetmekteydi. 31 Ağustos 1913'te Gümülcine kenti Bulgarlardan tamamen temizlendi.

Batı Trakya Türk Halkı Coşuyor

Kurtarılan her Türk bölgesinde olduğu gibi, burada da Türk halkı coşmuş, sokaklara dolmuştu. Birbirine sarılanlar, şarkı söyleyenler, oradan oraya koşuşturanlar. Gümülcine bir bayram yerine dönmüştü. Kentin dar sokakları silah seslerinin kesilmesinden sonra ana baba gününe döndü. Herkes birbirine bir şeyler söylüyor, ama kimse kimseyi dinlemiyordu.

Çok az Rum ve Yahudi olmasına rağmen, onlar da sevinç gösterilerine

katıldılar. Çünkü o zamanlar Bulgarlar, kendilerine rakip gördükleri için Hıristayanlardan en çok Rum halkına yaşam hakkı tanımıyorlardı. Türklere de çok işkence ve zulüm yapıyorlardı ama, Rumlara kat kat fazla eziyet ediyorlardı. Bulgarlar, istedikleri kişiyi alıp götürüyorlar ve bir daha da o kişiden haber alınamıyordu. Rum kadın ve kızları evlerinden alınmışlar ve bilinmeyen yerlere götürülmüşlerdi. Rum evleri tamamen boşaltılarak Bulgarlara tahsis edilmişti. Rumlara ne yapılırsa yapılsın kimsenin umrunda değildi. Rumlara gizlice yardım eden yine Türklerdi. Çünkü Türkler, komşularının aç ve açıkta kalmalarına ve perişan olmalarına seyirci kalamazlardı. Gördükleri terbiye bunu gerektiriyordu. Nitekim pek çok Rum bu sayede ölümden kurtulmuştu. İşte bütün bunları yaşayan Rumlar ve Yahudiler, Türk milli çetelerinin kurtardığı Gümülcine'de yapılan şenliklere canla başla katılıyor, sevinç çığlıkları atıyorlardı. Ancak Rum milleti yapılan iyilikleri çabuk unutmaya meyillidir. Batı Trakya Yunanlıların eline geçince, kendilerine ekmek veren, yaralarını saran Türklere olmadık zulüm ve işkenceler yaptılar ve bu işkencelere de hala devam ediyorlar.

Osmanlı Yönetimi'nin Basiretsizliği

Türk tarihinde ilk defa Batı Trakya ve Rodoplarda bağımsız bir cumhuriyetin kuruluşundan Balkanlı hristiyan devletlerden ziyade Osmanlı yönetimi endişeye düşmüştü. Bu endişe şundan kaynaklanıyordu: İttihat ve Terakki yönetiminden ve Osmanlı devletinden umut ettikleri sonuçları alamayan ve yapılanları beğenmeyen aydınların birer birer BATI TRAKYA CUMHURİYETİ'ne sığınıp orada görev almaya başlamaları, Osmanlı devletini ve İttihatçıları gelecekte bu yeni Türk devletinin kendilerine rakip olacağı endişesine sevketmişti. Ayrıca, Osmanlı Ordusunda görev yapan birçok subay ve er de BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ'nde görev alma arzusunu ifade ediyorlardı. Hatta Osmanlı ordusundaki bazı subaylar toplar ve mitralyözleri ile birlikte takım ve bölükler halinde BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ'nin hizmetinde bulunmak için müracaat ediyorlardı.

Bulgarların Batı Trakya Siyaseti

Edirne'nin kurtuluşundan sonra Büyük Devletler Midye-Enez hattını geçemezsiniz diye, Osmanlı Devletine baskılarda bulunuyorlardı. Bu durum ise Batı Trakya Türk halkını heyecana getirdi. Bunun üzerine, Batı Trakya Bağımsız Türk Hükümeti kuruldu. Her kazada idari ve adli mevkilere fedakar insanlar tayin edildi. Müstakil hükümetin bayrağı her makamda asıldı. Her makam için resmi mühürler kabul edildi. Zorla hristiyan yapılan müslüman- Türkler kelime-i şehadet getirerek yeniden Müslüman olma imkanını buldular. Gümülcine, İskeçe, Darıdere, Eğridere, Paşmaklı, Dövlen, Nevrokop kazalarına din adamlarından meydana gelmiş heyetler gönderilerek her

Müslüman köy meydanına Bulgarlar tarafından asılmış bulunan kilise çanları indirildi. Sakalları traş edilmiş, zorla hıristiyan ismi verilmiş, namaz kılmaları men edilmiş Müslümanlar serbestliğe mazhar olunca şükür ederek bu işkenceden kurtulunca, Batı Trakya Türk Devleti ordusuna içtenlikle bağlandılar ve hiçbir fedakarlıktan kaçınmayarak Batı Trakya Türk hükümetinin güvenlik kuvvetlerine gönüllü yazılmak için rekabete başladılar.

Dedeağaç, Ferecik, Sofullu, Gümülcine, İskeçe, Darıdere, İğridere kazalarındaki bütün Bulgarlar tenkil edildi. Sofullu, Ferecik ve Dedeağaç Bulgar köylerinin mukavemeti üzerine Yüzbaşı Hilmi Bey kumandasında o havaliyi tedip etmek üzere gönderilen kuvvetli müfreze bütün Bulgar köylerini yakarak Türklerden gaspedilen küçük ve büyük baş hayvanları geri aldı. Dedeağaç ve civarındaki Bulgar Boşo kumandasındaki bir eşkiya çetesi ile milli müfrezeler arasında büyük bir çatışma çıktı. Bu çete de temizlendi. Daha sonra Süleyman Askeri Bey, ordunun kuruluşunu hızlandırmak için 10 bin genci silahaltına davet etti.

Bulgarlar ise, ikinci Balkan Savaşında mağlup olunca anlaşmalara göre bütün kıtalarını terhis etmek zorunda idiler. Buna rağmen, yeniden acemi erat toplayarak, Batı Trakya Türklerine karşı taarruza hazırlanmaya başladılar. Bu durum karşısında Batı Trakya Türk Hükümeti de, gelecek Bulgar kuvvetlerine karşı Cephe Kumandanlığına Yüzbaşı Cemil Bey emrinde 4000 tüfekli bir kuvvet tahsis etti. Darıdere ve Paşmaklı hududunun hakim noktasında Keçikaya'dan İsmilan bucağına yakın Beyaz Çay mıntıkasına kadar cephe kumandanı olarak Fehmi Bey'in emrinde 1000 tüfek, İsmilan bucağından Yunan hududunun Şabanca mevkiine kadar olan cephede Küçükoğlu Mustafa Kaptan kumandasında 1200 tüfek, Keçikaya'nın doğu Arda boyunca cephe kumandanlığına Kafkasyalı İbrahim Bey kumandasında 1000 tüfeklik kuvvet mevzii almıştı. Genel Cephe ihtiyatı olarak da Dramalı Cemali Bey kumandasında 1000 tüfeklik bir kuvvet tahsis edilmiş idi.

Edirne'yi geri almak için canla başla uğraşan Bulgarlar ve hamileri olan Büyük Devletler, İstanbul hükümeti üzerinde baskılara devam ediyorlardı. Bu arada İngiltere Dışişleri Bakanı Grey de, Balkanların 4 hıristiyan devlet arasında bölüneceğini, Bulgar-Türk sınırının Midye-Enez hattından geçeceğini iddia edip duruyordu. Bunun için de İstanbul'da Bulgarlarla barış müzakereleri yapılırken, Bulgar general Toşef yeni kurulan bir tümen ile, 30 Eylül 1913'te Batı Trakya Türk devleti sınırlarına taarruz etti, fakat püskürtüldü. Bulgarlar 15 gün sonra yine Merkez ve Macar Tekke yönünden topçu kuvvetlerinin desteği ile taarruza kalktılar. Bu taaruzlarını gece hücumları ile tekrarlamaya teşebbüs ettiler. Fakat yine 1000'ni aşkın ölü vererek geri çekildiler.

Batı Trakya Türk kuvvetlerinin bu direnişi karşısında Midye-Enez hattın-

da direnmenin kendilerine bir fayda sağlamayacağını anlayan Bulgarlar, Batı Trakya ve Rodopları kaybetmektense Edirne'yi gözden çıkarmayı tercih ettiler ve Osmanlı hükümetinin Batı Trakya Türk Yönetimi üzerinde nüfuzunu kullanarak harpsiz olarak Batı Trakya ve Doğu Rodopları ele geçirmeyi planladılar. İşte, Balkan savaşlarından çok bitkin çıkmış olan Bulgarların Batı Trakya'ya hücum edip buraları yeniden işgal etmeleri çok zor hatta imkansız olduğu böylece anlaşıldı. Bu bakımdan Bulgarlar boş durmuyor, Büyük Devletleri Batı Trakya Türk Cumhuriyeti ve Osmanlı devleti aleyhine kışkırtıyorlardı. Bulgarlar, Osmanlı kuvvetlerinin Balkanları yeniden ele geçirmeye başladıklarını iddia ediyorlardı. Fakat Osmanlı Yönetimi zaten 13 Ağustos 1913'te bir resmi bildiri ile bunu yalanlayıp Edirne'den öteye geçmeyeceklerini taahhüt etmişlerdi. İşte bu bakımdan Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasından en çok rahatsız olan Cemal Paşa'ya da görev verilmiş ve o da Bulgarlarla görüşerek bu işi sonuçlandırmak için çalışmalara başlamıştır.

Bu arada Batı Trakya hükümeti, esas programında da belirttiği gibi, kurtardığı topraklarda yerleşmek, burayı idare etmek ve bizzat kendileri Bulgarlarla anlaşmayı tercih ediyorlardı. Batı Trakya Türk Cumhuriyetinin Genelkurmay Başkanı Süleyman Askeri Bey, Bulgarlarla barışı sağlamak için Soyfa ve İstanbul ile temaslara girişti.

Fakat İstanbul'da hava başka türlü esiyordu. Cemal Paşa yetkili Bulgar kişileriyle görüşerek Batı Trakya'yı Bulgarlara teslim etmek ve Bulgar işgal kuvvetlerine karşı konulması halinde, Batı Trakya Türk yetkililerini bundan vazgeçirmek için harekete geçmişti bile.

Cemal Bey, Bulgarları Destekliyor

Kuşçubaşı Eşref, Dedeağaç'ta teftiş'te bulunuyordu. Demiryolu telefonu ile Cemal Bey'in kendisini aradığı haberi verildi.

Cemal Bey, "Önemli ve acele bazı konuları sizlere konuşmak istiyorum" diyordu.

Eşref Bey, Cemal Bey'i Dedeağaç'a bir parlamenter sıfatı ile davet etti. Cemal Bey, Eşref Bey'in kendisini soğuk karşılamasından rahatsız oldu. Bu görüşmeden önce Süleyman Askeri ile görüşen Eşref Bey, Cemal Bey'i Batı Trakya'da hiç kimse ile temas ettirmemeye karar verdi.

İstanbul Muhafızı Cemal Bey, yanında Binbaşı Sabit Bey olduğu halde Dedeağaç'a geldi. Söze şöyle başladı:

-Edirne üzerine yürüyüşünüzde Bulgaristan içine velev kendi kararınızla

da olsa yaptığınız akınlarla büyük hizmetleriniz görülmüştür. Bakınız, Midye-Enez hattına razı olmuşken, bugün Edirne'yi geri aldık. Londra Antlaşmasındaki imzalarımızı yırttık. Şimdi Bulgarlar Edirne'yi bize verecekler, biz de Batı Trakya'yı onlara karşılık olarak vermiş olacağız. Bir de kendileri ile dostluk kuracağız. Belki de ittifak!..

Kuşçubaşı Eşref Bey, verdiği cevapta, yüzde 85'i Türk olan bir bölge halkının düşman elinde esir olmaması için çalıştıklarını, ama meselenin hallinin Batı Trakya hükümeti'nin kararına bağlı olduğunu belirtmiştir.

Cemal Bey, Süleyman Askeri ile görüşmek istediğini söyledi. Aldığı cevap şu oldu:

- Onun da kesin olarak birşey söylemeye yetkisi yok. Arzularınızı not etti-

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti topraklarını Bulgarlara Teslim Eden Cemal Paşa

rınız. Biz kendisine ulaştırırız.

Cemal Paşa şansını başka türlü denemek istedi. Bir zamanlar maiyetinde çalışan, şimdi Batı Trakya Ordusunda görev yapan Yüzbaşı Cemil Beyle görüşmek istedi.

Görüştürüldü.

Telefondaki konuşmalar şöyle geçti:
- Alo Cemil, ben Cemal'im.

- Hangi Cemal?

- Bağdat'taki eski kumandan vali Cemal Bey.

- Hoş geldiniz Beyefendi. Şimdi nereden telefon ediyorsunuz?

- Dedeağaç'tan.

- Yani Batı Trakyadasınız?

- Evet, misafirinizim. Sizler kutsal görevinizi fazlasıyla yaptınız. Bulgarlarla barış anlaşması yapmak üzereyiz. İnşallah yakında sizleri de geri aldıracağız.

-Beyefendi, bu ve bunun gibi konularda yetkili değilim. Başımızda Batı Trakya Hükümeti var. Onunla görüşünüz. Ben sizi Batı Trakya'ya hizmete geldiniz sanmıştım.

Cemal Bey'in ziyareti sırasında karşılaştığı soğuk kabulden hemen sonra Batı Trakya hükümet üyelerinden biri müzakere yapmak için İstanbul'a çağrılmıştı. Bu daveti yapanların başında Talat ve Enver Beyler vardı. Kuşçubaşı Eşref gönderildi. Kuşçubaşı Eşref'e Enver Bey'in talimatları şunlardı:

- Yeni kurulan Batı Trakya hükümeti ortadan kaldırılıp Batı Trakya Bulgarlara bırakılacaktı. Buna karşılık Bulgarlar da Edirne sevdasından vazgeçiyorlardı. Bab-ı Ali vakası Edirne'yi vermemek için yapılmıştı. Şimdi bu söz yerine getirilmiş oldu.

Enver Bey'den bu haberi alan Batı Trakya hükümeti delegesi Eşref Bey'i daha sonra Talat Bey de kabul etti. Bu görüşmeye Enver Bey de katıldı ve kendisine:

- Batı Trakya'yı Bulgarlara teslim etmeye mecburuz" denildi.

Talat Bey Merkezi Umumide Cafer Bey'in odasında Eşref Bey ile tekrar görüştü ve kendisine son sözünü söyledi:

- Sizin başarınız bize yalnız Edirne'yi de değil Bulgar dostluğunu da kazandırdı. Bugün için söz kalemin ve diplomasinindir. Batı Trakya, umumi selametimiz namına antlaşma gereğince Bulgarlara bırakılmıştır. Maalesef

teslim olunacaktır. Hükümetin kararı budur.

Batılı devletlerin tavsiyeleri doğrultusunda Bulgarlar delegelerini İstanbul'a göndermiş, sınır tespit çalışmalarına başlanılmıştı. 7-18 Eylül 1913 tarihleri arasında yapılan görüşmeler sonucu 29 Eylül 1913'te İstanbul Antlaşması imzalanmıştı. Tarihte Osmanlı-Bulgar Antlaşması diye bilinen bu antlaşmaya göre,

"Osmanlı devleti Batı Trakya'yı tamamen Bulgarlara bırakıyor ve en geç 25 Kasım 1913'e kadar Bulgaristan'a teslimini taahhüt ediyordu." İşte bu taahhüdü yerine getirmeye uğraşan Talat, Cemal ve Enver Paşalar bu maksatla Batı Trakya Türk Devleti yetkililerini sıkıştırıyorlardı.

Bulgarlar Batı Trakya'da meydana gelen bu vaziyet karşısında sınırlara kuvvet yığdılar ama saldırmaya ne cesaretleri ne de güçleri vardı. Bu durumda Bulgarlar, Osmanlı yönetimi ile yeni bir anlaşma zemini aramaya başladılar. Bunun için de girişimlerini yoğunlaştırdılar. O dönemin süper güçleri olan İngiltere ve Rusya da harekete geçti. Osmanlı yönetimi kesin ve tavizsiz olarak baskı altına alındı. Batı Trakya Türk hükümeti ise, devlet olarak durumunu korumaya kararlıydı ve Osmanlı yönetimince yapılan tüm baskıları reddediyordu. Cemal Paşa, burasının derhal Bulgaristan'a teslim edilmesini istemekteydi. Batı Trakya hükümeti ise tüm bu baskılara rağmen direnmeye devam ediyordu. Hudutlardan kim girerse girsin sıkı bir kontrolden geçirilmesini, yabancıların bu topraklara girmeleri için pasaport taşımaları gerektiğini ilan etti. Hatta Cemal Paşa bu hareketi kendisine yapılmış bir hakaret olarak saydı. Cemal Paşa gerekirse Osmanlı ordusu ile gelerek bu toprakları Bulgarlara teslim etmek için işgal edeceğini sert bir şekilde bildirdi. Durum çok kötüye gidiyordu.

Bulgarlar ile yapılan bu yeni andlaşma da (İstanbul Andlaşması) Osmanlı devletinin aleyhineydi. Savaşı kazanan Osmanlılar idi ama, Bulgarlar yine kazançlı çıkmışlardı. Bu yeni andlaşma ile sadece Karağaç ve Dimetoka Osmanlılara bırakılmış ve buna karşılık tüm Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin toprakları Bulgarlara hibe ediliyordu. Bu andlaşmaya göre de, Batı Trakya Türk Cumhuriyetini kuranlar en geç 25 Kasım 1913 gününe kadar tüm Batı Trakya ve Rodopları Bulgarlara teslim edeceklerdi.

Bu durum karşısında Batı Trakya ve Rodoplar müslüman halkı yeniden kan ağlamaya başladı. Türk milleti yastaydı, ama yeniden kara talihe uğramışlardı. Bu kara talih nasıl önlenebilirdi. Bunca çabalar, bunca mücadele boşa mı gidecekti?

Osmanlı hükümetinin başka devletlerin etkisinde kalacak kadar yönetimden habersiz, yeteneksiz kişilerden oluşması, bütün bunlara sebep olmaktaydı.

"Teslim etmeyeceğiz, direneceğiz" sözlerine karşı Cemal Paşa'nın "Üzerinize ordu gönderirim!" tehdidi söz konusuydu. Türk Türkle çarpışamazdı. Batı Trakya Türkü, "Türklerin üzerine ordu gönderileceğine, Bulgarların üzerine gönderilse olmaz mı?" şeklinde düşünüyordu ama Osmanlı devletini yönetenler beceriksizliklerini başka türlü nasıl örteceklerdi? Düşmana değil de, Batı Trakya Türk Cumhuriyeti üzerine kuvvet gönderme tehdidi gerçekten çok acı olsa gerek.

Şunu da kabul etmek gerekir ki, zamanın Büyük devletleri kesin tavırlarını almışlar, Osmanlı devletine baskı yapmaktaydılar. Bu da Osmanlı devletinin düştüğü acı durumun açık bir belirtisi idi. Başkalarının baskı ve müsamahası ile yaşayacak bir devletin bağımsızlığından söz etmek mümkün mü? Veyahut bu devlet daha ne kadar sürebilirdi. İmparatorluk kendi devrini tamamlamak üzereydi ama kendisi ile beraber genç Türk Cumhuriyetini de sürükleyip yıkıyordu.

Osmanlı devleti, bu konuda kendi üzerinde bir sorumluluk bulunmadığını, sonuçta Batı Trakyalıların kendi kendilerine Bulgar zulmüne isyan ederek bir hükümet kurduklarını ve her hangi bir şey yapamayacaklarını söyleyerek kendilerini savunabilirdi. Bu durum karşısında Büyük Devletlerin de o yıllarda pek bir şey yapabilecek güçleri yoktu. Çünkü Avrupa o yıllarda tamamen iki bloka ayrılmış, muazzam bir silahlanma yarışı almış yürümüştü. Hiçbir Büyük Devlet Osmanlı devletine veya BTTC'ne doğrudan silahlı saldırıda bulunacak durumda değildi. Böyle bir şey yapmış olsalar bile, çok büyük olaylara katlanmaları gerekebilirdi.

Bulgarlar ise ikinci Balkan Savaşından yenik çıktıkları için Batı Trakya'ya saldırmaları onların aleyhine olacaktı. Kaldı ki Fransa, Avusturya-Macaristan, İtalya açıktan olmasa da gizliden gizliye Batı Trakya ve Rodoplarda kurulan bu Türk Cumhuriyetini tanımaya hazır idiler. Fakat bunu anlayacak bir Osmanlı Dışişleri yetkilisi, o günlerde yoktu. Kaldı ki az bir süre sonra Birinci Dünya Savaşı çıkmak üzereydi. Bu savaş hazırlığı kargaşasında Batı Trakya Türk Cumhuriyetini yıkmak kimin haddineydi ve kimin işine gelirdi?

Çok üzülünecek, hatta ağlanacak bir mesele, yeni kurulan bu Türk devletini ortadan kaldırmaya gücü yetmeyen Bulgarların çok güzel bir taktikle Batı Trakya Türk Cumhuriyetini yine Türklere yani Osmanlılara yıktırmasıdır.

Batı Trakya ve Rodoplarda oluşturulan bu devlet, öyle sıradan bir devlet de değildi. Bu devlet kısa sürede 50 bin kişilik bir ordu meydana getirerek çok güzel çalışan bir devlet mekanizmasına sahip olduğunu ispat etmiştir. İşte Osmanlı yönetiminin Batı Trakya ve Rodoplar'da kurulan bu muazzam devleti yıkmayı üzerine alması, doğrusu Türk tarihi için çok büyük bir talihsizlik olmuştur.

Osmanlı hükümetini belki de böyle bir karar almaya zorlayan sebepler-

den biri Rusların, Kafkasya'dan Osmanlı topraklarına saldıracaklarını söylemeleriydi. Ama Ruslar buna cesaret edemeyeceklerdi. Çünkü Almanlar da o günlerde böyle bir hareketin Avrupa barışı için çok tehlikeli olacağını bildirerek Rusları uyarmışlardı. Ruslar, İtilaf devletleri safında, Almanlar ise İttifak bloğunda yer alıyorlardı. Ruslar'ın yaptıkları yalnızca bir blöftü. İşte o günün Osmanlı yönetimi bütün bunlardan habersiz, Rus tehlikesini bertaraf edeceğim diyerek koskoca Batı Trakya Türk Cumhuriyetini ortadan kaldırmak için uğraşıyordu.

Kaldı ki, Batı Trakya Türk Cumhuriyeti topraklarında Osmanlı devletinin Devletler Hukuku bakımından da bir hakkı yoktu. Yani yaptırıma gidemezdi. Bulgarlar'a Londra Andlaşması ile verilmiş olan bu topraklarda yaşayan Türk çoğunluğu Bulgar işgalcilerinin zorbalıklarına karşı isyan ederek bir Türk devleti kurmuşlardı. Bu durum ise Osmanlı devletini hiç mi hiç ilgilendirmezdi ve hukuken de Osmanlı yönetiminin buna hiçbir hakkı bulunamazdı çünkü bu devletin Osmanlı ile hiçbir bağı da yoktu.

BTTC CUMHURBAŞKANI HAFIZ SALİH EFENDİ EDİRNE'DE...

Cemal ve Talat Paşa : Biz Bulgarlara Söz Verdik

Osmanlı Devletinin baskıları üzerine Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Müderris Hafız Salih Hoca başkanlığındaki heyet, Edirne'ye gelerek Talat ve Cemal Paşalarla görüştü ve onlara şöyle dedi:

"- Bizi Bulgarlarla karşı karşıya bırakınız. Siz bizi kastederek, "Bunlar başka devlettir, iç işlerine karışamayız" deyiniz. Biz, kimsenin yardımı olmadan da Bulgarlara karşı devletimizi savunuruz." dedi.

Talat ve Cemal Paşa ise:

"- Biz Bulgarlara söz verdik. Batı Trakya'yı Bulgarlara teslim edeceğiz. Şayet siz razı olmazsanız, Bulgar ordusuyla birlikte Batı Trakya'ya gireceğiz." diye cevap verirler.

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Salih Hoca:
"-Fakat biz bugün uluslararası hukuka uygun olarak bir devlet kurduk. Osmanlı devletine saldırmadık ki, topraklarımızı işgal edesiniz." diye cevap verir.

Fakat onlar:
"- Size o kadar söylüyoruz. Durumu kendi aranızda konuşunuz. Kararınızı yarın sabah bize bildirirsiniz. Cevabınız olumlu olursa, Hem Ruslar yurdumuza saldırmayacaklar, hem de Türk'ün Türk'le vuruşması önlenmiş olur." diye direttiler.

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Müderris Salih Hoca ve arkadaşları durumu sabaha kadar görüştüler. Batı Trakya Türk Cumhuriyeti heyetinde, "Osmanlı devleti ile savaşalım" diye düşünenler de vardı.

Sabaha doğru, göz yaşları içinde tarihi bir karar alındı. Batı Trakya Türk Cumhuriyeti hükümeti, uluslararası hukuk kurallarına uygun şartlarla teslim edilecekti.

Buna göre:

1. Bulgarların Batı Trakya Türklerine zulüm yapması ihtimali kuvvetlidir. Bu bakımdan Osmanlı İmparatorluğu hükümeti böyle bir şey yapılmayacağına dair Bulgarlarla anlaşmalıdır.

2. Bulgarların Batı Trakya'yı işgallerini, Osmanlı İmparatorluğu'nu idare edenler temin etmelidir.

3. Türkiye'ye göç edecek olan Batı Trakyalılara kolaylıklar gösterilmeli, Osmanlı devlet makamları bu göçmenlerin yerleşmelerine yardım etmelidir.

Talat ve Cemal Paşalar bu şartları kabul ettiler. Anlaşmaya göre, Batı Trakya'yı işgal edecek Bulgar generali Savof'un ordusunu Cemal Paşa karşılayacaktı.

Bunun üzerine Batı Trakya Türk Cumhuriyeti heyeti ağlayarak Edirne'yi terketti.

Bu konuşmalardan da anlaşılacağı gibi, Osmanlı imparatorluğunu yönetenler tamamen yeteneksiz kişilerden oluşmakta idi. Çünkü bazen devleti yönetenlerin atak ve gözüpek kişilerden oluşması tarihin seyrini değiştirebilir.

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti heyeti üyelerinin bu mesele dolayısıyla kendilerine yapılan haksızlığı unutmalarına imkân yoktu. Nasıl unutabilirlerdi. Son fırsat da elden gitmişti. "- Bulgarlara söz verdik" demek yeterli miydi?

Nitekim Müderris Hafız Salih Hoca ölünceye kadar bunu unutmamış, daha sonraları yeniden Batı Trakya'nın bağımsızlığı söz konusu olduğu zamanlarda bile, bu hareketlere yardımcı olmayı reddetmişti. Şüphesiz bu tutumunun Batı Trakya'nın kaderine zarar verdiği düşünülemez ama bir kere umudu yıkılan insanlardan artık hiç kimsenin hiçbir şey beklemeye hakkı olamazdı.

Türkiye Cumhuriyetinin ilk Dışişleri Bakanlarından Dr. Tevfik Rüştü Aras, Romanya'nın Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'ni tanıma yolunda kendisine teminat verdiğini, "Hadisenin Edirne'nin bizde kalmasını temin etmiş temel sebep olduğunu unutmamak gerekir" diye yazmaktadır.

Artık ne Lozan'da ne de başka bir zaman Batı Trakya konusu, esarette kalan bu Türklerin sorunları kesin bir çözüme hiçbir zaman kavuşamadı.

İstanbul Antlaşması ile Batı Trakya'nın Bulgaristan'a Osmanlı devleti eliyle terkedilmesi burada yaşayan Türkler arasında çok büyük üzüntü ve hayal kırıklığı yarattı. Bu andlaşmadan sonra, İstanbul hükümeti yöneticilerinin Batı Trakya Devletinin yöneticilerini ve Eşref Bey'i ikna etmeleri gerekiyordu.

İşte haklılığını dayandırdığı gerekçeleri Talat Paşa hatıratında Eşref Bey'e şöyle hitap ettiğini anlatıyor:

- Çok ciddi bir durum var. Batı Trakya'daki hükümetinizi kendi kararlarınızla tasfiye ediniz. Elinizdeki topraklarda olanlara zaman tanıyınız. Hükümetim bu konuda size gayet resmi olarak bildirip bildirmeme takdirini bana bırakmıştır. Çok acı olmakla beraber, Büyük devletler kararı olduğu için karşı konulması mümkün değil. Yunanlılarla Adalar meselemiz hala sürüncemede. Halledemeyeceğimiz için, sonucu olumlu olmayacak bir mesele çıkarmayınız ve Gümülcine'deki arkadaşlarınızı, hatta mümkünse halkın içinden bu harekete karışmış olan kişilerle birlikte geri çekiniz."

Hislerin akıl ve mantıkla karışması sonucu, akıl ve mantıklı hareket etmek ağır basınca Eşref Bey, Talat Bey'e kararını bildirdi. Batı Trakya'yı terk edeceklerdi. Ancak bir şartla: Kendileri yerine Cemal Paşa gelecek ve Batı Trakya topraklarını Bulgarlara o teslim edecekti. Talat Paşa bu şarta razı oldu.

Ahmet AYDINLI'NIN Yorumu

Batı Trakya ve Rodoplar'da bir avuç gönüllü Türk kahramanının öncülüğünde kurulan BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ sayesinde evinde, tarlasında rahat oturan, çalışan, camiide hür olmanın şevkiyle ibadetini yapabilen, yarınlarına emin olarak bakmaya çalışan Türk halkı için hiç beklemediği bir zamanda kendilerine bu hakları sağlayan kahramanları, gözyaşları içinde uğurlama talihsizliğine de uğradı. Başlarında Eşref Kuşçubaşı Bey'in bulunduğu kahramanlar gözyaşları içinde bölgeden ayrılırken, Cemal Paşa da, Bulgar kumandanı Toşef'e bu toprakları teslim etmek, hatta diyebiliriz ki hediye etmek üzere Gümülcine'ye gelmişti.

Böylece büyük hayal ve ümitlerle kurulan Batı Trakya Türk Cumhuriyeti, 25 Ekim 1913'te 60 günlük bir siyasi hayattan sonra tarih sahnesinden çekilmiş oldu. Uzun zamandır masa başında bizlere kaybettirmeye alışmış olan Batılı devletler bir kere daha başarılı olmuş, devletin İttihat ve Terakki yöneticilerine bu küçük Türk devletini feshettirmişlerdi. Kabahat yalnız Büyük devletlerde mi idi? Osmanlı yöneticilerinin hiç mi suçu yoktu? Aslında asıl suç Osmanlı yönetiminde idi. Acze düşmüş, satılmış kişilerden başka türlü karar çıkmasını beklemek zaten hayaldi. Böylece Balkanlardaki 600 yıllık adil, dürüst Türk idaresi acı bir şekilde sona eriyor, bu topraklar da Bulgarların ve diğer hıristiyan devletlerin merhamet bilmez insafına terk ediliyordu.

Halbuki teşekkül eden bu devlet Anti-Bulgarist bir özellik ifade etmesine rağmen; Bulgar monarşist hükümet yetkilileri sosyopilitik diyaloğa geçmiş ve böylelikle "Batı Trakya Cumhuriyeti'nin meşruiyetini resmen tanımıştır. Bu ciddi gelişmeye paralel Elefterios Venizelos yönetimindeki hükümet ise; defakto siyasi münasebet kurmuş ve cumhuriyet sorumlularına gönderdikleri mesajda "Eğer Batı Trakya Cumhuriyet yöneticileri kurtuluş harekatını Tuna boyuna ve diğer yörelere teşmil edeceklerse; en az 30 bin kadar Yunan silahlı gücünü Batı Trakya Türk Cumhuriyeti sorumluları emrine her an verebileceklerini" açıkça ifade etmişlerdir.

Balkan jeopolitiğindeki bütün gelişmeler Batı Trakya Türk Cumhuriyeti lehinde olmasına rağmen; Enver Paşa ve Trio'sunun girişimleriyle 29 Eylül 1913 Osmanlı-Bulgar detantı bahis mevzuu edilerek Batı Trakya Türk Cumhuriyeti mülga hale getirilmiştir. Mücahitler bu girişime süratle ve şiddetle karşı çıkmış ve Dimetoka-Sofulu güzergahında istasyon çevresinde yapılan uzun süreli savaşta mücahitler 38 - 40 şehit vermelerine rağmen; İttihat Te-

rakki'ci siyasi mütegallibeler ise; 100'den fazla zayiat vermişlerdir. Bu gayet acı, üzücü ve müessif gerçekler ve bu facialar manzumesi toplumdan itinayla gizlenmiş ve görgü şahitlerince "gündeme getirilmesi" önlenmiştir. Kaldı ki bu yöre insanı yıllarca İttihat Terakki'ci siyasi mütegalibelerin çok yönlü psikolojik tehdit ve baskılarına açıkça muhatap olmuştur. Şu husus tarihi bir gerçektir ki; bu mümtaz Türk Cumhuriyetinin mülga hale getirilmesi ne dün, ne de bugün ve hatta atideki müstakbel nesillerin asla tasvip etmeyeceği bir ihanettir.

Tarihçi Cemal Kutay "Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti" adlı eserinde Bulgar Hariciye Nazırı Geşof un hatıralarından anlamlı bir bölümü aktarır: "- Eğer Türk hükümeti, Garbi Trakya'da kurulan hükümeti kendi eliyle yok etmemiş olsa idi, Büyük devletler, bu tampon devleti muhakkak tanıyacaklar ve Türkler Balkanlar'dan çıkmamış olacaklardı. Biz, bu neticeden endişe ettik. Fakat Türkler, bilhassa o zaman Türk-Bulgar sulh müzakerelerinde Babı Ali'yi temsil eden Nafia Nazırı Cemal Paşa, bize, bizden daha çok hizmet etti."

İngiliz Hariciye Nazırı Grey'in hatıralarında ise, Edirne'nin tekrar elimize geçmesiyle ilgili cümleler vardır:

"Yüz yıldan beri ilk defadır ki Türkiye, elden çıkardığı bir ülkesini askeri zaferiyle ve Avrupa'nın karar ve baskısına rağmen geri almış bulunuyor. Ocak ayında büyük devletlerin Türkiye'ye vermiş oldukları nota ile O'na, Edirne'yi bırakmasına karşılık olarak mali ve başka sahalarda yardım vaat edilmişti. Şimdi ise Edirne bölgesi Türkiye'nin elindedir. İttihat ve Terakki komitesinin bu başarısı O'nun ülkesindeki prestijini arttırmıştır ve uzun zaman iktidarda kalmasını temin edecektir. Bu politika Türkleri şovenizme ve yabancı düşmanlığına götürebilir."

Bu gün eğer Doğu Trakya, (Edirne, Kırıklareli, Tekirdağ illeri) elimizde ise şüphesizki biz bunu başta Kuşçubaşı Eşref Sencer olmak üzere diğer tüm BTTC kurucularına borçluyuz ve müteşekkiriz.

BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ BELGELERİ

(31 Ağustos 1913- 31 Ekim 1913)

BELGE 1

Eşref ve Sami Beyler kumandasında bulunan çeteler hangi kıt'aya müracaat edecek olurlar ise kendilerine erzak ve cephane verilmesi tavsiye olunur.

2 Ağustos 329
10. Kolordu Sol cenah Erkan-ı Harbiye reisi
Kaymakam Enver

•••

BELGE 2

UMUM ÇETELER KUMANDANLIĞI
Aded
Ortaköy civarında çete kumandanı İlyas Beye
Ortaköy hükümeti civarında ve Koşukavak caddesi üstündeki ilk köprüden i'tibaren Garbi Trakya hududu namına Kapu karakolunu tertib ederek bu köprüden mürur ve uburu kayd ve emriniz altında bulundurmanızı rica ederim. Buna aid ta'limat gönderilmek üzeredir.

11 Ağustos 329
Milli kumandan
Eşref
Müsveddesinin hıfzı

•••

BELGE 3

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin Bağımsızlık Bildirisi
GARBİ TRAKYA UMUM MİLLİ KUMANDANI
Aded

12 Eylül 1313

Bab-ı Aliye, Başkumandanlığa ve Onuncu Kolordu kumandan-ı sabıkımız Hurşid Paşa hazretleriyle erkan-ı harb kaymakamı Enver Beyefendiye bir suret gönderilecektir.

Her makamın elkabından sonra:

Ma'lum olduğu veçhile Bab-ı Ali vak'ası "Edirneyi kansız vermeyiniz" diye yapılmış oldu. Ittihadcılar tekrar mevkie geçti. "Edirne'yi vermeyiz" nakaratiyle harb temdid olundu. Döğüşüldü, evet düşman eline Edirne düşdü, derken Yunanla Bulgar taksimde döğüşmeğe başladılar. Bu bizim için bir ni'metti, bunu takdir eden bulunmadı ki "Enez-Midye hattı" diye bize bir hat gösterildi. Bu hat da galib ve muvaffak olmuşcasına geçildi, hududumuz burasıdır denildi. Halbuki, Bab-ı Ali vak'ası ne iddia ile meydana getirilmiş, Nazım Paşa gibi koca bir başkumandan da neden bir kurşuna kurban gitmişti. Şimdi bu gösterilen hatda mı kalıyorduk, bin müşkilat ve yarım tertip isyan göstererek kolordu kumandanımız Hurşid Paşa ile Enver Beyi harekete ikna ile adeta bomboş olan düşman cephesini yararak Edirne'yi alarak yapılan tehdidlere kulak asmayarak Edirne'yi alarak arzumuza muvaffak olduk ve hatta Harmanlı ovasına kadar süvarilerimizle akınlarımızı ifada iken ansızın Rusya'nın müdahalesi ileri sürülerek geri alınmamız vukua geldi. Bizim bu ric'atimizi gören Bulgar çeteleri istedikleri yerlerden tekrar çıkararak ve harekata geçerek Garbi Trakya Türklerine taarruzlarını ve intikam alma hislerini teşdid eylediler, protestolara verilen cevab "onlar gayr-ı mes'ul ve ordu ile alakası olmayan şahıslardır" denmekle baştan savulmuş oluyorduk. Sabr ise bizde kalmadı, onların çeteleri gayr-ı mes'ul iseler biz de gayr-ı mes'ul sıfatını alabiliriz denildi. Tarafımdan en tanınmış çeteci arkadaşlarım tefrik olunarak "Bismillah" denüb Garbi Trakya'da zulm yapmakda olan Bulgar çetelerinin merkezi bulunan Koşukavak'a kadar 95 kilometrelik bir akın yürüyüşüyle ansızın hücumumuzu yaptık. Belediye reisi Vasil ile 1200 kişiden mürekkeb kaymakam Domuzciyef çetesinden bin küsur çeteci köprü başına sıkıştırılarak cümlesi tepelendiler. Ancak, kumandanları Domuzciyef ile bir doktorları ve altı kadar çete kumandanı ile seksen üç esir elimize geçtiler. Bunun üzerine Kırca Ali'de bulunan süvari alay kumandanı bunun intikamını almak için resmi askerleriyle harekete geçti. Bu alay da Allanın inayetiyle tarumar edilerek askerlik ve medeniyet kanunlarına muhalif hareketde bulunan düşman süvari alay kumandanı da divan-ı harbimiz karariyle kurşuna dizildi. Bu icraatımızı gören düşman kudurarak her tarafdan yeniden çetelerini saldırmakla beraber üstelik te bizim kuvvetlerimizin geri alınması hususunda Rusya'yı da ileri sürerek ısrarla tehdide başladılar. Maksadları, bir avuç kalan Türkleri de imha etmek ve Pomakları da "Siz evvelce Bulgar Hıristiyan idiniz, yine eski dininize dönmeniz gerek" diye Müderris Mustafa Efendi ve emsali Pomaklardan bir kaçını parçalayarak ve diğer halkı tehdid ederek mezalime devamı arzu etmektelerken bu kerre hükûmet-i metbûamızdan aldığımız kat'i emirle avdetimiz taleb olunmakda ise de elli bin ma'sum nüfusu bıçakda kucakda bırakarak kan içinde yüzen bu bedbaht millete karşı kancıkcasına sırt çevirerek avdetim kabil olamayacağından rabıta-i ma'neviyyemi arz ile beraber bu günden itibaren Garbı Trakya hükûmet-i muvakkatesi altındaki çalışmamızı

hükûmet-i müstakilleye tebdil ve i'lan ma'alesef rabıta-i maddiyemiz hükûmet-i Osmaniyyemizden kesmiş olduğumuzu i'lana mecbur oluyoruz. Mesta Karasu'dan Bahr-i Sefid sahilini ta'kiben Dedeağaç'da içerde Enez hududuna ve diğer taraftan da Sofulu, Dimetoka civarından Ortaköy'ün köprüsüne ve Bulgar hududunun eski hududlarına ve oradan Kırca Ali ile Aydoğmuş'dan eski hududları da ta'kiben Makas Boğazı ve sabık hudud boyuncadır.

Bu günden itibaren bu hududlarımızdan içeri ve dışarı pasaportsuz girenler ve çıkanlar mes'uldürler. Merkezimiz Gümülcüne şehridir. Dedeağaç, İskeçe, Eğridere, Darıdere, Kırcaali, Koşukavak şehirleri ve diğer kaza ve nahiyeleri idare etmektedirler. Hükümetimiz tam teşkilatla kurulmuştur. Şimdilik muvakkat bir zaman için, can, ırz ve mal üstündeki hadiseleri cihet-i askeriyyemiz muhakeme etmiş olacaktır. Bundan gayrı ahvaldeki vukuatı Garbi Trakya adliyesi rü'yet etmektedir. Bulgarlarla vaki' muhasamatımızın bizzat Garbi Trakya hükümetiyle Bulgar hükümeti arasında sulh takarrürüne değin devam edeceğini de i'lana mecburuz.

Kuvvetlerimize iltihak ve hükümetimize iltica eden bazı efrad ve zabitanın iadeleri hükûmet-i Osmaniyyece taleb edilmekde ise de hukuk-ı düvel kaidelerine istinaden arz olunur ki Garbi Trakya hükümetiyle Osmanlı devlet-i aliyyesinin yekdiğerleriyle muahedelenmiş bu gibi iade-i mücrimin ve bahusus da siyasi mücrimler hakkında bir anlaşma bulunmadığından bu hususun da nazar-ı mütaleadan uzak bulundurulmaması istirham olunur. Olbabda.

Garbi Trakya Hükûmet-i Mustakillesi
namına
Mühür
Garbı Trakya Hükûmet-i Mustakillesi Riyaseti
Eşref
10 Eylül 1329

Ba'de't-tebyiz ve mütaleadan sonra mahallerine irsali zımnında Erkan-ı Harbiyye-i Umumiyye riyasetine,

Mahallerine takdim olunmak üzere dört aded tanzim olunmakla mütalea buyurulması zımnında riyaset vekaletine

Süleyman Askeri
Kayd olunmuşdur.

[Mühür] Numara 79
DARIDERE KAZASI
HÜKÜMET-İ MUVAKKATESİ

BELGE 4

Darıdere'den
26 Eylül 329

Garbi Trakya Hükümet-i İcraiyye Riyaseti Canib-i Alisine

6 Eylül 329 tarih ve yirmi bir numaralı tahrirat-ı acizide sevk memuru Ali Bey'e beş liray-ı Osmani i'ta kılındığı arz ve iş'ar kılınmış idi. Mumaileyh Ali Bey'in İskeçe'den avdetinde mezkûr beş liray-ı Osmaniyi iadeten teslim ederek olbabdaki makbuz senedi kendisine verilmiş olmağın beray-ı ma'lûmat arz olunur. Ol babda ferman.

Darıdere Hükümet Reisi Yusuf
1317 [Mühür]

•••

BELGE 5

Batı Trakya Geçici Hükümetinin, Bağımsızlık ilanı

[Mühür]

LİVA-İ GÜMÜLCİNE HÜKÜMET-İ MUVAKKATE

Gümülcine Livası Ahali-i Mazlûmesine

Bulgarların Türklerimize karşı göstermekte oldukları şeniane mezalim dolayısiyle sabırlarımız tükenerek bıçakta ve kucakta bulunan ma'sum halkı kurtarmak azmiyle Garbi Trakya'yı işgale mecbur kaldık. Fakat ahval'i hazıra-i siyasiyyemiz icabı hükûmet-i Osmaniyye bizim bu harekatımızı muvafık bulmıyarak bizi men'e kalkışdı. Naçar harekete geçtik ve Gümülcüne livası Türklerini tahlise geldik. Maalesef bu kerre de hükümetimizce avdetimiz kat'iyetle emr olunmaktadır. Başta Rus olmak üzere bazı tarafdarı hükümetler bizim bu hareketimizi mütareke ahkamına uygun bulmamaktadırlar. Halbuki burada bıçak altında can vermiş ve vermekte olan Türklerimizin hayat ve ismetleri hiç bir tarafdan taht-ı emniyet ve kefalete bağlanmış değildir. Buna fikir yoran da bulunmamaktadır. Bu sebebden ve bundan böyle biz emirlerimizi vicdan ve ilhamlarımızı akıl ve mantık ve besalet-i şahsiyyelerimizden almak ve ona göre harekete geçmek mecburiyetinde kalmış olduk.

İşte bu günden itibaren muvakkat olarak teşkil eylediğimiz hükümet-i muvakkatemizi Garbi Trakya hükûmet-i müstakillesi namına tahvil ile i'lanı istiklal eylediğimizi bilcümle hükümetlere ve alem-i insaniyyete i'lan eylemekle fahr-u şeref duyduğumuz i'lan olunur.

Tevfik ulu Allahımızdandır.

[Mühür]
(Garbi Trakya Teşkilatı Milli Kumandanlığı)
Garbi Trakya Müstakil Hükümeti

Milli Kuvvetler ve Umum Çeteler Kumadanı
Eşref
Umum Müfettiş
Hacı Sami
Umum Erkanı Harbiye Reisi
Süleyman Askeri

•••

BELGE 6

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin yabancı devletlere yönelik bağımsızlık bildirisi

GARBİ TRAKYA UMUM MİLLİ KUVVETLER KUMANDANLIĞI
Aded 4
Fransızca olarak Süleyman Askeri Bey tarafından kaleme alınmıştır
Düvel-i Muazzamaya tebliğ sureti
12 Eylül 1329
Asalet-meab sefir cenabları

Bulgarların Türklere ve müslüman kardeşlerimize yaptıkları mezalimi gören ve feryad ve figanlarını işidenler bulunmadı, aldıran bile olmadı. Demet demet müslümanlar doğranarak Koşukavak'ın Papaslı köyü deresinde hala kokmakda ve taaffünden yanlarına varılamamakta olan sekiz yüzü mütecaviz boğazlanan bedbahtların kokusunu bile alan olmadı. Can gitti, ırz gitti, mal ise hesabda değil. Üstelik te geri kalan ihtiyar ve kadınlarla çocukların süngüler altında sürülerek kiliselere toplatılarak Hıristiyan yapıldıklarından da kimseler güya haber alamadı. Şenaatin her türlüsüne adeta göz yumuldu. "İki el bir baş içindir" dedik, naçar silahımıza sarıldık. Garbi Trakya halkını bu mezalimden kurtarmak için onları da silahlandırdık. Allahımıza dayanarak ve benliğimize güvenerek bu günden itibaren islamı, hıristiyanı, Türkü, Bulgari aynı hukuka malik olmak şartiyle Garbi Trakya Hükûmet-i Müstakillesini i'lan eylemiş olduk.

Muvaffakiyet Allahdan.
Mühür: Umum Trakya Hükümeti Milliye Riyaseti / 1329 / Eşref

Fransızcaya tercümesi için
Süleyman Askeri Beye

Kaydiyle müsvedenin hıfzı / Askeri

BELGE 7

İki gün sonra bizzat İskeçe'ye hareketle vardığımda tedkikat-ı lazımede bulunularak icabının icrasına tevessül olunacağı riyaset-i ulyaya arz olunmakla beraber milli müfettişliğe de birer yazı ile iş'arı.

Kaleme

3 Eylül 329
Gümülcüne
Garbi Trakya Umum Milli K. Eşref

Riyaset-i hükümet muhasebeciliğine takdim

Milli Müfettiş
Sami

•••

BELGE 8

Garbi Trakya Hükümeti Umum Milli Kumandanlığı canib-i ulyasına

Büdçe tanzimi müzakerelerinde bizzat teşrif buyurmanız veya Süleyman Askeri (Zeynelabidin) Beyefendinin mevcud bulunmaları rica olunur. Ol babda.

Fi 18 Eylül 329
Mühür: Garbi Trakya Hükümeti müstakillesi riyaseti
10 Eylül 1329
Salih

•••

BELGE 9

Askeri, Eşref, Sami Beylere

Ey vatandaşlar:

Geçen hafta zarfında Edirne'den (800) silahsız muallem asker geldi. Bunları silahsız koyuverenlere lanet olsun. Be cenabet zabitler, avanak eşek Türkler. Böyle beyinsiz milleti Bulgar tepelemez de ne yapar. Müddet azaldı: Var kuvvetinizi Foti'ye verin, çabuk Foti'yi Yunanistan'a gönderiniz.

Bulgarlar evvela Mesta Karasuyu boyundan yürüyeceklerini işaa etmek istedikleri anlaşılıyor. İsmilan ve Tozburun taraflarında geçenlerde üç gün mütemadiyen devamlı müsademeler oldu, on beş Bulgar askeri maktul düştü, beş Manliher falan filan igtinam edildi.

İhsan (800) lira götürdü gitti. Yerine Reşad geçti, iki topçu bir süvari zabiti geldi.

Cenubda bulunan perakende kuvvetin hududta içtima etmeleri zamana tevakkuf eder. Mahzur yoksa şimdiden emir i'tası. Baki silahla olur salah (Salak) kardaşlar.

23 Eylül 1329
Reşid

•••

BELGE 10

23 Eylül 329
Hayretle Eşref Bey'e

SÜLEYMAN ASKERİ (ZEYNELABİDİN)

Süleyman Askeri Bey'e

Reşid kaçırdı galiba; zaten çatlaktı, ne eşekçe duygusuzca bir yazıdır bu. Resmi muamelatda laubalilikle vaki bu cür'etinin kendisine ağıra mal olacağını bir son olarak ihtar buyurunuz.

Eşref

•••

BELGE 11

UMUM ÇETELER KUMANDANLIĞI

Aded

Mahsusdur

24 Eylül 329
Muhterem Reşid Beyefendiye

Nedir bu laubalilik? Hatta muamelat-ı resmiyyede de mi havailik. Biz hükûmet-i Osmaniyyemize suret-i zahirede muhalif görünüyor ve siyasi vaziyetimiz icabatı hudutlarımızı çiziyor isek sen o milleti kendimize hakiki bir hasım olarak mı görmekte ve onun aleyhine en pis bir kaleminle yürümektesin.

Nedir o senin 23 Eylül 329 tarihli yazın? "Avanak, eşek Türkler" gibi cümleler kullanışın?

Derne'de yaptığın falsoların Tobruk'da ateşle Şeyh Sünûsi'den sana layık

görüldüğü muameleyi ve alem-i islama karşı aleyhindeki beyannamelerle "El-hain Reşid el-Çerkes" diye teşhir olunduğunu ve hacil kılındığını unuttun mu?

Biz Türklerden, sen ve Aziz el-Mısri'den gayrı böyle bir hitaba ve muameleye kim uğramıştır? Hatt-ı hududunuzu tefrik ediniz. Sonra ne yaşça ne de başça ihtiram ve iltifat görmüş olamazsınız. İnşaallah bu son ricam ve sizi ikazımdır gafil arkadaş.

Eşref

•••

BELGE 12

UMUM ÇETELER KUMANDANLIĞI

Aded
450

Dedeağaç
20 Eylül 329

Gayet müstaceldir

Erkan-ı Harbiyye Reisi Süleyman Askeri Bey'e

1- Dedeağaç, Karaağaç ve havalisi, Garbi Trakya kıtaatı tarafından işgal edilmiş ve hükümet-i muvakkata teşekkül eylemişdir. Garbi Trakya'nın bir muvaffakiyet-i azime-i siyasiyyesi hükmünde olan bu işgal, atimiz için beraat-i istihlaldir. Her tarafa tebşir ve tebliği.

2- Garbi Trakya için kabul olunan bir sancağın eb'ad ve eşkali gönderilmiştir. Ta'mimi ve merasim-i mahsusuyla küşadı.

Milli Kuvvetler Kumandanı Eşref

•••

BELGE 13

Dedeağaç 21 Eylül 328

21 Eylül için Kuvvay-ı Milliye Emri

1-Dedeağaç'daki muntazam ve gayr-ı muntazam askerin, inzibat ve hüsn-i idareyi temin edecek suretle bir tabur halinde teşkilatının sür'at-i ikmali lazımdır.

Bu suretle teşkilatı ikmal edilecek kuvvet yarınki 22 Eylül 329 pazar günü

İlmi Beyin kumandasında olarak ale's-sabah Dedeağaç'dan hareketle Marhamlı, Tekke, Torbalı, Balıkköy, Vakıf, Çamuran, Domuzdere, Derbend köylerini tarayub dağa çekilen asi Bulgarları kamilen tedmir ve bunların iaşe ve idame-i şekavetine yarayacak bütün menabi ve vesaiti suret-i kat'iyyede imha edecektir.

Mezkûr ta'kib kolu, bu taramayı süratlice ikmal ederek inkısam edeceği kolları Çukuren köyünde cem eyleyecek ve Bahadır Viran köyünde bulunacak olan Ekrem Bey ta'kib koluyla derakeb te'sis-i muvasala ederek Pişman köyüne hareket-i müştereke icra edilecektir. Pişman köyü, bilhassa garbından tazyik olunarak o havalideki Bulgarların ya teslim alınmasına, ya asakir-i Osmaniyye üzerine atılmasına sa'y olunacaktır. Pişman köyü işgal olunarak havalisindeki dağların icabı veçhile taharrisinden ve dağa çekilen müsellah Bulgarların suret-i müessirede tedmirinden emniyyet hasıl olunca İlmi Bey kolu, Ortaköy garbındaki Papas köyüne hareket edecek ve orada ta'limata intizar eyliyecektir.

2- 22 Eylül 329'dan itibaren Dedeağaç kumandanı Ali Rıza Bey'dir.

3- Ferid Efendi, Dedeağaç inzibat ve asayişinin istilzam ettiği müddetçe ve ale'lamya mültecilerin Bulgaristan'a temami-i şevki temin olununcaya kadar emniyyet-i umumiyye müdiriyyetini ifa edecek ve ba'dehu İskeçe'ye hareket eylcyecektir.

4- Müretteb taburun bir bölüğü Ali Rıza Beyce tensib olunacak bir zabit kumandasında bulunarak bilhassa mülteci Bulgarların inzibat ve muhafazasına memur olacaktır. Mezkûr bölüğün şayan-ı emniyyet ve sehlü'l-inzibat surette teşkili muktazidir.

Mezkûr merkez bölüğü emr-i ahire kadar Dedeağaç'ta kalacaktır.

5- Dağınık bir halde iskan edildiği görülen Bulgar mültecilerinin toplu bulunacak surette birleştirilmeyerek inzibat ve muhafazalarının teshil edilmesine Dedeağaç kumandaniyle emniyyet-i umumiyye müdiri memurdur.

6- Hiç bir Bulgarin dahile (Köylcrine) gitmesine müsaade edilmeyecektir. Dedeağaç'a da; ancak merkez bölüğü kumandanından vesika alanlar, ihtiyacat-i ruzmerreyi temin için gidebilir. Vesikasız dolaşanlar derakeb tevkif olunmalıdır.

Garbi Trakya Kuvay-ı Milliye Kumandanı / Süleyman Askeri (Zeynelabidin)
Alakadarlara imza ettirilecektir.
Görülmüştür./ ***21 Eylül***
Dedeağaç Kumandanı / Ali Rıza
Emniyyet-i Umumiyye Müdiri / Ferid

BELGE 14

Başvekalet-i Celilesine

Habipçe (Lubimets) işgal edilip etrafı taharri edilmekte (araştırılmakta) iken kasabanın batısında ve Meriç (nehri) yakınlarında birbirine bağlanarak kurşuna dizilmiş Habipçeli yirmi Müslüman cenazesi, yine o civarda memeleri ve kulakları kesilerek katledilmiş üç Müslüman kadın cenazesi görüldüğü, Bulgarlar Habipçe'yi tahliye ederlerken de Müslüman kadınların ırzlarına geçtikleri ve hocalar da dahil olkduğu halde oniki Müslümanı beraber götürdükleri ve kasabayı ateşe verdikleri Kolorduya bağlı Suvari Livasının Sol Cenah Ordusu Kumandanlığı vasıtasıyla gelen 11 Temmuz tarihli raporunun özet olarak içeriği (hülaseten mündericatı) olduğu arz olunur.

11 Temmuz 1329 (28 Temmuz 1913)
Dimoteka Belge 2179 (1)

(T.C. Genel Kurmay Askeri Tarih ve Stratejik Etüd Başkanlığı, Askeri Tarih Belgeleri Dergisi, Genel Kurmay Yayınları, Ankara 1989, s. 11-12, Belge no 2179)

•••

BELGE 15

Başkumandanlık Vekalet-i Celilesine

Dün Ortaköy'den gelmiş Mehmet isminde bir Müslümanın ifadesine göre Ortaköy-Edirne yolundaki iki Müslümanın Bulgarlar tarafından katledildiği ve Cizr-i Mustafa Paşa (Svilengrad)'daki tahkikatta, Belediye reisi vesair ahalinin ifadelerine göre Selikim Nahiyesinde biri ağır surette mecruh (yaralı) olmak üzere üç Müslümanın cerh (yaralandığı ve katledildiği) ve o köyler ahalisinin hicrete başladıkları, bundan başka Bulgar askeri geri çekilirken Çirmen nam İslam köyünden on yedi erkeği gaddarane bir surette katlettikleri Kırcaali ve Gümülcine cihetlerinde Bulgar hükümetinin çekilmesi üzerine bunların yerine kaim olan Bulgar eşkiya çeteleri hala İslam ahalisinden kiliseye tahvil edilmiş (çevrilmiş) olan camilerine her pazar günü Hristiyan ayini üzerine ibadet için gitmezlerse her defa için on beşer lira cezayı nakdi olmakta ve bu hususta ısrar edenleri gizlice idam etmekte oldukları ve sonradan verilmiş olan Hristiyan isimlerini söylemeyerek eski Müslüman ismini söyleyen İslamların keza aynı surette cezalandırılmakta oldukları ve bu hale bir nihayet verilmesinin taht-ı vücubda (mecburi) olduğu maruzdur. Arz olunur.

18 Temmuz 1329 (31 Temmüz (31 Temmuz 1913) Belge No. 2182 (2)
(2) a.g.m. s. 17-18

BELGE 16

Osmanlı Ordu-yu Humayunu Başkumandanlığı Vekaleti Erkan-ı Harbiyesi

Çavuşlu Muhtarı tarafından verilen mazbata sureti

Karyemiz (köyümüz), Bulgar hükümetinin işgali altında bulunduğu esnada can, mala edilen taarrruz tahmin edilemeyecek bir dereceyi bulmuştu. Adil Osmanlı Ordusu askerinin vürudu (gelişi) karyemiz halkını hunhar çete ve askerin bed (kötü) esaretinden tahlis etti. İşgalden bu güne kadar icra edilen mezalim Hükümet-i Osmaniyenin altı yüz küsur seneden beri taht-ı himayesinde bulunan bu civarda bu gibi mesaib-i felakete katiyyen tesaddüf olunmamıştı. Osmanlı askeri tarafından icra edilen keşif ve devriye kolları her surette mezkur çete efradına karşı himaye ve sahabet edegelmekte ve Osmanlı askerinin ahval-i harekat ve muamelatında gördüğümüz fazail (faziletler) sebebiyle dami suretde asker ikamesiyle müfrezeler bulundurulması istirhamıyla işbu mazbata karyemiz heyet-i ihtiyariyesi tarafından bi-tanzim takdim kılındı.

19 Temmuz 1329 (1 Ağustos 1913) (3)
Azalar ve Köy muhtarı
Karye-i Mezkur imamı Mehmet
(3) A.g.m. s. 37-38, Belge No. 2186.

•••

BELGE 17

Edirne ve Daire-i Askeriye Karargahından

28 Temmuz 1329 (10 Ağustos 1913) Sene

Başkumandanlık Vekaleti Celilesine
Ortaköy ile Kurdköy mıntıkasında icra edilen tetkikadın neticesi ber-vech-i ati (aşağıda) arz olunur:

Bulgarların Harman, Kumarlı, Sarıhızır, Samane köyleri ahalisinin 173 erkeği kollarını bağlayarak koyun gibi kesip Arda Nehrine attıkları, İslam kadınlarını da bir yere toplayıp kırlara götürerek ırzlarını paymal etmiş oldukları ve kadınların da bu tecavüz-i vahşetkaraneden sonra Arda nehrine atılarak mahvoldukları Gelibolu Kolordusu Kumandanlığının işarına atfen maruzdur.

Sol Cenah Kumandanı Ferik (Korgeneral) (4)
(A.g.m., 67-68, belge No. 2196.

Eşref Kuşcubaşı tarafından Trakya'da Milli Mücadele eserinin yazarı T. Bıyıklıoğlu'na verilen vesikalar arasında Çerkez Reşid 'in telgrafı şudur:

Dedeağaç'ta Kuvayı Milliye Umum Müfettişliğine,

Orada mahcuz bulunan eşyayı yarından itibaren sattırınız. İcabeden dükkan ve evleri de aratınız.

3 Teşrinievvel 1329 (16 Ekim 1913)
Umum Kumandan Vekili Reşid.

•••

Hüsrev Sami Bey'in telgrafı ise aşağıdadır:

Edirne mektupçusu Hakkı Bey vasıtasiyle Hacı Sami Bey'e.

İki gün evvel, dokuz araba eşya ile oniki ester yüklü aba, dün de üç araba eşya Kuleli Burgaz'a gönderildi. Arabacıların elinde eşyanın cinsi hakkında birer vesika vardır. Teslim alırken vesiklara dikkat etmesini Eşref Bey'e bildiriniz. Buradan Kuleli'ye telgraf yoktur. Koyunların bakiyesi sürülere ayrılarak Çorlu'ya gönderildi. Sığır hayvanları Mahmud Bey'in nezaretinde oraya gönderileceğinden buraya hareket emri veriniz. Yarın hareket edeceğim maruzdur. Enez, 15 Teşrinievvel 1329 (28 Ekim 1913).

Vasıta Merkezi Keşan
İmza: Hüsrev Sami

RESİMLER ve TIPKI BASIMLAR

Çatalca 10. Kolordu Kurmay Başkanı Enver Bey (Paşa)

Çatalca Cephesindeki 10. Kolordu Komutanı Hurşid Paşa

Eşref Kuşçubaşı'nın 1913 yılına ait bir resmi

Binbaşı Süleyman Askeri (Zeynelabidin) Tebdili Kıyafetle
(Batı Trakya Türk Cumhuriyeti Genel Kurmay Başkanı)

Garbi Trakya Erkanı Harbiye Reisi, İcra Hükümeti Reisi ve Milli Kuvvetler Komutanı Süleyman Askeri Bey Bulgaristan seyahatinde tren vagonundan halkı selamlıyor. (Eylül 1913)

Eşref Kuşçubaşı Sencer Trablusgarp Savaşında çöl kıyafeti ile

BTTC Çeteler Müfettişi Eşref Kuşçubaşı'nın kardeşi Hacı Selim Sami (Oturanlardan sağdaki)

BTTC. Gümülcine hükümet yöneticilerinden Hacı Beyzade Osman (Sağda) Nail Bey, Gümülcine eski milletvekili Hoca Mehmet Efendi

Edirne Bulgarlardan Kurtarıldıktan Sonra Selimiye Camisi minaresine çıkıp Bulgar bayrağını indirip Türk bayrağını asan Bursalı Kahraman Hafız Efendi

Garbi Trakya Bayrağı Dedeağaç gümrük binasında dalgalanıyor (Eylül 1913)

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin Kırcaali'deki hükümet yöneticileri

Kırcaali'de Batı Trakya Türk Cumhuriyeti
Gönüllü Askerleri Devriye Geziyorlar

Gümülcine ve havalesinde Bulgarlara karşı çarpışan
iki BTTC Kahramanı : Mehmet Sadık Bey (Sağda) ve Ahmet Ali Bey (Solda)

Garbi Trakya'da bir gönüllü müfreze dinlenme halinde

Garbi Trakya'da bir milis müfrezesi

Garbi Trakya'da bir gönüllü müfreze harekete hazır

Balkan Savaşında Kavala şehrimizi işgal eden Bulgarlar camimizin minaresine haç yaktılar

Kavalayı işgal eden Bulgarlar İbrahim Paşa Camisinin çatısına haç takmışlar.

Kavalayı işgal eden Bulgarlar Teke Camisi minaresini çan kulesi haline getirmişlerdir

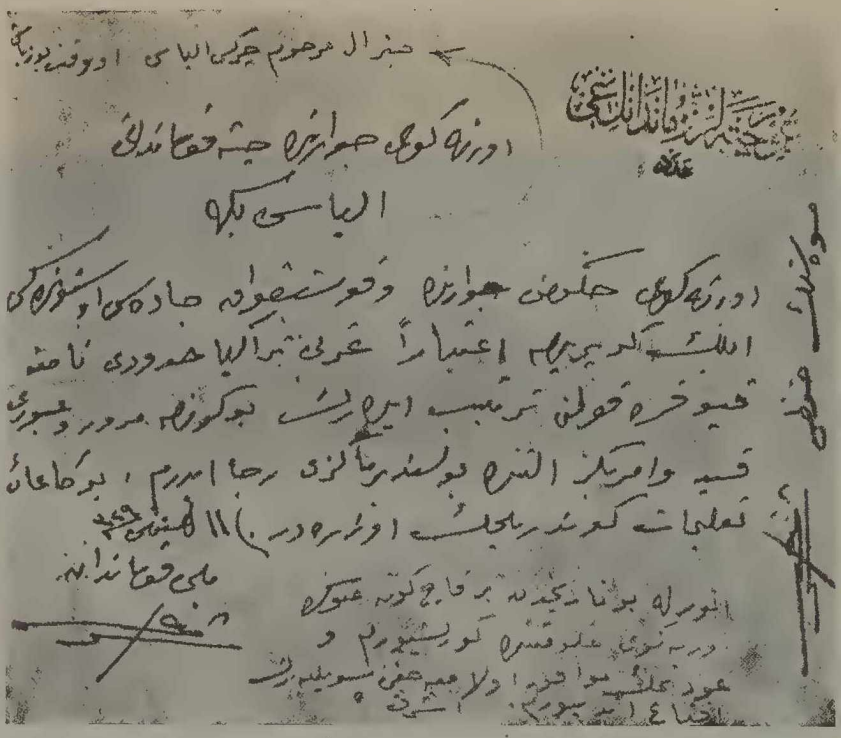

Garbi Trakya hududunun kapatılması için hudut harakoluna verilen emir sureti

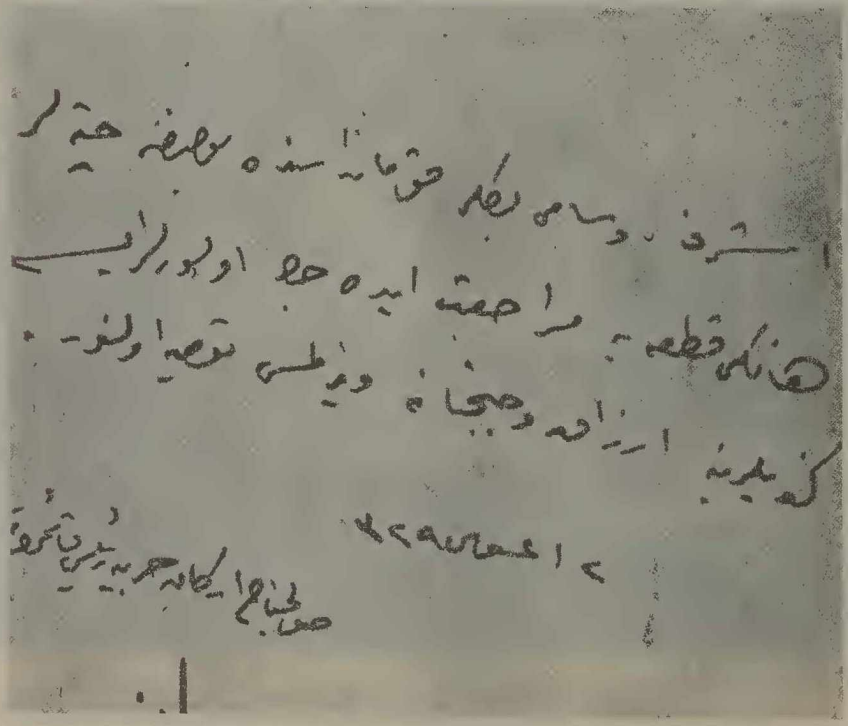

Kaymakam Enver Bey'in Batı Trakya'ya girecek çetelere yiyecek ve içecek verilmesini tavsiye eden yazısı

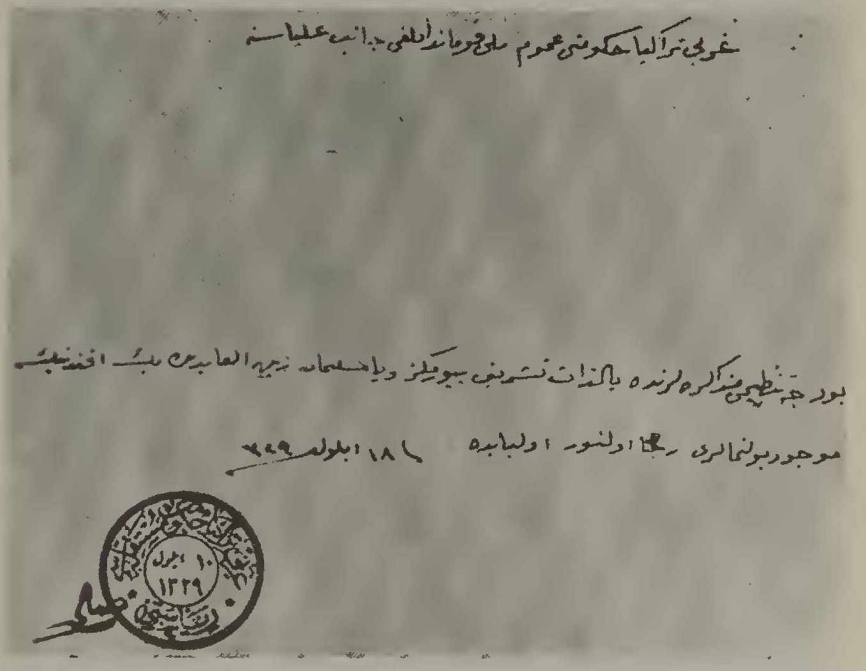

Garbi Trakya Hükümeti Müstakilesi Riyaseti'nin bütçe müzakeresi için "Umum Milli Kumandanlığı"na bir tezkeresi

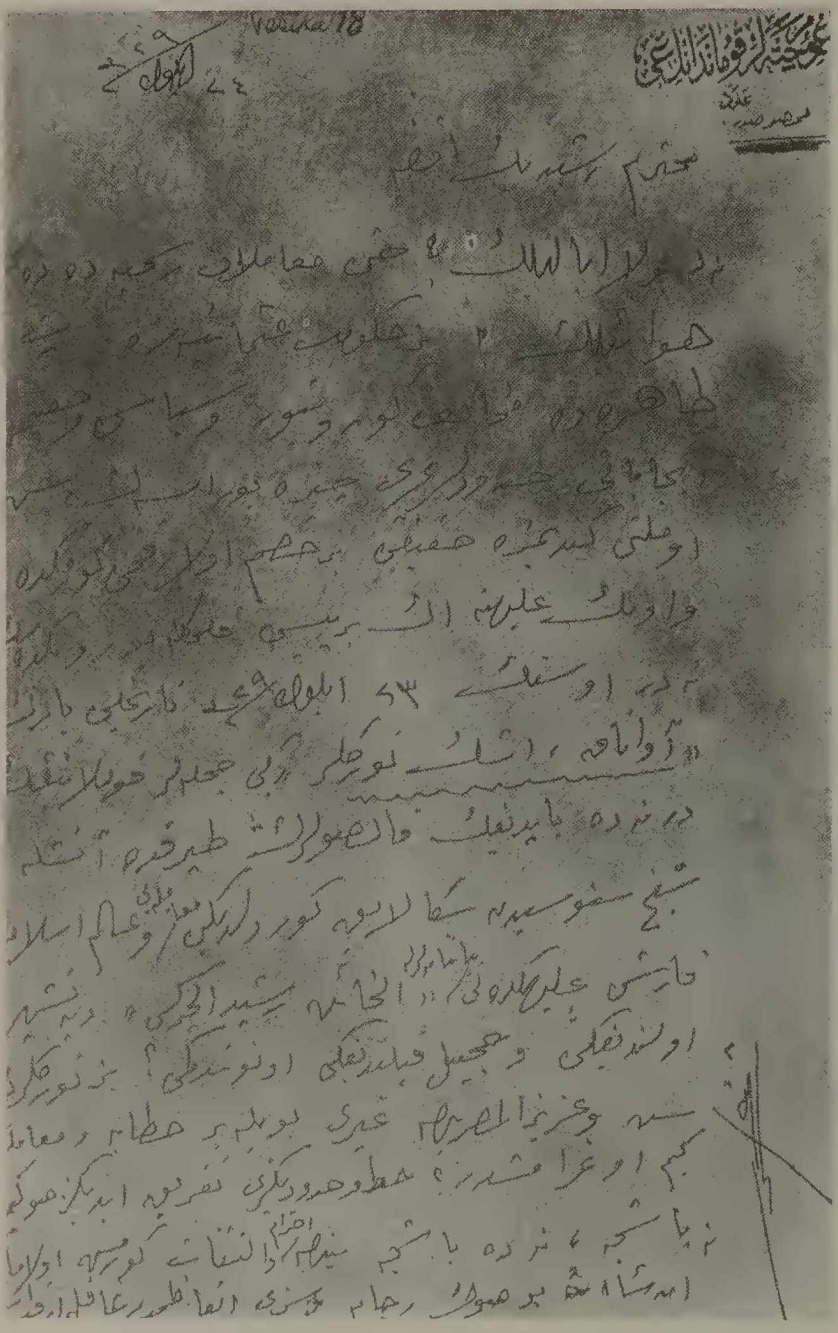

Çerkes Reşid'in mektubuna Eşref Beyin'in cevabı

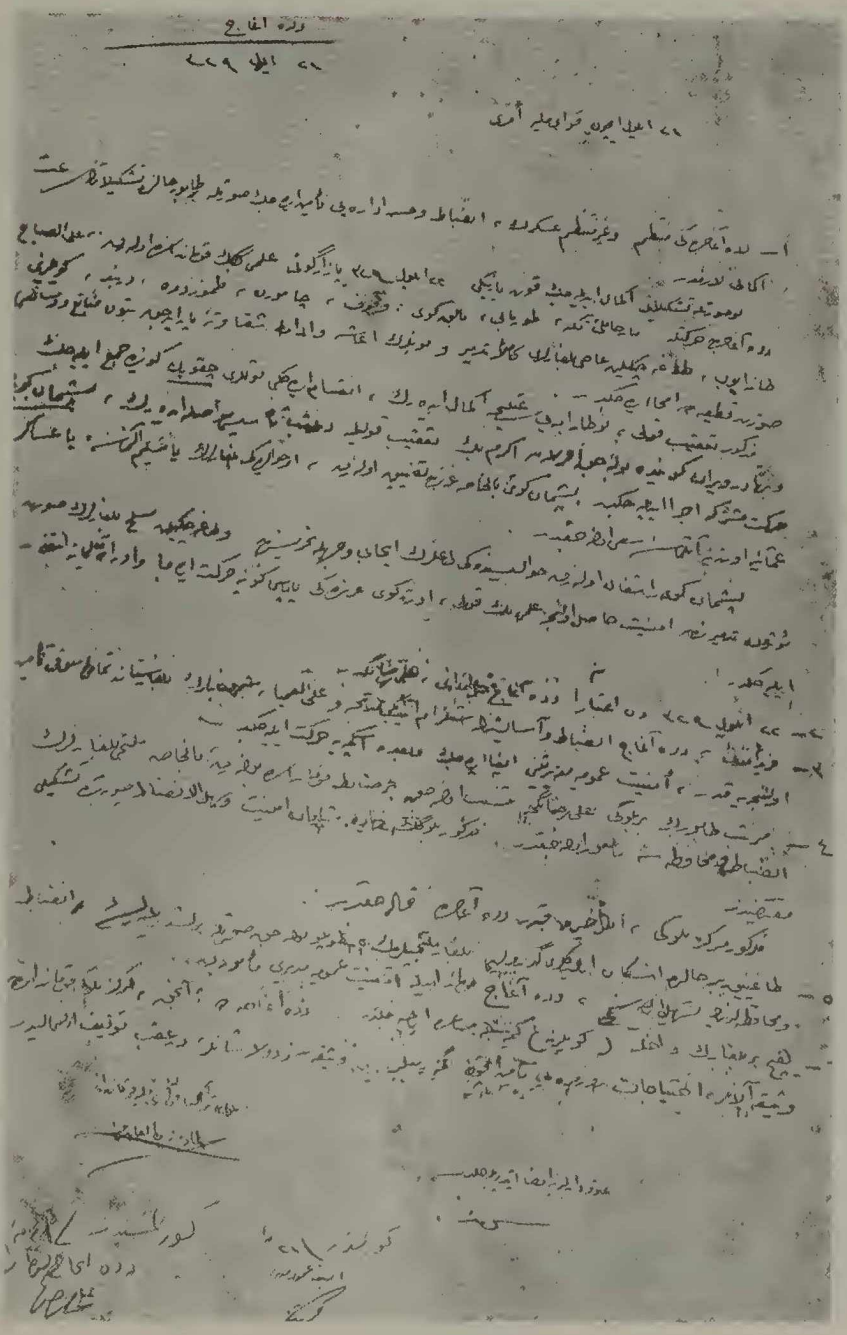

Garbi Trakya Kuvayı Milliye Kumandanı Süleyman Askeri Bey'in Dedeağaçda yapılacak işler için bir emri

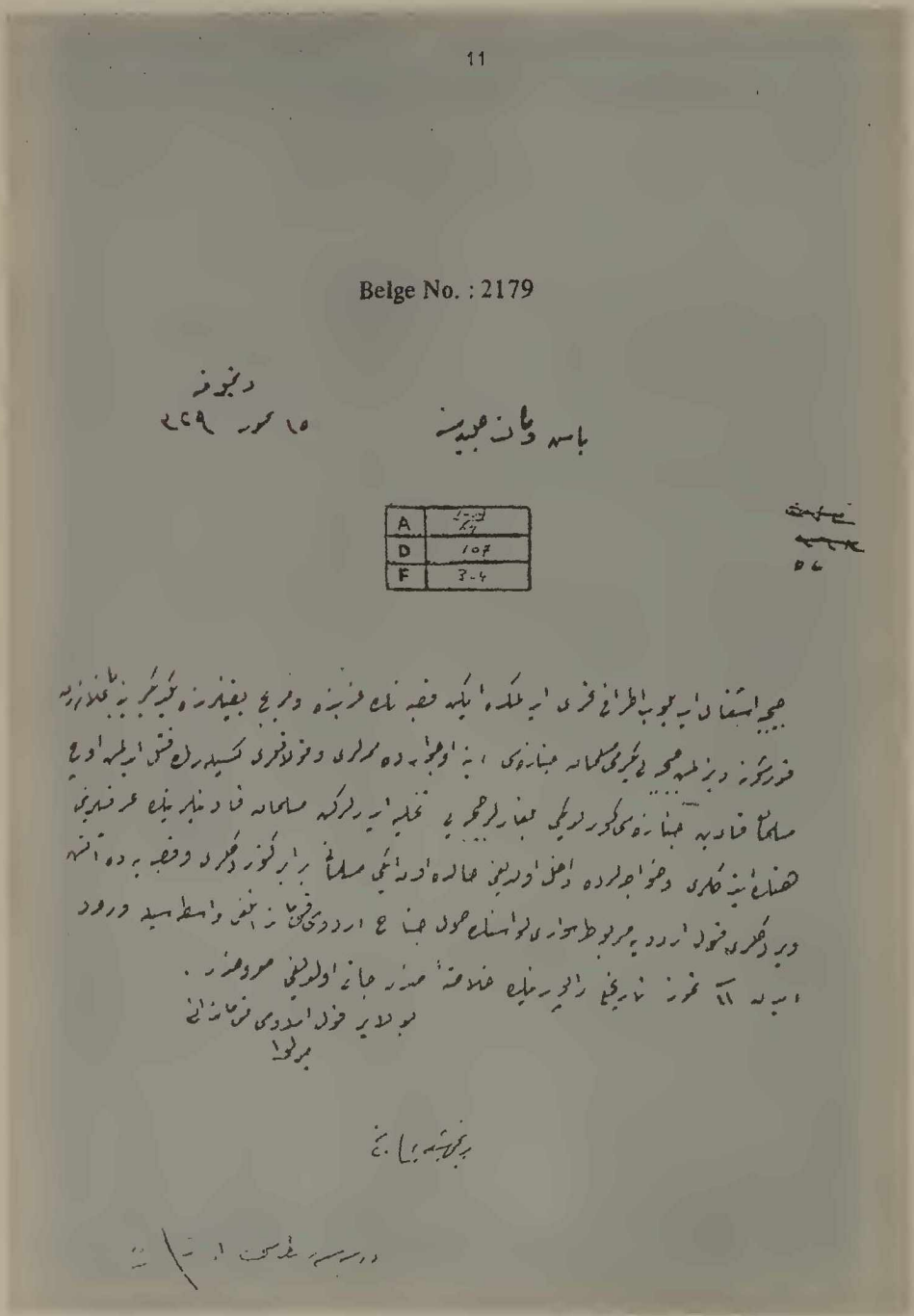

11

Belge No. : 2179

A	
D	104
F	3-4

14 Nolu Belge

15

Belge No. : 2186

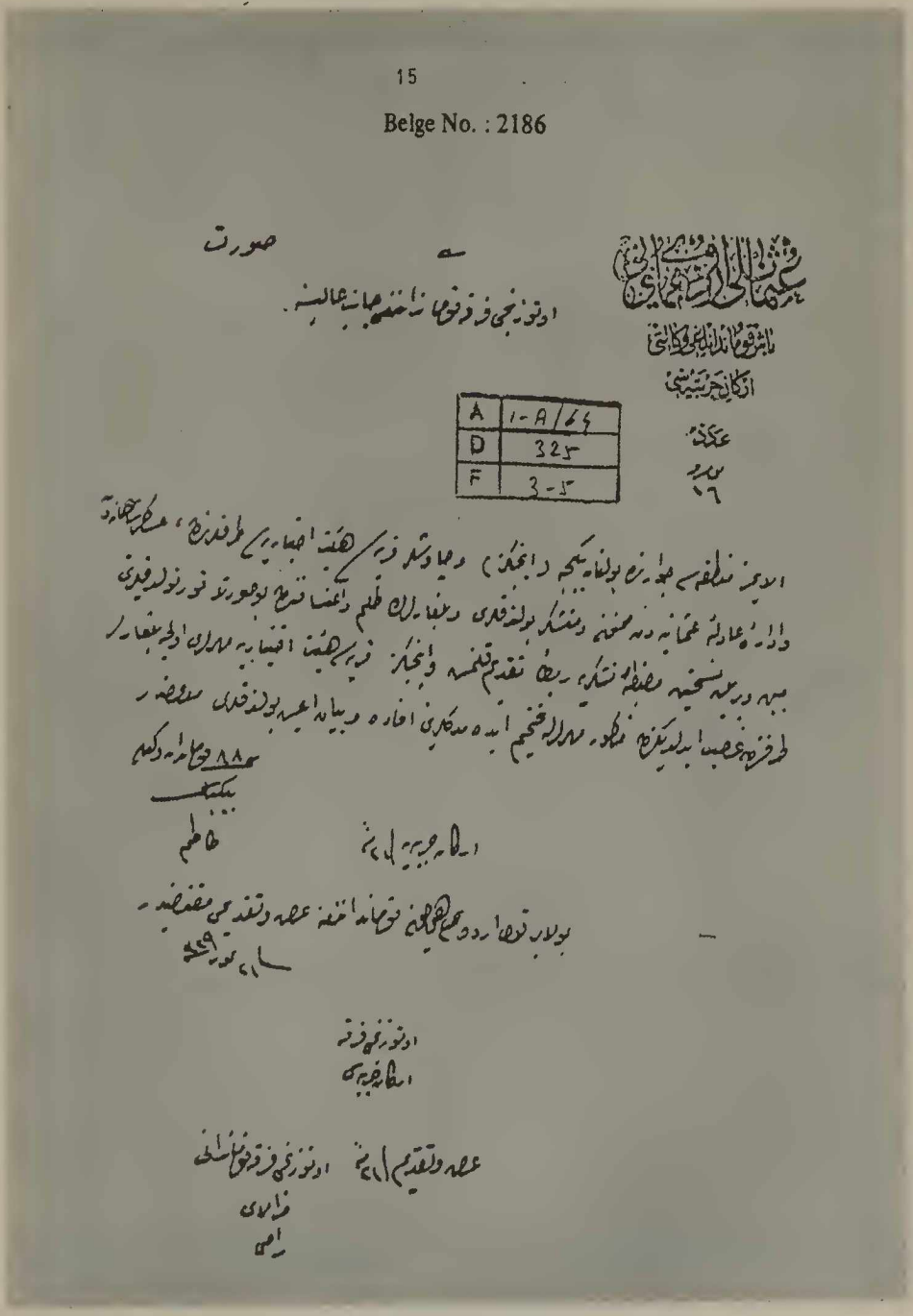

15 Nolu Belge

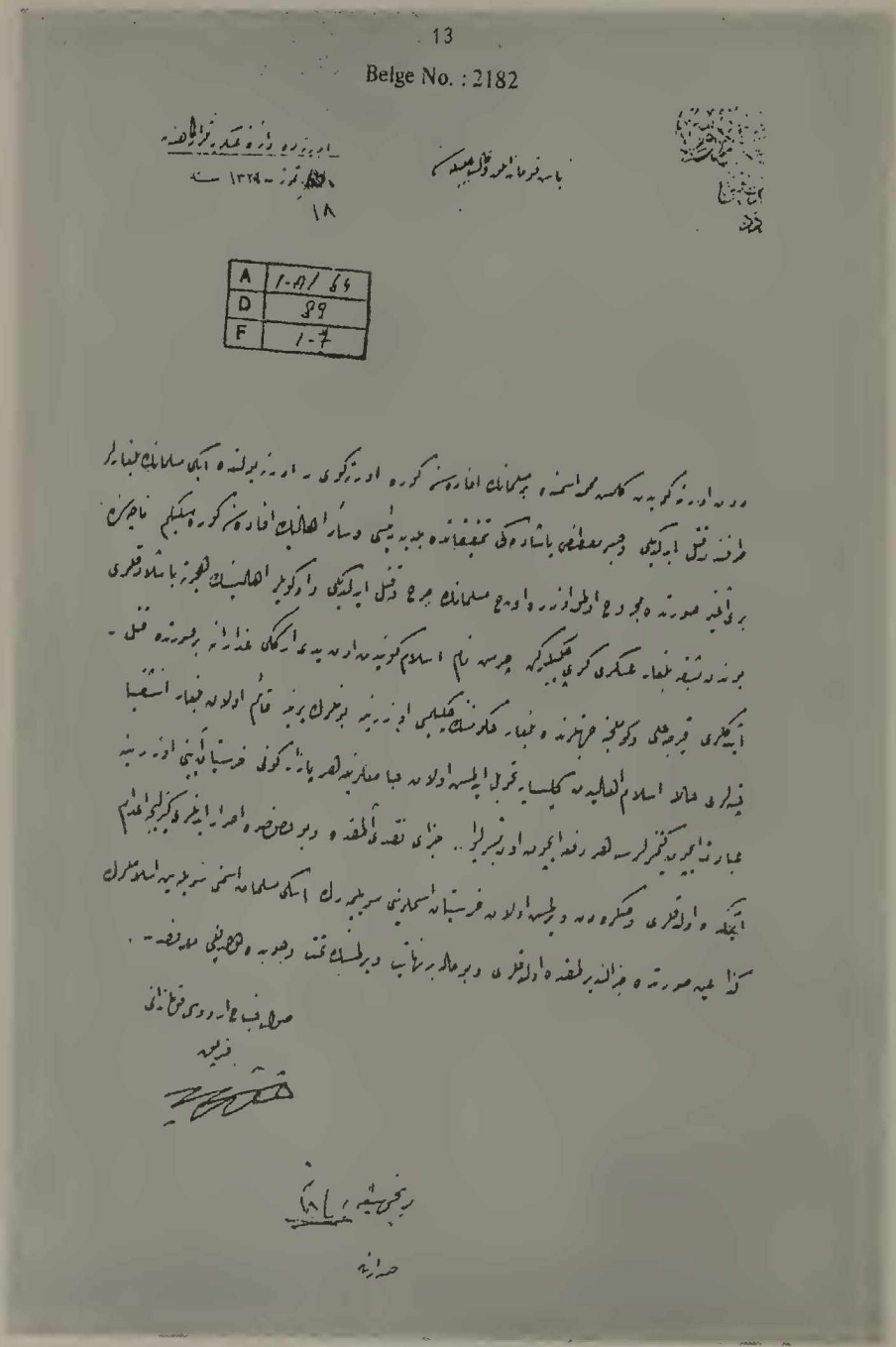

13

Belge No. : 2182

A	1-11/64
D	89
F	1-7

16 Nolu Belge

17

Belge No. : 2196

Belge No.: 2196

A	5-6943
D	773
F	2-15

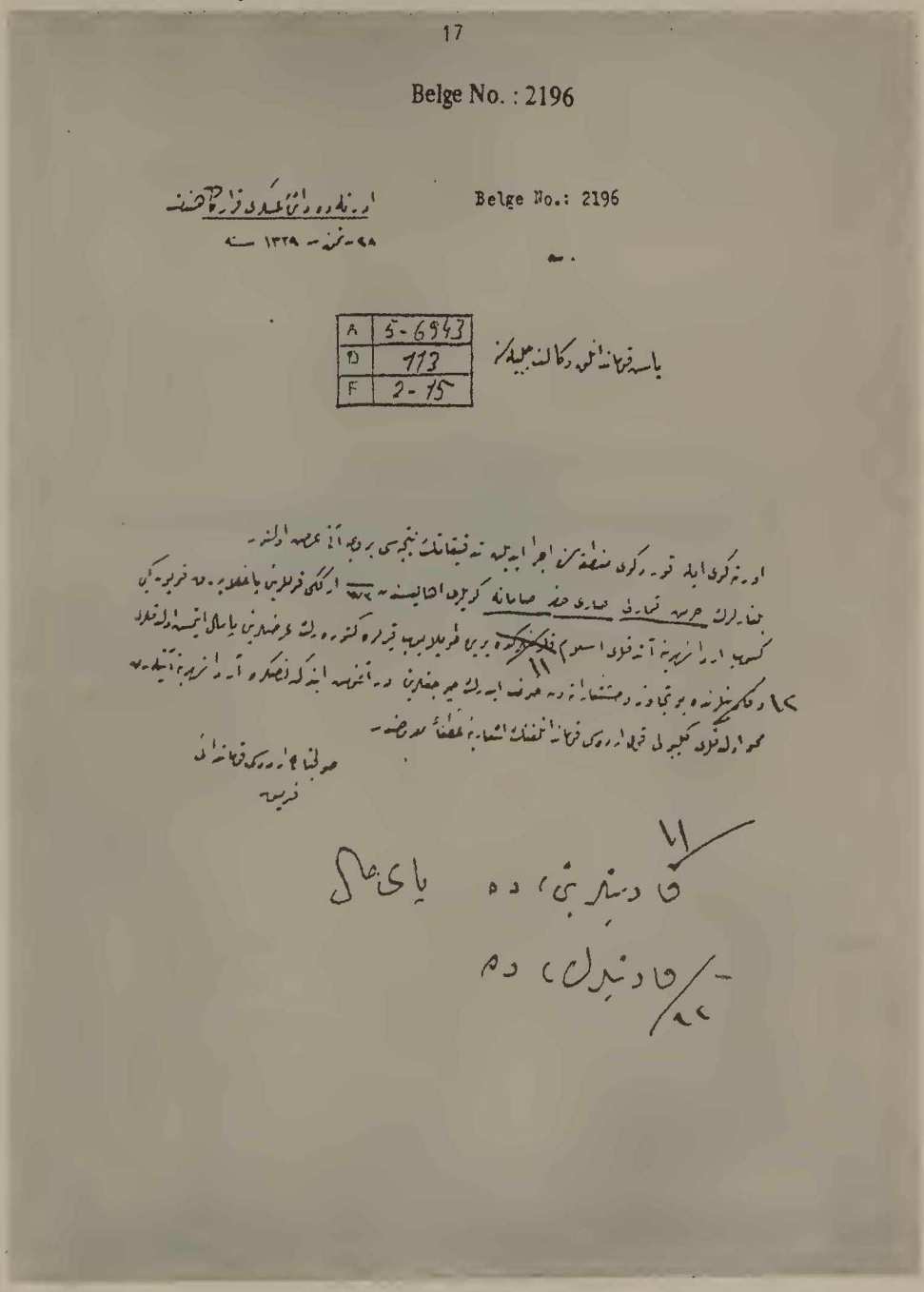

17 Nolu Belge

"Allah nasip ederse, ömrüm vefa ederse, Musul-Kerkük ve Adalar'ı geri alacağım, Selanik de dahil Batı Trakya'yı Türkiye hudutları içine katacağım."[142]

– M. Kemal Atatürk

4. BÖLÜM
BU BÖLÜMÜ AHMET AYDINLI HAZIRLAMIŞTIR.

142 Türk Silahlı Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 1992, Sayı:333, Sayfa 26

BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ'NİN İSTİKLAL MARŞI NASIL YAZILDI?

Batı Trakya Türk Cumhuriyeti'nin teşekkülünün akabinde; Hafız Ali Galip efendi, yanında bulunmakta olan Genel Kurmay Başkanı Süleyman Askeri'ye hitaben; "Muhterem kumandan, milletimiz var olduğu sürece ve Cumhuriyetimiz de baki kaldıkça; sizler bu necip Milletin nezih kalbinde ve hafızalarda daima minnet ve şükranla anılacaksınız...

Nihayet sizlerin azimli gayretleri ve elbetteki yüce ALLAH'ın lütfuyla devletimiz teşekkül etti. Milli bayrağımız da layık olduğu yerlerde zirvelerde dalgalanmaktadır.

Bütün bu pek hoş gelişmelere rağmen; milletimiz ciddi bir fikri boşluk içersinde olduklarını açık açık ifade etmektedirler.

Sizlerden devletimizin bekası adına istirham ediyorum. Cumhuriyetimizin bütün özelliklerini ve elbette geleceğimizi ifade eden 'milli marş'tan yoksunuz. Lütfen himmet buyurunuz ve bu fikri boşluğu izale ediniz." dendiğinde; "Maruf bir şair liyakatını haiz olmadığım halde; arzunuz vechiyle yazmaya gayret edeceğim. Bu mevzuda müsterih olabilirsiniz." dedi.

Kısa süre sonra; Süleyman Askeri bey tarafından yalnız Batı Trakya Türklerini değil; Balkanların genelindeki Türk toplumunu ciddi bir rönesansa götürebilecek fikir ve mesajları ifade eden gayet veciz özellikli "milli marş" yazılmıştır. Bu marş şöyledir:

Batı Trakya Türk Devleti'nin Milli Marşı

Ey Batı Trakyalı asil Türk çocuğu ne mutlu sana;
Sen hayat verdin kanınla milli kurtuluş savaşına;
Yüce kahramanlığın nakşedildi cihanın her yanına;
Selam duruyor milletler senin şu milli bayrağına.
Bastığın şu yerler senin şanlı şehitlerinle dolu;
Düşmanlar taciz edemez yüce kahramanların ruhunu;
Şanlı şehidlerin sarılmış kurtuluş bayrağına,
Bu ne ülvi şereftir gömülmek ecdad toprağına,
Yurtta hürriyetin, istiklalin rüzgarı esiyor;
Kahraman mücahitler şu pis esareti deviriyor,
Bu şanlı istiklal savaşından asla dönülmez!..
Karşımıza çelik ordular da çıksa, bizi ürkütemez!..
Biz; milli istiklal için Meriç'i, Karasuyu aştık;
Bütün müstevlileri ezerek, yenerek hedefe ulaştık;
Balkanlarda şanlı bir cumhuriyet çığırını açtık;
İlk defa hürriyet fikrinin meş'alesini biz yaktık;
Bu bayrak dalgalanacak cumhuriyet yaşayacak!..
Karşımızdaki düşmanlar bizden ürküp kaçacak!..
Binlerce yıl hür yaşayan bir milletin torunlarıyız;
Şu steplerin kurd'u, arslan'ı göklerin kartalıyız;
Mücahitlerin hamlesi her zaman fırtınaları andırır;
Savaşta heybetimizin dehşetinden düşmanlar bayılır;
Batı Trakya Cumhuriyeti yaşayacak, yaşayacak!..
Terakkimizin karşısında milletler şaşıracak!..
Ey şirin Batı Trakya!. İşte nihayet esaretten kurtuldun;
Ey düşmanlar!. Sanmayın ki savaşlardan bu millet yorgun;
Cumhuriyetin yüce bayrağı her an bu yurtta dalgalanacak;
Şu bütün Batı Trakyalılar kıyamete kadar hür yaşayacak,

Yazan: Batı Trakya Genel Kurmay Başkanı P. Kur. Bnb.
Süleyman ASKERİ (Dedeağaç, 3 Eylül 1913)

SÜLEYMAN ASKERİ İLE HAFIZ ALİ GALİP'İN SAMİMİ İŞBİRLİĞİNİN MAHİYETİ

Rodop ve Batı Trakya'daki Türk unsurunun içersinde belirli fakültelerden mezun olanların sayısı gayet mahdut idi. Bu tarihlerde Hafız Ali Galip İstanbul'da üniversite öğrenimini takdirle tamamlamış olup; istikbalde "hakim" olmayı tasarlamaktadır. 31 ağustos 1913'te "Garbi Trakya Türk Cumhuriyeti"nin sür'atle teşekkülü pek çok önemli sebeplerden dolayı Süleyman Askeri'yle Hafız Ali Galip'i yanyana getirmiş ve kısa sürede son derece samimi olmalarına vesile olmuştur. Bu samimiyet Süleyman Askeri'nin vefatına (Kuttul Ammara'da kaleyi 1 saat geç fethetti diye intiharına) kadar fasılasız devam etmiştir. Tamamen mevsuk ve mahfuz kaynaklardan Süleyman Askeri'yle Hafız Ali Galip'in diyaloğu incelendiğinde; son derece müsbet gelişmelere vesile oldukları gayet vazıh olarakta görülmektedir.

Garbi Trakya Cumhuriyeti'nin teşekkülünün akabinde Gümülcine'de " Balkanlı Müslüman Türkler I. Kongre"si yapılmıştır. Bu kongre vesilesiyle bilhassa ibtida Balkanlı "Evlad-ı Fatihan" arasında sür'atle "milli" ve "dini" tesanüdün oluşması arzu edilmiş ve semeresi de kısa sürede görülmüştür.

Hafız Ali Galip'e Kimler Muarız Oldu?

Hafız Ali Galip'e muayyen zamanlarda bazı unsurların müfterilik ve tezvirat yaptıkları esefle müşahede edilmiştir. Bu kişiler ki bilinmekte olup; hayatları süresince her biri çevrelerinde "apolitik" ve "analfabetik" hasletlerle malul oldukları açıkça gözlenmiştir. Bu müfteri muhbir ve mübtezellerin tamamı sosyokültürel ve sosyopolitik "nosyon" ve "formasyon"dan da mahrum olduklarından daima "müstevli" yönetimlere "piyon"luk yapmışlardır. Yıllarca devam eden fasılasız yıkıcı-bozguncu kesif propagandalara rağmen; "Evlad-ı Fatihan" toplumunu iğfal ve ifsat etmeye muvaffak olamamışlar ve her yıkıcı girişimleri hüsranla sonuçlanmıştır...

Üstad Hafız Ali Galip, Bulgar yönetimleri tarafından olduğu kadar bilhassa Yunan yönetimlerince de sık sık gerekçesiz tutuklanmış, tehcir edilmiş ve çok yönlü psikolojik baskılara maruz kalmıştır. Bütün bu insanlık ve vicdan dışı yapılan mezalimlere rağmen; fikri dinamizmi ve tefekkürü fasılasız çevresine her zaman aksiyon aksettirmiştir. Bu haslet ve özellikleri vefatına kadar fasılasız olarak devam etmiştir. Çünkü, şahsında "milli misyon" yapıcı ve "siyasi misyon" daima aksiyon ifade etmiştir. Müstebit yönetim üstattaki bu "aksiyon özellikleri"ni pasifize etmek için bütün hukuk sistemlerini çiğnemiş ve insanlık dışı mezalim şekillerini fütursuzca uygulamıştır.

Teşkilat-ı Mahsusa Mensubu Batı Trakya'lı

Hafız Ali Galip'in Faaliyetleri

Batı Trakya'nın son yüzyıl içindeki tarihinin yarısını doğrudan doğruya kendi "tarih"i haline getiren fevkalade önemli bir kişiliğin sahibi Hacı Hafız Ali Galip, esasında Kırcaali ilinin Ortaköy kazasına (bugün Bulgaristan'da) bağlı Dutlu köyünde 1880'de doğmuştur.

Edirne'nin Laleli Medresesi müderrislerinden Osman Nuri Efendinin oğlu olup asıl adı Ali'dir. İlk okuyup yazmayı köyünün okulunda öğrenen Ali, 1889 yılında annesi Nefise Hanım tarafından Gümülcine'ye getirilmiş ve Mahkeme Mahallesi Medresesi müderrislerinden Dereköylü Mehmet Efendi'de medrese öğrenimine başlatılmıştır. Dereköylü Mehmet Efendi'den sonra sırasıyla Gümülcine Yeni Cami Medresesi müderrislerinden Büyük Hacı Efendi ve Kayalı Medresesi müderrislerinden Hafız Salih Efendi'den ders görmüştür. Bu arada, Gümülcine'nin Rüşdiyye ve İdadi okullarını da bitiren Hafız Galip, medrese diploması sayılan icazetnamesini Yeni Cami Medresesinden almıştır.

Mezun olduğu medreseye müderris olarak atanan Hafız Ali Galip Efendi, geçimini sağlamak amacıyla Dedeağaç'ın Ferecik ilçesine bağlı Bidikli ve Hancağız köylerinde ramazan aylarında vaizlik yapmıştır.

Henüz yirmi yaşındayken 1900 yılında hacca gitmiş olan Hacı Hafız Ali Galip Efendi, vatani görevini "tabur imamı' olarak tamamlamıştır. Daha medresede okuduğu yıllarda Hafız Galip, siyasete karşı büyük ilgi duymuştur. Bununla beraber, müderris arkadaşlarından Kayalı Hafız Salih Efendi ile birlikte kadı olmayı kararlaştırmışlardır. Bunun üzerine İstanbul'a gidilmiş ve Mekteb-i Nüvab'da derslere başlanmıştır. Ancak, İstanbul'un 1908 öncesi günlerinin siyasi çalkantıları genç Nüvaplıyı etkilemekte gecikmemiş ve o da Sultan II. Abdülhamit'e karşı kurulan gizli örgütlere üye olmuş ve çeşitli eylemlere katılmıştır. Daha sonra 1923'te doğan oğluna Sabahaddin adını verecek kadar da Prens Sabahaddin yanlısı ve onun teşebbüs-ü şahsi (özel girişimcilik) ve adem-i merkeziyet (yerinden yönetim) düşüncülerini benimseyerek "Nesl-i Cedid Kulübü" üyesi de olan Hafız Galip, siyasi faaliyetleri dolayısıyla güvenlik kuvvetlerince yakalanıp Bekirağa bölüğü denilen zindana atılmıştır. Ancak padişah II. Abdülhamit'in hal'i ve tahta geçen Sultan Mehmet Reşad'ın cülusu dolayısıyla siyasi suçlulara verdiği ve o zamanın deyimiyle "afv-ı şahane" denilen aftan yararlanarak hapisten kurtulmuştur. Bu olaylardan sonra Hafız Ali Galip Efendi artık kendini tamamıyla siyasetin içinde bulmuş ve dolayısıyla Mekteb-i Nüvabtaki öğrenimine de bir daha geri dönememiştir.

Yaşadığı sürece siyaseti kendine meslek edinen Hafız Galip, o zaman yürürlükte olan yönetim biçimine göre; Meclis-i Umumi-i Vilayet (İl Genel

Meclisi) üyesi olmuş, yasama yöntemine göre de müntehib-i sani (ikinci seçmen) seçilmiştir. Hafız Galip'in politikadaki en büyük teşvikçisi ve destekçisi zamanın İskeçe kaymakamı Mazhar Müfit (Kansu) beydir.

Hafız Galip, 1912 ve 1913 Balkan Savaşları faciası sırasında Batı Trakya'da seçkin bir kişilik olarak siyasi gelişmelerde büyük rol oynamıştır. Kendisi, 31 Ağustos 1913'te merkezi Gümülcine'de olmak üzere kurulan ve 25 Ekim 1913'te; Bükreş Anlaşması (10.8.1913) ve İstanbul'da Osmanlı – Bulgar Anlaşması (29.9.1913) hükümleri gereğince tarih sahnesinden silinen ve ilk onbeş günlük süre içinde "Garbi Trakya Hükümet-i Muvakkatesi" ve daha sonra da "Garbi Trakya Hükümet-i Müstakilesi" diye adlandırılan devletin kurucuları arasında sorumlu görev almıştır.

Hafız Galip, bu hükümetin kaderiylc ilgili olarak Talat, Enver ve Cemal Paşalarla Edirne'de yapılan gizli görüşmeleri idare etmiştir. Her türlü saltanata karşı olan ve 'sosyal demokrat' görüşlü siyasi kişiliğe sahip bulunan Hafız Galip, 1913-1918 yılları arasında Batı Trakya'da kurulan Bulgar yönetimi sırasında çarlık hükümetini düşürmek için Bulgar demokrat partileriyle aynı çizgide mücadele verdiğinden 1915 yılında Filibe'ye sürgün edilmiştir.

Birinci Cihan Savaşı'ndan sonra;1918'de imzalanan mütareke hükümlerine göre; Bulgarlar, altı ay içinde Batı Trakya'yı boşaltacaklarına dair Müttefiklerle anlaşmışlardır. Ancak, bu sırada Bulgarlar son bir milletvekili seçimi yapmışlar ve mütareke şartları gereğince boşaltmak zorunda bulundukları Batı Trakya halkını da seçime katılmaya zorlamışlardır. Hafız Galip de milletvekili adayı olmasına rağmen; halkı seçimi boykot etmeye ve beyaz oy pusulası bulamadıkları takdirde; oy sandığına mısır başağı yaprağı atmalarını öğütlediğinden; bu seçim, Bulgar yönetimini protesto niteliğinde değerlendirilmiştir. Bu gelişme karşısında Bulgarlar, Batı Trakya'nın muhtariyeti (otonomi-aftonomi) için faaliyet gösterdiğinden Hafız Galip'le Peştre'li Tevfik ve Dersiam Salih (Kayalı) tutuklanarak silahlı müfrezeyle yayan Filibe'ye götürülmüşlerse de; kısa süre sonra; Sofya'ya tehcir edilerek mecburi ikamete tabi tutulmuşlardır. Tehcir esnasında Bulgarlarca Gümülcine-Filibe güzergahında müteaddit defa suikast girişimleri yapılmışsa da; evvelden Mastanlı'yla Kırcaali'deki muayyen "teşkilat-ı mahsusa"cılarca alınan çok yönlü "ön tedbir" sonucu bütün bu girişimler akim kalmıştır.

Batı Trakya'ya nasıl yerleşti?

Müttefik orduları Batı Trakya'yı işgal ettiğinde ve 1918-19 yıllarında yönetim merkezi Gümülcine'de (Komotini) oluşturulan yalnız Batı Trakya'ya münhasır Müttefikler Arası Mahalli-Yerel Trakya "Trakya Inter Alliee" adın-

daki yönetimin teşekkülünün akabinde ve Sofya'ya da tehcirden 3 ay sonra; müttefiklerin-itilaf kuvvetlerinin Doğu Ordusu Komutanı Mareşal Franshet d' Esperey'in girişimleriyle Hafız Galip, Gümülcine'ye dönebilmiş ve 1919 ve 1920 yılları arasında ise; intikal döneminde Gümülcine Belediye Başkanlığı yapmıştır.

Bu intikal döneminde "Trakya Inter Alliee" nezdinde Batı Trakya "askeri genel vali-kolonel" vazife ve yetkisini haiz olan General Sharpy'nin dışında Batı Trakya "sivil genel valiliğini" ise; Yunanistan'ı temsilen Harilaos Vamvakas, Gümülcine merkez valiliğine de Apostolos Suzis'le Batı Trakya ile Doğu Trakya genel valiliğine (yüksek komiserlik) Andonis Sakturis atanmıştır. 4 Nisan 1919'da yapılan genel valilik seçiminde (kesinlikle referandum-plebisit değil) ise Dedeağaç'lı Hacı Safvet Bey de "aday" olmasına rağmen uygulanan senaryo sonucu Karaağaçlı Dulas genel vali seçilmiştir. Bu gelişmelere paralel Gümülcine "askeri mutasarrıf"lığına Fransız binbaşı Faure, "sivil mutasarrıf"lığa Arif Arifzade, yardımcılığına da Yunanlı Rum Vutyadis ve belediye başkan yardımcılığına ise (merkez valisi olmasına rağmen) Yunanlı Rum Apostolos Suzis getirilmiştir.

Hafız Galip, 1919 yılında Edirne'de kurulan "Trakya – Paşaeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyetiyle ilişkiye geçerek; beraberinde Hafız Salih (Kayalı) Efendi de olduğu halde, o zaman "Trakya Inter Alliee" askeri genel valisi General Charpy'den aldığı bir laissez – passer (Pasaport) ile Trakya'yı temsilen Edirne'ye gitmiş ve 15 Ocak 1920'de toplanan ikinci büyük kongrede hazır bulunmuştur.

Edirne Belediye binasında Doğu ve Batı Trakya'nın mukadderatının birleştirilmesi için yapılan bu kongrede, iki Trakya'nın mukadderatını birleştirmenin siyasal açıdan doğru olmadığı, Doğu Trakya'nın Osmanlı Devletinin ayrılmaz bir parçası olduğu, oysa Batı Trakya'nın eski bir anlaşmayla Anavatan'dan ayrılmış olduğunu ve devlet yeni parçalanmalar karşısındayken eski hataları onarmanın imkanı bulunmadığını, bunun için de Doğu Trakya'nın Türkiye'de kalması ve Batı Trakya'nın ise; tamamen "otonom" olmasında ısrar edilmesi "tez"ini savunmuştu.

Esasen; Milli Kurtuluş Savaşı'nın başlarında Mustafa Kemal Paşa da bu "tez"i kabul etmişti. Hafız Galip, Batı Trakya'nın Müttefik Devletlerden birinin himayesinde özerk bir devlet olarak kalması için çeşitli girişimlerde bulunmuş, büyük mücadeleler vermiştir. Özellikle belediye başkanı sıfatıyla 10 Mart 1919'da Trakya Müttefiklerarası Yönetimin askeri valisi General Charpy'ye özerklik ilkeleri çerçevesinde ve halkın da bu doğrultudaki duygularını dile getirir nitelikte hazırlayıp sunduğu son derece ayrıntılı muhtıra, o döneme ışık tutan çok önemli bir belgedir.

Ne var ki, 1918, 1919 ve 1920 yıllarında Batı Trakya Türklerinin yegane dileği olan özerkliğin gerçekleşmesini engelleyen çok önemli olayların ve siyasi gelişmelerin meydana geldiği bilinmektedir. Bu tarihsel olguların gözden geçirilmesi sırasında üç yönden kaynaklanan zorluklar ve olumsuz durumlarla karşılaşmaktayız.

Osmanlı Devleti Yönünden:

I. Cihan Savaşından yenik çıkan Osmanlı Devleti'nin 30 Ekim 1918'de Mondros Mütakeresini imzalamak zorunda kalması, İtilaf Devletleri zırhlılarının 13 Kasım 1918'den beri İstanbul önlerine demir atmaları, Osmanlı Meclisi Mebusanının 28 Ocak 1920 tarihindeki son toplantısında Batı Trakya'nın Misak-ı Milli sınırları dışında tutulması ve yörenin yıllardan beri içinde bulunduğu elverişsiz şartlar görmezlikten gelinerek bu insanların kaderleri hakkında halkoyuna başvurmalarına karar verilmesi gibi bir handikapla karşı karşıya bırakılması, önce İngilizlerin, ardından da öteki müttefik ordularının 16 Mart 1920 sabahı İstanbul'u resmen işgal etmeleri vb. olaylar.

Yunanistan Yönünden:

I. Cihan Savaşının başladığı 1914 yılından beri, Yunan Kralı Kostantin'in tarafsızlık politikasına mukabil, özellikle Venizelos'un "iki kıt'a-beş deniz" parolasıyla özetlenen "Megali İdea"yı gerçekleştirmek amacıyla İtilaf Devletlerinin safında bu savaşa katılabilmek için harcadığı yoğun faaliyet, Venizelos'un üç yıl süren çetin mücadeleleri sonucu 2 Şubat 1917'de Yunanistan'ın I. Cihan Savaşına resmen katılması, Osmanlı topraklarının bölüşülmesi amacıyla 1919 yılı başlarında toplanan Paris Konferansında, I. Cihan Savaşı galiplerinden sayılan Yunanistan'a da İzmir yöresinin, Batı Anadolu'nun bir bölümünün ve İstanbul önlerine kadar Trakya'nın bırakılması, Yunanlıların 15 Mayıs 1919'da İngilizlerin de desteğiyle İzmir'i işgal etmesi ve her geçen gün işgallerini Batı Anadolu'ya kaydırmaları, Yunanlıların 4 Ekim 1919'da müttefiklerinin desteğinde Batı Trakya'nın Okçular – İskeçe – Narlıköy üçgenini işgal etmesi, Müttefik devletlerle Bulgaristan arasında 27 Kasım 1919'da Neuilly sur Seine'de anlaşma ile Batı Trakya'nın Yunanistan'a bırakılmasının tescili, 3 Mart 1920'de Batı Anadolu'da General Minh hattının Yunanlılar tarafından aşılarak Gölcük yaylasıyla Bozdağ'ın işgal edilmesi, Yunan ordusunun, Gümülcine'nin 8 km batısındaki Narlıköy'de konaklayan karargahından hareket ederek 14 Mayıs 1920'de Gümülcine'yi, daha sonra da Dedeağaç ve Dimetoka'yı işgal etmesi vb. olaylar...

Bulgaristan Yönünden:

Bulgarların ulusal politikalarının vazgeçilmez ilkelerinden birinin de Batı Trakya'nın Bulgaristan'a ilhakı olması. Bulgaristan, bağımsız devlet kimliği-

ni kazandığı günden beri, Yunanlıların "Megali İdea" sına çok benzeyen bir "Veliki Bulgarya" (Büyük Bulgaristan) politikası izlemektedir. Bu politikanın dört yöndeki coğrafi uç noktaları ise; Karadeniz, Ohrid Gölü, Tuna ve Ege Denizi'ne değmektedir. Bulgarları, Boğazlardan dolaşmak gereğini duymaksızın Akdeniz'e daha doğrusu sıcak denizlere götürecek en kısa yol da bilindiği gibi Batı Trakya'dan geçmektedir. Bulgarlar, 10 Ağustos 1913 Bükreş anlaşması hükümleriyle 1913 - 1918 arası yaklaşık beş buçuk yıl bu coğrafi kolaylıktan yararlandıkları için, Batı Trakya yöresinin değerini çok iyi bilmektedirler. Bunun için de Paris Konferansı ve Neuilly sur Seine kararlarına mukabil, Batı Trakya'nın kendilerinde kalması için her çareye başvurmuşlardır. Bulgarların Batı Trakya konusunda Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Wilson'un açık desteğini sağlayabilmiş olmaları. Paris Konferansı görüşmelerinde, İngiliz ve Fransızların Yunanistan'ı kayırmalarına mukabil Batı Trakya konusunda Amerikalıların Bulgaristan'ı açıkça destekledikleri bir gerçektir. Bu ilgide Başkan Wilson'un yeğeni ile Bulgaristan'ın Washington büyükelçisi Panaretof'un evliliklerinin büyük rolü olduğu gibi; Amerika Birleşik Devletleri'nin Sofya Büyükelçisi Jorkin'in de bir Bulgar kızıyla evlenmesinin önemli etkisi olduğu sanılmaktadır.

İşte, bütün bu siyasi ve stratejik harekat ve gelişmeler karşısında bile Hafız Galip ve onun çevresinde toplanan özerklikçi yurtseverler, kendi inanç ve güçlerinin dışında hiçbir taraftan destek ve yardım alamamalarına rağmen; emellerine ulaşabilmek gayesiyle sürekli didinmiş ve mücadele vermişlerdir. Bu sırada, General Charpy'nin karargahında yüzbaşı ve binbaşı rütbesindeki bazı subayların Fransa'nın himayesinde özerklik teşvikleri ise; iş bitirici olmaktan çok, romantik bir ilgi olarak boşlukta kalmıştır. Çünkü, Fransa'nın mevcut ittifaklarına rağmen ilk zamanlar da yalnız ve münhasıran Batı Trakya'nın statüsüne ilgi göstermesi kat'iyen "statik doğu-şark politikası" gereği değildir. Aksi takdirde; Doğu, Kuzey ve Batı Trakya ile bu 3 bölgenin zamanında ve süratle birleşmesini sağlayarak "homojen" bir Trakya Cumhuriyeti'nin teşekkülü pek tabii ki mümkün de olabilirdi.

Kaldı ki, Neuilly Sur Seine anlaşmasından sonra; Bulgarların Batı Trakya'yı yeniden ele geçirme ihtimalinin ortadan kalkması üzerine, başta Bulgaristan'ın o dönemde Batı Trakya temsilcisi Grekof olmak üzere bazı Bulgarların çevrelerinde "Türk Özerklik" hareketini destekler bir tutum içine girdiklerine tanık olunmuştur. Burada, Bulgarların ileriye dönük bir politika izlemek istedikleri gözden kaçmamaktadır. Çünkü, gelecekte bir Orta Avrupa ülkesinin himayesindeki özerk yönetimin elinden Batı Trakya'yı alarak Akdeniz'e inmek; saflarında bulunduğu ittifakın içinde daha da palazlanacak olan bir Yunanistan'dan toprak koparmaktan elbette kolay olacaktır.

Görüldüğü üzere, bütün bu şartlar o dönemde Batı Trakya'da bir özerkliğin gerçekleşmesini doğrudan ya da dolaylı olarak büyük ölçüde ve olumsuz bir

biçimde etkileyen unsurlardır. Hele, Neuilly Sur Seine anlaşması hükümleri gereğince Yunanlıların Batı Trakya'yı fiilen işgalinden sonra, özerklik konusundaki son umutların da ortadan kalktığı gerçeği, çok acı bir biçimde bütün çıplaklığıyla meydana çıkmıştır.

Yunan ordusunun 14 Mayıs 1920'de Gümülcine'yi fiilen işgal etmesinden sonra; esasen 10 Mart 1919 muhtırasını General Charpy'ye verdiği sırada aynı zamanda belediye başkanlığından da kendiliğinden ayrılmış olan Hafız Galip Efendi, Yunan makamlarına yazılacak bir yazı ile de belediye başkanlığından resmen istifa ettiğini bildirmeye eni konu zorlanmış ve büyük baskılarla karşı karşıya bırakılmıştır. Zira, Yunanlıların görüşüne göre, böyle bir hareket yerli halkın temsilcisinin yeni Yunan yönetimini resmen tanıdığı anlamına gelecektir.

Bununla da yetinmeyen Yunanlılar, Hafız Galip Efendiyi Yunan ordusunun Gümülcine'ye girişi sırasında düzenlenen zafer törenlerine belediye başkanı sıfatıyla resmen katılmamakla suçlayarak 20 Mayıs'ta o zaman Gümülcine şehir meydanında bulunan belediye binasının üst katındaki küçük bir odaya kapatmışlar ve beş gün burada tutukladıktan sonra Edirne Karaağacı'na sürmüşlerdir. Hafız Galip Efendi, 18 Ağustos 1920 tarihine kadar Karaağaç'ta sürgünde kalmıştır.

Yunanistan'ın Batı Trakya'yı resmen ve fiilen ilhakından sonra; özerklik hareketiyle ilgili bütün umut ve ihtimallerin ortadan kalktığına iyice kanaat getiren Hafız Ali Galip, mensup bulunduğu topluma siyasi alanda hizmet etmek kararı almıştır. Bunun için de kendisinde büyük oy potansiyeli gören "liberal Venizelist parti" yöneticilerinin 1 Kasım 1920' de yapılacak olan milletvekili genel seçimlerinde partilerinde ısrarla aday olması istenmişse de; bu teklifi "bağımsız aday" olmak şartıyla kabul etmiştir.

Türk Aydınlarını Pasifize Etmeye Yönelik Provakatif Girişimler

Ne gariptir ki Venizelos'un "Philelefteron - Liberal Parti" si bu seçimleri Yunanistan'ın genelinde kaybetmiş ve hatta parti başkanının kendisi dahi milletvekili seçilemediğinden yayınladığı bildiriyle liderlikten ve siyasetten çekildiğini Yunan halkına duyurarak 5 Kasım (1920) 'da Fransa'ya gitmek üzere Yunanistan'dan ayrılmıştır.

Fakat Yunanistan'da o tarihlerde yürürlükte olan seçim sistemine göre, Müslümanlarla Museviler kendilerine özgü ayrı seçim sandıklarında oy kullandıkları için partinin seçimleri kaybetmesine rağmen; Hafız Galip Efendi ile birlikte diğer Gümülcine milletvekileri Arif Arifzade'yle Hafız Salih Efendiler de Yunan parlamentosuna girmeye hak kazanmış ve Ahali Mübadelesi öncesi olması dolayısıyla o dönemde Yunan parlamentosunda bulunan Ma-

kedonya, Yanya, Tesalya ve Yunanistan'ın diğer yörelerinden seçilmiş Türk milletvekilleri grubuna katılmışlardır. Hafız Galip'in bu dönem milletvekilliği sırasında, milletvekilliği öncesi ve milletvekilliği sırasında Yunanistan aleyhindeki faaliyetlerinden dolayı Yunan Harbiye Bakanlığı, Trakya Ordusu VI. Tümen Askeri Mahkemesi savcısının 20.12.1921 tarihli fezlekesine dayanarak 29.12. 1921 tarihinde 3. Yunan Kurucu Meclisinden milletvekili Hafız Galip'in dokunulmazlığının kaldırılmasını istemişse de; bu talep kabul görmemiş ve Meclis tarafından reddedilmiştir.

Hafız Galip'in bu milletvekilliği süresi yaklaşık iki yıl sürmüş ve Albay Plastiras liderliğindeki ihtilal hükümetinin 1922 Kasımında Yunan Meclisini feshetmesiyle sona ermiştir.

Hafız Galip Efendi, Batı Trakya'da 1912-1920 yılları arasındaki özerklikçi faaliyetleri, milletvekilliği sırasında dokunulmazlığından yararlanarak Yunanistan aleyhinde giriştiği bazı şüpheli davranışları ve son zamanlarda özellikle "Meriç Ordusu" ardlarında bir takım sabotaj girişimlerini yönlendirmesi dolayısıyla 2 Mart 1923'te tutuklanmış ve aynı nedenlerle tutuklanan Dedeağaç eşrafından Hacı Safvet Bey, İskeçe'den Hacı Eşref Efendi ve Hilmi Sevilizade'yle birlikte önce Atina'da Averof hapishanesine gönderilmiş daha sonra da; hapishaneden çıkartılarak Atina'da Viktorya otelinde ikamete mecbur edilmişlerdir. Bu macburi ikametgahlık beş ay devam etmiştir.
Lozan Barış Antlaşmasından sonra; sürgün hayatı sona eren Hafız Galip Efendi, Temmuz ayı sonunda Atina'dan trenle Gümülcine'ye gelerek istasyondan evine gitmek üzere olduğu bir sırada polis tarafından yeniden tutuklanmış; önce Yunanlıların karakol binasına dönüştürdükleri Üç Tekke Medresesi'ne kapatılmış, kısa bir süre sonra da İskeçe'ye götürülüp orada Türk yurtseverlerini yargılayan "Divan-ı Harbe" teslim edilmiştir. İskeçe Divan-ı Harbi'de o sırada, Batı Trakya'ya bağımsızlık kazandırmak için dağlık bölgede gerilla eylemleri sürdüren Fuat Balkan'a yardım ettikleri ve bir "Batı Trakya Türk Devleti" kurma faaliyetinde bulundukları iddiasıyla yakalanan 41 kişi yargılanmaktadır.

Gerçek Türk Milliyetperverleri "Divan-ı Harb"lere Nasıl Sevk Edildi?

Yunan devlet güvenlik servislerinin çok yönlü provakatif senaryolar gereği Serez'den keresteci Osman Efendiyle Drama ve Kavala'dan da maruf pek çok gerçek Türk milliyetperveri "divan-ı harb"e sevk edilen mevkuflar arasında yer almıştır. Bu mürettep tutuklama vak'ası ise; Kavala'da ki 4. Yunan kolordusunun istihbarat servisi, aslen Kavala'lı olan Alaattin adında bir "ajan provakatör"ü İskeçe'ye gönderip burada "özerkçi" olarak tanınan kimselerle temas kurması sağlanmıştır. 4. kolordunun "ajan provakatörü" Alaattin kendisini Fuat Balkan'ın güvenilir adamı olarak tanıtmış ve bilhassa İskeçe'deki

"özerklikçi lider"lere itimat telkin edebildiği gibi; "ortalarda dolaşıp güvenlik yetkililerinin dikkatini üzerine çekmemek" bahanesiyle İskeçe'de Abdi Efendi'nin evine yerleşmiştir.

Türk ordularının Anadolu ve Trakya'daki zaferlerinden sonra, Batı Trakya'nın da düşman istilasından kurtarılması konusunda umutlanan yurtseverler, geceleri gizlice Abdi Efendinin evinde toplanıyor, Kavala'lı gencin de iştirakiyle müzakerelerde bulunuyor, Batı Trakya'nın bağımsızlığı konusunda ileriye dönük kararlar alarak planlar düzenliyor ve Fuat Balkan'la irtibatı sağlayacak kişileri tespit ediyorlardı.

Geceleri Abdi Efendinin evinde sürekli olarak toplanan 15 kadar yurtsever, bu arada gelecekte kurulması tasarlanan "Bağımsız Batı Trakya Türk Devleti"nin hükümet üyelerini seçerken Atina'da sürgünde bulunan Hafız Galip Efendi'nin de başvekilliğe getirilmesini kararlaştırmışlardır.

Yaklaşık 12 gün süren bu toplantılardan sonra Fuat Balkan'la sözde buluşup toplantılarda alınan kararlar hakkında kendisine bilgi vermek üzere harekete geçen Kavala'lı Alaattin, bir akşam vakti İskeçe'li yurtseverler tarafından Şahin yoluna kadar götürülüp uğurlanmış ise de; gerçekte Kavalalı genç, Şahin yolunda bir süre ilerledikten sonra dönmüş ve Kavala'ya giderek 4. Kolordu İstihbarat Servisi'ne, kişiler toplantılar ve alınan kararlar hakkında hazırladığı raporu vermiştir. İskeçe Divan-ı Harbi, Yunan istihbarat servisinin hazırladığı tertibin 41 kurbanından 15'ni idama, 26'sını da onbeş yıl hapse mahkum etmiştir.

Atina'da sürgünde bulunduğundan, İskeçe'de Abdi Efendinin evindeki toplantılara bizzat katılmadığı için, 15 yıl hapis cezasına çarptırılan Hafız Galip Efendi ve arkadaşları önce bir süre İskeçe ve Gümülcine cezaevlerinde, ardından da Atina'daki "Singru' hapishanesinde yatmış ve sonunda Patra kentinde bulunan Rion kalesi zindanlarına atılmışlardır.

İskeçe Divan-ı Harbinin verdiği ağır ceza kararı yurtseverlerimiz tarafından istinaf (temyiz) edilmiştir. Ancak, davalar bu yüksek mahkemede görüşülmezden önce, ihtilal Triumvirasınca başbakanlığa getirilen (12.3.1924 – 24.7.1924) Aleksandros Papanastasiu, krallık rejimine son vererek 24 Mart 1924'te cumhuriyeti ilan etmiş ve bu arada bir de af yasası çıkarmıştır. Bu af yasası Lozan Barış Antlaşmasıyla da öngörülmüştür. Böylelikle bu genel aftan "komplo kurbanı" Batı Trakya Türkleri de yararlanmış ve idam mahkumu 15'in cezaları 10 yıla indirilirken 15 yıla mahkum 26'sının cezaları ise tamamen affa tabi tutulmuştur. Ancak, af yasasının bu kesin hükmüne rağmen aftan yararlanan 26 Türk yurtseveri "Rion" kalesi zindanından hemen salıverilme-

mişlerdir. Çünkü Türkiye hükümeti de bu suçsuz Batı Trakyalılara karşılık misilleme olmak üzere İstanbul'un Beykoz semtinden 90 kadar Rumu Anadolu Hisarı'na hapsetmiştir. Sonunda, iki hükümet arasında varılan bir anlaşma uyarınca; Anadolu Hisarındaki Rum tutuklularla "Rion" kalesi zindanındaki Türk tutuklular Ekim ya da Kasım 1924'te karşılıklı olarak salıverilmişlerdir. Bu olaylardan sonra; Hafız Galip Efendi Yunanistan'da Aralık 1926, Ağustos 1928, Eylül 1932, Mart 1933, Haziran 1935 ve Ocak 1936 tarihlerinde yapılan toplam altı milletvekili genel seçimine daima Aleksandros Papanastasiu ile birlikte kurdukları "Çiftçi-İşçi Partisi"nden aday olarak katılmış ve her seçimde de milletvekili seçilmiştir.

Yunanistan'da 4 Ağustos 1936 tarihinde eski generallerden İoannis Metaxas'ın kurduğu diktatörlük, 2.Cihan Savaşında Yunanistan'ın 1941'de Almanya tarafından işgaline değin sürdüğü için, doğal olarak Hafız Galip de bu dönemde siyasetten uzak kalmıştır. İkinci Cihan Savaşında Batı Trakya 1941 yılı Mayıs ayında önce Almanlar tarafından işgal edilmiştir. Haziran ayında da bu yöre Almanların o tarihteki müttefiki Bulgarlara devredilmiştir. Savaşın sonuna kadar Evros (Meriç) Dedeağaç bölgesi dışındaki Batı Trakya'yı ellerinde bulunduran Bulgarlar, Hafız Galip Efendi'yi eski bir "özerklikçi" olarak bildiklerinden 1942 ve 43 yıllarında ve ilkinde Bulgaristan'ın Gabrova kentinin Etar köyüne, ikincisinde ise; Tuna boyundaki Belgradçık kasabasına sürgüne göndererek buralarda altışar ay mecburi ikamete tabi tutulmuştur. İkinci Cihan Savaşının sonunda ve Bulgar işgalinin hemen ardından (Haziran 1945) Gümülcine Türk halkı, bir durum değerlendirmesi yapmak üzere İdadi Okulunun salonunda büyük bir toplantı yapmıştır. İşte bu toplantıda Türk halkı, Hafız Galip Efendi'yi Gümülcine Türk Cemaati Başkanlığına seçmiştir.

Hafız Galip Efendi ebediyete intikal ettiği 18 Ekim 1948 tarihine kadar Gümülcine Türk Cemaati başkanlığını sürdürmüştür.

HAFIZ ALİ GALİP'İN FRANSIZ KOLONEL (ASKERİ VALİ) GENERAL CHARPY'YE VERDİĞİ MUHTIRA

Fransız ilgili mercilerine zaman zaman Batı Trakya'nın "siyasi istikbal"iyle ilgili "muhtıra"lar verilmiştir. Bilhassa 1918'den sonra; Batı Trakya'daki mahalli Türk liderleri "siyasi istikbal"leriyle ilgili gayet kesif bir faaliyeti belirli "siyasi mahreç"lere teksif etmişlerdir. Böylelikle gelecekte Batı Trakya üzerinde yabancı ve Türk toplumunu asla ve kat'iyetle tasvip etmediği ve etmeyeceği "siyasi vesayet"i de önlemek cihetine gitmişlerdir. Nitekim mezkur tarihte (1918'de) Bulgar "sobranya"sı (Meclisi) nezdinde Dedeağaç milletvekili Hacı Saffet bey, Kemal bey; Gümülcine milletvekili Av. Ethem Ruhi Balkan, müderris Salih Kayalı, müderis Yusuf efendi, Peştre'li Tevfik bey; İskeçe milletvekili Haşim beyle Hüsnü beyler 18 Aralık 1918'de Sofya'da Bulgar devleti nezdindeki bütün Avrupa devletlerinin büyükelçilerine Batı Trakya'nın jeo-politik, jeo-etnik ve jeo-ekonomik durumuyla ilgili gayet mufassal, bir "muhtıra" tevdi ederek Batı Trakya Türklerinin genel ve açık muvafakati alınmadan herhangi bir "jeo-politik" tasarrufa gidilmemesini istemişlerdir.

Sofya'da 18 aralık 1918'de 8 Batı Trakya Türk milletvekilince parafe edilerek Sofya'daki bütün Avrupa devletlerinin ve bilhassa "itilaf devletleri"nin büyükelçilerine tevdi edilen "muhtıra" esasında "Teşkilat-ı Mahsusa"nın Batı Trakya bölümü görevlisi hafız Ali Galip'le yine "Teşkilat-ı Mahsusa"nın Rodop-Batı Trakya bölümü görevlisi Av. Ethem Ruhi (Balkan) tarafından hazırlanmış olup; diğer milletvekillerine ise; bu "tarihi muhtıra" parafe ettirilmiştir.

Sofya'daki "Düvel-i Muazzama"nın büyükelçilerine verilen 18 Aralık 1918 tarihli "muhtıra" Balkan Türklüğünün bekasının inkıtasız olarak devam ettirmesine i'man etmiş iki "Teşkilat-ı Mahsusa" görevlisince hazırlanmıştı Sofya'daki ilgili muhatap büyükelçilere tevdi edilen muhtıraları pek çok "Teşkilat-ı Mahsusa"nın en üst düzey görevlisince bilindiği gibi; "görülen lüzum" gereği gizli ve yalnız belirli unsur arasında mahfuz kalmasına azami itina gösterilmiştir.

Batı Trakya ile ilgili faaliyetler Sofya'dan İstanbul ve Ankara'ya teksif edilmiştir. Batı Trakya Türkleriyle ilgili olarak 18 aralık 1918'de Sofya'daki bütün Avrupa devletlerinin büyük elçilerine sunulan "muhtıra"dan müspet bir sonuç alınmadığı müşahede edildiğinden bundan sonraki faaliyetler İstanbul'daki "İtilaf Devletleri"nin askeri ve diplomatik misyonlarına teksif edilmiştir.

Nitekim fevkalade gerekçe sonucu Hafız Ali Galip'in ısrarlı girişim ve teşvikleri sonucu Nevrokop'lu Celal Perin, Edirne milletvekili Faik Kaltakkıran, Galip Bahtiyar'la Av. Şeref beylerden müteşekkil Batı Trakya Türklerini "İtilaf Devletleri" nezdinde temsil eden "siyasi misyon" oluşturulmuştur. Bu "siyasi misyon", Batı Trakya Türklerinin mezkur tarihteki durumları ve "siyasi istikbal"lerini ihtiva eden mevzulara yönelik faaliyetlerde bulunmuştur. Keza Hafız Ali Galip'in çok yönlü teşebbüsü sonucu Nevrokop'lu Celal Perin, Edirne milletvekili Faik Kaltakkıran, Galip Bahtiyar'la Av. Şeref bey münhasıran Batı Trakya'nın siyasi geleceği ilgili olarak hazırlamış oldukları mufassal bir "muhtıra"yı birlikte parafe ettikten sonra; 17 ekim 1919'da İstanbul'da "İtilaf Kuvvetleri"nin Fransız komutanı general Franchet d'Esperey'e tevdi etmişlerdir. Böylelikle "İtilaf Devletleri"nden yalnız ve münhasıran Fransız devlet, hükümet ve askeri misyon yetkililerinin sür'atle Batı Trakya Türklerine gerekli ve çok yönlü bir ilginin gösterilmesine vesile olunması istenmiştir.

Acaba Batı Trakya'daki Fransız Kolonel

Genel Vali Charpy'e verilen "muhtıra" bir "ültimatom" mudur ?..

General Franchet d'Esperey'e 17 ekim 1919'da İstanbul'da makamında tevdi edilen "muhtıra"dan istenen müsbet sonuç alınamadığından, 7-8 ay sonra; Gümülcine Belediye Başkanı sıfatıyla Hafız Ali Galip 10 Mayıs 1920'de "itilaf hükümetleri"nin Batı Trakya nezdindeki Fransız Kolonel Genel Valisi General Charpy'e Batı Trakya Türkleri adına fevkalade bir görüş ve istekler ifade eden "muhtıra" değil de; adeta bir "ültimatom" vermiştir. Bu "muhtıra"yı sür'atle inceleyen general Charpy 2 gün sonra; 12 Mayıs 1920'de Hafız Ali Galip'e Fransızca cevap göndermiştir. 1 no'lu "belge"de Fransızca yer alan ve 2 no'lu "belge"de ise , "Türkçe"si de yayınlanmış olan Fransız resmi ve cevabı yazı, bugün içinde dikkate değer fevkalade görüşler ifade etmektedir.

Hafız Ali Galip, 1919-1920'de siyasi şartlar ve zemin müsait olduğu nisbette Fransa nezdinde çok yönlü girişimler yaparak Batı Trakya'da "otonomist" veyahutta "aftonomist" bir fikri görüşe ciddi bir "aksiyon" kazandırmak istemiştir. Bütün bu tarz girişim ve faaliyetlerle Hafız Ali Galip yalnız Batı Trakya'da değil, Balkan Türkleri nezdinde de tarihte ilk defa "self determinasyon" ve "üniter otonom" veyahutta "üniter aftonom" bir devletin teşekkülüne zemin hazırlamakla temayüz etmiştir.

Hafız Ali Galip 10 Mayıs 1920'de Kolonel Genel Valisi General Charpy'e vermiş olduğu "muhtıra" girişimini yeterli görmediğinden General Charpy'nin de muvafakatını alarak İstanbul'a gitmiştir. İstanbul'da ise; 2-3 gayet fasih Fransızca bilen "Teşkilat-ı Mahsusa" mensubunun "İtilaf Kuvvetleri karargahı" nezdinde yapmış oldukları girişim sonucu Hafız Ali Galip'le general Franchet d'Esperey arasında geniş yönlü bir mülakatın yapılması temin edilmiştir.

Bu mülakatta Hafız Ali Galip, general Franchet d'Esperey'e Batı Trakya'nın jeo-politik, jeo-etnik ve jeo-ekonomik durumu ve siyasi istikbaliyle ilgili olarak 18 Aralık 1918'de Batı Trakya'lı 8 Türk milletvekili tarafından Sofya'da bütün "Düvel-i Muazzama"nın elçilerine ve keza Fransız büyük elçisine de bir "muhtıra" verildiğini ve 17 ekim 1919'da ise; Batı Trakya Türkleri "siyasi misyonu" olarak İstanbul'da kendilerine yine Batı Trakya problemini ihtiva ve ifade eden bir "muhtıra" takdim edildiğini; bu girişim ve isteklerin Fransız hükümetiyle diğer ilgili mercilerin ne nisbette ilgi gösterdikleri açıkça hatırlatılmış ve sorulmuştur. Keza, Gümülcine Belediye Başkanı olarak 10 Mayıs 1920'de Batı Trakya Kolonel Genel Valisi General Charpy'ye yeni bir "muhtıra" verildiği de ayrıca ifade edilmiştir.

Hafız Ali Galip general Franchet d'Esperey'e yalnız Batı Trakya'da değil; Balkan jeo-politiğiyle jeo-etniğinde her'an meydana gelmesi muhtemel gayet vahim siyasi indifa durumlarını belirtmiş ve Batı Trakya'nın ne Bulgaristan'a nede Yunanistan'a herhangi bir "siyasi mizansen gerekçesi" yle terk edilme girişiminden sür'atle kaçınılmasını ve yalnız Fransız "siyasi-idari vesayet fikri"nin açıkça benimsenerek "de facto" uygulanmasını aksi taktirde; bu fikir ve görüşlerin "İtilaf Hükümetleri" yle ilgili komisyon nezdinde ısrarla müdafaa edilmesini istemiştir.

İstanbul'da bu temaslarını kısa süre de tamamlayan Hafız Ali Galip sür'atle Gümülcine'ye dönmüş ve 14 Mayıs 1920'de ise; Gümülcine Yunan Askeri Kuvvetlerince işgal edilmiştir.

General Leonardopulos'un Batı Trakya'yı İşgali

Batı Trakya'nın işgali Fransız-Yunan üst düzey yöneticilerince planlanmış olup; General Leonardopulos Yassıköy-Narlıköy güzergahından 14 Mayıs 1920 müstevli bir komutan sıfatıyla Gümülcine'ye girmiştir. Hafız Ali Galip ise; istila etmiş bir "belediye başkanı" sıfatıyla bu müessif ve dehşetengiz hadiseler manzumesini izlemekle yetinmiştir. Çünkü, herhangi mucip siyasi ve ne de jeostratejik mülahazarla Batı Trakya'nın Yunanistan'a tevdi girişiminin kat'iyetle yapılmaması ve hatta düşünülmemesinin ısrarla ve tekrar tekrar talep etmesine ve hatırlatmasına rağmen; müsbet bir sonuç alamamıştır.

Bir tarafta Panslavist "Opriniça" ve "Ohrana"nın ajan ve provakatörleri, diğer tarafta ise; "Çarigrad" ütopyasıyla sadistleşen Bulgar unsurlar. Keza; Panelenistlerin oluşturdukları Megali Ellada, Etniki Eteria, Filiki Eteria ve Mavri Mira gibi tamamen sadistlerden oluşan örgütler yalnız Batı Trakya Türk toplumunu değil; Balkanların genelindeki toplumları da tedirgin etmiştir.

Balkan jeopolitiğinde bu müessif durumlara rağmen; Hafız Ali Galip Efendinin inkıtasız bir tarzda Batı Trakya Türklerinin kurtuluş ve refahı için faaliyet

göstermesi her yönüyle hamasi oluşumlar ve hamasi vasıflar ifade etmektedir.

Bu zatın biyografisi, psikoyografisi ve otobiyografi bilhassa Siyasal Bilgiler Fakülteleriyle Polis Akademilerinde ve Harp Okullarında derslerde okutulmalıdır. Çünkü, örnek ve ilham alınacak son yüzyılın ender "ALPEREN"idir. Kaldı ki "Evlad-ı Fatihan" olması da başlıca mümtaz bir özelliktir.

BELGELER VE TIPKI BASIMLAR

BELGE 1

Ataşemiliter Mustafa Kemal

24 Teşrinsani 1330

Uliça Ferdinant No:7 Gümülcine

SOFYA

(gayet mahremdir ve yalnız zata mahsustur)

Muhterem efendim,

Müslüman-Türk aleminin bekasının ilanihaye hür ve müreffeh bir tarzda idamesi zımnında; devlet-i aliyye'ce ve "bab-ı meşihad"ça bilumum muhasım müstevliye karşı ilan edilen "cihad-ı ekber"i öğrendik. Bu azim durum karşısında Garbi Trakya'daki binlerce ve onbinlerce "evlad-ı fatihan" çocukları "cihad-ı ekber"e icabet edememenin ve müstevliye karşı da cephelerde fiilen harp edemeyişin tevlid ettiği vahim bir manevi ızdırap ve gayet ciddi bir infial içerisindedir. Malumunuz olduğu vechiyle bizler de bir başka "müstevli hakimiyeti"ndeyiz.

Bütün bu vahim ve elim durumlara rağmen; biz "evlad-ı fatihan ahvadı" devlet-i aliyyemize imkanlarımız nispetinde kadın-erkek ve ihtiyar-genç acilen muavenette bulunmak için "karar" aldık. Evlatlarımızın kafileler halinde Şarki Trakya'ya geçmeleri ve "imparatorluk ordusu"na acilen ilhak ve iltihak etmelerinin imkansızlığını sizler ve zat-ı alileriniz bir erkan-ı harp olarak elbette ki takdir edersiniz. Bu bakımdan ve "cihad-ı ekber"e icabet etmenin elzem oluşu da gayet şumulli olarak ciddiyetle dikkate alındığından; "devlet-i aliye"mize elyevm yalnız "maddi muavenet"te bulunabileceğimizi vahim bir üzüntüyle ifade etmek istiyorum. Zira, arzuyu umumiyemiz "cihad-ı ekber"e fiilen iştirak etmek idi.

Muhterem efendim,

Kısa süre evvel, bilhassa Garbi Trakya'da yalnız "ülemay-ı benam" arasında oluşturmuş olduğumuz gayet ha'fi bir "iane-i milliye komisyonu"nca beldemizden 5 bin reşad altın teberru toplanmıştır. Balkan harbi faciasının tevlid etmiş olduğu namütenahi mahrumiyete rağmen; bütün "evlad-ı fatihan ahvadı" fakru zaruret içersinde bulunduğu halde; pek çok nişanlı kızlarımız ve yeni evli gelinlerimiz en "nadide ziynet"lerini süratle paraya tahvil etmiştir. Hatta köylerdeki fakir çobanlar dahi ellerindeki birkaç hayvanı satarak "cihad-ı ekber"e maddi muavenette bulunmakla hakiki bir "hamiyeti milliye"örneği olmuşlardır. Gönül arzu ederdi ki, en fakirimiz bu durum karşısında bir "Karun" olsun ve bütün "hazine"lerini de "devlet-i aliye"ye teberru etsin.. Heyhat, heyhat..

Pek muhterem efendim,

Belde halkımızdan toplanan 5 bin reşad altını zat-ı alilerinize elyevm Eğridere müftüsü Hasan Vehbi efendi vasıtasıyla gönderiyorum. Her an "devlet-i aliyye"nin alacağı bilumum "mutasavver karar"lara ve herhangi bir emrinize daima muntazırım. Cenab-ı Hak, acilen "kanhar sıfatı"nı bütün müslilerin üzerinde tecelli ettirsin. Amin, amin..

Naciz şahsım ve bilumum Garbi Trakya'daki "evlad-ı fatihan ahvadı" adına en samimi selamlarımı arz ederim.
Gümülcine ülema ve eşrafından

Hafız Ali Galip

•••

BELGE 2

Gümülcine ülema ve eşrafından

29 Teşrinsani 1330

Hafız Ali Galip beyefendi

SOFYA (zata mahsus mahremdir)

Muhterem hocam,
Bir süre evvel, elyevm Eğridere müftüsü Hasan Vehbi efendi 2-3 fedaisiyle sefarethaneye teşrif ettiler. Tarafınızdan gönderilen 5 bin altın reşadla adeta "tarihi vesaiki" haiz pek değerli mektubunuzu aldım. Cihad-ı ekber lehinde sizlerin ve belde halkının göstermiş olduğu samimi gayretten son derece mü-

tehassis oldum. Durumu ayrıca sefirimiz Ali Fethi beyefendiye de intikal ettirdiğimde gayet mütehayyirane ve içten gelen bir sevinç iştiyakiyle göz yaşlarını tutamadı.. Keza, bendeniz de...

Muhterem hocam,

Sizlerin gayet hamiyyetperverane gayretleri ve son derece de cesaret-i medeniye ile meşbu oluşunuz daha yıllarca evvel, tarafımızdan bilinmektedir. Mektubunuzda ifade etmiş olduğunuz "Karun zenginliği" filvaki bazı ahvalde bir "güç" ifade ediyorsa da; haddizatında "manevi zenginlik" diğer zahiri zenginliğin kat kat fevkindedir. Şu husus oldukça vazıh bir gerçektir ki, sizlerin hamiyyetperverane ve vatanperverane gayretleriyle Garbi Trakyalı kardeşlerimizin toplamış oldukları 5 bin reşad altın, mevcut bütün "Karun hazineleri"nin fevkindedir. Elyevm, eğer "sine-i millet"teki "mütekebbir karun"larda bir nebze "vicdan" varsa; bu durum karşısında utanmalıdırlar.

Hamiyyetperver hocam,

Şuna emin olunuz ki, sizler ve sizlerin nezdinde bilumum Garbi Trakyalıların taşımakta olduğu mümtaz hasletler milletimizin diğer cüz'itamlarında var olduğu sürece; bu millet muhasımlarının karşısında daima namağlup ve muzaffer olacaktır. Bu itibarla Garbi Trakya Türkleri "muhteşem tarih"imize fevkalade mümtaz bir mevki işgal edecekleri tabiidir. Zira, Garbi Trakya Türkleri, bu teberru vesilesiyle "devlet-i aliyye"ye ne nispette metbu oldukların gayet vazıh bir tarzda tevsik etmişlerdir.

Muhterem hocam,

Atide herhangi bir vesile hasıl olduğunda; sizlerle yakinen görüşmek ve Garbi Trakya ile Rumeli'yi Şarki mevzularında istişare etmek arzusundayım. Zira Balkan'ların bilhassa "yakın ati"sinde müstakar bir "devlet siyaseti" görülmemektedir. Balkan'lardaki Türklüğün müstakar şartlarda bekasının idamesini temin etmek her birimizin "vazife-i asli"sidir. Bu bakımdan; sizlere atide bugünkünden çok daha fevkalade "vazife-i milli"nin tevdi edileceği tabiidir. Bu itibarla şahsınıza karşı her an muhtelif unsurlarca yapılması muhtemel menfi faaliyet, meş'um suikast vs.den masun kalmak için, daima müteyakkız olmanız elzemdir.

Sizlere ve sizlerin nezdinde Garbi Trakya'daki bilumum zevata ve bütün milliyetperver unsurlara gıyabi olarak en samimi sevgi ve hürmetlerimi arz ederim.

Ataşemiliter Mustafa Kemal

GÜMÜLCİNE BELEDİYE BAŞKANI HAFIZ ALİ GALİP'İN GENEL VALİ GENERAL CHARPY'E MUTASAVVER GARBİ TRAKYA CUMHURİYETİ HAKKINDAKİ 10 MAYIS 1920 TARİHLİ MUHTIRASI

Muhterem Kolonel,

Beldemize gelmenizden ve gelipte uhtenize "kolonel"lik tevdi edildikten sonra; Garbi Trakya'nın "kadim tarihi"yle meskunlarının muhtelif yönlü durumlarını gayet şumulli olarak tedkik ettiğinize kaniim. Biz, bu belde meskunu Müslüman-Türkler en az 6-7 asırdır bu toprakların daimi ve sabit meskunuyuz. Kaldı ki, yine Osmanlı fütühatından evvel de, bu topraklarda muhtelif Türk kavimleri bazen geçici ve bazen de asırlarca meskun olmuştur. Binaenaleyh, Garbi Trakya sathında tarihin her hangi bir asrında ne Grekler-Elenler ne de diğer Slav-Bulgar kavimleri gelipte ilanihaye meskun (otokton) bir unsur hususiyeti kat'iyen arz etmemiştir.

Tarih boyunca bu bakir ve umumiyetle gayr-i meskun yöreyi atalarımız daimi meskun (otokton) ve müreffeh bir belde yapmıştır. Eğer devletiniz ve Paris'teki hükümetiniz Garbi Trakya'nın "siyasi ati"siyle alakalı her hangi bir "karar" istihsal edecekse; atide arz edilen hususları ciddiyetle dikkate almalıdır. Zira, biz Türkler, asırlar boyu tamamen hür ve müstakil bir hayatı ruhumuzun derinliklerinde ve enginliklerinde mecz etmiş bir milletiz. Zeval bulmayan yalnız yüce ALLAH'ın kudret ve azametidir. Zamanı geldiğinde nice nice muhteşem ve mücessem imparatorluk, tacidarlık, cumhuriyetle milletler bir bir inhilal ve inkırazla karşı-karşıya kalmıştır. Bu bakımdan mütekebbir hakimiyet iddia ve tadbikatı her zaman menfi netice tevlid etmiştir.

Garbi Trakya'da Fransız hakimiyeti daimi midir? Yoksa geçici midir ?

Garbi Trakya'daki bilumum Müslüman-Türkler uzun süredir biribirlerine ve bendenize de "Garbi Trakya'da Fransız hakimiyeti daimi midir, yoksa geçici midir?." sorusunu tevcih etmektedir. Bu hususta her hangi müsbet bir malumatımız olmadığından; haliyle muhataplarımıza tatmin edici ve ikna edici cevap vermemiz ve müteselli etmemiz pek mümkün olmamaktadır.

Ekselans Kolonel,

Şu hususu sarahatle ifade edeyim ki, Türk Milleti ve bu Milletin bütün cüz'i tamları tarihin her hangi bir döneminde asla "esaret" hayatı yaşamış değildir. Zira, esaretin çok iğrenç bir zillet, meskenet ve atalet olduğunu müdriktir. Keza, "milli gurur"ları da esaretin zilletini kabule kat'iyetle cevaz vermemektedir. Binaenaleyh, yakın bir atide Garbi Trakya'nın "siyasi statü"süyle

alakalı Paris hükümetince ve keza "İtilaf Hükümetleri"nce de her hangi bir "self determinasyon"u ihtiva eden "mutasavver karar"ın alınması elzem ise; alakalı hükümetlerce şu durumlar çok yönlü ve ciddiyetle dikkate alınmalıdır:

A. Halen Garbi Trakya'da mevcut olan Müttefiklerarası Trakya Hükümeti (Thrace İntéralliée) nin daimiliği ve meşruiyeti devam ettirilmeli ve bütün "itilaf hükümetleri" resmen tanıyarak mezkur hükümet nezdinde Gümülcine'ye sür'atle "diplomatik misyon"larını göndermelidir.

B. Bu tam müstakil veyahutta yarı müstakil (otonom-aftonom) devletin-hükümetin "siyasi-mülki hudut"ları Drama, Kavala, İskeçe, Gümülcine'yle Dedeağaç'ın Meriç mansabındaki bütün şehir ve mülhakatlarına teşmil edilmelidir.

C. Sür'atle "Teşkilat-ı esasiye (Anayasa) kanunu" hazırlanarak tadbiki cihetine gidilmelidir. Siyasi fırkaların teşekkülüne de sür'atle zemin hazırlanmalı ve en az 50 Meclis-i Müessisan (parlamenter) müntesibinden müteşekkil bir "parlamento" teşekkül ettirilmelidir.

Ç. Resmi dil Türkçe olup; bilumum gayr-i Türklere kendi dillerinde tedrisat, neşriyat ve ayin-i ruhani bahşedilirken; Gümülcine'de pek çok fakülteyi de ihtiva eden Fransızca tedrisad yapacak bir "darülfünun" üniversite süratle açılmalıdır.

D. Halen mevcut olan Müttefiklerarası Trakya Hükümeti (Thrace İntéralliée) nin meşruiyeti bütün "İtilaf Devletlerince resmen tanınmalıdır.

Her hangi bir vesileyle Garbi Trakya'nın "siyasi ati"si (self-determinasyon) üzerinde tamamen "münferit karar"ların istihsali cihetine kat'iyetle gidilmemelidir. Eğer Garbi Trakya halkı'nın tamamen "hür irade"lerinin istihsaliyle "self-determinasyon"a gidilecek ve bir gerçek intihabat (referandum-plebisit) yapılacak ise; bu intihabat "Müttefiklerarası Trakya Hükümeti" diğer bütün "itilaf devletleri"nce resmen tanındıktan sonra yapılmalıdır. Zira, bugünkü şerait (statü) altında yapılması muhtemel her hangi bir intihabatın (referandum-plebisit) neticesi hangi yönden müsbet olursa-olsun, gayr-i meşru ve suizanlı bir durum meydana getireceği tabiidir. Bu itibarla:

1. Müttefiklerarası Trakya Hükümeti'nin muvafakatiyle Gümülcine'de sür'atle ve en az 50 kişiden müteşekkil bir Müessisan Meclisi-parlamento" teşekkül etmelidir.
2. Garbi Trakya'nın "siyasi ati"siyle ve "self-determinasyon"u ihtiva eden intihabat (referandum-plebisit) kararı yalnız "Müessisan Meclisi" müntesiplerinin "hür irade"lerine tevdi edilmelidir.

İntihabatta (referandum-plebisit) müntehipler "Yunan" yahutta "Bulgar idareleri"ni tercihi kat'iyetle değil de; şu tercihler ciddiyetle dikkate alınmalıdır :

A. Fransız vesayeti mi?

B. İtilaf devletleri arası umumi bir vesayet mi?

C. Tamamen müstakil (aftonom) bir "Garbi Trakya Cumhuriyeti" mi?
İntihabatta (referandum-plebisit) yalnız bu hususlar-şıklar (varyant) tercih mevzuu olmalıdır. Bulgar'ların ve diğer Balkan'lı Slav'larla Yunan'lıların ne nisbette gayet marazi (patalojik) bir "İslam-Türk düşmanı" olduklarını elbette ki, bizler yakınen bilmekteyiz. Bilhassa Balkan harbinin, Balkan Türklerine tevlid etmiş olduğu dehşetengiz faciaları her hangi bir sebeple ne unutmamız nede hafızalardan silmemiz mümkün değildir. Bu vahim faciaları, siz Avrupa'lıların idrak etmesi pek mümkün görülmemektedir. İslam-Türk muhasımlığı mevzuunda ne Yunan'lıyı Bulgar'a, nede Bulgar'ı Yunan'lıya tercih ettirecek her hangi mucbir bir sebepte yoktur. Sizlerin nezdinde Fransız hükümetiyle diğer itilaf hükümetleri bu hususları ciddiyetle dikkate almak mecburiyetindedir.

Ekselans Kolonel,

Her hangi mucbir bir sebeple Garbi Trakya'nın Yunan veyahutta Bulgar idaresine ve vesayetine tevdii Balkan'lar da sonu gelmeyen mevzii bir mukatele, süriş ve daimi bir adem-i istikrarın doğmasına amil olacağı tabiidir. Bu menfi ve müessif durumun faili aslisi ise; "İtilaf Hükümetleri" olacaktır. Bu bakımda bilhassa tarihi Yunan muhipliği terk edilerek, Garbi Trakya'nın siyasi atisi üzerinde sathi, hissi ve yalnız "münferid devlet menfaatleri" dikkate alınarak her hangi bir "karar"ın ne alınması ve nede tadbikine tevessül edilmemelidir. Zira, bu beldenin ve bu toprakların asırlardır daimi "meskün-u asli"si Müslüman-Türklerdir.

Keza; acilen bir "Müessisan Meclisi" teşekkül etmeden; elyevm "İtilaf Devletleriarası Trakya Hükümeti"nin "daimi meşruiyet"i bilumum bütün "itilaf hükümetleri"nce de resmen tanınmadan tamamen menfi ve hafi maksatları ihtiva edecek olan bir "referandum-plebisit"in yapılmasından sür'atle sarfınazar edilmelidir. Zira, milletimizin ve halkımızın "hür irade"lerinin her hangi bir yöne teksif ve tecellisi muayyen ve münferid "belde-i eşraf"la "havas"ın kat'iyen ellerinde değildir ve olmamalıdır. Hür idarenin mutlak temsilcisi "AVAM" dır. Meclis-i Müessisan'dır... Eğer asirdide Fransız "ihtilal-i kebir"i vatan sathında gayet şumulli bir intifa ve müsbet bir netice tevlid etmiş ise; bu durumun "fail-i asli"si Fransız "avam"ıdır.

Eğer Fransa'dan bu "ihtilal-i kebir" sonucu bütün uyuyan milletlere şamil bir "fikri intibah" teşmil edilmiş ise; bizler, en evvel Fransız "avam"ına ve müteakiben de Fransız hürriyetperver münevverlerine medyun-u şükranız.

Binaenaleyh, Garbi Trakya'da her hangi bir siyasi, idari ve mülki bir tebeddülat yapılacak ise; en evvel "avam"ın fikir, siyasi görüş ve hür iradeleri de ciddiyetle dikkate alınmalıdır. Zira, belde-i eşraf'la havas'ın bu baptaki "siyasi mülahaza"ları tamamen sathi olup; halkımızın yalnız münferit unsurlarının görüşlerini ifade etmektedir. Halbuki nüfus kesafetinin "avam" teşkil etmektedir. Şu husus tarihi bir gerçektir ki, "avam"dan ilham almayan ve "avam"a müstenit olmayan bütün idareler yıkılmaya mahkumdur. Zira, hakiki "irade-i milli"yi "avam" temsil ve teşkil etmektedir.

Ekselanslarına şu hususu da ayrıca arz edeyim ki, eğer "avam"ın muvafakat ve müzaharetinin dışında her hangi bir "karar" alındığında; mezkür "karar" hezimetle ve adem-i tadbikle sonuçlanacaktır.

Kaldı ki, "avam"ın Garbi Trakya'nın "siyasi ati"si hakkında vazıh görüşü Bulgaristan'ın aleyhinde olduğu nisbette Yunanistan'ın da aleyhindedir. Zira, bu her iki halk siyasi ve medeni rüştünü ikmal etmediğinden; Balkanların en gaddar ve en mütegallibe topluluğudur. Yalnız zahiri bir "millet sıfatı-vasfı"nı haizdir.

Maruzatımı ekselans kolonelin tavassutlarıyla Fransız hükümetinin alakalı makamına arz edilmesini istirham ederim.

Elyevm Gümülcine Belediye Başkanı, Hafız Ali Galip
(10 Mayıs 1920)

KIZILHAÇ ULUSLARARASI KOMİTESİ

Cenevre, 20 Mayıs 1922

Bay Philip Baker'a

Milletler Cemiyeti Sekreteryası

Cenevre

TRAKYA

Sayın Bay Baker,

İlişikte, Konstantinopolis'teki temsilcimiz Bay Burnier aracılığıyla elimize ulaşan ve Milletler Cemiyeti'ne gönderilmek üzere hazırlanan bir belge yer alıyor.

Belgenin elinize doğru şekilde ulaştığını lütfen tarafıma teyit ediniz.

Saygılarımla,

Kızılhaç Uluslararası Komitesi Sekreteri
Raymond Schlemmer

EKLER

MİLLETLER CEMİYETİ

Ruslara Yardım Komiserliği

Konstantinopolis Birimi

Belge No: 866
Konstantinopolis, 2 Mayıs 1922

Kızılhaç Uluslararası Komitesi'ne,

Cenevre

Size daha önceleri sayısız kez söz etmiş olduğum Trakya Komitesi bana, Trakya'nın durumuna ve orada yaşayanlar ile genelde Türklerin taleplerine dair yakın zamanda eksiksiz bir rapor sundu. Aslında, söz konusu rapor Kızılhaç Uluslararası Komitesi'ne değil, doğrudan Milletler Cemiyeti'ne yönelik olarak hazırlanmıştı.

Zaten Galip Bahtiyar da, beni bu raporu Milletler Cemiyeti adresine göndermekle görevlendirdi. Ancak, Trakya meselesinin sizi de yakından ilgilendirdiğini, bana daha önce söylemiş olduğunuz ve Bay Cramer'in de bu meseleyi incelemekte olduğunu bildiğim için, sizi de haberdar etmek istiyor ve Milletler Cemiyeti Genel Sekreterliği nezdinde gerekli tüm girişimlerde bulunmanızı rica ediyorum.

Öte yandan, bu belge içinde ve eklerinde, Trakya ve Anadolu Müslümanları lehine sizin dünya çapındaki cazibenizi artırmak üzere gereksinim duyacağınız propaganda materyali için gerekli verileri bulacaksınız.

Mektubun elinize geçtiğini bana bildirmenizi rica eder; Milletler Cemiyeti Konseyi nezdindeki bu talepleri yerine getirmek üzere yapacağınız her şey hakkında beni haberdar etmenizi dilerim.

İmza:

P. Burnier

TRAKYA KOMİTESİ'NDEN, MİLLETLER CEMİYETİ BAŞKANLIĞI'NA

Konstantinopolis, 30 Nisan 1922

Sayın Başkan,

Trakya Türk Komitesi, Milletler Cemiyeti'nin dikkatini, haksız bir şekilde Yunanistan'ın işgali altında bulunan Trakya meselesine ve burada çoğunluk unsuru oluşturan Türklerin yok edilmesine çalışan Yunan hükümetinin politikalarından dolayı halkın karşı karşıya kaldığı zorlu duruma dikkat çekmeye çalışıyor.

Milletler Cemiyeti'ne karşı derin bir hayranlık besleyen Trakya Türk Komitesi, Yüksek Meclis'in bu bahtsız bölgenin sorunuyla ilgilenmesini ve Doğu sorununun adalet ve hakkaniyet içinde çözülmesine katkıda bulunmasını ümit ediyor. Bu anlamda barışın tesisi ve halkların yatışması amacıyla daha önce öngörülen yaptırımların uygulanması söz konusu olabilir.

Sayın Başkan,

Trakya, bir buçuk yıldan beri Helen birliklerinin kuşatması altındadır. Böylelikle, tarihin modern çağlarında yaşanmış en büyük adaletsizliklerden biri gerçekleşmektedir. Öyle bir eşitsiz durumdur ki bu, hem yerel halk hem

de Doğu dünyasının dinginliği açısından uğursuz sonuçlar doğurmuştur.

Savaşı sonlandırmak ve milletler arasında uzlaşı sağlamak gibi yüce bir göreve girişmiş olan Büyük İtilaf Güçleri, haksız bir şekilde Türklerin üzerine böylesi zalim ve kıyıcı bir işgale giderek, insanlık misyonlarında başarısızlığa uğramışlardır. Bu davranışı daha da ciddi kılan bir diğer unsur da, tüm samimiyetleriyle barışa inanan Türklerin, İtilaf Güçlerinin barışçıl misyonuna ve bu korkunç mezalimin ardından bir kardeşlik çağı geleceğine dair vaatlerine kanmaları olmuştur. Keza, bu yüzden silahlarını teslim etmişler; birliklerini lağvetmişlerdir. Bunun sonucunda da düşmanları karşısında savunmasız kalmışlardır. Önce Smirna (İzmir – Editör Notu), ardından da Trakya, Yunanlılar tarafından işgal edilmiştir.

Smirna (İzmir) ile ilgili karar verilmişti ve Yunanlıların bu bölgeye dair ortaya attıkları iddiaların boşluğu, Fransız devlet adamı Bay Raymond Poincarré tarafından da ortaya çıkarılmıştır.

Trakya ile ise daha az ilgilenilmiş ve Fransız "Le Temps"'ın cesur polemikleri dışında, bu konudan çok az gazete söz etmiştir. Ama, Smirna hakkında söylenenler, Trakya için de yinelenebilir: çünkü, bu iki bölgenin Yunanistan'a bağlanmasını hiçbir şey meşrulaştırmamakta ve hiçbir şey buna özür olarak sunulamamaktadır.

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin kararı (ki bu karar da, Ulusal Pakt'ta belirtilmiş ve Trakya, ulusal talepler çerçevesine alınmıştır), halkın Yunan işgaline karşı silahlı ayaklanması, Müslüman Dünya'nın hoşnutsuzluğu ve nihayetinde Trakya'daki Türk Komitesi'nin işgale karşı çıkan İtilaf güçlerinin temsilcilerine sunduğu birçok hatıra; Trakya'nın Türk milletinin ve Müslüman dünyasının kalbinde işgal ettiği kutsal yeri ortaya koymaktadır. Bu bölgeye duyulan bağlılık, birçok nedene dayanır.

Dolayısıyla biz de bu gerekçelerin başlıcalarını gözden geçirmek gibi bir misyon yükleniyor; bu unsurların, Trakya meselesinin Türklerin meşru ve hakkaniyetli hedefleri doğrultusunda çözümüne yönelik değerli malzemeler olarak kabul edilmesini arzu ediyoruz.

FAKTÖRLER:

1. Etnik Faktörler:

Çatalca'dan Struma nehrine dek uzanan Trakya, Balkan savaşının ardından siyasi olarak ikiye ayrılır: Doğu Trakya (Çatalca, Mustafa Paşa, Dimetoka'yı da kapsar şekilde; merkez olarak da Edirne ve Kirk Klisse (bu günkü ismiyle

Kırklareli – Editör Notu), Türklere kalırken; Batı Trakya (Kirdjali, Gümülcine ve Dedeağaç'ı kapsayan topraklar) Bulgaristan'a ilhak edilir.

Aynı Batı Trakya, Dünya Savaşı sonunda parçalanır; orta bölgesindeki Gümülcine ve Dedeağaç, Nöyi Antlaşması sonucunda Bulgaristan'dan alınarak, General Charpy başkanlığında, müttefiklerden oluşan bir yönetime devredilir. Kuzey bölgesi ise (Kirdjali ve bağlı bölgeler), Bulgaristan'a ait olmayı sürdürür. En son olarak da, müttefiklere verilen Trakya ve Doğu Trakya, Helen birliklerinin istilasına uğrar.

Bu şekilde birçok parçaya bölünen Trakya'nın bütününde, etnik çoğunluk, Türklerin lehinedir. Şu istatistiksel veriler, bunu doğrular niteliktedir:

Doğu Trakya, 643.655 kişilik bir nüfusa sahiptir. Bu nüfus, şu şekilde bir dağılım gösterir:

Türkler: 434.782 (toplam nüfusun %67,5'u);

Grekler: 168,076 (toplam nüfusun %26,1'i);

Bulgarlar: 2.714

İsrailliler: 21.624

Ermeniler: 16.459

Bulgarlar, İsrailliler ve Ermeniler, nüfusun %6,4'ünü oluşturur.

Bu istatistikler, 1919 yılına aittir.

Doğrulukları her zaman kontrol edilebilen bu rakamlardan şunu gözlemliyoruz:

Türk unsurların Grekler üzerinde ezici bir üstünlüğü vardır.

(484782 Türk'e karşı 168076 Grek)

Türk unsurlar, %67,5'luk yüzde içinde bir araya gelen tüm Müslüman-olmayan unsurlardan daha üstündür. Yani, 434.785 Türk'e karşı 208.875 Grek, İsrailli, Ermeni ve Bulgar vardır.

Bu rakamlar, sadece Trakya'daki nüfus yoğunluğuna dair Yunanlıların iddialarını çürütmekle kalmıyor; aynı zamanda Türkler üzerinde Hıristiyanların herhangi bir sayısal üstünlüğünün olmadığını da ortaya koyuyor.

Şunu da özellikle belirtmekte yarar var: "Grek" adı altında bir araya getiri-

len nüfusun hepsi bu millete ait değildir; içlerinden büyük bölümü (yani yaklaşık 60.000'i), Helenizm'e yabancıdır. Aralarında, Gagavuzlar gibi göçebe topluluklar çoğunluktadır. Gagavuzlar, eski Türk ailelerden olup, Bizans imparatorları tarafından kabileler halinde getirilip, kendilerine imparatorluğun kuzey topraklarının korunması görevi verilmiştir.

Osmanlılardan önce yaşamış olan bu Türkler, kısmen Konstantinopolis patrikliğinin zorlamasıyla Ortodoksluk'a geçmişler ve Grek nüfusuna kayıt olmuşlardır. Ancak, bu Ortodokslar, Helenizm'e o denli yabancıdır ki, tek kelime Grekçe anlamazlar ve Türkçe'den başka deyiş bilmezler. Türklere ait tüm gelenekleri uygularlar; folklorları Türk efsanelerinden esinlenmiştir.

Greklerin listesinde yer alan Hıristiyanlar arasında, ayrıca, Arnavut kökenlileri de belirtmek gerekir. Bu kişilerin sayısı da Trakya'da son derece fazladır. Batı Trakya'nın tüm birleşik bölgelerinde, aynı Türk unsuru ağırlığını gözlemleyebiliriz.

Aslında, Batı Trakya'da 705.113 kişilik bir nüfus vardır ve bu nüfus, şu şekilde bir içeriğe sahiptir:

Türkler: 536.378

Grekler: 78.629

Bulgarlar: 82.212

Yahudiler, Ermeniler, vs: 7.892

Bu rakamlardan, Müslüman unsurun elinde Batı Trakya'daki üstünlüğü bulundurduğu görülecektir.

2. Zenginlik:

Trakya toprakları, neredeyse tamamen Türklere aittir. Aslında, 1.913.945 hektarın %84'ü Türk mülkü; %14'ü Greklerin, %2'si ise diğer unsurların mülküdür.

Söz konusu mülklerin içinde; çiftlikler, tarlalar, üzüm bağları, yemiş bahçeleri, meralar, otlaklar, göller, bostanlar, ormanlar bulunur ve bunların hepsini Türkler işletmektedir. Kimisi yetiştirici kimisi de tarımcıdır. Bu kişiler, memleketin refahı ve zenginliğine büyük katkıda bulunmuşlardır.

Kentlerde ve kasabalarda, binalar ve konutlar, mağazalar, hanlar, hamamlar, kervansaraylar, değirmenler, balıkçıların hepsi Müslümanlara aittir.

Toprak sahiplerinin neredeyse hepsinin Türklerden oluştuğu Batı Trakya

için de aynı durum geçerlidir.

3. Medeniyet & Kültür:

Trakya'ya seyahat etme fırsatı bulan yabancılar, bu bölgenin kendine özgülüğü karşısında şaşırırlar. Türk memleketine geldiğinizi hemen hissedersiniz; ırk ve din ayrımı olmaksızın buranın tüm sakinleri, üzerlerinde Türk kültürünün ve etkisinin izlerini taşırlar.

Ve bunun sıradışı bir yanı yoktur. Keza, Trakya ve Edirne, Konstantinopolis'in fethinden bir asır önce, 1.Murat tarafından fethedilmiştir. Kendisi, Osmanlı hanedanlığının üçüncü Sultanı'dır. Burayı fethettiklerinde, karşılarında, neredeyse tamamen çölleşmiş, sayısız işgalle yıkıntıya dönmüş, çok heterojen bir nüfus buldular. Bu bölgede her şeyi bulmak mümkündü; ama Greklere dair pek iz yoktu. Bu insanlar, birkaç tezgah kurdukları kıyı bölgelerine yığılarak veya kentlere hapsolmuş bir şekilde yaşamaktaydı. Edirne bile, -geriye kalan kalıntılara bakılırsa- çevresi surla örülü küçük bir yerden ibaretti; pek büyük bir kent de sayılmazdı. Edirne'de sadece 15 mahalle ve toplamda 22.000 sakin vardı. Birkaç kiliseye karşın, neredeyse hiç sanat eseri yoktu. Bizans İmparatorlarının burada kurduğu otorite hayli geçiciydi ve kentin merkezinin dışında pek ulaşamıyordu. Öyle ki, mahalleler ve kırsal, dışarıdan gelen kabilelerin şeflerine bağımlı yaşıyordu.

Fethin ardından, Türkler, Edirne'yi başkentleri yaptılar ve burayı güzelleştirmeye koyuldular; düzeni ve sükûneti yeniden tesis ettiler. Kısa bir süre içinde, bilgece yönetimleri sayesinde Trakya, Doğu'nun en müreffeh bölgelerinden biri haline geldi; Edirne de en kalabalık merkezlerinden biri. Bir yüzyıl kadar sonra, kentte Türklerin kurduğu 200 yeni mahalleye rastlıyoruz. Kent, en güzel binalarla ve sanat çalışmalarıyla, okullarla, yardım kuruluşlarıyla ve kamu yararına kurumlarla bezendi.

Sultanlar, memleketin her bir yanına geniş ve bakımlı yollar yaptırdılar. Yollar boyunca kervansaraylar ve değirmenler inşa ettirmeyi de ihmal etmediler. Konstantinopolis'i Tuna'ya bağlayan yol, tüm Balkan yarımadasını aşıyor ve Belgrat'a varıyor; o zamana dek erişilmeyen Balkanlar'ın trafiğine açılım sağlıyordu. Nehirlerin üzerine görkemli köprüler yapılıyor (özellikle de bu noktada Türk sanatının mücevherlerinden biri olan, diğer ismi Uzun Köprü olan Ergene köprüsünü anmakta yarar var); kent ise sürekli daha da genişleyip güzelleşiyordu. Edirne dışında daha birçok başka merkez de kurulmuş veya büyütülmüştü.

Edirne'ye geldiklerinde karşılarında tek bir önemli yapı dahi bulamayan Türkler, burayı tüm dünyayı kendisine hayran bırakan binalarla süslediler. Buradaki camiler, medreseler, kütüphaneler, imaretler, hastaneler, çarşılar, halen

ayaktadır ve Türklerin o dönemde ortaya koydukları medeniyet derecesine tanıklık ederler.

Kısa süre içinde Türk kültürü bölgeye güçlü biçimde hakim oldu; Balkan hattını aştı; Türk dili artık evrensel olarak bilinir bir hale geldi; Osmanlıların gelenek ve görenekleri, bugünkü gibi, halk arasındaki ilişkileri, özellikle de tek geçerli ilişki biçimi kabul edilen ticari işlemlerin akıbetini belirlemeye başladı. Ve bu kültür, Helenlerin yakın zamandaki kanlı işgaline dek gelişerek sürdü.

Türklerin Edirne'deki okulları, her zaman Balkanlardan gelen çocuklara, Müslümanlara ve Hıristiyanlara kapılarını açtılar. Hıristiyanların büyük bölümü (Grekler, Bulgarlar, İsrailliler ve Ermeniler), eğitimlerini, bu okullara borçlular. Söz konusu okullar, son dönemlerde yeniden düzenlenmiş ve daha modern eğitim yöntemleriyle donatılmıştı. Yeni eğitim kurumları kurulmuş; her mahalleye ilk ve orta dereceli okullar yapılmıştı; söz konusu sistem köylere dek yaygınlaştırılmıştı.

Edirne'yi incelersek: Teoloji üniversiteleri, öğretmen okulları, sanat ve meslek okulları (ki içlerinden en fazla araç gerece sahip olanlarıdır), ikinci öğretim liseleri, kız lisesi, askeri okullar... Ve, tüm bunlar yatılı okul statüsündeydi.

Bunun dışında, burayı ilk fethedenlerin eserinin izinden gidilerek şunu söyleyebiliriz: Farklı Osmanlı hükümetleri, daha birçok ilerleme sağlamışlardır; her sancak için modern hastaneler inşa edilmiş; kasabalardaki dispanser sayısı artırılmış; modern çiftlikler kurulmuş; yeni yollar yapılmış ve trafiğe açılmıştır.

Türklerin bu medeniyeti, hakkında ne denirse densin, Trakya'ya refah ve bolluk getirmiş ve bu memlekete Türk milletinin damgasının basılmasını sağlamıştır.

İşte, bu yüzden yabancı yazarlar, Trakya'nın esas olarak Osmanlı toprağı olduğunu söylerler ve bu bir gerçektir.

(Türkiye'de, Hıristiyanlar, askeri görevden muaftırlar; bu yüzden de uzun yüzyıllar boyunca, aşar vergisi vermemişlerdir. Türkler ise, neredeyse sürekli muharebe alanında bulunurlar. Bu sırada Hıristiyan tebaa, kendi işleriyle ilgilenir. Bu da, onların kısa süre içinde geçim kolaylığı ve refaha erişmelerini açıklayan bir etmendir.)

4. Tarihsel Gerekçeler:

Halklar, tarihlerini her zaman el üstünde tutmuşlardır; bir diğer deyişle, bir milletin geçmişi, onun için özeldir. Bu geçmişte, mücadeleler, gayretler, başarılar ve terslikler vardır ve bir halka özgü hassasiyetleri yansıtır; onun karakterini ortaya koyar; fizyonomisini belirler. Milli yapıyı geliştirmek üzere halkı oluşturan diğer tüm fertlerle ortaya konan çabaları simgeler. Dolayısıyla, bu özelliğinden ötürü, halkların yaşantısını ve geleceğini etkileyen psişik bir etmen oluşturur. Tarih, tarihsel bir hak sunar; toplumların yaşam hakkını talep etmek, göstermek büyük insanlık ailesi içindeki yerlerini üzere dayandıkları insani bir vasıf sunar. Bir yaşam ve bir halk söz konusu olduğunda, bu hak da göz ardı edilemez.

Dünya savaşı, tarihsel hakkın zaferini çarpıcı biçimde ortaya koydu: Alsace ve Polonya, bunun en büyük örnekleridir. Söz konusu hakkın Trakya açısından tanınmaması ise, Tarih açısından bir saldırı niteliğindedir.

Trakya, beş yüz yıl kadar önce Türkler tarafından fethedildi ve beş yüzyıldan beri bu memlekette yaşayan Türkler, beraberlerinde huzur ve refah getirdiler; buraya kültürlerini ve medeniyetlerini zerk ettiler. Edirne ve Trakya, hayata o denli sıkı sıkıya bağlı bir bölge ki; buradaki Türklerin refaha kavuşması, bu bölgenin tarihinin en canlı sahnelerinin yaşanmasını sağladı.

Buradan Osmanlı dünyası için bir çok ünlü isim çıktı: Devlet adamları, generaller, bilim adamları ve şairler. Kütüphaneleri, Türklerin sayesinde birçok eserle dolup taştı. Binalar, sanat eserleri, Türklerin medeniyetinin canlı tanıklarıdır. Hiçbir Türk yoktur ki, Edirne ile Konstantinopolis arasında bir ayrım yapabilsin. Tıpkı Bursa ve Smirna ile de yapamayacakları gibi...

Türkler, kendilerinden bu denli adil olmayan şekilde alınmış olan bu bölgenin ardından ağlıyorlar.

Üstüne üstlük Edirne, camileri, teoloji medreseleri ve dinsel daha birçok öğesi ile birlikte, Müslüman dünya açısından kutsal kentler arasında yerini almıştır. Bu kentin Grekler tarafından işgali ise, İslam dünyası içinde bir heyecan dalgası yaratmış ve herkes, Türkler veya Müslümanlar, Trakya ve Edirne'yi Smirna ve Bursa ile eşit derecede talep etmeye başlamışlardır.

Bu halet-i ruhiye, kendi başına, burada savunulan tezin veya Türklerin savunduklarının lehine bir argüman oluşturmaz elbette. Ancak Tarih eğer bir halkın canlılığını kanıtlayan olay ve hatıraların bir toplamı ve maddi nitelikteki görüşlerden daha çok milletlerin itibar ettikleri bir olgu değilse nedir?

Grekler, Trakya konusunda benzer bir talebi ortaya koyuyorlar mı? Kesin-

likle hayır! Bizans'ın çöküş döneminde Trakya ve Balkanların diğer bölgelerinin Metropol'den ayrılıp neredeyse bağımsız şekilde yaşadıklarını kimse göz ardı edemez. Bu topraklar, kaç kez işgale uğramış ve nüfus neredeyse yok olmuştu.

Kaos ve anarşiye teslim olmuş bu topraklarda medeniyet namına bir eser vermek mümkün değildi. Bizans'ın etkisi, başkentin surlarının ötesine geçemiyordu. Ayrıca, Trakya'da Bizans hakimiyetine dair tek bir kalıntıya, Grekler in hatırasını yaşatacak tek bir önemli sanat eserine, bu toprakların Helen karakterine tanıklık edecek tek bir etmene rastlamak olanaksız. Her yerde Türklerin etkisi ve onların medeniyeti kol geziyor.

En temel adalet duygusu şunu gerektiriyor: Bu psikolojik nitelikteki argümanları dikkate almak gerekir. Keza, tüm bunlar, rakamlar ve diğer istatistiki veriler kadar ağırlığa sahiptir.

5. Ekonomik Etmenler:

Trakya, uzun zamandır Konstantinopolis'in büyük tedarikçisi olageldi. Verimli topraklarında bol miktarda buğday, mısır ve diğer tahıllardan yetişir; üzüm bağları ve yemiş bahçelerinden üzüm, meyve ve sebzeler elde edilir; çayırlarında yüksek kalitede büyükbaş hayvan otlamakta; çok sayıdaki küçük çiftlikleri ise, son derece verimli bir süt endüstrisine ev sahipliği yapmaktadır. Ormanlarda ısınmak için odun ve karbon bulunur. Tüm bu ürünler, alıcı bulmak üzere Konstantinopolis'e gönderilirler. Arazilerin durumu, söz konusu ürünlerin Türklerin başkentine gönderilmesine elverişlidir. Üstüne üstlük, demiryolu, deniz yolu ve hatta karayolu güzergahı da bulunmaktadır. Ayrıca, hayvanların sırtında da taşımacılık yapılmakta; böylelikle nüfusun ve ülkenin büyük bölümü açısından son derece aktif bir trafik olanağına erişilmektedir.

Peki, Trakya'nın Yunanistan topraklarına katılmasıyla birlikte neler oldu? Öncelikle, işgal sonucunda kurulan gümrük engeli, Konstantinopolis ile (yani biricik ticari pazarı) olan ticareti yerle bir etmişti. Öte yandan, Helen mercileri, ürünleri eski Yunanistan'a yönlendirmek istemişlerdi; bu da uzun ve maliyetli bir güzergah anlamına geliyor; pazar fiyatlarının ötesinde bir vergilendirmeye yol açıyordu. Ayrıca bu tür bir sistem, üreticiler açısından da büyük kayıplar anlamına geliyordu. Dahası, Türkiye ve Yunanistan'da piyasadaki kağıt paralar çok farklı bir rejime tabiydi ve Helen mercilerinin uyguladıkları baskı sistemi, sadece drahminin avantajına olup, Türk parasının hızlı bir şekilde değer kaybına neden olan bir durum yaratıyordu ki, bu da, Müslüman çiftçi ve tüccarın yıkımı anlamına geliyordu.

Tüm bunların yanı sıra, Greklerin ticaret konusunda artık efsaneye dönüşmüş bir hoşgörüsüzlükleri söz konusuydu. Söz konusu hoşgörüsüzlük hali, Grek olmayan tüccarlara karşı çok sert bir sürgün politikasıyla kendini göste-

riyordu. Üstüne üstlük, Helen hükümetinin Müslüman halka uyguladığı vergiler, devasa boyutlara varmıştı. Bu durum, Trakya bölgesindeki ekonomik sıkıntının boyutlarını ortaya koyuyor. Bu durum, güvenlik yoksunluğu ve yetkili mercilerin keyfi uygulamalarıyla daha da ciddi bir hal almaktadır. Öyle ki, Müslüman olmayan yerlilerden bu duruma tahammül edemeyenler ülkeyi terk etmeye ve başka yerlerde yaşamaya başlamışlardır.

Bu şekilde, Konstantinopolis'e büyük ölçüde tedarik sağlayan Trakya'nın rolü geriledi. Ekonomik sıkıntılar, mali açıdan uygulanan keyfilikler, görevi kötüye kullanma halleri ve sayısız kötü muamele sonucunda, bu verimli bölge, kısır bir toprağa dönüştü; araziler terk edildi ve işlenmedi; hayvan sürüleri yağmalandı veya el kondu.

Bunun sonuçları kendini Konstantinopolis'te de gösterdi; Trakya'dan gelmesi beklenenler gelmeyince, başkentin besin erzağı da (özellikle; kasap etleri, un gibi) büyük ölçüde etkilendi.

Böylelikle, Trakya'nın Yunanistan topraklarına katılması, Trakya köylüsünü mahvetti ve Konstantinopolis nüfusunu çok sert mahrumiyetlere mecbur bıraktı.

6. Askeri Endişeler:

Savaşı sona erdirmek ve halklar arasında kalıcı bir barışın temellerini kurmak amacıyla, ateşkesin hemen ardından büyük tartışmalar başlatıldı. Tüm bu tartışmalarda, Konstantinopolis'in Türkiye'nin başkenti ve Hilafet'in merkezi olarak kalmasının gereği kabul edildi. Bununla birlikte, Konstantinopolis gibi büyük bir başkent, oldukça geniş bir hinterlandın bulunmasını gerektiriyor; ancak bu şekilde kentin etkin bir şekilde savunması mümkün. Konstantinopolis'in hinterlandı ise 1914 yılı sınırlarında belirlendiği haliyle Trakya...

Bu, Türklerin başkentinin ve Hilafet'in merkezinin güvenliği için gereken asgari koşul. Söz konusu sınırın ötesindeki herhangi bir sınırlandırma, Konstantinopolis'in savunulmasını zorlaştırır ve modern savaş araçları göz önüne alındığında, siyasi ve hatta gündelik yaşantı neredeyse imkansıza döner. Orada bulunan Türk hükümeti, sınırdaş halkın herhangi bir hareketinden etkilenir konumdadır.

Dahası, büyük kentin sınırlarındaki Helen güçlerinin varlığı, sonuç olarak, başkentteki Grek unsurun sürekli sıkıntı ve komplo doğurmasına neden olacaktır. Bu durum da, Doğu'daki barış ve huzuru derinden etkileyecek niteliktedir. Tüm bu gerçeklikler, milleti olan herkesin bildiği gerçekliklerdir. Doğu'da gerçekleşen her şey, insanların dikkatini çekmektedir.

Paris Konferansı'nda alınan son kararlar ise, mantık kurallarının ve hukuk

ilkelerinin yok sayılmasının bir örneğini teşkil ediyor. Aslında, bu konferansın ne gibi bir sonucu olmuştur? Trakya'yı Ganos'tan (Gelibolu yarımadasının kuzeydoğusunda, Marmara üzerinde küçük bir mevkii) kalkıp Bulgaristan'a varan bir hat boyunca ikiye bölmüştür. Bu hattın Kuzey'inde bulunan topraklar, Yunanistan'a; güneyi ise Türkiye'ye verilecekti. Ancak, ilk aşamada şunu derhal iddia etmek mümkündür: Bu tür bir çözüm, söz konusu toprakların coğrafi ve ekonomik koşullarının hiçbir şekilde bilinmediğinin bir göstergesidir.

Bu tuhaf kararın sonuçlarını kısaca inceleyelim:

1. Öngörüldüğü üzere Trakya'nın yeni sınırlandırması, "milliyetler"le ilintili ilkelere aykırıdır; keza bölgenin Yunanistan'a ilhak edilen kuzey bölümünde çoğunlukla Türk yaşamaktadır (bu durumda 150.000 Grek'e karşı 300.000 Türk, kendi istemleri dışında, Helen egemenliği altına girmiş olacaklar ve bu egemenlik, daha şimdiden nüfusun üzerine tüm ağırlığıyla çökmeye başladı). Üstüne üstünlük, Türklerin ve tüm Müslümanların kutsal kenti Edirne, makul herhangi bir gerekçe olmaksızın Yunanlılara bırakılacaktı ve bu tür bir durum, Türkler açısından son derece acımasızca kabul edilecektir.
2. Trakya, coğrafi bileşimi, topraklarının durumu ve iletişim ağlarının yönelimi açısından, bölünmez bir ekonomik bütündür ve Konstantinopolis'in hinterlandını oluşturur. Daha önce belirtmiş olduğumuz üzere, Trakya, bu özel konumu itibariyle, başkentten ayrı tutulamaz ve herhangi bir bölünme ve paylaşıma konu olamaz. Önerilen sınır hattı, ilgili halkları çok büyük bir sefalete sürükler.

3. Konferans'ta, Doğu'nun barış ve huzurunu ciddi anlamda tehdit eden bir karar alınmıştır. Öncelikle, her iki sınırın Marmara kıyısında kesişmesi, deniz üzerinden kaçakçılık faaliyetlerini teşvik edecektir; bu da her iki hükümet ve halk arasında anlaşmazlık ve çatışmalara neden olacaktır. Dahası, bu şekilde sınırlandırılmış olan bir toprak, Yunan çetelerinin girişimleri için çok elverişli bir ortam hazırlayacak; hem bölgenin hem de Konstantinopolis'in huzuru açısından ciddi tehditlere yol açacaktır.

Boğazlarla ilgili rejim, Konstantinopolis'in bağımsız ve özgür bir milletin başkenti olmasını sağlayan tüm olasılıkları dışlamaktadır.

4. Trakya'nın yeni hat boyunca paylaşımı, Doğu'da anlaşmazlık yaratacaktır. Türkler, sürekli olarak şunu anımsayacaklardır: Edirne ve Trakya, onların kutsal mirasıdır ve er ya da geç bu toprakları yeniden fethetmeleri gerekir. Bu iki bölgenin komşuluğu da, "öç" fikrini tetikleyecektir. Cesaret kazanan Yunanlılar ise, Türklerin topraklarına göz dikmeye ve Konstantinopolis'i tehdit etmeye başlayacaklardır.

Nihayetinde, burada önerilen çözüm, insanlık ilkelerine aykırıdır. Trak-

ya'daki Helen hakimiyeti, Müslümanlara karşı uzun zamandır gösterilen gaddarlığın bir devamı olacaktır. Bu gaddarlıkla ilgili çarpıcı ayrıntıları daha sonra ortaya koyacağız.

Tüm bu gerekçeler çerçevesinde şunu görüyoruz ki, burada önerilen çözüm, Trakya'nın hoyratça parçalanması anlamına gelir; barışın tesisi ve hakadaletin zaferi açısından arzu edilen şekilde Doğu sorununu çözmeyecektir. Barış konferansında alınan kararlar, muharipleri tatmin edip sakinleştiremeyecek; bölünen parçalar ise, kimsenin işine yaramayacaktır. Milliyetler ilkesi göz ardı edilecek ve ekonomik yaşantı tamamen duracaktır.

Trakya'nın Greklere verilmesini meşrulaştırmak için ortaya atışan gerekçeleri çürütmenin pek bir anlamı yok; zaten bu gerekçeler temelsiz olduklarını kendiliğinden ortaya koyuyorlar.

Aslında, iddia edilen şu ki, Greklerin Müttefikler'in davasına verdikleri destek ödüllendirilmeli. Peki, ama bunun bedelini niçin Türkler çeksin? Bir başka devleti ödüllendirmek gibi bir nedenden dolayı masum bir halkın köleleştirilmesi, hangi hukuk ilkesiyle bağdaşır? Böylesi bir girişim, Orta Çağ'da kabul görürdü belki; ama medeniyet çağı açısından bir "leke"yle eşdeğer.

Trakya'nın işgali ve Helen mercileri tarafından bu toprakların idaresinin onlar açısından hukukla bağdaştığı iddiasına ilişkin olarak da, bu yönetimin Müslümanlar'a yönelik dayanılmaz girişimlerde bulunduğunu anımsamak gerekir. Grekler, Trakya'da öyle bir baskı rejimi kurmuşlardır ki, ileride bunun ayrıntılarını vermeyi bir ödev biliyoruz.

7. Siyasi Endişeler:

Trakya'daki mevcut durum, Yakın Doğu'daki siyasi durumu çok yakından etkiliyor. Bu toprakların Grekler tarafından işgali, Balkanlarda çok büyük bir heyecan yaratmıştı. Yarımadadaki bazı devletler, bir yandan Yunanistan'ın ölçüsüz şekilde yayılmasından ve Atinalı yöneticilerin emperyalist düşüncelerinden dolayı endişe duyarken, bir yandan da denize serbest erişim imkanından yoksun kalmışlardı. Milli talepleri arasında denizlere serbest erişimi de koyan Bulgaristan'ın durumu bu şekilde. Ve, bu durum, Balkanlarda büyük bir rahatsızlığa neden oldu ve bu rahatsızlığın uzun vadede büyük sürprizlere yol açması beklenebilir.

Balkanlardaki bu yaklaşımdan bir sonuç çıkaracak durumda değiliz; ancak şu durum bile, Trakya meselesinin tarafsız bir incelemesini gerektiriyor.
İşte, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin savunduğu tez lehine görüşler bu

şekilde ifade edilebilir. Trakya Türk Komitesi ise, medeni dünyanın gözleri önünde, bu tezi sürekli savunmaya devam ediyor.

Şimdi, Greklerin ortaya attığı iddiaları ve onlara ilhak edilen bir ülkeyi yönetme biçimlerini ele alalım.

Etnik veya kültürel sorunla ilgili olarak, doğruluğundan ve sadakatinden emin olduğumuz eski bölümlere atıfta bulunacağız; ancak elimizdeki verilerin aşırı yanlı veya ihtiyat gerektiren nitelikte olduğunu fark eder isek, en şüphecileri bile ikna edebilecek bir tedbir önereceğiz ve bu tedbir de, sorunun farklı boyutlarını ele almak ve nüfusun gerçek yoğunluğu ve Trakya'nın etnik özelliklerine dair hakikati ortaya çıkarmak üzere bir soruşturma heyetini sahaya yollamak olacaktır. Benzer bir soruşturma, 1921 yılı Ocak ayında toplanan Londra Konferansı'nda önerilmişti. Burada bulunan Türk temsilciler, bu öneriye derhal onay vermişler; ancak herkesin şaşkın bakışları altında Yunan delegeler, bu adil ve pratik çözümü aniden reddetmişlerdi. O zamana değin Trakya üzerinde tartışılmaz etnik hakları olduğunu iddia edenler, iddialarının gerçekliğinin sorgulanmasını sürekli engelleyenler hep Grekler olmuştu.

Peki, Yunanlıların haklarının dayanıksızlığına dair başka kanıt aramaya gerek var mı? Tarafsız komisyonun yürüttüğü bir anket, bu konuda yürütülen yanlış propagandalara dayanan hataları, fikirleri yok edebilir; Greklerin sözümona etnik çoğunluğuna ilişkin iddiaları yerinde gözlemleyebilir; bu fırsatla, buradaki çoğunluğun gerçek duygularını öğrenebilir ve sonuçta bir buçuk yıllık işgalin yarattığı sonuçları tespit edebilir. Böylelikle, Trakya'daki Yunan hükümetinin uygulamalarına dair doğru bir fikir elde edilmiş olur.

Atinalı politikacılar, arada sırada, Helen ordularının Doğu'da üstlendiği "medenileştirme" misyonundan söz ediyorlar. Ancak, bu medenileştirme misyonu, kan dolu suç ve gaddarlık eşliğinde yürütülmüştür. Smirna ve Edirne... İşte, Helenlerin medenileştirme misyonunun iki örneği. Bu iki kent, düşünen ve hisseden her Müslüman'ın kalbinde kanayan bir yara olarak kalacaktır. Simirna'daki Greklerin hareketleri ve yaşananlar, bu konuda açılan soruşturmanın malzemesini oluşturuyor ve bu soruşturmada, Helen askerlerinin ve onların galeyanına gelen Yunan halkının sorumluluğu resmi olarak da kabul edildi. Komisyon, sonuç olarak, Helen birliklerinin bu toprakları ivedilikle boşaltması hükmüne vardı.

Öte yandan, Müslümanlar üzerinde işlenen mezalim, basın tarafından da tespit edildi. Tüm bu yaşananlar, tarihin alanına giriyor. Grekler, Smirna'da ve Anadolu'da yaptıklarının aynısını Trakya'da da yaptılar ve bu bölgenin yabancıların soruşturmalarından muaf tutulduğu gerçeğinden hareketle, mezalimlerini daha şiddetli biçimde gerçekleştirdiler. Trakya'daki Türk Komite-

si, işlenen suçları birçok kez ortaya çıkardı; Trakyalı Müslümanlar üzerinde işlenen suçlara dair onlarca dosya ve arşiv bulunuyor. Ancak, ne tuhaftır ki, İhtilaf Güçleri, her daim Grekler karşısında zayıf durmuşlar; onların yaptıklarını görmezden gelmişler; kurbanların çığlıklarını işitmemek için kulaklarını tıkamışlardır.

Bu vesile ile, Trakya nüfusunun Grek hükümetinin elinden çektiği mezalimi kısaca ve hızlı bir şekilde anlatmak isteriz. Yüksek Milletler Cemiyeti'nin bizim sesimizi duyacağına eminiz. Trakya Müslümanları'nın durumu karşısında son derece heyecanlanacak ve bu zavallıların kaderiyle ilgilenmek üzere ipleri eline alacaktır.

Trakya'da yaşayan Greklerin "marifetleri", birliklerinin Edirne üzerine yürümesinden önce başlar. Ateşkesin ertesi günü, Trakya'yı aşan demiryolunun muhafazasını bir Helen taburuna emanet etme fikri doğmuştu. Bu tuhaf muhafızlar ise, bölgede huzursuzluk yaratmışlar ve kendi halinde oturan savunmasız Müslümanları katletmişlerdir. Bu taburun yaptıklarına ise göz yumuldu. Tabur görevlileri, Hıristiyanları silahlandırdılar ve mangalar oluşturdular. Yedi aylık süre içinde bu taburdaki erkekler ve Grek yerleşimciler, onların galeyanına gelip, 1200 Türk'ü katlettiler; kadınlara ve genç kızlara kötü muamelede bulundular.

Böylesi bir başlangıç, işgalin halk üzerinde ne denli dehşetengiz etkiler doğurduğunu gösteriyor. Edirne'nin işgalinin ardından, işgalciler, katliamlarına dur durak bilmeden devam ettiler; Müslümanları zalimce öldürdüler; etrafı yağmaladılar. Kadınlar ve çocuklar, bu süreçten olumsuz etkilendi; ülkelerini sevmekten başka suç işlememiş Türk eşrafı, incir çekirdeğini doldurmayan nedenlerle hapsedildi. Bunların büyük bölümü sürgüne gönderildi; kimileri işkenceden geçti; kimileri de infaz edildi. Talihsiz olanların üzerine benzin dökülüp yakıldı.

Bu noktada, Venizelos ve Konstantin Hükümeti'nin kayda değer bir rekabet içinde olduğunu belirtmekte yarar var. *Çünkü, tüm bunlar, Müslüman unsuru yok etmek, onu memleketini terk etmeye zorlamak, böylelikle de Yunan hükümetinin dışarıdan (özellikle de Kafkaslardan) güruh halinde getirdiği Greklere (Rumlara) yer açmak, onları öldürülen veya kaçmaya zorlanan Türklerin evlerine yerleştirmek amaçlarıyla uygulanan, bilinçli bir politikanın, bir sistemin ürünüydü.*

Bu politika, sistematik biçimde uygulanmıştır. Hükümet, bu vesile ile, Trakya'daki Yunan unsurunu Türk çoğunluk aleyhine güçlendirmek istemiştir. Bu zamana değin 70.000'den fazla Kafkas kökenli Grek, Trakya'ya yerleştirilmiştir.

Kendilerine reva görülen bu korkunç kadere daha fazla tahammül edeme-

yen binlerce Müslüman ise, evlerini barklarını terk edip, güruhlar halinde Türkiye'ye göçmüşler veya Bulgaristan'a sığınmışlardır. Ve, bu şekilde de devam etmişti.

Daha önce işlenen kötülüklere ek olarak son dönemlerde başka şeyler de yaşandı. İlişikte yer alan listeyi Yüksek Meclis'in dikkatlerine sunuyoruz. Söz konusu listede, sadece Eylül ayında Yunanlıların işlediği mezalime ilişkin bilgiler mevcut. İnanıyoruz ki, bu liste, Edirne halkının çektiği kötülükler hakkında bir fikir verecektir.

Kısacası, zamanında Doğu Avrupa'nın en müreffeh bölgelerinden biri olan Trakya, şimdilerde perişan durumda. Köyler yakılmış, yağmalanmış; Müslümanlar katledilmiş ve işkenceye uğratılmış; kitleler halinde tutuklamalar, sürgünler, işkenceler söz konusu. Ekonomik yaşam tamamen durmuş durumda; Müslüman nüfusun büyük bölümü göç etmiş; diğer bölümü ise, katliamdan kaçmak için soluğu dağ ve ormanlarda almış. İşte, Trakya'da "Helenlerin medenileştirme uygulamaları"yla geçen iki yılın bilançosu...

Şunu bir kez daha belirtmek istiyoruz ki; Trakya'da Helen yetkililerin uyguladıkları yönetim şekli, Türklerin kökünün kazınması veya bu topraklardan uzaklaştırılmalarına yönelik bir politika ile eşdeğer ve bu politika, Yunan unsuru lehine işliyor.

Aslında, Helen yetkililerin özellikle Kafkaslardan getirdiği ve Trakya'ya yabancı Grekler, katledilen veya ülkeyi terk etmek zorunda bırakılan Türklerin evlerine yerleştirildiler. Evler, çiftlikler, sürü hayvanları, tohumlar ve Türklere ait diğer eşyalar, yeni gelen Greklere verildi. Meşru sahipleri, bu topraklardan sürülmek zorunda kaldılar ve ya Türkiye'de ya da Bulgaristan'da acınası bir hayat yaşadılar.

Trakya Türkleri üzerinde Grek mercilerinin yaptıkları kötü muamele, Cenevre'deki Kızıl Haç'ı da o kadar üzdü ki, Konstantinopolis'teki temsilcisini, başkentteki göçmenler arasında bir anket yürütmekle görevlendirdi. Anketin sonucu ise, oldukça açıklayıcıdır: Kızıl Haç yetkilileri, Trakya Türkleri'nin çektikleri acı hakkında son derece doğru bir karara varmışlardır.

SONUÇ:

Tüm bu anlatılanlar temelinde şu sonuca varılabilir: Trakya'nın Grekler tarafından işgali, bir milletin yaşamına yapılmış en ciddi saldırıdır. Bu işgal, aynı zamanda insanlık ve medeniyet için de bir utanç kaynağıdır.

Greklerin Trakya üzerinde herhangi bir hakları yoktur. Üstelik, korkunç davranışları nedeniyle Helen mercileri, halkın nefretini üzerine çekmiştir ve esasen Türklere ait olan bu topraklardaki seyahatlerini artık daha fazla uzat-

mamaları gerekir. Artık, bu toprakları en yakın zamanda terk etmelidirler; çünkü geç kalınan her dakika, savunmasız insanların öldürülmesi ve memleketin harap edilmesi sonucunu doğuruyor.

Halkın oylarıyla yasalara uygun şekilde seçilmiş olan ve buradaki çoğunluğun duygu ve düşüncelerini temsil eden Trakya'daki Türk Komitesi şunu özellikle belirtmek ister ki; Trakya Türkleri'nin, parçasını oluşturdukları büyük Türk ailesine yeniden kavuşmaktan başka bir niyeti yoktur. Türk hakimiyeti dışındaki diğer her türlü egemenlik iddialarını reddetmektedir.

Komite, Milletler Cemiyeti'nin söz konusu edilen tüm argümanları dikkatle incelemesini ve Yüksek Meclisi bu konuda aydınlatmasını rica etmektedir. Ayrıca, Konsey'in Trakya'ya bir soruşturma heyeti göndermesini ve bu heyet aracılığıyla, etnik ve kültürel sorunlara dair hakikatin yerinde gözlemlenmesini, bu vesile ile bölgedeki çoğunluğun gerçek taleplerinin ortaya çıkarılmasını da diliyoruz.

Komite'nin umudu, Milletler Cemiyeti'nin daha önceki benzer olaylara ve Arnavutluk'a tarafsız üyelerden oluşan bir komisyon gönderilmesine dair 3 Ekim 1921 tarihli Karar'ına atfen, Trakya için de benzeri bir karar alması ve bu komisyonun, tespitler ışığında hak ve adalet temelinde bir karar vermesi yönündedir.

Şunu da özellikle eklemek isteriz ki, gönderilecek komisyonun bir yarar sağlaması, ancak yerel halka fikrini baskı altında kalmaksızın açıklama araçlarının verilmesiyle mümkündür. Misyonun görevini gereğince yerine getirmesi için zorunlu olan bu ifade özgürlüğünün, ancak, bölgedeki Greklerin önceden bölgeden çıkarılmasıyla mümkün olacağına inanıyoruz. Bu, emin ve güvenilir bir sonuç elde edilmesinin yegane yoludur.

Çağrımızı tarafsız incelemesine tabi tutup, komisyonla ilişkin yaklaşımımızı göz önünde tutmasını rica ettiğimiz Milletler Cemiyeti, Avrupa'nın en ilginç sorunlarından birinin çözümüne bu vesile ile katkıda bulunacak; böylelikle buradaki halkın kendisine minnettar kalmasını sağlayacaktır.

Bu talebimizin sonuçlarını en yakın zamanda görmek dileğiyle, Trakya Türk Komitesi olarak, Milletler Cemiyeti'nin Yüksek Meclisi'nde yer alan herkese müteşekkir olduğumuzu belirtir; Sayın Başkan'a saygılarımızı iletiriz.

Trakya Komitesi Delegeleri adına,

10 Nisan 1922

İMZA

EK:

TRAKYA'DA GREKLERİN (YUNANLILAR) İŞLEDİĞİ MEZALİM (1921 yılı Eylül ayına ait olaylar)

Kırk-Kilisse (Kırklareli) Bölgesi;

Türklerin köyleri yıkıldı. Yıkılan köy isimleri şu şekilde:

Megalingos (Mihalangoz -Yeşilce)-Ichikahor (Işıkahır), Kokajaz (Kofçaz), Burgosdjik (Burgazcık), Bey Mahalle, Tchaglayik (Çağlayık)-Karabağlı (Karaabalar), Sazara (Çukurpınar).

Bu köylerde yaşayanlar ormanlara kaçtılar; erkek nüfusun büyük bölümü katledildi. Kocatarla köyünün tüm erkekleri silahla taradı. Grekler (Yunanlar) tarafından öldürülen Müslümanların çığlıkları, sınırdaki Bulgar kasabası Tchirnovadjik (Tırnovacık-Küçük Tırnova) ten işitildi.

Cerei-Cjedid (Dere-i Cedid) kasabasından Şerif Efendi, Kirk Kilise (Kırklareli) jandarma bölüğü başındaki kişinin emriyle, iki arkadaşı tarafından öldürüldü.

Bey Pınar köyünden Kanber Oğlu Hasan da, Grek köylüler tarafından öldürüldü.

İşte, Sazara köyünde öldürülenlerin isimleri şu şekilde:

Osman Ağa ve karısı; Süleyman; Topal Mustafa; Palabıyık Oğlu Ahmed; Kazım; Hasan Çavuş, Mehmet Oğlu Hassan, Kurt Şakir, Mula Mustafa Receb, Rıza, Bekir, Ali Osman Oğlu Süleyman, Hüseyin Oğlu Mustafa, Hacı Oğlu Ahmed.

Yukarıdaki liste, sadece isimleri ortaya çıkarilmış kurbanlardan müteşekkil. Henüz kimlikleri tespit edilemeyen çok fazla kişi mevcut. Kırk Kilise'de yaşayan Müslümanlar, evlerini barklarını terk edip, Bulgaristan'a sığınıyorlar.

Uzun-Köprü Bölgesi:

Kadı-Kariye köyünden Osman Efendi'nin yolu kesilip kendisi dövüldü; hayvan sürüleri ve parası gaspedildi. Derviş Ağa, Hüseyin Çavuş ve eşraftan 15 kişi hapse atıldı; dövüldü; evleri basıldı; malları gaspedildi.

Babaeski Bölgesi:

Tchengelli (Çengelli) köyünden Said Ağa hapse atıldı; dövüldü. Burunaiz Mahmud, Yusuf ve Mehmet Murat Ağalar, korkunç işkencelere maruz bırakıldı; tüm malları gaspedildi; evleri basıldı. Mandra'dan kırk kadar köylü, günler boyu falakadan geçirildi.

Çorbacı'dan Zeynel Ağa, işkence gördü; malları gaspedildi. Sultan Şah köyünden Beyoğlu Hacı Ağa ve Kala Büyük'ten Hacı Hüseyin dövüldü ve yaralandı. Akardere ve Karabayır köyleri, Grek askerler tarafından basıldı; korkunç muamelelerde bulunuldu; her iki köyün kadınları, çareyi Edirne'ye sığınmakta buldu. Tüm bu kadınların üzerinde, gördükleri şiddetin izi fark ediliyor; çoğu, ciddi biçimde yaralanmış. Her iki köyün erkekleri, tamamen ortadan kaldırılmış. Mandra'dan Cemal Efendi ve yoldaşları, öldüresiye dövülmüş. Karrandja köyü sakinleri falakaya yatırılmış; birçoğu can vermiş.

Çerkez Musselim köyünden beş adam ve kadınlar, falaka sırasında ölmüşler.

Karaburun'da, beş köy sakini öldürülmüş; aynı köyden altı kadının eli kolu bağlanmış ve bu talihsiz kadınların üzerinde Grek askerleri sigara söndürmüşler. Tüm bu kadınlar, korkunç acılara gark olup can vermişler. Kuleli köyünden Emin Ağa'nın karısı, Grekler tarafından kaçırılmış ve korkunç muamelelere maruz kalmış.

Müslüman köylerdeki erkekler, topluluklar halinde tutuklanmış; ormana götürülüp oralarda öldürülmüş.

Kadınlar, genç kızlar tecavüze ve kötü muameleye maruz kalmışlar; yüz binlerce Müslüman erkeğin namusu ve canı, eylemlerinde durdurak bilmeyen Grek askerlerin insafına kalmış.

Hapishaneler, sebepsiz yere tutuklanmış Müslüman eşrafla dolup taşıyor. Bunlardan çoğu, gördükleri kötü muameleler sonucunda ölüyorlar. Örneğin, Rodosto'lu Mehmed Efendi gördüğü işkenceye dayanamayıp, can vermiş.

KURBANLARIN & TANIKLARIN ANLATTIKLARI:

Edirne:

- İşgal sırasında Müslüman halk kötü muameleye maruz kaldı; işkence gördü. Grek askerler, Müslümanların evlerine girip kadınlara hakaretler ettiler.

- Askeri yetkililer, işkence yaptılar ve silah arama bahanesi altında Müslüman ahaliden haraç kestiler.

- Demir Ali'nin hamile eşi, gördüğü işkenceler sonucu öldü.

- Moralı 3 Türk kadın (isimleri kayıtlıdır), Grek askerler tarafından kaçırılıp kötü muamelelere maruz kaldılar.

- Jandarmalar üzerime ateş etti ve böbreklerimden yaraladı. (A....'nın anlattıkları)

- Çerkez Musselim'de yaşayan yedi kişi işkence gördü ve dövüldü. Dayaktan dolayı öldüler.

- Sofilu'da (Sofulu) yaşayan Müslüman halk işkence gördü ve dövüldü.

- Grek jandarmalar, Hamza Pehlivan'ın gözlerini oydular.

- Mandra mahallesinden Cemal, Mahmud Murad, Süleyman ve Ferid, köy meydanına getirildiler ve jandarmalar tarafından korkunç bir falakaya maruz bırakıldılar. Hepsi, işkence sonucu can verdi.

- Grekler, Tchaglayık köyünden (Kırklareli yöresi, Doğu Trakya) on genç kızın zorla ırzına geçtiler. Şerif Efendi, Mehmed Ağa ve Nusreddin, askerler tarafından alınıp öldürüldü.

- Bir Grek müfreze, Kensse Oğlu Ali'nin evine zorla girip, eşini ve onu öldürdü; evini yağmaladı.

- Mandrıca'dan Mehmet Ağa, Grekler tarafından öldürüldü. Grek askerler, Hasan Pehlivan'ı çarmıha gerdiler; zavallının üzerine benzin döktüler ve onu diri diri yaktılar.

- Grek jandarmalar, zorla Ahmed Ağa'nın evine girdiler; onun ve eşi Ayşe'nin zerine ateş açtılar; tüm parasını aldılar.

- Hapishaneler, Türk mahkumlarla dolup taştı; büyük bölümü geçirdiği sarsıntıdan dolayı öldü.

- Nureddin Efendi, jandarmalar tarafından öldürüldü.

- Grek jandarmaların kendisinden yüksek bir fidye istedikleri İzzet Ağa'nın oğlu, ayaklarından havaya asıldı; başının üzerinde ateş yakıldı. İzzet Ağa'nın diğer kızı ise, dörtnala koşan bir atın kuyruğuna bağlandı.

- Müslüman köylüler, Hıristiyanlar tarafından türlü angaryalara maruz bırakıldılar; Kafkasya'dan getirilen Greklerin tarlalarını sürmek, biçmekle

görevlendirildiler.

- Vise'de (Vize) yaşayan tahsildar Hüseyin Efendi, Grekler tarafından işkence gördü ve öldürüldü. On bir yaşındaki küçük kızının ırzına geçildi.

FARKLI OLAYLAR

Grekler, Doğu Trakya'nın Akveren köyünde Müslüman köylülerin tüm tohum hasadını aldılar ve bunları Kafkaslardan getirilen Greklere verdiler. Öyle ki, Türkler, bu yüzden tarlalarını ekemediler ve sefil oldular.

Doğu Trakya'daki Rumbeyli (İslambeyli) köyünde, Grek yetkililer, Müslümanlara ait olan tüm topraklara el koydular ve onları Kafkaslardan getirilen Greklere verdiler.

Jandarma güçleri, Midya'daki (Kıyıköy) altı Müslüman erkeği alıp, Demir Köy'e götürdüler. Yol boyunca Albay Lalotti, altısını da Karacadağ köyü ormanının yakınlarında öldürdü.

Grek yetkililer, İsraillilere (Musevilere) de kötü davrandılar. Lüleburgaz yakınlarında tüccarlık yapan Jaeo ve Behar vakaları bu anlamda anımsanabilir. Bu kişiler işkenceye uğradılar; dövüldüler ve hapse atıldılar.

Kırk Kilise bölgesindeki Müslüman köylüler, her gün Grek yetkililerden işkence gördüler; üzerlerinde silah arama bahanesiyle, evlere zorla giren bu yetkililer, kadınlara kötü muamelede bulundular ve evdeki eşyalara el koydular. Birçok vakada, köylüler tutuklandı; elleri kolları sımsıkı bağlandı; askerlerden korkunç bir dayak yemek üzere kışlalara götürüldü.

BU OLAYLARDA MARUZİYETLERİNİ AKTARAN KİŞİLERİN İSİMLERİ VE ADRESLERİ KAYITLI OLUP; İSTENİLDİĞİNDE TEMİN EDİLEBİLİR.

Dr. M...'nin Raporu

1. Kırk Kilise bölgesinde Osmancık köyünden Mehmet oğlu Hüseyin, 27 Ağustos 1921 tarihinde Grek askerleri tarafından jenital organlarına benzin dökülerek canlı canlı yakıldı.

2. 29 Ağustos 1921 tarihinde, Deve Çittak köyünden (Kırk Kilise) Hasan oğlu Mehmet ve Mustafa oğlu Ali, Helen (Yunan) yetkililerinin uyguladığı falaka sonucunda öldü.

3. 2 Eylül 1921 tarihinde, Serara oğlu Mustafa, Mehmet oğlu Hakkı ve Abdullah oğlu Ahmed, Grek devriye güçleri tarafından yakalanıp bilinmeyen bir yere götürüldüler; bir daha da geri dönmediler.

4. Bayramdere'nin muhtarı İsmail Ağa, Kırk Kilise'nin ana meydanında öldüresiye dövüldü.

5. Seray'de (Saray), Veli Kadir, Ali Donadji ve Kadan Ali, Kırk Kilise hakimi önüne çıkarıldılar ve kendilerine belirsiz bir suç atfedildikten sonra falaka cezasına çarptırıldılar. Zavallıların gerçekleştirmedikleri bir suçtan dolayı hüküm giymeyi reddetmeleri üzerine, hakim, onları tarlaya gönderdi; kendi mezarlarını kendi elleriyle kazdırdı ve içlerinden birinin üzerine yaylım ateşi açtırıp diğerlerinin gözünü korkuttu. Tüm bunlardan tatmin olmayan hakim, onları yeniden falakaya yatırdı ve dayak sabaha dek sürdü.

6. Derviş Ağa'nın oğlu Hüseyin Ağa, ki kendisi Seray'ın zengin eşrafındandır, Karamehmed köyünde konuşlanmış muhafız birliğine götürüldü ve burada, bir ineği çalmakla suçlandı. Bunun üzerine korkunç bir dayak yedi. Canını, bizzat onbaşının eline yüklü miktarda para vererek kurtardı. Bu kişinin tıbbi tetkiklerini bizzat ben gerçekleştirdim.

7. Ormana odun bulmak üzere giden Lüleburgaz'lı beş Müslüman'ın yolları, yarı yolda Grek askerler tarafından kesildi; içlerinden dördünü boğdular; diğeri kaçarak canını kurtardı. Askerler üzerine ateş açıp onu yaraladılar. Zavallı, yaralanmasına rağmen katillerin elinden kurtulmayı başardı. Zar zor

Seray'a kadar gelip sığındı; burada kendisine gerekli tıbbi müdahaleyi gerçekleştirdim.

Tüm bunlar, Greklerin Müslümanlar üzerine uyguladığı bir yok etme politikasının aşamalarıdır.

Siyasi suçlamalardan dolayı Grek Savaş Mahkemesi tarafından ölüme mahkum edilen Lüleburgazlı Müslüman eşraf

Bu kişiler, ülkelerinin bağımsızlığı için çalışmakla suçlanmışlardır.

EYÜP EFENDİ; Lüleburgaz Müftüsü
MAHMUD BEY; Emekli albay
MURAD BEY; Eşraf'tan
ALİ EFENDİ; Vergi tahsildarı
HÜSEYİN BEY; Emekli binbaşı
ŞEVKİ BEY; Emekli binbaşı
HASAN AĞA'NIN OĞLU MEHMED AĞA; Eşraf'tan
HAFIZ AHMED EFENDİ; Kasa memuru;
ARİF AĞA; Arkaköylü eşrafı

Kurbanların & Tanıkların Anlattıkları:

KIRK KİLİSE (Kırklareli - Doğu Trakya):

Mandra köyünden Cemal ve Ferid, falaka yüzünden öldüler.

Tchirmen (Çirmen) köyünden Kara Mahmud oğlu Mehmet, Greklerin uyguladıkları işkence sonucu sakatlandılar.

Grek jandarmalar, Kuzu Yordaghi köyünden Burunsuz Hasan'ın karısına hakaret ettiler.

Yukarıda anlatılan ve Orta Çağ'ın yaşattığı korkuları yeniden gündeme getiren olay, Mahmut'un da kuzeni olan Mehmet oğlu Osman tarafından teyit edilmiştir. Kendisi, şunu da ekliyor: Jandarmalar, işkence sırasında kurbanın etrafında yuvarlak olup dans etmişler.

Aynı kişinin aktardığına göre, Osmancık köyünden Hoca'nın oğlu Hasan ve Hasan Pehlivan da işkence görüp öldürüldüler. Jandarmalar, aynı zamanda erkek kardeşi Chahab'ı (Şahap) öldürdüler; yetkililer tüm mallarına el koydu.

X kişinin aktardığına göre, Helen yetkililer, kuzularına el koymuşlar ve 500 lirasını almışlar.

Serai'da (Saray), Grekler, Süleyman'ın oğluna işkence yapmışlar ve mallarını elinden almışlar. Kendisi canını zor kurtarıp Türkiye'ye (İstanbula) sığınmış.

Ateşkesin ertesi gün Trakya'nın demiryolu boyunca konaklamaya başlayan Helen askerleri, Kum Oçağı'ndan Mustafa'yı öldürmüşler; Saruhanlı denen yerde Tatarlar köyünden Motok Süleyman'ı boğazlamışlar; Lüleburgaz'dan Rıfat Bey'in kızını ve Hayri Bey'i öldürmüşler. Aynı şekilde, Taşlı'dan Hoca Mehmet Efendi ve Hoca Ali Efendi de, Karaağaç ve Taşlı Köyü arasındaki Grek askerler tarafından öldürülmüş.

Grekler, onun erkek kardeşini öldürdüler ve cesedini son derece korkunç biçimde Kırk Kilise'ye getirdiler; oradan da Atina'ya. Akıbeti bilinmiyor. (A....'nın aktardıklarına göre)

Demir Köy'ün Müslüman nüfusu işkence gördü. Mihalongos'tan (Yeşilce) Recep Ağa, ayaklarından asıldı; üzerinde ateş söndürüldü. İşkence sonucu öldü. Aynı köyden beş Türk kadın da ağaçlara asıldı; etraflarında ateş yakıldı ve öldüler. Bunar Hisar'dan (Pınarhisar) iki kız, zorla kaçırılıp muhafız birliğine getirildiler ve ırzlarına geçildi. (bu zavallı kızların isimleri kayıtlıdır)

Trakya Grekleri (Rumları) Tarafından İşlenen Vahşet Örnekleri (1922 Yılı Mart – Nisan Aylarında Ortaya Çıkarılan Olaylar):

I. Mart ayında, Grek askerlerden oluşan bir çete, Malkara'ya bağlı Peşman (Pişman) köyüne geldiler; zorla eşraftan Ali Efendi'nin evine girdiler; 900 kağıt parasını, 500 altınını ve 8000 drahmisini aldılar; ardından onu, karısını ve bir oğlunu başlarını keserek öldürdüler; diğer iki oğlunu da ciddi biçimde yaraladılar.

II. Grekler, Omer'in oğlu Osman'ı, Yusuf'un oğlu Arif'i, Yusuf'un oğlu Aziz'i ve Mustafa'nın oğlu Emanullah'ı öldürdüler. Bu kişiler, Midya ve ismi bilinmeyen bir başka köy kökenlidir. Bu zavallı kişiler, Midya (Kıyıköy) mahallesinden alındılar ve Demir Köy'e götürülmeleri gerekiyordu.

(Bu suç, bir sene önce Nisan ayında gerçekleşti; ancak Komite'nin bu olaydan haberi ancak kısa süre önce oldu)

III. 15 Nisan günü, Ahmedçeli'li Mehmet Ağa, Kırk Kilise'de garın yakınlarında bulunan tarlasını sürüyordu. Oradan geçen iki Grek asker, bu zavallıyı silahlarının hedefi haline getirdiler ve üzerine ateş açtılar. Kurbanın oğlu, ölümden zor kurtuldu.

IV. Rodosto'da (Tekirdağ) yaşayan Cemal Bey Necmettin, 20 Nisan günü

mahkeme tarafından üç yıllık hapse mahkum edildi; suçu da Konstantinopolis'te (İstanbul) basılan Türkçe bir gazeteyi okumaktı.

V. Rodosto'lu (Tekirdağlu) Vassif'in oğlu İhsan Bey, herhangi bir gerekçe olmaksızın Edirne'ye sürgüne gönderildi.

VI. Osmanlı Parlamentosu'ndaki eski Rodosto milletvekili Adil Bey, 15 Nisan günü tutuklandı ve Yunanistan'a sürüldü. 60 yaşındaki Adil Bey, Trakya'da eşraftan çok tanınmış biriydi.

VII. 15 Nisan günü, Rodosto eşrafından Emin Bey tutuklandı; kendisine hakaret edildi ve Greklerden dayak yedi. Emin'e yaptıkları işkenceden tatmin olmayan Grekler, onu başka bir yere sürmek istediler ve ta Muradlı'ya kadar gönderdiler. En sonunda da peşini bıraktılar.

VIII. Mahramanlı'lı Ömer Bey, belirsiz ve tanımlanmayan bir suçtan dolayı ölüme mahkum edildi.

IX. 1921 yılı Nisan ayı başında, Grek askerler, Rodosto'ya bağlı Generali köyüne girdiler. Buranın tanınmış isimlerinden Muhacir Ahmed, karısı, kızı ve torunu boğularak öldürüldü. Kurbanın ailesinden geriye iki kişi iki çocuk kaldı geriye. Bu korkunç suç, köy halkı tarafından Grek yetkililere yüklendi. Grekler, Müslüman köylerde yaşayanları öldürerek, onlara işkence yaparak ve onları angaryalara mahkum ederek, bu kişilerin buralardan kaçıp gitmelerini, köylerini terk etmelerini sağlamaya çabaladı. Trakya'nın kentleri ve mahalleleri, buraya sığınan köylülerle doludur; keza artık köylerinde yaşanmaz olmuştur. Sadece Tekirdağ bölgesinde (Rodosto), altmış Türk köyü boşaltıldı; köyde tek bir yaşayan dahi kalmadı. Kentlere sığınan zavallı insanlar, tamamen yoksunluklar içinde yaşamlarını sürdürmeye çabaladılar; açlığa mahkum oldular.

Not: M. Şükrü Güzel arşivi, Fransızca bu dokümanı Türkçe'ye Menekşe Tokyay çevirdi.

BELGELER VE TIPKI BASIMLAR

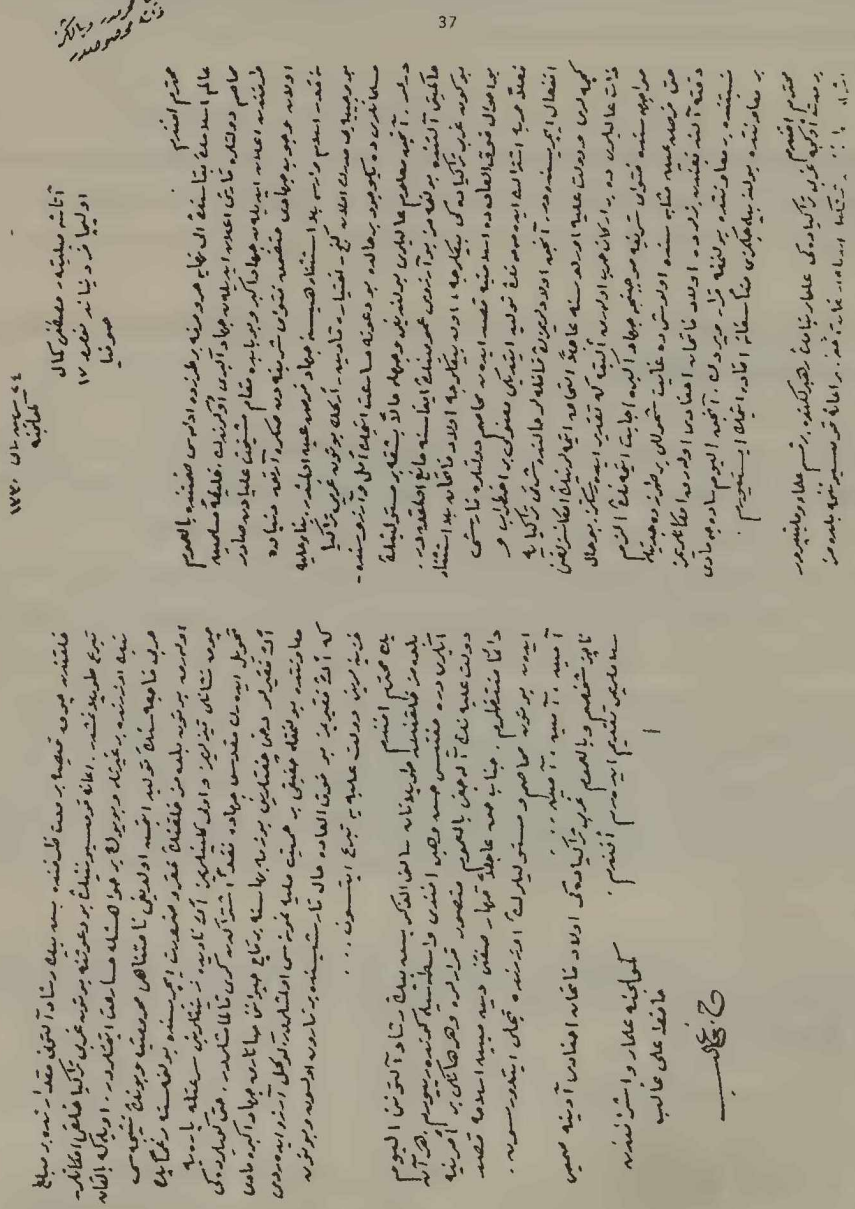

Hafız Ali Galip'in Sofya Büyükelçiliğimizde Askeri Ateşe olan Mustafa Kemal Bey'e (Paşa) yazdığı mektup

Adresse Télégraphique : INTERCROIX-ROUGE
Téléphone : STAND 13-05

COMITÉ INTERNATIONAL
DE LA
CROIX-ROUGE

Compte Chèques I. 928

Rappeler dans Réponse

GENÈVE, le 20 mai 1922
1, Promenade du Pin

Monsieur Philip Baker
c/o. Secrétariat de la Société des Nations
GENEVE

Thrace

Cher Monsieur Baker,

Ci-joint une documentation destinée à la Société des Nations qui nous parvient pour elle par l'entremise de notre délégué à Constantinople, M. Burnier.

Veuillez, je vous prie, nous en accuser réceptio et me croire

Votre bien dévoué

Secrétaire du CICR
(Raymond Schlemmer)

Annexes

SOCIÉTÉ des NATIONS
Commissariat pour les Secours aux Russes
Section de Constantinople.

Osman Bey
Iwikié Djadessi 62

LEAGUE of NATIONS
High Commission for Russian Relief
Constantinople Section.

No 866

Constantinople le II mai 1922.

Au Comité International de la Croix-Rouge

Geneve.

Le Comité de la Thrace, dont je vous ai déja parlé à maintes reprises vient de me transmettre un rapport complet sur la situation de la Thrace et les voeux de ses habitants ainsi que des turcs en général.

En fait, ce document n'est pas adressé au C.I.C.R. mais bien à la S.d.N et c'est à cette adresse que Galib Bahtiar m'a chargé de l'expédier; cependant comme vous m'avez fait savoir que la question de Thrace vous intéressait particulièrement et que Monsieur Cramer l'étudiait avec intérêt, je vous prie d'en prendre connaissance et de faire auprès du Secretariat Général de la S.d.N toutes les démarches nécessaires pour que les personnalités qui pourraient y faire donner suite en aient connaissance.

D'autre part vous trouverez dans ce document et ses annexes des données utiles pour le matériel de propagande dont vous avez besoin pour votre appel mondial en faveur des musulmans de Thrace et d'Anatolie.

Je vous serais reconnaissant de m'accuser reception de cette lettre et de me tenir exactement au courant de tout ce que vous ferez pour faire aboutir ces revendications auprès du Conseil de la S.d.N.

P. Burnier

COMITÉ DE LA THRACE

Constantinople le 30 Avril 1922

Monsieur le Président,

Le Comité Turc de la Thrace se permet d'attirer l'attention de la Société des Nations sur le cas de la Thrace, occupée iniquement par la Grèce, et sur la situation lamentable créée à la population du fait de l'application par le Gouvernement hellène d'une politique visant à l'anéantissement de l'élément turc qui y forme la majorité.

Le Comité, animé d'une profonde admiration envers l'œvre de la Société des Nations, a le ferme espoir que la Haute Assemblée, qui peut s'honorer à juste titre des sanctions qu'elle a decretées en vue du réglement de la paix et l'appaisement des peuples, voudra bien s'intéresser à la cause de cette malheureuse contrée et contribuer de la sorte à la solution du problème oriental dans le sens de la justice et du droit.

Monsieur le Président,

Il y-a un an & demi que la Thrace a été investie par les légions hellènes. Ainsi se consommait une des plus grandes iniquités que l'Histoire ait pu enrégistrer au cours des temps modernes, iniquité dont les suites ont été aussi funestes pour la population locale que pour la tranquilité du monde oriental.

Les Grandes Puissances de l'Entente qui avaient entrepris la noble tâche de faire cesser la guerre et rétablir l'entente et la concorde entre les nations ont gravement failli

A la Présidence
de la SOCIETE DES NATIONS.

1922

SOCIÉTÉ DES NATIONS. [redacted] LEAGUE OF NATIONS.

Classement. POLITICAL. R569

REGISTRY. Classement No. 11. Document No. [illegible] Dossier No. 9853

Expéditeur. Comité international de la Croix-Rouge.

Date. Genève 15 mai 1922.

Sujet. La Thrace.

Transmet, de la part du Comité de la Thrace, son rapport complet sur la situation de la Thrace et de ses habitants.

L'USAGE DE CET EMPLACEMENT EST RÉSERVÉ AU REGISTRY.	REMETTRE CE DOCUMENT À— (En premier lieu).	DATE.	REMETTRE CE DOCUMENT À— (En second lieu).	DATE
Réponses, &c. (Out Letter Book):— Mr. Schlemmer 29.5.22	1 Political Section ✓	23.5.22	Publication [illegible]	15.6
	Mr. Baker ✓	26.5.22	[illegible]	16.6.
	Mr. [illegible]	29.5.22		
	[illegible] Section ✓	1.6.22		
	Professor [illegible] ✓	2.6.22		
	Admin. Comm. Section	7.6.22		
Document précédent No. 18151.			Copies envoyées pour information préalable à:—	
Index A. Index B.				
Sommaire				
Imprimé.				
Distribution.				
Voir les dossiers:—				
Index C.				
A classer.				

à leur mission humanitaire en jetant, sans raison ni droit, sur les Turcs la plus féroce et la plus sanguinaire des invasions. Ce qui agrave cette conduite c'est le fait que les Turcs, aspirant sincèrement à la paix, avaient eu foi en la mission pacifique de l'Entente en la promesse d'une ère de fraternité succédant à l'horrible tuerie et avaient livré leurs armes, licencié leurs troupes, ce qui a fait qu'ils furent livrés sans défense à leurs ennemis. Smyrne d'abord et plus tard la Thrace furent occupés par les Grecs.

Tout a été dit pour Smyrne et le néant des prétentions hellènes sur cette contrée essentiellement turque, a été démontré par plus d'une célébrité de la pensée et du droit et notamment par l'éminent homme d'état et publiciste français, Mr. Raymond Poincarré.

On s'est moins occupé de la Thrace et à part les polémiques courageuses du grand organe français, le "Temps", peu de journaux en ont parlé. Mais ce qui a été dit pour Smyrne peut être invoqué au sujet de la Thrace ; car rien ne justifie et n'excuse son attribution à la Grèce.

La décision de la Grande Assemblée nationale de Turquie, décision formulée et proclamée dans le Pacte National et faisant rentrer la Thrace dans le cadre des revendications nationales, le soulèvement armé de la population contre l'invasion grecque, l'indignation du Monde Musulman, enfin les multiples mémoires présentés par le Comité Turc de la Thrace aux representants de l'Entente protestant l'occupation, témoignent de la place sacrée que la Thrace occupe dans le cœur de la nation turque et celui du monde musulman. Des raisons aussi multiples que fondées justifient l'attachement témoigné envers ce pays ; aussi nous nous faisons un devoir de passer en revue les principales, estimant à juste titre qu'elles se présenteront comme des matériaux précieux pour la solution de la question de la Thrace selon les désirs légitimes des Turcs, désirs qui découlent même du sens de l'équité.

-2-

FACTEURS ETHNIQUES.- S'étendant de Tchataldja jusqu'au fleuve Strouma la Thrace fut à la suite de la guerre balkaniques divisée politiquement en Thrace orientale (compris entre Tchataldja, Moustafa-Pacha, Dimtoka avec Andrinople et Kirk-Klissé comme centres) qui revint à la Turquie et la Thrace occidentale (territoire contenant .Kirdjali, Gumuldjina et Dédéagatch) adjugée à la Bulgarie.

La même Thrace occidentale fut démembrée à l'issue de la guerre mondiale, la zone méridionale (Gumuldjina, Dédéagatch Xanti) détachée, en vertu du traité de Neuilly, de la Bulgarie pour être mise sous une administration interalliée confiée au Général Charpy, la partie Nord (Kirdja-ali et dependances) continuant à faire partie de la couronne bulgare. Finalement la Thrace dite interalliée et la Thrace orientale furent investie par les légions héllènes.

Dans toute la Thrace, divisée de la sorte en plusieurs tronçons la majorité ethnique est à l'avantage des Turcs comme on le constatera par les données statistiques suivantes :

La Thrace orientale renferme une population de 643.655 âmes

qui se repartissent ainsi :

Turcs= 434.782 (soit 67,5 % de la population totale)
Grecs= 168.076 (soit 26,1 % " " ")
Bulgares= 2.714)
Israélites = 21.624 | 6,4 %
Arméniens =16.459)

(Statistique de 1919)

-3-

(x) annexe N° 1

On voit par ces chiffres dont l'exactitude peut toujours être contrôlée, que : I° l'élément turc a une supériorité écrasante sur les Grecs (434782 Turcs sur 168.076 Grecs) ; II° l'élément turc est supérieur à tous les non musulmans réunis dans la proportion de 67,5 % soit 434.785 Turcs contre 208.875 Grècs,Israélites,Arméniens, Bulgares.

Ces chiffres réfutent non seulement les prétentions héllènes sur leur densité en Thrace, mais détruit toute légende de suprematie numérique des chretiens sur celle des Turcs.

Il convient de faire remarquer que la population comprise sous la rubrique " Grecs " n'appartient pas tous à cette nationalité ; un grand nombre d'entre eux (soit 60.000 envrion) sont étrangers à l'héllènisme, ce sont pour la plupart des peuplades d'origine touranienne comme par exemple les Gagavouz (") qui constituent les derniers échelons des anciennes familles de turcopoles , mercenaires turcs que les empereurs byzantins faisaient venir par tributs et leur confiaient ,contre fiefs et privilèges,la garde des Marches septendrionales de leur empire.

Ces Turcs,antérieurs aux Ottomans,ont été en partie convertis de force à l'orthodoxie par le patriarcat de Constantinople et compris dans les cens grecs. Or, ces orthodoxes sont tellement étrangers à l'héllénisme qu'ils ne comprennent pas un mot de grec et ne possèdent d'autre

---

(") Corruption du terme turc " Kara-ogouz " qui signifie Turc noir.

idiome que le Turc ; ils pratiquent tous les us et coutume communs aux Turcs, leur folkloor est emprunté aux légendes des Turcs.

Parmi les chretiens compris dans la liste des Grecs il faut également déduire ceux qui sont d'origine albanaise et dont le nombre est assez élevé en Thrace.

Dans toutes les parties réunies de la Thrace occidentale on constate la même supériorité de l'élément turc.

En effet,la Thrace occidentale contient (705.113)habitants qui se répartissent de la sorte :

Turcs : 536.378
Grecs : 78.629
Bulgares : 82.212
Juifs,Arméniens etc. : 7.892

On voit par ces chiffres que l'élément musulman détient également la majorité en Thrace occidentale.

RICHESSE.(*) Le sol de la Thrace appartient presque entièrement aux Turcs. En effet,des 1.913.945 hectares les 84 % sont des propriétés turques contre 14 % grecques et 2 % diverses.

Les propriétés en question comprenant fermes,champs, vignobles,vergers,pâturages,lacs,marais,forêts sont exploitées par les Turcs,lesquels cultivateurs et éleveurs habiles ont contribué par leur labeur à la prospérité et l'abondance légendaires du pays.

Dans les villes et bourgs,les immeubles en tant que demeures, maisons de rapport,boutiques et magasins,auberges,bains publics et dans les campagnes caravansérails,moulins et métairies et les pêcheries de la côte appartiennent en totalité aux Musulmans

Il en est de même de la Thrace occidentale où la presque totalité des propriétés foncières appartient également aux Turcs.

CIVILISATION & CULTURE.- Ceux des étrangers qui ont eu l'occasion de voyager en Thrace,ont été frappés du caractère parti-

(*) Annexe N° 2

culier qui se dégage de toute la contrée,on sent sans peine qu'on vit chez les Turcs,que le pays est turc et que tous les habitants, sans distinction de race et de religion portent en eux les marques frappantes de l'influence et culture turques.

Et ceci n'a rien d'extraordinaire,la Thrace et Andrinople furent conquises,un siècle avant la prise de Constantinople,par Mourad 1er,troisième Sultan de la dynastie des Osmanlis. Les conquérants trouvèrent un pays presque désert,dévasté par des invasions sans nombre,occupé par une population d'éléments très hétérogènes où l'on rencontrait de tout mais fort peu de Grecs;ceux-ci vivaient enfermés dans des villes ou étaient confinés sur le littoral où ils avaient fondé quelques comptoirs. Andrinople elle-même,l'Hadrianople des Romains n'etait qu'une petite place forte entourée d'une muraille,qui à en juger par les vestiges,ne devait pas contenir une ville des plus grandes,de fait elle ne renfermait que 15 quartiers avec 22.000 habitants et quelques églises,pas ou presque pas de monuments ou travaux d'art. L'autorité des envoyés de Byzance était fort précaire et ne dépassait guère l'enceinte de la ville,au point que les faubourgs et la campagne se trouvaient sous la dependance des chefs de certains tributs venus du dehors.

Après la conquête,les Turcs firent d'Andrinople leur capitale et se mirent à l'embellir ; ils rétablirent l'ordre et la tranquilité dans le pays. En peu de temps grâce à leur sage administration la Thrace devenait une des contrées les plus prospères du monde oriental,Andrinople un des centres les plus populeux.

Un siècle plus tard,la ville contehait 200 nouveaux quartiers fondés par les Turcs et était ornée des plus beaux monuments et travaux d'art,des écoles,des institutions de bienfaisance et d'utilité publique.

Les Sultans firent tracer par tout le pays des routes

larges et bien entretenues,jalonnées de caravansérails(1) et de fontaines; la route qui reliait Constantinople et le Danube traversait toute la péninsule Balkanique et aboutissait à Baelgrade, ouvrant au trafic la châîne des Balkans inaccessibles jusqu'alors. Les ponts gracieux et hardis étaient jétés sur les fleuves(2),les ports aménagés,la ville elle même ne cessait de s'agrandir et de s'embellir. Plusieurs autres centres autre qu'Andrinople étaient fondés ou agrandis.

Les Turcs qui n'avaient trouvé aucune construction importante dans Andrinople la dotèrent par contre des momuments qui font encore l'admiration du monde entier. Ses mosquées(3),ses medressés(universités),ses bibliothèques,ses imarets(refectoires pour nécéssiteux),les hospices,les bazars sont encore debout et témoignent du dégré de civilisation que les Turcs y introduisirent.

Bientôt la culture turque s'implantait fortement dans la contrée ,franchissait la chaîne des Balkans,le langage turc était universellement adopté,les us et coutumes des ottomans régissaient,comme ils régissent encore,aujourd'hui,les rapports entre la population,surtout leurs procédés de commerce étaient considérés comme les seules valables.

Et cette culture ne cessa de prospérer jusqu'à la récente invasion sanglante des Hellènes.

---

(1) Le caravansérail de Lulé Bourgas constitue un spécimen très joli de l'architecture turque; il a été,dernièrement, détruit en partie par les Grecs.

(2) Le pont d'Erghéné surnommé"Ouzoun Keupru"(le pont long) est un des bijoux de l'art turc;il est soutenu par 176 arches. A noter encore le pont de Maritza à Andrinople et celui de Buyuk Tchekmédjé.

(3) La mosquée de Sultan Sélim,œuvre de l'architecte Sinan,est par ses dimensions,l'harmonie des lignes une des merveilles de l'architecture mondiale. Sa coupole est plus élevée que celle de Sainte Sophie. A noter également la mosquée de Utch Chéréfeli dont le système des escaliers en vrille de ses minarets(tour) fait,par

Les écoles turques d'Andrinople ont de tout temps ouvert leurs portes à tous les enfants des Balkans,aux musulmans aussi bien qu'aux chrétiens ; une grand nombre de ces derniers tant que Grecs, bulgares,israélites et arméniens,doivent leur instruction à ces institutions scolaires qui les derniers temps ont été toutes réorganisées et pourvues des méthodes d'éducation modernes. Des nouveaux établissements d'éducation furent fondés,chaque district a eu ses écoles primaires et secondaires,les villages eux même en ont été dotés. A relever à Andrinople : les universités théologiques,l'école normale des instituteurs,l'école normale des institutrices,l'école des arts & métiers (une des mieux outillés),le lycée des études secondaires,le gymnase pour filles,l'école de préparation aux cadets de guerre,l'école des pupilles de guerre. Tous ces établissements sont des internats.

En outre,poursuivant l'oeuvre des premiers conquérants les divers gouvernements ottomans ont réalisé une foule d'autres progrès,chaque chef-lieu du Sandjak a été pourvu des hôpitaux modernes et de plus des dispensaires de campagne ont été installés des fermes modèles créées,de nouvelles routes tracées et livrées au trafic.

Cette civilisation turque,quoiqu'on dise, a apporté à la Thrace abondance et prospérité et a fait que le pays a été empreint du sceau de la nation turque, a porté sur elle une physionomie tout à fait turque, c'est des raisons pour lequelles les écrivains étrangers ont été unanimes ,à voir en la Thrace un pays essentiellement ottoman,ce qui du reste est la vérité.

(En Turquie les chrétiens ont été exempts du service militaire ce qui a fait qu'au cours des longs siècles ils n'ont pas eu à s'acquitter de la dîme de sang, et tandis que les Turcs étaient presque toujours sur le champ de bataille,eux restaient chez eux vaquant paisiblement à leurs affaires,ce qui explique leur éclosion rapide,leur aisance,)

CONSIDERATIONS HISTORIQUES.- Les peuples ont toujours chéri leur passé,c'est que le passé est tissu de souvenirs chers à nune nation,souvenirs de lutte et de travail,souvenirs de succès et de revers. Ce passé reflète les marques de sensibilité propres à un peuple,lui imprime son caractère,dessine sa physionomie; à lui seul il represente au citoyen sa part d'efforts dans le travail fait en commun pour élever l'édifice national; il constitue par cela même un facteur psychique influant sur la vie et l'avenir des peuples; il constitue un droit : le droit historique : attribut humain à coup sûr aussi précieux et aussi pur que ceux dont se recommandent les sociétés pour revendiquer leur droit à la vie, leur place dans la grande famille de l'humanité. On ne saurait négliger ce droit chaque fois que la vie et les destinées d'un peuple seront en jeu.

La guerre mondiale a consacré d'une façon éclatante le triomphe du droit historique;l'Alsace,la Pologne en sont des exemples grandioses; la méconnaissance de ce droit pour la Thrace constitue une atteinte pour l'Histoire.

Il y a cinq siècles que la Thrace a été conquise par les Turcs,depuis cinq siècles le pays a été peuplé par les Turcs qui y apportèrent calme et prospérité,qui y implantèrent leur culture et leur civilisation .

Andrinople et la Thrace ont été si intimement liés à la vie et l'éclosion des Turcs qui à elles seules elles constituent les chapitres les plus vivants de leur histoire nationale.

Le pays a vu naître une foule de célebrités du monde ottoman : hommes d'Etat, généraux,savants et poêtes; ses bibliothèques sont remplis d'œuvres dûs aux Turcs; ses édifices et monuments,ses travaux d'art sont des témoins vivants de leur civilisation. Il n'existe aucun Turc qui puisse faire une distinction entre Andrinople et Constantinople ainsi que les autres centres tels que

-9-

Brousse et Smyrne. Tous pleurent cette contrée vénérée qui leur a été si injustement ravie.

De plus,par ses mosquées,ses universités théologiques et par une foule d'autres considérations d'ordre mystique,Andrinople se place parmi les villes saintes les plus justement vénérées du monde musulman. Aussi son occupation par les Grecs a-t-ell produit un vif émoi au sein de l'univers islamique,et tous,turcs ou musulmans revendiquent la Thrace et Andrinople à égal titre que Smyrne et Brousse.

Cet état d'âme ne constitue-t-il pas à lui seul un argument de plus en faveur de la thèse soutenue et defendue par les Turcs et qu'est ce que l'Histoire si ce n'est un ensemble des faits et souvenirs témoignant de la vitalité d'un peuple et auxquels les nations sont beaucoup plus attachées qu'à des considérations d'ordre matériel ?

Les Grecs ont-ils à revendiquer quelque chose d'analogue sur la Thrace ? Assurément non ! Personne n'ignore qu'à l'époque de la décadence byzantine la Thrace et les autres possessions balkaniques s'étaient détachées de la Métropole et vivaient presque à l'état indépendant. Le pays avait été tant de fois traversé et boulversé par les invasions que la population l'avait déserté (").

(") Les Turcs n'ayant pas trouvé une population très dense, invitèrent d'autres peuplades pour travailler la terre,telles sont les quelques colonies bulgares. De même,les Arméniens furent emmenés sous Soliman 1er. On les employa dans les bourgs comme manœuvres. A l'origine ils n'étaient qu'une dizaine de familles ; ils s'accrurent en peu de temps et constituent à l'heure qu'il est une colonie de 15 à 16 mille âmes.

Aucun œuvre de civilisation n'était possible dans ce territoire livré au cahos et à l'anarchie, d'autant plus que les autorités des Bazils,l'influence de Byzance n'allaient pas au delà des murs de la capitale. Aussi ne remarque-t-on en Thrace aucun vestige de la domination byzantine,aucune œuvre d'art de quelque importance qui ait fait perpétuer le souvenir des Grecs, aucun témoin enfin du prétendu caractère hellène dont la contrée au dire des certains,serait empreinte; mais partout la trace des Turcs et de leur civilisation débordante.

La justice la plus élémentaire exige qu'on tienne compte de ces arguments d'ordre psychologique et qui ont autant de poids que les chiffres et autres données statistiques.

FACTEURS ECONOMIQUES.- La Thrace a été de tout temps la grande pourvoyeuse de Constantinople. Ses plaines fertiles bien labourées produisent en abondance du froment,du maïs et autres céréales; ses vergers,ses vignobles donnent du raisin,des fruits et des légumes,les gras pâturages élèvent du bétail de première qualité et les métairies nombreuses font vivre une industrie laitière des plus prospères. Les forêts fournissent du bois de chauffage et du charbon. Tous ces produits sont dirrigés sur Constantinople pour y être cosommés. La configuration du sol se prête merveilleusement à l'écoulement des produits vers la capitale turque,en plus de la ligne ferrée,la route maritime et voire le transport par voiture ou à dos des bêtes de somme assure un trafic des plus actifs pour le grand bien du pays et de la population.

Or,qu'est ce qui est arrivé depuis l'attribution de la Thrace à la Grèce ? D'abord la barrière douanière fondée à la suite de l'occupation a détruit le commerce du pays avec Constantinople : son unique débauché.

D'autre part,les autorités hellènes ont voulu dirrige:

les produits vers l'ancienne Grèce,ce qui leur faisait faire un trajet long et coûteux,taxant les envois des frais incompatibles avec l'état du marché,système qui occasionne de grandes pertes pour les producteurs.

De plus,le régime fiduciaire de Turquie et de Grèce très en écart l'un de l'autre et le système de répression appliqué par les autorités hellènes, constituant à permettre le cours du papier monnaie turc suivant un taux officiel à l'avantage seul du drachme a eu comme conséquences la dépréciation rapide du papier turc et la ruine du paysan et commerçant musulman.

Si l'on ajoute à ces faits,l'intolérence légendaire des Grecs en matière de commerce,intolérence qui se manifeste par un ostracisme rigoureux envers le marchand non-grec,et le système adopté par le Gouvernement hellène a taxer la population musulmane des amendes et contributions extravagantes on comprend sans peine la détresse économique de la Thrace, situation agravée par le manque de sécurité et l'arbitraire des autorités,au point que les naturels non-musulmans ne pouvant supporter le régime actuel quittent le pays pour se fixer ailleurs.

Ainsi la Thrace qui contribuait dans une large mesure à l'approvisionnement de Constantinople est déchue de ce rôle. Les difficultés économiques,l'arbitraire en matière fiscale,les exactions et les sévices sans nombre ont fait de cette contrée abondante un territoire stérile,les champs sont abandonnés et tombés en friche,les troupeaux pillés ou confisqués.

Les conséquences se font sentir à Constantinople où le manque des arrivages de la Thrace,lequels constituaient un appoint très appréciables (surtout en viandes de boucherie et en produits des métaieries et en farine) influe d'une façon néfaste sur l'alimentation de la capitale.

Ainsi donc l'attibution de la Thrace à la Grèce a

le paysan de la Thrace et condamné la population de Constantinople à de très dures privations.

CONSIDERATIONS MILITAIRES.- Les grands débats qui furent ouverts le lendemain de l'armistice dans le but de liquider la guerre et d'arrêter les bases d'une paix durable entre les peuples, ont tous reconnu la nécéssité de maintenir Constantinople comme capitale de la Turquie et siège du Khalifat.

Or,une grande capitale telle que Constantinople implique nécéssairement l'existence d'un hinterland assez vaste permettant la defense efficace de la ville; l'hinterland de Constantinople c'est la Thrace ,telle qu'elle a été délimitée dans le Pacte National,c'est à dire, la frontière de 1914.

C'est le minimum nécéssaire pour la sûreté de la capitale turque et le siège du Khalifat. Toute autre délimitation en deça de la frontière en question rendrait illusoire la défense de Constantinople,et,vu les engins de guerre modernes,la vie politique et voire la vie courante y serait presque impossible. Le Gouvernement turc qui y siégerait ,se trouverait à la merci d'un coup de main que tenterait aisémment le peuple limitrophe . De plus la présence,aux abords de la grande ville,des forces héllènes , aurait comme conséqueces que l'élément grec de la capitale,obéissant à certaines exitations,ne cesserait de fomenter des troubles et complots ; fait qui ne serait pas sans compromettre gravement la paix et le calme en Orient.

Ces vérités sont admises par tous ceux qui ont une notion, ne fût ce de plus sommaires,des choses en Orient,elles sautent aux yeux,elles sont édictées par le bon sens.

Les dernières décisions adoptées à la Conférence de Paris constituent une dénégation singulière des règles de la logique et

des principes du droit. En effet,qu'est ce qu'a fait la conférence? Elle a coupé la Thrace en deux suivant une ligne qui partant de Ganos(petite localité située sur la Marmara au nord-est de la presqu'île de Gallipoli) aboutit à la Bulgarie. Le territoire situé au Nord de cette ligne serait attribuée à la Grèce,la partie Sud restant turque. Hâtons-nous de dire que cette solution dénote chez ses auteurs une méconnaissance étonnante des conditions géographiques et économiques du territoire dont les destinées sont soumises à leur juridiction.

Examinons brièvement les conséquences de cette décision bizarre :

I° La nouvelle délimitation de la Thrace telle qu' elle est préconisée est contraire aux principes des nationalités; car la partie nord adjugée à la Grèce contient une majorité écrasante turque ; 300.000 Turcs(sur 150.000 Grecs)seront laissés contre leur grè sous la domination héllène ,domination sanglante qui pèse déjà très lourdement sur la population. De plus,Andrinople,la ville sacrée des Turcs et de tous les Musulmans serait sans motif plausible abandonnée aux Grecs,abandon qui leur est très cruel.

II° Par sa constitution géographique,le régime de ses terres,l'orientation des voies de communication,la Thrace constitue un tout économique indivisible et forme la partie intègrale de l'Hinterland de Constantinople.

Nous avons démontré plus haut que par suite même de ce caractère spécial la Thrace ne peut pas être séparée de la capitale, à plus forte raison elle ne peut souffrir aucune division, aucun partage; la ligne de démarcation proposée condamnera les deux tronçons et les populations respectives à la plus noire des misères.

III° La Conférence a adopté une décision menaçant

gravement la paix et la tranquilité en Orient; d'abord le voisinage des deux frontières sur le littoral de Marmara encouragera singulièrement la contrebande par mer, ce qui sera une source perpetuelle de conflits et de discorde entre les deux gouvernements et entre les populations, De plus,le terrain ainsi délimité est très favorable à l'action et aux entreprises des bandes grecques : menace serieuses pour la tranquilité de la contrée et celle de Constantinople.

Surtout le régime des détroits exclut toute possibilité pour Constantinople de figurer comme une capitale d'une nation libre et indépendante.

IV° Le partage de la Thrace selon la nouvelle ligne sera une cause de troubles en Orient. Les Turcs ne cesseront jamais de se rappeler qu'Andrinople et la Thrace constituent leur patrimoine sacré et qu'un jour ou l'autre ils doivent les reconquerir. L'idée de revanche sera entretenue par le voisinage même des deux zones; de leur côté les Grecs enhardis ne se gêneront pas aucune façon de jetter leurs yeux de convoitise sur les territoires turcs et menacer Constantinople.

Enfin,la solution proposée est contraire aux principes de l'humanité,la domination héllène en Thrace étant une longue série d'exactions et atrocités commises envers les Musulmans,comme nous aurons l'occasion plus loin d'en donner les détails édifiants.

On voit par ces raisons que la solution proposée ~~ici~~ signifie la dissection brutale de la Thrace ; elle ne résout pas le problème oriental tel que l'on souhaiterait pour le rétablissement de la paix et pour le triomphe du droit et de la justice, les décisions de la conférence de paix n'auraient pas le mérite de satisfaire et calmer les bélligérants; les parties détachées ne serviraient à personne. Le principe des nationalités serait méconnu et la vie économique serait complètement enrayée dans les zones respectives, leur ruine consommée.

-15-

Il est superflu de refuter les raisons alléguées pour légitimer l'attribution de la Thrace aux Grecs. Ces raisons tombent d'elles-mêmes.

En effet,on prétend que les services rendus par les Grecs à la cause des Alliées méritent d'être récompensés. Soit ! mais pourquoi seraient-ce les Turcs qui paieraient pour les Grecs, et de quel droit va-t-on jusqu'à asservir un peuple innocent pour la seule raison de rétribuer un autre état. Ce procédé pouvait être admis au Moyen Age,mais il constitue une tache au siècle de civilisation .

Quant à supposer que l'occupation de la Thrace et l'administration du territoire par les Autorités héllènes constituent un droit pour eux,il suffit de rappeler que cette administration a été odieuse à l'égard des Musulmans,les Grecs ayant inauguré en Thrace un régime d'oppression dont nous nous faisons un devoir de donner plus loin les détails précis et édifiants.

CONSIDERATIONS POLITIQUES.- La situation actuelle en Thrace influe fâcheusement sur la situation politique du Proche-Orient. L'occupation de ce territoire par les Grecs a causé le plus vif émoi dans les Balkans; Certains États de la Péninsule outre qu'ils suivent avec une inquiétude marquée l'extension démesurée de la Grèce et les idées impérialistes des dirrigeants d'Athènes, se voient privés du libre accès à la mer et acculés au rôle de subalternes.Tel est le cas de la Bulgarie qui a mis la descente à la mer libre parmi ses revendications nationales. Et ceci n'est pas sans causer un grand malaise dans les Balkans,malaise qui, à la longue, pourrait donner lieu à bien des surprises.

Nous ne sommes pas en droit de conclure quoi que ce soit de cet état d'esprit constaté chez les Balkaniques mais nous signalons là un fait qui, à lui seul,nécéssite l'examen impartial de la question de la Thrace .

Tels sont ,en grandes lignes,les considérants et les facteurs qui militent en faveur de la thèse de la Grande Assemblée nationale de Turquie et que le Comité Turc de la Thrace n'a cessé de plaider par devant l'opinion du monde civilisé.

Passons maintenant en revue les pretentions émises par les Grecs et leur façon de gouverner un pays à eux attribué.

Pour ce qui est de la question ethnique ou culturelle nous nous référons à nos chapitres précédents dont nous garantissons l'exactitude et la fidélité; mais au cas où les données fournies par nous seraient considérées comme trop partiales ou sujettes à caution,nous proposons une mesure qui concilierait les plus sceptiques et serait concluante,cette mesure c'est l'envoi d'une mission d'enquête pour étudier sur les lieux les divers éléments du problème et établir la vérité sur la vraie densité de la population,sur le caractère ethnique de la Thrace.

L'idée d'une pareille enquête avait été suggérée à la conférence de Londres réunie au mois de Janvier 1921; les délégués Turcs qui étaient présents acquiescèrent avec empressement à cette proposition,mais ce furent,au grand étonnement de tous,les délégués hellènes qui rejetèrent brusquement cette solution juste et pratique. C'etaient les Grecs qui avaient prétendu jusque là avoir des droits ethniques incontestables sur la Thrace, ce furent eux qui,mis au pied du mur,se dérobèrent à la vérification de leurs dires et pretentions.

Doit-on chercher d'autres preuves de la fragilité des droits héllènes.? Une enquête menée par une commission neutre aurait dissipé certaines erreurs,certaines idées établies sur la foi des propagandes sourdes et perfides,elle aurait l'avantage d'établir sur place la vérité concernant la prétendue majorité éthnique des Grecs ; elle constaterait par la même occasion les vrais sentiments de la majorité et enfin voyant de près les résul-

tats d'une année et demie d'occupation elle se ferait une idée juste sur les pratiques du Gouvernement héllènes en Thrace.

Les politiciens d'Athènes parlent de temps à autre de la mission civilisatrice dont les armées héllènes auraient été chargés en Orient. Il est dans l'histoire bien des exemples de cynisme , mais rien n'égale en monstruosité cette assertion qui ferait sourir si elle ne révélait toute une série rouge de crimes et atrocités.

Smyrne et Andrinople,voilà deux exemples de la civilisatio héllène; ils resteront incrustés vifs et saignants au cœur de tout musulman qui pense et qui sent.

Les faits et les gestes des Grecs à Smyrne forment la matière d'une enquête interalliée qui a constaté officiellement la responsabilité des soldats héllènes et celle de la population grecque excitée par ceux-ci, la commission a conclu purement à l'évacuation immédiate du territoire par les contingents héllènes tant la conduite de ces derniers était édifiante !

En outre,plus d'une personalité européenne et la presse ont constaté les crimes et atrocités qui y ont été commis sur les Musulmans. Ces faits sont du domaine de l'histoire.

Ce que les Grecs ont fait à Smyrne et en Anatolie ils l'ont fait également en Thrace et avec cette différence que cette contrée échappant aux investigations étrangères, les Grecs ont plus d'empleur à leur actes criminels.

Le Comité Turc de la Thrace a maintes fois signalé ces crimes,les chancelleries européennes possèdent classées parmi leurs dossiers et archives les relations fidèles des crimes commis sur les Musulmans de la Thrace. Mais chose vraiment étrange ! Les Puissances de l'Entente ont toujours un faible pour les Grecs,elles détournent la tête pour ne pas voir leurs actes,se bouchent les oreilles pour ne pas entendre le cri de leurs victimes.

Nous saisissons de nouveau l'occasion pour tracer une

esquisse rapide et brève des malheurs endurés par la population de la Thrace,du fait de l'application des procédés gouvernementaux en honneur chez les Grecs. Nous sommes convaincus que la Haute Société des Nations entendera notre voix. Elle sera vivement émue de la situation des Musulmans de la Thrace et s'intéressera au sort de ces malheureux.

Les exploits des Grecs en Thrace commencent bien avant la marche de leurs troupes sur Andrinople.

Le lendemain de l'armistice on avait eu l'idée de confier la garde de la voie ferrée qui traverse la Thrace à un bataillon héllène. Etranges gardiens qui remplirent leurs mission en jetant la perturbation dans cette contrée paisible et en massacrant les Musulmans tranquilles et sans défense.

La conduite de ce bataillon fut simplement ignoble. Les officiers et les sous-officiers armèrent les chretiens et en formèrent des escouades qu'ils encadrèrent eux-mêmes.Dans l'intervalle de sept mois les hommes de ce bataillon et les habitants grecs excités et commandés par eux massacrèrent 1200 Turcs,violèrent et maltraitèrent les femmes et les jeunes filles.

Ce début fait augurer ce que l'invasion fut pour la population epouvantée.

Après l'occupation d'Andrinople,les envahisseurs ne connurent aucun frein à leur débauche de massacres,martyresèrent affreusement les Musulmans,donnèrent plus d'ampleur au sac et pillag Les enfants ,les femmes ne trouvèrent aucune grâce devant ces forcénés; ils emprisonnèrent pour des causes futiles des notables turcs qui n'avaient commis d'autre crime que d'avoir aimé leur pays. Un grand nombre de ceux-ci fut exilé,d'autres torturés et exécutés. Des malheureux furent enduits de la benzine et brûlés.

Il faut convenir que sur ce point le Gouvernement de Vénizelos et celui de Constantin firent preuve d'une remarquable

emulation.

Car c'est un système, c'est une politique conçue et appliquée dans le but d'anéantir l'élément musulman, l'obliger à abandonner le pays et céder ainsi la place à des Grecs que le Gouvernement héllène fait venir en masse du dehors, principalement du Caucase, et les installer aux foyers des Turcs tués ou chassés.

Cette politique est systématiquement appliquée, le Gouvernement songe par ce moyen à renforcer en Thrace l'élément grec au détriment de la majorité turque. Jusqu'à présent plus de (70.000) Grecs de Caucase ont été installés en Thrace.

Des milliers de Musulmans ne pouvant supporter l'horrible sort qui leur était rservé abandonnèrent leurs foyers et leurs biens et émigrèrent en masse en Turquie ou se réfugièrnt en Bulgarie. Et ça continue.

D'autres faits vinrent s'ajouter ces derhiers temps à la liste déjà longue des méfaits antérieurs. La liste ci-jointe (1), que nous avons l'honneur de soumettre à l'examen de la Haute Assemblée, relatant les exactions et atrocités commises par les Grecs relevées au mois seul de septembre, sera suffisante, croyons-nous, pour donner une idée des maux dont souffre la population d'Andrinople.

Bref, la Thrace qui était naguère une des contrées les plus paisibles et prospères de l'Europe Orientale présente actuellement le plus triste aspect de désolation. Villages incendiés et mis au sac, musulmans massacrés, torturés; arrestation en masse, exil, torture, rien n'y manque. La vie économique est complètement arrêtée, une grande partie de la population musulmane qui émigre, l'autre qui prend la montagne et les forêts pour échapper au massacre; voilà le bilan de deux années de pratique de civilisation héllène en Thrace.

Nous affirmons encore une fois que le système de Gouvernement appliqué en Thrace par les Autorités héllènes est le corollaire d'une politique visant à l'extermination ou l'éloignement des Turcs et ceci

(1) Annexe N° 3

au profit de l'élment grec.

En effet, les Grecs étrangers à la Thrace que les Autorités héllènes font venir du dehors de notamment de Caucase, sont installés à la place des Turcs massacrés ou forcés de quitter le pays. Les maisons, les champs, le bétail, les semences et autres biens des Turcs sont donnés aux Grecs nouvellement arrivés, leurs propriétaires légitimes réduits à prendre le chemin de l'exil, ils échouent dans un état lamentable soit en Turquie soit en Bulgarie.

Les exactions commises par les Autorités grecques sur les Turcs de la Thrace ont tellement ému la Croix Rouge de Génève qu'elle a chargé son representant à Constantinople de procéder à une enquête auprès des émigrés recueillis dans la capitale. Le résultat de l'enquête a été bien concluante : Les representants de la Croix Rouge ont été à même de se faire une idée assez juste des souffrances endurées par les Turcs de la Thrace.

CONCLUSION.- De ce qui précède on peut conclure que l'occupation de la Thrace par les Grecs constitue la plus grave atteinte à la vie d'une nation; cette occupation est également une honte pour l'humanité et la civilisation.

Les Grecs n'ont aucun droit sur la Thrace, de plus par leur conduite horrible les Autorités héllènes se sont rendus odieuses à la population et sont indignes de prolonger leur séjour sur ce territoire essentiellement turc; lils doivent l'évacuer le plus tôt posqible, car chaque minute de retard se traduit par le massacre d'une foule d'habitants inoffensifs et la ruine du pays.

Le Comité Turc de la Thrace dûment et légalement constitué par vote de la population entière et traduisant les vœus et les sentiments de la majorité tient à déclarer que les Turcs de la Thrace n'ont d'autres aspirations que de rentrer de nouveau au sein de la grande famille turque dont ils constituent partie intégrale; ils

.rejettent toute autre souveraineté,autre que la souveraineté turque.

Le Comité prie La Société Des Nations de prendre en considération les arguments soumis à sa haute juridiction et afin d'éclairer plus amplement la conscience de la Haute Assemblée.

Nous prions également que le Conseil décide l'envoi en Thrace d'une mission d'enquête qui irait constater et établir sur les lieux la vérité sur les questions ethniques et culturelles, et, par la même occasion se rendre compte des vraies aspirations de la majorité.

Le Comité espère que la Société des Nations,se référant aux divers précédents et notamment à sa décision du 3 Octobre 1921 relative à l'envoi en Albanie d'une commission composée des membres impartiaux, appliquera cette décision également pour la Thrace et sur base des constatations de la dite mission fera prévaloir son sage avis qui,nous sommes sûrs, sera celui du droit et de l'équité.

Nous nous permettons d'ajouter toutefois que l'envoi d'une mission donnera ses fruits qu'au cas où l'on assurerait à la population locale les moyens d'exprimer son opinion et sentiment sans contrainte et sans crainte de represailles sanglantes. Cette liberté de parole indispensable pour la bonne exécution de la tâche de la mission n'est,croyons-nous,possible qu'avec l'évacuation préalable de la contrée par les Grecs; c'est le seul moyen qui donnera un résultat tangible et sûr; mesure,qui du reste, fut adoptée pour le plébiscite de la Haute Silésie.

En voulant bien soumettre à son examen impartial notre appel et admettre notre point de vue concernant la commission, la Société des Nations contribuera à la solution d'un des problèmes les plus interessants de l'Europe et acquerra de ce chef la gratitude de la population.

Dans l'espoir de voir bientôt les resultats de sa requêt.

le Comité Turc de la Thrace se joignant à la population entière présente à la Haute Assemblée des Nations tous ses sentiments de gratitude et vous prie,Monsieur le Président, de vouloir bien agréer ses hommages respectueux.

pour le COMITÉ DE LA THRACE
: membres délégués

M. Chakir Galib Bakkiar

député de Gallipoli ancien député

Atrocités grecques en Thrace

(faits relevés au mois de septembre 1921)

District de Kirk-Kilissé, les villages turcs ci-dessous ont été détruits :

Megalingos-Tchikahor, Kokdjaz, Burgosdjik, Bey-Mahalla, Tchaglayik-Kara-Bagli, Sazara. La population de ces villages s'est enfuie dans les forêts, une grande partie de la population masculine a été massacrée. Tous les hommes du village de Kodja-Tarla ont été passés par les armes. Les cris des musulmans mis à mort par les grecs ont été entendus de Tchirnovadjik(bourg bulgare,sis sur la frontière).

Chérif Effendi du bourg Déréi-Djédid a été tué avec ses deux compagnons sur l'ordre du chef de gendarmerie de Kirk-Kilissé.

Kanber oglou Hassan du village Bey-Pounar a été tué également par les paysans grecs.

Voici les noms des habitants tués au village de Sazara : Osman aga et sa femme, Suleyman, Moustafa le boiteux, Palabiyik oglou Ahmed, Kiazim, Hassan Tchavouche, Mehmed oglou Hassan, Kourt Chakir, Moula Moustafa Rédjéb, Riza, Békir, Ali Osman oglou Suleyman, Husséin oglou Moustafa, Hadji oglou Ahmed.

La liste ci-dessus ne représente que les victimes dont on a pu établir les noms, nombreux sont ceux dont on n'a pu encore relever l'identité.

Les musulmans de Kirk-Kilissé qui jusqu'à présent n'ont été épargnés abandonnent foyers et biens et se réfugient en Bulgarie.

District d'Ouzoun-Keupru :

Osman Effendi du village Kadi-Karié a été arrêté et battu, ses troupeaux ainsi que son argent ont été confisqués. Dervich-Agha, Husséin Tchavouche et 15 autres notables ont été emprisonnés,battus, leurs demeures mises à sac, leurs biens confisqués. District Baba-Eski. Said Agha du village Tchenguelli a été emprisonné, battu, Bourounsiz Mahmoud, Yousouf et Mehmed Mourad Aghas affreusement torturés, tous leurs biens confisqués, leurs demeures pillées

Quarante villageois de Mandra ont été soumis à des journées entières à la bastonnade.

Zéinel Agha de Tchorbadji a été torturé, ses biens pris, Bey oglou Hadji Agha du village Sultan Chah et Hadji Husséin de Kala Euyuk battus et blessés. Les villages de Akar-déré, Kara-Bayir ont été cernés par les soldats grecs qui s'y livrèrent à des actes innomables, les femmes des deux villages se sont refugiées à Andrinople, toutes portes sur elle les traces visibles de violences, beaucoup sont grièvement blessées. Les hommes des deux villages ont été complètement anéantis. Djémal Effendi de Mandra et ses compagnons ont été battus jusqu'à ce que mort s'en suivie. Les villageois de Kabrandja sont soumis à la bastonnade, beaucoup ont péri.

Cinq hommes et les femmes du village Tcherkese-Moueselim ont péri sous la bastonnade.

A Kara-Bouroun, cinq villageois ont été tués, six femmes du même village ont été garottées, les soldats grecs allumèrent entretinrent du feu sur les seins des malheureuses qui toutes succombèrent au milieu de douleurs affreuses. La femme d'Emin Agha du village Kouléli a été enlevée par les grecs qui se livrèrent à des actes horribles sur la malheureuse.

Les hommes des villages musulmans sont arrêtés en masse emmenés dans les forêts où ils sont mis à mort.

Les femmes, les jeunes filles sont violées et maltraitées, l'honneur et la vie de centaine de milliers de musulmans sont à la merci du soldatesque grec qui ne connait aucun frein à ses actes.

Les prisons regorgent de notables mueulmans arrêtés sans raison aucune. Beaucoup de ces derniers meurent des suites des mauvais traitements qui leur sont infligés. De ce nombre ont doit citer Mehmed Effendi de Rodosto qui n'a pu supporter les tortures qu'on lui faisait subir et a succombé à ses blessures.

RECITS DES VICTIMES & TEMOINS :

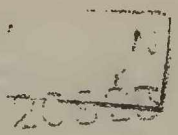

ANDRINOPLE :

§ Pendant l'occupation la population musulmane fut malmenée et torturée.
Les soldats grecs pénétrèrent dans les maisons des Mnsulmans et outragèrent ~~la femme~~

§ Les Autorités militaires ont infligé des tortures et sous prétention de rechercher des armes rançonnèrent la population musulmane

§ La femme de Démir Ali enceinte est morte à la snite des tortures qu'elle a subies.

§ Trois femmes turques de Manre (les noms sont consignés) furent enlevées par les soldats grecs et outragés,

§ Les gendarmes ont tiré sur moi et m'ont blessé anx reins(récit de A....)

§ Sept habitants de Tcherkesse ~~Kuy~~ Moussellim furent torturés et battus; Ils moururent de la bastonnade.

§ La population musulmane de Sofilou fut torturée et battue.

§ Les gendarmes grecs crevèrent les yeux de Hamza Pehlevan.

§ Les nommés Djémal,Mahmoud'Mourad,Suleyman et Férid du bonrg ~~Mandra~~ Mandra furent conduits à la place du village et furent soumis par les gendarmes à une terrible bastonnade . Tous sont morts des suites de cette torture,

§ Les Grecs ont violé de force dix jeunes filles du village Tchaglayik (district de Kirk Klissé,Thrace Orientale).
Chérif Effendi,Mahmed Agha et Nousreddin furent pris par les soldats et tués.

§ Un détachement grec pénétra dans la maison de Keussé Oglou Ali,le tua ainsi que sa femme et la maison fut pillée.

§ Mehmed Agha de Mandritcha fut tué par les Grecs. Les soldats grecs clouèrent Hassan Péhlevan sur une croix,versèrent du pétrole sur le malheureux et le brulèrent vif.

§ Les gendarmes grecs pénétrèrent de force dans la maison d'Ahmed Agha et tuèrent lui et sa femme Aïché et emportèrent tout son argent.

§ Les prisons ont été remplies des détenus turcs,beauconp furent tué dans les cahots.

§ Nourreddin Effendi fut tué par les gendarmes,

§ Le fils d'Izzet Agha à qui les gendarmes grecs demandaient une forte rançon fut suspendn par les pieds,on allnma du feu sous sa tête. Une autre fille d'Izzet Agha fut liée à la queue d'un cheval qu'on fit courir en liberté.

§ Les villageois musulmans sont asujettis à la corvée par les chre-

tiens ;ils sont tenue de labourer,semer et recolter les champs des Grecs qu'on fait venir de Caucase.

§ Le receveur Hussein Effendi de Visé fut torturé et tué par les Grecs ; une fillette de onze ans fut violée.

DIVERS FAITS :

Les Grecs ont pris à Akvéren,village de la Thrace Orientale, toute la semence des paysans musulmans et l'ont donnée aux Grecs du Caucase,de sorte que les Turcs furent dans l'impossibilité d'encemencer leurs champs et réduits ainsi à la misère.

§

Au village Roum-Beyli (Thrace Orientale) les Autorités grecques ont confisqué toutes les terres appartenant aux Musulmans et les ont données aux Grecs du Caucase.

§

Les gendarmes ont pris six musulmans de Midia pour les conduire à Demir Keuy ; en route le lieutenant Lalotti,commandant du détachement de gendarmes a fait exécuter ces six musulmans près de la forêt de Karadja-Dag.

§

Les Autorités grecques ont également mal traité les israélites. On peut citer les cas de Jaeo et Behar,négociants près de Lulé-Bourgaz ; ils furent torturés,battus et mis en prison.

§

Les villageois musulmans du district de Kirk Klissé sont torturés chaque jour par les Autorités grecques qui,sous pretexte des recherches des armes font des perquisitions dans les maisons où ils maltraitent les femmes et emportent les biens. Dans beaugoup de cas,les villageois sont arrêtés,ligotés et emmenés aux casernes où les soldats les battent d'une façon terrible.

TOUTS LES NOMS ET LES AADRESSES DES DEPOSANTS DE TOUS CES FAITS SONT CONSIGNES ET PEUVENT ETRE MONTRES A TOUT MOMENT.

RAPPORT du DR.M.....

I.- Hussein fils de Mehmed du village Osmandjik (district Kirk-Klissé) a été brûlé vif le 27 Août 1921 par les soldats grecs qui ont enduit de benzine ses organes génitaux et y ont mis feu

II.- Le 29 Août 1921,Mehmed fils de Hassan et Ali fils de Moustafa du village Dévé Tchittak (Kirk Klissé) sont morts des suites de la bastonade appliquée par les Autorités héllènes.

III.- Le 2 Septembre 1921, Moustafa fils de Serara,Hakki fils de Mehmed et Ahmed fils d'Abdoullah furent apprehendés par les patrouilles grecques et emmenés vers une destination inconnue d'où ils ne sont jamais revenus.

IV.- Le moukhtar de Baïram-déré,Ismaïl Agha,fut battu au quartier général de Kirk-klissé jusqu'à ce que la mort s'en suive.

V.- A Séraï, les nommés Véli Kadir,Ali Donadji et Kadan Ali furent convoqués par devant le juge d'instruction de Kirk Klissé sous inculpation d'un délit mal défini et soumis à la bastonnade. Sur le refus de ces malheureux à se charger d'un crime qu'ils n'avaient pas commis,le juge d'instruction les fit mener aux champs où il leur fit creuser leur propre tombes et fit éxécuter sur un de ces malheureux un feu de salve afin de les intimider et leur arracher des aveux. Non content de cet exploi le juge les soumit de nouveau à la bastonnade qui continua jusqu'au matin.

VI.- Hussein Agha fils de Derviche Agha,riche notable de Sérai,fut conduit au corps de garde sis à la localité dite Karamehmed et là le brigadier lui imputa le vol d'une vache,lui fit administrer une terrible bastonnade; le notable put avoir la vie sauvée grâce à une forte somme qu'il versa aux mains du brigadier. Le susnommé a été examiné et soigné par moi.

VII.- Cinq musulmans de Lulé Burgas qui étaient allés couper du bois à la forêt furent arrêtés en chemin par les soldats grecs

qui égorgèrent quatre d'entre eux et le sixième prit la fuite, les soldats tirèrent sur lui et le blessèrent. Malgrè sa blessur le malheureux put gagner le fourré et échappa ainsi à ses bourreaux. Il parvint à grande peine se réfugier à Séraï où je lui ai prodigué les soins médicaux.

Tous ces faits sont les phases d'une politique d'anéantissement appliquée par les Grecs aux Musulmans.

NOTABLES MUSULMANS de LULE-BURGAZ condamnés à mort par la Cour Martiale Grecque pour crimes politiques .

Sont accusés d'avoir travaillé à la liberation de leurs pays :

EYOUB EFFENDI,le Mufti de Lulé Burgaz.

MAHMOUD BEY,Colonel en retraite.

MOURAD BEY,notable.

ALI EFFENDI,receveur de dîmes.

HUSSEIN BEY,Major en retraite.

CHEVKI BEY, " "

MEHMED AGHA FILS DE HASSAN AGHA,notable

HAFIZ AHMED EFFENDI,caissier.

ARIF AGHA,notable d'Arché Keuyli.

IV

RECITS des VICTIMES & TEMOINS

KIRK-KLISSE (Tthrace Orientale) :

I. Les nommés Djémal et Férid du village Mandra ont été tués sous la bastonnade.

II. Mehmed Fils de Kara Mahmoud, village Thirmen, fut estropié à la suite des tortures infligées par les Grecs.

III. Les gendarmes grecs ont outragé la femme de Bourounsouz Hassan du village Konzou Yorgaghi.

IV. Les gendarmes grecs ont pris Mahmoud fils de Hassan du village Osmandjik, l'ont suspendu par les pieds à un arbre et le brûlèren vif en l'enduisant du pétrole.

V. (Le fait ci-dessus mentionné qui reédite les horreurs du Moyen Age est confirmé par Osman fils de Mehmed, le cousin de Mahmoud, qui ajoute que)
Les gendarmes ont dansé en ronde autour de la victime durant le supplice.

VI. (Le même relate que) Hassan fils Hodja du village Osmandjik et Hassan Péhlévan ont été torturés et tués. Les gendarmes ont tué aussi son frère Chahab et les Autorités ont confisqué tous ses biens.

VII. (Le nommé ..... dépose :)
Les Autorités héllènes ont confisqué ses moutons et lui ont pris 500 livres.
A Séraï, les Grecs ont torturé le fils de Suleyman et lui ont pris ses biens, il a put s'échapper et se réfugier en Turquie.

VIII. Les hommes du bataillon héllène cantonnés au lendemain de l'armistice le long de la voie ferrée de la Thrace ont tué Moustafa de Koum Odjaghi, ont égorgé à l'endroit dit Sarouhanli Motok Suleyman du village Tatarlar , ont tué le fils de Rifaat Bey et Hairi Bey de Lulé Burgaz. Egalement, Hodja Ali Effendi et Hodja Mehmed Effendi de Tachli furent tués par les soldats grecs entre Kara-Agatch et Tachli Kouyou.

IX. Les Grecs ont battu son frère et l'ont emmené dans un état lamentable à Kirk Klissé, de là à Athènes ; on ne sait plus ce qu'il est devenu. (récit de A....).

X. La population musulmane de Demir Keuy a été torturée. Redjeb Agha de Mihalongos fut pendu par les pieds, on alluma feu sous lui. Il est mort des suites du supplice. Cinq femmes turques du même village furent également suspendues aux arbres ; on alluma du feu autour d'elles, elles moururent . Deux filles de Bounar Hissar ont été emmenées de force au corps de garde et violées (les noms des ces malheureuses sont consignés).

VIII.- Omer Bey de Mahmanli fut condamné à mort pour un crime illusoire et non défini.

IX.- Au début du mois d'Avril 1921 les soldats grecs firent irruption au village de Ghénérli,dependance de Rodosto,le nommé Mouhadjir Ahmed,sa femme ,sa fille ,son petit fils furent égorgés; il ne reste que deux survivants ,deux enfants, dans toute la famille de la victime, Ce crime horrible fut imputé par les Autorités grecques à la population du village.

En tuant,torturant et condamnant à des corvées insupportables les habitants des villages musulmans les Grecs cherchent à provoquer la fuite de ces derniers les contraindre à quitter leurs villages. Les villes et les bourgs de la Thrace sont pleins d'habitants des villages qui se sont réfugiés,ne pouvant vivre à la campagne. Rien que dans le district de Tékir Dagh (Rodosto) soixante villages turcs sont vides,la population les ayant déserté Les malheureux qui se sont réfugiés aux villes se trouvent dans un état de dénûment complet et souffrent des privations sans nombre ils sont condamnés à la famine.

5. BÖLÜM
BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRKLERİNİN DÜNKÜ VE BUGÜNKÜ SORUNLARI

LOZAN BARIŞ ANDLAŞMASI'NA GÖRE BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞI

Lozan Öncesi Batı Trakya

Balkan Savaşında Bulgarların işgaline uğrayan Batı Trakya, 31 Ağustos 1913 tarihinde Süleyman Askeri, Eşref Kuşçubaşı Sencer yönetimindeki birlikler tarafından kurtarıldı ve Dersiam Salih Efendi başkanlığında bir Batı Trakya Bağımsız Türk Cumhuriyeti kuruldu. Bu Cumhuriyet, Gümülcine Metropoliti Foti Stefanopulos aracılığıyla Yunanistan Başbakanı Eleftherios Venizelos ve hatta Bulgaristan Başbakanı Vladislav tarafından da tanınma noktasına gelmişti. Tanıyanlar arasında İngiltere hükümeti de vardı. Ancak Balkanlardaki ilk Türk Cumhuriyeti olan BTTC'nin kuruluşundan Balkanlı Hristiyan devletleri korkacakları yerde, devrin Osmanlı Başbakanı Sait Halim Paşa, İçişleri Bakanı Hacı Adil, Denizcilik Bakanı Cemal Paşa ile Talat Paşa ve İttihat Terakki'nin diğer ileri gelenleri paniğe kapıldılar ve Batı Trakya hükümetine karşı cephe aldılar. Bunun sonucunda Cemal Paşa Gümülcine'ye giderek Batı Trakya'yı Bulgarlara teslim etti ve yalnız Balkanların değil Türkiye Tarihinin de ilk Cumhuriyetini 25 Ekim 1913'te 58 günlük bir siyasal yaşamından sonra tarih sahnesinden çekilmesine sebep oldu.

Böylece 1913 yılı Temmuz ortasından Eylül ortalarına kadar yaşayan bu hükümetin, Osmanlı ile Bulgaristan arasında imzalanan 29 Eylül 1913 tarihli İstanbul Anlaşmasının hükümlerine göre varlığına son verildi ve Bulgar birlikleri tarafından işgal edildi.

Birinci Dünya Savaşına Osmanlı İmparatorluğu (Türkiye) ile aynı safta savaşa giren Bulgaristan da savaşı kaybedince Batı Trakya, Fransızların işgaline uğradı. 27 Kasım 1919 tarihli Neuilly Anlaşması gereğince Batı Trakya, Yunanistan'a verildi ve 22 Mayıs 1920'de Batı Trakya Yunanistan'ın askeri birliklerine Fransız ve Bulgarların yardımı ile tek kurşun atmadan teslim edildi.

Fakat Yunanistan'ın Anadolu Macerası hüsranla bitince ve Anadolu Kurtuluş Savaşı Atatürk'ün önderliğinde Türk halkının bir zaferi olarak noktalandıktan sonra Batı Trakya Misak-ı Milli sınırları dışında kaldığında yeni Türkiye Cumhuriyetinin yöneticileri, Batı Trakya konusunda Kurtuluş Mücadelesinde başaramadıklarını bu kez Lozan Barış Konferansı sırasında ba-

şarmak için yoğun çaba harcamalarına rağmen ne yazık ki Büyük Devletlerin desteği ile de Batı Trakya Yunanistan'ın egemenliğine terk edildi.

Bu neden böyle oldu? Bunun birçok sebepleri vardır. Başlıca sebepleri şunlardır: Başta İngiltere ve Batılı ülkelerin rolleri, Yunanistan başbakanı Venizelos'un entrikaları ve Türk heyetinin çabalarının yetersizliği Batı Trakya'nın bugünkü statüsünün belirlenmesinde başlıca rolü oynamıştır.

Şimdi, Lozan Barış Konferansı sırasında Batı Trakya ile ilgili tartışmaları gözönüne alarak, durumu değerlendirmeye çalışalım.

LOZAN KONFERANSI'NDA BATI TRAKYA İLE İLGİLİ TARTIŞMALAR

22 Kasım 1922 Birinci Oturum:

Oturum, İsviçre'nin Lozan şehrindeki Ruchy Şatosunda İngiliz temsilci Lord Curzon'un başkanlığında açıldı. Oturumda hazır bulunanlar: MM. Child, Brew (Amerika Birleşik Devletleri), Marki Curzon of Kedrleston, Sir Horace Rumbold (Büyük Britanya İmparatorluğu-İngiltere), MM. Barrere, Bompard (Fransa), MM. Venizelos, Caclamanos (Yunanistan), Marki Garroni, M. Lago (İtalya), Baron Hayashi (Japonya), Mm. Duca Diamandy (Romanya), MM. Ninçiç, Rakiç (Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı=Yugoslavya), İsmet Paşa, Rıza Nur Bey, Hasan Bey (Türkiye).

Konferans Genel Sekreteri de M. Massigli idi.

Bu oturumda İsmet Paşa, Batı Trakya için bir plebisite başvurulmasını ve Meriç'in batısındaki ufak toprak parçasının Türkiye sınırları içinde bırakılmasını istedi. İsmet Paşa, buna sebep olarak Meriç nehrinin batısında istenilen topraklarda yaşayan halkın büyük çoğunluğunun Türk olduğunu da ifade etti. İsmet Paşa ayrıca, Meriç'in Batı yakasında birçok Türkün mülkiyetinde bulunan toprakların varlığından da söz etti.

Bunun üzerine Lord Curzon, temsilci heyetlerini, Türk Temsilci heyetince öne sürülmüş olan istekler üzerinde görüşlerini bildirmeğe çağırdı.

M. Venizelos, tartışılmakta olan sorunun doğrudan doğruya ülkesini ilgilendirdiğini ileri sürerek ilk önce söz almak istedi. İsteği kabul olundu. Konuşmasında, ülkesinin Türkiye'ye saldırısını haklı göstermeye çalışan Yunanistan Başbakanı Venizelos, Batı Trakya için şu görüşleri savundu:

-Yunanistan, Meriç'e kadar Doğu Trakya'nın (acıklı da olsa) feda edilmesini öngören 23 Eylül tarihli Nota'ya katılırken kendisinden yeni isteklerde bulunulmayacağını, yeni fedakarlıklar istenmeyeceğini düşünmekteydi. Bugün de böyle düşünmektedir. Şimdi Türkiye, önce Meriç'in sol kıyısının (Doğu Trakya'nın) Türk egemenliği altına alınmasına, ikinci olarak da Türk temsilci heyetince henüz sınırları belirlenmemiş olan Batı Trakya'da plebisite yani halk oylamasına başvurulmasına ilişkin yeni iddialar öne sürülmektedir. Sınırın belirtilmemiş olmasını üzüntüyle karşılıyoruz. Batı Trakya teriminden tam olarak ne anlaşıldığının bilinmesi bizim için çok önemlidir. Bu bölgenin kaderi Sevr Andlaşmasından apayrı bir andlaşmayla belirlenmiştir. Konferans, Sevr Andlaşmasını yeniden düzenlemek için toplantıya çağrılmıştır. Yoksa Müttefiklerce imzalanmış, onanmış ve uygulanmakta olan öteki diplomatik senetleri yeniden tartışmak için toplanmamıştır. Söz konusu belge Neuilly Andlaşmasında göz önünde tutulmuştur. Bu bölge (Batı Trakya), savaştan önce Türkiye'ye ait bulunmadığından, anılan bu andlaşmanın Ankara hükümeti ile hiçbir ilgisi olamaz. Türkiye (Osmanlı İmparatorluğu), bu bölgeyi savaş hareketlerinin baskısıyla, ya da yenilgi üzerine değil, kendi isteğiyle, savaş sırasında Bulgaristan ile görüşmleler sonucu bırakmıştı. Türkiye hükümeti bugün gelip, bu toprağın (Batı Trakya'nın) kendisi için vazgeçilmez olduğunu söyleyemez, çünkü kendi isteği ile, ondan vazgeçmiş bulunmaktadır....

İsmet Paşa savunduğu tezlerin ekonomik dayanaklarını iyice belirtmemiştir. Evet bu bölgede bir takım Türk emlaklarının bulunması mümkündür; Yunan hükümeti de bunları korumaktan başka bir şey yapacak değildir.

İsmet Paşa, M. Venizelos'un konuşmasına cevap verme hakkını saklı tuttu. Yugoslavya temsilcisi Ninçiç ise Batı Trakya sorununa değinmiş ve şöyle demişti:

-Batı Trakya'da bir plebisite yani halk oylamasına başvurulması, böyle bir istek Türklerin sayısını belli ederek onların haklarını garanti altına almak amacını güdüyorsa, bu gereksiz görünmektedir. Çünkü Yunanistan, ülkesi içinde ki azınlıkların haklarına saygı göstermeye andlaşmalarla yükümlü bulunmaktadır. Üstelik Neuilly Andlaşması onanmış ve kesin olarak yürürlüğe konmuştur. Sırp-Hırvat-Sloven (Yugoslavya) Hükümeti, bu günkü Avrupa'nın temel yasası saydığı gerek bu Andlaşmada, gerek bütün öteki barış andlaşmalarında herhangi bir değişiklik yapılmasına kesin olarak karşıdır.

Plebisite, Romanya temsilcisi de Balkanlar'da bir karışıklık doğmaması ilkesinden hareket ederek karşı çıkmıştır.

Ve Batı Trakya sorunuyla ilgili olan devletler, görüşlerini kısaca bu hatlar içinde ortaya koymuşlardır. Yalnızca Bulgaristan Temsilci heyeti adına konuşan M. Stanboliski, Batı Trakya'nın Neuilly Andlaşması öncesi statüye

kavuşturulmasını ve Müttefiklerarası bir Hükümet tarafından yönetilmesini istemiştir.

Toplantı Başkanı Lord Curzon kapanış konuşmasında Batı Trakya konusunda şu görüşleri açıklamıştır:

-Batı Trakya sorunu kalıyor. Burası için, ya da burasının bir bölümü için Türk temsilci heyeti söz konusu bölgenin sınırlarını göstermeksizin plebisit istemiştir. Bu nokta üzerinde Müttefik Devletlerin durumu çok açıktır. Batı Trakya sorunu görüşme konusu değildir. Bu sorun, Neuilly Andlaşmasında sonuca bağlanmış bulunmaktadır.

Bu bölge savaştan önce Türkiye'ye ait değildi. Türkiye (Osmanlı) burasını kendi isteğiyle bırakmıştır. Yunanistan'ın bu bölgeden vazgeçmesini istemek (Yalnız Yunanistan'ın burasını meşru olarak işgal etmiş olduğu için değil, fakat Doğu Trakya'dan ve öteki yerlerden gelip bölgeyi istila etmiş olan çok büyük göçmen yığınlarını yerleştirmek için bu bölge Yunanistan'ın kesin ihtiyacı bulunması yüzünden de) haksız olacaktır. Öte yandan Galip devletler bu noktada anlaşmış bulunmaktadırlar ve bu konunun yeniden açılmasına izin vermeyeceklerdir.

İkinci Oturum:

Ruchy şatosunda. Lord Curzon Başkanlığında saat 11.00'de açıldı. Türk Temsilci heyetinden İsmet Paşa, bir önceki oturumda Komisyona sunulmuş teklifler üzerine Yunan temsilci heyetinin görüşünü çürütmek istediğini söyledi. Venizelos'un Kurtuluş Savaşı ve diğer konularda görüşlerini cevaplayan İsmet İnönü, Batı Trakya konusunda şu savunmayı yaptı:

-M. Venizelos, iddialarını açıklarken Türkiye'nin kaderi Neuilly Andlaşmasıyla düzenlenmiş bir toprak parçasının (Batı Trakya'nın) kime ait olduğunu yeniden söz konusu ettiğini öne sürmüş ve böylece, Batı Trakya'ya ilişkin herhangi bir görüşmeye yol açılmamasına çalışmıştır. Oysa bu andlaşmanın 48. (Neuily Andlaşması) maddesi uyarınca, Müttefiklere emanet edilmiş olan Trakya'nın kaderi kesin olarak sonuca bağlanmamış bulunmaktadır. Demek ki bu sorun hala açıktır. Türk Temsilci Heyeti, Müttefiklere emanet edilmiş Batı Trakya'nın geri verilmesi arzusunda olmadığını yeniden belirtmek istemektedir. Fakat çok büyük çoğunluğu Türk olan bu bölge halkına, protesto etmekten bir an geri kalmadığı bir rejimin uygulanmasını önlemek üzere, Türk Temsilci Heyeti, kaderi hala düzenlenmemiş bulunan bu toprak parçasında yaşayan halk için, Büyük devletlerin barış programında yazılı olan halkların kendi kaderlerini tayin etme (Self-determination) hakkını istemekte direnmektedir.
İsmet Paşa, bu bölgeyi (Batı Trakya'yı) meydana getiren dört kazaya ilişkin

istatistiklerin genel sonuçlarını hemen bildirmek istediğini söyledi ve ilgili belgeyi komisyonun masasına koydu. Bu belgeye göre, Batı Trakya'nın Gümülcine, İskeçe, Dedeağaç ve Sofullu kazalarında yaşayan halkın sayısı şöyle idi: Türkler: 129.118, Rumlar: 33.904, Bulgarlar: 26.266, Yahudiler: 1.374 ve Ermeniler: 923 kadardı.

İsmet Paşa sözlerine şöyle devam etti:

-Kaldı ki Batı Trakya nüfusunun büyük çoğunluğunun Rum olduğunu kesin olarak söyleyebilecek durumda bulunduğunu iddia eden Yunan Temsilci Heyeti, plebisitten hiç de kuşkulanmamalıydı; gerçek böyle ise plebisit, bu ülkeyi idare etme hakkını doğrulamış olacaktır. M. Venizelos bundan başka, Yunan işgalinin Türkiye toprakları üzerinde sürüp gittiği yıllar boyunca Yunan hükümetince işlenmiş yanlışlardan söz etmiştir. M. Venizelos'un değindiği yanlışların talihsiz Türk topluluklarına çok pahalıya gelmiş olduğunu söylemek ister; aynı acıların Batı Trakya'da, bu işgal yüzünden sürüp gitmesi kabul edilebilir mi?

Dimoteka kazasına gelince, Venizelos kesin olarak Türk olan toprakları Yunanistan'a katmak arzusunu haklı göstermek için, nasıl vaktiyle Yüce Konseye yalnız Yunan kaynaklı istatistikleri sunmuşsa, şimdi de yalnız kendinden başka hiç kimsenin bilmediği rakamlar ortaya atmaktadır. Türk istatistikleri M. Venizelos'un istatistikleriyle çatışmaktadır. 1914 tarihli Türk istatistikleri şu rakamları vermektedir: Dimoteka'da Türk köy sayısı 76, Rum köy sayısı 26, Rum-Türk köy sayısı 14, diğerleri 3'tür. Nüfusa gelince buradaki nüfus şöyledir: Türkler: 36.561. Rumlar: 34.816, Çeşitli 1.790 ve Ermeniler: 174'tür. Ayrıca Dimoteka şehrinin Türklerin tarihi için ayrı bir önemi vardır: Bu şehir Türklerin Avrupa'daki geçici ilk başkentleri olmuştur. Türkler orada birçok anıtlar, camiler, çeşmeler, kaleler, saraylar vb. yaptılar...

M. Venizelos'un öne sürdüğü ekonomik veriler de yanlıştır. Bu bölgede taşınmaz malların büyük çoğunluğu (%84) Türklerin mülkiyetindedir... Venizelos ayrıca, bu toprakları Türkiye tarafından gönül hoşnutluğu ile bırakmış olduğunu söyleyerek, bundan Türk isteğinin haksız olduğu sonucunu çıkartıyor. M. Venizelos, Sırp-Hırvat-Sloven (Yugoslavya) Krallığı ve Romanya temsilcilerinin söylediklerinin tersine, Türkiye bu bölgeyi (Batı Trakya'yı) gönül rızası ile bırakmamıştır. Bu bırakış, son derece tehlikeli şartların baskısı altında olmuş ve hiçbir zaman Türk Parlamentosu tarafından onaylanmamıştır. Kaldı ki, silah bırakışımından hemen sonra Müttefik devletlerin kendileri de Türk-Bulgar sözleşmesini yürürlükten kaldırmış olduklarından, bu sözleşme pek kısa ömürlü olmuştur. Bu sözleşmenin yapıldığı dönemden bu yana, siyasal durum bütünüyle değişmiştir...

Göçmenlere gelince, M. Venizelos, Yunanistan'ın karşılaştığı güçlükleri belirterek sığınmak üzere bir milyon göçmenin Yunanistana ve özellikle Batı Trakya'ya gitmiş olduğunu iddia etmiştir. TBMM hükümeti için aynı sorun, hem de daha acıklı olarak söz konusudur. Çünkü, Yunan istilası ve yakıp-yıkmaları sonucunda, bir milyondan çok Türk evsiz-barksız ve yiyeceksiz olarak, Anadolu yaylalarında başıboş dolaşıp durmakta, bir çoğu ne yazık ki kaçınılmaz bir ölüme mahkum bulunmaktadır...

İsmet Paşa, daha sonra Lord Curzon'un iddialarını yanıtlamış ve 4 Ekim 1922 tarihinde verilen Türk notasında, Meriç'ten söz edilmeksizin TBMM'nin tüm Trakya üzerinde haklar iddia ettiğini belirttiğini söyledi...

Daha sonra Venizelos söz alarak, Batı Trakya sorunu üzerinde yeni görüşler açıklamak istediğini bildirdi. İsmet Paşa'nın Neuilly Andlaşması ve nüfus istatistikleri ile ilgili görüşlerini paylaşmadığını bildiren Venizelos, Rumların Batı Trakya'da çoğunlukta olmadıklarını kabul etti ve bir yanlış anlama olduğunu belirtti. Venizelos, yine de Batı Trakya sorunu diye bir sorun olmadığı görüşünde direndi.

Oturum saat 13.20'de sona erdi.

Daha sonra, 25 Kasım 1922'de yapılan üçüncü oturumda Lord Curzon Türkiye'yi, Batı Trakya'da plebisitten vazgeçirmek için, Türkiye'nin bazı bölgelerinde de plebisit yapılması tehdidinde bulundu. Ve sonunda Batı Trakya'da plebisit yapılması sağlanamadı ve bu bölgenin sınırı batıda Mesta Karasu ile doğuda Meriç nehri olarak kabul edildi.

Lozan'da Türk Temsilci Heyeti, Batı Trakya konusunda ne kadar diretmişse de, başta Venizelos olmak üzere, İngiliz Temsilci Lord Curzon, Yugoslav Krallığı temsilcisi Ninçiç ve Romanya temsilcisi Duca işbirliği halinde Batı Trakya'nın bugünkü statüsünü belirlemeyi başarmışladır.

Bu durum karşısında Türk Heyeti çabalarını, Batı Trakya'da Türkleri Türk-Yunan Mübadele Andlaşmasının dışında tutma yönünde geliştirmiş ve bu çabasında da başarılı olabilmiştir. TBMM ile Yunan hükümeti arasında imzalanan Mübadale Andlaşmasının 2. maddesinde Batı Trakya Türklerine karşılık olarak İstanbul Rumlarının mübadele dışı tutulmalarının önkoşul olduğunu görmekteyiz. Batı Trakya sorunu daha sonra Lozan Adlaşmasından bu yana Türkiye ile Yunanistan arasında kesin bir çözüme bağlanması gereken bir sorun olarak kalmıştır.

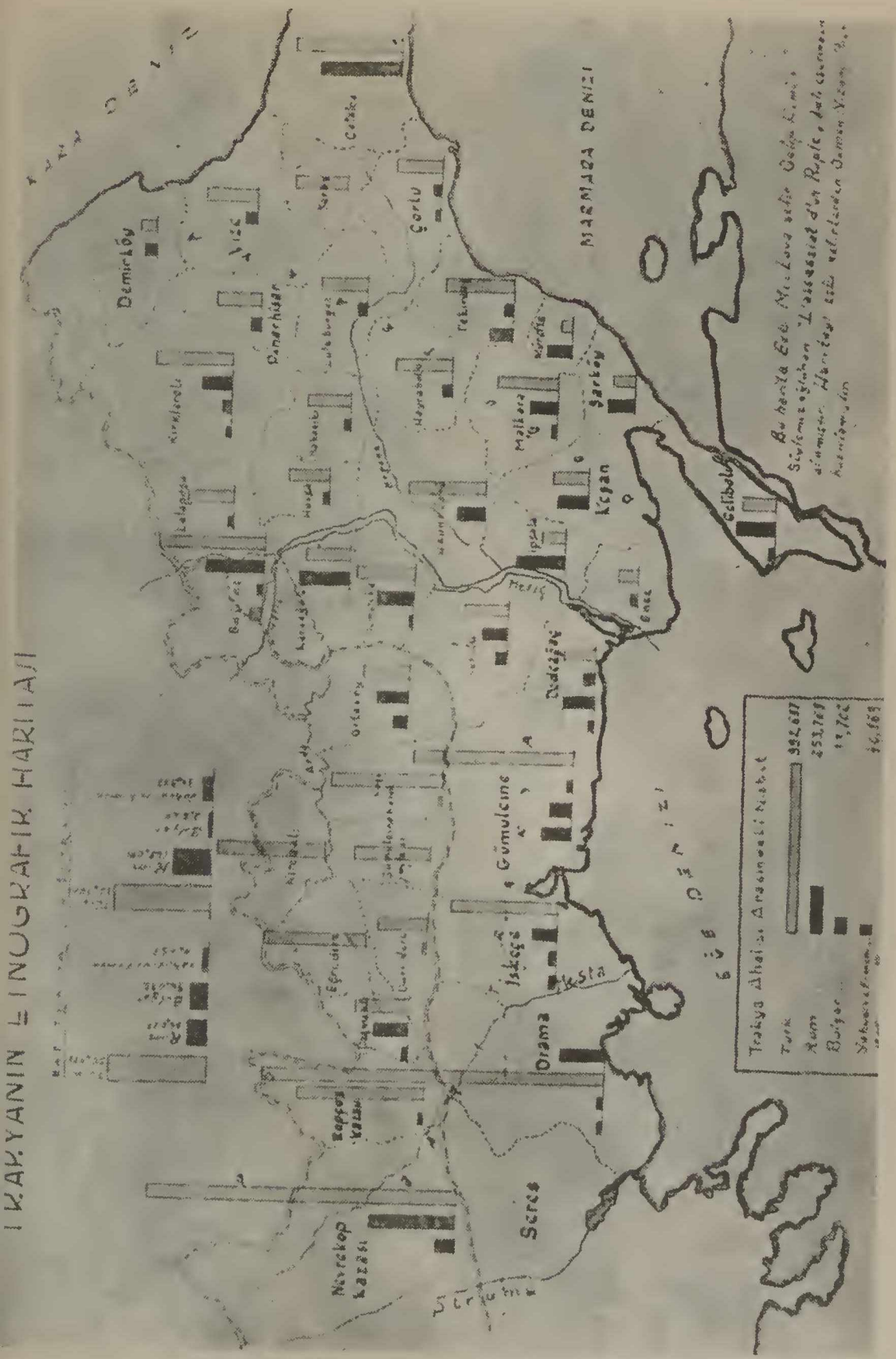

Her iki Trakya'nın (Doğu ve Batı Trakya) etnografik haritası

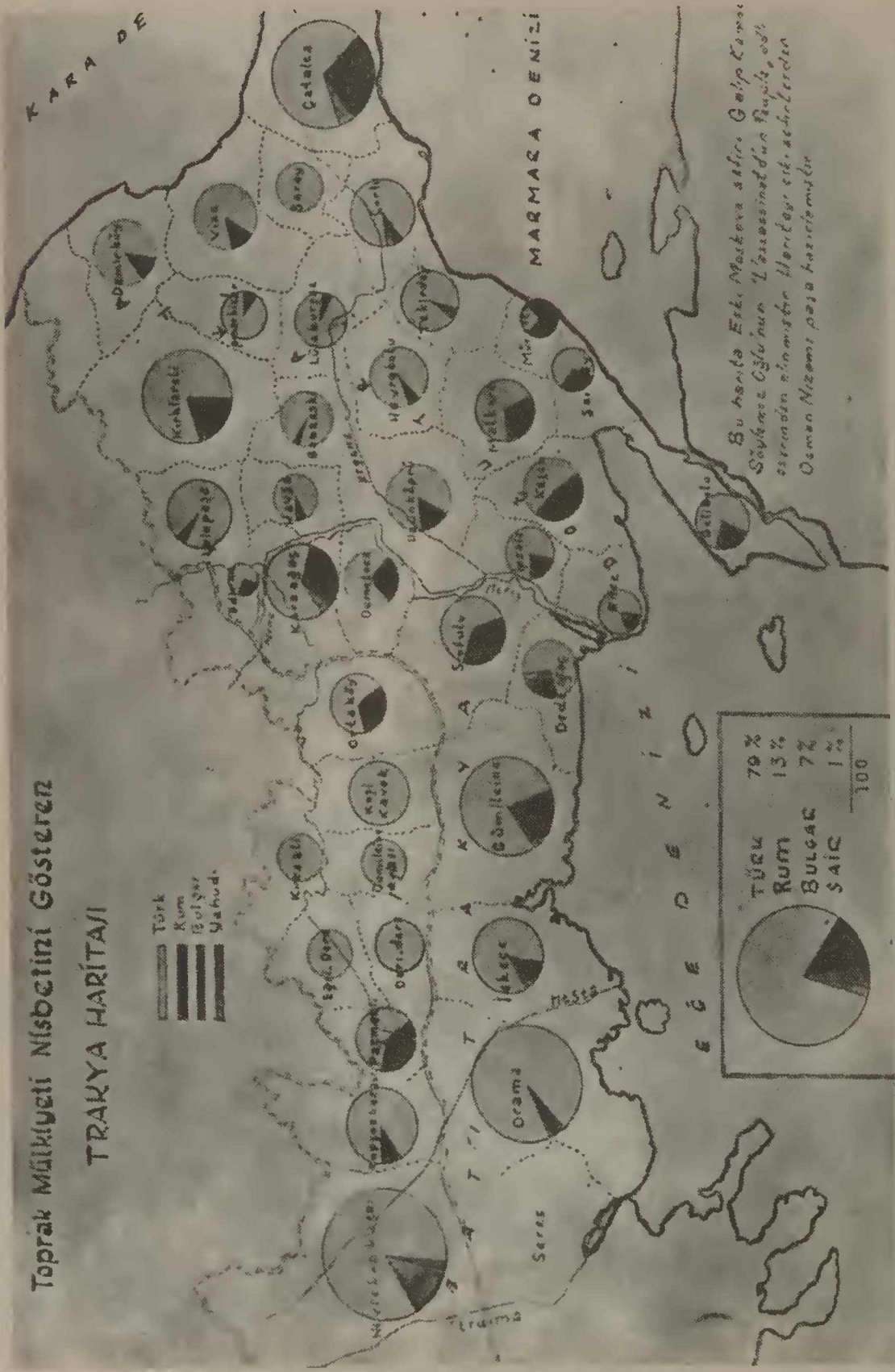

Her iki Trakya'da toprak mülkiyetini gösteren harita

LOZAN ANLAŞMASI-AZINLIKLARIN KORUNMASINA DAİR PROTOKOL

Türk ve Rum azınlığının varlığına basamak olan, kaderlerine uzun yıllar hükmeden anlaşmalardan ikincisi "Azınlıkların Korunmasına Dair Protokol"dür. Lozan Anlaşmasının 3. faslını teşkil eden protokol (37-45) maddeleri kapsar. Protokolün 38-44. maddelerinde Türkiye hükümetinin İstanbul Rumlarına tanımayı garanti ettiği haklar belirtilir. 45. madde ile aynı hakların Yunanistan tarafından Yunanistan'da yaşayan müslümanlara (Türklere) de tanınacağına dair önceki maddelere atıf yapılır.

Bu konunun daha iyi anlaşılması için 45. maddeyi diğer maddelerin içine dahil ederek azınlıklar konusunda iki hükümetin neleri vermeyi taahhüt ettiğini müştereken belirtmeyi uygun bulduk. Protokol, kısaltılmış ve sadeleştirilmiş olarak şöyledir:

Lozan'da imzalanan 30 Ocak 1923 tarihli protokol hükümleri uyarınca, İstanbul'da yaşayan Rumlar mübadele dışı bırakılmış ve kendilerine yeni bir statü verilmişti. Bu statüye göre İstanbul Rumları, Batı Trakya Türklerine karşılık bir denge unsuru olarak yerlerinde kalacak ve aynı hak ve garantiye sahip bulunacaklardı.

Hemen belirtelim ki, delegelerin Lozan'da kağıt üzerinde kabul ettiği bir takım eşitlikler, gerçekte iki azınlığın sosyo-ekonomik şartlarında yoktu. Çünkü İstanbulda, Batı Trakya Türklerinin aksine, köklü tecrübeli bir topluluk yaşıyordu. Bu topluluk, hayati varlığı için gerekli her kuruluşu, daha Osmanlı imparatorluğu devrinde gerçekleştirmişti.

Batı Trakya Türkü ise Azınlık hayatına yeni giriyordu. Bünyesinde kendini yaşatacak hiçbir sosyal ve kültürel teşekküle sahip değildi. Her şey yeniden kurulacaktı. Bu sebeplerdir ki, Batı Trakya Türkünün yeni hayata uyması pek kolay olmamış, toplumun bünyesinde birçok sürtüşmeler meydana gelmiştir.

Lozan Barış Andlaşması'nın İmzalanması

Batı Trakya Türk azınlığı 1923 Lozan Barış Andlaşmasıyla, kendi iç bünyesinin imarında serbest bırakılmıştır. Bu andlaşma ile, kendi maddi ve manevi imkanlarını seferber etme, okul, cami, hastane... yaptırma velhasıl gerekli gördüğü her şeye, içinde yaşadığı devletin kanunları muvacehesinde baş vurarak ve onu gerçekleştirme hakkına sahiptir.

MADDE 36: "Yunanistan, 37. maddeden, 43. maddeye kadar olan maddelerin kapsadığı hükümlerin temel yasalar olarak tanınmasını ve hiçbir kanunun, hiçbir yönetmeliğin ve hiçbir resmi işlemin bu hükümlere aykırı ya da bunlarla çelişir olmamasını ve hiçbir kanun, hiçbir yönetmelik ve hiçbir resmi işlemin söz konusu hükümlerden üstün sayılmamasını yükümlenir."

MADDE 37: "Yunan Hükümeti, Yunanistan'da oturan herkesin, doğum, bir ulusal topluluktan olma, din, dil ya da soy ayırımı yapmaksızın hayatlarını ve özgürlüklerini korumayı, tüm ve eksiksiz sağlamayı yükümlenir. Yunanistan'da oturan herkes, her inancın, dinin ya da mezhebin, kamu düzeni ve ahlak kurallarıyla çatışmayan gereklerini ister açıkça, isterse özel olarak serbestçe yerine getirme hakkına sahip olacaktır.

Hristiyan olmayan azınlıklar, bütün Yunan uyruklarına uygulanan ve Yunan hükümetince ulusal savunma amaçlarıyla ya da kamu düzeninin korunması için ülkelerin tümü ya da bir parçası üzerinde alınabilecek tedbirler saklı kalmak şartıyla, dolaşım ve göç etme özgürlüklerinden tam olarak yararlanacaktır."

MADDE 38: "Hristiyan olmayan azınlıklara mensup Yunan uyrukları, Hristiyanların yararlandıkları aynı yurttaşlık haklarıyla siyasal haklardan yararlanacaklardır. Yunanistan'da oturan herkes din ayırımı gözetilmeksizin kanun önünde eşit sayılacaktır. Din, inanç ya da mezhep ayrılığı hiçbir Yunan uyruğunun yurttaşlık haklarıyla siyasal haklardan yararlanma, özellikle kamu hizmet ve görevlerine kabul edilme, yükseltilme, onurlanma ya da çeşitli mesleklerde ve iş kollarında çalışma bakımından bir engel sayılmayacaktır. Herhangi bir Yunan uyruğunun gerek özel, gerekse ticari ilişkilerinde din, basın ya da her çeşit yayın konularıyla açık toplantılarında dilediği bir dili kullanmasına karşı hiçbir kısıtlama konulamayacaktır. Devletin resmi dili bulunmasına rağmen, Yunanlılardan başka bir dil konuşan Yunan uyruklarına mahkemelerde kendi dillerini sözlü olarak kullanabilmeleri bakımından uygun düşen kolaylıklar sağlanacaktır."

MADDE 39: "Hristiyan olmayan azınlıklara mensup Yunan uyrukları, hem hukuk bakımından, hem de uygulamada öteki Yunan uyruklarıyla aynı işlemlerden ve aynı garantilerden yararlanacaklardır. Özellikle giderlerini kendileri ödemek üzere her türlü hayır kurumlarıyla, dinsel ve sosyal kurumlar, her türlü okullar ve buna benzer öğretim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek ve buralarda kendi dillerini serbestçe kullanmak ve dinlerinin gereklerini serbestçe yapmak konularında eşit hakka sahip olacaklardır."

MADDE 40: "Genel (kamusal) eğitim konusunda Yunan hükümeti, Hristiyan olmayan uyrukların önemli bir oranda oturmakta oldukları il ve ilçelerde,

bu Yunan uyruklarının çocuklarına ilk okullarda ana dilde eğitimde bulunulmasını sağlamak bakımından uygun düşen kolaylıkları gösterecektir.

Hristiyan olmayan azınlıklara mensup Yunan uyruklarının önemli bir oranda bulundukları il ve ilçelerde, sözkonusu azınlıklar, devlet bütçesi, belediye bütçesiyle ve öteki bütçelerce eğitim, din ya da hayır işlerine genel gelirlerden sağlanabilecek paralardan yararlanmaya ve pay ayrılmasına hak gözetirliğe uygun ölçüde katılacaklardır. Bu paralar ilgili kurum ve tesislerin yetkili temsilcilerine teslim edilecektir."

Bu hüküm, Yunan hükümetinin söz konusu okullarda Yunan dilinin öğrenimini zorunlu kılmasına engel olmayacaktır.

MADDE 41: "Yunan hükümeti, Hristiyan olmayan azınlıkların aile durumlarıyla kişisel durumları konusunda, bu sorunların sözkonusu azınlıkların gelenek ve görenekleri uyarınca çözümlenmesine elverecek bütün tedbirleri almayı kabul eder. Bu tedbirler Yunan hükümetiyle ilgili azınlıklardan her birinin eşit sayıda temsilcilerinden kurulu özel komisyonlarca düzenlenecektir. Anlaşmazlık çıkarsa, Yunan hükümetiyle Milletler Cemiyeti Meclisi, Avrupalı hukukçular arasından birlikte seçilecek bir üst hakem atayacaklardır. Yunan hükümeti, sözkonusu azınlıklara ait camilere, mezarlıklara ve öteki dini kurumlarına tam bir koruma sağlamayı yükümlenir. Bu azınlıkların Yunanistan'daki vakıflarına, din ve hayır işleri kurumlarına her türlü kolaylıklar ve izinler sağlanacak ve Yunan hükümeti yeniden din ve hayır kurumları kurulması için bu nitelikteki özel kurumlara sağlanmış gerekli kolaylıklardan hiçbirini esirgemeyecektir."

MADDE 42: "Hristiyan olmayan azınlıklara mensup Yunan uyrukları, inançlarına ya da dinlerinin gereklerine aykırı herhangi bir davranışta bulunmaya zorlanamayacakları gibi, hafta tatili günlerinde mahkemelerde hazır bulunmamaları ya da kanunun öngördüğü herhangi bir işlemi yerine getirmemeleri yüzünden haklarını kaybetmeyeceklerdir. Bununla birlikte bu hüküm, söz konusu Yunan uyruklarını, kamu düzeninin korunması için öteki Yunan uyruklarına yükletilen yükümler dışında tutar anlamına gelmeyecektir."

MADDE 43: "Yunanistan, bu kesimin bundan önceki maddelerdeki hükümlerin, Yunanistan'ın Hristiyan olmayan azınlıklarıyla ilgili olduğu ölçüde uluslararası niteliklerde yükümlülükler meydana getirmelerini ve Milletler Cemiyetinin güvencesi altında konulmalarını kabul eder. Bu hükümler, Milletler Cemiyeti Meclisinin çoğunlunca uygun bulunmadıkça değiştirilemeyecektir. İngiliz İmparatorluğu, Fransa, İtalya ve Japonya hükümetleri, Milletler Cemiyetinin çoğunluğunca razı olunacak herhangi bir değişikliği reddetmemeyi işbu andlaşma uyarınca kabul ederler. Yunanistan, Milletler Cemiyeti

Meclisi üyelerinden her birinin, bu yükümlülüklerden herhangi birisine aykırı davranışı ya da böyle bir davranışta bulunma tehlikesini Meclise sunmağa yetkili olacağını ve Meclisin duruma göre uygun ve etkili sayacağı yolda davranabileceğini ve gerekli göreceği yönergeleri verebileceğini kabul eder. Yunanistan bundan başka, bu maddelere ilişkin olarak, hukuk bakımından ya da uygulamada Yunan hükümetiyle imzacı öteki devletlerden herhangi biri ya da Milletler Cemiyeti Meclisine üye herhangi bir başka devlet arasında görüş ayrılığı çıkarsa, bu anlaşmazlığın Miletler Cemiyeti Misakının 14. maddesi uyarınca uluslararası nitelikte sayılmasını kabul eder. Yunan hükümeti, böyle bir anlaşmazlığın, öteki taraf isterse, Milletlerarası Daim Adalet Divanına götürülmesini kabul eder. Divanın kararı kesin ve Milletler Cemiyeti Misakının 13. maddesi kesin ve Milletler Cemiyeti Misakının 13. maddesi uyarınca verilmiş bir karar güç ve değerinde olacaktır.

MADDE 44: Yukarıda belirtilen hükümlerle, Yunanistan'ın Hristiyan olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, TÜRKİYE'ce de kendi ülkesinde bulunan Hristiyan azınlığa tanınmıştır."

Lozan Barış Andlaşmasını İmzalayan Devletler:

1. Amerika Birleşik Devletleri (ABD)
2. Britanya İmparatorluğu (İngiltere)
3. Fransa
4. Yunanistan
5. İtalya
6. Japonya
7. Romanya
8. Sırp-Hırvat-Sloven Krallığı (Yugoslavya)
9. Türkiye

Lozan'a Göre Batı Trakya Müslüman Türklerinin Azınlık Hakları

* Yaşam ve özgürlük hakkı (m. 38)
* Dini ibadet ve özgürlüğü hakkı (m. 38)
* Dolaşım ve göç hakkı (m. 38)
* Yurttaşlık ve siyasal haklar (m. 39)
* Kanun önünde eşitlik hakkı (m. 39)
* Kamu hizmet ve görevlerine kabul, yükseltilme, onurlanma, çeşitli meslek ve işkollarında çalışma hakkı (b. 39)
* Dilediği dili konuşma hakkı (m. 39)
* Mahkemelerde tercüman kullanma hakkı (m. 39)
* Hukuk ve uygulamada eşit vatandaşlık hakkı (m. 40)
* Eğitim, din, hayır ve sosyal kurumlar alanlarında sınırlı özerklik hakkı (m. 40)
* Okullarda, ana dilde öğretimde uygun düşen kolaylıkları görme hakkı (m. 41)
* Okullarda resmi dili öğrenme zorunluluğu hakkı (m. 41)
* Eğitim, din ya da hayır işleri için Devlet, Belediye ve öteki bütçelerden hak gözetirliğe uygun ölçülerde yararlanma hakkı (m. 41)
* Tedbirlerin diyalog içinde belirlenmesini isteme hakkı (m. 42)
* İbadet yerlerinin, mezarlıkların ve öteki din kurumlarının korunmasını isteme hakkı (m. 42)
* Vakıf, din ve hayır kurumlarına her türlü kolaylığın sağlanmasını isteme hakkı (m. 42)

MÜBADELE ANDLAŞMASI

Mübadelei Ahaliye'ye Mütedair Lozan Muahedenamesi İle Atina İtilafnamesi'nin Tatbikatından Mütevelit Sureti Katiyede Halli Hakkında Mukavelename

Bir taraftan Türkiye, diğer taraftan Yunanistan, müteakiben Lozan Muahedenamesi ile derpiş edilen Türk ve Rum ahalinin mübadelesine mütealik mukavelenameler, itilaflar ve diğer ukut ile bunların merbutatının tatbikatından mütevellit bilumum mesalli kati surette tesviye arzusuile mütehalli olarak bu bapta bir mukavelename aktine karar vermişler ve murahhasları olmak üzere Türkiye Cumhuriyeti Reisi, İzmir mebusu ve Türkiye Cumhuriyeti Hariciye Vekili Doktor Tevfik Rüştü Aras beyefendiyi;

Yunan Cumhuriyeti Reisi: Yunanistan fevkalade murahhası ve orta elçisi Mösyö S. Polychroniadis cenaplarını tayin buyurmuşlardır.

Müşarünleyhima usulüne muvafık görülen selahiyetnamelerini yekdiğerlerine tebliğ ettikten sonra ahkamı atiyeyi kararlaştırmışlardır.

Mübadillerin Malları

MADDE 1: Mübadil Müslümanların Yunanistan'da bıraktıkları menkul ve gayrimenkul malların tam mülkiyeti Yunun hükümetine geçecektir.

MADDE 2: Mübadil Rumların Türkiye'de bıraktıkları menkul ve gayrimenkul malların tam mülkiyeti Türk hükümetine geçecektir.

MADDE 3: Elyevm, bankalarda mevcut her nevi mevduat üzerine iki hükümet tarafından konulmuş olan memnuniyetler işbu mukavelenamenin imzası tarihini takip eden onbeş gün zarafında kaldırılacak ve mezkür mevduat menlehükaklarına iade edilecektir. İcabı takdirinde Muhtelit Mübadele Komisyonu alakadarlara bu hususta mücamelekar vesattatta bulunacaktır.

MADDE 4: İki hükümet, mübadil malların tasfiyesi meselesinin halli hakkında hemen rey beyanını Muhtelit (Karma) Mübadele Komisyonu bitaraf azasına tedi ederler. Mübadiller hakkındaki tüm aşarı ile kasalara mütedair metalip bunlara dahildir.

Her iki hükümet muvafakatlarını en kısa bir zamanda ve iş bu itilafnameyi tastika arzetmeden evvel bildirmeği taahhüt ederler.

Dokuz Numaralı Beyannameden Müstefit Olanların Malları

MADDE 5: Dokuz numaralı beyannamedcn müstefit olan Müslümanlara ait menkul ve gayrimenkul malların tam mülkiyeti, sahiplerine iade edilmiş olup bilfiil tasarrufve intifalarında bulunan gayrimenkul mallar müstesna olmak üzere Yunan hükümetine geçecektir.

MADDE 6: Dokuz numaralı beyannameden müstefit olan Rumlara ait menkul ve gayrimenkul malların tam mülkiyeti Türk hükümetine geçecektir.

MADDE 7: Türk tebaası Müslümanlara ait ve Yunanistan'da kain gayrimenkul malların tam mülkiyeti Yunan hükümetine geçecektir. Sahiplerine iade edilmiş olup ve bilfiil tasarruf ve intifalarında bulunan gayrimenkul mallar bu hükümden müstesnadır.

Türk tebaasının "Laussane" (Lozan Andlaşması merriyete konulduktan sonra vaziyet ve tasfiye edilmiş olan menkul malları da Yunan hükümetinin mülkü olacaktır.

Şurası mukarrerdir ki birinci fıkra mucibince Yunan hükümetinin mülkiyetine geçen gayrimenkuller de mevcut menkulat, eshabının serbest tasarrufunda bırakılacaktır.

İş bu maddenin geçen fıkralarında tahsisen zikredilmemiş bulunan diğer bilumum emval, hukuk ve mcnafi "Laussanne" muahedenamesinin buna müteferri ahkamına ve bilhassa mczkur muahedenin 65'inci ve 66'ncı maddelerinde yazılı hükümlere tabi tutulmakta devam eyleyecektir.

Yunan Tebaasının Malları

Yunan tebaasına ait olup mübadelcden istisna edilmiş olan İstanbul mıntıkası haricinde kain gayrimenkul malların tam mülkiyeti Türk hükümetine geçecektir.

Yunan tebaasının "Laussanne" muahedenamesi merriyete konulduktan sonra vaziyet vc tasfiye edilmiş bulunan menkul malları da Türk hükümetinin mülkü olacaktır.

Şurası mükerrerdir ki, birinci fıkra mucibince Türk hükümetinin mülkiyetinc geçen gayrimenkullerde mevcut menkulat eshabının serbest tasarrufunda bırakılacaktır.

İş bu maddenin geçen fıkralarında tahsisen zikredilmemiş bulunan diğer bilumum emval, hukuk ve menafi "Laussanne" muahedenamesinin buna müteferri ahkamına ve bilhassa mezkur muahedenin 65'nci ve 66'ncı maddelerinde yazılı hükümlere tabi tutulmakta devam eyleyecektir.

MADDE 9: Yunan tebaasının mübadeleden istisna edilmiş olan İstanbul mıntıkasında kain gayrimenkul malları üzerindeki mülkiyet hakları işbu mukalevename ahkamı ile hiç bir suretle ihlal edilmemiştir.

İş bu mukavelenamenin merriyete konulmasından itibaren nihayet iki ay zarafında gayrimenkul malları vaziyet, haciz veya işgal gibi herhangi bir tedbire maruz kalmış olan Yunan tebaası bizzat veya kanuni mümessilleri vasıtasıyla mülklerine tam ve serbest tasarrufa ve anlardan intifaı tekrar elde etmiş bulunacaklar ve zikri geçen mahiyetteki bilumum tedbirler derhal kaldırılacaktır.

Yukarıda beyan olunan tedbirler mülk sahibinin Yunan tebaasından olması sebebiyle ittihaz edilmiş bulunduğu ve mahalli tapu dairesi tarafından verilmiş mülkiyet senetlerinde sahibinin Yunan tabiiyeti yazılı olduğu takdirde iş bu tedbirlerin kaldırılması ve mülk sahibinin serbest ve tam tasarrufunu tekrar elde etmesi hiçbir suretle talik olunmayacaktır.

İki memleket arasında merri muahede, mukavele ve itilaflara tevfikan Türk veya Yunan tabiiyetinin iktisabı şartlarından mütevellit bilcümle ihtilaflar Muhtelit Mübadele Komisyonu bitaraf azasının kararı ile kati surette halledilecektir.

Diğer taraftan akitler, iş bu mukavelename ahkamının hassatan 12'nci maddenin, malları İstanbul'un mübadeleden istisna edilmiş kısmında bulunan ve iş bu mukavelename haricindeki ahkamı ahdiye ile tarif edilmiş olan Yunan tebaasının miktarını tezyit veya tenkis edebilecek surette tefsir edilmemesinin kabulü hususunda tamamıyla mutabık bulunmaktadır.

Şurası mukarrerdir ki mübadillere tanınmış olan Yunan tabiiyeti iş bu mukavelede derpiş edilen iadei emlake taaluku itibariyle hiçbir hükmü haiz bulunmamaktadır.

İş bu maddenin ihtiva ettiği ahkamı tatbikan Muhtelit Mübadele Komisyonu bitaraf azası tarafından ittihaz edilebilecek mukarrerat, iş bu mukavele ahkamının tatbik sahası haricinde tahaddüs edecek her hangi bir ihtilafta hiçbir kimseye karşı hüküm ifade edemiyecektir.

İstanbul (Etabli) lerinin Malları

Türkiye, İstanbul'a geldikleri tarih ve doğdukları yer ne olursa olsun, mübadeleden istisna eydilmiş olan İstanbul mıntıkasında elyevm hazır bulunan Türk tabiiyatindeki bütün Rum ortodokslara "Etabli" sıfatı tanır.

Aynı "etabli" sıfatı, İstanbul'u Türkiye Cumhuriyeti makamatı tarafından verilmiş pasaportlarla terketmiş bulunan gayri mübadil şahıslara da tanımıştır. İşbu maddenin yukarıki fıkraları ahkamına nazarı ile reisleri "etabli" tanınmış olan kız ve erkek küçük çocuklar, reşit bile olsa evlenmemiş kızlar İstanbul'daki aile reislerine iltihak etmek hakkına haizdirler.

Yukarıda yazılı şartlar dahilinde reşit oğlu, "etabli" tanınmış olan dul anaların da İstanbul'daki oğullarına iltihaklarına müsaade edilir.

Yukarıki fıkralarda kastedilen şahısların mübadeleden istisna edilmiş olan istanbul mıntıkasına avdet etmeleri için Türk hükümeti tarafından her türlü kolaylık gösterilecektir.

Bu maddenin birinci fıkrasına nazaran "etabli" tanınmış olan ve aile reisleri elyevm İstanbul haricinde bulunan kadınlar, kız ve erkek küçük çocuklar ve reşit bile olsa evlenmemiş kızlar, oturdukları yeri terke mecbur tuytulmayacaklardır.

Yukarıda gösterilen sınıfların cümlesine dahil şahıslara "etabli" vesikalarının tevzii, gene kendilerince ittihaz edilecek şekil ve usül dahilinde ifa edilmek üzere Muhtelit Mübadele Komisyonu bitaraf azasına mevdudur.

BATI TRAKYA TÜRKLERİ NEDEN MÜBADELE DIŞI BIRAKILDI?

Balkan Savaşından sonra Osmanlı Devleti ile Yunanistan arasında bir ahali mübadelesi zorunluğu gündeme gelmişti. Hatta İzmir'de Haziran 1913'te bu meseleyle ilgili bir Karma (Muhtelit) Komisyon bile kurulmuştu. Birinci Dünya Savaşının araya girmesi sebebiyle Karma Komisyonun çalışmaları askıya alınmıştı.

Mübadele meselesi Lord Curzon tarafından Lozan Konferansının 1 Aralık 1922 tarihli oturumunda "Geçiktirilmeye gelmez bir sorun olarak Türkiye ile Yunanistan arasındaki nüfus mübadelesini incelemek üzere Komisyonu toplantıya çağırmış bulunduğunu" açıklamıştır.

Önceden bildirilmiş olan gündemde, nüfus mübadele konusu yer almadığından İsmet Paşa, Curzon'un bir emrivakisiyle karşı karşıya kalmıştır. Bunun üzerine İsmet Paşa, "Eğer bir nüfus mübadelesi yoluna gidilecekse, bu mübadelede İzmir ve İstanbul'u da içine almak üzere Türkiye'nin bütün Rum nüfusunu ihtiva etmelidir" görüşünü savundu.

Türk Temsilci Heyeti de Konferansta, Batı Trakya Türklerinin mübadele dışında tutulmasını istediler. Lord Curzon da, İstanbul'daki Rum nüfusunun mübadele dışı kalması için Türk Temsilci Heyeti'ne baskıda bulundu ve Alt Komisyon'a , "Türkiye hükümetini bu konuda razı etmeye çalışmanın çok yerinde olacağı hususunun gözden uzak tutulmaması gerektiğini" de telkin etmiştir. Lord Curzon, İstanbul'daki Rum nüfusu mübadele dışında tutabilmek için her yolu denemiştir. İstanbul'daki Rum nüfusuna karşılık Batı Trakya'daki Türklerin bir denge unsuru olabileceğini iddia etmiştir. Gerçekte o, azınlıklar sorununu Türkiye'ye karşı büyük bir propaganda aracı olarak kullanmış, Türkiye boyun eğmezse, azınlıklar konusunun Konferansı kesintiye uğratmak yönünde mükemmel bir bahane olacağını söylemiştir. Curzon, neden İstanbul'daki Rum nüfusunu bilhassa mübadele dışında tutulmasını istiyordu? Bunu şöyle açıklamak mümkün. Bilindiği gibi Osmanlı döneminde ekonomik hayata hemen tamamıyla Türk olmayan unsurlar egemendi ve en üst durum Rumlarda idi. Başta İngiltere ve Fransa'nın çıkarları, aracıları konumundaki Rum nüfusunun büyük bir ticaret ve sanayi şehri olan İstanbul'da alıkonmasını gerektirmekte idi. Venizelos'a gelince orada Lozan Konferansı sırasında Venizelos'un Türkiye'ye karşı yaklaşımı, emperyalist cephenin Türkiye karşı masa başındaki yaklaşımlarından ve Türkiye'nin bazı zaaflarından faydalana-

rak Yunanistan'ın yararına azami kazancı gerçekmeştirmeye çalışmaktan bir an bile geri kalmamıştır.

İstanbul'daki Rum nüfusunun ve Fener Patrikhanesinin İstanbul'da bırakılması hususunda, İngiliz ve Fransız Temsilci Heyetleri ile çok gayret sarfetmiş olan Venizelos, aslında daha sonra itiraf ettiği üzere, "Eğer Türk tarafı Patrikhane meselesinde sonuna kadar dayanması halinde Patrikhaneyi Aynaroza götürmeyi planlamış olduklarını" ifşa etmiştir.

Batı Trakya Türk Toplumunun, Lozan Andlaşmasına kadar verdiği mücadele ve Lozan Andlaşması sırasında Türk Temsilci Heyeti'nin çabaları gözönüne alınmayınca daha o tarihlerden bugüne kadar yaşanmakta olan büyük TRAJEDİ'nin temelleri atılmış oldu. Batı Trakya'da 1923'ten sonra Yunanistan'a karşı herhangi bir silahlı mücadele olmadı. Fakat Yunanistan, bölgeye nüfusun sayısına eşit asker yığdı ve Anadoludan kaçan Rumları Lozan Andlaşmasına aykırı bir şekilde Batı Trakya'ya yerleştirdi. Böylece, bölgede egemen olan Türk toplumuna karşı bir denge unsuru olarak Rum toplumu getirildi.

Bu arada, Lozan Andlaşmasında Batı Trakya, göç sınırlarının dışında tutulurken, andlaşmaya aykırı şekilde bölgeden yani Mesta Karasu nehrinin doğusundan 20 Türk köyü mübadeleye tabi tutuldu. Bu yirmi Türk köyü, Batı Trakya'nın en önemli stratejik mevkilerinden biri üzerinde bulunuyordu.
Lozan Andlaşmasından sonra Batı Trakya'da yaşayan Türk toplumu kendi kendine hareket edememiş, kaderini Türk ve Yunan devletlerine bırakmıştır. Türkiye'nin uzun yıllar dış politikasındaki pasifliği de, Yunanistan'ın bölgede etkinliğini arttırarak bugünkü durumun oluşmasına yaramıştır.
Lozan Andlaşmasından sonra Batı Trakya'daki Türk nüfusunun tespit edilmesine ve Türk mülklerinin kaydına geçildi. Bu arada Norveç Temsilci Heyetinden Nansen'in teklifi üzerine, iki devlet arasında (Türkiye ve Yunanistan) 30 Ocak 1923 tarihinde Batı Trakya Türk toplumu ile İstanbul Rum Azınlığı'nın gelecekleriyle ilgili ileride toplantılar yapılması kararlaştırılmıştı. Aynı anlaşma gereğince Muhtelit (Karma) Mübadele Komisyonu kurulmuştu. Bu komisyon, Ekim 1923 tarihinde çalışmalara başlamış ve bunu izleyen bir yıl içinde önemli bir engelle karşılaşmadan bir kısım Rum ve Türk halklarının mübadelesi sağlanmıştır.

Fakat Yunan hükümetinin İstanbul ve çevresinde yaşayan Rum halkından mümkün olduğu kadar fazlasını mübadele dışında bırakmak istemesinden dolayı anlaşmazlıklar meydana gelince, Yunan hükümeti Batı Trakya'da bulunan Müslüman Türk halkın mallarına el koyarak, buralara Türkiye'den gelen mübadil Rumları yerleştirmiştir. Bunun üzerine Türk hükümeti de karşılık olmak üzere, İstanbul'daki Rumların mallarına el koymuştur.

"Etabli sorunu" ve daha sonra Patrikhane sorununun çözümü üzerine 1 Aralık 1926 tarihinde Atina'da iki devlet arasında yapılan bir anlaşma ile siyasi bir çözüm yoluna bağlanabilmiştir.

Buna rağmen Yunanistan ile Türkiye arasında sorunlar 1929 yılına doğru, yakın bir savaş tehlikesini doğuracak boyutlara ulaşmıştı. Fakat Yunan hükümetinin başında bulunan Venizelos, bu yolun her iki ülkenin sosyal ve ekonomik hayatı için ağır sonuçlar doğuracağını çok iyi biliyordu. Bu nedenle Yunan hükümeti sözkonusu hukuki sorunların barışçı yolla çözümlenmesini kabul etti. Venizelos'un barışçı girişimi Ankara'da memnuniyetle kabul edildi.

Ve Ankara'da 10 Haziran 1930'da iki devlet arasında sürüncemede kalmış bulunan mübadele sorununu çözümlemek üzere bir andlaşma imzalandı. Bu andlaşmaya göre, geldikleri tarih ve doğdukları yer ne olursa olsun mübadele dışı tutulmuş İstanbullu Rumlarla Batı Trakya'daki Türklere "Etabli" sıfatı tanınacaktı. Andlaşma, TBMM ve Yunanistan Meclisinde kabul edildi ve bu anlaşma bir taraftan Balkan Birliği'nin kurulmasına yol açarken, diğer yandan Türkiye ile Yunanistan arasında ikili ilişkilerin süratle gelişmesini sağladı.
Batı Trakya sorunu daha sonra Balkan Antantı görüşmelerinde Türkiye ile Yunanistan tarafından örtbas edilen bir sorun oldu.

LOZAN'DAN GÜNÜMÜZE KADAR OLAN DÖNEM İÇİNDE BATI TRAKYA'DAKİ GELİŞMELER 1923-1950 DÖNEMİ:

Bu dönemde Yunanistan, Türkiye sınırına bitişik ve çok stratejik olan Dedeağaç ilinde yaşayan Batı Trakya Müslüman Türklerini gerek nüfus ve gerekse toprak mülkiyeti bakımından sahip bulunduğu büyük üstünlüğü ortadan kaldırmaya yönelmiştir.

Lozan Konferansı sırasında (1922) Batı Trakya'da 129.110 Müslüman Türke karşılık 33.910 Yunanlı bulunmaktaydı. Türklerin toprak mülkiyeti oranı yüzde 84, Yunanlıların ise yüzde 5 idi. Yunan nüfusu Lozan Anlaşmasının hemen ertesi yılı 129 binden (1924) 189.000'e fırlamıştır. Bu durumun nedenlerinden biri, Doğu Trakya'da oturan Rumların 1922 yılı sonunda Meriç'i geçerek Batı Trakya'daki Müslüman Türk arazilerine el koymaları, evlerine zorla yerleşmeleri ve ayrıca sürülerine sahip çıkmalarıdır. Koyu Müslüman olan Batı Trakya Türkleri, evlerinin yarısına zorla yerleşen bu göçmen Rumların oluşturduğu duruma katlanamayınca Türkiye'ye göç etmeye başlamışlar ve böylece başta Dedeağaç olmak üzere Batı Trakya'nın diğer illerinde yaşayan Müslüman Türk nüfus azalmaya başlamıştır.

Batı Trakya Müslüman Türklerinin evlerinin içine zorla girip oturan bu Rum göçmenlerinin neden başka yerlere nakledilmediğini o tarihteki Yunan hükümetinde Tarım Bakanlığı yapmış olan Anastas Bakkalbaşı şöyle anlatıyor:

"Bir milletvekili ve devlet adamı olarak 1923'te uğraştığım iş mülteciler sorunu oldu. (Batı) Trakya'da mültecilerin (Rumların) yerleştirilmesi sorun çıkarıyordu, çünkü Lozan Antlaşması ve nüfus değişimine ilişkin antlaşma Batı Trakya'ya gelen mülteciler (Rumlar) tarafından yasadışı olarak el konulan ve işgal edilen bütün mal ve toprakların Türk sahiplerine geri verilmesi yükümlülüğünü getiriyordu. 1924'te Tarım Bakanı olunca (Batı) Trakya'dan 60 bin Rum mültecinin çıkarılmasına ilişkin olarak önceki Kafadaris kabinesince hazırlanmış bir kararname buldum. Kendi sorumluluğum altında olmak üzere bu emri geri almak cesaretini gösterdim ve böylece 60 bin mülteci (Batı) Trakya'da kaldı.

Böylece Fethi Okyar'ın 31 Ekim 1924'te Milletler Cemiyeti Konseyi'ne yaptığı şikayette de belirttiği gibi Yunanistan, daha işin başında Ahali Değişimi Antlaşması'nın "2. maddesi uyarınca mübadele dışı bırakılacak bölgelerde

oturanların.... mülkiyet haklarından serbestçe yararlanmalarına hiçbir engel çıkartılmayacaktır" diye hüküm getiren 16. maddesine aykırı hareket ederek Batı Trakya'daki nüfus dengesini değiştirmiştir.

Öyle ki bugün Türk sınırında Dedeağaç vilayetinde çoz az Müslüman Türk kalmıştır. Yunan yönetimi tarafından, Batı Trakya Türklerinin Türkiye'ye göç etmek zorunda bırakılan, Türk-Yunan ilişkilerinin çok gergin bir durum aldığı 1930'ların sonlarına kadar devam etmiştir.

30 Ekim 1930'da iki ülke arasında imzalanan üç önemli anlaşmaya rağmen ("Deniz Kuvvetlerinin Sınırlandırılması Hakkında Protokol", "İkamet, Ticaret ve Seyrüsefain Mukavelenamesi" ile "Dostluk, Tarafsızlık ve Hakem Antlaşması"), Batı Trakya Müslüman Türklerin ellerindeki topraklar çok çeşitli yöntemlerle, tapular sorun yapılarak ve özellikle kamulaştırma yoluyla azaltılmaya devam edilmiştir.

"Kıyı ve Sınır Bölgelerinde" taşınmaz mal alım satımını izne bağlayan 1938 Kanunu bu dönemde çıkarılarak 1930 öncesinde Rum göçmenlerinin zorla yerleştirilmeleri sonucunda kamulaştırılarak Türklerden alınan malların eski sahiplerince geri satın alınmaları engellenmiştir.

Eğitimin Arap harfleriyle devam etmesinin teşvik edildiği ve Batı Trakya Türklerinin Türkiye'deki reformlardan koparılmak istendiği bu dönemde Yunan İç Savaşının patlak vermesi sonucunda Batı Trakya'dan Türkiye'ye yeniden toplu göçler olmuştur. Yunan İç Savaşı sırasında Türkiye'ye olagelen toplu göçlerin nedeni daha ziyade Türklere yönelik komünistlerin baskılarıdır. İkinci Dünya Savaşı sırasında İtalya'ya karşı Arnavutluk Cephesinde Grammos-Viçi dağlarında savaşanlar arasında Batı Trakyalı Türkler de vardır. Fakat Yunanistan Almanların işgaline dayanamaz ve Almanlar Batı Trakya'yı Bulgarların işgaline ederler. Yunanistan'ın kurtuluşundan sonra ise Batı Trakya'ya inen Bulgar birlikleri de çekilir. İngilizler, kendi güdümlerinde bir hükümet kurma yoluna gidince, komünist EAM-ELAS birlikleri dağa çıkar ve Yunanistanda iç savaş başlar. Andon Çavuş ve Vangel Kaptan'ı destekleyen Batı Trakyalı Türkler EAM-ELAS'a büyük kayıplar verdirirler. Fakat bazı Türklerin de Komünist gerillaları desteklemesi Kralcıları kızdırdı ve her iki taraf da Batı Trakya Türk toplumuna cephe aldı. Bunun sonucunda Türk köyleri basıldı, Türklerin evleri yağmalandı, çiftlikleri soyuldu. Birçok Türk kurşuna dizildi. Bunun üzerine Batı Trakya Türkleri Türkiye'ye başvurarak, tedbir alınmasını istediler.

Yunan İç Savaşından sonra, Balkan Antantı çerçevesinde Türkiye ile Yunanistan arasındaki ilişkilerin düzelmesi ve karşılıklı dostluğun güçlendirilmesi ile ilgili çalışmalar başladı. 1952 yılındaTürkiye Cumhurbaşkanı Celal Bayar

Gümülcine'yi ziyaret etti. Burada Celal Bayar Lisesi açıldı. Celal Bayar'ın Batı Trakya ziyareti Batı Trakya Türklerinin yazgısını geçici olarak olsa da olumlu yönde etkiledi.

Fakat bir kısım Batı Trakya Türkü sınır kapılarının açılması nedeniyle Türkiye'ye göç etti. Bu, Batı Trakya Türk varlığı açısından yapılan en büyük yanlışlardan biri oldu.

Bu dönemde, Mareşal Papagos devrinde 3065/1954 sayılı yasa ile Yunan Meclisi'nde Türk Okulları Eğitim Kanunu onaylandı. Azınlığın ilk defa "Türk" olarak nitelendirilmesi iki ülke arasındaki ilişkilerde iyi bir gelişme olarak kabul edildi. Köylerdeki okullar "Türk Okulları" tabelalarıyla süslendi... Müfettişlikler, "Türk Okulları Müfettişliği" yazılarıyla okunmaya başlandı.

31 Ekim 1955'te Gümülcine'de Türk Gençler Birliği'nin binasının temelleri atıldı. Batı Trakya Türk toplumu 1950-55 dönemi sırasında altın çağını yaşadı denilebilir.

Fakat bu mutlu yıllar hiçte uzun sürmedi. 1956 yılında Kıbrıs Meselesi alevlenmeye başlayınca Batı Trakyalı Müslüman Türklerin hayatı çekilmez bir hale geldi.

Batı Trakya'da Yunan Katliamları ve Toprak Gaspları

Batı Trakya'da en üzücü olayların tarihçesi Kasım 1956'dan itibaren başlıyor. 28 Kasım 1956 tarihinde İskeçe'nin Müsellim Köyü sakinlerinden Mehmet oğlu Rasim, Alioğlu Raif ve Alioğlu Rasim, Yunanlılar tarafından öldürüldüler. Yine Temmuz ayında Gümülcine'nin en yoksul Türk köylerinden Müsellim köyünün toprakları gasp edilerek Rumlara dağıtıldı. Halk mallarını Rumlara satarak Türkiye'ye göçetmeye başladı ve böylece birçok Türk köyü boşaldı. Rumlar aleni olarak Türkleri tehdit etmeye başladı. 24.12.1957 tarihinde Karacaoğlan köyünde bir Türk kahvesini basan Rumlar, burada oturan Türkleri yaralayarak kaçtılar. Saldırganlar hakkında yasal işlem yapılmadı. Üstüne üstlük Türk öğretmenler de sınırdışı edilmeye başlandı ve 21 Nisan 1967'de Yunanistan Corc Papadopulos başkanlığındaki Albaylar Cuntası ihtilal yaparak Yunanistan'da yönetimi ele geçirirler. İşte Batı Trakya Türkünün en kara günleri Albaylar Cuntası sırasında yaşandı. Cunta, 3 Ekim 1967 yılında Türk dernek ve birliklerinin yöneticilerini değiştirerek kendine bağlı olanları başa getirdi. Toplumun haklarını savunanlara karşı muhtelif davalar açılarak Batı Trakya Türkü sindirilmeye başlandı. Keza 25 Mayıs 1970'te İskeçe'deki Osmanlı'dan kalma şehir saati abidesinin yıktırılması kararlaştırıldı. 1260/1972 sayılı kanunla Türkçe isimli semt, köy ve şehir adları yerine,

uyduruk Yunancasının kullanılması, yazılması mecburiyeti getirildi. 3 Mart 1972'de Yunanistan hükümeti bir genelge yayınlayarak Batı Trakya Türk ilkokullarındaki tabelalardan Türk kelimesinin silinmesini emretti. Türk halkı, polisle ve tabelayı indirmek isteyenlerle çatıştı. 22 Aralık 1972'de İskeçe'ni ünlü Tabakhane Cami, İskeçe Valisinin emri ile yıktırıldı. Aynı tarihlerde yine Gümülcine'nin Kargılısarıca köyünde Türklere ait 1600 dönüm arazi Rumlara dağıtıldı. 8 Mart 1973 tarihinde Gümülcine şehrinde ve bazı köylerde "Türklere ölüm!" bildirileri dağıtıldı. Aynı tarihlerde Yassıören Türk ilkokulunda görev yapan Türk öğretmeni görevden alındı ve kasabanın çocukları Arap harfleriyle eğitim yapan başka bir okula gitmeye zorlandılar. Çocuklarını bu okula göndermeyen veliler mahkemeye verildiler ve 40'ar gün hapis cezasına çarptırıldılar. Nisan 1974'te Yunan yönetimi Arabacıköy'den 200 dönüm, Bekirli'den 300 dönüm arazi gasp ederek Rumlara dağıttı.

20 Temmuz Kıbrıs Barış Harekatıyla birlikte Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türkler büyük baskılar altına alındı ve dağlara sığınmak zorunda kaldılar. Gümülcine'de evler basıldı, Mahmutlu köyünde Türk kadınları tecavüze uğradı. Meşe köyünde Türklere ait 1280 dönüm arazi gaspedilerek Rumlar tarafından kullanılmaya başlandı. İnhanlı köyünde 2000 dönüm Türk tarlası Rumlar tarafından gasp edildi.

1967-1974 Dönemi

Yunanistan'da ihtilal yaparak işbaşına gelen Albaylar Cuntası, Batı Trakya Müslüman Türkleri için tarihinin en sıkıntılı devresini başlatmıştır. O zamana kadar hiç olmazsa parlamentoda iki temsilci aracılığı ile sorunlarına dikkat çekmeye çalışan Batı Trakya Türkü, bu imkanını da kaybetmiştir. Topraklara çeşitli bahanelerle el konması, Papagos Kanununun kaldırılması, Müslüman Türk arazisi alacak olan Rumlara ucuz kredi verilmesi ve Yunan jandarması dayağı bu dönemin olaylarıdır.

1968'de imzalanan Kültür Protokolü'nün hükümleri de bir süre sonra fiilen işlemez hale getirilmiştir.

1974-82 Dönemi

1974 Kıbrıs Harekatı, Yunan yetkililerine Batı Trakya'yı Müslüman Türkler'den temizleme politikası için çok önemli bir gerekçe olmuş ve Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı üzerindeki Yunan yönetimi baskıları yeniden doruğa ulaşmıştır. 1974 yılını izleyen yılların özelliği, o zamana kadar kitabına uydurularak Batı Trakya Türklerine karşı yürütülen baskıların açıktan açığa uygulanmaya başlanmasıdır. Ayrıca cami ve mezarlıklara saldırılar da bu dönemde başlamıştır.

İnhanlı Arazi Uyuşmazlığında Devlet Mülkleri Şuraasının daha önce Batı Trakya Türkleri lehine verdiği karardan birdenbire yüz seksen derece geri dönmesi Kıbrıs çıkartmasından iki ay sonraya rastlar.

Albaylar Cuntasının devrilmesi ve Yunanistan'a Demokrasi'nin gelmesi bile Batı Trakya Türklerine yönelik baskı ve zulümleri azaltmadı, aksine daha da şiddetlendirdi. 7 Aralık 1974'te Yunanistan İçişleri Bakanlığının kararı ile 200 Batı Trakyalı Türk Yunan tabiiyetinden çıkarıldı ve göçe zorlandı. 23-24 Eylül gece yarısı bölgede tatbikat yapan Yunan askerleri İrcan köyü camisinin seccadelerini tahrip etti ve minarenin ay-yıldızını kopardı.

Nisan 1976'da İskeçe Türk Mezarlığı, Boyacılar Köyünün müslüman Türk mezarlığının mezar taşları kırıldı. Emirler Tekkesi yıkıldı. Pırnarlık mahallesinin mezarlığının mezar taşları yıkıldı. Karotu köyünün mezarlığı sürüldü. Ağustos 1976'da Dedeağaç Türk İlkokulu yakıldı. Olayın hemen ardından Miri Türk köyü camisi ateşe verildi. Bu arada Susurköy İlkokulu da yakıldı. Ve Batı Trakya'da bu acı ve ibret verici olaylar günümüze kadar da devam edip gitti.

Batı Trakya Müslüman Türk Azınlığın eğitim konusunda Lozan sayesinde sahip olduğu hakları aşınmaya uğratan 674 sayılı kanun, 1977'de çıkarılmıştır. 1980'de çıkarılan 1091 sayılı Vakıf Kanunu'nun uygulamaya konması da bu döneme rastlar.

1982 Sonrası Dönemi

1975 Helsinki Sonuç Belgesinden sonra 1980'lerde İnsan Hakları dünya çapında önem kazanmaya başladı. Batı Trakya Müslüman Türkleri bu dönemde yavaş yavaş üzerlerindeki ürkekliği atmaya başlar ve 1987, 88, 89 yıllarında yürüttüğü imza kampanyası ile haklarını aramaya girişir. Yunan makamları bunun üzerine kampanyayı yürüten Türk liderlerini mahkemeye vererek mahkûm eder. Bu duruma Batı Trakya Türkleri tepkisini gösterir.

1988 Davos Buluşması Yunanistan'ın Batı Trakya politikasında bir değişiklik yapmaz fakat bu buluşmada kendi konularının geçmeyeceğini anlayan Batı Trakya Türkleri 20 bin kişilik bir grupla 1988 Ocak gösterilerini yapmıştır. Azınlığın kendine yeni güveni 1989 ve 90 yıllarında başarıyla uygulanan bağımsız milletvekili seçme olayında somutlaşmıştır. Bunun üzerine Yunan makamları Kasım 1990'da seçim kanununu değiştirerek bağımsız aday çıkarmayı fiilen imkansız hale getirirler. Ocak 1990'da Gümülcine'de yönetimden cesaret alan Yunanlılar Batı Trakya Türklerinin ev ve işyerlerine saldırarak tahrip ederler.

Yunan makamları cemaatin istemediği Meço Cemali'yi Mart 1990'da asaleten tayin eder. Bunun üzerine ağustos 1990'da İskeçeli Müslüman Türkler camilerde toplanarak Mehmet Emin Aga'yı kendilerine müftü seçerler. 1990'ın 24 Aralığında Yunan makamları 182 sayılı kanun gücündeki kararnameyi çıkararak müftülük konusunu baştan başa yeniden düzenlerler. Dört gün sonra da 28 Aralık 1990'da Gümülcineli Batı Trakyalı Türkler İbrahim Şerif'i müftü olarak seçerler. Buna karşılık Yunan yönetimi, 1980 yılında çıkarıp yürürlüğe koyamadıkları Vakıf yönetimi konusundaki yasayı uygulamaya geçer.

Batı Trakya Türklerinin direncini kıramayan Yunan yönetiminin hükümet sözcüsü Polidoras, Batı Trakya'daki azınlık ileri gelenleriyle açık bir diyaloga gireceğini ve görüşmelere başlayacağını duyurmuştur. Polidoras, bu görüşmelerin azınlığın yakındığı konuların kaynağının ve nedenlerinin bulunması ve bir çözüm öngürülmesi amacıyla yapılacağını söylemiştir. Böylece Yunan yetkilileri Batı Trakya Müslüman Türklerinin sorunlarını resmi olarak ilk defa kabul etmiş oldular.

Mayıs 1991'de Başbakan Miçotakis, "azınlık sorunlarını ilk elden dinlemek ve öğrenmek fırsatını elde etmek için" Batı Trakya'yı ziyaret etmiş ve bölgenin kalkınmasını öngören hükümet programını açıklamıştır. İskeçe Belediye Sarayında yaptığı konuşmada ilk defa "geçmişte yapılan bazı hatalardan" söz eden Miçotakis, "Müslüman ve hristiyanların kanunlar karşısında eşit olmaları gerektiği halde, maalesef bazı hatalar ve haksızlıklar gözlenmişir" diye konuşmuştur. Kendi hükümetinin bu durumu düzelteceğini söyleyen Miçotakis, Batı Trakya azınlığının yaşadıklarını bilinçli ve kısıtlı bir politikadan kaynaklandığını, geçmişteki hükümetlerin Türkiye'de Rum azınlığa karşı güdülen politikaya psikolojik olarak gösterdikleri doğal tepkiden geldiğini ileri sürmüştür. Bir önceki yıl (1990) bölgeye ayrılmış olan 2 milyon drahmilik yardımın bu yıl 15 milyara çıkartılacağını, hükümetin politika değişikliğinin ilk örneğinin azınlık okullarında çekilen Türkçe ders kitabı sıkıntısının 1968 Kültür Protokolü uyarınca yıl içinde giderilmesi olacağını söyleyen Yunan başbakanı Miçotakis'in bu ziyaretindeki en önemli noktalardan biri 1950'lerden beri ilk kez bölgede Türklerin yaşadığını kabul etmesi olmuştur.

Aslında Yunanistan başbakanı Miçotakis, bu olumlu noktaya olumsuz bir noktadan hareket ederek gelmiştir: "Türk kökenliler'den başta Pomak ve Çingene müslümanlardan da oluşan azınlığa bu nedenle Türk azınlığı denemeyeceğini" söylemiştir. Başbakan Miçotakis'in kırdığı bu pot ve Batı Trakya Türklerine "Müslüman Elenler" demesi, Batı Trakya Türklerinin protestosu ile karşılanmıştır. Yine Miçotakis, 15 Haziran'da Hürriyet'e bir demeç vermiş ve Yunan Yurttaşlık Kanunu'nun meşhur 19. madesinin kaldırılacağını açıklamıştır.

Batı Trakya Sorunu Dünya Gündeminde

Yunanistan Başbakanı Miçotakis'in, Batı Trakya Türkleri lehine açıklamalar yapmasının nedeni daha çok Batı Trakya Türkleri sorununun dünyanın gündemine gelmiş olmasından ileri gelmekte. 30 Mayıs 1989 tarihinde AT (Avrupa Topluluğu) (AB) Adalet Divanı, AB ülkeleri yurttaşlarının Yunanistan'da mal alamamaları konusunda açılan bir dava üzerine (Batı Trakya azınlığının taşınmaz mal satın almasını engelleyerek belkemiğini kıran) 1366/1938 sayılı kanunun AT (AB) anlaşmasına aykırı olduğunu ilan etmiştir.

Ağustos 1990 tarihinde Batı dünyasında Batı Trakya azınlığının sorunları konusunda komple bilgi kaynağı olan Helsinki Watch Raporu (Etnik Kimliği Yok Etmek-Yunanistan Türkleri) yayımlanmıştır.

1 Şubat 1991 tarihinde ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 1990 İnsan Hakları-Yunanistan Raporu yayımlanmış, Batı Trakya azınlığı konusunda 1990 raporu (yine eksik olmakla birlikte) eskiye oranla çok önemli noktalara değinmiştir. Rapor, bir sürgün biçimi saydığı Yunan Vatandaşlık Kanunu'nun 19. maddesinin değişebileceğini ilk defa ortaya atan bir kaynaktır. Nisan 1991'in son haftasının başında Başbakan Miçotakis, Avrupa Konseyinde konuşma yaparken Avrupa Parlamenterleri Batı Trakya azınlığı hakkında sürekli soru sormuşlar, başbakan da hükümetinin bu konuda gerekli hassasiyeti göstereceğini söylemiştir. Yani, Batı Trakya'da yaptığı baskılar, eskiden olduğunun aksine uluslararası planda Yunanistan'a fazla pahalıya malolmaya başlamıştır. Uluslararası boyut, Yunan politikasındaki değişikliğin görünürdeki bir numaralı nedeni belki de Yunan yöneticilerinin gözündeki en önemli nedendir.

İkinci neden, Yunan makamlarının Batı Trakya Müslüman Türklerini kendi öz kimliği içinde yaşamasını sağlayan yani asimile eden aşağı yukarı bütün kanunların (eğitim, müftülük, vakıflar, genel seçim) değiştirerek Yunanistan'ın uluslararası yükümlülüklerine aykırı yeni bir hukuksuzluk düzeni kurmayı neredeyse tamamlamış olmalarıdır.

Üçüncü neden, Batı Trakya Müslüman Türklerinin baskı gördükçe bütünleşmesi, keskinleşmesi ve bilinçlenmesidir.

Bunları gözönüne alan Yunan makamları, Batı Trakya Türklerine yönelik baskı süreci durdurulmadığı takdirde bilinçlenmenin artacağından korktukları için yumuşamış görünüyorlar. Gerçekte ise, Batı Trakya Türklerine yönelik Yunan politikası hiçbir zaman değişmemiştir. Yunanistan yönetiminin tüm olumlu görünen icraatları bir oyundan başka bir şey değildir.

BATI TRAKYA VE BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞININ GENEL DURUMU

Batı Trakya'nın Konumu

Balkanların güney-doğusunda, Yunanistan'ın sınırları ve kuzey doğu ucunda bulunan Batı Trakya, batı'dan Mesta Karasu, doğudan Doğu Trakya (Türkiye), kuzeyden Rodoplar (Bulgaristan) ve güneyden Ege denizi ile çevrilidir. Batı Trakya'nın kuzeyi dağlık (Balkan kolu), orta bölümü engebeli (Yaka kolu), güneyi ise düz ve ovalıktır.

Batı Trakya'nın kuzeyindeki Rodop sıradağlarında kıymetli taş yatakları, Şapçı ovasında altın yatakları ve güneyinde bulunan Ege denizinde de petrol yatakları bulunmaktadır.

Müslüman Türk Azınlığının Durumu

Batı Trakya Türklerinin nüfusu 1923 Lozan Barış Antlaşması esnasında 129.000 iken, bu sayı halen aynı orandadır. Aslında burada yaşayan Müslüman Türklerin nüfus artış oranlarına bakıldığında bugün için en az 750.000 olması gerekmektedir. Batı Trakya'da artan nüfus Yunan yönetimlerinin baskıları ile Türkiye'ye yerleşmek zorunda kalmıştır.
Batı Trakya'da yaşayan Türk halkı geçimini genelde çiftçilik, rençberlik, hayvancılıkla sağlamaktadır. Bunların yanısıra küçük çapta sanatkarlık ve ticaretle uğraşan Türkler de vardır. Ayrıca, Avrupa ve özellikle Almanya'da işçi, esnaf ve tüccar olarak geçimini sağlayan 20.000'den fazla Batı Trakya Türkü vardır.

Batı Trakya'nın Yönetim Yapısı

Merkezi Gümülcine olan Batı Trakya üç ilden oluşmaktadır. Bunlar: Gümülcine, İskeçe ve Dedeağaç illeridir. Türklerin yoğun olarak yaşadıkları il, ilçe, belde ve bucaklar ise şunlardır: Gümülcine, İskeçe, Şapçı, Şahin, Dimetoka, Yassıköy, Yenice, Yassıören, Mustavçova, Mehrikoz, Kozlukebir...

Yunanistan'ın Batı Trakya Politikası

Batı Trakya'da Türklerin kırsal alandaki yerleşim birimleri 500 civarındadır ve burada yaşayan Türklerin bu şekilde dağınık bir durumda yerleşmiş

olmaları onlar için büyük bir dezavantajdır çünkü birbirleri ile temasları çok zayıftır. Bu durum ise kültürel birliğin oluşmasını engellemektedir.

Bir diplomatın deyimi ile, "Batı Trakya masa kadar bir yer, fakat Yunan gavuru bu masanın üzerinde 70 tilki oynatıyor ve tilkilerin kuyrukları birbirine değmeden işini yürütüyor."

Yunan devlet usulüne göre, 5 haneli bir Türk köyünde en az 2 hane kontrol edilmek zorunda. Çünkü Yunanistan için Batı Trakya Türkleri'nin kontrol edilmesi çok önemlidir. Bunun sebebini Yunan yöneticileri şöyle izah ediyorlar:

"Kıbrıs'ta bir zamanlar Türk nüfusu toplam nüfusun %18'ni oluşturuyordu. Bugün ise Kıbrıs topraklarının %40'ı Türklerin elinde. Batı Trakya'da Türklerin nüfus oranı %34'tür. Türkiye, en ufak bir fırsatta Batı Trakya'ya el koyar. Türkler bunu çok kolay gerçekleştirebilir, çünkü Kıbrıs gibi arada deniz ve uzaklık da yok."

1923 yılında Yunanistan Başbakanı Venizelos, Lozan Antlaşmasının imzalanmasından sonra Yunanistan'a dönünce Yunanlılar kendisine şöyle dediler: "Sayın Başbakan, sen Yunanistan'ı çok büyüttün, ama Batı Trakya'nın senedini alamadın."

Venizelos onlara şöyle cevap verdi: "Yunan milleti akıllıdır, açıkgözdür. Onlar, Türklerin hakkından gelirler."

1945-50 yılları arasında devam eden Yunanistan iç savaşında, dağlarda faaliyet gösteren Yunan komünistleri Yunanistan'da iktidarı ele geçireceklerine o kadar çok inanmışlardı ki, Batı Trakya Türkleri ile ilgili olarak ne gibi tedbirler alacakları kaygısına bile düşmüşlerdi. Nitekim 1948 yılında İskeçe'nin Ilıca semti üstündeki karargahlarında şöyle diyorlardı:

"Biz Yunanistan'a hakim olacağız ama Türkleri ne yapacağız?"

Bunların içlerinden bir akıllı şöyle dedi:

"Bunların (Türklerin) hakkından Yorgo (Papandreu) gelir."

Bilindiği gibi Yunanistan eski başbakanı Yorgo Papandreu, İkinci Dünya savaşının hemen bitiminde Atina'nın Varkitsa semtinde Komünistlerle yapılan ortak toplantıda çeşitli bahane ve uyutmalarla Komünistleri yönetimden uzaklaştırarak dağa çıkmalarını temin etmişti.

Demek oluyor ki, Yunan Komünistleri bile Batı Trakya Türklerini yok etmek derdinde idiler.

YUNANLILARIN HEDEFİ İSKEÇE VE BALKAN KOLU

1912 Balkan Savaşından sonra Batı Trakya Bulgar işgaline ve zulmüne uğradı. Bulgarlar bilhassa Dedeağaç'ta çok zulüm ve katliamlar yaptılar. Yalnız Dedeağaç'ta 2500 Türkü camileri ile birlikte yaktılar. Bu bakımdan Dedeağaç'ta yaşayan Türklerin nüfusu epeyce azalmıştı. Bulgarlar, Batı Trakya'nın istilası sırasında kiliseleri camiye çevirdiler, minareleri çan kuleleri haline getirdiler. Bulgarların bütün korkuları Türkiye'den Batı Trakya'ya takviye gelmesi idi. Bu bakımdan onlarında HEDEFİ Yunanlılar gibi Dedeağaç Türklerini yok etmek idi.

Bulgarlar, Batı Trakya Türklerini asimile ettikten sonra Balkanlar'daki diğer Evlad-ı Fatihanları yok edeceklerdi. Fakat, Birinci Dünya Savaşı, Çanakkale ve şanlı Kurtuluş Savaşımız bu emellerine engel oldu.

Kurtuluş Savaşı zaferinden sonra Lozan'da anlaşma yapıldı. Batı Trakya üzerinde Türkiye'nin garantörlüğü kabul edilmek şartıyla burası Yunanistan'a bırakıldı.

Yunanistan da bunu fırsat bilerek Dedeağaç ilinde az nisbette kalan Türkleri Türkiye'ye göçettirerek burayı Türklerden büyük kısmını temizledi. Onların da amacı Bulgarlar gibi, Dedeağaç ilini tampon bölge haline getirerek Batı Trakya Türkü'nün Türkiye'den yardım almasını engellemekti ve bunda da muvaffak oldular.

Yunanlıların bundan sonraki hedefi İskeçe ili ve bilhassa Balkan kolu oldu. Fakat Krallık ve Cumhuriyetçi çekişmeleri, Metaksas'ın 1936'daki dikta rejimi, 2. Dünya Harbi, 1945-50 yılları arasındaki İç Savaş Yunan yönetiminin bu projelerini ertelemesine sebep oldu.

Yunan Yönetimleri, Neden İskeçe Türklerini Kendine Hedef Seçmişti?

İskeçe ilinin Balkan Kolunda yani Bulgaristan sınırında yaşayan Müslüman Türkleri Türkiye'ye göç ettirmek ve bu bölgeyi boşaltmak Yunanistan yönetiminin işine gelmiyordu. Bölgenin boşaltılması, buranın, dolayısıyla da Batı Trakya'nın komünist Bulgaristan'ın işgaline sebep olabilirdi. Kaldı ki hiçbir Yunanlı bu dağlık bölgeye yerleşmek istemiyordu. Bu bakımdan Yunan yönetimi yeni bir oyuna girişti ve Balkan Kolunda yaşayan Türklerin Yunan asıllı olduklarını iddia etmeye başladı. Yunan yönetimi burada yaşayan Türklere yönelik şöyle propaganda yapmaya girişti.

"Siz aslen Yunansınız. Türkler (Osmanlılar) sizi zorla müslüman yaptılar. Sizin aslınız Traklardan, Agriyanlardan gelmektedir. Siz Büyük İskender'in torunlarısınız. Gelin aslınıza dönün, size her türlü imkanı tanıyalım."

Fakat Balkan Kolu Müslüman Türkleri, Türklüklerinden hiçbir şekilde vazgeçmediler, Yunanlıların bu tekliflerini şiddetle reddettiler. İskeçe'nin Balkan Kolunda sert kayaya çarpan Yunan yönetimi, 1950 yılından bu yana, aşağı yukarı 64 senedir bir adım bile ileri adım atamadı. Balkan Kolu Türkleri, Yunan yönetiminin tüm akla hayale gelmedik entrikalarını boşa çıkardı.

Son yıllarda insan hakları kuruluşlar, Türkiye ve bazı ülke ve Uluslararası Kuruluşların baskısıyla Batı Trakya Türklerine sözde eşit haklar verilmeye başlandı. Yunan yönetimi bu konuda da entrikacılığından vazgeçmedi. Batı Trakya Türklerine eşit haklar verilirken bile kanunsuz olarak bazı şartlar ileri sürüldü ve:

"Benim Türklükle, Türkiye ile hiçbir ilgim yok ve olmayacak" şeklindeki belgeler burada yaşayan Türklere imzallatırıldı. Bu uygulamaları ençok İskeçe'deki 4. Kolordu komutanlığı yapmaktadır.

Yunan yönetimi, yıllar önce uygulamaya koyduğu Kapodiistria planı ile Yunanistan ve Batı Trakya'da yeni belediye oluşumları gerçekleştirdi. Bu plan gereğince, İskeçe'nin Balkan Kolu'nun üçte ikisini kapsayan kısmında ve tamamen Türklerden oluşan Mustafçova belediyesi kuruldu. Bu belediyenin merkezinin Şahin olması gerekirken, Şahin Türkleri Türklüklerinden taviz vermedikleri için haksız olarak Şahin kasabasına bu hak verilmedi.

MÜSLÜMAN TÜRK AZINLIĞININ SORUNLARI NASIL OLUŞTU?

1923 yılında Türkiye ile İşgal Kuvvetleri arasında Lozan'da yapılan Mübedele Andlaşmayla Batı Trakya Türkleri mübadele dışında bırakılarak "ulusal azınlık" hakları Lozan Barış Antlaşması'nın 37. ile 45. maddeleri ile garanti altına alınmış ve konferansa katılan ülkeler, bu hakların uygulanacağı hususunda garanti vermiş ve Garantör Ülke olarak bu anlaşmayı imzalamışlardır. Ancak, bu anlaşmasının imzalanmasından sonra Yunanistan'ın emanetine bırakılan Batı Trakya Türkleri, Yunanistan tarafından göçe zorlanmak maksadıyla çeşitli baskılara maruz kalmış ve böylece de BATI TRAKYA SORUNU ortaya çıkmıştır.

Görüldüğü gibi Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının sorunları, hak ve hukuklarının Yunanistan yönetimleri tarafından çiğnenmesinden; kısaca Yunanistan'ın asimilasyon politikasından doğmuştur.

Yunanistan bir yandan, Müslüman Batı Trakya Türklerinin yaşamlarının tüm boyutlarında sorunlar yaratarak onları göçe zorlamaya çalışırken, diğer yandan kültürel açıdan da Müslüman Türkleri asimile etmeye uğraşmış, bu icraatlarını beceremediği zamanlarda ise, Yunanistan'ın diğer bölgelerinden veya yurtdışından gelen Rumlara iskan ederek Batı Trakyadaki nüfus yerleşim düzenini Türkler aleyhine bozmaya çalışmıştır.

Batı Trakya Türkleri Asimilasyon İle Karşı Karşıya

Türk müyüz, Müslüman mıyız?

Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türklerin kimliği konusu, kendisi ve Türkiye açısından sorun oluşturmamakla beraber, Yunan yönetimleri eskiden beri süregelen fakat son yıllarda daha yoğun bir şekilde konuyla ilgili aykırı iddialar ileri sürmeye başlamışlardır. Yunan yetkililerin birinci iddası, Lozan Antlaşmasında Batı Trakya azınlığı için kullanılan "Müslüman" deyimi ile ilgilidir. Hatırlanacağı gibi, Lozan Anlaşmasının 45. maddesinde, "Bu kesimdeki hükümlerle, Türkiye'nin Müslüman olmayan azınlıklarına tanınmış olan haklar, Yunanistanca da kendi ülkesinde bulunan Müslüman azınlığa tanınmıştır" denmektedir.

Bu deyimden hareket eden Yunanlı Hükümet yetkilileri, Batı Trakya azınlığının Türk değil, Müslüman olduğunu, dolayısıyla Türkiye Cumhuriyeti'nin bu azınlık için girişimde bulunamayacağını çok çeşitli belgelerde ve resmi konuşmalarda belirtmektedirler.

Lozan Antlaşmasının neden "Türk" yerine "Müslüman" deyimini kullandığını anlamak hiç de zor değildir.

Bir kere, Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı Yunan uyrukluğunda, Türkiye'deki Yunan, Rum azınlığı da Türk uyrukluğunda bulunmaktadır ve bunların ayırt edilmesi için "din" öğesinin kullanılması hem zorunludur, hem de tarihsel geleneğe uygundur.

İkincisi, Osmanlı imparatorluğunda "ulus" değil, "ümmet" gerçeği ve şuuru kesin olarak egemendi. Bu durum bilhassa Müslümanlar için özellikle geçerlidir. Yunanlılar için ise "Yunan ulusu" ile "Rum ortodoksluk" tam bir özdeşlik gösteren iki deyimdir. Dolayısıyla Batı Trakya azınlığı için "Müslüman" deyiminin kullanılmış olması çok normal gözükmektedir. Nitekim, Lozan Barış Antlaşmasının "Müslüman" ve "Rum Ortodoks" terimlerini kullanmasına karşılık, iki ülkedeki karşılıklı azınlıkların zorunlu mübadelesine tabi tutulmasını öngören ve 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanmış olan sözleşme "Türk" ve "Rum" deyimini kullanmaktadır. "Türk-Rum Ahalinin Mübadelesi

Ahitnamesi." Bu sözleşme, mübadelesi yapılacak azınlıkların birinin Türk, ötekinin de Rum (Yunan-Elen) ulusuna mensup olduğunun resmen tescili niteliğindedir.

Üstelik, Türk-Yunan karma komisyonu tarafından Batı Trakya'da azınlık üyelerinin ellerine verilen ve onların gayri mübadil (étabh-yerleşik) olduğunu ispatlamaya yarıyan Etabli Belgeleri "Müslümanlar"dan ve "Müslüman olmayanlar"dan değil, "Türk" ve "Rum"lardan söz etmektedir. Kaldı ki Yunan hükümetleri çeşitli tarihlerde "Müslüman" yerine "Türk" terimini kendi kanunlarında kullanmışlardır.

Yunanlı yetkililerin Batı Trakya Müslüman Türkleri ile ilgili ileri sürdükleri ikinci iddia, bu azınlığın içinde 35 bin kadar başka etnik kökenli kişilerin bulunduğudur. Yunan yetkililerin amacı 150 bin dolıyındaki azınlığı bir kalemde 35 bin eksiltmek ve ileride günün birinde uluslararası forumlarda Batı Trakya'da Türklük ve Türkiye ile ilgili herhangi bir toplumun bulunmadığını iddia edebilmektir.

Yunanlıların bir başka amacı, azınlığın kendi içindeki bütünlüğünü bozmaktır. Mesela Azınlık Okulları Müfettişliği 1977 yılında Türk azınlık okullarına gönderdiği bir genelgede öğrencilerinin hangilerinin Türk, hangilerinin Pomak, hangilerinin Çingene olduğunun saptanarak liste halinde bildirilmesini istemiş, yerel azınlık basınında bu genelgeye şiddetle tepki gösterilmiştir. Böylece, Yunan yönetimi bu amacına da ulaşamamıştır.

Bugün Batı Trakya Müslümanları arasında etnik köken farkı söz konusu olmaksızın Müslüman olgusu, Türklük olgusunu ve bilincini destekliyor ve bu destek Yunan makamlarının baskısı ile doğru orantılı olarak artmaktadır. Müftülüklerin yardımı ile de, Müslümanlık öğesi, Batı Trakya toplumunun Türk kimliğini korumasında en etkili rolü oynamaktadır.

Yunan makamlarının, "Sen zorla müslamanlaştırılmış Yunanlısın", "Sen Türk değil Pomaksın, Çingenesin" biçiminde dile getirdikleri resmi ideolojik çabalar, ideolojinin olumsuz işlevinin yanı sıra, ters sonuçlar da vermektedir.

Sonuç

Yunanistan'ın Batı Trakya'da amacı öteden beri Türk azınlığını göçe zorlamak ve asimile yoluyla ortadan kaldırmak olmuştur. Son dönemde Sovyetler Birliği'nin ve Yugoslavya'nın dağılması, Merkezi Avrupa'daki siyasal gelişmeler ve AGİK sürecinde Yunanistan'ın; statüsü ve hakları, uluslararası ikili anlaşmalarla güvence altına alınmış Batı Trakya Türk azınlığı bakımından duyduğu endişe giderek artmış ve bunun sonucunda yürütmekte olduğu po-

litikayı daha da kökten kararlar alarak pekiştirip bir an önce sonuca varmayı öngörmüştür.

Buna göre Yunanistan yönetimleri şu hedefleri kendine gaye edinmiştir:

* Batı Trakya Türk azınlığı homojen olmayıp Türk, Pomak ve Çingenelerden oluştuğu işlenerek azınlık parçalanmalıdır.

* Azınlığın Müslümanlık niteliği ön plana çıkarılmak ve Türk kimliği yokedilmek suretiyle Türkiye'ye olan bağları zayıflatılıp ortadan kaldırılmalıdır.

* Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığının ekonomik gelişmeleri engellenerek ve sosyal güvenliğini sarsmak suretiyle göçe özendirilmelidir.

Yrd. Doç. Dr. Turgay CİN[143] : YUNANİSTAN'DAKİ TÜRKLERİN GÜNÜMÜZDE EN TEMEL SORUNLARININ HALLİNDE İZLENMESİ GEREKEN YÖNTEMLER/STRATEJİLER

Hak arama mücadelesinin hukuki, siyasi ve diğer yolları mevcuttur. Burada hak arama mücadelesinin hukuki/uluslararası hukuk boyutlarını irdelemeye çalışacağım. Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın sorunlarını; Yunanistan'da Türk milli kimliğin resmen ve hukuken tanınmaması, 1981 yılından beri Avrupa Birliği üyesi olan Yunanistan'da, Yunanistan uyruklu Batı Trakya Müslüman Türklerinin doğup büyüdükleri bölgelerinde ve Yunanistan'ın diğer bölgelerinde kamu hizmetlerinde istihdam edilmemeleri, yargıç, savcı olmalarının engellenmesi, Yunanistan uyruğundan çıkarılan ve uyruksuz kalmak zorunda bırakılanlar, başka bir deyişle haymatloslar sorunu, Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'ın Batı Trakya bölgesinde taşınmaz mülk edinmede izin sisteminin uygulanması, milletvekili seçimlerinde, bağımsız olarak seçime katılacaklar için %3 barajı uygulanması, bu uygulama ile Batı Trakyalı Müslüman Türk bağımsız milletvekillerinin seçilmesinin engellenmesi, isimlerinde "Türk", "Batı" ve "azınlık" terimleri bulunan derneklerin kurulmasına Yunan Mahkemelerince izin verilmemesi, vakıflar, Selanik Özel Pedagoji Akademisi, eğitim ve öğrenim ile Müftülükler ve özellikle Başmüftülük gibi sorunları sıralayabiliriz.

Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'da Türk azınlık yukarıda saydığımız sorunları yaşarken, Türklerin bu sorunlarını gündeme getirebilmeleri ancak Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği sürecinde İstanbul Ortodoks Hıristiyanların Avrupa Birliği üzerinden –"Ekümenik Patrikhanenin tanınması", "Heybeliada Ruhban Okulunun" açılması- taleplerini gündeme getirmelerine bağlı olarak Yunanistan'daki Türkler de mevcut sorunlarını sınırlı ve cılız da olsa Avrupa Birliği ile uluslararası topluma anlatma fırsatı yakalayabilmektedir.
Bu arada mevcut sorunlar tartışılırken, Avrupa Birliği ve Parlamentosu Türkiye'deki "azınlıkların sorunları" konusunda Türkiye'ye "tavsiyelerde" bulunmakta ve Türkiye'nin "normalleşmesi"ni istemektedir. Oysa Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'daki durum irdelendiğinde, Yunanistan'ın da normalleşmesi, demokratikleşmesi gerektiği görülecektir. Bu bağlamda yukarıda Yunanistan'daki Türklerin sorunları kısaca sayılmıştır ve mevcut sorunların çözüm yöntemleri/stratejileri bu makalenin asıl araştırma konusunu oluşturmaktadır.

143 Ege Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Uluslararası İlişkiler Bölümü Devletler Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi. E-posta: turgay.cin@ege.edu.tr

Diğer taraftan Türkiye'nin, tarihten ve özellikle 1923 Lozan Barış Antlaşmasının 45. maddesi gereği Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlık, soydaşları üzerinde hak sahibi olmasından kaynaklanan garantörlük yükümlülük ve sorumlulukları da mevcuttur.

Peki, Yunanistan'daki Türk azınlığın hukuki durumunu düzenleyen ve bu konuda akdedilmiş antlaşmalar var mıdır? Başka bir deyişle Avrupa Birliği Üyesi Yunanistan'daki Müslüman Türklerin hukuki statüsü nedir?

Yunanistan'daki Türklerin Hukuki Statüsü

Yunanistan'daki Türk azınlığın hukuki statüsünü düzenleyen antlaşmalar var mıdır? Sorusunun cevabını 1980 yılında Yunanistan Yargıtayı'nın "Müftülerin Yargılama Yetkisi" ile ilgili verdiği 1723 sayılı kararı vermektedir[144]. Yunanistan Yargıtay'ı 1881 İstanbul, 1913 Atina, 1920 Sevr (Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına Dair Sevr), 1923 Lozan Barış Antlaşmalarını sayarak ve bunlara atıfta bulunarak hüküm kurmaktadır. Yunanistan'da bazı çevreler 1923 tarihli Lozan Konferansında, Lozan'dan önceki antlaşmaların feshedildiğini öne sürmektedir. Bu iddialar doğru olsaydı, Yunanistan Yargıtay'ı 1980 yılında 1723 sayılı kararında bu antlaşmaları dayanak göstererek hüküm verir miydi? Diğer taraftan 1931 yılının Ekim ayında, Yunanistan'ı ziyaret eden Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı İsmet İnönü ile Türk Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, Yunan hükümetinden "Batı Trakya'daki İslam Mahkemelerinin lağvedilmesini isterler". Ancak o dönemin Yunanistan Başbakanı Venizelos, bu talebe karşılık şöyle bir cevap verir; "Yunanistan'ın İslam Mahkemelerini lağvetmesi, Yunanistan'ın azınlıklar konusunda üstlendiği uluslararası yükümlülüklerinin ihlali anlamına gelir."[145] Bu sözler 1923 tarihli Lozan Konferansına bizzat katılan Yunanistan Başbakanına aittir. 1925

144 Yunanistan Yargıtay'ının 1980 yılında 1723 sayılı (1723/1980) "Müftülerin Yargılama Yetkisi" ile ilgili verdiği bir kararının konumuzla ilgili bölümünün Yunancadan Türkçeye çevirisi aynen aşağıdaki gibidir; "... Yunanistan'da oturan Yunan uyruklu Müslümanlara belli bazı hukuki ilişkilerinde kutsal İslâm yasalarının uygulanmasının nedeni; Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan 2 Temmuz 1881 Sözleşmesi ile a) 1 / 14 Kasım 1913 Atina Antlaşması (11. madde), b) 1920 Sevr ve c) 1923 Lozan Antlaşmalarıdır. Bütün bu antlaşmalar da sırasıyla şu Kanun Hükmünde Kararnamelerle onaylanmıştır: Ξ Λ Z' sayı ve 11 Mart 1882 tarihli (maddeler 3. ve 8.), ΔΣ Γ' sayı ve 14 Kasım 1913, 29 Eylül / 30 Ekim 1923 (14/1 madde) ve 25 Ağustos 1923 (42. ve 45. maddeler)..." Bu kararın çevirisi için bkz. **CİN, T.:** Yunanistan'daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği (Müftülük Meseleleriyle İlgili Yunan Yargıtay ve Danıştay Kararları ve Diğer Belgeler), Orionkitabevi, Ankara 2009, s. 194.

145 Μουσείο Μπενάκη, Αρχείο Ελ. Βενιζέλου 173, "Συνομιλίαι των πρωθυπουργών και των υπουργών των Εξωτερικών της Ελλάδας και της Τουρκίας κατά τας συσκέψεις της 5ης και 6ης Οκτωβρίου 1931" φακ. 61, έγγρ. 16, σελ. 7.; **ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ, ΙΦ. (ANASTASİADU, İF.).:** Ο Βενιζέλος και το ελληνοτουρκικό σύμφωνο φιλίας του 1930 (O Venizelos ke to ellinoturkiko simfono filias tu 1930: Venizelos ve 1930 Yunan-Türk Dostluk Anlaşması), Filippoti Yayınları, 1982. s. 80, 81.; **ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ε. (HACİVASİLİU, E.).:** Ο Ελευηέριος Βενιζέλος, η ελληνοτουρκική προσέγγιση και το πρόβλημα της ασφάλειας στα Βαλκάνια, 1928 – 1931 (O Eleftherios Venizelos, i ellinoturkiki proseggisi ke to provlima tis asfalias sta Valkania: Eleftherios Venizelos, Yunan-Türk yakınlaşması ve Balkanlarda Güvenlik Sorunu), IMXA, Selanik 1999, s. 31.; **KTİSTAKİS,** s. 9 ve 106.; **CİN,** s. 81.

yılında ise Yunanistan Dışişleri Bakanlığının yaptığı bir açıklama daha da dikkat çekicidir. Bu açıklamada, Yunanistan Dışişleri Bakanlığı; 1913 Atina Antlaşmasının şahsın hukuku ile ilgili hükümlerin yürürlükte olduğunu ve genel olarak ne yaşanan savaş durumunun (1919 – 1922) ne de Lozan Antlaşmasının, 1913 tarihli Atina Barış Antlaşmasını açıkça feshettiğini ve de bunların yürürlükte olduğunu belirtmektedir[146].

Yunanistan'daki Türk Azınlığın Sorunlarının Çözümünde Öncelik Sırası

Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'daki Türklerin hala çözüm bekleyen en önemli sorunlarının ortadan kaldırılmasında/çözümünde izlenmesi ve çok acil olarak uygulamaya konulması gereken yöntemleri aşağıdaki gibi sıralayabiliriz. Bu sorunların hukuki boyutundan hareket ederek ve yukarıda saydığımız antlaşmalar çerçevesinde birinci sıradaki en önemli sorunun Başmüftülük ve Müftülükler, ikinci sıradaki sorunun vakıflar, üçüncü sıradaki en önemli sorunun eğitim ve öğretim sorunu olduğu görülür. Esasen en önemli ve birinci sırada acil olarak halledilmesi icap eden eğitim ve öğretim sorunu olduğunu değerlendirip, söyleyenler olabilir. Bu görüşü savunanlar kesinlikle haklıdır. Ancak mevcut sorunlar uluslararası hukuk ve antlaşmalar çerçevesinde irdelendiğinde ve bu antlaşmalar çerçevesinde Yunanistan'daki Türklerin teşkilatlanması irdelenince yukarıdaki sıralama önem kazanmaktadır. Arzu edilen kalitede bir eğitim için de ekonomi çok önemlidir. Dolayısıyla vakıfların gelirlerinden de yararlanılarak okullar –azınlık anaokulu, ilkokul, ortaokul, lise ve din görevlisi yetiştirecek okul- açılması ve hem açılacak hem de mevcut okulların giderlerinin karşılanması bakımından önemlidir. Öte yandan Başmüftülük/Başmüftü ve Müftülükler/Müftüler hem vakıfları hem de okulları denetleme görev ve yetkisine sahiptir.

Esasen amaç, Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'daki Türk azınlığın mevcut sorunlarının tamamının bir çırpıda bir bütün olarak derhal çözülmesidir. Ancak demokrasinin beşiği, insan haklarına saygılı, Avrupa Birliği üyesi ve standartlarına uygun hareket ettiği iddia edilen ve "düşünülen" Yunanistan'ın uygulamaları hiç de bu yönde değildir.

Yunanistan'daki Türk Azınlık Tarafından Yapılması Gerekenler

Yunanistan, akdettiği antlaşmalarla yükümlülük altına girdiği sorumluluklarını yerine getirmemektedir. Başka bir deyişle Yunanistan'daki Yunanistan uyruklu Türklerin antlaşmalarla sahip oldukları haklarını kullanmaları Yunanistan tarafından engellenmektedir. Avrupa Birliği üyesi Yunanistan, ulusla-

146 Bkz. Υπ. Εζωτερικών Αθήνα, 12.6.1925, Ιστορικό Αρχείο ΥΠΕΞ, Φ. 1927, 93.3 (Dışişleri Bakanlığı Atina, 12.6.1925, Dışişleri Bakanlığı Tarih Arşivi, Φ. 1927, 93.3.).; Ayrıca bkz. "Ο Μουφτής ως δικαστής, Επ' ευκερία της μελέτης του Γιάννη Κτιστάκι (O Muftis os dikastis, Ep' evkeria tis meletis tu Gianni Ktistaki: Yargıç Olarak Müftü...)" http://www.kemo.gr/index.php?sec=show&item=95 (19.02.2009).; **CİN,** s. 63.

rarası hukuka aykırı davranmaktadır. Dolayısıyla Yunanistan'ın uluslararası sorumluluğu gündeme gelmektedir. Peki, bu durum karşısında hakları gasp edilenler, antlaşmalarla kendilerine tanınan bu haklarını elde edebilmek, kullanabilmek için hukuka uygun bir biçimde nasıl hareket ve mücadele edebilirler? Stratejileri ne olmalıdır.

Avrupa birliği üyesi Yunanistan'ın, uluslararası sorumluluğunu gündeme getirebilmek ve antlaşmaların/uluslararası hukukun uygulanmasını sağlayabilmek bakımından, Yunanistan'daki Müslüman Türk azınlığın da yapması gereken bazı sorumlulukları vardır. Bu konuda Yunanistan Danıştay'ının 1333 sayı ve 2001 (1333/2001) tarihli ve 466 sayı ve 2003 (466/2003) tarihli kararlarının gerekçeleri dikkatli bir biçimde okunmalıdır. Okununca, Yunanistan'daki Türklerin haklarını aramada nasıl hareket etmeleri gerektiğinin ipuçları görülecektir. Şöyle ki; "Müslüman seçmenler tarafından Müftü seçimini öngören Atina Antlaşması'nın 11. maddesi ile 2345 sayı ve 1920 tarihli yasanın (bu yasanın, 1920 sayı ve 1991 tarihli yasayla onaylanan 24.12.1990 tarihli Kanun Hükmünde Kararnamenin 9.[147] maddesi ile tipik olarak yürürlükten kaldırılmıştır.) 6. maddesi hükümleri hiç bir zaman uygulanmamıştır ve aradaki zaman zarfında Müslüman azınlığın Müftüleri bölgelerindeki Müslüman seçmenler tarafından seçilmeyip, atanmışlar ve atama işlemlerine yerli ve uluslararası mahkemelerde itiraz edilmemiştir"[148]. Yunan Danıştay'ının bu hükmünden –özellikle tarafımızdan italik olarak altı çizilen gerekçeden- hareket ederek, Yunanistan'ın taraf olduğu antlaşmalar/uluslararası hukuk, Yunanistan'ın ulusal hukuku göz önünde bulundurularak, Yunanistan'daki Müslüman Türkler, İskeçe İnhanlı köyü ile 29 Ocak günlerinde olduğu gibi birlik ve beraberlik içerisinde olarak hak arama mücadelesine girişmeleri ve mevcut sorun ve hukuka aykırı uygulamalar hakkında itirazlarını yapmaları gerekmektedir. Demokratik bir toplumda olması gerektiği gibi, kamu düzenine, kamu güvenliğine ve hukuka aykırı olmamak koşuluyla barışçıl hak arama ve gerektiğinde barışçıl protesto, toplantı, yürüyüş, direnme ve sivil itaatsizlik hak ve yöntemlerinden de yararlanarak aşağıda kısaca belirteceğimiz eylemleri/uygulamaları, icra etmeleri zorunluluğu ortadadır. Aksi takdirde Yunanistan'daki Türkler antlaşmalarla sahip oldukları haklardan vazgeçmiş sayılabilirler. Avrupa Birliği üyesi Yunanistan'da hukuken sahip oldukları bu haklardan, kullanmadıkları, kullanamadıkları ve bu konuda hak arama mücadelesine kalkışmadıkları için mahrum kalmaya devam edeceklerdir. Bu sorunların hallinde izlenecek yöntemler aşağıdaki gibi olmalıdır:

147 Metinde 6. maddeden söz edilmektedir. Oysa doğrusu 9. maddedir.

148 Bkz. Yunanistan Danıştay'ının 1333 sayı ve 2001 (1333/2001) tarihli kararının 14 numaralı gerekçesi ile 466 sayı ve 2003 (466/2003) tarihli kararın 13 numaralı gerekçesi.

a) Başmüftülük - Müftülükler Sorunu

Artık herkesin malumudur. Avrupa Birliği üyesi (Yunanistan'da) Yunanistan, antlaşmalarla yükümlülük altına girdiği, (Yunanistan'daki) Müslümanlarca Müftü seçimini engellemekte ve atama yöntemini/sistemini uygulamaktadır. Gümülcine ve İskeçe'de Türkler 1913 Atina Barış Antlaşmasının 11. maddesi hükümlerine uygun bir biçimde Müftülerini seçmişlerdir. Ancak Yunanistan yöneticileri seçilmiş Müftü'yü hukuken tanımamaktadır. Bu konuda uluslararası hukuka/antlaşmalara direnmektedir. Başka bir deyişle ihlal etmektedir. Kendi atadığı ve işbirliği yaptığı Müftü'yü tanımaktadır. Yunanistan'daki Müslüman Türkler, seçimle işbaşına gelen İskeçe ve Gümülcine Müftü seçimlerine benzer bir biçimde Dedeağaç/Dimetoka, Rodos, İstanköy, Selanik, Tiva, Ptolemayida, Atina gibi, Batı Trakya dışında yoğun bir biçimde Türklerin yaşadığı illerde de Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu'nun başkanlığı ve denetiminde Müftü seçimlerini yapması ve ardından da bu seçilmiş Müftüler kendi aralarından Başmüftüyü seçerek, 1913 tarihli Atina Barış Antlaşmasında öngörülmüş bulunan Başmüftülük Kurumunu hayata geçirmeleri ve bununla da yetinmeyip, Yunanistan'daki Başmütülüğün Brüksel'de bir büro açmasını sağlamaları gerekmektedir. Aynı İstanbul Başpiskoposluğu ile Atina Başpiskoposluğunun açtığı/yaptığı gibi.

Bu arada İskeçe, Gümülcine ve Dedeağaç/Dimetoka seçilmiş Müftüleri kendilerini seçen cemaati ile birlikte, Osmanlı Devletinden beri hizmette bulunan ancak günümüzde sözde Müftülerin işgali altında bulunan Müftülükleri bu işgalden kurtarmak için demokratik bir toplumda olması gerektiği gibi kamu düzenine, kamu emniyetine ve hukuka aykırı olmamak koşuluyla barışçı ve şiddete başvurmadan tamamen işgali sonlandırmaya matuf olmak üzere harekete geçmeleri ve gerektiğinde -yerli ve uluslararası mahkemelere- Yunanistan'da iç hukuk yolları tüketilerek, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurulmalıdır. Aynı şeyler Başmüftülük bakımından da geçerlidir.

Yunanistan'daki Başmüftü İstanbul'daki Başpiskoposa, Müftüler ise Despotlara/Metropolitlere tekabül etmektedir. 1923 tarihli Lozan Konferansından sonra artık Patrikhane yoktur. "Patrikhane" dendiğinde; Lozan Konferansında varılan mutabakata aykırı olarak, Başpiskoposluğa idari ve siyasi yetkiler tanınmaktadır. Başka bir deyişle "Patrik" statüsü tanınmaktadır belki farkında olmadan. Diğer taraftan Yunanlılarca; Yunanistan'daki Müftülerin yargılama yetkisi kaldırılınca, Müslüman cemaatçe sadece dini konularda görüş bildirecek/fetva verecek nitelikteki Müftünün seçilebileceği öne sürülürken, Türkiye'deki İstanbul Başpiskoposunun ise İstanbul il sınırları içinde yaşayan Ortodoks Hıristiyanların sadece dini konularla ilgilenmesi ve bu konularda görüş/fetva bildirmesi hususunda mutabakata varılmış olmasına rağmen, İstanbul Başpiskoposu idari ve siyasi yetkilerini Türkiye sınırlarını dahi aşarak ABD,

Menteşe Adaları (Rodos, İstanköy...) gibi kullanmaktadır. 1923'ten önce, başka bir deyişle sınırlandırmazdan önce Osmanlı Devleti ülkesinde sınırları içinde kullandığı bu idari ve siyasi yetkiler, günümüzde Türkiye sınırlarını aşmıştır.

Sonuç itibariyle Yunanistan'daki Müftünün yetkileri antlaşmalara aykırı olarak sınırlandırılmak istenirken, Başmüftülük kurumunun ise açılması hiç gündemde bile yokken/ getirilmezken, Türkiye'deki Başpiskoposun yetkileri varılan mutabakata aykırı bir biçimde genişletilmektedir.

b) Vakıflar Meselesi

1913 tarihli Atina Barış Antlaşmasının 12. maddesi, Yunanistan'daki her türlü Müslüman Türk vakıfların güvence altına alındığını, bırakılan topraklarda bunların cemaat tarafından yönetileceğini, eğer çeşitli din ve hayır kuruluşları eğer yeterli gelirden yoksun kalacak olurlarsa, Yunan Devletinin yardım edeceğini belirtmektedir.

07.02.2008 tarihinde Yunanistan Meclisi, "Batı Trakya" Türklerinin vakıflarının yönetimi ile ilgili olarak 3647 sayılı ve 2008 tarihli "Batı Trakya Müslüman Azınlığı Vakıflarının ve Bunların Malvarlıklarının Yönetimi" hakkında yeni bir yasayı kabul etti. 3647 sayılı ve 2008 tarihli yasa, söz konusu yasanın uygulanacağı yeri/bölgeyi önceden olduğu gibi yine Batı Trakya olarak sınırlandırdı. Buna göre, Menteşe Adalarındaki Müslüman Türklerin Vakıfları bu yasanın kapsamı dışında bırakıldı. Oysa bu durum Lozan Barış Antlaşmasının 45. maddesine aykırıdır. Çünkü 45. madde "Yunanistan'daki Müslüman azınlıktan" söz etmektedir. Sadece Batı Trakya'daki azınlıkla sınırlandırmamaktadır. Eğer böyle bir sınırlandırma söz konusu olsaydı, seyahat özgürlüğü ile de bağdaşmaz nitelikte olacaktı ve bu da kabul edilebilir nitelikte değildir.

Yunanistan tarafından kabul edilen 3647 sayılı ve 2008 tarihli Vakıflar Yasasının 11. maddesinde vakıf yöneticilerinin belirlenmesinde seçim öngörülmektedir. 11. maddede seçimlerin yapılış biçimleriyle ilgili olarak, gerekli uyarlamaların İçişleri, Kamu Yönetimi, Ekonomi ve Maliye, Dışişleri, Milli Eğitim ve Dinişleri Bakanlarının ortak kararlarıyla belirleneceği belirtilmektedir. Söz konusu Vakıflar Yasasının 20. maddesi gereği bu yasa, mevcut Vakıf Yönetim Kurullarının görevlerinin sona ermesiyle yani 30 Kasım 2008 tarihinde yürürlüğe girecektir. Fakat "yenisi seçilene kadar eskisi görevine devam eder" hükmü nedeniyle atanmışlar henüz seçimler yapılamadığı için görevlerinin başındadır. 2010 yılının Mart ayına gelindiği halde Müslüman Türk azınlığının henüz kendi Vakıf Yöneticilerini seçememeleri, yasanın yürürlüğe girmiş olmasına rağmen Yunanistan tarafından uygulanmaması düşündürücüdür. Bu durum karşısında İskeçe, Gümülcine ve Dedeağaçta/Dimetoka'da

Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu Başkanlığı önderliği ve denetiminde Cemaat Reisi ve Vakıf Yöneticilerini daha doğru bir ifade ile mütevelli heyetlerini demokratik bir toplumda olması gerektiği gibi yürürlükteki yasaya uygun bir biçimdeki kaynağını antlaşmalardan alan Vakıf Mütevelli Heyetlerinin belirlenmesi için seçimlerin derhal yapılması gerekmektedir. Batı Trakya Türkleri Danışma Kurulu Başkanlığınca ve denetiminde Cemaat Reisliği seçimlerinin yapılmaması durumunda, "yarın" Yunanistan'daki Türklerin akılları başlarına gelince geç olabilir. Yapılan seçimler neticesinde oluşturulacak olan mütevelliler ve Cemaat Reisleri ile seçilen Müftüler kendilerini seçen Müslüman Türk cemaat ile birlikte illerindeki atanmış vakıf yöneticilerini işgal ettikleri makamlardan/vakıflardan ve cemaat mülklerinden uzaklaştırmak üzere demokratik bir toplumda olması gerektiği gibi kamu düzenine, kamu güvenliğine aykırı olmamak koşuluyla hukuka uygun bir biçimde harekete geçmeleri ve gerektiğinde barışçıl hak arama ve barışçıl protesto ve direnme hak ve yöntemlerinden de yararlanarak –Yunan ve uluslararası mahkemelere- Yunanistan'da iç hukuk yolları tüketilerek, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmaları gerekmektedir. Aynı durum Rodos, İstanköy ve Yunanistan'ın diğer bölgelerindeki Müslüman Türk cemaat mülkleri ve vakıfları bakımından da uygulanmalıdır.

Sonuç olarak 2008 yılında 3647 sayılı Vakıflar Yasası kabul edildi. Yasada seçim öngörüldüğü halde Yunanistan, yasanın uygulanması konusunda gerekli adım ve işlemleri yapmamaktadır. O halde Yunanistan'daki Türkler cemaat ve vakıf mülklerindeki işgali sona erdirmek için harekete geçmeli ve Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu önderliği ve denetiminde seçimleri yapmalıdır. Ardından da mevcut işgali sonlandırmalıdır. Okul ve hastaneler açılmalıdır.

c) Eğitim ve Öğretim Sorunları

Batı Trakya'daki Azınlık Okulları, Türkiye ile Yunanistan arasında akdedilen yukarıda saydığımız antlaşmalar gereği Yunan Devletinin Mülkiyetinde değildir. Okullar azınlığın kendisi tarafından seçilen encümenler tarafından yönetilmekte, öğretmenlerin maaşları vakıf gelirlerinden karşılanmakta, yetmediği takdirde veliler tarafından ödenmektedir. Başka bir deyişle özerktirler. Bunların hepsine Yunan Devleti tarafından tek taraflı olarak son verildi ve yavaş, yavaş okullara Selanik Özel Pedagoji Akademisinden (SÖPA'dan) mezun olanlar Yunanistan devletinin memuru statüsünde atandılar. Okullar bu şekilde Yunan Devletinin mülkiyetine geçerken, eğitim kalitesi düşerek, öğrenciler Türkçe ve Yunanca öğrenememe durumu ile karşı karşıya kaldılar.

Batı Trakya'daki, daha doğru bir ifade ile Yunanistan'daki Türklerin eğitim ve öğreniminde yarattığı sorunların ortadan kaldırılması için SÖPA'nın kapatılması gerekmektedir.

Günümüzde Yunanistan yönetimleri, ne yeni okulların açılmasına ne de Türkiye Üniversitelerinden mezun olan Yunanistan uyruklu anasınıfı, ilkokul, ortaokul, lise öğretmenlerin göreve başlamalarına izin vermektedir. Batı Trakya bölgesindeki nüfusun yarısı Türk olmasına rağmen azınlığa ait sadece iki ortaokul ve lise bulunmaktadır. Oysa Rodos, İstanköy, Atina, Selanik, Tiva, Ptolemaida gibi yerlerde Müslüman Türkler yaşamasına rağmen azınlık okulları bulunmamaktadır. Halbuki yukarıda saydığımız antlaşmalar gereği bu hakları vardır. Batı Trakya Türkleri Danışma Kurulu önderliği ve denetiminde buralarda okulların açılması zorunluluk arz etmektedir. AB üyesi Yunanistan, ve Yunanistan'ın taraf olduğu uluslararası antlaşmalarla statüsü ve varlığı belirlenmiş azınlığın iki dilli (Türkçe ve Yunanca) azınlık kreş, anaokulu, ilköğretim, lise açmasına izin vermemektedir. AB üyesi Yunanistan uyruğundaki Müslüman Türkler hukuken azınlık statüsünde oldukları halde AB üyesi Yunanistan'da kendi ana dillerinde eğitim ve öğrenim imkanlarından bilinçli ve sistematik bir biçimde mahrum bırakılmaktadırlar. Yukarıda Başmüftülük, Müftülükler ve Vakıflar konularında yapılması gerekenlerin aynılarının okul mütevelli heyetlerinin seçimi ve cemaat ile birlikte yeni okulların açılmaları, Türkiye üniversitelerinden mezun olmuş öğretmenlerin azınlık okullarında istihdamı konularında barışçı protestolarını, itirazlarını ortaya koymalıdırlar.
1913 tarihli Atina Barış Antlaşmasının 3 Numaralı Protokolü incelendiğinde 6. fıkrasında aynen şunlar yazmaktadır: "6. Kadı – Müftü yani dini hukuku başka bir deyişle şeriat hukukunu bilen din adamları yetiştirmek üzere bir özel kuruluş (okul) açılacaktır."

Türkiye'nin Avrupa Birliği üyeliği gündeme gelince "Heybeliada Ruhban Yüksek Okulu"nun açılması da hemen gündemi işgal etmektedir. 1913 tarihli Atina Antlaşmasının 3 Numaralı Protokolü gereği açılmış olması gereken, aynı statüdeki Yunanistan'daki Türklerin okulundan hiç kimse söz etmemektedir.

Sonuç

Yunanistan'daki Türklerin hukuki statüsünü 1881 İstanbul, 1913 Atina, 1920 Yunan Sevri ve 1923 Lozan Antlaşmaları düzenlemektedir. Bu nedenle bu antlaşmaların iyi bilinmesi ve yorumlanması gerekmektedir. Diğer taraftan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Protokolleri ile Yunanistan'ın taraf olduğu diğer antlaşmalar ile Yunan ulusal hukuku ve içtihatları da iyi bilinmelidir. Yunanistan'daki Türkler, Batı Trakya Türkleri Danışma Kurulu önderliği ve denetiminde harekete geçerek, İskeçe ve Gümülcine'de seçtikleri mevcut Müftüleri gibi Dedeağaç/Dimetoka, Rodos, İstanköy, Atina, Tiva, Pto-

lemayida gibi Müslüman Türklerin yoğun olarak yaşadığı yerlerde de Müftü seçimlerini yapmaları ve bu seçilmiş Müftülerin de bir araya gelerek kendi aralarından birisini Başmüftü olarak seçmeleri ve ardından da Brüksel'de de bir büro açmaları artık adeta bir zorunluluktur. Bu işlemler 1913 tarihli Atina Barış Antlaşması çerçevesinde yapılmalıdır.

Seçilen İskeçe, Gümülcine ve Dimetoka Müftüleri, kendilerini seçen cemaat ile birlikte işgal altındaki Müftülüğe giderek, Yunan hükümetince atanan sözde Müftüyü, Müftülük kurumundan uzaklaştırmalıdır. Türkler, kaba kuvvete, şiddete başvurmadan kendi kurumlarına sahip çıkmalıdır. Gerektiğinde hem ulusal hem de uluslararası yargı yoluna başvurmalıdır.

Vakıflar meselesinde de Müftülükler konusuna benzer bir yöntem izlenmelidir.

Yukarıda Başmüftülük, Müftülükler ve vakıflar konularında yapılması gerekenlerin aynılarının okul mütevelli heyetlerinin seçimi ve cemaat ile birlikte yeni okulların açılmaları, Türkiye üniversitelerinden mezun olmuş öğretmenlerin azınlık okullarında istihdamı konularında barişçı protestolarını, itirazlarını ortaya koymalıdırlar.

Yunanistan'daki Türk azınlığı Batı Trakya Türkleri Danışma Kurulu önderliği ve denetiminde harekete geçerek, Cemaat Reisi Vakıf Mütevelli Heyetlerinin seçimlerini yaptırmalı ardından da Yunan Devletinin atadığı sözde Vakıf Yöneticileri, Vakıf Yönetiminden uzaklaştırılarak, seçimle işbaşına gelen Mütevelli Heyetleri Vakıflarını Yönetimine getirmelidir. İtirazla karşılaşınca demokratik bir toplumda olması gerektiği gibi kamu düzenine, kamu güvenliğine aykırı olmamak koşuluyla hukuka uygun bir biçimde harekete geçmeleri ve gerektiğinde barışçıl hak arama ve barışçıl protesto ve direnme hak ve yöntemlerinden de yararlanarak -yerli ve uluslararası mahkemelere- Yunanistan'da iç hukuk yolları tüketilerek, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine başvurmaları gerekmektedir.

Yunanistan'daki Türk azınlığın ve ileri gelenlerin sorunları dile getirmenin yanında barışçı fiili (de facto) uygulamalara ve gerektiği zaman ulusal ve uluslararası yargı yoluna başvurmaları gerekmektedir. İskeçe Türk Birliği davası örneğinde olduğu gibi.

Dünya değişti yeni koşullar, yeni strateji ve çözümleri gerektirir oldu. Mevlana'nın da dediği gibi; "Dünle beraber gitti ne varsa cancağızım, Ne kadar söz varsa düne ait, Bugün yeni şeyler söylemek lazım."

Evet, günümüzde sadece söylemek, şikayet etmek yetersizdir. Yunanistan'daki Türkler, aynı zamanda inisiyatif alarak, hukuka uygun bir biçimde de facto uygulamalara da başvurmalıdırlar. Zira hak verilmez alınır. [149]

149 Yunanistan'ın taraf olduğu antlaşmalar: 2 Temmuz 1881 Tarihli Antlaşma. 14 Kasım 1913 Tarihli Atina Barış Antlaşması. 1920 Tarihli Yunanistan'daki Azınlıkların Korunmasına İlişkin Sevr Antlaşması. 1923 Tarihli Lozan Barış Antlaşması. CİN, T.: Yunanistan'daki Türk Azınlığın Hukuki Özerkliği (Müftülük Meseleleriyle İlgili Yunan Yargıtay ve Danıştay Kararları ve Diğer Belgeler), Orionkitabevi, Ankara 2009. Μουσείο Μπενάκη, Αρχείο Ελ. Βενιζέλου 173, "Συνομιλίαι των πρωθυπουργών και των υπουργών των Εξωτερικών της Ελλάδας και της Τουρκίας κατά τας συσκέψεις της 5ης και 6ης Οκτωβρίου 1931" φακ. 61, έγγρ. 16, σελ. 7.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΔΟΥ, ΙΦ. (ANASTASİADU, İF.).: Ο Βενιζέλος και το ελληνοτουρκικό σύμφωνο φιλίας του 1930 (O Venizelos ke to ellinoturkiko simfono filias tu 1930: Venizelos ve 1930 Yunan-Türk Dostluk Anlaşması), Filippoti Yayınları, 1982.

ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ, Ε. (HACİVASİLİU, E.).: Ο Ελευθέριος Βενιζέλος, η ελληνοτουρκική προσέγγιση και το πρόβλημα της ασφάλειας στα Βαλκάνια, 1928 – 1931 (O Eleftherios Venizelos, i ellinoturkiki proseggisi ke to provlima tis asfalias sta Valkania: Eleftherios Venizelos, Yunan-Türk Yakınlaşması ve Balkanlarda Güvenlik Sorunu), IMXA, Selanik 1999.

Υπ. Εξωτερικών Αθήνα, 12.6.1925, Ιστορικό Αρχείο ΥΠΕΞ, Φ. 1927, 93.3 (Dışişleri Bakanlığı Atina, 12.6.1925, Dışişleri Bakanlığı Tarih Arşivi, Φ. 1927, 93.3.).

"Ο Μουφτής ως δικαστής, Επ' ευκερία της μελέτης του Γιάννη Κτιστάκι (O Muftis os dikastis, Ep' evkeria tis meletis tu Gianni Ktistaki: Yargıç Olarak Müftü...)" http://www.kemo.gr/index.php?see=show&item=95 (19.02.2009).

Yunanistan Yargıtay'ının 1980 yılında 1723 sayılı (1723/1980) "Müftülerin Yargılama Yetkisi" ile ilgili verdiği karar

Yunanistan Danıştay'ının 1333 sayı ve 2001 (1333/2001) tarihli kararı Yunanistan Danıştay'ının 466 sayı ve 2003 (466/2003) tarihli kararı

Fatma Tunç YAŞAR:
BATI TRAKYA MÜSLÜMAN TÜRKLERİNİN SORUNLARI

1830 yılında bağımsızlığını kazanan Yunanistan, bu tarihten itibaren topraklarında yaşayan azınlıklara yönelik asimilasyon ve göç ettirme politikaları başta olmak üzere çok sayıda insan hakları ihlali gerçekleştirmektedir.

Yunanistan'da azınlık dillerini konuşanlar sadece 1951 tarihli nüfus sayımında sayılmıştır. Yunanistan yönetimi, Türklerin Yunanlı Müslümanlar ve Makedonların Yunanistan'ın kuzeyine göç etmiş Slavlar olduğunu ileri sürerek ülkesinde hiçbir azınlığın yaşamadığını iddia etmektedirler.

Yunanistan, 30 yıldan fazla bir süredir AB üyesi olmasına ve uluslararası insan hakları sözleşmelerinin pek çoğuna taraf olmasına rağmen kendi sınırları içinde ve Batı Trakya bölgesinde yaşayan en büyük azınlık grubu oluşturan Müslüman Türklerin temel hak ve hürriyetlerini sağlama konusunda üstüne düşen zorunlulukları yerine getirmemektedir.

Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türklerin azınlık hakları Lozan Anlaşması ile güvence altına alınmış olmasına rağmen, Yunanistan Yöneticileri bu anlaşmayı her zaman ihlal etmekte ve çeşitli uygulamalar ile Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk'leri tamamen asimile etmek için sistemli bir politika izlemektedir.

Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk azınlık; eğitimin yetersizliği, etnik kimliğin inkarı, ekonomik alandaki kısıtlamalar ve dini hayat üzerindeki baskı ve usulsüz uygulamalar başta olmak üzere başta Yunan Yönetimleri tarafından çok sayıda insan hak ihlaline maruz bırakılmaktadır.

Batı Trakya Müslüman Türk'lerinin En Büyük Sorunu: "Eğitim"

Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk azınlığın eğitimi, uluslararası anlaşmalar ve Yunanistan ile Türkiye arasında imzalanan ikili anlaşmalarla garanti altına alınmıştır.

Lozan Barış Anlaşması'nın yanı sıra, 1913 Atina Anlaşması'nın 3 Numaralı Protokolü'nde ve 1920 Yunan Sevr'inde azınlığın eğitiminin ne şekilde olacağı açıklanmıştır.

1913 Atina Anlaşması'nın 3 Numaralı Protokolü, 15. madde ile Müslüman özel okullarını tanımakta, bunların gelir kaynaklarına saygı gösterileceği ve bu okullarda Türkçe eğitim yapılacağı hükmünü getirmektedir.

1920 tarihli Yunan Sevr'inin 8. ve 9. maddeleri ile 1923 tarihli Lozan Barış Anlaşması'nın 40[150] ve 41. maddeleri Müslüman Türk azınlığa eğitim konusunda daha geniş haklar tanımıştır.

8. ve 40. maddelerde Müslüman Türk azınlığın kendi dilini serbest şekilde kullanabileceği okulları kurma, yönetme ve denetleme hakkına sahip olacağı,

9. ve 41. maddelerde ise devletin, Müslümanların önemli oranda bulundukları yerlerde kendi dillerinde eğitim görmeleri için gereken kolaylıkları sağlayacağı ve Müslümanlara genel ve yerel bütçeden pay ayrılacağı belirtilmektedir.[151]

1950'li yılların sonuna kadar, Batı Trakya'da yaşayan azınlık eğitim ile ilgili olarak çok ciddi sorunlar yaşamamıştır. Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan 1951 Kültür Anlaşması ve Kültür Protokolü azınlık okullarında okutulacak Türkçe kitapların Türkiye, Yunanca kitapların da Yunanistan tarafından hazırlanmasını öngörmüştür.

1952 yılında Gümülcine'de Celal Bayar Lisesi'nin açılmasıyla azınlık, ilk lisesine sahip olmuştur.[152] Celal Bayar tarafından öğretime açılan lisenin adı 1960 yılında Türkiye'de gerçekleşen ihtilal hareketinden sonra Gümülcine Lisesi olarak değiştirilmiştir. Kısa süre içinde bu isim değiştirilerek liseye hala kullanılmakta olan Müslüman Ortaokulu ve Lisesi adı verilmiştir.[153]

Yine bu dönemde 3065 sayılı ve 1954 tarihli "Mareşal Papagos Kanunu" diye bilinen yasa ile Yunanistan ilk ve son defa "Türk ilkokulları" ifadesini kullanmıştır. Bunun yanı sıra, Batı Trakyalı öğretmenlerin Türkiye'de mesleki kurs görmeleri ve Batı Trakyalı öğrencilerin Türkiye'deki öğretmen okullarında parasız yatılı okutularak "formasyonlu öğretmenler" olarak yetiştirilmeleri de 1950'li yıllarda gerçekleşmiştir. 1950'lerin sonlarına doğru, özellikle "Türk" adının kullanılmasıyla ilgili olarak gazetelere bazı şikayetlerin yansı-

150 Bu maddeye göre; Müslüman ekalliyetlere mensup olan Yunan tebaası hukuken ve fiilen diğer Yunan tebaaya tatbik edilen aynı muamele ve teminattan müstefit olacaktır. Bunlar bilhassa masrafları kendilerine ait olmak üzere her türlü müessesat-ı hayriyye, diniyye ve içtimaiyyeyi, her türlü mektep ve müessesat-ı talim ve terbiyeyi tesis, idare ve murakabe etmek ve buralarda kendi lisanlarını, serbestçe istimal ve ayin-i diniyyelerini serbestçe icra eylemek hususlarında müsavi hukuka malik olacaklardır. (Halit Eren, "Yunanistan-Batı Trakya Türkleri",Günümüz Dünyasında Müslüman Azınlıklar, s. 221, İsam Yayınları)

151 Baskın Oran, **"Türk-Yunan ilişkilerinde Batı Trakya Sorunu"**, Güncelleştirilmiş II. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991 s. 118.

152 **"Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları"**, (10 Eylül 2001),www.geocities.com/batitrakyahaber/sorunlar.htm

153 Baskın Oran, Aynı eser, s. 225.

dığı gözlemlenmiştir. Mühürlerinde ve resmi evraklarında "Türk Okulu" ifadesi bulunmasına rağmen, bazı müfettişler azınlık okullarına yazdıkları resmi yazılarda yeniden "Müslüman Okulu" deyimini kullanmaya başlamışlardır.

1967 yılında Albaylar Cuntasına yönetiminin ihtilalle göreve gelmesiyle beraber azınlığın yaşamı ve özellikle de eğitimi kötü bir döneme girmiştir. Okulların yönetim sorumluluğunu taşıyan kurullar Cunta yönetimi tarafından atanmaya başlanmıştır.

Türklerin kurmuş oldukları çeşitli dernek ve birliklerin tabelalarındaki Türkçe kelimeler kaldırılmış ve Türkçe okul tabelaları Yunan yetkilileri tarafından indirilmiştir.

"Türk" ifadesinin kullanılması ile ilgili yasak başta olmak üzere, 1964'te yaşanan Kıbrıs Krizi'nden sonra Türk-Yunan ilişkilerinin giderek bozulmasıyla Türkler üzerindeki baskılar şiddetle artmıştır.[154]

Başta Lozan Barış Andlaşması olmak üzere uluslararası anlaşmalarda kendi okullarını kendisinin kuracağı, yöneteceği ve denetleyeceği söylenen Müslüman Türk azınlık çocuklarının eğitimi, Türk okullarındaki birçok öğretmene çalışma izni verilmemesi yüzünden giderek aksamaya başlamıştır. Ayrıca öğretmen tayinlerinde yeni engeller ortaya çıkmıştır. Öğretmenlerin bu durumu, bazı okulların sadece Yunanca ders yapmalarına ya da sırf Yunanca yapılan derslere öğrencilerin gitmemeleri sonucu bazılarının tümüyle kapanmasına yol açmıştır. Ayrıca Türkiye'den gönderilen yeni kitaplara izin verilmediği için, okullarda çok eski tarihli kitaplar okutulmak zorunda kalınmıştır.

Dönemin eğitim açısından en önemli olaylarından biri, 1972 yılında 1954 Mareşal Papagos Yasası'nın bazı maddelerini değiştiren 1109/1972 sayılı bir kararnamenin çıkmasıdır. Bu kararname ile "Türk Okulları" adının resmen bırakılarak "Azınlık Okulu" deyiminin benimsenmesi sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca öğretmen atanması konusunda okul encümenlerinin zaten sınırlı olan yetkileri fiilen ortadan kaldırılmıştır. Batı Trakya'da bulunan Müslüman Türk azınlık okullarının Yunan devleti vesayeti altına tam manasıyla alınması, Yunanistan'da 1976'da yapılan genel eğitim reformunun hemen ardından 1977 yılında çıkarılan ve Yunanistan'daki Türk okullarının bugünkü statüsünü saptayan iki kanun ile gerçekleşmiştir. "Batı Trakya Müslüman Azınlık Okullarına İlişkin" 694/1977 sayılı yasa ile onun akabinde çıkarılan "Azınlık Okulları ile Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA) Öğretim ve Denetim Kadrosunun Sorunlarının Çözümüne İlişkin" 695/1977 sayılı yasa birbirlerini tamamlar niteliktedir. 694 sayılı yasa cemaat yönetim kurulları ile okul

154 Ayşe Özkan, **"Yunanistan Türkleri: Batı Trakya'da Uygulanan Azınlık Hukuku"**, s. 169, Asam Yayınları, 2003 Ankara.

encümenlerinin Türk okullarının kurulması ve yönetimi konusundaki yetkilerini fiilen ve resmen sıfıra indirmiş ve tüm düzenlemeler bakan veya valilerin takdirine bırakılmıştır. 695 sayılı kanunla azınlık okulu müfettişlerine özel yetkiler tanınmış ve bu yetkilerin boyutlarının belirlenmesi Milli Eğitim ve Mezhepler Bakanlığı'nın kararlarına bırakılmıştır. Bu yasanın asıl işlevi 3. maddenin 7. ve 9. fıkralarında ortaya çıkmaktadır. Madde 3/7'ye göre: "Azınlık okullarında Müslüman öğretmen atama ve istihdamları yapılırken, Selanik Özel Pedagoji Akademisi mezunları tercih edilir." Madde 3/9'a göre de: "Özel Pedagoji Akademisi mezunları, azınlık okullarına devlet memuru öğretmen olarak atanırlar." [155] Bu iki fıkrada da görüldüğü üzere 1970'li yıllarda gayrı resmi olarak yürütülen bir politika resmiyet kazanmış ve kontenjan öğretmenleri ile formasyonlu öğretmenlerin yerinin Selanik Özel Pedagoji Akademisi mezunları tarafından doldurulması için gereken yasal çerçeve hazırlanmıştır ve öğretmenlerini seçemez duruma gelen encümenlerin işlevi bu iki yasa ile sadece fiili değil, resmi olarak da sona ermiştir.

SÖPA (Selanik Özel Pedagoji Akademisi) 1968 yılında Yunan makamlarınca üç sene Yunanca eğitim vermek için Selanik'te açılan bir öğretmen okuludur. Bu okulun amacı, Türkiye'ye gidip eğitim görmüş ya da Türkiye'deki öğretmen okullarında okumuş olan Batı Trakyalıların yerine eğitim verecek Yunan zihniyetli öğretmenler yetiştirmektir. Türkçe'den çok Yunanca öğrenen ve Türk azınlık okullarına atanan SÖPA mezunları, bu okullarda Yunanca konuşmak ve ders vermek zorundadırlar. Bu nedenle çok sayıda Batı Trakyalı Türk, bu durumu boykot etmek amacıyla çocuklarını SÖPA mezunu öğretmenlerin atandığı okullara göndermemiştir. Böylece birçok okul öğrencisizlikten dolayı kapanmıştır. Bu durum, SÖPA öğrencileri arasında da huzursuzluklara neden olmuş ve öğrenciler 1981 ve 1982 yıllarında hem Akademi Müdürlüğü'ne hem de Yunan Eğitim Bakanlığı'na verdikleri dilekçelerle şikayetlerini dile getirmişlerdir.

Bütün bu sorunların yanında Yunan yönetimi bitirme sınavlarının Yunanca yapılmasına karar verdiğinden 1985 ve 1986'da sadece Müslüman Türk bir öğrenci liseyi bitirebilmiştir.[156]

Yine bu dönemde, "Yasak Bölge" uygulaması ile bu sınırlar içerisinde yaşayan halkın, çocuklarını Yunan okullarına göndermelerini sağlamak amacıyla yeni Müslüman Türk okulları açılmasına izin verilmemiştir. Ayrıca Yunan makamları azınlığın diğer yapılarının yanı sıra okullarının onarımı veya büyütülmesini de çeşitli bahaneler ileri sürerek engellemiştir. 3 Ocak 1988'de İstanbul'da toplanan "Batı Trakya Türkleri I. Eğitim Şurasında ilkokullarda tespit edilen problemler şu şekilde dile getirilmiştir:[157]

155 Baskın Oran, a. g. e., s. 130.
156 Baskın Oran, a.g.e., s. 144-146.
157 A.g.e., s. 224.

a) Kitap sorunu; Türkiye'den giden kitaplar öğrencilere dağıtılmamıştır.

b) Türk okullarında ders araç-gereçleri yetersizdir.

c) Öğretmen açığı söz konusudur ve azınlık istediği öğretmeni tayin etme hakkından mahrum bırakılmaktadır.

d) Okul binaları yetersizdir.

e) Türkçe okutulan dersler her geçen gün azaltılmaktadır.

Bunların yanında yüksek öğrenimlerini Türkiye'de tamamladıktan sonra Batı Trakya'ya dönen gençlerin diplomalarının denkliği Yunan makamları tarafından herhangi bir gerekçe gösterilmeksizin kabul edilmemiştir. Diplomalarının denkliği onaylanmayan gençler, Üniversitelerarası Yabancı Öğrenim Diplomalarını Tanıma Merkezi'ne (DİKATSA) karşı gerçekleştirecekleri girişimleri yürütmek amacıyla 1986 yılında bir Mücadele Komitesi kurmuşlardır. Türkiye'den mezun 9 doktor, 5 diş hekimi, 2 eczacı, 1 veteriner hekim ve 1 işletmeci Ocak 1987'de yapılan sınavda da denklik alamayınca 3 Şubat 1987'de Gümülcine'nin çeşitli yerlerine protesto afişleri asılmış ve kısa bir yürüyüş yapıldıktan sonra valiliğin önünde direniş çadırı kurulmuştur. Valinin soruna çözüm getirme sözü üzerine direnişe son verilmiştir. Ama verilen söz tutulmadığından 16 Haziran 1987 ve 10 Mayıs 1988'de Mücadele Komitesi tarafından yeniden çeşitli yürüyüşler düzenlenmiştir. Bu olayların ardından, bir diş hekimi ile iki doktorun diplomalarının denkliği tasdik edilmiş, diğerlerininki ise kabul edilmemiştir.

Batı Trakya'da bugün gelinen noktada eğitim konusunda ciddi mesafeler kat edilmişse de azınlık eğitimi konusunda ayrımcı ve asimilasyona yönelik politikalar devam etmektedir. SÖPA çıkışlı öğretmenlerin görev yaptıkları okullara veliler çocuklarını göndermedikleri için Batı Trakya'da eğitim seviyesi her geçen gün düşmektedir.

Türk okullarında okutulan kitaplar 50 yıl öncesine ait kitaplardır.[158]

1951 yılında imzalanan Kültür Protokolü, özellikle 1970'ten sonra Yunanistan tarafından ihlal edilmiştir. Bu dönemde Yunanistan anlaşmalara aykırı olarak Türkiye'den Yunanistan'a Türkçe kitap girmesine müsaade etmemiş, Türkçe kitapları kendisi hazırlayıp bastırmıştır.

Batı Trakya'da bugün Gümülcine Celal Bayar Lisesi ve İskeçe Muzaffer Salihoğlu Lisesi olmak üzere iki lise ile 240 ilköğretim okulu bulunmaktadır.[159]

158 Mustafa Dündar, **"Batı Trakya ve Batı Trakyalı"**, Rumeli, Ekim 1997, s. 78

159 Bruce Clark, **"Greek Muslims: Gradual Easing of Stalemate"**, Financial Times, London, 10 Ka-

Batı Trakya'da eğitimin bugünkü durumu incelendiğinde ortaya çıkan tablonun hiç de iç açıcı olmadığı görülmektedir. Batı Trakya'da halk en önemli sorun olarak eğitimi görmektedir. Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk azınlık, kendi eğitim kurumlarını oluşturma, idare etme ve kontrol etme haklarından mahrum bırakılmakta; öğretmen yetersizliği, güncel Türkçe ders kitaplarının olmaması, Türkçe derslerinin azaltılması gibi pek çok sorun ile karşı karşıya bulunmaktadır.

Bir yandan 2000'li yıllar ile birlikte gelen sosyo-ekonomik rahatlama ve refah düzeyinin yükselmesi halkı eğitime daha fazla önem vermeye sevk etmiş, diğer taraftan ise bu süreç asimilasyonu da beraberinde getirdiğinden eğitim, kimliği muhafaza için en önemli araç olarak görülmeye başlanmıştır.

1999 yılında Simitis hükümeti döneminde çıkarılan bir yasa ile azınlık öğrencilerine Yunan üniversitelerinde ve teknik okullarında eğitim görme imkanı sağlanmıştır.[160] "Azınlık kontenjanı" olarak bilinen ve azınlık mensuplarına sınava girmeksizin %0,5'lik bir kontenjan ayrılmasını öngören bu yasa çerçevesinde her yıl 200 civarında azınlık mensubu öğrenci Yunan üniversitelerine girmektedir.[161] Azınlığa Yunan üniversitelerinin kapılarının açılması, eğitim seviyesinin yükselmesi açısından olumlu bir gelişme olarak değerlendirilmekle birlikte uzun vadede bu uygulama asimilasyon politikalarının bir parçası haline gelme potansiyeli taşımaktadır. Nitekim 1990 öncesinde Batı Trakya Türkleri çocuklarını Türkiye'ye göndermeyi tercih etmekteydiler. Türkiye'ye çocuklarını gönderemeyen aileler ise Yunan okullarına göndermektense çocuklarını hiç okula göndermemeyi bile tercih edebilmekteydiler. Bugün ise, üniversite eğitimi için Türk öğrenciler, AB imkanlarını ve Yunanca bilmenin imkanlarını da göz önünde bulundurarak Türkiye'den ziyade Yunanistan'ı tercih etmektedirler. Ayrıca, çocuklarını Yunan okullarına gönderme uygulaması sadece üniversiteler ile sınırlı değildir. Azınlık okullarında eğitimin kalitesinin düşük olması, yeterince Türkçe ve Yunanca'nın öğretilmemesi ve buradan mezun olan çocukların üniversiteye devam etme konusunda yetersiz kalmaları gibi pek çok nedenin yanında, Yunan hükümetinin Yunan okullarını tercih eden azınlık mensuplarına özel ayrıcalıklar tanıması ve üniversiteye geçiş konusunda teşvik edici kolaylıklar sağlaması da azınlık mensubu bazı ailelerin Türkçe eğitim konusundaki hassasiyetlerini köreltmiştir.

10 yıl öncesinde lise düzeyinde sadece birkaç yüz çocuk Yunan devlet okullarına devam ederken, sekiz yıl önce başlayan ve AB desteği ile yürütülen Müslüman Çocukların Eğitimi Programı çerçevesinde bu sayı 3.000'in üzerine çıkmıştır.[162]

sım 2003, s. 1.

160 Nurgül Bostan ve Ali Hüseyin, **"Batı Trakya'nın Değişen Yüzü"**, Stratejik Analiz, Temmuz 2004, s. 68.

161 Kerin Hope, **"Discrimination Fades But Isolation Stifles Pomak People"**, Financial Times, London, 21 Haziran 2005, s. 5.

162 Bruce Clark, **"Greek Muslims: Gradual Easing of Stalemate"**, Financial Times, London, 10 Ka-

Öte yandan 240 ilkokuldan mezun olan öğrenciler için sadece iki lisenin bulunması, Yunan okullarında eğitime devam etmeyi bir zorunluluk haline getirmektedir. Çünkü bu ilkokullardan mezun olan öğrencilerin sadece %10'u kura yöntemi ile bu iki liseye kayıt yaptırabilmektedirler. Bir taraftan kimliği muhafaza etme kaygısıyla çocuklarını eğitim kalitesi düşük azınlık okullarına gönderme, öbür taraftan ise sosyo-ekonomik refah ve eğitim düzeyinin yükselmesi karşılığında asimilasyon tehlikesi ile karşı karşıya kalan Müslüman aileler, çocuklarını okutup okutmama konusunda ikilem yaşamaktadırlar.

Yunan liselerinde okulu terk eden öğrenci oranı sadece %8 civarında iken, Müslüman azınlık arasında bu oran %56'ya ulaşmaktadır.[163]

Azınlıkların eğitim sürecinde yaşanan bu gelişmeler, Batı Trakya'da ve Yunanistan'da hem resmi düzeyde hem de gündelik yaşamda Türkçe'nin kabul gören bir dil olması yönündeki çabaları da zedelemektedir. Nitekim, geçmişte Batı Trakya'da Türkçe'yi çok iyi bilen öğretmenler olmasına rağmen ders kitaplarının yetersizliği çok büyük bir problem teşkil ederken, bugün en önemli sorunlardan biri Türkçe'ye hakim öğretmenlerin bulunamamasıdır.[164] Çünkü Yunan hükümeti, SÖPA mezunları dışında öğretmen ataması yapmamaktadır. 30 yılı aşkın bir süredir tayin yoluyla azınlık okullarında görevlendirilen ve bugün sayıları yüzleri bulan SÖPA mezunlarının eğitim sisteminde alternatifsiz hale getirilmeleri sonucu, tahsillerini Türkiye'de tamamlayarak Yunanistan'a dönmüş bulunan azınlık mensubu öğretmenlerden bir bölümünün azınlık okullarına atamaları yapılmamış, bazılarının ise görevlerine makul olmayan gerekçelerle son verilmiştir.[165]

Müslüman Türk Milli Kimliğini ve Kültürünü İnkar

Yunan yönetimi, Lozan Anlaşması'nda Batı Trakya azınlığıyla ilgili kullanılan "Müslüman" teriminden yola çıkarak Batı Trakya'da yaşayan azınlığın Türk değil, Müslüman olduğunu iddia etmektedir. Lozan Anlaşması'nda "Türk" yerine "Müslüman" ibaresinin kullanıldığı doğru olmakla birlikte bu, temelde iki nedene dayanmaktadır.

İlk neden, Batı Trakya azınlığının Yunan uyrukluğunda Türkiye'deki Yunan (Rum) azınlığının da Türk uyrukluğunda bulunmasından dolayı bu azınlıkların ayırt edilebilmeleri için din öğesinin kullanılmasının hem zorunlu, hem de tarihsel geleneğe uygun olmasıdır.

sım 2003, s. 1.

163 Kerin Hope, a.g.m., s. 5.

164 Kerin Hope, a.g.m., s. 68.

165 Cahit Ali Osman ve Mehmet Bağdatlı, **"Trakya'da Azınlık Eğitimi: 2002 Yılında Çözüm Arayışı İçin Yeni Bir Perspektif"**, Komotini (Gümülcine) 2002, Öğretmenin Sesi (Aylık Toplumsal Eğitim ve Kültür Dergisi) 2003, www.ogretmeninsesi.org

Diğer neden ise, Osmanlı İmparatorluğu'nda etnik temelli "ulus" yerine din temelli "millet" gerçeğinin ve bilincinin hakim olmasıdır.

Yunan yönetimi azınlığın "Müslüman" kimliğini öne çıkararak ve etnik kökenini redderek Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgede yaşayan azınlık üzerinde herhangi bir şekilde söz sahibi olmasını engellemek istemektedir. Öte yandan, azınlığın da Türkiye'ye herhangi bir şekilde yakınlık ya da aidiyet hissetmesi engellenerek asimilasyon süreci hızlandırılmak istenmektedir.[166] Yunan yönetimi, sadece Türklerin değil, ülkede yaşayan Makedon ve Arnavutların da etnik kimliğini tanımamaktadır.

Yunanistan, geçmişteki uygulamalarıyla aslında Batı Trakya'daki Türk varlığını kabul etmiştir. Nitekim 30 Ocak 1923'te imzalanan "Türk-Rum Ahalinin Mübadelesi Ahitnamesi" adını taşıyan sözleşmede de "Türk" ve "Rum" ifadeleri kullanılmaktadır. 1954 yılında çıkarılan yasa da "Batı Trakya'daki Türk Okullarının İşleyişi ve Denetimi Hakkında" başlığını taşımaktadır. Bu dönemde azınlığa ait okulların tabelalarında da "Türk Okulu" ifadesi yer almaktadır.[167]

Batı Trakyalılar kendilerini Osmanlı torunları olarak kabul etmekte ve, Müslüman ile Türk kimliklerini birbirinden ayrılmaz iki parça olarak değerlendirmektedirler. Bu nedenle Batı Trakyalı Müslüman Türklerin gözünde Türkiye sadece soydaşlarının yaşadığı bir ülke değil, aynı zamanda uğruna yıllardır mücadele verdikleri Müslüman Türk kimliğinin hayat bulduğu yerdir. Bölgede Türk ve Müslüman kimlikleri o kadar iç içe geçmiştir ki çoğu zaman biri diğerinin yerine kullanılabilmektedir. Hatta Batı Trakyalılar bölgede yaşayan tüm Müslümanları etnik kökenine bakılmaksızın Türk olarak kabul etmektedirler.

Batı Trakya'da hem etnik köken esas alınarak bir sayım yapılmadığından hem de gruplar arasındaki evlilik bağlarından ve yakın ilişkilerden dolayı bölgede ne kadar Türk, Pomak ve Çingene yaşadığı bilinmemektedir. Ancak, Müslüman Türk azınlığın etnik kimliğini reddeden ve azınlığın tamamını "Müslüman azınlık" olarak tanımlayan Yunan yönetimi, Batı Trakyalıları etnik aidiyete göre sınıflandırma söz konusu olduğunda bu grupları kesin bir şekilde birbirinden ayırmaktadır.

Buna karşılık Batı Trakya'da özellikle köylerde yaşayan Pomaklar, Türk ve Müslüman kimliklerini eşdeğer kullanmaktadırlar.[168]

Pomak aileler, konuşma dili olarak Türkçe'yi tercih ettiklerini ve çocukla-

166 Herkül Millas, **"Türk-Yunan ilişkilerine Bir Önsöz"**, İstanbul: Kavram Yayınları, 1995, s. 123.
167 **"Müslüman Azınlık mı, Türk Azınlık mı?"**, Mihenk, Sayı 28, Mart 2005, s. 7.
168 Ayşe Özkan, a.g.e., s. 170.

rına Türkçe'yi öğrettiklerini söylemektedirler. Çünkü Türkçe konuşmak Müslüman kimliğinin olmazsa olmazı olarak görülmektedir. ABD'nin 1993-2004 yılları arasındaki Yunanistan ile ilgili tüm raporlarında Pomakların kendilerini Müslüman ve Türk olarak tanımladıkları vurgulanmaktadır.[169] Batı Trakya'daki diğer Müslümanlar gibi onlar da Yunan hükümetinin sadece Müslüman kimliğini tanıması ve Türk kimliğini reddetmesinden rahatsızlık duymaktadırlar.

Diğer taraftan ise Yunan resmi makamları, Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığın etnik kimliğini reddetme ve azınlık mensuplarını Müslüman olarak tanımlama yönündeki ısrarlı tutumunu devam ettirmektedir. Etnik kimlik yerine dini kimliği ön plana çıkararak azınlığın Türkiye ile bağlarını zayıflatmayı amaçlayan Yunan yönetimi, azınlığı Türk, Pomak ve Çingenelerden oluşan karmaşık bir topluluk olarak tanımlamaktadır.

Ancak geçmişte olduğu gibi bugün de Batı Trakya'da böylesine kesin bir ayrım söz konusu olmamıştır. Bugüne kadar, Yunan yönetimi tarafından Türk kimliğinin tanınması yönünde olumlu herhangi bir adım atılmamakla birlikte, dönemin Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu 1999 yılında verdiği bir demeçte: "Hiç kimse Batı Trakya'da Türk kökenli Müslümanların varlığını inkar edemez. Sınırlar zorlanmadığı takdirde benim için bir Batı Trakyalının kendisini Türk, Bulgar veya Pomak olarak tanımlamasının bir önemi yoktur" demişti.[170] Bu ifade koşullu olmakla birlikte Türk kimliğini kabul etmek olarak algılansa da, resmi olarak bundan sonraki süreçte Türk kimliğini tanımaya yönelik bir gelişme olmamıştır.

Batı Trakya'da Müslüman Türk azınlık tarafından kurulan dernek ve vakıf gibi sivil toplum kuruluşlarının isminde "Türk" ifadesinin yer alması Yunan yönetimi tarafından kabul edilmemektedir. Geçmişte olduğu gibi bugün de bir derneğin tabelasında Türk ifadesinin yer alması en önemli kapatma nedeni olabilmektedir. Bu sebepten dolayı 1984 yılında İskeçe Türk Birliği ve Gümülcine Türk Gençler Birliği, 1985 yılında da Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği kapatılmıştır. 21 Mart 2001 tarihinde kurulan Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği'nin de 20 Eylül 2002 tarihinde Rodop İstinaf Mahkemesi'nde görüşülen davasının kararı ise 17 Ocak 2003 tarihinde açıklanmış ve mahkeme; ismindeki "Türk" kelimesi nedeniyle, böyle bir derneğin kurulamayacağını belirtmiştir.[171]

1984 yılından bu yana devam eden İskeçe Türk Birliği'nin kapatma davası Şubat 2005'te sonuçlanmıştır. Yunanistan Yargıtay Genel Kurulu, 7 Şubat 2005 tarihli karara göre, savcının "Birliğin Yunanistan'da yaşayan bir Türk

169 Nurgül Bostan ve Ali Hüseyin, "Batı Trakya'nın Değişen Yüzü, Stratejik Analiz", s. 6, Temmuz 2004.
170 Nurgül Bostan ve Ali Hüseyin, a.g.m., s. 67.
171 İlknur Halil, **"Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları"**, Öğretmenin Sesi, www.ogretmeninsesi.org

azınlığı olduğunu ileri sürme çabalarıyla yabancı bir ülkenin çıkarlarına hizmet ettiği ve var olmayan bir azınlık sorunu yarattığına" yönelik iddialarını kabul ederek, İskeçe Türk Birliği'nin temyiz başvurusunu reddetmiştir. Bunun üzerine Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu (ABTTF) ve Avrupa çapında ABTTF'ye üye 29 Batı Trakya Türk derneği öncülüğünde karar kınanmak üzere geniş çaplı bir imza kampanyası başlatılmış ve dava Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne (AİHM) taşınmıştır. Batı Trakyalılar, siyasi bir baskı olmadığı sürece AIHM'den kararın lehlerine çıkacağını düşünmektedirler.[172]

Öte yandan, Lozan Anlaşması çerçevesinde azınlık hakları belirlenen İstanbul'da yaşayan Rum azınlık ise okul, hastane ve diğer kurumlarda resmen "Rum" ifadesini kullanmaktadırlar. Aynı şekilde, Rum ifadesi dini bir kimliği değil etnik kimliği tanımlayıcı bir ifade olarak kullanılmaktadır.

Yunan yönetimi Batı Trakya'da Türk kimliğini inkar ettiği gibi Türk kültür varlığının mevcudiyetini de kabul etmemektedir.

Batı Trakya'da Osmanlı mirası olan ibadete açık 300'e yakın cami bulunmaktadır.[173] Camilerin bir kısmı tamamen yıkılmış ya da tahrip edilmiştir. Örneğin Dedeağaç'taki Osmanlı eserlerinin tamamına yakını yıkılmıştır. Bu camilerin tamir edilmesi veya genişletilmesi yönündeki çabaların önüne sürekli bürokratik engeller çıkarılmaktadır. Ayrıca Yunan yönetimi yeni cami inşası konusunda da sorun çıkarmaktadır. 2000 yılında Koyunköy'de, kilise çanı kulesinden yüksek olacağı gerekçesiyle cami minaresinin tamamlanmasına izin verilmemiş ve caminin restorasyonunda görev alan üç Batı Trakyalı Türk hapse atılmıştır.[174]

Son yıllarda yeni cami yapımı ve restorasyonu konusunda bazı ilerlemeler kaydedilmiştir. Cami, türbe ve mezarlıklara yönelik saldırlar da geçmişe oranla azalmış gibi görünmektedir. Bununla birlikte, azınlıklar ile ilgili olarak oluşan gergin ortamlarda camilere yönelik saldırılar yeniden gündeme gelmektedir. 7 Mart 2004'te genel seçimlerin yapıldığı gün İskeçe'ye bağlı tarihi Okçular Camii fanatik Yunanlılar tarafından yakılmıştır.[175]

Bu camii, Karamanlis hükümetinin inisiyatifiyle 15 ay içerisinde aslına uygun olarak restore edilmiş ve 12 Temmuz 2005'te ibadete açılmak üzere caminin asıl sahibi olan Vakıf Heyetine teslim edilmiştir.[176]

---

172 Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'nun 11 Temmuz 2005 tarihli basın bildirisi. Bkz. **"İskeçe Türk Birliği İçin Avrupa'dan Beş Bin İmza"**, www.batitrakyalilar.com

173 **"4. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı"**, 16-18 Haziran 2000, Londra, www.batitrakyahaber.com.

174 **"Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları"**, 27 Temmuz 2001, www.batitrakyahaber.com.

175 Bilal Budur, **"Canımız Yandı"**, Mihenk Dergisi, Sayı 22, Mart-Nisan 2004, www.mihenk.gr.

176 İlhan Ahmet, **"Basın Duyurusu: Okçular Camii"**, 18 Temmuz 2005, www.ilhanahmet.com

Yerel makamlar tarafından yayımlanan ve Batı Trakya'yı tanıtan kitap ile broşürlerin, bölgedeki altı yüzyıllık Osmanlı kültürel mirasına hiç atıfta bulunmamaları dikkat çekicidir. Doğu Makedonya-Trakya Bölge Sekreterliği'nin Batı Trakya'nın kültürel özelliklerini tanıtmak amacıyla 1998 yılında yayımladığı kitapta da Türk kültür mirası yok sayılmıştır. "Trakya demir çağından bu yana Elendir" cümlesiyle başlayan kitapta halen ayakta kalabilen 36 Türk tarihi eserinden hiçbir örnek verilmemiştir.[177]

Batı Trakya Türklerinin Sosyal ve Dini Hayatına Yönelik Kısıtlamalar

Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığın sosyal ve dini kurumlarının işleyişi 14 Kasım 1913 tarihinde Yunanistan'la imzalanan Atina Anlaşması ile düzenlenmiştir.

Bu anlaşma, Mithat Paşa'nın Tuna Valiliği (1864-1868) sırasında başlatmış olduğu düzenlemelerin devamı niteliğindeki Vilayet Nizamnamesi'nin ve Vakıfların görev ve sorumluluklarını belirleyen Evkaf Nizamnamesi'nin yerini almıştır.

Atina Anlaşması'nın 12. maddesinde vakıfların Cemaat-i İslamiyyeler tarafından idare edileceği ve vakıflar sisteminde değişiklik yapılamayacağı hükmü yer almaktadır.

Atina Anlaşması'nın hükümleri, Yunanistan tarafından 1920 tarih ve 2345 sayılı yasa ile iç mevzuat haline getirilmiştir. Bu yasaya göre, Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk azınlık, dini kurumlarını kendi özgür iradesi ile oluşturma ve müftülerini seçme hakkına sahiptir.

2345/1920 sayılı yasanın 12. maddesine göre ise Müslüman cemaatlerinin oluşturulmasına ilişkin özel bir yasa çıkarılıncaya kadar, bu cemaatlerin ve vakıf gelirlerinin Cemaat İdare Heyetleri tarafından yönetilmesi öngörülmüştür,

İlgili madde ancak 25 sene sonra çıkarılan iki Kral İradesi ile yürürlüğe konmuştur. Heyetlerin üç yıl süreyle seçilmesini öngören 1920 tarihli kanundan sonra, 16 Haziran 1949 tarihli Kral İradesi ile Gümülcine ve İskeçe Heyetleri'nin 12'şer, Dimetoka ve Dedeağaç Heyetleri'nin ise 7'şer üyeden oluşması kuralı getirilmiştir.

1920 tarihli Yunan Sevr'inin 8. maddesi ile 1923 tarihli Lozan Anlaşması'nın 40. maddesine göre; Batı Trakya'da yaşayan azınlık, giderlerini kendisi karşılamak üzere her türlü hayır kurumu, dini ve sosyal kurumlar, her türlü

177 **"Batı Trakya Türk Azınlığının Kültürel Haklarına İlişkin Not"**, Şubat 2001, Türk Dışişleri Bakanlığı web sitesi, www.mfa.gov.tr

okul ve buna benzer öğretim kurumları kurma ve bunları denetleme hakkına sahiptir.

Cemaat Heyetlerine yönelik ilk müdahale 1946'da yapılmış ve Yunan hükümeti İskeçe Heyeti'ni dağıtarak yerine bir "İdare Komisyonu" atamıştır. Ayrıca 1953-1961 yılları arasında Batı Trakya'da İskeçe, Gümülcine, Dedeağaç ve Dimetoka'da bulunan ve adı "Türk Cemaati" olarak geçen vakıf heyetlerinden "İskeçe Türk Cemaati"nin adı 1961 yılında "İskeçe Vakıf Heyeti" olarak değiştirilmiştir.[178]

1967'de Cunta yönetimi, göreve gelir gelmez devlet dairelerinde ve kamu hukuku tüzel kişilerinde düzenin yeniden sağlanmasına ilişkin 65/1967 sayılı yasayı çıkararak seçimle gelmiş heyetleri dağıtıp yerine yeni heyetler atamıştır. Bunun yanı sıra aynı yasaya dayanarak yayımlanan kararnamede, Dedeağaç'ta müftülük makamının bulunmadığı gerekçesiyle bu kentin Cemaat idare Heyeti'nin kaldırıldığı açıklanmıştır. Cunta yönetimi ayrıca İskeçe, Gümülcine, Dedeağaç ve Dimetoka'daki vakıfların adlarını "Müslüman Emlakini İdare Heyeti" olarak değiştirmiştir.[179]

Batı Trakya'daki azınlığın Cemaat İdare Heyetleri ile ilgili sorunları 1970'ler ve 1980'ler boyunca da devam etmiştir.

Özellikle 1980'li yılların sonuna doğru azınlığın Cunta tarafından atanmış cemaat yöneticilerine sürekli baskılar yaptığı gözlemlenmiştir.

Müftü Seçimi

1920 Yunan Sevr'inde ve 1923 Lozan Barış Anlaşması'nda azınlık üyelerinin her türlü dini özgürlükleri güvence altına alınmış olmasına rağmen müftülük kurumundan söz edilmemiştir. Bu makam, ayrıntılı bir biçimde 1913 Atina Anlaşması ile düzenlenmiş ve 2345/1920 sayılı yasayla iç hukuka yansımıştır. Bu yasaya göre geniş yetkilerle donatılan müftüler, kendi görev çevrelerindeki Müslümanlar tarafından seçileceklerdir. Yine bu yasayla, müftüleri denetleyecek bir başmüftü görev yapacaktır. Yasaya göre başmüftü karma usulle seçilecektir. Yunanistan'daki tüm müftüler bir araya gelip seçtikleri Başmüftüyü Mezhepler Bakanı'na sunacaklar ve bakan tarafından seçilen kişi, Kral İradesi ile atanacaktır. Ancak bu sözü edilen Başmüftü hiçbir zaman atanamamıştır. 2345/1920 sayılı yasanın, Cemaat İdare Heyetleri'ne ilişkin 12. maddesi dışında hiçbir hükmü yürürlüğe konmamıştır.

Müftülerin seçimle göreve gelme hükmü de yürürlüğe konmadığından

178 **"Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları"**, 3 Ağustos 2001, http://www.geocities.com/batitrakya-haber/sorunlar

179 A.g.e.

1920'den sonra Gümülcine, İskeçe ve Dedeağaç'ta görev yapan müftüler özel birer Kral İradesi ile atanmışlardır.

Başmüftünün olmadığı Batı Trakya'da müftüler Müslüman cemaatin temsilcisi durumundadırlar. Özellikle 1985 yılında vefat eden Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa, zamanla Batı Trakya azınlığının sosyopolitik önderi ve birlik simgesi haline gelmiştir. Vefatının ardından Yunan yetkililerinin Mısır'da eğitim görmüş bir din adamı olan ve Yunan yönetimine yakınlığı ile tanınan İmam Rüştü Ethem'i müftü vekili olarak ataması azınlığın büyük tepkisine neden olmuştur. Azınlık üyeleri, Türkiye'de eğitim görmüş ve senelerce müftülük başkatibi olarak toplumun saygısını kazanmış biri olan Hacı Halil Efendi'nin en uygun kişi olduğunu ifade etmişlerdir. Azınlığın bu istekleri, 1913 Atina Anlaşması'nın müftünün Müslüman cemaat tarafından seçilmesini öngören ilgili maddesine dayanmaktadır. Azınlığın bu tepkisi üzerine İmam Rüştü Hoca, 5 Haziran 1985'te istifasını valiye sunmuş, ancak valilik, İmam Rüştü Hoca'nın dilekçesini reddetmiştir. Bunun üzerine İmam Rüştü, ikinci bir dilekçe yazarak görevden affını istemiştir.

Yunan yönetimi uzun bir süre bekledikten sonra 16 Aralık 1985'te yine yönetime yakınlığıyla bilinen Hafız Cemali'yi Gümülcine Müftü Vekili olarak atamış ancak azınlığın ileri gelenleri bu atamaya da karşı çıkmışlardır.

Azınlığın kendi müftüsünü seçme talebi üç temel noktaya dayanmaktadır.

Bunlardan ilki, 1913 Atina Anlaşması'nın müftülerin seçimiyle ilgili maddesidir. 1913 Atina Anlaşması, o tarihte Yunanistan'a bırakılan topraklarla sınırlıdır ve Batı Trakya bu topraklara dahil değildir. Bununla birlikte, aynı anlaşmanın 3 Numaralı Protokol'ü Yunanistan'ın bütün topraklarını kapsamıştır ve bu Protokol'e göre, Yunan yetkilileri, müftülerin, azınlık üyelerinin seçimleri sonucu iş başına gelmelerini kabul etmekle yükümlüdürler.

İkinci olarak, azınlık 2345/1920 sayılı yasayı ileri sürmektedir. Bu yasa, 1913 Anlaşması'nın Yunan iç hukukuna yansımış şeklidir ve yasanın 6. maddesi ayrıntılı bir biçimde müftü seçimlerini anlatmaktadır. Bu yasanın Kral İradesi ile yürürlüğe konan tek maddesi 12. maddedir. Dolayısıyla, 1920 yılından beri müftüler hep atanarak göreve gelmişlerdir. Gerek 1920 tarihli 2345 sayılı kanunun yürürlüğe girmemiş bulunması, gerekse Batı Trakya'da müftülerin günümüze dek atanarak göreve gelmiş bulunması, azınlığın bu kanunu kendi lehinde hukuki bir dayanak olarak kullanmasını zorlaştırmaktadır.

Üçüncü olarak, azınlığın önde gelenleri, İstanbul Rum Ortodoks Patriği'nin Sen Sinod Meclisi tarafından seçildiğini hatırlatmakta ve Batı Trakya müftülerinin de Mütekabiliyet ilkesine göre, seçimle iş başına gelmesi gerektiğini ileri sürmektedirler.

1980'li yıllarda azınlığın müftü seçimiyle ilgili yaşadıkları sorunlar sona ermemiş ve azınlık üyeleri, Yunan makamlarının atadıkları müftüleri kabul etmemişlerdir.

Yunan makamları, 25 Aralık 1990'da çıkardıkları "Batı Trakya'da Müftülük Müessesesi ve İlahiyat Okulu Kurulmasına İlişkin Esasları Düzenleyen Kanun Hükmünde Kararname" ile 2345/1920 tarihli yasayı iptal etmiş ve Batı Trakya'da müftülük kurumunun bağlı olacağı esasları yeniden düzenlemişlerdir.[180] 19 Ocak 1991 tarihinde toplanan Batı Trakya Azınlık Yüksek Kurulu 24 Aralık 1990 tarihli kararnameyi tanımadığını açıklamıştır. Aynı şekilde Gümülcineliler de kararnameyi tanımayacaklarını açıklayıp 28 Aralık'ta kendi müftülerini seçmişlerdir. Bu kararnamenin amacı, hem şimdiye kadar süregeldiği gibi müftü seçme konusunda yönetimi tek yetkili olarak muhafaza etmek, hem de seçilecek müftünün sonradan yönetimin iradesi dışına çıkmasını engellemektir.[181] Bu kararname, 1913 Atina Anlaşması'nın 3 Numaralı Protokolü'ne, 1923 Lozan Barış Anlaşması'na ve Yunanistan'ın Avrupa Güvenlik ve işbirliği Konferansı çerçevesinde üstlendiği yükümlülüklere aykırı bir niteliğe sahiptir. Buna rağmen, Yunanistan, 22 Ağustos 1991'de cemaatin tanımadığı bir kişiyi İskeçe Müftüsü olarak atamıştır. 23 Ağustos Cuma günü Cuma namazından sonra, İskeçe Müslüman Türk Cemaati, toplu olarak müftülüğe yürümek istemiştir. Protesto, polis tarafından engellenmiş ve 14 saat süren bir oturma eylemine dönüşmüş, ancak bu da gece yarısı yapılan coplu bir saldırı ile sona ermiştir.

Bugün Batı Trakya'da müftülük sorunu halen çözülemeyen bir sorun olarak devam etmektedir. Yunan yönetimi, AİHM tarafından Müslümanlar lehine alınan iki karara rağmen Batı Trakya müftülerini atama yoluyla belirlemektedir. Gümülcine ve İskeçe müftüleri Yunan yönetimi tarafından atanmaktadır. Fakat Müslüman Türk azınlık Yunan yönetimi tarafından atanan bu müftüleri hiçbir zaman tanımamıştır. Azınlık, Gümülcine'de seçmiş olduğu İbrahim Şerifi, İskeçe'de de Mehmet Emin Ağa'yı, Aga'nın vefatından sonra Ahmet Mete'yi müftü olarak kabul etmektedir. Dolayısıyla, İskeçe ve Gümülcine'de Türk azınlığın tanıdığı seçilmiş müftüler ile Yunanistan yönetiminin atadığı ve azınlığın tanımadığı atanmış müftüler aynı anda görev yapmaktadır.

Yunanistan yönetimi, "Din liderinin yetkilerini ele geçirdiği" gerekçesiyle, seçilmiş müftüler aleyhine sürekli dava açmaktadır. İskeçe'de seçilmiş rahmetli müftü Mehmet Emin Ağa ve Gümülcine'de seçilmiş müftü İbrahim Şerif, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kararlarına ve daha sonra Yunan mahkemelerinde normal şartlar altında "emsal dava" olarak kabul edilmesi

180 Ömer Turan, **"Balkan Türklerinin Dini Meseleleri"**, Türk Dünyasının Dini Meseleleri, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998, s. 213.
181 Ayşe Özkan, a.g. e., s. 183.

gereken Yunan Temyiz Mahkemesi'nin kararına rağmen, çeşitli cezalar ile karşı karşıya kalmışlardır.

Bilhassa Rahmetli Müftü Mehmet Emin Ağa, bazen Yunanistan'ın ücra köşelerinde yapılan mahkemeler arasında mekik dokumaya zorlanmış, bu nedenle maddi zararlar, manevi baskı ve kötüleşen sağlığı nedeniyle ciddi fiziki rahatsızlıklarla ağır bedeller ödemiştir. Uzun süren mücadelesi boyunca Müftü Ağa'ya defalarca fiziki saldırılarda bulunulmuş, dövülmüş, yaralanmış ve hapse atılmıştır. Fiziki saldırıların sonuncusu 25 Nisan 2003 tarihinde, Cuma günü sabah namazının ardından gerçekleştirilmiştir. 1993 ila 2003 yılları arasında Mehmet Emin Ağa, azınlık toplumuna verdiği 49 beyanattan dolayı devlet tarafından açılmış 20 civarında dava ile karşı karşıya kalmıştır. Müftü Ağa temyizlerden sonra 63 ay hapse mahkum edilmiştir ve yaklaşık altı ayı hapiste geçirmiş fakat ağır sağlık sorunları nedeniyle serbest bırakılmıştır. Kararlardan bazıları kefalete çevrilmiş ve AİHM kararları nedeniyle aleyhine açılan davalar tedrici olarak beraatla sonuçlanmıştır. Ancak, Yunan yönetimi, AİHM kararlarına rağmen rahmetli Mehmet Emin Ağa'ya tazminat vermediği gibi yetkisini de tanımamıştır.[182]

Öte yandan Yunan yönetimi tarafından atanmış olan Gümülcine Müftüsü Meço Cemali, İslam ülkelerindeki müftülerin atama ile iş başına geldiğini vurgulayarak uygulamanın haklı olduğunu savunmaktadır. Ancak Cemali'nin gözden kaçırdığı nokta, birinin azınlık müftüsü olması diğerinin ise zaten nüfusunun çoğunluğu ve yöneticileri Müslüman olan bir devletin müftüsü olmasıdır.

Bu iki müftünün aynı prosedür ile seçilmesi mümkün gözükmemektedir.

Müslüman Türk Azınlığa Yönelik Ekonomik Baskı, Kısıtlama ve Engeller

Batı Trakya, hem Yunanistan'ın hem de AB'nin en fakir ve geri kalmış bölgesidir. Bölgede yaşayan Türklerin çoğu geçimini büyük ölçüde tarım ve hayvancılıktan sağlamaktadır. Yunan resmi makamları istatistik yayımlamadığı için kesin veriler vermek mümkün olmasa da Batı Trakya'daki Türklerin %80'inin kırsal alanlarda yaşadığı bilinmektedir. Yunan yönetimi ise bilinçli bir şekilde Türklerin topraklarını kamulaştırarak tek geçim kaynaklarını ellerinden almaya çalışmaktadır. 1923 yılında Batı Trakya Türk azınlığının nüfusunun büyük bir çoğunluğu zengin ve orta halli tüccar, çiftçi ve esnaf iken bugün zengin ve orta halli tüccar azınlık neredeyse kalmamıştır, büyük çiftçi ise hiç yoktur.[183] Toprak ve nüfus dengesini kendi lehine değiştirmeyi amaç-

182 **"Dini Hoşgörüsüzlük: Yunanistan'da Vicdan Ve İfade Özgürlüğü İhlalleri, İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Ağa Olayı"**, Mihenk Dergisi, Şubat 2004.

183 **"Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları"**, Öğretmenin Sesi, 2003, www.ogretmeninsesi.org.

layan Yunan yönetimi, sürekli olarak bölgeye Rum nüfusu yerleştirmekte ve uzun vadeli kredilerle Rumları toprak almaya özendirmektedir.

Batı Trakyalı Türkler için arazi mülkiyeti çok önemlidir. Batı Trakya Türklerinin mülkiyet hakları, Yunan vatandaşı olmaktan doğan haklarının dışında uluslararası anlaşmalar ve ikili anlaşmalar ile güvence altına alınmıştır. Lozan Anlaşması'nın Müslüman azınlığın diğer Yunan vatandaşlarıyla hukuken ve fiilen aynı muamele ve haklardan yararlanabileceğini öngören 40. maddesinin dışında 30 Ocak 1923 tarihli Mübadele Sözleşmesi'nin 16. maddesinde "... mübadele dışı bırakılacak bölgelerde oturanların... mülkiyet haklarından serbestçe yararlanmalarına hiçbir engel çıkarılmayacaktır" hükmü yer almaktadır.[184]

Bununla birlikte Türklere ait ekilebilir verimli araziler; üniversite açmak, sanayi bölgesi kurmak veya askeri sahaları genişletmek gerekçeleriyle istimlak edilmekte, istimlak bedeli olarak da ekilemez bölgedeki bir çorak arazi verilmek istenmektedir.

1923'ten sonra Batı Trakya'daki arazilerin mülkiyet dağılımı Yunan devleti tarafından dramatik bir şekilde azınlık aleyhine değiştirilmiştir.

Lozan Barış Konferansı'nın resmi istatistiklerine göre, 1923'te Batı Trakya Müslüman Türk azınlığının elindeki araziler bölgenin %84'ünü oluştururken, günümüzde bu oran %25'in altına düşmüştür.[185] Bunun en önemli nedeni ise Yunanistan yönetiminin kamulaştırma politikaları ve göçtür. Yaşanan yoğun göçler nedeniyle Batı Trakya Türkleri, ellerinde bulunan toprakları çok düşük fiyatlarla Rumlara satmak zorunda kalmıştır.

Yunanlıların Batı Trakya'da Mülk Edinmeye Teşvik Edilmesi

Yunan bankaları, Müslüman azınlıktan toprak satın alan Hristiyan vatandaşlarına geniş kredi olanakları sunmaktadır. Bu uygulamayla Batı Trakya topraklarına Yunan ve Hristiyan vatandaşların yerleşmesi amaçlanmaktadır. Yunanistan Merkez Bankası ile Yunan Ziraat Bankası arasında 22 Kasım 1966'da bir protokol imzalanmış ve bugüne dek yürürlükte kalmıştır. Buna göre bir Müslüman arazisini satın alan Hristiyan bir Yunan vatandaşına, bu arazi için ödediği paranın tamamı ve vergi gibi zorunlu harcamaları kredi olarak verilmektedir. Bu kredinin tahsis tarihinden iki yıl sonra başlamak üzere 20 yılda geri ödenmesi öngörülmektedir.[186]

184 HalitEren, a.g.e, s. 215.

185 M Metin Ayışığı, **"Batı Trakya Türklerine Yönelik İnsan Hakları İhlalleri ve Kimlik Sorunu"**, Haziran 2005, http://w3.balikesir.edu.tr/~metinay/kimlik-trakya.htm.

186 Baskın Oran, **"Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlığı"** s. 163.

Bu şekilde, geçimini topraktan sağlayan Müslüman Türk azınlığın elindeki arazi yasal yollarla azaltılmaya çalışılmış, ayrıca Hristiyan olan diğer azınlıkların da Batı Trakya'ya yerleşmesi özendirilmiştir. Bu politikanın bir uzantısı olarak, ayrıca 21 Haziran 1968 tarihinde, Hristiyan azınlıkları Batı Trakya'ya yerleştirmek amacıyla Merkez ve Ziraat Bankaları arasında 120 milyon drahmilik ek ödenek anlaşması imzalanmıştır.[187]

Batı Trakya'da Azınlığa Ait Toprak Ve Vakıfların Kamulaştırılması

Batı Trakya Türklerinin sahip olduğu toprakların sürekli azalmasının en önemli nedeni kamulaştırmadır. Müslüman Türk azınlık, sahip olduğu gayrimenkullerin %50'ye yakın bir kısmını kamulaştırma ile kaybetmiştir.[188]

Azınlık mensuplarının en büyük şikayetleri, Yunan yetkilileri tarafından yapılan kamulaştırmanın sistemli biçimde Müslümanlara ait verimli arazileri hedef alması ve siyasi amaçlı olmasıdır. Yunan yönetimi tarafından kamulaştırma için kullanılan birinci hukuki dayanak, topraksız çiftçi ve hayvan yetiştiricisinin yerleştirilmesi için yapılan kamulaştırmaya ilişkin 2185/1952 sayılı yasadır.

Diğer bir dayanak ise, azınlık toprakları üzerinde askeri tesis, sanayi sitesi ve üniversite yapma gereksiniminden doğan kamulaştırmalardır. Nitekim; Gümülcine'nin Yahyabeyli, Ambarköy, Kafkasköy ve Vakıf köylerinde Türklere ait 4.000 dönüm ekim alanı Mayıs 1978'de sanayi, sitesi yapımı için, yine 1980 yılında Gümülcine'nin kuzeybatı kesiminde Yaka bölgesinde Türklere ait 3.000 dönüm tarla Trakya Dimokritos Üniversitesi için, yine aynı civarda Türklere ait 4.300 dönüm alan askeri bölge için kamulaştırılmıştır.

Temmuz 1984'te alınan bir kararla "Açık hava cezaevi" yapılacağı gerekçesiyle Şapçı (Sappes) bölgesinde 13 bin dönüm arazinin kamulaştırılması kararı Türkleri harekete geçirmiş, çeşitli eylemler sonucu kamulaştırılma kararı son anda durdurulmuştur.[189]

Azınlığın en çok tepkisine neden olan uygulamalardan biri de sadece verimli arazilerin değil, vakıfların da kamulaştırılmasıdır.

Özellikle Tabakhane Camii'nin Aralık 1972'de bütün itirazlara rağmen yıkılması azınlık basınında ağır şekilde eleştirilmiştir.[190]

187 Halit Eren, a.g.e., s. 216.
188 Baskın Oran, a.g.e., s. 293.
189 **"Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları"**, Öğretmenin Sesi, 2003, www.ogretmeninsesi.org
190 Baskın Oran, a.g.e., s. 244.

Batı Trakya Müslüman Türklerine Gayrimenkul Alımının Yasaklanması

Müslüman Türk azınlığın topraklarının sistemli biçimde kamulaştırılması eskiye dayanan bir uygulamadır. Fakat gayrimenkul edinimi ile ilgili problemler, özellikle Kıbrıs sorununun ortaya çıkmasıyla başlamış ve bugüne kadar sürmüştür.

Taşınmaz mal edinememe yasağını 1366/1938 sayılı yasaya dayandıran Yunan makamları, bu yasayı Müslüman Türk azınlığa karşı ayrımcı biçimde uygulamaktadır.

Bir Müslüman'ın bir başka Müslüman'dan veya Hristiyan'dan gayrimenkul satın almak istediği zaman aldığı ret cevabının temelinde bu yasa bulunmaktadır. Bu yasaya göre taşınmaz alım satımı ve zilyetlik hakkının kullanımı sınır bölgelerinde, kıyılarda ve adalarda kamu yetkililerinin oluşturduğu bir komisyonun vereceği izne bağlıdır. Bu tür komisyonlar bu konuda genellikle Müslüman Türk azınlığa karşı ayrımcı uygulamalarla sürekli sorun çıkarmaktadırlar.

Batı Trakya Müslüman Türklerinin Arazileri,

"Arazi Birleştirme Kanunu" Bahanesi ile Ellerinden Alınıyor

Eski deyimiyle tevhid-i arazi denilen ve Yunanca'da "Anadazmos" olarak bilinen bu uygulama, yasal dayanağını 821/1948 sayılı yasadan almaktadır.

Zaman içinde parçalanıp bölünerek ekonomik olmaktan çıkan ya da sel ve kuraklık gibi nedenler ile verimliliğini kaybeden toprakların birleştirilip yeniden dağıtılmasını öngören bu yasanın uygulanması için toprak sahiplerinin yarısından fazlasının dilekçesi gerekmektedir.[191] Bunun yanında toprak sahibine eski toprağının değerine eşit bir toprak verilmesi gerekmektedir. Ancak 1974'te yasanın uygulanış biçimi değiştirilmiş ve arazi birleştirme yetkisi bölgenin yöneticisine bırakılmıştır. Buna göre toprak birleştirme, toprak sahiplerinin talebi olmaksızın zorunlu olarak gerçekleştirilmektedir.[192]

Batı Trakya'da bu uygulama tamamen azınlık mensubu toprak sahiplerinin aleyhine kullanılmaktadır. Azınlığa daha önce sahip oldukları verimli arazilerinden daha küçük ve verimsiz topraklar verilmekte ve azınlık üyelerinin katılamadığı komisyon toplantılarında eski toprakların verimliliği kasıtlı olarak çok düşük belirlenmektedir.

191 Nazif Mandacı ve Birsen Erdoğan, **"Yunanistan Türkleri: Topraklar ve Taşınmazlarla İlgili Sorunlar"**, Balkanlarda Azınlık Sorunu: Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan 'daki Azınlıklara Bir Bakış, SAEMK, Ankara, 2001. Kitaba online ulaşmak için bkz. www.saemk.org

192 **"Protection of Minority Rights: Violations conceming the Exercise of Property Rights"**, Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi, www.saemk.org.

Batı Trakya Müslüman Türklerine Ruhsat ve Kredi Verilmiyor

Batı Trakyalı Müslüman Türk azınlık arasında sıkça dile getirilen bir şikayet de, Hristiyan Yunan vatandaşlarına rutin olarak verilen bazı izin belgelerinin Müslüman vatandaşlara verilmemesi, yine Hristiyanlara verilmeyen birtakım cezaların Müslümanlara verilmesine ilişkindir.

Yunan makamları, Batı Trakya'daki azınlığa inşaat ve onarım ruhsatları vermeyi genelde reddetmektedir. Azınlık üyeleri bu ruhsatları alamadıkları için evlerini onaramamaktan şikayet etmektedir. Bu kişiler ruhsat alamayınca bu işler kaçak olarak yapılmakta ve sonuçta cezalar verilmektedir. Ayrıca azınlığın cami gibi dini kurumları için de inşaat ve onarım ruhsatları verilmemektedir.

Diğer önemli sorun ise, Yunan yetkililerin otomobil, motor ve ağır vasıta ehliyetlerini sorun çıkarmadan Hıristiyan vatandaşlarına verdikleri halde, Batı Trakyalı Müslüman Türklere traktör ehliyetini bile vermemeleridir.

Kaldı ki Nüfusun %80'i geçimini topraktan kazandığı için bölgede traktör ehliyetine sahip olmak büyük önem taşımaktadır.

Batı Trakya'da işyeri açma konusunda da azınlığa yönelik ayrımcı bir politika izlendiğine dair şikayetler mevcuttur, işyeri almak ve satmak için valilikten izin alınması gerekmektedir.

Yunanistan'da azınlıktan taşınmaz mal satın alacak Hristiyan vatandaşlara bankalar özel koşullarla kredi vermektedir. Buna karşılık, azınlık üyeleri kredi almak istediğinde çeşitli sebeplerle reddedilmektedir.

Ayrıca, Batı Trakya azınlığının işyerleri çok sıkı denetlenmekte, Müslüman esnafa her fırsatta ve en üst sınırdan sistematik olarak para cezaları yazılmaktadır.

Batı Trakya Müslüman Türklerin Zilyetliği ve Tapuları Tanınmıyor

Ve Fuzuli İşgal İddiası İle Arazileri Ellerinden Alınıyor

Batı Trakya bölgesinde kadastro çalışmalarının henüz tamamlanmamış olmasını fırsat bilen Yunan makamları, Müslüman Türk azınlığın zilyetliğini ve tapularını tanımama politikası izlemektedir. Türk azınlığın toprak mülkiyeti, Osmanlılardan kalan tapulara dayanmaktadır. 1913'ten beri meydana gelen savaşlar ve aradan geçen uzun zaman nedeniyle bu tapuların da çoğu kaybolmuştur. Bu nedenle tarlası elinden alınan azınlık mensubu köylü daima haksız duruma düşürülmektedir. Bu durum özellikle KKTC'nin ilanından sonra art-

mıştır.[193] Yunan yetkili makamları Müslüman Türk azınlığa mensup kişilerin tapularını tanımayı sürekli reddetme eğilimindedirler. Osmanlı döneminden kalan tapular Yunanistan'da yasal olarak geçerli olmasına rağmen, pratikte Türk azınlığın elindeki bu tapular, Yunan yetkililerinin uygulamaları nedeniyle geçersiz sayılmaktadır.

Mart 1982'de İskeçe'nin İnhanlı köyünde, Yunan yetkili makamları Müslüman Türk azınlık tarafından ibraz edilen tapuları kabul etmemek için fuzuli işgal gerekçesini öne sürerek köylülerin topraklarına el koymuştur. Bu uygulama Batı Trakya'da azınlığın protestolar düzenlemesine neden olmuştur.

Batı Trakya Müslüman Türklerin İstihdam Sorunu

Son yıllarda, Batı Trakyalı Müslüman Türklerin kamu hizmetlerinde yer alması ile ilgili olarak olumlu gelişmeler yaşansa da bu imkan oldukça sınırlı bir kesime sunulmaktadır. Yunanca'yı çok iyi bilen, üniversite mezunu azınlık mensubu gençlerin bazı devlet kademelerinde yer almasına müsaade edilmeye başlanmıştır. Özellikle belediyelerde ve Vatandaş Hizmet Ofislerinde azınlık gençleri az sayıda olmakla birlikte çalıştırılmaktadır.[194]

Bununla birlikte sıradan bir Müslüman Türk azınlık mensubunun kamuda istihdam edilme şansı oldukça düşüktür. Belediyelerdeki temizlik işleri dışında devlet dairelerinde memur olarak istihdam edilmiş Müslüman Türk yok denecek kadar azdır.[195]

Vatandaşlıktan Çıkarma

Yunanistan'ın Batı Trakya'da Türk nüfusu azaltma politikasının bir uzantısı olan vatandaşlıktan çıkarma uygulaması 1955 tarihli ve 3370 sayılı Yurttaşlık Yasası'nın.19. maddesine dayanmaktadır. Bu maddeye göre; "Grek (Yunan) olmayan etnik kökenden bir kişi, geri dönme niyeti olmaksızın Yunanistan'dan ayrılırsa, bu kişinin Grek yurttaşlığını yitirdiğine hükmedilebilir. Bu hüküm, yurtdışında doğmuş ve oturmakta olan Grek olmayan etnik kökenli kişilere de uygulanır. Ana babasının ikisi birden veya hayatta olanı yurttaşlığını yitirmiş olan reşit olmayan çocuklardan yurt dışında yaşayanlar da yurttaşlığını yitirmiş olarak ilan edilebilir. Yurttaşlık Konseyi'nin aynı yönde alacağı karara dayanarak bu konularda içişleri Bakanlığı karar verir."[196]

Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk nüfusunun mümkün olduğunca azaltmayı amaçlayan Yunan yönetimi, bu madde ile yurtdışına giden bir azınlık üyesi hakkında resmen vatandaşlıktan çıkarma kararı verebilmektedirler.

193 Baskın Oran, a.g.e., s. 247.
194 Nurgül Bostan ve Ali Hüseyin, a.g.m, s. 69.
195 "Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları", Eylül 2001, www.batitrakyahaber.com.
196 Baskın Oran, a.g.e., s. 213.

Yunanistan Anayasası'nın 4. maddesine göre her Yunan vatandaşı yurtdışına gitme ve yurda dönme özgürlüğüne sahiptir. Ancak bu maddeye rağmen 19. madde ile birçok azınlık mensubu kendilerine hiçbir tebligat yapılmadan keyfi bir biçimde vatandaşlıktan çıkarılmıştır.

Kanunda "geri dönme niyeti olmaksızın" ifadesi yer almasına rağmen Türkiye'ye gelip bir süre sonra Yunanistan'a dönmek isteyen çok sayıda azınlık mensubu Türk, vatandaşlıktan çıkarıldıklarını sınır kapılarında öğrenmişlerdir. Bu kişilerin haklarını aramak için dahi Yunanistan'a girmelerine müsaade edilmemiştir. Vatandaşlık hakkını yitiren bir azınlığın bu hakkı tekrar kazanması neredeyse imkansızdır.

Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi, 11 Haziran 1998'de çıkarılan hükümet kararnamesiyle kaldırılmıştır. Ancak, karar geriye dönük olarak uygulanmadığı için vatandaşlıktan çıkarılan Türklerin mağduriyeti devam etmektedir.[197]

1998 yılına ait Yunan resmi makamları bu tarihe kadar 60 bin kişinin vatandaşlıktan çıkarıldığını ifade etmektedir.[198]

Yeni Demokrasi Partisi Gümülcine eski Milletvekili İlhan Ahmet'in Nisan 2005'te Yunanistan meclisine vermiş olduğu soru önergesi ilginç sonuçlar ortaya koymuştur. Yunanistan İçişleri Bakanlığı, Vatandaşlık Yasasının 19. maddesi uyarınca Batı Trakya ve Oniki Adalarda (Rodos) 46.638 Türk'ün Yunan vatandaşlığından çıkarıldığını açıklamıştır.

Yunanistan İçişleri Bakanlığı ayrıca Türk vatandaşı olduğu halde Yunanistan'da oturanların "vatansız" kimliği alabileceklerini ve yeniden Yunan uyruğuna girebilmeleri için başvuru haklarının olduğunu, bu başvurularınsa Vatandaşlık Kurulu tarafından değerlendirileceğini belirtmiştir. Yunanistan İçişleri Bakanlığı, açıklamasında daha önce vatandaşlık için başvuran ve istekleri reddedilen kişilerin yeniden başvuru haklarının bulunduğunu belirtmektedir.

Kamu Düzeni Bakanlığı tarafından yayımlanan bildiride ise bugüne kadar 115 bin Batı Trakyalı Türk'e uyruksuz (Haymatlos-Vatansız) kimliği verildiği ifade edilmektedir.[199]

Yunanistan'ın, sınırları içerisinde yaşamakta olan ve etnik olarak Yunan olmayan halklara karşı baskı ve asimilasyon politikaları, 47 bin vatandaşın vatansız ya da vatandaşlık dışı bırakılmalarıyla sonuçlanmıştır. Bu, uzun yıllar-

197 Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları", 3 Ağustos 2001,http://www.geocities.com/batitrakyahaber/sorunlar.

198 Ayşe Özkan, a.g.e., s. 182.

199 Murat Yılmaz, **"Batı Trakya'da 47 Bin Türk Vatandaşlıktan Çıkarıldı"**, Düşünce-Gün dem, Haziran 2005, s. 2.

dır sürdürülen daha homojen bir Yunanistan yaratma çabalarının fiili tezahürü ve etnik temizliğin araçlarından biri olarak değerlendirilmelidir. Vatandaşlıktan çıkarılanların sayısının bugünkü Batı Trakya nüfusunun neredeyse üçte birini oluşturduğu düşünüldüğünde, sorunun ne kadar hassas olduğu anlaşılmaktadır.

Batı Trakya Müslüman Türklerinin Dolaşım Hakkı'nın Engellenmesi

(Yasak Bölge Uygulaması)

Batı Trakya'nın Bulgaristan sınırına paralel doğu-batı yönündeki yaklaşık 20-30 km genişliğinde, Batı Trakya bölgesinin yaklaşık üçte birini kapsayan ve çoğunlukla Türk azınlığın yaşadığı bölge, Soğuk Savaş döneminde, komünizm tehlikesi gerekçe gösterilerek askeri yasak bölge ilan edilmiştir. Yasağın uygulandığı dönemde Yunanistan'ın diğer bölgelerinde yaşayan vatandaşların dahi bu bölgeye girmesine müsaade edilmemiştir. Askeri kontrol noktaları oluşturularak giriş çıkışlar çok sıkı bir şekilde denetlenmiştir.

ABD'nin "1990 Yunanistan Raporu"na göre yabancı diplomatların bu bölgeye seyahat etmesi bile özel izne tabi idi.

Dönemin Milli Savunma Bakanı Arsenis 1995 yılında, Batı Trakya'yı ziyareti sırasında askeri yasak bölgenin kaldırıldığını açıklamıştır. Bununla birlikte, uygulama 2000 yılına kadar devam etmiştir. Burada yaşayan Türk azınlık Yunanistan tarafından dünyadan izole edilmiş olarak yaşamaya mahkûm edilmişti. Bu dönemde, bölgede yaşayan kişiler dışarıya özel izin belgeleri ile çıkabilmekte, dışarıdan ziyaretçiler de ancak izin belgesi ile bölgeye girebilmekteydi. Yasak bölge uygulamasından 118 köyde yaşayan 40 bin Müslüman Türk azınlık mensubu etkilenmiştir.

2000 yılı sonlarında Savunma Bakanı Akis Çohacopulos'un bölgeye yaptığı ziyaretin ardından yasak bölge uygulaması tamamen kaldırılmıştır.

Sınır Bölgesi Uygulaması

Batı Trakya'nın da içinde bulunduğu Yunanistan topraklarının yarısından fazlası 1938 tarih ve 1366 sayılı yasayla sınır bölgesi olarak ilan edilmiştir. Bu bölgede gayrimenkul alıp satmak isteyen Yunan vatandaşlarına ilgili vilayetlerde bu amaçla kurulmuş olan komisyondan izin alma zorunluluğu getirilmiştir.[200] Bu yolla azınlık mensuplarının gayrimenkul edinmeleri kontrol altına alınmaya çalışılmıştır. Son yıllara kadar bu komisyondan çıkan kararlar genellikle Müslüman Türk azınlığın aleyhine olmakla birlikte 2000'li yıllar-

200 "Batı Trakya Türk Azınlığının Kültürel Haklarına İlişkin Not."

dan itibaren Yunanlıların, Müslüman Türk bireylerine gayrimenkul satmasına seçici olarak müsaade edilmeye başlanmıştır. Ancak izinlerin verilmesi çok uzun sürdüğünden Türk azınlık üzerinde caydırıcı etki yapmaktadır.

Siyasal Yaşam ve Temsil Sorunu

Batı Trakya'da yaşayan Türkler, parlamentoda kendi temsilcilerini seçme hakkı da dahil olmak üzere diğer Yunan vatandaşları ile eşit haklara sahiptirler. Ancak Yunan yönetimi, seçim zamanlarında bazı uygulamalar ile Müslüman Türk azınlığın seçme hakkını engellemeye çalışmaktadır. Bu uygulamalardan bazıları şöyledir:

a. Yunan vatandaşı olup, Türkiye'de bulunan kişilerin seçim zamanlarında Yunanistan'a gelip oy kullanmalarını önlemek üzere geçici olarak Türkiye-Yunanistan sınırını kapatmak,

b. Seçim zamanlarında Batı Trakya'da seçim sonuçlarının Türkler lehinde çıkmaması için çok sayıda Yunan askerini bölgeye transfer etmek,

c. Seçmen sandıklarını sınırlı sayıda tutarak Türklerin oy kullanmasını güçleştirmek.

Yunan yönetimin uygulamaları bunlarla da sınırlı kalmamış, 1990 yılında iki bağımsız Türk adayın parlamentoya girmesinin ardından yeni seçim kanunu ile Türklerin parlamentoya girmesi engellenmeye çalışılmıştır. Bu kanunun dikkat çekici yönü, herhangi bir adayın parlamentoya girebilmesi için ülke genelinde oyların en az %3'ünü almak zorunluluğunun getirilmesidir. Tek bir seçim bölgesinden bağımsız olarak seçime giren bir adayın bulunduğu bölgede oyların çoğunluğunu almış olsa bile ülke genelinde %3'lük barajı aşması mümkün değildir. Yunanistan'da %3'lük oran en azından 200 bin oy anlamına gelmektedir ki, Batı Trakya'da seçmenlerin toplam sayısı bu rakamın altında bulunmaktadır.[201] Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk nüfusun 150 bin civarında olduğu kabul edilirse, %3'lük oranın bağımsız bir Türk adayın seçilmesi için imkansız olduğu görülecektir.

Bu seçim kanunu ile azınlığın hiçbir şekilde Yunan Parlamentosu'na temsilci gönderemeyeceği açıktır. Bu kanunun amacının "bağımsız adaylar hareketi" yoluyla Yunan Parlamentosu'na temsilci gönderme olanağı bulan Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk azınlığa engel teşkil etmek olduğu açıktır. Bu antidemokratik seçim yasası, Batı Trakyalı Türklerin Yunan Meclisinde bağımsız olarak temsilini engellemeye yönelik olduğu kadar, bölgede yaşayan Türklerin siyasi bir parti etrafında örgütlenmesini engellemeyi amaçlamaktadır.

201 Ayşe Özkan, a.g.e., s. 180.

Herhangi bir parti ya da siyasi organın desteği olmaksızın tek bir bölgede seçime giren aday için ülke genelinde %3'lük oy oranı alma zorunluluğu" getiren Yunan Seçim Kanunu'nun demokratik ülkeler içinde bir benzeri mevcut değildir.

Batı Trakya'da Müslüman Türk Bağımsız Adaylar Hareketi

Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türkler, Lozan Anlaşması'ndan bu yana Yunan siyasi partilerinden aday olmak suretiyle Yunan Parlamentosu'nda temsil edilmekteydiler. Ancak mevcut sistem içinde Türk temsilciler parlamentoda Türk azınlığı temsil edememişlerdir. 1970'li yılların sonu ve 1980'li yılların başlarında Türk toplumuna yönelik artan baskılar, Türkleri siyasi anlamda yeni bir arayışa yönlendirmiştir. 1985 yılında Gümülcine'de "Güven", İskeçe'de "Barış" bağımsız listeleriyle hiçbir Yunan partisine bağımlı olmaksızın Türk adaylar seçime girmiştir.

1989 yılında yine bağımsız listelerle seçime giren Türk adaylardan Sadık Ahmet Gümülcine'den seçilerek Yunan Parlamentosu'na girmeyi başarabilmiştir.[202]

Bağımsız Türk adayları yakından ilgilendiren %3'lük baraj uygulamasının ardından, Türkler için yeni oluşum arayışları içine girmek zorunlu olmuştur. 10 Nisan 1991'de Gümülcine'de Türk Gençler Birliği Lokali'nde düzenlenen bir toplantıda Dr. Sadık Ahmet ilk defa Türk toplumunun bir partiye ihtiyacı olduğunu açıklamıştır. Bu şartlar altında Sadık Ahmet liderliğinde "Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisinin kurulmasına karar verilmiştir. Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi, Batı Trakya siyasi tarihinde Lozan Anlaşmasından bu yana Müslüman Türk azınlığın kurduğu tek siyasi partidir. Bu parti ile Batı Trakya'da ilk kez bir siyasi örgütlenme yoluna gidilmiştir

10 Ekim 1993'te yapılan erken genel seçimlere Türkler yine bağımsız listelerle katılmışlardır. Dr. Sadık Ahmet, Gümülcine'den milletvekili seçilmeye yetecek kadar oy almış olmasına rağmen, Yunanistan yönetimi yeni çıkardığı seçim kanunu (ülke genelinde %3'lük oy almış olma zorunluluğu) ile Sadık Ahmet'in parlamentoya girmesini engellemiştir. 1996 yılında yapılan seçimlerde ise farklı Yunan partilerinden aday olan üç Türk milletvekili seçilmiştir.[203] Yunan Parlamentosu'na giren milletvekilleri PASOK'tan Rodop milletvekili Galip Galip, Yeni Demokrasi Partisi'nden İskeçe milletvekili Birol Akifoğlu ve Sol Koalisyonu Partisi'nden Rodop milletvekili Mustafa Mustafa'dır.[204]

202 Halit Eren, a.g.e., s. 219.

203 "Greece Country Report on Human Rights Practices for 1996", 30 Ocak 1997, www.usemb.se/human/human96/greece.html.

204 Ayşe Özkan, a.g.e., s. 180.

Daha sonra seçimlerde de Yunan partilerinden seçime katılan birçok Müslüman Türk adaylar Yunan Parlamentosuna girmişlerdir.

Basın-Yayın ve İfade Özgürlüğü

Batı Trakya'da son yıllarda Türkçe yayın yapan gazetelerin sayısında artış gözlemlenmektedir. Ancak, Türkçe yayın yapan organlar açık bir baskı politikası ile karşılaşmasalar da, hükümetin basın-yayın organlarına sağladığı (basın kartları, dağıtım) yardımlar konusunda ayrımcı bir politikayla karşı karşıya kalmaktadırlar. Mevcut gazete ve dergiler, zor şartlar altında yayınlarına devam etmeye çalışmaktadır. Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlık ile ilgili olarak Türk ve Yunan politikalarına yönelik eleştirileriyle tanınan ve bir dergi (Batı Trakya'nın Sesi) ile bir radyo istasyonu (Işık) sahibi olan Abdülhalim Dede 1997 yılında illegal bir radyo istasyonuna sahip olduğu gerekçesiyle hapse atılmıştır. Helsinki Yunanistan Temsilciliği'nin açıklamalarına göre ise, özel radyo istasyonları ruhsat almadan yayın yapabilirler. Ancak Abdülhalim Dede, ruhsat almadan yayın yapan özel radyo istasyonu sahibi olarak ceza alan tek kişidir.[205]

Yine 1997 yılında, Batı Trakya'nın Sesi dergisinde yayımlanan bir makale nedeniyle Abdülhalim Dede altı ay hapis cezası almıştır. Ancak, insan hakları örgütlerinin bu konudaki baskılarının etkisini göstermesi sonucu, Haziran 1999'da Yunan yargısı temyiz yolu açık olmak üzere Dede'nin cezasını iki aya indirmiştir.[206]

Batı Trakya'da süreli yayınların çoğu düzenli olarak çıkmamaktadır. Ayrıca bu yayınların tirajları, Batı Trakya'da yaşayan Müslüman Türk azınlığın nüfusu göz önünde bulundurulduğunda oldukça düşüktür. Bunun dışında 2000'li yıllar ile birlikte Türkiye'de yayımlanan gazete, dergi ve kitapların Batı Trakya'ya girmesine müsaade edilmeye başlanmıştır. Türkiye'de yayımlanan birçok gazete ve dergi aynı vakitte Batı Trakya'ya ulaşmaktadır. Bu yayınlar, azınlığın Türkiye ile bağlantısını güçlendirmektedir.

205 İnsan Hakları İzleme Komitesi 1999 Yılı Raporu, http://www.hrw.org/reports/1999.
206 "Batı Trakya'da Türk Azınlığın Sorunları: İfade Özgürlüğüne Sınırlamalar", Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği, www.bttdd.com.

KRONOLOJİ

M.Ö. 2. yüzyıl: Orta Asya'dan Balkanlara göç eden İskit Türkleri bölgeye yerleşti.

M.S. 4-11. yüzyıl: M.S. 4. yüzyıl'da Hunlar, 5. yüzyılda Avarlar, 9. yüzyılda Peçenekler, 11. yüzyılda Kuman Türkleri bölgeye yerleşti. Kuman Türklerine, daha sonra Osmanlı Türklerine yardım etmelerinden dolayı Slav dilinde "yardım eden" anlamına gelen pomagaç (Pomak) denildi.

1363: Lala Şahin Paşa Edirne'yi fethetti. Batı Trakya'ya Osmanlı Türkleri yerleşmeye başladı. Dimetoka şehri I. Murat tarafından Edirne'den önce Osmanlı Devleti'nin geçici başkenti yapıldı.

1364: Gazi Evrenos Bey Gümülcine'yi fethetti.

1368: Edirne Osmanlı Devleti'nin başkenti oldu.

26 Eylül 1371: Sırplara karşı kazanılan Çirmen zaferi ile İskeçe, Kavala, Drama ve Serez bölgeleri ele geçirilerek Batı Trakya'nın fethi tamamlandı.

22 Ağustos 1829: 1828-1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Edirne Ruslar tarafından işgal edildi.

14 Eylül 1829: Osmanlı-Rus Edirne Anlaşması. Edirne Anlaşması ile Yunanistan'a bağımsızlık verildi.

1864: Beş sancaklı büyük Edirne Vilayetinin kurulması.

11 Mart 1870: Bulgar Egzarhlığının kurulması.

23 Aralık 1876: Osmanlı Kanuni Esasi'nin ilanı.

1877 - 1878: Osmanlı-Rus Savaşı (93 Harbi).

22 Ekim 1877: Edirne, Ruslar tarafından ikinci defa işgal edildi. Batı Trakya, Ustruma Nehri'ne kadar; Doğu Trakya, Terkos-Küçük Çekmece'ye kadar işgal edildi.

31 Ocak 1878: Edirne'de Osmanlı-Rus barış esasları mütareke anlaşmasının imzalanması.

3 Mart 1878: Ayastefanos (Yeşilköy) Anlaşması ile Büyük Bulgaristan Devleti kuruldu, Batı Trakya ve ayrıca Batı Trakya'nın batısındaki Üsküp, Manastır, Debre ve Ohri Gölü ile Doğu Trakya'nın önemli bölümü (Edirne ve Kırklareli) Bulgaristan'a verildi.

Mart 1878: Meriç'in batısındaki ve kuzeyindeki Türkler, Rus işgaline ve topraklarının Bulgarlara verilmesine karşı Rodop Dağlarında örgütlenerek silahlı direnişe başladılar.

Nisan 1878: Rusların, Rodop kahramanlarına hücumları.

14 Nisan 1878: Sivil Türklerle Rus Kazaklarının Çirmen yakınlarında ilk çarpışması.

Nisan 1878: Rus-Bulgar tecavüzlerine karşı Kırcaali'de Türk Mukavemet Hareketinin başlaması.

16 Mayıs 1878: Rodop kahramanlarının bir Muvakkat (Geçici) Hükümet kurmaları

16 Mayıs 1878: Türk direnişçiler Rodop-Batı Trakya Türk Mukavemet Hükümeti'ni kurdu.

Haziran 1878: Rodop İhtilalinin Lofça, Servi, Plevne ve Büyük Tırnova civarlarına yayılması.

4 Haziran 1878: Osmanlı Devleti ile İngiltere arasında İstanbul'da tedafüi bir ittifak anlaşmasının imzası ve Kıbrıs'ın İngiltere'ye bırakılması.

13 Temmuz 1878: Berlin Anlaşmasının imzalanması. Bu antlaşma ile Bulgaristan Prensliği kuruldu. Ayastefanos ile Bulgaristan'a verilmiş olan Batı Trakya (Meriç Nehri güneyi) tekrar Osmanlı Devleti'ne verildi.

3-4 Ağustos 1878: Avrupa Komisyonunun Kırcaali'de göçmen ve ileri gelenlerle görüşmeleri.

5 Ağustos 1878: Avrupa Heyeti, Rodop kahramanlarının karargahı olan Kırcaali vilayetindeki Kara Tarla Bölgesini ziyaret etmesi.

8 Şubat 1879: Osmanlı-Rus Barış andlaşmasının İstanbul'da imzalanması.

11 Şubat 1879: Rauf Paşa'nın Edirne'ye vali tayin olunması.

13 Mart 1879: Rusların Edirne'yi boşaltmaları.

26 Nisan 1879: Şarki (Doğu) Rumeli nizamnamesinin yedi devlet (Yedi Düvel) tarafından imzası.

27 Mayıs 1879: Aleko Paşa'nın Şarki Rumeli'de valilik vazifesine başlaması.

14 Ağustos 1879: Bulgaristan Prensliği ile Şarki Rumeli hududunu tesbit eden protokolün imzası.

25 Ekim 1879: Şarki Rumeli Vilayetinin güney hududunu tesbit eden protokolün imzası.

25 Temmuz 1879: Prens Aleksandr'ın bir fermanla Bulgaristan prensliğine tayini.

Haziran 1880: Bulgar mebuslarının, Bulgaristan Prensliği ile Şarki Rumeli vilayetinin birleştirilmesini görüşmeleri.

18 Haziran 1881: Üç İmparator Antlaşması. (Almanya, Avusturya, Rusya). Bu anlaşma ile Doğu Rumeli Vilayetinin Bulgaristanla birleşmesini onayladılar.

28 Haziran 1881: Avusturya ve Sırbistan'ın on yıl için gizli ittifak yapmaları.

Mayıs 1884: Aleko Paşa'nın Şarki Rumeli valiliğinden geri alınması.

19 Mayıs 1885: Bulgarların, Filibe Belediye bahçesinde Osmanlı marşını çalan bandoyu engellemeleri.

18 Eylül 1885: Bulgar Liberal Partisinin Doğu Rumeli'de iktidarı ele alması.

18 Eylül 1885: Bulgarların Şarki (Doğu) Rumeli'yi ilhaka kalkışması.

25 Eylül 1885: Kamil Paşa'nın sadarete getirilmesi.

13 Ekim 1885: Bulgaristan'la Sırbistan arasında harp çıkması.

5 Kasım 1885: Berlin Antlaşmasını imzalayan yedi devletin (7 Düvel) İstanbul Konferansı.

Aralık 1885: Şarki Rumeli'de Türk mebuslarının Filibe'de yapılacak olan kongreye davet edilmeleri.

1 Şubat 1886: Sureti Tesviye denilen Osmanlı-Bulgar anlaşmasının Abdülhamid II tarafından tasdik edilmesi.

5 Nisan 1886: Sureti Tesviye Anlaşmasının Tophane Konferansında değiştirilerek kabul edilmesi.

5 Nisan 1886: Rodop ve Kırcaali bölgelerinde 300 köy Osmanlı topraklarına katıldı, Rodop Türk Mukavemet Hükümeti dağıldı. Doğu Rumeli Vilayeti Bulgaristan'a verildi.

1890: Sofya'da Merkezi Edirne - Makedonya Komitesi'nin kuruluşu.

1893: Selanik'te Makedonya Komitesi'nin kuruluşu.

Nisan 1903: Edirne'de Bulgar ayaklanması.

8 Nisan 1904: Osmanlı-Bulgar anlaşması.

23 Temmuz 1908: İkinci Meşrutiyet'in ilanı.

5 Ekim 1908: Avusturya-Macaristan'ın Bosna-Hersek'i ilhakı.

6 Ekim 1908: Girit Adasının Yunanistan ile birleştiğini açıklaması.

6 Ekim 1908: Bulgaristan'ın istiklalini ilan etmesi.

13 Nisan 1909: 31 Mart Hadisesi'nin vukuu bulması.

Mart-Nisan 1910: Müslüman Arnavutluk isyanı.

Mart 1911: Kuzey Arnavutlukta Hıristiyan Malisor Arnavutlarının isyanı.

29 Eylül 1911: İtalyanların Trablusgarp'a saldırmaları.

13 Mart 1912: Bulgar-Sırp ittifakı.

29 Mayıs 1912: Bulgar-Yunan ittifakı.

Temmuz 1912: İkinci Arnavutluk isyanı.

30 Eylül 1912: Balkan devletlerinin seferberlik ilanı.

16 Ekim 1912: Osmanlı Devleti Bulgaristan'a savaş ilan etti.

17 Ekim 1912: Bulgar, Sırp ve Yunan devletlerinin Osmanlılara harp ilanı.

18 Ekim 1912: Bulgaristan Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etti.

Ekim-Kasım 1912: Bulgaristan Batı Trakya'yı işgal etti.

3-8 Kasım 1912: Osmanlı ordusunun Çatalca hattına çekilmesi.

12 Kasım 1912: Babı Ali'nin Bulgarlara mütareke teklifi.

26 Kasım 1912: Batı Trakya'yı savunmakla görevli Osmanlı Kırcaali Müfrezesi Meriç nehrini geçerek Doğu Trakya'ya çekildi.

3 Aralık 1912: Türk-Bulgar mütarekesi.

23 Ocak 1913: Babı Ali Baskını.

23 Ocak 1913: Müdafaai Milliye Cemiyetinin kurulması.

2 Şubat 1913: Ahmet İzzet Paşa'nın Bulgar mütarekesine son vermesi.

8 Şubat 1013: Bolayır taarruzu ve Şarköy çıkarması.

16 Mart 1913: Edirne'nin Bulgarlar tarafından işgali.

30 Mayıs 1913: Londra Anlaşması ile Osmanlı Devleti Midye (Kıyıköy) - Enez çizgisinin batısını Balkan devletlerine bıraktı. Edirne ve Kırklareli Bulgaristan'a verildi.

11 Haziran 1913: Mahmut Şevket Paşa'nın suikaste kurban gitmesi.

29 Haziran 1913: İkinci Balkan Savaşı: Birinci Balkan Savaşı'nda kazanılan Osmanlı topraklarının paylaşılamaması nedeniyle İkinci Balkan Savaşı çıktı. Bulgarlar, Sırp ve Yunanlılara saldırdı, Romanya da Bulgaristan'a saldırdı.

11 Temmuz 1913: Bulgaristan'ın işgal ettiği Serez bu kez de Yunan işgaline sahne oldu.

13 Temmuz 1913: Doğu Trakya'daki Türk kuvvetleri, Balkan devletle-

23 Ocak 2001: Yunanistan Hükümeti, görev süresi Nisan 2001'de bitecek olan, atanmış Gümülcine Müftüsü Cemali Meço'nun görev süresini 2010 yılma kadar uzatma kararı aldı. Meço halen tayinli Müftülük görevinde.

6 Nisan 2001: Batı Trakya-Türkiye sınırındaki mayınların kaldırılması ile Dedeağaç ile İstanbul arasında karayolu yapım kararı alındı.

17 Ocak 2003: 21 Mart 2001 tarihinde kurulan Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği'nin 20 Eylül 2002 tarihinde Rodop İstinaf Mahkemesi'nde görüşülen davasının kararı açıklandı ve mahkeme; ismindeki "Türk" kelimesi nedeniyle, böyle bir derneğin kurulamayacağını belirtti.

25 Nisan 2003: Yunanlı fanatikler tarafından Mehmet Emin Ağa'yı hedef alan bir saldırı gerçekleştirdi.

7 Mart 2004: İskeçe'ye bağlı tarihi Okçular Camii fanatik Yunanlılar tarafından yakıldı.

7 Şubat 2005: 1984 yılından bu yana devam eden İskeçe Türk Birliği'nin kapatma davası derneğin aleyhine sonuçlandı.

Bu bölümdeki bilgiler, "Batı Trakyalılar" isimli web sitesi ve Tevfik Bıyıklıoğlunun "Trakya'da Milli Mücadele C. I" adlı eserinden alınmıştır.[207]

207 www.batitrakyalilar.com.

KAYNAKÇA

A. Haluk Ülman; Birinci Dünya Savaşına Giden Yol (ve Savaş), Ankara A.Ü.S.B.F., 2. Baskı, 1973

Ahmet İzzet Paşa; Feryadım, Birinci Cilt, İstanbul, Nehir Yayınları, 1992

Ali Kemal Balkanlı; Şarki Rumeli ve Buradaki Türkler, Ankara, Elham Kitabevi, 1986

Ali Naci Karacan; Lozan, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1971

Aram Andonyan; Balkan Harbi Tarihi, İstanbul, Sander Yayınları, 1975

Artuç, İbrahim, "Balkan Savaşı", Kastaş Yayınları, İstanbul 1988.

Ayşe Özkan, "Yunanistan Türkleri: Batı Trakya'da Uygulanan Azınlık Hukuku", Asam Yayınları, 2003 Ankara.

Balkan Harbi, Bursalı Mehmet Nihad Bey, Askeri Matbaa.

Balkan Savaşı ve 1913 Batı Trakya Cumhuriyeti, Süleyman Sefer Cihan. İstanbul

Baskın Oran, Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu, Güncelleştirilmiş II. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991.

Baskın Oran; Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu, Ankara, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, 1986

Bayonets before Bullets: The Imperial Russian Army, 1861–1914, Bruce Menning, Indiana University Press, 2000.

Bostan Nurgül ve Ali Hüseyin, "Batı Trakya'nın Değişen Yüzü, Stratejik Analiz", Temmuz 2004.

Bülent Demirbaş; Batı Trakya Sorunu, Arba Yayınları, İstanbul, 1996

Celal Bayar; Ben de Yazdım, Cilt IV, İstanbul, Baha Matbaası, 1967

Eylül 1916: Romanya cephesine 27 bin kişilik Türk ordusu gönderildi, fakat Bulgaristan Batı Trakya'yı geri vermedi.

29 Eylül 1918: Bulgaristan yenilgiyi kabul ederek İtilaf Devletleri ile ateşkes imzaladı.

30 Ekim 1918: Osmanlı Devleti Mondros Mütarekesi'ni imzaladı.

7 Kasım 1918: Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyeti Osmaniyesi kuruldu.

10 Kasım 1918: Batı Trakya Komitesi kuruldu.

18 Aralık 1918: Bulgaristan Meclisi'ndeki Batı Trakya Türk mebusları Sofya'daki büyük devletlerin temsilcilerine muhtıra verdiler.

22 Ocak 1919: Demiryolu istasyonlarının Yunanlılarca işgali üzerine Trakyalılar İstanbul'da toplandı.

7 Şubat 1919: Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyeti Osmaniyesi'nin İstanbul delegeleri Mustafa Kemal Paşa'yı ziyaret etti.

1 Mart 1919: Paris Konferansı ile Batı ve Doğu Trakya'nın Yunanlılara verilmesi tavsiye edildi.

11 Mart 1919: Paris Konferansı, 1 Mart tarihli Trakya kararını erteledi, Trakya'nın geleceğinin Osmanlı ve Bulgar barış anlaşmaları görüşülürken ele alınması kararlaştırıldı.

16 Mart 1919: Trakya-Paşaeli Müdafaai Hukuk Heyeti Osmaniyesi, Trakya'nın Türklüğünü kanıtlamak için broşür yayımladı.

20 Mart 1919: Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyeti Osmaniyesi, haklarını korumak için Paris Barış Konferansı'na heyet gönderdi. Heyete verilen talimatta; Batı ve Doğu Trakya'nın İngiltere'nin himayesi altında bağımsızlığı istendi.

Heyet, Paris için vize alamadığından Temmuz 1919'da Roma'dan geri döndü.

19 Mayıs 1919: Yüzbaşı Fuat Balkan, 18 kişilik müfrezesi ile Batı Trakya'ya geçerek harekat hazırlıklarına başladı. Müfreze; zaman içinde 600 silahlı kişiye ulaştı. 5 Haziran 1919'dan 20 Temmuz 1923'e kadar dört yıl boyunca Batı Trakya dağlarında faaliyette bulundu.

23 Temmuz 1919: Mustafa Kemal, Erzurum Kongresi'nin açılış nutkunda Batı Trakya'nın Bulgarlardan alınarak Yunanlılara verileceğini açıkladı.

4-11 Eylül 1919: Sivas Kongresi gerçekleştirildi. Erzurum Kongresi'nde açık olarak çizilmeyen sınırlar belirlendi.

15 Ekim 1919: Bulgarlardan alınarak müttefikler adına Fransız askerlerinin idaresine bırakılan Batı Trakya'da, Fransızlar tarafından "Müttefikler Arası Batı Trakya Hükümeti" kuruldu.

17 Ekim 1919: İskeçe, Yunan askerleri tarafından işgal edildi.

18 Ekim 1919: Bulgarlar Batı Trakya'yı boşaltmaya başladı; Fransız askeri birliklerine teslim 20 Ekim'de sona erdi.

7 Kasım 1919: Trakya-Paşaeli Müdafaa Heyeti Osmaniyesi, Sivas Kongresi kararlarını kabul ederek Anadolu ve Rumeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti'ne katıldı, ismini Trakya-Paşaeli Müdafaai Hukuk Cemiyeti olarak değiştirdi.

16 Kasım 1919: Batı Trakya Komitesi Gümülcine Kongresi'ni düzenledi. Osmanlı Devleti parçalanma tehlikesi ile karşı karşıya olduğundan plebisit yönteminin bir sonuç vermeyeceği, bunun yerine bölgedeki Türk, Bulgar ve Yunanlıların katılımı ile tampon bir devlet kurulmasına kararı verildi. Bu karar Paris Konferansı'na gönderildi.

27 Kasım 1919: Bulgar Barış Anlaşması (Neully) imzanladı. Anlaşma öncesinde Paris Barış Konferansı'nda, Batı Trakya'nın geleceği üzerine bir karara varılamadı.

28 Ocak 1920: Misak-ı Milli kabul edildi; ancak Batı Trakya'nın hukuki durumunun belirlenmesi halk oylamasına bırakıldı.

2 Mart 1920: Bulgaristan, İtilaf Devletleri'ne nota verdi, (Batı) Trakya'nın yalnız büyük devletlerden biri vasıtasıyla idaresini kabul edeceğini ve bölgenin Yunanistan'a verilmesi halinde doğacak üzücü olaylardan sorumluluk kabul edemeyeceğini bildirdi.

24 Nisan 1920: İtilaf Devletleri San-Remo Konferansı ile Batı ve Doğu Trakya'nın Yunanistan'a verilmesini kararlaştırdılar.

14 Mayıs 1920: Yunanlılar, San-Remo Konferansı ile kendilerine verilen Batı Trakya'yı işgal etmeye başladılar.

14 Mayıs 1920: Bulgaristan, Batı Trakya'nın Yunanlılar tarafından işgaline tepki gösterdi. Bulgaristan, Trakya'nın hakimiyetini büyük devletlere bırakırken, terk ettiği topraklarda muhtar bir devlet kurulacağını ve bu devletin Milletler Cemiyeti veya büyük devletlerden birinin himayesinde olacağını düşünmüştü.

27 Mayıs 1920: Gümülcine, Yunan kuvvetleri tarafından işgal edildi.

20-25 Temmuz 1920: Doğu Trakya, Yunanlılar tarafından işgal edildi.

10 Ağustos 1920: Yunanistan'daki azınlıkların korunmasıyla ilgili olarak Yunan Sevr'i imzalandı. İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya ile Yunanistan arasında imzalanan anlaşma ile Yunanistan, ülkesindeki azınlıkların haklarının korunması ile ilgili olarak Milletler Cemiyeti'ne karşı sorumlu oldu.

10 Ağustos 1920: İngiltere, Fransa, İtalya, Japonya ve Yunanistan arasında imzalanan Trakya Anlaşması ile Batı Trakya Yunanistan'a verildi. Dağlık kısmı hariç (Kuzey Trakya) Batı Trakya'nın güneyi elinden alınan Bulgaristan'a Ege denizine çıkış ve Dedeağaç limanından faydalanma hakkı verildi.

10 Ağustos 1920: Osmanlı Devleti Sevr Anlaşması'nı imzaladı.

29 Eylül 1920: Batı ve Doğu Trakya'da Yunanlılarca, merkezi Edirne olan "Trakya Umumi Valiliği" kuruldu.

1921: Trakya-Paşaeli Cemiyeti Ankara Heyeti kuruldu.

15 Mayıs 1922: Batı Trakya Müdafaai Hukuk Cemiyeti, Cenevre Konferansı'na (10 Nisan- 19 Mayıs İtilaf Devletleri Dışişleri Bakanları Toplantısı) bir muhtıra gönderdi. Bu muhtıra "Batı Trakya'nın kuzeyinin (Kuzey Trakya – Rodoplar) Bulgarlara, güneyinin Yunanlılara verilerek bölünmesinin, %75'i Türk halkın arzu ve isteklerine aykırı olduğunu vurgulayarak bölgeye tarafsız bir tetkik heyeti gönderilmesini" öngörmekteydi.

20 Haziran 1922: Trakya Yurdu Cemiyeti kuruldu.

Kasım 1922: Doğu Trakya'da Yunan işgali sona erdi.

24 Temmuz 1923: Lozan Barış Anlaşması imzalandı.

1923: Yunan yönetimine geçen Batı Trakya'da nüfus sayımı yapıldı.

1923: Yunan hükümeti Topraksız Köylüyü Topraklandırma Yasası çıka-

rıldı, sınırlı bir toprak reformu gerçekleştirildi, reform kapsamında Türklerin elindeki çiftlikler kamulaştırıldı ve buralara Anadolu'dan gelen Rum göçmenler yerleştirildi.

1 Aralık 1926: Atina Antlaşması

1927: İskeçe Türk Birliği kuruldu.

1928: Gümülcine Türk Gençler Birliği kuruldu.

Haziran 1930: Türk-Yunan Kültür Antlaşması imzalandı.

10 Haziran 1930: Ankara Anlaşması

30 Ekim 1930: Türk-Yunan Oturma, Ticaret ve Denizcilik Sözleşmesi imzalandı.

9 Aralık 1933: 1923'ten beri süren Etabli sorununun çözümü için oluşturulan Karma Komisyonun kaldırılması için, Türkiye-Yunanistan arasında Ankara Anlaşması imzalandı.

1936: Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği kuruldu.

23 Nisan 1941: Bulgaristan, Almanya'nın desteğiyle Batı Trakya'yı işgal etti.

14 Eylül 1944: II. Dünya Savaşı'nda Almanya yenilince, Bulgaristan üç yıllık işgalin ardından Batı Trakya'yı boşalttı.

1946-1950: Yunanistan'da iç savaş

20 Nisan 1951: Türkiye-Yunanistan Kültür Anlaşması imzalandı.

Aralık 1952: Cumhurbaşkanı Celal Bayar, Batı Trakya'yı ziyaret etti. Gümülcine'de Celal Bayar Lisesi açıldı.

27 Ağustos 1953: Yunanistan'dan göç edenlerin mülklerine devletin el koymasını öngören 2536 sayılı yasa kabul edildi.

28 Ocak 1954: Azınlık Okulları Eğitim Kanunu (3065 sayılı Mareşal Papagos Kanunu) yürürlüğe girdi.

1955: 3370 sayılı Yunan Vatandaşlık Yasası kabul edildi.

1959: Yunanistan'dan ayrılmış Batı Trakyalıların mallarına el konulmasının öngören 3958 sayılı yasa yürürlüğe girdi.

17 Mart 1964: Serbest göç hakkı doğuran, 20 Ekim 1930 tarihli Türk-Yunan Sözleşmesi, Türkiye tarafından yürürlükten kaldırıldı.

4 Ağustos 1965: Batı Trakya Türklerinin ev, dükkan, tarla gibi taşınmaz mal satın almaları ve kiralamaları yasaklandı.

1966: Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA) açıldı.

21 Nisan 1967: Yunanistan'da askeri darbe ile Albaylar Cuntası yönetime geldi; Türk azınlığa yönelik planlı şiddet, taciz, baskı, işkence ve öldürme olayları arttı.

1967: Cunta Yönetimi, 1950'den beri üç yılda bir yapılan seçimlerle iş başına gelen Cemaat Yönetim Kurullarını dağıttı, yerlerine atamayla yeni heyetler tayin edildi.

1970: Vaaz ve İrşad Heyeti kuruldu.

7 Ocak 1970: Gümülcine Türk Gençler Birliği tabelasındaki "Türk" ifadesi kaldırıldı.

21 Ocak 1972: Okul encümenlerinin yetkilerini ortadan kaldıran 1109 sayılı kanun hükmünde kararname yürürlüğe girdi.

3 Mart 1972: Hükümet genelgesiyle, okul isimlerindeki Türk ifadesi kaldırıldı.

Aralık 1972: Haberleşme ve yazışma ile basın ve örgütlerde Türkçe yer isimlerinin kullanılması 1260 sayılı yasa ile yasaklandı.

22 Aralık 1972: Tabakhane Camii Yunan makamlarınca yıktırıldı.

1973: Türklere miras yoluyla intikal eden her türlü taşınmaz malın tasarruf hakkı vilayetlerdeki özel bir komisyonun izin ve takdirine bırakıldı.

Şubat 1973: Türkçe radyo ve müzik dinlenilmesi, Türk filmi ve televizyonu seyredilmesi yasaklandı.

9 Haziran 1975: Yeni Yunan Anayasası kabul edildi.

1976: Dedeağaç ve Susurluk Türk Okulları ile Miri Köyü Camii yakıldı.

1977: Azınlık okullarında sadece Selanik Özel Pedagoji Akademisi (SÖPA) mezunlarının öğretmenlik yapmasını öngören 695 sayılı yasa çıkarıldı.

1978: Bakanlık kararnameleri ile Türk okullarındaki Türkçe dersler ve dersliklerin sayısı azaltıldı.

1980: Azınlık Yüksek Kurulu oluşturuldu.

1982: Batı Trakya Müslümanları Yüksek Tahsilliler Derneği kuruldu.

15 Kasım 1983: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanının ardından Batı Trakya'da baskılar arttı.

1-2 Aralık 1983: Gümülcine Türk Gençler Birliği ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği tabelaları polis tarafından indirildi.

Kasım 1984: İsminde "Türk" ifadesi bulunan İskeçe Türk Birliği, Gümülcine Türk Gençler Birliği ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği mahkeme kararı ile kapatıldı.

2 Haziran 1985: Gümülcine müftüsünün ölümünün ardından Yunan hükümeti, yerine müftü atadı, böylece bugüne kadar devam eden müftü sorunu ortaya çıktı.

Mart 1986: Batı Trakyalı Türklerle görüşmelerini önlemek için, Türk tırlarına Batı Trakya güzergahında park etme ve konaklama yasağı getirildi.

Ağustos 1986: ABD'li beş milletvekili, Türk azınlığa uygulanan baskıları yerinde incelemek için Batı Trakya'ya geldi.

9 Ağustos 1986: Müftülerin seçimle iş başına gelmesini sağlamak için imza kampanyası başlatan Dr. Sadık Ahmet tutuklandı.

Ekim 1986: Seçimler öncesinde Yeni Demokrasi Partisi (Nea Demokratia) Türkçe dağıttığı bildirilerde, Türklere yapılan baskı ve ayrımcılığı kabul etti.

5 Şubat 1987: Yunan basınına azınlıklar konusunda sansür getirildi; devletin azınlık politikasına aykırı yayınlar yasaklandı.

28 Mart 1987: İskeçe Hürriyet Camii bombalandı.

20 Kasım 1987: Yunan Yargıtayı; İskeçe Türk Birliği, Gümülcine Türk Gençler Birliği, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği tüzel kuruluşlarının tabela ve tüzüklerinde Türk kelimesini kullandıkları için 1984'teki kapatılma kararlarını kesin hüküm haline getirdi.

29 Ocak 1988: Gümülcine'de Türkler yürüyüş gerçekleştirdi. Bu yürüyüş, Batı Trakya azınlığı tarihindeki ilk büyük meydan gösterisi oldu. 10 bin kişinin katıldığı mitingde, Yunan polisinin saldırıları sonucu 30 kişi yaralandı.

1989: Rusya'dan Yunanistan'a göç eden Pontuslular Batı Trakya'ya yerleştirilmeye başlandı.

18 Haziran 1989: Parlamento seçimlerinde Türkler, ilk kez bir bağımsız milletvekili çıkardı.

25 - 26 Ocak 1990: Milletvekili Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif "Türküm" dedikleri için hapis cezasına çarptırıldılar.

30 Mart 1990: Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in cezaları para cezasına çevrildi ve serbest bırakıldılar.

Temmuz 1990: Sınır bölgelerinde taşınmaz alımına yönelik yasa kaldırıldı.

Ağustos 1990: Helsinki Watch, "Etnik Kimliğin İmhası -Yunanistan Türkleri" başlıklı 58 sayfalık bir rapor yayımladı.

8 Ağustos 1990: Devlet okullarına ait taşınır ve taşınmaz malların yerel idarelere devredilmesine ilişkin bir yasa çıkarıldı İskeçe milletvekili A. Faikoğlu'nun müdahalesi ile Türk okulları yasa kapsamı dışında tutuldu, mal varlıkları vakıfların mülkiyetinde kaldı.

Kasım 1990: Türk azınlığın bağımsız milletvekili çıkarmasını engellemek için %3'lük baraj sistemi getirildi.

25 Aralık 1990: Batı Trakya'da 182 nolu Müftülük müessesesi ve İlahiyat okulu kurulmasına ilişkin esasları düzenleyen Kanun Hükmünde Kararname çıkartıldı.

1 Şubat 1991: ABD Dışişleri Bakanlığı'nın Yıllık İnsan Hakları Raporu, Yunanistan'ın, Vatandaşlık Yasası ile ayrımcılık (ırkçılık) yaptığını, kişileri basit bir idari işlemle vatandaşlıktan çıkardığını ve vatandaşlıktan çıkarılanlara temyiz hakkı tanımadığını açıkladı.

4 Şubat 1991: 25 Aralık 1990'da kabul edilen "Batı Trakya'da Müftülük Müessesesi ve İlahiyat Okulu kurulmasına ilişkin esasları düzenleyen kanun hükmünde kararname" (182 sayılı), yayımlanarak yürürlüğe girdi.

5-9 Haziran 1991: Helsinki İnsan Hakları İzleme Komitesi Genel Sek-

reteri, Türk azınlığın durumunu incelemek üzere Batı Trakya'ya geldi ancak Yasak Bölgeye girişine izin verilmedi.

26 Ağustos 1991: İskeçeli din görevlileri, müftü atanmasını protesto için 27 Ağustos ile 11 Eylül tarihleri arasında camilerde ezan okunmaması ve cemaatle namaz kılınmaması kararı aldı.

11 Eylül 1991: İskeçeli din görevlileri camilerin süresiz kapalı tutulmasını kararlaştırdılar.

12 Ekim 1991: Cami kapatma eylemlerine son verildi.

1992: Türklerin arazi satın almasına izin verildi.

1992: Helsinki Watch, Batı Trakya ile ilgili ikinci raporunu açıkladı. Raporda; Türklerin durumunda olumlu bazı gelişmeler olduğu, artık toprak satın alabildikleri, üniversiteye girebilmeleri için olumlu bir program hazırlandığı bildirildi. Ancak ciddi sorunların hala devam ettiği vurgulandı.

24 Temmuz 1995: Sadık Ahmet şüpheli bir trafik kazasında hayatını kaybetti.

1996: Türklere cami ve evlerini tamir ettirme ile ev yaptırma izni verildi.

11 Haziran 1998: Yunanistan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi yürürlükten kaldırıldı.

27 Ocak 1999: İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Ağa, 1996 yılında yayınladığı bir mesaj nedeniyle, atanmış müftünün makam ve yetkisini gasp ettiği gerekçesiyle, 17 ay hapis cezasına çarptırıldı.

28 Eylül 1999: İskeçe Gökçepmar Camii kundaklandı.

1 Aralık 1999: İskeçe Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Ağa, 1998 yılında yayımladığı mesajda "İskeçe Müftüsü" dediği için, makam gaspında bulunduğu gerekçesi ile altı ay hapis cezasına mahkum edildi.

15 Aralık 1999: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Gümülcine Seçilmiş Müftüsü İbrahim Şerifin Yunanistan aleyhine açmış olduğu davada, Yunanistan'ı oy birliği ile mahkum etti.

6 Temmuz 2000: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (AİHM), İskeçe Eczacılar Derneği'ne beş yıldır üye alınmadığı için eczane açamayan bir Türk'ün açtığı davayı kabul etti ve Yunanistan'ı tazminat ödemeye mahkum etti.

23 Ocak 2001: Yunanistan Hükümeti, görev süresi Nisan 200l'de bitecek olan, atanmış Gümülcine Müftüsü Cemali Meço'nun görev süresini 2010 yılma kadar uzatma kararı aldı. Meço halen tayinli Müftülük görevinde.

6 Nisan 2001: Batı Trakya-Türkiye sınırındaki mayınların kaldırılması ile Dedeağaç ile İstanbul arasında karayolu yapım kararı alındı.

17 Ocak 2003: 21 Mart 2001 tarihinde kurulan Rodop İli Türk Kadınları Kültür Derneği'nin 20 Eylül 2002 tarihinde Rodop İstinaf Mahkemesi'nde görüşülen davasının kararı açıklandı ve mahkeme; ismindeki "Türk" kelimesi nedeniyle, böyle bir derneğin kurulamayacağını belirtti.

25 Nisan 2003: Yunanlı fanatikler tarafından Mehmet Emin Ağa'yı hedef alan bir saldırı gerçekleştirdi.

7 Mart 2004: İskeçe'ye bağlı tarihi Okçular Camii fanatik Yunanlılar tarafından yakıldı.

7 Şubat 2005: 1984 yılından bu yana devam eden İskeçe Türk Birliği'nin kapatma davası derneğin aleyhine sonuçlandı.

Bu bölümdeki bilgiler, "Batı Trakyalılar" isimli web sitesi ve Tevfik Bıyıklıoğlunun "Trakya'da Milli Mücadele C. I" adlı eserinden alınmıştır.[207]

207 www.batitrakyalilar.com.

KAYNAKÇA

A. Haluk Ülman; Birinci Dünya Savaşına Giden Yol (ve Savaş), Ankara A.Ü.S.B.F., 2. Baskı, 1973

Ahmet İzzet Paşa; Feryadım, Birinci Cilt, İstanbul, Nehir Yayınları, 1992

Ali Kemal Balkanlı; Şarki Rumeli ve Buradaki Türkler, Ankara, Elham Kitabevi, 1986

Ali Naci Karacan; Lozan, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1971

Aram Andonyan; Balkan Harbi Tarihi, İstanbul, Sander Yayınları, 1975

Artuç, İbrahim, "Balkan Savaşı", Kastaş Yayınları, İstanbul 1988.

Ayşe Özkan, "Yunanistan Türkleri: Batı Trakya'da Uygulanan Azınlık Hukuku", Asam Yayınları, 2003 Ankara.

Balkan Harbi, Bursalı Mehmet Nihad Bey, Askeri Matbaa.

Balkan Savaşı ve 1913 Batı Trakya Cumhuriyeti, Süleyman Sefer Cihan. İstanbul

Baskın Oran, Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu, Güncelleştirilmiş II. Basım, Ankara: Bilgi Yayınevi, 1991.

Baskın Oran; Türk-Yunan İlişkilerinde Batı Trakya Sorunu, Ankara, Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları, 1986

Bayonets before Bullets: The Imperial Russian Army, 1861–1914, Bruce Menning, Indiana University Press, 2000.

Bostan Nurgül ve Ali Hüseyin, "Batı Trakya'nın Değişen Yüzü, Stratejik Analiz", Temmuz 2004.

Bülent Demirbaş; Batı Trakya Sorunu, Arba Yayınları, İstanbul, 1996

Celal Bayar; Ben de Yazdım, Cilt IV, İstanbul, Baha Matbaası, 1967

Cemal Kutay; 1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti, İstanbul, Tarih Konuşuyor, 1962

Cemal Kutay; Türkiye İstiklal ve Hürriyet Mücadelesi Tarihi, Cilt 17, Sayı 23, İstanbul

Cemal Paşa, Hatıralar, İstanbul, Çağdaş Yayınları, 1977

Clark, Bruce "Greek Muslims: Gradual Easing of Stalemate", Financial Times, London, 10 Kasım 2003.

Dakin, Douglas "The Formation of the Greek State: Political Developments Until 1923", John T. A. Koumoulides, ed., Greece in Transition (Londra: Zeno Booksellers & Publishers, 1977).

Dimaras, K.T., "The History of Modern Greek Literature", Athens, 1947.

Dimitri Kitsikis; Yunan Propagandası, İstanbul, Meydan Neşriyat,

"Dini Hoşgörüsüzlük: Yunanistan'da Vicdan Ve İfade Özgürlüğü İhlalleri, İskeçe "The Greek Society", Le Spectateur d'Orient, cilt 1 (1853).

Enver Ziya Karal; Osmanlı Tarihi, c. 8, Birinci Meşrutiyet ve İstibdat Devirleri 1876-1907, Ankara, T.T.K, 2. Baskı, 1983

Faik Reşit Ünat ve Türkiye'de Siyasi Partiler, Tarık Zafer Tunaya, 1952.

Fatma Tunç Yaşar; Batı Trakya/Meriç'in Öbür Yakası, İlke Yayınevi-İstanbul

Finkel, Caroline "The History of the Ottoman Empire", 2005, Basic Books.

Frazee, Charles, "Church and State in Greece", John T. A. Koumoulides, ed., Greece in Transition (London: Zeno Booksellers and Publishers, 1977).

Fuat Balkan, İlk Türk Komitacı Fuat Balkan'ın Hatıraları, Yakın Tarihimiz, Cilt 2-3, İstanbul,

G. Fr. de Martens, Nouveau Recueil Général de Traités, XV. C, 1891.

G. Fr. de Martens, Rodop Komisyonu Raporu.

Gabriel Noradoungian, Osmanlı İmparatorluğunun Milletlerarası Akitleri Mecmuası, C. IV.
Gabriel Noradoungian, Berlin Kongresi protokolleri,. C. IV, VI.

Gazi Osman Paşa - Plevne'ye Saplanan Tuğ, Sadettin Kaplan, İstanbul, Mart 2007,

Genelkurmay Başkanlığı; Birinci Dünya Harbi Avrupa Cepheleri (Makedonya Cephesi) Vll. Cilt, Ankara, Genelkurmay Başkanlığı Harp Tarihi Dairesi, 1967

Georges Castellan; Balkanların Tarihi, İstanbul, Milliyet Yayınları, 1993

Gotthard Jaeschke; Kurtuluş Savaşı İle İlgili İngiliz Belgeleri, Ankara, T.T.K., 1971

Halide Edib Adıvar; Türkün Ateşle İmtihanı, İstanbul, Atlas Kitabevi, 3. Baskı, 1973

Hicri 1309, Edirne Vilayeti Salnamesi, s. 11.

Hikmet Bayur, Türk İnkılap Tarihi, C. I.

Hikmet Bayur, Türk İnkılap Tarihi, C. II, K. II.

History of the Ottoman Empire and Modern Turkey: Volume 2, Reform, Revolution, and Republic: The Rise of Modern Turkey 1808–1975. Cambridge: Cambridge University Press, 1977, Shaw, Stanford J. and Ezel Kural Shaw.

Hugh Poulton; Balkanlar, İstanbul, Sarmal Yayınevi, 1993

Hüsrev Hatemi; Baba Ben "Druid" Miyem?, İstanbul, Arma Yayınları 1995

İ. Hami Danışmend; İzahlı Osmanlı Tarihi Kronolojisi, Dördüncü cilt, İstanbul, Türkiye Yayınevi, 1961

Kadir Mısıroğlu; Musul Meselesi ve Irak Türkleri, İstanbul, Sebil Yayınevi, 19/ 6,

Kemal Şevket Batıbey; Batı Trakya Türk Devleti, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1979

Kemal Şevket Batıbey; Ve Bulgarlar Geldi, İstanbul, Boğaziçi Yayınları, 1976

Khvostov, VM. "Geçmişten Günümüze Dünya Diplomasi Tarihi" - Doğu Krizi (1875-1977) - Reichstadt Antlaşması.

Kutlu, Sacit, "Milliyetçilik ve Emperyalizm Yüzyılında Balkanlar ve Osmanlı

Devleti", İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2007.

L. Seha Meray, Lozan Barış Konferansı, III Ankara, A.Ü. S.B.F. 1969

Lambros, S., "Palaeologan and Peloponnesian Matters", cilt 3, Cambridge, England: Cambridge Üniversite Yayınları, 1965.

Leon Troçki; Balkan Savaşları, İstanbul, Arba Yayınları, 1995

M. K. Atatürk, I. C.; Milli Mücadelede Erzurum, Cevat Dursunoğlu, Ankara, 1940; Tarih vesikaları,

M. Kemal Atatürk; Nutuk Cilt III, Vesikalar, İstanbul, M.E.B. 5. Baskı, 1962

Mahmut Celalettin Paşa, Mir'at-ı Hakikat, İstanbul, Berekat Yayınevi, 1983

Mahmut Goloğlu; Türkiye Cumhuriyeti, Cilt 5, Ankara, Goloğlu Yayınları, 1971

Mahmut Şevket Paşa'nın Günlüğü, İstanbul, Arba Yayınları, 1987

Mamoukas, A. "Matters Pertaining to the Rebirth of Greece" (Atina: 1852).

Margaret Bainbridge; Dünyada Türkler, İstanbul, Say yayınları, 1995

Mehmet Gönlübol, Cem Sar; Olaylarla Türk Dış Politikası, Ankara, A.Ü. SBF 4. Baskı, 1977

Michael Llewellyn Smith; Anadolu Üzerindeki Göz, İstanbul, Hürriyet Yayınları, 1978.

Mihri Belli; İç Savaş Anıları, Rigas'ın Dediği, İstanbul, Dönem Yayıncılık, 1988

Millas, Herkül, "Türk-Yunan ilişkilerine Bir Önsöz", İstanbul: Kavram Yayınları, 1995.

N. G. Svoronos, "The Commerce of Salonika" (Athens: 1954).

Nihat Erim; Devletler Arası Hukuk ve Siyasi Tarih Metinleri, Cilt 1 (Osmanlı İmparatorluğu Anlaşmaları) Ankara, A. Ü. Hf., 1953

Oral Sander; Siyasi Tarih I, Ankara, İmge Kitabevi, 1994

Oran, Baskın "Batı Trakya'daki Müslüman Türk Azınlığı".

Osmanlı Yüzyılları, Lord Kinross, 1977, Morrow Quill.

Osmanlının Balkanlardan Çekilişi Süleyman Hüsnü Paşa ve Dönemi, Erol Özbilgen, İz Yayıncılık, 2006.

Philip Stoddart; Teşkilat-ı Mahsusa, İstanbul, Arba Yayınları, 1993

Plevne Savunması 1877, Frederick William von Herbert, Longmans, Green, and Co, London, 1895.

Rahmi Apak; Yetmişlik Bir Subayın Hatıraları, Ankara, T.T.K,1988

Rıza Nur, Hayat ve Hatıratım, cilt III, İstanbul, Altındağ Yayınevi.

Rinn S. Shinn, Greece: A Country Study (Washington, DC: The American University, 1986).

Rupert Furneaux; Tuna Nehri Akmam Diyor, İstanbul, Milliyet Yayınları, 2. Baskı, 1972

Sabahattin Selek; İsmet İnönü, Hatıralar, Cilt II İstanbul, Bilgi Yayınevi, 1985

Sabahattin Selek; İsmet İnönü, Hatıralar, Cilt III, İstanbul, Bilgi Yayınevi, 1987

Sait Paşa'nın Hatıratı, C. I.

Sakin, Orhan "Osmanlı'da Etnik Yapı", Ekim Yayınları.

Samih Nafiz Tansu; İki Devrin Perde Arkası, İstanbul, Ararat Yayınevi, 1969

Selahattin Yıldız; Fuat Balkan, İlk Türk Komitecisi, Batı Trakya Dergisi Yayınları, No. 1

Stanford J. Shaw-Ezel Kural; Osmanlı İmparatorluğu ve Modernleşme, II. cilt, İstanbul, E Yayınları, 1983

Stefan Velikov; Kemalist İhtilal ve Bulgaristan, İstanbul, Kitaş Yayınları, 1969

Stefanos Yerasimos; Milliyetler ve Sınırlar, İstanbul, İletişim Yayınları.

Stephane Lauzanne; Balkan Acıları, İstanbul, Kastaş Yayınları, 1990

Sultan Abdülhamit, Siyasi Hatıratım, İstanbul, Dergah Yayınları, Baskı, 1975

Şefik Ertem; Avrupa'da Yüzbin Türk Askeri, İstanbul, Kastaş Yayınlan, 1992

Şevket Süreyya Aydemir; Enver Paşa, Cilt II, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1971

Şeyhülislam Cemaleddin Efendi, Siyasi Hatıralarım, İstanbul, Tercüman, 1978

Tarık Zafer Tunaya; Türkiye'de Siyasal Partiler, cilt III İstanbul, Hürriyet Vakfı Yayınları, 1989

Tarihte Türk Devletleri -Milliyet Yayını.

Tevfik Bıyıklıoğlu; Trakya'da Milli Mücadele, I Cilt, Ankara, T.T.K., 1992; Cilt II, Ankara 1987.

Tevfik Çavdar; Talat Paşa, Ankara. 2. Baskı, Dost Kitabevi, 1984

Tevfik Rüştü Aras; Görüşlerim, İkinci Kitap, İstanbul, Yörük Matbaası, 1968

Tevfik Rüştü Aras; Görüşlerim, İstanbul, Semihlütfi Kitabevi, "The Greek Society" Le Spectateur d'Orient. Cilt 1 (1853)

Turan, Ömer "Balkan Türklerinin Dini Meseleleri", Türk Dünyasının Dini Meseleleri, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998.

Turgut Gürer; KOMİTACI (BJK'nın Kurucusu Fuat Balkan'ın Anıları), Gürer Yayınları, 2008, İstanbul.

Ümit Kurtuluş; Batı Trakya'nın Dünü Bugünü, Sincan Matbaası, 1979

Xydis, Stephen G. "Greece and the Great Powers", 1944-1947 (Selanik: Balkan Araştırmaları Enstitüsü, 1963).

Yusuf Akçura; Osmanlı Devletinin Dağılma Devri, Ankara, 3. Baskı, 1988

Yusuf Hikmet Bayur; Türk İnkılabı Tarihi, Cilt II, Kısım 1, Ankara, T.T.K., 3. Baskı, 1991

Yusuf Hikmet Bayur; Türkiye Devletinin Dış Siyasası, Ankara T.T.K. 1973

Zerrin Balkaç, II. Dünya Savaş'ından Günümüze Batı Trakya Türkleri'nin (Yunanistan Türkleri) Sosyal ve Siyasi Durumları (Doktora Tezi) Marmara Üniversitesi İstanbul 1996

YARARLANILAN DERGİ, GAZETE, ANSİKLOPEDİ ve ARŞİVLER:

11 Ağustos 1878, 1008 sayılı Vakit Gazetesi, (A. S. Tülümen derlemesi.)

13 Ağustos 1913 ve 3 Eylül 1913 ve 5940 sayılı İkdam

13 Ekim 1885 ve 2189 sayılı ve 7 Nisan 1879 ve 239 sayılı Tercüman-ı Hakikat Gazetesi, (A. S. Tülümen derlemesi).

13 Ekim 1885, 2189 ve 21 Ekim 1885 ve 2196 sayılı Tercümanı Hakikat Gazetesi '(A. S. Tülümen derlemesi).

14, 16, 22, 29 Ekim ve 30 Ekim 1913 tarihli İkdam gazeteleri.

17 Eylül 1913 ve 5952 sayılı İkdam.

18 ve 19 Kanunusani 1328/1913 Tanin'den naklen 23 Kasım 1954 Halkçı, Meşrutiyet Devri ve Sonrası, Hüseyin Cahit Yalçın.

21 Eylül 1913 ve 5956 sayılı İkdam.

21 Haziran 1878, 957 sayılı Vakit Gazetesi ve 4 Aralık 1884, 1941 sayılı Tercümanı Hakikat gazetesi (Ali Seyfi Tülümen derlemesi).

22 Temmuz 1880, 1709 sayılı Vakit Gazetesi, (A.S.Tülümen derlemesi).

24 Mart 1881 ve 1951, 4 Nisan 1881 ve 1962 sayılı Vakit Gazetesi, (A.S.Tülümen derlemesinden).

25 Nisan 1878 ve 901 sayılı Vakit Gazetesi, (Ali Seyfi Tülümen derlemesinden), Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü. A numara 134/19.

27 Haziran 1880, 1684 sayılı Vakit Gazetesi, (A.S.Tülümen derlemesi).

31 Aralık 1885 ve 4 Ocak 1886 tarihli Tercümanı Hakikat Gazetesi, (A.S.Tülümen derlemesi).

4 Mart 1880 ve 1571 numaralı Vakit Gazetesi (A.S.Tülümen derlemesi).

Anadolu Ajansı 20 Nisan 2010.

Başbakanlık Arşivi, Yıldız Evrakı, resmi 133.

Başbakanlık Arşivi, Bulgaristan andlaşmaları dosyası No. 328.

Başbakanlık Arşivi, Hususi 64, Resmi 962 numaralı iki mazbata.

Başbakanlık Arşivi, Yıldız Evrakı, R. No. 203.

Başbakanlık Arşivi, Yıldız evrakı, resmi numara 203.

Başbakanlık Arşivi, Yıldız hususi numara 64. Bk. vesika No. 6.

Başbakanlık Arşivi, numara 585, (A.S. Tülümen derlemesi).

Büyük Tarih Atlası, Hürriyet Ofset yayınları, 1990.

Cemal Paşa'nın Hatıratı Üzerine Tetkikler, Vakit Gazetesi.

Dündar, Mustafa "Batı Trakya ve Batı Trakyalı", Rumeli, Ekim 1997.

Ekonomi Politika, Sayı 39, 22-29 Ağustos 1993

Great Victory Won by the Turks; Defear of the Russians After Two Days of Fighting, New York Times, 2 Ağustos 1877, The Battle At Plevna, Complete Rout of the Russians, New York Times, 17 Ağustos 1877.

İslam Ansiklopedisi, Türkiye Diyanet Vakfı, Cilt 5.

Kerin Hope, "Discrimination Fades But Isolation Stifles Pomak People", Financial Times, London, 21 Haziran 2005, s. 5.

Mabeyin baş katibi Süreyya Bey'in Vükela Heyetinin mazbatası altına yazdığı II. Abdülhamid'in iradesini bildiren tezkeresi. Başbakanlık. Arş. Yıldız Ev. resmi numara 422. Vesika No. 5.

Martens, C. XV. ve 30 Eylül 1885 ve 2177 sayılı Tercüman-ı Hakikat Gazetesi.

Meydan Larousse, Cilt 2-12, İstanbul, 1969, 1973

Müslüman Azınlık mı, Türk Azınlık mı?", Mihenk, Sayı 28, Mart 2005.

Nouveau recueil général de Traités, G. Fr. de Martens, Göttingen 1880. 2. Serie, Tome V.

Özey, Ramazan "Türk Yurdu Balkanların Coğrafyası", Yeni Türkiye, Sayı. 43: Türkoloji ve Türk tarihi araştırmaları özel sayısı I, Ocak/Şubat 2002.

Seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Ağa Olayı", Mihenk Dergisi, Şubat 2004.

Türk Silahlı Kuvvetleri Dergisi, Temmuz 1992, Sayı:333.

Yeni Batı Batı Trakya Dergisi, Sayı: 1-216

Yılmaz, Murat, "Batı Trakya'da 47 Bin Türk Vatandaşlıktan Çıkarıldı", Düşünce-Gün dem, Haziran 2005.

İNTERNET KAYNAKLARI

"4. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı", 16-18 Haziran 2000, Londra, www.batitrakyahaber.com.

"Batı Trakya Türk Azınlığının Kültürel Haklarına İlişkin Not", Şubat 2001, Türk Dışişleri Bakanlığı web sitesi, www.mfa.gov.tr

"Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları", 27 Temmuz 2001, www.batitrakyahaber.com.

"Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları", 3 Ağustos 2001,http://www.geocities.com/batitrakyahaber/sorunlar.

"Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları", Eylül 2001, www.batitrakyahaber.com.

"Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları", Öğretmenin Sesi, 2003, Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları", (10 Eylül 2001),www.geocities.com/batitrakyahaber/sorunlar.htm www.ogretraeninsesi.org

"Batı Trakya'da Türk Azınlığın Sorunları: İfade Özgürlüğüne Sınırlamalar", Batı Trakya Türkleri Dayanışma Demeği, www.bttdd.com.

"Greece Country Report on Huraan Rights Practices for 1996", 30 Ocak 1997,

www.usemb.se/human/human96/greece.html.

"Protection of Minority Rights: Violations conceming the Exercise of Property Rights", Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi, www.saemk.org.

Ahmet, İlhan "Basın Duyurusu: Okçular Camii", 18 Temmuz 2005, www.ilhanahmet.com

Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'nun 11 Temmuz 2005 tarihli basın bildirisi. Bkz. "İskeçe Türk Birliği İçin Avrupa'dan Beş Bin İmza", www.batitrakyalilar.com

Ayışığı, M Metin "Batı Trakya Türklerine Yönelik İnsan Hakları İhlalleri ve Kimlik Sorunu", Haziran 2005, http://w3.balikesir.edu.tr/~metinay/kimlik-trakya.htm.

Bir Türk Kökenli Milletvekili", Mart 2004, www.wesftrakien.com/batitrakya/batitrakyahaberveduyurular.

Budur, Bilal "Canımız Yandı", Mihenk Dergisi, Sayı 22, Mart-Nisan 2004, www.mihenk.gr.

Cahit Ali Osman ve Mehmet Bağdatlı, "Trakya'da Azınlık Eğitimi: 2002 Yılında Çözüm Arayışı İçin Yeni Bir Perspektif, Komotini (Gümülcine) 2002, Öğretmenin Sesi (Aylık Toplumsal Eğitim ve Kültür Dergisi) 2003, www.ogretmeninsesi.org

Halil, İlknur "Batı Trakya Türk Azınlığının Sorunları", Öğretmenin Sesi, www.ogretmeninsesi.org

http://dlxs2.library.cornell.edu/cgi/t/text/text-idx?c=cdl;idno=cdl324.

http://tr.wikipedia.org/wiki/93_Harbi#cite_ref-29.

http://tr.wikipedia.org/wiki/Balkanlar

http://tr.wikipedia.org/wiki/Trakya

http://www.botav.org/doksan-uc-harbi/.

http://www.cs.kent.edu/~amarcus/Mihai/english/cronologieen.html.

http://www.gutenberg.org/files/11594/11594.txt

http://www.kuleliler.org/Tarihce.aspx.

http://www.serbianunity.net/culture/history/berlin78/index.html#Constantinople%20Conference.

İnsan Hakları İzleme Komitesi 1999 Yılı Raporu, http://www.hrw.org/reports/1999.

Nazif Mandacı ve Birsen Erdoğan, "Yunanistan Türkleri: Topraklar ve Taşınmazlarla İlgili Sorunlar", Balkanlarda Azınlık Sorunu: Yunanistan, Arnavutluk, Makedonya ve Bulgaristan 'daki Azınlıklara Bir Bakış, SAEMK, Ankara,

2001. Kitaba online ulaşmak için bkz. www.saemk.org

Saray Belediye Başkanlığı, http://www.saray.bel.tr/s/saray_2.asp

www.batitrakyalilar.com.

BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ

"100. yıl anısına"

Kıbrıs, 12 adalar, Fırhattı, Tırhattı

Bunlar devletlerin meseleleridir. Türkiye, Yunanistan ve Bulgaristan bu meselelerini nasıl çözeceklerine kendileri karar verir. Batı Trakya'daki Türk azınlığı daha doğrusu Rumeli'deki Türklüğün varlığı hepimizi ilgilendiren, Milli bir meseledir.

Hükümetleri aşan, Beynelmilel sözleşmelerden ötürü Devleti yoran bir meseledir...

Batı Trakya meselesi; Ben Türk'üm diyen er kişinin meselesidir, her kişinin değil,

Söz konusu Avrupa Kıtasında Müslüman Türk kimliğiyle varlığımızdır. Meseleye aslında bu yönden bakılmalı ve can pahasına sahiplenilmelidir.

Hatta 100 yıl önce Tarihte sahiplenildiği gibi, kendini feda etme pahasına.

Baş Müftülük müessesemiz yok, sahibi de yok, Cemaat teşkilatımız yok, el konulan kültürel ve dini varlıklar var; sorumlusu belli değil.

Vakıflar komisyonumuz yok, gasbedilen vakıf mal ve akarları; arkasını arayan yok.

"Rumeli'deki İslamı ve İnsanımızı zalimlerin, olmayan insafına terk edemeyiz, zulme rıza gösteremeyiz."

YALÇIN KOÇAK - ERTAN ÖZYİĞİT

batiturk.eu

WIZART
EDUTAINMENT

9 786056 466717